ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MARDI 2 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8712 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4513

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԷ — ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՆԴԱՐՏԻ

•

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻ

ՏԸԼՈՒՎՐԻԷ.— ԶՕՐԱՎԱՐԸ ԽՕՍԵՑԱՒ, ԿԸ ՄՆԱՑ ՀՆԱԶԱՆԴԻԼ

ԶՕՐ. ՔՐԵՓԷՆ.— ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆԻ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՍ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐԵՄ

Ուրբաթ իրիկուան Հանրապետութեան Նախագահին սրտառուչ եւ կորովի ճառը մեծ տպաւորութիւն ձգած է ընդհանրապէս Ֆրանսայի եւ առհասարակ Ալժէրի բանակին եւ ապստամբներուն վրայ: Բանակը, որ մինչեւ վերջերս «անստոյգ մարդու» մը տպաւորութիւնը կը ձգէր, այժմ վերագտած իր երբեմնի կարգապահութիւնը: Ներկայիս մեծ հարցական մը կը մնայ: Ի՞նչ դիրք պիտի որդեգրեն ապստամբները: Փարիզի պետական շրջանակները չեն ուզեր նոր եւ ցաւալի կռիւներու եւ աւելորդ արիւնահեղութեանց պատճառ դառնալ, ուստի կառավարութիւնը մտադիր է ամէն ճիգ ի գործ դնել համոզելու համար «պարիսպի մարդիկը» որ քաշուին իրենց տուները:

Ալժէէն հասած լուրերը մտածել կու տան թէ տարակարծութիւն մը ծայր տուած է «ըմբոստներուն» միջեւ: Արդէն Շաբաթ եւ Կիրակի մեծ թիւով ապստամբներ հեռացան իրենց դիրքերէն:

Բանակցութիւններ տեղի ունենալու վրայ են կառավարական շրջանակներուն եւ ըմբոստ պարագլուխներուն միջեւ:

Այս վերջինները պայման դրած են որ ոչ մէկ պատժական քայլ առնուի իրենց դէմ ու այս առթիւ տրամադրութիւն յայտնած են մաս կազմելու բանակին: Կառավարութեան տեսակէտը հետեւեալն է: Ա) Անզէն ցուցարարները պէտք է քաշուին իրենց բնակավայրերը: Բ) Զինեալ ապստամբները պիտի զինուորագրուին բանակին կողմէ: Գ) Պատժական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ապստամբ պետերուն, յատկապէս, Օրթիզի, Լակայեարի եւ Մարտէլի դէմ: Մինչ Օրթիզ կ'ընդունի այս վերջին պայմանը, անդին Լակայեառ կ'աշխատի «մինչեւ ծայրը երթալ»: Իր տրամադրութեան տակ գտնուող ձայնասփիւռի կայանով եւ յատկապէս վարձուած թռչանէ մը նետուած թռուցիկներով կոչ ուղղեց ժողովուրդին որ զօրավիգ կանգնի իրեն, «այլապէս համայնավարներ նոր Ալքազարի մը պիտի վերածուի»: Այս առթիւ կը թելադրէր ժողովուրդին որ ականջ չկախէ Ալժէի ձայնասփիւռին «քանի որ սուտ կը խօսի ան»: Կիրակի ամբողջ օրը, քանի մը հազար հոգի փորձեցին ճեղքել զինուորական շղթան ու որոշ տեղեր յաջողեցան: Խուսափելով հանդերձ նոր արիւնահեղութեանց պատճառ դառնալէ, այսուհանդերձ բանակը զինուորական խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ դիմադրողները հրելու համար ամէն հաւանականութիւն: Զօր. Կրասիէօ փոխարինուած է՝ Զօր. Թուլուզի կողմէ օգնականը Զօր. Քրեփէնի: Երէկ ամբողջ օրը դանազան զինուորական ջոկատներ հասած են՝ Ալժէ ուր արդէն պաշարման շղթան «նեղցած» եւ «զօրացած» է: Իրենց կարգին 6000 երկրապահներ եւ երկու հարիւր սպաներ պատասխանելով Զօր. Կրասիէօյի կոչին ներկայացած են՝ զինուորական իշխանութեանց:

Կառավարութեան պատուիրակը՝ Տելուվրիէ հանդարտութեան եւ կառավարութեան հնազանդելու կոչ մը ուղղած է ժողովուրդին: « Զօրավարը Ուրբաթ երեկոյ, խօսեցաւ, յստակ պարզեց կառավարութեան տեսակէտը. այժմ կը մնայ ամէն մէկուն հնազանդիլ օրինաւոր պետին եւ օրինական ճամբով ծառայել ֆրանսական հայրենիքին: Անոնք որ չեն գիտակցիր այս ճշմարտութեան, Պատմութեան առաջ մեծ պատասխանատուութիւն մըն է որ պիտի ստանձնեն, քանի որ իրենց այդ բացասական դիրքով նոր արիւնահեղութեանց դուռ պիտի բանան»: «Այս առթիւ — աւելցուցած է կառավարութեան պատուիրակը — հետեւեալ կարգադրութիւնները ըրի: Արտակարգ լիազօրութիւն Զօր. Քրեփէնի: Իր պատասխանատուութեան շրջագծին մէջ կ'իյնայ Ալժէն»: Իր կարգին՝ Զօր. Քրեփէն հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է. — «Որպէս զինուորական պիտի կատարեմ իմ պարտականութիւնս, պիտի աշխատիմ նոր բախումներու տեղի չտալ: Կը բաւէ որ մեղմէ մէկը յիմար քայլ մը ընէ որ վերսկսին կռիւները: Օգնեցէք ինծի որ նոր դժբախտութիւններ չպատահին: Բանակը վերագտած է իր ուղին, կարգապահ եւ հայրենասէր է, դուք եւս նոյն ուղին ընտրեցէք:

Մինչ կացութիւնը իրերու այս վիճակին կը գտնուէր, երբ քաղաքի կեդրոնին մէջ, գրեթէ հոն ուր զինուորականներ եւ ըմբոստներ դէմ յանդիման կանգնած էին, կը պայթի ռումբ մը: Երեք վայրաչուներ սպաննուեցան եւ երկու տասնեակ անձեր վիրաւորուած են: Ռումբը զետեղուած էր էֆ էլ էնի մարդոց կողմէ: Սպաննուածներուն մէջն է էֆ էլ էնի ահաբեկիչը՝ ծպտուած վայրաչուի ըղգեստներով:

Անորոշ օրէ մը յետոյ, երկուշաբթի առաւօտ կը թուէր թէ բանակը կացութեան տէրն է եւ ապստամբները հեզհեթ տեղի կուտան: Լակայեառ ըսած էր. « ընդհանուր գործադուլը շարունակեցէք »: Զօր. Քրեփէն կ'ըսէր «աշխատանքը վերսկսեցէք »:

Երկուշաբթի առտու Ալժէ թէեւ չէր գտած իր բնականոն դիմագիծը, բայց գործադուլը բացարձակ չէր այլեւս: Դպրոցներու յիսուն առ հարիւրը բաց էր, խանութներու 70 առ հարիւրը եւ 200 — 300 ապստամբներ հեռացած էին իրենց «կեդրոնէն»:

× Փարիզի մէջ երկուշաբթի առտու ժամը 11էն 12 գործադուլի հրահանգ տրուած էր բոլորին իբրեւ բողոք ապստամբական շարժումին դէմ: 12 միլիոն աշխատաւորներ դադրեցուցած էին աշխատանքը:

× Երկուշաբթի առտու Փարիզի մէջ գրաւուեցաւ Լիպերասիօն օրաթերթը: Ֆրանսական մամուլի ընկերակցութիւնը կը բողոքէ վերջին օրերու պատահած գրաւումներու դէմ:

× Զօր. տը Կոլ 15.000 նամակ, 2500 հեռագիր, 500 բանաձեւ ստացած է համակրանքի: Ալժերիոյ 200 քաղաքապետարաններ եւ մայր երկրի 700 քաղաքներ կը հաստատեն թէ Զօրավարին կողքին են:

ՃԱՌԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Արտասահմանեան մամուլը կը շարունակէ մեկնել Զօր. տը Կոլի ճառը: Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է որ տը Կոլ եղաւ վճռական բայց ոչ այնքան յստակ: Երկու բան յայտնի չէ իր յայտարարութեան մէջ. — Նախ ի՞նչ պիտի ընէ եթէ չհնազանդին իր կոչին. երկրորդ ցարդ երկդիմի բնոյթ ունի իր խօսքը՝ « ամէնէն ֆրանսական լուծումը Ալժերիոյ համար » երբ միւս կողմէ կը դատապարտուի իր ազատական ինքնորոշման գաղափարին համար:

ԱՆԳԼԻԱ.— Նիւզ Քրօնիքլը «հնազանդելու հրամանը որ տրուած է զինուորներուն տպաւորիչ է, բայց այդ պիտի նշանակէ կրա՞կել Ֆրանսացի քաղաքացիներուն վրայ: Ուզէք եթէ, պէտք է գործի անցնիլ : Մանչեսթըր Կուարտիըն

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Լակայեարդ, եռագոյն ի ձեռին, երկուշաբթի առաւօտ, զինաթափ՝ ներկայացաւ օրինաւոր իշխանութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար պարագլուխը՝ Թոլիաթթի կոչ մը ըրաւ որպէսզի « ժողովրդավար նոր մեծամասնութիւն մը կազմուի »: Այս կոչը ուղղած է համայնավարներէն զատ, ընկերվարականներուն եւ յառաջդիմական կաթողիկէներուն: Համայնավար համագումարին, խօսք առաւ նաեւ Մոսկուայի ներկայացուցիչը Միքայէլ Սուսլով:

Իտալիոյ համայնավար կուսակցութիւնը չորս տարուան մէջ 250.000 անդամ կորսնցուցած է:

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Քուպա կ'երթայ խորհրդային գիտական ցուցահանդէսի մը բացումին:

«Տը Կոլ հաւատարիմ եղաւ ինքն իրեն: Ինչ որ կ'ըսէ ճիշդ է»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ Նիւ Եորք Թայմզ.— «Շարլ տը Կոլով Ֆրանսան առիւծի սիրտով պետ մը ունի:

Հերըլտ Թրիպիւն «Վտանգը տակաւին մեծ է»:

Կիրակի օրուան օրաթերթերը կը գրեն. — Ապստամբները ապարէզ կը կարդան տը Կոլին:

ԻՏԱԼԻԱ.— Լա Սթամփա. «Ոչ մէկը, որ ունի քիչ մը քաղաքական հասկացողութիւն եւ բարոյական խիղճ կրնայ չընդունիլ որ տը Կոլի ընտրած ճամբան, ալժերիական հարցին լուծման համար, միակ արդարն է, միակ կարելին:

Ունիթա (համայնավար) —Տը Կոլի լեզուն խիստ էր Ալժէի Փաշիստներուն դէմ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ Տի Վելթ. — Պիտի յաջողի՞: Դժուար է գիտնալ: Ամէն բան կախում ունի Ալժէի կրքոտ մթնոլորտէն:

ԱՒՍՏՐԻԱ Նոյէ Թակըսցայթունկ — « Միայն Ֆրանսայի ճակատագիրը չէ այլ եւ բովանդակ Եւրոպայի ճակատագրին է որ խնդրոյ առարկայ է:

ԴԱՆԻԱ Տակըն Նիւէթէր.— «Տը Կոլ խօսեցաւ բայց ոչ մէկ բան ըսաւ իր նպատակներուն մասին եթէ իրեն մտիկ չընեն:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ Չերնէ.— « Տը Կոլ կը նախընտրէ բանակի յենուլ քան ժողովրդավար հանրային կարծիքին: Բայց ճառը դրական կողմ մը ունի.— Տը Կոլ պնդեց ինքնորոշման վրայ հակառակ այն ճնշումներուն որուն ենթակայ է աջէն»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը շեշտէ.— Գոհունակութեամբ կարելի է ըսել որ տը Կոլ հաւատարիմ մնաց Ալժերիոյ ինքնորոշման իրաւունքին: Ինքնորոշումը միակ քաղաքականութիւնն է որ վայել է Ֆրանսայի»:

Թունուզ եւ Մարոք կը պնդեն որ մէկ լուծում կայ բանակցիլն է:

Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերու կարգին կարեւոր է Ժորժ Պիտոյի յայտարարութիւնը. — Տը Կոլի յայտարարութիւնը տպաւորեց իր վճռականութեամբ եւ սաստկութեամբ: Պետութեան հեղինակութիւնը հռչակուեցաւ ուժգնութեամբ մը եւ հաստատութեամբ մը, որոնք թոյլ տրուած չէին այնքան դիւրութեամբ միւսներուն քան տարուան օրինաւորութեան ընթացքին: Պետութիւնը հայրենիքին քաղաքական արտայայտութիւնն է: Իր առաջին առաքելութիւնն է երաշխաւորել հայրենիքին ամբողջութիւնը: Ոմանք, սխալ տեսան կարծելով թէ տը Կոլ արտայայտուեցաւ ի նպաստ ամէնէն ֆրանսական լուծումին: Ցաւով, վիշտով, կը կրկնեմ ոչ մէկ բան փոխուած է: Պարտականութիւնը կը մնայ նոյնը — Պահել ֆրանսական Ալժերիան:

ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽՕՐԵԻՆ

ՏԵԼՀԻ, ՓԵՔԻՆ ԵՒ ԳԱՀԻՐԷ ԿԸ ԲԱՐԻՈՔԵՆ ԻՐԵՆՑ ԴԻՐՔԵՐԸ

Քաղաքական աշխարհի բարձրաստիճան անձնաւորութեանց այցելութիւնները դէպի Արեւելք եւ տնտեսական ու քաղաքական բնոյթ կրող խօսակցութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան այս օրերու արեւելեան կարգ մը երկիրներուն հետ, վերստին աշխարհի ուշադրութիւնը կը փոխադրեն դէպի Ծայրագոյն եւ Միջին Արեւելք: Նախագահ Այզընհաուըրէն անմիջապէս վերջ, Խ. Միութեան կողմէ Հնդկաստան այցելեց՝ Ք. Վորոշիլով, ուր իրեն ի պատիւ տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին պաշտօնապէս խոստացաւ իր երկրին տնտեսական եւ արհեստագիտական օժանդակութիւնը: Ըստ այս խոստումին, յաջորդական հինգ տարիներու ընթացքին: Հնդկաստան լայնօրէն պիտի օգտուի Խորհ. Միութենէն, իրագործելու համար իր երրորդ հնգամեայ ծրագիրը (1961 — 1965): Ռուսերը Պհիլվայի հսկայ պողպատի զինարանէն ետք, խոստացած են ուրիշ մեծ ճարտարարուեստի կեդրոններ եւս հաստատել: Անկէ զատ, Հնդկաստանի Նախարարապետը որ յաջողած էր խորհրդարանին վաւերացնել տալ «չէզոքութեան» եւ « կողմ չբռնելու » սկզբունքը, ներկայիս յոյսեր ունի որ Խ. Միութիւնը զօրավիգ պիտի կանգնի Հնդկաստանին, չին — հնդկական սահմանային վէճը համերաշխութեամբ լուծելու համար: Հաւաստի լուրերուն համաձայն շատ հաւանական է որ Չինաստան ընդունի Խ. Միութեան միջնորդութիւնը, անշուշտ «Ասիոյ ժողովուրդներու խաղաղ կենակցութեան ի խնդիր»:

Ներկայիս կը թուի թէ Չինաստանի վարիչները աւելի խոհուն եւ զգաստ քաղաքականութիւն մը կ'ուզեն վարել: Թիպէթի գրաւումը վատ տպաւորութիւն ձգեց Ասիոյ ժողովուրդներուն վրայ: Օրինակ Պիրմանիա որ երկար տարիներէ ի վեր կը մերժէր ընդունիլ Ամերիկայի ընձեռած օժանդակութիւնը, Թիպէթի ծանօթ դէպքերէն ետք տրամադրութիւն ցոյց տուաւ եւ ընդունեցաւ 37 միլիոն տոլարի պատկառելի գումար մը: Անտարակոյս այս քայլը նախազգուշ մը պիտի ըլլար եթէ երբեք Չինաստան չվերաքննէր եւ չբարեփոխէր իր քաղաքականութիւնը: Արդիւնք աւելի զգաստ տրամադրութիւններու, վերջերս կարելի եղաւ երկու երկիրներուն (Պիրմանիա եւ Չինաստան) համաձայնիլ սահմանագծին շուրջ: Անկիւնադարձ մը եղաւ նաեւ ճափոն-ամերիկեան զինուորական դաշնագրի ստորագրումը: Արդարեւ՝ ներկայիս Չինաստան կը յուսայ ստանալ ռուսական հիւլէական զէնքեր առարկելով թէ անհրաժեշտ են իրեն պաշտպանութեանը: Մինչեւ վերջերս Խ. Միութիւնը «խուլ» կը ձեւանար նման խնդրանքներուն: Դրդուած այս իրողութենէն (թէ Չինաստան հաւանաբար զինուի հիւլէական զէնքերով) Մ. Նահանգները տրամադրութիւն ցոյց տուին ընդունելու Չինաստանի ներկայութիւնը ապազինումի շուրջ տեղի ունեցող խորհրդաժողովներուն:

Նշանակալից երեւոյթ եղաւ նաեւ Տքթ. Էրհարտի Գահիրէ ժամանումը: Գերման տնտեսական նախարարը կը յուսար ապահովել Ասուանի ամբարտակի կառուցման երկրորդ բաժինը: Սակայն Ռուսերը իրմէ եւ ուրիշներէն աւելի արագ շարժեցան: Արդարեւ Ի. Նովիքով եւ Մ. Սաբրի, Յունուար 18ին կը ստորագրէին Ասուանի ամբարտակի ամբողջական շինութեան համաձայնագիրը: Ներկայիս Գահիրէ կ'աշխատի սիրաշահիլ եւ համոզել գերման տնտեսագէտը որ 450 մի —

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(1860 — 1930)

★

Այս տարուան Փետրուար 23ը Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի ծննդեան հարիւրամեակն է: Այժմէն Իսթանպուլի մէջ կը պատրաստուին տօնել յիշատակի հանդիսութիւններ: Արտասահմանը անտարակոյս իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ «Հովուական Սրինգ»ի եւ «Սրբազան Քնար»ի արժանաւոր հեղինակի ոգեկոչումին:

Բազմակողմանի արժանիքներով կը ներկայանայ այս եկեղեցականը, իբրեւ դաստիարակ – ուսուցիչ, բանաւէր, բանաստեղծ, մտաւորական եւ հանրային գործիչ:

Բարեկեցիկ դիւրութիւններէ զուրկ ընտանիքի մը մէկ զաւակը, ինչպէս եղբայրը բանաստեղծ Պետրոս Դուրեան, ուսումնասէր եւ ընթերցասէր մօր մը գուրգուրանքին առարկայ կը դառնար եւ կանուխէն նկարագրի այնպիսի գիծեր երեւան կը բերէր, որոնք մինչեւ իր կեանքին վերջը յատկանշական պիտի մնային. — անաղմուկ գործունէութիւն ունեցող, ինքն իր մէջ կեդրոնացող, եւ ինքնազարգացումի տիպար անհատականութիւն մը:

Ծանօթ է Եղիշէ Դուրեան բանաստեղծը, բայց մեծ եւ արդիւնաւոր եղած է նաեւ իր դերը իբրեւ հանրային գործիչ, կրթական առաքեալ եւ անխոնջ ուսուցիչ: Իր բոլոր աշակերտները լաւագոյն եւ երախտագիտական զգացումներով կը յիշեն իր անունը, գուրգուրանքով եւ պատկառանքով: Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան» աշխարհաբարի երկու թարգմանիչները մանաւանդ, անկէ ներշնչուած ու քաջալերուած են, Թորգոմ եւ Գարեգին Պատրիարքները, մեր ժամանակներու Երկրորդ Շնորհալիին կը նուիրեն իրենց աշխատութիւնները, մանրամասն վերլուծական յառաջաբաններով, եւ որուն «պանծալի քարոզիչ» տիտղոսը տուած է Եղիա Տէմիրճիպաշեան, իր «Երկրագունդ» պարբերականին մէջ, տակաւին 1884ին:

Կ'արժէ յիշատակել նաեւ Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) մէկ վկայութիւնը: Դպրոցակից Յ. Մրմրեանի եւ Բժիշկ Վահրամ Թորգոմեանի, 1887ին Նիկոմիդիա տրուած այցելութեան մը առթիւ հետեւեալ տողերը գրած է «Արեւելք»ին ուղղուած յօդուածի մը մէջ.—«Դիմացի կանաչագեղ բարձրութեանց վրայ, Պարտիզակի խաղաղասէր մենութեան մէջ, տարիներէ ի վեր կ'ուսուցանէ եւ կ'ուսանի բանաստեղծին եղբայրը, ինքն ալ սիրուած բանաստեղծ մը արդէն, Եղիշէ Վարդապետ Դուրեան ... Իր քերթուածները կրօնաշունչ, մելամաղձոտ են: Հետզհետէ պէտքը զգացած է օտար լեզուներու ուսուցումին, երբ բանասիրական աշխատութիւնները առաջ կը տանէր»:

×

«Սրբազան Քնար»ը ոչ միայն իր մէջ կը պարունակէ «Հովուական Սրինգ»ը, այլեւ ուրիշ ինքնագիր եւ մանաւանդ թարգմանածոյ բոլոր քերթուածները, գրաբար եւ աշխարհաբար:

Եղիշէ Պատրիարք Դուրեան մեր գրականութիւնը հարստացուցած է նաեւ պատմական եւ բանասիրական ուսումնասիրութիւններով: Անշուշտ իր տեսութիւններուն մէջ որոշ վերապահում եւ յայտնած կարծիքներուն մէջ ալ տարակոյսի մշուշը գրած է միշտ:

Ան հեղինակն է նաեւ դասագիրքերու, «Այբուբէնք», «Ընթացք ի գրոց բարբառ»ներու շարքի մը, «Հայոց պատմութեան ուրուագծի մը» մինչեւ Բագրատունիները, «Պատմութիւն Հայ մատենագրութեան» մը մինչեւ ԺԳ. դար: Այս բոլոր երկասիրութիւնները իր մահէն ետք խմբագրուած ու դասաւորուած են, օգտուելով իր ձգած ձեռագիրներէն ու նօթերէն, կազմելու համար Երուսաղէմի «Դուրեան Մատենադարան»ի մատենաշարը, մօտաւորապէս տասնեւչորս հատորներ:

Բոլոր այս գործերը ապացոյց են թէ Եղիշէ Պատրիարք Դուրեան, քանքարաթաղոյց մը չէր, ինչպէս կը կարծէին շատերը, այլ՝ ինչպէս դիտել տրուեցաւ, տարակոյսով ու վերապահումով կը դատէր ամէն ինչ, չըսելու համար սկեպտիկ մըն էր: Ինչ որ ամբարած էր իրեն համար արժէք մը կը ներկայացնէին, որովհետեւ ինքնազարգացման հաճոյքն ունէր գերազանցապէս:

«Դուրեան Մատենադարան»ի մատենաշարին առաջին հատորը Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեանի մէկ ընդարձակ հատորն է, նուիրուած «Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի», իր քահանայութեան յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ լոյս ընծայուած, Երուսաղէմի «Սրբոց Յակոբեանց» տպարանէն 1932ին: Հատոր մը որ սպառիչ կերպով մեզի կը ներկայացնէ անբասիր եւ մաքուր հոգեւորականը, կեանքին բոլոր մանրամասնութիւններով, առանց խորանալու բանասիրական ու պատմական աշխատութիւններուն մեթոտին մասին, որովհետեւ կենսագրին համար, բանաստեղծ Սրբազանը կը ներկայանայ աննիւթական ու ոգեղինացած կերպարանքով եւ այդ աշխատութեան մէջ մենք կը հետեւինք «պատկառելի պատրիարքին, պատուական դաստիարակ – ուսուցչին, աքանչելի բանաստեղծին, ականաւոր բանասէրին, ներհուն քարոզիչին, ազնուական մտքի եւ սրտի տէր մարդուն»:

Վստահ եմ որ այս ուղղութեամբ եւ մօտեցումով պիտի ոգեկոչեն իր յիշատակը: Չեմ կարծեր սակայն որ գտնուին գրողներ, մանաւանդ եկեղեցական դասէն մարդիկ, որոնք ծանրանան անոր քաղաքացիական քաջութեան վրայ, զոր ան ցոյց տուաւ Եւրոպայէն վերադարձին, ուր մեկնած էր իբրեւ Պատրիարքարանի պատուիրակ, որոշ առաքելութեամբ մը: Ահաւասիկ այդ դրուագը:

1888ի առենները եւրոպական կարգ մը քաղաքներու մէջ հայ յեղափոխական շարժումը սկսած էր: Թուրք կառավարութեան ուշադրութենէն չէր կրնար վրիպիլ, քանի որ մայրաքաղաքներու դեսպաններէն մինչեւ երկրորդական քաղաքներու հիւպատոսները օրը օրին Բ. Դուռ տեղեկագիրներ կը ղրկէին: Կառավարութիւնը կը մտածէր Պատրիարքարանի միջոցաւ ազդել հայ յեղափոխականներուն վրայ: Օրուան Պատրիարքը Վեհապետեան, խուսափողական դիրք մը կը բռնէր: 1888ի վերջերը, Վեհապետեանին կը յաջորդէր Խորէն Եպիսկ. Աշըգեան, որ կառավարութեան փափաքը իրագործել կ'ուզէր: Այդ փափուկ եւ պատասխանատու առաքելութիւնը կը յանձնէր Եղիշէ Վ. Դուրեանին, որ իբրեւ պատուիրակ կ'այցելէր Պուլկարիա, Ռումանիա, Վիէննա, Փարիզ եւ Լոնտոն: Այս վերջին մայրաքաղաքին մէջ արդէն լոյս կը տեսնէին «Հնչակ», «Հայաստան» եւ «Արմենիա» պարբերականները: Վեց ամիսներ տեւող ճամբորդութենէ մը ետք, Պոլիս կը վերադառնար: Իբրեւ «Նուիրակ Եւրոպահայոց», հայ յեղափոխականներուն քէն մը չափաւորութիւն եւ հեռատեսութիւն քարոզելու բոլոր փորձերը որեւէ արդիւնքի չեն յանգիր: Պատրիարքարանը իրմէն «տեղեկագիր» մը կը պահանջէ: Եւ սակայն պատուիրակը կը խուսափի այդ պարտականութենէն եւ կը պատասխանէ. «Անկարելի պիտի ըլլար այդպիսի գրութեան մը մէջ բոլորովին լռութեամբ անցնիլ անոնց (յեղափոխականներուն) կարգ մը պահանջներուն վրայէն, որոնց արդարութեան զգացումը ամէն Հայու սրտին մէջ է»: Թորգոմ Արքեպ. Գուշակեան, Դուրեանի կենսագիրը, իր կողմէ կ'աւելցնէ. «Գացած էր համոզելու, բայց կը վերադառնար կարծես ինքն իսկ չափով մը համոզուած»:

Ահաւասիկ այնքան արժանիքներուն քով, Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի իբրեւ սրտի տէր եւ հայրենասէր մարդու, նկարագիրը եւս:

Յիշատակի այս տողերը պիտի փակենք համեստ, գիւղացի աղօթկանի մը խօրապէս արտայայտիչ մէկ խօսքով: Մարդ մը որ չէր ախորժեր երբեք հանրօգուտ գործերէ եւ բարիքներ ընելէ.— «Միայն այդ մարդէն կը քաշուիմ, կ'ըսէր, երկիւղած շեշտով մը: Չեմ գիտեր ինչ կայ իր նայուածքին ու խօսքին մէջ, որ սիրտս կը մխուի»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ

Ամէն տարի վեհապանծ Մասիսներին ու Հայոց լեռնաշխարհին այցելութեան են գալիս տասնեակ հարիւրաւոր զբօսաշրջիկներ: Նրանք գալիս են տեսնելու այս արեւշատ երկրի նոր, հիանալի նուաճումները՝ արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան, շինարարութեան բնագաւառներում եւ մշակութային կեանքում: Նրանք գալիս են ոչ միայն Խորհրդ. Միութեան մայրաքաղաքներից ու ամենահեռաւոր վայրերից, այլեւ աշխարհի շատ ու շատ երկրներից:

Յուզմունքից դողում է Սփիւռքի Հայի կարօտաբաղձ սիրտը, երբ նա ոտքի տակ զգում է հայրենի հողի ամրութիւնը: Ահա նա գնացքով կտրել – անցել է չքնաղ Լոռու անտառապատ լեռնաշխարհը, հնաւանդ Մասիսների հանդիսաւոր ուղեկցութեամբ սլացել է Արարատեան դաշտի կանաչ տարածութիւններով ու եկել – կանգնել է մայրաքաղաք Երեւանի գլխաւոր հրապարակում: Նրա հիացած աչքերի առջեւ, ձեռք – ձեռքի տուած, ասես հարսանեկան շուրջպարի մէջ անշարժացել են տուֆազգեստ շէնքերը: Իսկ նրանց մօտ, հսկայ աւազանի զուլալ ջրերը խտտացնելով, ցնծում են, խայտում են բարձրացայտ շատրուանի մանրափրփուր ջրերը:

Հայաստանում զբօսաշրջիկների խայտաբղէտ խմբերին ուղեկցում են երիտասարդ զբօսավարներ, որոնք հիւրերին բացատրութիւններ են տալիս երթուղիներում հանդիպող տեսարժան վայրերի եւ այն ամէնի մասին, որ ցոյց են տալիս երկրին բարգաւաճումը: Այդ աշխոյժ զրուցակիցները կարողանում են առանց որեւէ յապաղման, յանպատրաստից պատասխանել հիւրերի տուած բոլոր հարցերին: Սակայն զբօսավարի ո՞ր պատմածը տպաւորես յիշողութեանդ մէջ, նրա հաղորդած ո՞ր մի տուեալը գրանցես ծոցատետրումդ: Փաստերն այնքան շատ են, նուաճումներն ու նորութիւնները այնքան բազմակողմանի, որ վերջապէս՝ արժէ՞ միթէ որեւէ վիճակագրական տուեալ գրանցելու համար, որքան էլ բովանդակալից լինի այն, հայեացքը կտրել շրջապատի հոգեզմայլ բնութիւնից կամ տուֆակերտ նորակառոյցի հայ ոճով բարձրաքանդակից, որը վկայում է, թէ Զուարթնոցի ու Գեղարդի հանճարը շարունակում է ծաղկիլ եւ հզօրանալ:

Այսօր Հայաստան այցելած զբօսաշրջիկը իրեն հետաքրքրող շատ ու շատ հարցերի պատասխանը, իր տեսածի ու հաւանածի վերաբերեալ պատմագիտական, ինչպէս եւ փաստական տեղեկութիւնները կարող է քաղել մի ուշագրաւ գրքից, որ հրատարակել է Երեւանի Պետական Համալսարանը:

Գրքի առաջին՝ «Ընդհանուր տեղեկութիւններ» բաժնում պատմւում է «բարձրաբերձ լեռների ու արեւի երկրի» աշխարհագրական ու կլիմայական պայմանների, «դարերի խորքից» եկող ժողովրդի պատմութեան հերոսական դրուագների ու մշակութային զարգացման, ինչպէս նաեւ Խորհրդ. Հայաստանի տնտեսական քարտէսի մասին:

Կարդալով գրքի երկրորդ՝ Երեւանին նուիրուած բաժնի էջերը, ընթերցողը կը ծանօթանայ պատմագիտական այն փաստերին, որոնցմով ապացուցւում է, թէ Հայաստանի «հինաւուրց, բայց երիտասարդ» մայրաքաղաք Երեւանը հնագոյն ժամանակաշրջանում եղել է ամրութիւնների մի հանգոյց, որն ունի մօտ 2800 տարուայ պատմութիւն»:

Երեւանից ընթերցողը գրքի էջերով ուղեւորւում է դէպի Հայաստանի տեսարժան վայրերը: Կպրապատ խճուղին ձգւում է ոլորապտոյտ, փարւում կանաչ մետաքս հագած բլուրներին, անցնում անդնդախոր ձորերի պռունկով, մտնում թաւուտ անտառները, ապա երկու կողմից սեղմուելով դարչնագոյն ժայռերի արանքում՝ հնազանդ իջնում է խոնաւ ու մութ կիրճը, ուր նրա աղմկարար ուղեկիցն է դառնում լեռնային պիժ վտակը: Եթէ անդունդի եզրից կիրճի խորքը նայես, կը տեսնես գետակի փրփրադէզ ժապաւէնը ու կը լսես՝ կիրճի երկարութեամբ պատեպատ զարնուող արձագանքի խորհրդաւոր աղմուկը, եւ գլուխդ կը պտըտուի՝ ահաւոր բարձրութիւնից: Իսկ կիրճի յատակից օրը ցերեկով երեւում է երկնքի կապոյտ – կապոյտ մի շերտ, այնքան կապոյտ, որ թւում է ահա իրար ետեւից կը փայլփլեն գիշերուայ պայծառ աստղիկները:

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Ըմբոստ պետերէն մին՝ Հօնկ, արդէն գրաւած էր Կէնկ Ցէ Քեանկի հովիտը եւ իր կեդրոնը հաստատած էր Նանքինի մէջ:

Արեւելեան սահմաններուն վրայ նոյնպէս Թիւրքմէններ սկսած էին խլրտիլ:

Հարաւէն «անգլիացի եւ ֆրանսացի սպիտակ բարբարոսները» սկսած էին յարձակումներ գործել եւ աւարառութիւններ կատարել Քանթոնի եւ շրջականերուն մէջ:

Միակ հաւատարիմ մնացած զօրամասն էր Մանչուրիական պահակազօրքը, եւ սակայն Արքիլեայ Ոստանին հսկողութեան անհրաժեշտութիւնը արգելք կը հանդիսանար այդ պահակազօրքը ղրկել ըմբոստներուն դէմ: Եւ ուրեմն, նպատակայարմար էր եւ օգտակար արքունիքին եւ գահուն համար, որ այդ պահակազօրքին հրամանատարութիւնը յանձնուէր հաւատարիմ անձի մը:

Եւ երբ Եէ Հօ Նօ Լա տեսաւ իր սրտին ընտրեալը իր ձիաւորներուն գլուխն անցած, հպարտ ու յաղթական, գոհունակութիւն մը զգաց խորհելով թէ սիրուած էր այդպիսի փառապանծ անձէ մը, եւ իր գոհունակութիւնը հասաւ իր գագաթնակէտին երբ համոզուեցաւ որ կայսերական գահուն այլեւս որեւէ վտանգ չէր կրնար սպառնալ:

Գիշերը, երբ այլեւս բացի կայսրէն, ոեւէ արու անձ իրաւունք չունէր մնալու Արքիլեայ Ոստանին մէջ, Եէ Հօ Նօ Լա համոզուած էր թէ կրնար յենուլ ներքինապետ Նկան Թէ Հայի, որ իր երեք հազարնոց որձատուածներու բանակով կը հսկէր իր եւ կայսեր անձնական ապահովութեանը վրայ:

Այս կերպով ապահովուած, գեղանի հարճը այլեւս կատարելապէս կը համոզուէր որ այնուհետեւ կրնայ ընել ու գործադրել ինչ որ կը ցանկանայ, քանի որ կայսրը, որ այլեւս դարձած էր մարդկային տականք մը, իր ներկայութիւնը չէր ցանկար, այլ կը նախընտրէր հետզհետէ աւելի եւս խրիլ իր անդարմանելի մոլութեանց մէջ:

Ու հիմա, միայն մէկ մտածում կը չարչրկէր Եէ Հօ Նօ Լայի միտքը — ամբողջովին, հոգւով ու մարմնով նուիրուիլ այն միակ մարդուն, զոր սիրած էր ի տղայ տիոց և կը շարունակէր սիրել նոյն թափով՝ Մանչուրիական պահակազօրքին հրամանատար Եօնկ Լուի՝ իր նախկին խօսեցեալը:

Սակայն, արքիլեայ Ոստանի պատերէն ներս այնքան ալ դիւրին գործ մը պիտի չըլլար այս ծրագիրը: Ի՞նչ ընել:

Հանճարեղ գաղափար մը կը յղանայ:

Ամառը իջած էր արդէն: Ծառերն ու ծաղիկները կանաչազարդուած, եւ բոլորը լեցուած էր քաղցրախօս թռչուններու դայլայլով:

Կայսերական ձմեռնային օթեւանին մէջ մնալը ձանձրացուցիչ էր: Ուստի, Եէ Հօ Նօ Լա կը յաջողի համոզել արքունիքը որ փոխադրուին Արքիլեայ Ոստանէն քանի մը մղոն հեռու գտնուող այն եդեմական վայրը, ուր կառուցուած էին գեղեցիկ տաղաւարներ, արծաթափայլ լճակներու եզերքը, որոնց ամբողջութիւնը կը կազմէր արքայական ամարանոցը:

Ձմեռնային օթեւանը, քանի մը մղոնի երկարութեան վրայ, ամարանոցին հետ կապուած էր մասնաւորապէս բացուած ջրանցքով մը, որուն վրայէն ծաղկազարդուած ու շքեղօրէն կահաւորուած մակոյկները սկսան փոխադրել արքունիքը դէպի ամարանոց, մինչ ջրանցքը եզերող ցամաքէն կը յառաջանար կայսերական պահակախումբը, առաջնորդութեամբ Եօնկ Լուի:

Արքայական ամարանոցին մէջ կեանքը բոլորովին տարբեր էր: Հոն գոյութիւն չունէին պաշտօնական ձեւակերպութիւնները: Կայսրը կը բնակէր մեկուսացած տաղաւարի մը մէջ, շրջապատուած գինեդարպասող գրեթէ դատարկապորտ անձերէ եւ թաղուած՝ իր ոգելից ըմպելիներու ստուարաթիւ շիշերուն մէջ:

(7 Շար.)

Ահա խաղողի ու մրգատու այգիների կանաչ զանգուածների միջով հասնում ենք Ջուարթնոց, որի աւերակները այնքան ոգեւորել, թռիչք ու սլացք են տուել ակադեմիկոս Թորոս Թորամանեանի պայծառ երեւակայութեանը, ապա հասնում ենք Էջմիածին, ուր մինչեւ օրս կանգուն Հնադարեան վանքի՝ ժամանակակից սեւացած պատերից ոչ հեռու բարձրացել է քաղաքի մշակոյթի սիւնազարդ պալատը: Ահա եւ Օշականը, այստեղ հանգչում է ամէն ազնիւ Հայի համար սրբացած Մեսրոպ Մաշտոցի աճիւնը : Բիւրականում հայ ժողովրդի տաղանդաւոր զաւակ Վիկտոր Համբարձումեանը լեռնային պարզկայ գիշերներին իր ամենատես աչքով բացայայտում է գաղտնապահ տիեզերքի բարդ օրինաչափութիւնները :

Իսկ Արզնին, Ծաղկաձորը, Դիլիջանը, Ջերմուկը : Այս առողջարանները ամէն ամառ դէպի իրենց գովաշունչ գիրկն են հրապուրում հազարաւոր հովեկների, որոնք գալիս են ոչ միայն հանգստանալու, այլեւ այնտեղի բուժիչ ջրերի օգնութեամբ ազատուելու զանազան հիւանդութիւններից :

Այս գիրքը պատմում է նաեւ, թէ ինչով են նշանաւոր Հայաստանի միւս քաղաքները՝ Լենինականը, Կիրովականը, Ալավերդին, Ղափանը, Քաջարանը :

Այդ քաղաքները, որ ետ ընկած գաւառավայրեր էին, այժմ դարձել են խոշոր արդիւնաբերական կեդրոններ: «1921 թ. Ալեքսանդրապոլի 31 արհեստագործական ձեռնարկութիւններում աշխատում էր շուրջ երկու հարիւր բանուոր, իսկ այսօր արդիւնաբերական Լենինականում ամէն օր մեքենաների եւ դազգահների մօտ է կանգնում 20·000 մարդ», — պատմում են գրքի հեղինակները: Իսկ «Կիրովականի ձեռնարկութիւններն արտադրում են մօտ 160 տեսակի արտադրանք, որի մեծ մասն ունի համամիութենական նշանակութիւն »:

Գրքի հեղինակներն ընթերցողին տանում են նաեւ բոլոր այն տեսարժան վայրերը, որոնք հնագիտական արժէք են ներկայացնում, նկարագրում են ճարտարապետական արժէքաւոր յուշարձանների կառուցուածքը, բնութագրում դրանց ոճը, հաղորդում դրանց պատմութիւնը եւայլն:

Գրքի բնական չարունակութիւնն է կազմում Հայաստանի տեսարժան վայրերը պատկերող լուսանկարների յաւելուածը, որը մի հետաքրքրական ու արժէքաւոր ժողովածու է: Դիտելով այստեղ եւ գրքի էջերում տեղ գտած շուրջ 77 լուսանկարները, կարելի է ծանօթանալ «Երեւան» կայարանի նորակառոյց շէնքի ինքնատիպ ճարտարապետութեանը, մեծ լուսաւորիչ Խ. Աբովեանի յուշարձանին, Երեւանի նշանաւոր ծածկած շուկային՝ ներսից թէ դրսից, Մատենադարանի Բաղլատակոփ ճակատին եւ հասարակական ու վարչական այլ շէնքերի: Կան նաեւ արդիւնաբերական ու կոլտնտեսային կեանքն արտացոլող լուսանկարներ : Ցաւելուածի լուսանկարներից շատերը պատկերում են Հայաստանի այն կանգուն եւ կիսաւեր բերդերն ու ամրոցները, որոնք ինչպէս սրատես արծիւներ թառել են անմատչելի ժայռակատարներին եւ գիշեր ու զօր հսկել հայրենի սահմանները կտրող ճանապարհները : Տրուած են նաեւ այն վանքերն ու մատուռները, որոնք դարերի բեռը կրելուց յոգնած՝ ծուարել են մթին ձորերի ժայռոտ ծերպերին :

Գրքի վերջում տրուած է «Հայաստանի տեսարժան վայրերի քարտէսը», որը իւրատեսակ նորութիւն է :

Ա. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՏՈՔԹ. ՓՕԼ

(ԴԻԱԶՆՆԻՉԸ)

●

Ո՞վ չէ լսած իր անունը: Ամէն անգամ որ ոճիր մը գործուած է, ինքն է առաջին վկան: Գիտական այնպիսի մանրամասնութիւններով՝ կը. հասնի ապշեցուցիչ յայտնութիւններու, որոնք դատարանը կ'առաջնորդեն որոշ եզրակացութեան մը:

Շարլ Փօլ, դատական հռչակաւոր բըժիշկը, 81 տարեկան, կը մեռնի իր 159·389րդ դիազննութենէն երեք օր ետքը, թոքերու բորբոքումի հետեւանքով, զոր ստացած էր այդ վերջին գործողութեան ընթացքին, դիազննարանին (Մորկ) սառնամանիքին պատճառով :

Գիտակցելով իր հիւանդութեան լուրջ հանգամանքին՝ կատակած էր բարեկամներուն հետ, ըսելով ·— Եթէ այս երեք « վիշապազօրքերը» (կինը, հիւանդապահուհին եւ սենեկապանուհին) չկրնան զիս փրկել, ըսել է վիճակս գէշ է:

1879ին ծնած էր Գուլոներ–սիւր –,Մէր: Հայրը դատական բարձրաստիճան պաշտօնեայ, ինչպէս իր մեծ հայրը եւ պապը: Մօրը կողմէ բժիշկներու ամբողջ սերունդ մը :

— Այս կրկնակի ժառանգականութենէն ետքը, ինչ կ'ուզէիք որ ըլլայի, եթէ ոչ դատական բժիշկ մը անշուշտ :

Իրաւ ալ գրականութեան եւ գիտութեան «Ակրեժէ» ըլլալէ ետքը, բժշկութեան կ'անցնի եւ հիւանդանոցներու ներքին բժիշկ կը դառնայ եւ ի վերջոյ Փարիզի դատական բժիշկներէն մէկը, բայց միակը, որ կարծես կը մարմնաւորէր իր պաշտօնը որպէս խորհրդանշան :

Ամբողջ կէս դարու ընթացքին — իր առաջին դիազննութիւնը ըրած է 1904ին,— չէ եղած դատ մը ոճրագատ ատեանին առջեւ՝ առանց իրեն: Ինքն էր որ քննած էր Լանտրիւի, Փրենսի եւ Փըթիոյի զոհերը, ինչպէս եւ Փիէռ Լաւալի դիակը :

Կը սրտնեղէր՝ երբ իրեն հարցնէին թէ որքան դիակ քննած է:

— Այդ հաշուապահութիւնը ապուշ բան է: հարիւր հազար, 150 հազար : Ասիկա պիտի նմանէր նշանաւոր «Թուր տ'Արժանին» սեղանապետ Ֆրետերիկի հաշիւներուն:Կը պատահէր որ, զար ականջիս փսփսալու «Պ. Բժշկապետ, այսօր 8917րդ բադը ջարդեցի »:

Ամէն անգամ որ ոճրագատ ատեանի սրահը կը մտնէր, երկու՝ արմուկներովը կը կռթնէր վկաներու սահմանուած բազրիքին եւ առանց սպասելու Նախագահին հարցումին՝ իրարու ետեւէ կը թուէր « Շարլ Փօլ, դատական բժիշկ, 52 Վարէն փողոց, ոչ ազգական եմ, ոչ ալ գործակից»: Բայց այնքան պչրասէր էր որ երբեք չէր ըսեր տարիքը :

Որոշ տարիներէ ետք ոչ մէկ դիակ զըզուանք կը պատճառէր իրեն: Երբ կը դժուարանար որեւէ դիազննութեան առջեւ, կը գոչէր ·— Անպիտան քեզի, վերջապէս պիտի ըսե՞ս թէ ինչէն մեռած ես»: Անսիրտ մէկը չէր սակայն, կը բաւականանար մասնագիտական անհրաժեշտ տուեալներով, երբեք սարսափելի մանրամասնութիւններու մէջ չմտնելով. — Ես մասնագէտ քննիչ մըն եմ եւ ոչ թէ ամբաստանող մը»: Չէր ուզեր տպաւորել երդուեալները :

Փաստաբանները գիտէին թէ չէին կրնար հարցումներ ուղղել իրեն, պատուիրած կ'ըլլար առաջուց. «Ուշադրութիւն, պարոն փաստաբան, հարցում չուղղէք ինծի: Ստիպուած կ'ըլլամ անանկ բաներ ըսել որ ձեր յաճախորդին համար կրնայ շատ աննպաստ ըլլալ »:

Անգամ մը միայն, երբ դատարան կը մտնէր, պաշտպան փաստաբանը նշան ըրաւ իրեն՝ վիզը ցոյց տալով: «Լաւ, մըտածեց Տոքթ. Փօլ, ինձմէ առաջ վկայող մասնագէտը պէտք եղածին պէս չէ բացատրած կ'երեւի թէ ի՞նչպէս գործուած է ոճիրը »: Եւ սկսաւ ինք տալ բոլոր մանրամասնութիւնները: Փաստաբանը կը շարունակէր վիզը ցոյց տալ: Այնպիսի ճշգումներով ծանրացուց ամբաստանութիւնը, որ յանցապարտը մահուան դատապարտուեցաւ :

Նիստը վերջացած, պաշտպան փաստաբանը ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղէր բըժիշկին:

— Ի՞նչպէս, ըսաւ Տոքթ. Փօլ, դուն էիր որ ձեռքդ չարունակ վիզիդ տանելով նշան կ'ընէիր ինծի :

— Ե՞ս, բողոքեց փաստաբանը, պարզապէս կ'ուզէի ձեզի հասկցնել թէ ձեր փողկապը չէնք շնորհք ծռած էր:

Տոքթ. Շ. Փօլ պատուոյ լեգէոնի հրամանատար էր, եւ շատ հաճոյքով կը պատմէր թէ ի՞նչպէս ստացած է շքանշանը «յետ մահու»:

— 1915ի Ապրիլին էր, բժիշկ էի ճակատին վրայ, Գերմանները կազ գործածեցին եւ զիս փոխադրեցին բրիտանական օգնական ուժերու բժշկական կայան մը, ամբողջապէս անգիտակից վիճակի մէջ, կազը շնչած էի մեծ քանակութեամբ :

Կէս մը հոգեվարք վիճակի մէջ կը լսէի որ հիւանդապահը կը հարցնէր Ֆրանսացի բժիշկին. — Ի՞նչ կը մտածէք, այս իրիկուն կ'անցընէ՞»: Քանի մը վայրկեան վերջը սպայ մը անապարանքով ներս մըտաւ եւ պատուոյ լեգէոնի շքանշանը կուրծքիս անցուց »:

Ուրիշ անգամ մըն ալ խուսափած է մահէն: Պատերազմի վերջերն էր: « Ի պաշտօնէ ներկայ էի մահապատիժի մը գործադրութեան: Զինուորներէն մէկը շըփոթած հակառակ ուղղութեամբ կրակեց, դէպի իմ կողմս եւ գնդակը բարեբախտաբար անցաւ երկու սրունքներուս մէջտեղէն :

Տարօրինակ դէպքերու հաւաքիչ մըն էր կարծես: Օր մը երբ մտադրաղ կ'անցնէր Քարթիէ Լաթէնէն, քիչ մնաց որ կառքի մը տակ մնար: Վարձու կառքը քշողը կին մըն էր, որ պոռաց երեսին վեր — Ուշադրութիւն, մարդուկս »:

Տոքթ. Փօլ կառքին թիւը առած ըլլալով, զտաւ սիրուն տիկնոջ հասցէն եւ «փնէօմաթիկ» մը ղրկեց. «Երէկուան մարդուկը, Տիկին իր յարգալիր բարեւները կը ղրկէ ձեզի: Կը մնայ միշտ ձեր տրամադրութեան տակ »: Ստորագրըուած՝ Տոքթ. Շ. Փօլ, դատական բժիշկ: Պատասխանը շուշացաւ, ամուսինն էր այս անգամ: «Տոքթոր, կինս ձեր երկտողը ստանալէն ի վեր շատ աւելի զգոյշ կը քշէ կառքը, շնորհակալութիւն »:

Շատ փնտռուած մէկն էր ընկերութիւններու մէջ, միշտ ճաշի հրաւէրներ կը ստանար, ուր անպատճառ իրմէ կը խնդրէին հաւ մը ջարդել կամ ոչխարի գիստ մը կտրատել: Գիշեր մը ուշ հասած էր նման հրաւէրի մը: Առանց ինքզինքը աւրելու, ներողութիւն խնդրեց աւելցնելով. — Սիրելի բարեկամուհիս, ուշացայ յաճախորդի մը պատճառով, որ երեք ամիսէ ի վեր դամբարանի մը մէջ է եւ դեռ կ'սպասէր, որ ձեռքերս լուամ :

— Ես ալ այդ պիտի խնդրէի ձենէ արդէն... կը պատասխանէ տանտիրուհին բոլորովին գունատ :

Փայլուն խօսող մը ըլլալով կը սիրէր այսպիսի «անէքթոտներ» պատմել :

Միշտ մերժած է սակայն իր յիշատակները հրատարակել իր կենդանութեան — Նախ, կ'ըսէր, արհեստիս գաղտնապահութիւնը կայ: Մանր –՝մունր շատ գաղտնիքներու ծանօթ եմ, որոնք վիշտ պիտի պատճառեն բարեկամներուս : Լաւ է մահէս քանի մը տարի ետքը հրատարակել :

Վերջերս դժուար կը քալէր: Քանի մը շաբաթէ ի վեր ձեռքերն ալ սկսան դալաճանել: Ալ չէր կրնար ստորագրել :

Իր փափաքին համաձայն, հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւն մը պիտի չունենայ, տեղը եւ թուականը անծանօթ կը մնայ արդէն: Ջորս հոգի միայն ներկայ պիտի ըլլան, կինը, քարտուղարուհին, իր մտերիմ բարեկամը՝ Տոքթ. Հիւպեր եւ փոխնախագահը «Փըթի Բենքէն» Միութեան :

Ափսոս որ այլեւս պիտի չտեսնուի դատարաններու մէջ, կլորիկ, վարդագոյն, իր ճերմակ պեխերով, փողկապին մարգարիտ ասեղով, գաւազանով, եւ բաց գոյն «կեթրերով»:

Ժ. Փ. Լ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Բ.

Մարկոսեան նորէն հիւանդին վրայ ծըռեցաւ, բռնելով անոր թեւը : Բազկերակը քննեց, մարմնին քանի մը կողմերը շօշափեց, մինչ տղան հանդարտած, քրտնաթաթաւ, տժգոյն, նորէն կը սկսէր հեւալ, աչուըները կիսափակ, անզգայ :

Աթոռին վրայ տեղաւորուելով, ամիրային թոռը հիմա սկսաւ կարգ մը հարցումներ ուղղել մօրը՝ զաւկին բնաւորութեանը, սովորութիւններուն, վարքուբարքին մասին, որոնց կը պատասխանէր Հռոփ հանըմ, հառաչանքներով ու հեկանքներով ընդհատելով իր խօսքերը, եւ մանաւորապէս ծանրանալով սա կէտին վրայ թէ վերջին ատեններս, տղան, բոլորովին հակառակ իր սովորութեանը, գիշերները սկսած էր տունէն դուրս անցունել, եւ աւելի լուռ եւ մտածկոտ երեւոյթ մը ունենալ: Մօրը ամէն մէկ պատասխանին, տոքթորը խորհրդաւոր ու մեծիմաստ «հըմ» մը ունէր, ընկերացած դէպի հիւանդը նայուածքի մը :

Ալ բան մը չմնալով հարցնելու, տոքթորը նորէն անկողնին վրայ ծռեցաւ, եւ մեղմ բայց ազդու շեշտով մը.

— Համբիկ, կանչեց :

Այս ձայնէն՝ տղան ցնցուեցաւ, մէկէնիմէկ աչուըները բացաւ եւ նայեցաւ իր վրայ ծռած այդ դէմքին : Սարսափի ահեղ բոպէ մը եղաւ ատ: Բարձին վրայէն գլուխը վեր ցցած կը նայէր, խոժոռ արիւնաբրու մոլեգնոտ նայուածքով մը, որուն մէջ ալ զառանցանքի տարտամ յիմարութիւնը չէր որ կը վառէր, այլ ոխերիմ, գիտակից վրիժառութեան հըրդեհը :

Երիտասարդը, այս տեսարանէն ահաբեկած, ետ ընկրկեցաւ տարապայման երկիւղով մը յանկարծ պաշարուած, շուրջը նայելով, վերահաս վտանգէ մը խոյս տալու բնազդական շարժումով :

Ու հետզհետէ, լուռ ու մունջ, վեր ելաւ հիւանդը, կեցաւ անկողնին վրայ, վրէժխնդրութեան ուրուական, աչքերը սեւեռած անոր որ իր երջանկութիւնը, իր կեանքը քանդելէն ետքը, գործուած չարիքը կարծես մոտէն շօշափելու դիւային հաճոյքին համար մինչեւ հոդ եկեր էր: Ու ալ տենդը, զառանցանքը չէր որ թօթվեց խեղճ տղուն մարմինը, այս դըժոխային անարգութեան առջեւ, անոր գաղափարէն խարազանուած, կատաղութեան, վրէժի զալարատանջ պրկումի մը մէջ դողաց ան, բազուկները երկարելով մատներու ճանկաձեւ պրկումով մը, եւ կոկորդէն, զոր կարծես անծանօթ մագիլներ կը խեղդէին, բառ մը, բառ մը միայն ինկաւ, գռեհիկ նախատինք մը, շատ սովորական, բայց որ ահեղօրէն կ'որակէր, կը թարգմանէր, կը յատկանշէր ամիրայական այդ չարաւը :

— Սրիկայ :

— Զաւակս, աղաղակեց Հռոփ հանըմ, թեւերը բացած տղուն վազելով, կարծես արգիլելու զայն որ չյարձակի այդ ազնիւ մարդուն վրայ որ ողորմասիրաբար մինչեւ ձկնորսի այդ խրճիթը եկած էր:

Բայց արդէն տոքթորը մինչեւ սենեակին դուռը ընկրկած էր, այլայլած, գունատ, ճիչ մը հանելու անկարող, ու հոն կեցեր էր, երեսն ի վեր, մեծաշառաչ ապտակի մը պէս, ընդունելով նախատինքը, դողալով անոր հարուածին տակ: Ու պիտի փախչէր, երբ տեսաւ հիւանդը որ, կատարած ճիգէն ուժասպառ, նորէն կ'իյնար անկողնին վրայ, դիակի մը պէս, աչքերը գոց հեկեկալով, դողդղահար, ոյնչացած :

— Տոքթոր, օգնէ պաղնեմ, զաւակս, պոռաց մայրը աղեխարշ պաղատանքով :

Բայց տոքթորը ալ չկեցաւ :

— Խենթեցած է, ես չեմ կրնար նայիլ մը նետեց հէք մօրը երեսին ու աճապարանքով հեռացաւ գնաց :

— Զաւակս, աղաղակեց Հռոփ հանըմ եւ նուաղած ինկաւ սենեակին դրանը առջեւ, մինչ դրացուհին որ, անկիւն մը քաշուած, այս եղերերգութիւնը կը դիտէր, հիասթափուած, օգնութեան վազեց ձկնորսին կնոջը:

Գ.

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Ամիրային ապարանքին մէջ լուացարար Կիւլիւկի եւ իր աղջկան տեղաւորումը որքան ալ բստ երեւոյթին անաղմուկ կերպով կատարուեր էր, առաջին օրէն իսկ տան ներքին կարգուսարքին մէջ ըզգալի փոփոխութիւններ առաջ եկած էին սակայն : Հանըմը, գուարթ եւ դիւրահաղորդ, սիրալիր երեւցած էր մօր ու աղջկան նկատմամբ: Գեռնայարկը պարտէզին վրայ նայող երկու խուցեր անոնց տրամադրութեանը տակ դրուած էին : Տեղաւորման գործողութիւններու միջոցին, տոքթորը բնաւ չէր երեւցած :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

լիոն մարքով ժամանակցի երկրին ճարտարարուեստի վերելքին : Մտադրուած ծրագիրներէն է Միջերկրական ծովը կապել Լիբիոյ անապատին, այս ձեւով երկրին մշակելի հողերը զգալիօրէն պիտի աւելնան եւ միեւնոյն ատեն կարելի պիտի ըլլայ զարգացնել ճարտարարուեստը :

Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքի ժողովուրդները կ'ուզեն իրենց ձայնը լսելի դարձնել :

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն .—
Տարեկան .— 40 Ն. Ֆր. (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200) :
Արտասահման .—
Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000) :
Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մառի Գասապեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ԱՐԱՄ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Տիկին Նազենի Գասապեանի եւ Գասապեան ու Քըլեցեան գերդաստաններու յիշատակին :

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 17էն 24, տեղի կ'ունենայ մեծ պատրաստութեամբ, Սիթէ Ունիվէրսիթէրի *Հայ Տան. Տան պարահանդէսը՝ Վարդիվանեան նուագախումբի առաջնորդութեամբ :*

Հասոյթը պիտի յատկացուի Հայկ. Ուսանողական Տան գրադարանի, ինչպէս նաեւ սալերու ճոխացման :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան :

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի) : Ապրիլ 17ին

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ՄԱՐՏ 27ԻՆ

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13ին, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24, Ամպասատէօրի շքեղ սրահին մէջ :

Համբարձում Թագիգեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ալլավերտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Սալմոն եւ զաւակները, կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԹԱԳԻԳԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 21ին, իր բնակարանը, 64 Պուլվ. Տը Պէլվիլ, Փարիզ : Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 10·30ին : Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սահակ Գաբրիէլեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Տէրոյեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՆՆԱ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Նալպանտեան)
մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Նոր Տարւոյ եւ Ս. Ծննդեան առթիւ .— Պ. Ս. Սանճեան (Վիլֆրանշ) հարիւր Ն. Ֆ., Պ. Ծընկըրեան հարիւր Ն. Ֆ., Այրի Տիկին Ի. Փափազեան յիսուն Ն. Ֆ., Պ. Ն. Սանճեան երեսուն Ն. Ֆ., Պ. Վ. Գամպէրեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Գ. Դաւիթեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Յ. Վարժապետեան տասը Ն. Ֆ., Պ. Մ. Գայլէօզեան տասը Ն. Ֆ., Պ. Մ. Քիւրքճեան տասը Ն. Ֆ., Պ. Կ. Պետրոսեան տասը Ն. Ֆ., Ոմն քսան Ն. Ֆ., Ոմն երկու գառնուկ, Պ. Պահատուրեան երկու մեծ տուփ պիսկիւի, Պ. Կիւլպէնկեան երեք քիլօ շոքոլա, Կէնճեան եղբայրներ անուշ մը նարինջ :

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .— Տիկին Ռաքել Յովհաննէսեանէ իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ 100 Ն. Ֆ. : Պ. Արսէն Թէրզեանէ փոխան ծաղկեպսակի Կրընոպլէն հանգուցեալ Երուանդ Հաճըեանի մահուան առթիւ 50 Ն. Ֆ. :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

ԵՌԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
(1960)

Դիմել Պ. Ե. Ատանալեանի, 48 Րիւ տը լա Տեֆանս, ԻՍԻ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանաբնակ Թոնիկ Խոստիկեան (ծնած 1920) Երեւան, հօրը անունը՝ Եղիշէ, մօրը Հռիփսիմէ, մեծ քոյրերը՝ Զարիկ, Գոհարիկ եւ փոքր եղբայրը՝ Վազգէն : Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել : Կը խնդրուի տեղեկացնել, Հրաչեանին, 40 Ավընիւ տը լա Փըթիթ Սիւիս *(Պօմոն), Մարսէյլ :*

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 3 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8713 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4514

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՐՏԱՌՈՒՉ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի ժողովուրդը երկուշաբթի օր անգամ մը եւս ապացոյցը տուաւ իր կարգապահական ոգիին եւ հայրենասիրութեան :

Սրտառուչ համերաշխութեամբ մը — որ յաճախ չի պատահիր , — ընկերվարական, համայնավար, հանրապետական, ժողովրդավար բոլոր կուսակցութիւններն ու արհեստակցական միութիւնները բոլորուեցան Զօր. տը Կոլի շուրջ, որ քսան տարիէ ի վեր կը խորհրդանշէ այս երկրին ազատ ու անկախ ապրելու կամքը , — հանրապետական , ժողովրդավար վարչաձեւին տակ :

Մայր հայրենիքի զաւակները տեսան թէ ինչ վտանգաւոր կրակի հետ կը խաղան իրենց տաքգլուխ հայրենակիցները Միջերկրականի հարաւային ափերուն վրայ: Կրակ՝ որ ի վերջոյ մոխիրի պիտի վերածէր աւելի քան հինգ տարիէ ի վեր Ալժերիոյ համար կատարուած զոհողութիւնները :

Հանրապետութեան նախագահին ուրբաթ իրիկուան ճառը ընդհանուր գոհունակութեամբ ողջունուեցաւ ո՛չ միայն Ֆրանսայի, այլեւ արտասահմանի մէջ :

Զօրավարին անձը մեծ դրուատիքներու արժանացաւ միջազգային մամուլին մէջ :

Իր վճռական յայտարարութիւնները « ինքնորոշման» մասին խոր արձագանգ գտան եւ անվերապահ գնահատանքով ընդունուեցան նաեւ երկաթէ վարագոյրէն անդին, նոյնիսկ արաբական երկիրներու մէջ, որոնք ջերմ պաշտպաններն են Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին :

Դաշնակից պետութիւնները զօրավիգ կը կանգնին Ֆրանսական կառավարութեան, որուն վարիչները քաղաքական իմաստութիւն ցոյց տուին ներկայ խառնորոշ օրերուն :

Իբրեւ զինուորական, Հանրապետութեան նախագահը ամէն բանէ առաջ կարգապահութիւն կը պահանջէ բանակէն: Կը խարանէ բոլոր անոնք, որ սուտ տեղեկութիւններով կ'ուզեն մոլորեցնել բարեմիտ հայրենասէրները : «Ստախօսներ» եւ «դաւադիրներ» կ'որակէ այն մարդիկը, որոնք կը խաբեն Ալժերիոյ Ֆրանսացիները՝ ըսելով որ ինքնորոշման իրաւունք տալով՝ տը Կոլ կ'ուզէ լքել զիրենք եւ Ալժերիան յանձնել ըմբոստներուն :

Խօսքն ուղղելով զինուորներուն՝ կը յիշեցնէ անոնց պարտականութիւնը եւ կ'ազդարարէ. « ո՛չ մէկ զինուոր, որեւէ ատեն, նոյնիսկ կրաւորական կերպով , պէտք է մասնակցի ապստամբութեան , այլապէս ծանր յանցանք գործած պիտի ըլլայ » :

Դժբախտաբար աջակողմեան թունդ ազգայնամոլ տարրեր Փարիզի եւ գաւառին մէջ կը շարունակէին միտք պղտորել: Կառավարութիւնը գաղտնի խիստ միջոցներ ձեռք առաւ անոնց դէմ, նոյնիսկ չխնայելով երեսփոխաններուն , որոնք յանցանքի վրայ կը բռնուէին :

Իսկ յանկոյս Միջերկրականի անպատասխանատու մարդիկ կը փորձէին անտեսել օրինաւոր իշխանութեանց հրամանները : Չէին ուզեր հասկնալ, որ իրենց ընթացքով պատճառ կրնան դառնալ արիւնահեղութեան , — եղբայրասպան կռիւներու :

Կեդրոնի կառավարութիւնը ամրապնդելով իր դիրքը, վճռական միջոցներու դիմեց եւ յաջողեցաւ կարգն ու կանոնը վերահաստատել Ալժերիոյ մայրաքաղաքին մէջ :

Իրեն հետ են բոլոր մեծ կուսակցութիւններն ու արհեստակցական զօրաւոր կազմակերպութիւնները, — գրեթէ ամբողջ ազգը — սրտառուչ համերաշխութեամբ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԷՐԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԼԱԿԱՅԱՐՏ՝ ԶԻՆԱԹԱՓ. — ՕՐԹԻԶ՝ ՓԱԽՈՒՍՏԻ ԴԻՄԱԾ. — ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԻՆ ՖԵԼԼԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

•

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏ

Ինչպէս , վերջին պահուն, գրած էինք, Ալժէրի մէջ ապստամբութիւնը վերջ գտաւ երկուշաբթի կէսօրին : Լակայարտ ժամը ճիշդ 11.45ին, եռագոյն ի ձեռին , հրացանը ուսին, եւ զինուորական համազգեստով յանձնուեցաւ զինուորական իշխանութեանց, եւ մասնաւորաբար Գնդ. Տիւֆուրի որ վայրաշուտներու զօրաբաժնին հրամանատարն է , իրեն կ'ընկերանային 650 ապստամբները որոնք շուրջ տասը օրէ ի վեր դիրքերու ետին կեցած մտադրած էին մինչեւ ծայրը երթալ եթէ երբեք կառավարութիւնը շարունակէր որդեգրել Սեպտեմբեր 16ի ինքնորոշման քաղաքականութիւնը :

Զինաթափ ապստամբները զինուորական կառքերով փոխադրուած են Ալժէրէն 25 քմ. հեռու Զիրալտայի զինուորական կայանը: Իրենց փափաքին համաձայն պիտի ղրկուին երկրին զանազան շրջանները կռուելու համար Ֆելլականներուն դէմ :

Շարժումին միւս երկու պարագլուխները՝ Օրթիզ եւ Մարթել փախուստի դիմած են, սակայն զինուորական շրջանակները անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առած են գտնելու եւ ձերբակալելու համար՝ փախստականները :

Կեանքը իր բնականոն հունին մէջ մտած է Ալժէրի մէջ, արդարեւ՝ պետական թէ հասարակական պաշտօնատուները բացուած են, հանրակառքերը կը բանին եւ շուկան կը վերագտնէ իր նախկին եռ ու զեռը :

Առաւօտեան թերթերէն՝ «Ֆիկարօ»ի Ալժէրի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Գնդ. Տիւֆուրի հետ եւ հարց տուած թէ ի՞նչ պիտի ըլլար եթէ երբեք «ըմբոստները» յամառէին մնալ իրենց դիրքերուն վրայ : Գնդապետը պատասխանած է. — « Բնականոն կեանքը վերահաստատելու համար պիտի ստիպուէինք կռուիլ. արդի՞ւնքը, միայն բանակին սպաննուածներուն թիւը հազարը պիտի անցնէր» :

Կարելի է եզրակացնել թէ մեծ աղէտ մը առաջքը առնուեցաւ, նախ շնորհիւ Հանրապետութեան Նախագահին կորովի կեցուածքին եւ վերջապէս զինուորական եւ քաղաքական իշխանութեանց խոհեմ եւ զգաստ դիրքին :

Կառավարութեան պահանջին վրայ, երկուշաբթի երեկոյ Նախարարաց Խորհուրդը արտակարգ նիստ մը գումարեց , որուն ընթացքին նախարարապետը մանրամասն զեկուցում տուած է Ալժէրի վերջին անցուդարձերուն շուրջ: Այս առթիւ կառավարութիւնը պահանջած է «արտակարգ իրաւասութիւններ» սահմանադրութեան 38 յօդուածին հիման վրայ: Նախարարաց Խորհուրդը համաձայն գտնուած է :

Կառավարութիւնը խորհրդարանը բացառիկ նիստի հրաւիրած էր Փետրուար 2ին: Կ'ենթադրուի որ սահմանադրութեան 38րդ յօդուածով նախատեսուած «արտակարգ իրաւասութիւնները » ստանալէն ետք կառավարութեան կազմէն ներս փոփոխութիւններ պիտի մտցուին , յատկապէս զինուորական նախարարութեան մէջ :

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կու տան որ կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք պիտի առնէ երկրին մէջ կարգն ու կանոնը վերահաստատելու եւ մանաւանդ պատժելու ապստամբ պարագլուխները: Այս ձեւով կը վերահաստատուի կառավարութեան եւ հանրապետութեան նախագահին հեղինակութիւնը :

Վերջին լուրերուն համաձայն ապստամբ պարագլուխ՝ Լակայարտ Փարիզ Սանթէի բանտը փոխադրուած է եւ բանտարկուած: Մտածողներ կան որ սահմանադրութեան 26րդ յօդուածին հիման վրայ Լակայարտ կրնայ մեղադրուիլ եւ դատապարտուիլ :

Ձերբակալութեան հրաման ելած է նաեւ փախստական Օրթիզի դէմ :

Մինչ կառավարութիւնը կը պնդէ թէ որեւէ բանակցութիւն տեղի ունեցած չէ ապստամբներու եւ Փարիզի իշխանութեանց միջեւ «Իւմանիթէ» երեքշաբթի առտու կարգ մը տեղեկութիւններ կը հաղորդէր այդ մասին:Ըստ համայնավար պաշտօնաթերթին ապստամբները չորս պայմաններ դրած էին յանձնուելու համար: Ա) Ներում բոլոր ապստամբներուն համար: Բ) Զինուորական պատիւ երբ դուրս ելլեն իրենց «կեդրոնատեղիէն »: Գ) Անձնատուութենէ ետք, արարողութիւն մը տեղի պիտի ունենար Մեռելոց Յուշարձանին առջեւ որուն պէտք է մասնակցէին ցուցարարները եւ ընդհ. պատուիրակը: Դ)Օրթիզի եւ Լակայարտի գունդերը պէտք է զօրաբաժինի վերածուին եւ ճակատ ղրկուին կռուելու :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, երկար բանակցութիւններ շարունակուեցան Փարիզի եւ ապստամբներու միջեւ, երեսփոխան Պիաճի հեռագրով մը խնդրած է Տըպրէէն եւ տը Կոլէն որ ընդունին առաջարկուած պայմանները, առաջքն առնելու համար «աննախընթաց ազգային աղէտի մը»: Երկուշաբթի առտու գնդ. Տիւֆուր գացած է Լակայարտի մօտ, ուր տեղի ունեցած են վերջին բանակցութիւնները : Իշխանութիւնները ընդունած են որ անոնք որ ուզեն կրնան հեռանալ առանց իրենց զէնքերուն, անոնք որ պահեն իրենց զէնքերը, կրնան արձանագրուիլ կռուելու համար Ֆելլականներուն դէմ:

X Զգալի անկումէ մը ետք, սակարանը բարձրացաւ երկուշաբթի օր, մանաւանդ ֆրանսական արժէթուղթերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ ծայրայեղ ձախ կարգ մը թերթերու համաձայն, Խորհ. Միութիւնը պիտի առաջարկէ Վատիկանի որ դիւանագիտական յարաբերութիւններ մշակեն: Օսսերվաթոռէ Ռոմանօ խստօրէն կը հերքէ այս զրոյցը, աւելցնելով.— «Նման ենթադրութիւններ այնքան աներեւակայելի են որ հերքելու իսկ պէտք չկայ»: Յիշենք սակայն որ Վատիկան դիւանագիտական յարաբերութիւններ ըստեղծեց Թուրքիոյ հետ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ պետութեան ապահովութեան մէկ ատեանը , երեքէն 15 տարի բանտարկութեան դատապարտեց 13 հոգի իրենց համայնավար գործունէութեան համար :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ ներում շնորհեց նախկին վարչաձեւին քսան քաղաքական դէմքերուն, որոնց կարգին Վաֆտի նախկին նախագահը՝ Մուսթաֆա էլ Նահաս :

ԾՈՎԱԿԱԼ ՊԱՐԺՕ, մեռաւ անցեալ օր , 61 տարեկանին, անողոք հիւանդութեան մը հետեւանքով: Մասնակցած էր Սուէզի դէպքին (1956) հեղինակն էր նաեւ բազմաթիւ գիրքերու օդանաւային ուժի եւ 1939 – 45 պատերազմի մասին:

150 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ հրացանազարկ եղած են Փեշտայի մէջ, ըստ Վիէննայէն Լոնտոն հասած լուրերու: Ասոնք մասնակցած էին 1956ի յեղափոխութեան :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՀԱՅՐ ՂԱԶԱՐ Վ. ՍՐԱՊԻՈՆԵԱՆ

Վենետիկէն ցաւով կ'իմանանք թէ Յունուար 29ին, Ս. Ղազարի վանքին մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան վախճանած է Հայր Ղազար Վրդ. Սրապիոնեան:

Ողբացեալ վարդապետը, ծնած էր 1887ին, Արտանուշ եւ Ս. Ղազարի վանքը գացած է 1901ին, հոն վանական սքեմը առած է ծերունի հայր Ալիշանէն: Միաբանութեան անդամակցած է 1908ին :

Մեր ցաւակցութիւնները Միլտոնեան ընտանիքին (Վենետիկ):

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Հետեւեալ գրութիւնը, թրքական թերթերէ վկայութիւններով պատկերազարդուած, քաղուած է «Թիմփուս Նոյ» թերթէն:

— « Պարոնայք սպաներ եւ զինուորներ, քանի մը տարի է որ Թուրքիա կը գտնուիք եւ դեռ չսորվեցաք վարուիլ ինչպէս որ հարկ է ; Ի՞նչ է Թուրքիան. — Մեր քաջարի դաշնակիցը: Դուք այստեղ կը վարուիք , սակայն, ինչպէս կը վարուին գաղթային երկրի մը մէջ: Հարկադրուած եմ քանի մը յանձնարարութիւններ ընելու ձեզի այս մասին: Նախ եւ առաջ, պարոնայք սպաներ եւ զինուորներ, պէտք է դադրիք այլեւս չարաշահութիւններ ընելէ ամերիկեան ապրանքներով : Պէտք չէ այլեւս օտար դրամի մաքսանենգութիւն ընէք, պէտք չէ կոխկրտէք հետիոտն քալողները: Պէտք է յարգէք թրքական դրօշակը եւ չպատռէք զայն , քուրջի կտորներ պատրաստելու համար»:

Այս տպաւորիչ բառերով է որ ՆԱԹՕի հրամանատարներէն մէկը խօսեցաւ Իզմիր բնակող ամերիկեան զինուորներուն , Նոյեմբեր 14ին տեղի ունեցած հաւաքոյթի մը միջոցին: Կարելի չէ ըսել , թէ հրամանատարը ցոյց տուաւ չափազանցուած խոհեմութիւն մը: Ան հաստատեց միայն իրողութիւններ, զորս կը հաղորդէ թուրք մամուլը գրեթէ ամէն օր: Չանցնիր շաբաթ մը, որ Թուրքերը թերթերէն չիմանան թէ «ամերիկացի զինուոր մը պատռեց թրքական դրօշակ մը», որ « ամերիկացի սպայ մը մօթօսիքլէթով կոխկրտեց երախայ մը», որ «ամերիկացի տասնապետ մը անպատշաճ վարուեցաւ թուրք կնոջ մը հետ »:

Նոյեմբեր 5էն, ոչ շատ առաջ , ԱՄՆի օդուժի զինուորականներէն դնդապետ տեղակալ՝ Մորիսըն Էլըն, ինքնաշարժով մտաւ նախագահին պահակախումբի մէկ ջոկատին մէջ:Վիրաւորուեցան 11զինուորներ, եւ երեքը մեռան հիւանդանոցին մէջ: Իսկ քանի մը օր ետքը, Ատանայի զինուորական մեծ խարիսխին ամերիկացի երկու կատակասէր զինուորականներ բարձրացան մզկիթի մը մինարէն եւ ըսկսան Իսլամները աղօթքի հրաւիրող մուէզզինը օրինակել : Նոյեմբեր 14ին « Ենի Կիւն» թերթը վայրոյթով հաղորդեց Թուրքերու կրօնական զգացումները ծաղրող այս պարագան :

Ընդհանրապէս, ամերիկացի զինուորականներու կողմէ գործուած այս տեսակ արարքները կը մնան անպատիժ: Մորիսըն Էլըն, որ երեք զինուորներ սպաններ էր, ոստիկանատուն առաջնորդուեցաւ հարցաքննուելու համար, բայց յետոյ ճամբու դրուեցաւ, քանի որ «արկածի ժամանակ իր պաշտօնին կիրարկման մէջ էր » :

« Այսպիսի պայմաններու մէջ, կը գրէ «Տիւնիա» Թուրք թերթը, մեզի կը մնայ պաշտպանութեան մէկ միջոց, — երբ իմանանք թէ Ամերիկացի մը իր պաշտօնին մէջ է, պէտք է փախչինք ամբողջ արագութեամբ »:

Ահա թէ ինչ վիճակի մէջ կը գտնուի Թուրքիա, իբրեւ Միացեալ Նահանգներու քաջարի դաշնակիցը :

ԼԵՌՆԵՐԸ

Ամառը, բարեկամներէս մէկէն բացիկ մը ստացայ: Կը գրէր թէ Նորէն լեռ բարձրացած է, արձակուրդի օրերը հոն անցընելու համար: «Ամէն տարի, անմար կարօտով կուգամ հոս: Լեռները ի՞նչ ունին գիս գրաւող՝ չեմ հասկընար ... Բայց գաղթող թռչուններու պէս եմ կարծեմ, երբ ժամանակը գայ, անոնք հիւսիս կը չուեն, ես՝ լեռ կը վազեմ: Իմ ձեռքս չէ, այդպէս եմ ծնած, լեռներու աչքով եմ ծնած ...»:

Երբ կարդացի իր բացիկը, քիչ մը մըտածեցի ու սիրեցի իր լեռներու կարօտը «անմար »որակելը: Եթէ բղխուած սէրերու մոմոքը կը մխայ անմար, եթէ մէկուն սիրտը կարօտէն կը վառի, ալ ինչո՞ւ այդ բոցը անմար չըլլայ ... Այո՛, սիրեցի իր այդ որակումը ու նստեցայ խորհելու թէ մարդիկ ինչո՞ւ լեռները կը սիրեն, ոչ միայն կը սիրեն, այլեւ յաճախ, մեծ վտանգներ դիմագրաւելով, կը մագլցին զանոնք:

— Ինչո՞ւ:

Ո՞վ կրնայ տալ այդ ինչուին պատասխանը ...

Տեսած եմ Զուիցերիական Ալպեաններու ստուերին տակ գիւղեր, որոնք հակառակ կէս դարու ընթացքին քանի մը անգամ ձիւներու չեղջին տակ թաղուած ըլլալնուն, կը յամառին մնալ հոն՝ մահու սարսափը Դամոկլեան սուրի պէս միշտ գլուխներուն վրայ կախ ...

Ի՞նչ ունին լեռները հրապուրիչ, որ մարդիկ, մահը աչք առնելով, անոնց անմատչելի համարուած գագաթները կը բարձրանան ... Անկարելի թուող բան մը կարելի դարձնելու անապարծութի՞ւն է պատճառը, փա՞ռքը, իրենց վրայ խօսեցնելու կամ պատմութեան մէջ հետք մը թողելու փափա՞քը, յաղթանակելու գոհունակութի՞ւնը ... Ի՞նչ է այդ յանդուգն ու արկածալի արշաւանքներուն մղիչ ուժը, զսպանակը: Նոր որոնում — նե՞ր, — Բայց ի՞նչ կ՚ակնկալեն գտնել լեռներու անկոխ գագաթներուն վրայ ... Նոր Տասնաբանեա՞յ մը, Աստուա՞ծ ... Բայց դեռ հին Տասնաբանեան չենք մարսած, ու մեր արարքներով, ամէն օր, քիչ մը եւս կը հեռանանք Աստուծմէ, ու, տեղին համեմատ ալ, կ՚ուրանանք Իր գոյութիւնը:

Հայերուն համար բսենք լեռներու սէրը ըմբռնելի է: Մեր երկիրը կիսով քար է՝ ու լեռ. Արարատը, մեր Արարատը, աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ լեռն է՝ ու մեր յաւերժականութեան խորհրդանիշը: Լեռնային Սասունն ու Զէյթունը, աւելի քան կէս դար, մեր ամէնէն՝ նկուն, ընկճուած ու տառապած մէկ շրջանին, մեզ խանդավառեցին: Ու 1915ի արհաւիրքի օրերուն, մեր ինքնապաշտպանութեան կռիւներէն շատերը լեռնային շրջաններու մէջ է որ տեղի ունեցան ... Ու զէնք առած լեռ բարձրանալը՝ տրեխները հանած աքքայութիւն մտնելու նման աղուոր բան մըն էր ատեն մը ...

Այս բոլորը՝ Հայերուս համար: Հասկընալի է նաեւ եթէ այսօր Բաբելոնացիներու ժառանգորդներն ու Յոյներու եւ Հռովմէացիներու թոռները սիրեն լեռները, որովհետեւ անոնց Անմահներն ու Աստուածներն ալ կ՚ապրէին Ողիմպոսի՝ կամ այլ լեռներու կատարին: Բայց ի՞նչ ըսել սա մառախլապատ ու միապաղաղ անգլիական կղզիներուն տէրերուն, որոնք ամէնէն շատ եռանդ, կորով ու ժամանակ են սպառած՝ լեռներ բարձրանալու ու կատարներ յաղթահարելու համար: Թերեւս իրենց ենթագիտակցութեան մէջ կ՚ատեն իրենց մառախլապատ դաշտերը ու ատկէ է որ կը ծնի իրենց անհունն ի վեր ճախրող լեռներ մագլցելու փափաքը ... Օր մը, ժամ մը, րոպէ մը գէթ, ապրիլ ու շնչել վերը, անհունին մէջ՝ ու ամէն մարդէ ու ամէն շնչաւոր էակէ բարձր ... Հաւանաբար գոհունակութիւն կայ այդ բանին մէջ. չեմ գիտեր. փորձառութիւն չունիմ ... Թերեւս ալ Աստուծոյ մօտ՝ ու վարը դաշտերուն ու քաղաքներու մայթերուն վրայ իր մանրը հոգերով ու ճղճիմ հաշիւներով սողացող մարդերէն վեր ու հեռու ըլլալ կ՚ուզեն ... Չէ՞ որ մեր մանկութեան օրերէն ի վեր մեզ սորվեցուցած են թէ Աստուած վերը, երկինքը կ՚ապրի ու երկինքի էն մօտ տեղերը լեռներու կատարներն են ...

Պատանեկութեան օրերուս, դպրոցը, երբ Խ. Աբովեանի կեանքին ու գործին նոր կը ծանօթանայինք, հիացումով ու բերանաբաց մտիկ ըրած եմ ուսուցիչիս՝ երբ ան կը բացատրէր թէ ինչպէս Աբովեան Գերման գիտնականներու արշաւախումբ մը առաջնորդած է Մասիսն ի վեր ... :

Երբ երկիրն էի, ամառնային արձակուրդի օրերուս, միամինակ կը նստէի մեր պարտէզի պատին տակ ու կը նայէի դիմացս կապոյտին տուող լեռներուն, որոնց կանակին կ՚երկարէր, քիչ մը աւելի հեռուն ու քիչ մը աւելի գունատ կապոյտով, աւելի ուրիշ լեռնաշղթայ մը՝ որուն ետին, քիչ մը աւելի հեռուն ու քիչ մը աւելի անորոշ, մշուշապատ կատարներով աւելի ուրիշ լեռնաշղթաներ:

Ու յուզումէս շունչս կը կտրէր:

Հիմա կ՚երեւակայեմ թէ, եթէ ծունկերս ամուր ու մկաններս ուժեղ ըլլային, սիրտս տոկուն ու շունչս երկար ըլլար, ու եթէ պատահէր որ Անափուրան (26.593 ոտք) կամ Էվէրէսթը (29,002 ոտք) կարենայի մագլցիլ, կատարը հասնելէս վերջ ալ վար չէի իջներ. կը մնայի հոն՝ անսահման խաղաղութեան ու ձիւներու անբիծ մաքրութեան մէջ ...

Իսկ եթէ մագլցածս Արարատն ըլլար, հետիններս կը ղրկէի ետ՝ ու մինակս կ՚երթայի Արտաւազդը փնտռելու ...

Այո, բարեկամս իրաւունք ունի լեռները անմար կարօտով սիրելու ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԻՀՐԴԱՏ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆՑ (1)

Արեւելահայ Թատրոնի հարուստ տարեգրութեան հետ անքակտելիօրէն կապուած է Միհրդատ Ամերիկեանցի անունը, որ հանդիսացած է ճշմարիտ ջահակիրներէն մէկը այդ թատրոնին, իր սկզբնական օրերէն ի վեր:

1860ական թուականներուն Թիֆլիսի հայ բեմը հանրութեան մատչելի դարձնելու եւ թատրոնական գործը ամուր հիմերու վրայ դնելով զայն հետզհետէ զարգացնելու գործին առընչութեամբ կարեւոր դեր են կատարած նոյն քաղաքի Ներսիսեան վարժարանի աշակերտները, որոնց կարգին առաջնակարգ դիրք է գրաւած այդ ուղղութեամբ՝ Միհրդատ Ամերիկեանցը:

Միհրդատը զաւակն էր Յովհաննէս Աղա Ամերիկեանցի, որ 1820 թուականին Տաճկահայաստանէն գաղթելով հաստատուած էր Թիֆլիս: Գրեթէ անուս ու անգրագէտ մարդ, Յովհաննէս Աղա ծանօթ էր միայն Սաղմոսի ութ կանոններուն, եւ սակայն Թիֆլիսի այդ թուականներու Առաջնորդ Ներսէս Արքեպիսկոպոս մասնաւոր համակրանքով մը կապուելով այդ պարզունակ մարդուն հետ, իր հեռատեսութեան շնորհիւ կը տեսնէ անոր մէջ մաքուր ու հայրենասէր ոգի մը, եւ այդ իսկ պատճառով ալ կը կոչէ զայն պատասխանատու պաշտօններու: Այդ պաշտօններէն Ներսիսեան վարժարանի վերակացուութեան շրջանին է որ Յովհաննէս Ամերիկեանց իր ջանասէր ու մաքուր գործունէութեան շնորհիւ կը գրաւէ հասարակութեան յարգանքն ու համակրանքը եւ այդ թուականէն է որ իր Յովհաննէս անունին քով կը կցուի աղա պատուաբեր ածականը:

Այսպիսի պարզ ծագումով եւ սակայն մեծ հոգիով ու հայրենասիրական լայն շունչով տոգորուած մարդու մը զաւակն էր Միհրդատ Ամերիկեանցը, Ներսիսեան վարժարանի նախկին աշակերտ Կաղ Յովհաննէսը ...

Որովհետեւ, Միհրդատ Ամերիկեանց ի ծնէ կաղ էր եւ իր աւազանի անունով, հօրը նման, կը կոչուէր Յովհաննէս, քիչ վերջ, պիտի բացատրենք թէ ինչ պայմաններու տակ Յովհաննէսը փոխուեցաւ Միհրդատի: Մինչ այդ, խօսքը տանք Արեւելահայ յայտնի վիպասան Պերճ Պռօշեանցին, որ հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ փոքրիկ Յովհաննէսի պատանեկութիւնը, 1895ին Թիֆլիս լոյս տեսնող «Թատրոն» գրական եւ թատերական հանդէսին մէջ.—

«Հօր նման բնական խելքի տէր եւ ընդունակ Յովհաննէսը պէտք է դպրոցի սաների յառաջադէմներից լինէր հարկաւ, բայց այդպէս չէր, նա յառաջադէմ էր չարութեան եւ խաղերի մէջ: Օր չէր անցնել, որ Ամերիկեանցի քիթն ու պըռունգը չարնոտուէր, մի օր չկար, որ ուսուցիչներից ու վարչութիւնից յանդիմանութիւն չլսեր: Դասեր պատրաստելու մէջ նա ծոյլ ու դանդաղկոտ էր, բայց խաղեր հնարելու, խաղերի մէջ առաջին տեղը բռնելու գործում գերազանցում էր բոլոր ընկերներին: Երբեք նրա հագին նոր չոր, նրա ոտքերին նոր կօշիկ չէիր տեսնել, միշտ պատառոտուն, միշտ աղտոտ, կօշիկի կրունկը միշտ ծռուած ...»:

Իր զաւկին այս միակ բացասական կողմըն էր որ ցաւ կը պատճառէր մաքրասէր ու անխարդախ հօրը, այս պակասութիւնն էր որ պատանին ետ կը ձգէր իր ընկերներէն, որովհետեւ, այլապէս անիկա ոչինչով պակաս պիտի մնար ուսման ու դաստիարակութեան մէջ, հասնելով իր ընկերներուն, եւ երբեմն ալ գլելով ու անցնելով զանոնք:

Այդպէս ալ կ՚ըլլայ: Այդ շրջանին մայրենի լեզուի ուսումն առաջին տեղը կը գրաւէր դպրոցական ծրագիրներուն մէջ, ուր Յովհաննէսը իր աչքառու յատկութիւններով կը գերազանցէ իր դասընկերները ու աչքի կը զարնէ:

Տակաւին դպրոցական շրջանին իսկ, «Կաղ Դեւ»ին (այդպէս կը կոչէին զինքը իր ընկերներն ու դաստիարակները) հրապարակախօսական տաղանդն ու շնորհքը մեծ աղմուկ կը հանեն, քանի որ իր աշակերտական մատաղատի օրերէն իսկ սկսած էր խմբագրել ու հրապարակնել ձեռագիր թերթ մը, որ մեծ սիրով ու գնահատանքով կը կարդացուէր իր ընթերցողներուն կողմէ:

«Կաղ Դեւ»ին բեմական տաղանդը նոյնպէս կը յայտնաբերուի դպրոցի չորս պատերուն մէջ: Հոն տրուած մէկ երկու մանկական ներկայացումները այցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւեն, մանաւանդ որ այդ ներկայացումներու ընթացքին երեւան կուգայ միշտ այդ ծոյլ ու անկարգ, անխնամ ու թափթփած նկատուած Ամերիկեանցը, իբրեւ բեմական անվիճելի ուժ:

Եւ այդ օրէն Ամերիկեանց հոգւոյն կը լծուի թատրոնի գործին ու իր բովանդակ էութիւնը կը կլանուի այդ սրբազան հուրով:

Ուսուցիչները կը միջնորդեն հոգաբարձութեան մօտ, որպէսզի այս վերջինները նիւթական փոքր յատկացում մը ընելով, թոյլ տան որ յաճախակի ներկայացումներ կազմակերպուին:

Գործը կը յանձնուի ուսուցիչ Աբամելիքեանցին, որ իր հետ առնելով մեծ դասարանի աշակերտներէն մէկ քանին, կը ձեռնարկէ հաստ եւ փայլուն թուղթերէ թատերական հագուստներ պատրաստելու գործին: Եւ ուսուցիչը այդ գործին մէջ իրեն իբրեւ գլխաւոր աջակից կ՚ունենայ Ամերիկեանցը:

Տենդոտ աշխատանքներ կը տարուին մեծ շուքով բեմադրելու համար «Միհրդատ» ողբերգութիւնը, որ տեղի կ՚ունենայ Ներսիսեան վարժարանի մեծ դահլիճին մէջ:

Այդ ողբերգութեան մէջ Միհրդատի պատասխանատու դերը կը յանձնուի Ամերիկեանցին: Փորձերը յաջող կ՚ընթանան, եւ պատանի Ամերիկեանցը այդ փորձերու ընթացքին կը ներկայանայ իբրեւ ճշմարիտ բեմական յայտնութիւն մը:

Եւ ներկայացման օրը, հանդիսականները կը շլանան, խանդավառութիւնը կը հասնի իր գագաթնակէտին, որուն հերոսը կը դառնայ երիտասարդ Ամերիկեանցը, եւ ի պատիւ իր այդ յաղթանակին, միաձայնութեամբ կ՚որոշուի այնուհետեւ երիտասարդին իր հօր հետ ունեցած համանուն կոչումը վերցնել եւ զայն կոչել Միհրդատ:

Այդ օրէն սկսեալ ամենուրեք Յովհան-

(1) 1895ին Թիֆլիս հրատարակուող «Թատրոն» հանդէսին մէջ Պերճ Պռօշեանց Ամերիկեանցի մասին խօսելով, անոր անունը կը գրէ առանց «Ե»ի՝ «Ամրիկեանց»: Միւս կողմէ, նոյն հանդէսի նոյն երեսին մէջ, խմբագրութեան կողմէ հրատարակուած դերասանի նկարին տակ դրուած է իր անունը՝ «Ամերիկեանց»: Անտենին, ողբացեալ դերասանապետ Յով. հաննէս Զարիֆեանի հետ իմ ունեցած խօսակցութեանց ընթացքին, վարպետը նոյնպէս կը հնչէր՝ «Ամերիկեանց»: Անունի այս երկուութեան մէջ, ես նախընտրեցի գրել՝ «Ամերիկեանց»: Ա.Գ.

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Կայսրուհի կողակիցը իր նաժիշտներուն ընկերակցութեամբ կը բնակէր այլ տաղաւարի մը մէջ, իսկ Եէ Հօ Նօ Լա իրեն համար ընտրեց ուրիշ գողտրիկ տաղաւար մը, բոլորովին հեռու խուզարկու աչքերէ, ճիշդ լճակի մը եզերքը: Եւ այնպէս տարաձայնութիւն մը հանեց թէ՝ ինք այդ տաղաւարին մէջ ամբողջութեամբ պիտի նուիրուէր գեղարուեստի, գրելով բանաստեղծութիւններ եւ երբեմն ալ նկարելով:

Եւ խորամանկ հարճը, հրամայեց ներքինապետին որ ոչ ոք գար զինքը խանգարել իր գեղեցիկ արուեստներու զբաղումներուն մէջ:

Եւ սակայն, հազիւ թէ միայնակ, Եէ Հօ Նօ Լա կը բանար իր պատուհանը որ նայէր լճին, եւ հոն, լճին հեզասահ ջուրերուն վրայ գտնուող մակոյկին մէջ իրեն կը սպասէր սիրատարփ Եոնկ Լուն, ամբողջ էութիւնը տենչանքով բռնկած ..

Ու թեթեւ ոստումով մը, Եոնկ Լու կը մտնէր սենեակէն ներս, ուր՝ հեշտալի ծոցը բացած իրեն կը սպասէր իր ըղձանքներուն, իր տենչերուն միակ առարկան՝ գեղանի հարճը ...

Այնուհետեւ, օրերով, երկու սիրահարները վայելեցին հեշտանքի գգլիչ գիշերներ ...

Երանութեան այս պահերը շուտով անհետացան:

Ըմբոստ պետերու շարժումները կեդրոնի իշխանութեան դէմ կարծես թէ բաւական եղած չըլլային, այժմ ուրիշ դըժբախտութիւն մը կուգար հարուածել Չինաստանը:

Անգլեւ – Ֆրանսական արշաւախումբ մը, 1860 Օգոստոսին, բաղկացած 170 անգլիական եւ 90 Ֆրանսական ռազմանաւերէ, ցամաքահանում մը կը կատարէ Փեչիլիի չինական եզերքները:

Պատգամաւորները կուգան գուժելու թէ 12000 անգլ. եւ 8000 Ֆրանսական զինուորներ Փա Լի Քաօն պաշտպանող չինական ուժերը ջարդուփշուր ընելէ ետք, կը յառաջանային մայրաքաղաք Փեքինի վրայ:

Թուլամորթ, վատասերած կայսրը Հիէն – Ֆունկ չի խորհիր նոյնիսկ մայրաքաղաքը պաշտպանելու միջոցներու ձեռնարկել: Մէկ բան կը մտածէ միայն— փախուստ տալ:

Եւ երեւոյթները փրկելու մտօք, կը յայտարարէ թէ բստ կայսերական աւանդական սովորութեան մը, կը փափաքի երթալ Ժեհոլի շրջակաները վազրեր որսալու:

Եէ Հօ Նօ Լա կը փորձէ արգելք հանդիսանալ այս աչաւոր որոշման:

— Ինչ, կը բացագանչէ գեղանի հարճը, դուք, ականաւոր ներկայացուցիչը այս փառապանծ կայսրութեան, ժառանգորդը մաշուրիական Չէն դերդաստանին, դուք պիտի փախչիք հասարակ Չինացիի մը պէս, փոխանակ պայքարելու ցմահ: Ամօ՜թ, մեզ ...

Եւ սակայն, Հիէն – Ֆունկ անդրդուելի կը մնայ իր որոշման մէջ եւ կ՚արձակէ մեկնումի հրամանը:

Եէ Հօ Նօ Լա առանց ժամանակ կորսնցնելու կը մեկնի Փեքին, կը տեսնէ կառավարութեան պետ՝ իշխան Քունկը եւ կը խնդրէ թախանձագին որ այս վերջինը կայսերական ամօթալի փախուստին արգելք հանդիսանայ, որեւէ ձեւով:

— Շատ ուշ է, կը պատասխանէ իշխանը, արդէն ինծի տեղեկացուցին թէ՝ կայսերական թափօրը սկսած է հեռանալ ամառնային պալատէն, իր հետ առնելով տրամադրելի վերջին զինուորական ուժերը: Ես պիտի մնամ Փեքին, բանակցելու համար ներխուժողներուն հետ: Եւ սակայն, դուք, կը պաղատիմ որ դուք իսկոյն վերադառնաք դէպի կայսերական թափօրը, հոն կարենալ հսկելու համար ձեր որդւոյն վրայ որ մեր գահուն շարունակութեան վերջին յոյսն է:

Գեղանի հարճը սրտաբեկ, կը բռնէ վերադարձի ճամբան եւ կը հասնի կայսերական ամառնային պալատը, ուր կը տիրէր ահաւոր խառնաշփոթութիւն մը ...
(8 Շար.)

նչս Ամերիկեանցը, «Վազ Դեւչը», այլեւս կը կոչուի Միհրդատ Ամերիկեանց :

×

« Միհրդատ » ողբերգութեան ներկայացումէն ետք, որոշ ժամանակով մը եւ գժբախտ պատահարի մը բերումով կանգ կ'առնէ Ամերիկեանցի թատերական գործունէութիւնը :

Մէկ քանի գիմնազիստներ, Միքայէլ Պատկանեանցի առաջնորդութեամբ կը սկսին եթէ ոչ բոլորովին ընտանեկան, գէթ մասնաւոր ներկայացումներ տալ թէ Ներսիսեան դպրոցի սրահին եւ թէ յաճախ ալ Շերմազիաններու բակին մէջ :

Այդ շրջանին, Միհրդատ Ամերիկեանցը նոր էր աւարտած Ներսիսեան դպրոցը:

Գիմնազիստներու կազմակերպութիւնը արհամարհական դիրք կը բռնէ Ներսիսեան վարժարանի թատերական գործը վարողներու հանդէպ, ջանալով միշտ հեռու պահել զանոնք իրենց ձեռնարկութիւններէն:

Խօսքը տանք դարձեալ Գերճ Գոչեանցին, որ հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ գիմնազիստներու խեռ կեցուածքը.

— « ... Բայց կարմրօձիք պաշտօնագգեստով զարդարուած գիմնազիստների ինքնասիրութիւնը վնասուած կը լինէր Հայոց ուսումնարանի հնադարեան երկայն չուխաները հագած փթած սաների հետ ընկերակցութիւն անելով. ուստի եւ թոյլ չէին տալիս վերջիններին միանալ իրանց հետ. ամենամեծ շնորհը, որ կարող էին անել, յուշարարութիւնն էր, որ երբեմն յանձնում էին Ներսիսեաններին: Պատճառը պարզ էր, իրանց ի՞նչ գործն էր վարժ ընթերցանութիւնը, որ ամբողջ պիեսը թելադրէին դերասաններին ...»:

Այս տխուր դէպքին, կը յաջորդէ սակայն բարեբաստիկ դիպուած մը :

1863ին, Թիֆլիսի քաղաքական թատրոնին մէջ կը ներկայացուի «Արշակ Բ.» ողբերգութիւնը, որ հրապարակային մեծ նշանակութիւն մը կ'ընծայէ Միհրդատ Ամերիկեանցի անձին :

Հոս ալ սակայն, կը պատահի աննշան դէպք մը:

« Արշակ Բ.»ի կազմակերպիչը կ'ըլլայ Գերճ Գոչեանցը, որուն Աւեւլահայ Թատրոնի ծագման ու զարգացման մասին կատարած շինարար գործը ծանօթ է ամենուեք : Գերճ Գոչեանց երբ կը կատարէ դերաբաշխութիւնը, Արշակի դերը կուտայ Վաղարշակ Շահխաթունեանցի (հայրը՝ ողբացեալ Աշօ Շահխաթունիի), Դրաստամատի նոյնքան կարեւոր դերը կը վերցնէ ինքը, իսկ Միհրդատ Ամերիկեանցին կը յանձնէ երրորդական դեր մը: Եւ սակայն առաջին ներկայացումէն մը ետք, Գոչեանց կ'անդրադառնայ որ սըխալուած է իր դերաբաշխութեան մէջ : Բայց թողունք նոյն ինքն Գոչեանցին որ նկարագրէ այդ անցքը :—

« ... Երկրորդ օրն անձամբ դիմեցի Ամերիկեանցին եւ հազար աղաչանքով եւ պաղատանքով խնդրեցի նրան յանձն առնել Դրաստամատի դժուար կատարելի դերը, որ եւ կատարեց նա փառաւորապէս: Արշակ երկրորդով առ միշտ որոշուեց երեք հոգու դերասանական դերաղանց ընդունակութիւնը. Վաղարշակ Շահխաթունեանց՝ իբրեւ սրտագրաւ ողբերգու, Ստեփանոս Մատինեանց՝ իբրեւ փոքր բռնելու չափ զուարճացնող կատակերգակ եւ Միհրդատ Ամերիկեանցը՝ իբրեւ երկու սեռերի մէջ եւս շնորհքի տէր: Իրաւ է, «Արշակ Բ.»ի մէջ Ամերիկեանցը ողբերգական դեր միայն կատարեց, բայց փորձերի ժամանակ եւ հեգնական կէտերում արտայայտուեց, որ միաժամանակ եւ ողբերգակ դերասան էր եւ՝ կատակերգակ ...»: (Գերճ Գոչեանց, «Թատրոն» հանդէս գրական եւ թատերական, Թիֆլիս 1895):

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՑ Ա. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

———o———

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ամերիկահայոց Թեմի Եկեղեցականաց Ա. Համագումարը տեղի ունեցաւ Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ ներքնասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 2, 3 եւ 4, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերու ընթացքին:Եռօրեայ համագումար մը, որ կուտար առիթ հոգեւոր ցնծութեան եւ կազդուրման : Միացեալ Նահանգներու հեռաւոր թէ մօտաւոր բոլոր քաղաքներէն, Հոգչ. եւ Արժ. հայրեր փութացեր էին Նիւ Եորք :

Դեկտեմբեր 2ի առաւօտը անջնջելի պատկեր մը դրոշմեց իւրաքանչիւրի սըրտին խորը: Տարիներու ընթացքին անուններով միայն զիրար ճանչցող եկեղեցականներ, կ'ողջագուրուէին եղբայրաբար :

Ստորեւ կուտանք լիակատար անուանացանկը ներկայ եկեղեցականներուն .—

1.— Գերշ. Տ. Խորէն Ս. Արք. Բարոյեան, Նախագահ Համագումարի եւ Հայրապետական պատուիրակ, 2.— Գերշ. Տ. Հրանդ Ս. Եպիսկ. Խաչատուրեան, Ամերիկահայոց Առաջնորդական Տեղապահ, 3.— Հոգշ. Տ. Օշական Արդ. Մինասեան, հովիւ Ուայթընզվիլի, 4.— Արտէն Ա. քհնյ. Սիմէօնեանց, Հանգստեան կոչուած, 5.— Նշան Ա. քհնյ. Փափազեան, Հանգստեան կոչուած, 6.— Եղիշէ Ա. քհնյ. Մխիթարեան Ֆրէզնոյի, 7.— Սուրէն Ա. քհնյ. Բաբախեան, Տիթրոյթի, 8.— Մովսէս Ա. քհնյ. Շըրիգեան, Ուստրի, 9.— Պետրոս Ա. քհնյ. Գասպարեան, Շիքակոյի, 10.— Խաչատուր Ա. քհնյ. Կիրակոսեան, Նիւ Պրիթընի, 11.— Ղեւոնդ Ա. քհնյ. Խօսրովեան, Փրավիտէնսի, 12.— Եղիշէ Ա. քհնյ. Գասպարեան, Հանգստեան կոչուած, 13.— Արտէն քհնյ. Ցակոբեան, Ֆիլատելֆիոյ, 14.— Բարգէն քհնյ. Գասպարեան, Ֆրէզնոյի, 15.— Գուրգէն քհնյ. Գուտուլեան, Լոս Անճելըսի, 16. —Տիգրան քհնյ. Խոյեան, Ուոշինկթընի, 17.— Ասողիկ քհնյ. Գլըճեան, Նիւ Եորքի, 18.— Վահրիճ քհնյ. Շիրինեան, Սան Ֆրանչիսկոյի, 19.— Գուրգէն քհնյ. Եարալեան, Նիւ Ճըրզիի, 20.— Մուշեղ քհնյ. Տ. Գալուստեան, Ռէյսինի, 21.— Կորիւն քհնյ. Շըրիքեան, Կրանիթ Սիթիի, 22.— Գրիգոր քհնյ. Հայրապետեան, Պոսթընի :

Համագումարին կը նախագահէր Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոս Բարոյեան, կ'ատենապետէր Գերշ. Տ. Հրանդ Եպիսկ. Խաչատուրեան, Ա. ատենադպիր Տ. Վահրիճ քհնյ. Շիրինեան, Բ. ատենադպիր Տ. Գուրգէն քհնյ. Եարալեան :

Կազմուեցան երեք յանձնախումբեր .

1.—Հարցեր դասաւորող յանձնախումբ:

2.— Ճանապարհածախքեր դասաւորող յանձնախումբ :

3.— Շնորհակալութեան գիր պատրաստող յանձնախումբ :

Թղթակից՝ Գրիգոր քհնյ. Հայրապետեան (Նախապէս Բէօրիքեան):

Տեղի ունեցան հինգ նիստեր: Առաւօտեան աղօթքներէն ետք, Պօղոս Առաքեալի Թուղթերէն ընտրովի հատուածներ յատենկայս ունկնդրուեցան: Սրբազան առաքեալին սա խօսքերը երկնառաք պատգամի մը տպաւորութիւնը գործեցին ներկաներուն վրայ.

«Այլ դու զուարթ կաց յամենայնի, ճգնեաց, զգործս Աւետարանչի գործեա, զպաշտօնդ քո կատարեալ կալ :

Զի ես այսուհետեւ նուիրեալ եմ, եւ ժամանակ դարձի իմոյ հասեալ կայ : Զբարւոք պատերազմ պատերազմեցայ, զընթացսն կատարեցի, զհաւատսն պահեցի: Այսուհետեւ կայ մնայ ինձ արդարութեան պսակն,զոր հատուցէ ինձ Տէր յաւուր յայնմիկ արդարն Դատաւոր, ոչ միայն ինձ, այլ եւ ամենեցուն որ սիրեցին զյայտնութիւն ՆՈՐԱ»:

Բ. ՏԻՄ. Դ. 5-9

Ժողովականները միաձայնութեամբ որոշեցին առաջին օրն իսկ հաւատարմական հեռագիր մը յղել Վեհափառ Հայրապետին: Ստորեւ կուտանք հեռագրին պատճէնը :

Ն. Ս. Օծութիւն
Վեհափառ Տ. Տ. Զարեհ Ա.
Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ,
Անթիլիաս – Լիբանան

Ամերիկահայոց Կիլիկիոյ Թեմի Եկեղեցականաց Համագումարս, ներկայութեամբ քսան երկու եկեղեցականներու, գումարուած Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ ներքնասրահին մէջ, նախագահութեամբ բարձրաշնորհ Տ.Խորէն Արքեպիսկոպոսի եւ Ատենապետութեամբ Տէր Հրանդ Եպիսկոպոսի, ձերդ Լեհափառութեան կը յայտնէ իր հաւատարմական ջերմ զգացումները եւ ձեզի կը մաղթէ երկար եւ երջանիկ գահակալութիւն: Աստուած անսասան պահէ Հայոց եկեղեցին եւ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռը :

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՑ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Խոր հրճուանքով ունկնդրուեցաւ Վեհափառ Հայրապետին նամակը յատկապէս ուղղուած եկեղեցականաց Համագումարին, որմէ մասեր կուտանք ստորեւ :

« Ամերիկահայ Մեր Թեմի Արժանաշնորհ Քահանայ Հարց. :

Սիրոյ ողջոյն եւ օրհնութիւն բոլորիդ, որ հաւաքուած էք ի Նիւ Եորք, ընդ նախագահութեամբ Մեր Բարձրաշնորհ պատուիրակ Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոսի, եւ կազմած համագումար, զբաղելու համար ձեր խնամքին յանձնուած պատուական հայ ժողովրդեան կարիքներով կամ ձեր ծուխերը յուզող այժմէական խնդիրներով :

Ցաջողութիւն ձեզի, եւ օրհնութիւն Համագումարիդ :

Թէեւ գիտակից էք այն բարձր պարտականութեան, զոր ձեռնադրութեան ժամանակ գիտակցաբար յանձն առիք, սակայն յարմար կը նկատենք, պատեհութիւնը, ձեզի անգամ մը եւս, եւ հայրաբար յիշեցնելու մի քանի հիմնական առաքինութիւններ, որոնցմով անպայման օժտուած պէտք է ըլլան քահանաները :

Նախ, հայ քահանան պէտք է ըլլայ հաւատացեալ, ու հաւատքի տարածիչ, եւ իր ամբողջ գործունէութիւնը պէտք է ձգտի մէկ գլխաւոր նպատակի, որ է հոգիներու փրկութիւնը: Երբեք մտահան պէտք չէ ընէք, թէ ձեր խնամքին յանձնուած հօտին հոգեւոր կեանքին կապակցութեամբ ահաւոր պատասխանատուութեան մը տակ պիտի գտնուիք Գերագոյն եւ անաչառ Դատաւորին առջեւ: Ի մտի ունեցէք, միշտ, առաքեալին պատուէրը ձեզի ուղղուած, եւ «Զգոյշ կացէք անձանց եւ ամենայն հօտիդ, յորում եդ զձեզ Հոգին Սուրբ Տեսուչ՝ հովուել զժողովուրդ Տեառն,զոր ապրեցոյց արեամբ իւրով» (Գործք. Ի. 28):

Հոգիներու փրկութեան ձեր սուրբ գործին հետ, որպէս ՀԱՅ քահանայ, նոյնքան սուրբ պարտականութիւն մը ունիք, ձեր հօտին հանդէպ : Հայ լեզուն եւ հայ արժէքներու պահպանութիւնը որպէս թանկագին աւանդ ձեզի յանձնուած են : Զանոնք առողջ եւ ծաղկեալ պահեցէք ու պաշտպանեցէք ժամանակի եւ մանաւանդ օտար միջավայրի աւերիչ ազդեցութեանց դէմ : Այս շատ կարեւոր հարցի կապակցութեամբ, մեզի անծանօթ չեն դժուարութիւնները: Սակայն Հայը ե՞րբ դիւրին կենցաղ ունեցած է, կամ առանց զոհողութեանց ու դժուարութեանց պահած է իր ազգային լեզուն ու նկարագիրը : Կը հաւատանք, թէ ձեր ապրած երկրին մէջ, ուր կը վայելէք լայն ազատութիւն, բստ ամենայնի, կարող էք պահել Հայոց ոսկեղնիկ լեզուն, զայն զարգացնել՝ եւ պարծանքով փոխանցել յաջորդ սերունդներուն, ու այսպէս՝ յաջորդաբար :

×

Եւ ի վերայ այսր ամենայնի, ձեր հանապազօրեայ աղօթքներուն մէջ զմեզ եւ մեր միաբանութիւնն եւս յիշեցէք, որպէսզի Տէրը մեզի պարգեւէ կարողութիւն եւ ոյժ, ի կատար կարենալ ածելու համար այն ծանր պարտականութիւնը, զոր Ազգը դրաւ մեր ուսերուն վրայ, ի պայծառութիւն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եւ ի փառս Ամենակալին, որոյ շնորհք եւ խաղաղութիւն եղիցին ընդ ձեզ ընդ ամենեսեանս, Ամէն:

Սիրոյ ողջունիւ եւ օրհնութեամբ.
Աղօթարար՝ ԶԱՐԵՀ Ա.
Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

———o———

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Մինակ ժաման քանի մը անգամ եկած էր աչքէ անցընելու նորեկներուն կայքը, ու շատ ողորմելի գտնելով զայն, պատուիրած էր Խաչոյի եւ խոհարարուհիին որ անկողնոցէն երկու անկողին հանեն՝ Նիւլիւկ հանըմին ու Սոֆիին համար : Հոգածութեան այս ցոյցին առջեւ, լուացարարուհիին աչուըները լեցուած էին : Աղջիկը շնորհակալութեան բառեր մըրմընջեց ; Պառաւ խոհարարուհին, զոր այս անակնկալ առդնջականութիւնը արտասուեցուցած էր, ցած ձայնով դժգոհանքի բառեր կը մռլտար .

— Աստ՞նք որ սատանային ծակէն ելան, կ'ըսէր, խոժոռ նայուածք մը նետելով նորեկներուն :

Իսկ Խաչոյի դէմքին վրայ ներքին գոհունակութեան մը ճառագայթը կար, որուն հոգեբանական բացատրութիւնը դուցէ ինք ալ չկարենար տալ. մինակ, Սոֆիին աչուըներուն անուշ ու թովիչ սեւեռումները բարեբար ազդեցութիւն մը կ'ընէին իր երիտասարդի թարմ ու կոյս զգայնոտութեանը վրայ ...

Ցորեկուան մօտ, տոքթորը վերջապէս բարեհաճեցաւ սենեակէն իջնալ: Ցաղթանակի ցոլացումը կար դէմքին վրայ :

— Բարի.եկաք, բարի եկաք, ըսաւ մայր ու աղջկան ձեռքը բռնելով, շատ գոհ եմ որ մամայիս առաջարկը չմերժեցիք ...

Երիտասարդին տիրապետող ներկայութեանը, Սոֆի բոլոր մարմնովը կը դողար. եւ բառ մը չէր գտնար իրենց եղած այդ ընդունելութեանը համար սըրտերնուն զգացումը արտայայտելու :

— Օրիորդին համար ամէն տեսակէտով օգտակար պիտի ըլլայ այս փոխադրութիւնը, շարունակեց երիտասարդը, պէշ պէշ աղջկանը նայելով, վասն զի միայն մամայիս պէս ազնուական կնոջ մը հետ պիտի ապրի, այլեւ յանձն կ'առնեմ իր դաստիարակութեամբը զբաղելու .

— Շատ ազնիւ էք, մրմնջեց Սոֆի, ու իր տժգոյն դէմքը պահ մը կը շիկնէր:

— Աստուած սիրտդ կէօրէ տայ, տոքթոր, հառաչեց Նիւլիւկ հանըմ, որ սակայն մեծ բան մը չէր հասկցած երիտասարդին խօսքերէն:

Երկու սենեակները աչքէ անցընելով, տոքթոր Մարկոսեան առաջարկեց մօրը որ Սոֆիին սենեակը համեստօրէն կահաւորուի : Մաման հաւանեցաւ: Տարբերը պատրաստ էին: Ամիրային տունը կարասիներով կը յորդէր: Ամբողջ սենեակներ կային ճոխօրէն կահաւորուած, որոնց դուռը կը բացուէր փոշիները վանելու համար միայն, ամիսը մէկ երկու հեղ : Մէկ քանի թիկնաթոռ, երկու դորգ, հայելի մը, քօնսոլ մը իսկոյն փոխադրըուեցան գետնայարկի այդ սենեակը: Տիկին Մարկոսեան, բարեացակամութեան տապնապէ մը բռնուած, ամէն մէկ կարասիին տեղաւորուելուն՝ մաղթանք մը կ'ունենար աղջկան հասցէին.

— Բարով վայլես աղջիկս ...

— Շնորհակալ եմ, Տիկին:

Տոքթորը փափաք յայտնեց մօրը որ Սոֆի միշտ մասնակցէր իրենց ճաշերուն: Այս առաջարկը սիրայօժար ընդունուեցաւ: Լուացարարուհին խոհանոցը պիտի ճաշէր, խոհարարուհիին եւ Խաչոյին հետ: Ցորեկուան ճաշին վրայ հաւաւ թաղէօս աղան :

— Տեսա՞ք մի ինչ աղէկ խեռով բան եղաւ, յայտարարեց ան բոլորչի ու յաղթական նայուածքով մը դէպի նորեկները ... Ամիրայի տուն բաւեր կառք մը խալապալիսը կ'ըլլայ ... հէ՞ :

Սեղանին վրայ, Մերկերեան, քանի մը դաւաթ մը կլլելէն ետքը սկսաւ տան ներքին նոր կարգադրութիւնները տնօրինել:

— Դուն, աղջիկս, կ'ըսէրՍոֆիին դարձած, դուն հանըմին բէչէն չես զատուիր. նայէ քի ինգլիզը հաղ ընել տաս ... հէմ տոքթօրէն ալ դաս առ. շատ բան կը սորվիս անկէ, հէ՞, տոքթոր, ի՞նչ ըսիր :

— Ինչո՞ւ չէ, փութաց պատասխանել Մարկոսեան, պարապ ժամանակներս կրնամ օրիորդին օգտակար ըլլալ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԸՆԿ. ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բժիշկ Արտաշէս Բալայեան (Նիւ Եորք) կը խնդրէ մեզմէ յայտարարել թէ իր ողբացեալ եղբօր՝ Գերասիմ Բալայեանի *յուղարկաւորութեան, դամբարանի, տապանաքարի եւ այլ ծախքերը վճարուած են իր կողմէ :*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250) : Դիմել *Յառաջի* հասցէով :

ՀԱՅԱԾԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, *կէս օրէ առաջ, հայկական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ձայնասփիւռէն:*

Միջին ալիք՝ 196 մ. :

Կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Ողբացեալ Տիկին Աննա Գաբրիէլեանի մահուան առիթով Տ. Խսարով քհնյ. Աստուրեանէ եւ Պ. Տ. Տէրոյեանէ 10ական Ն. Ֆ. ; Եւ Ողբացեալ Տիկին Հռիփսիմէ Տէր Սիմոնեանի մահուան առիթով Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութենէն 10Ն. Ֆ. :

× Երեւանէն Մանուշակ Համբարձումի Աւագեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Թեւոս Թեւոսեան (կնոջ անունը Մարգրիտ), որ կը կարծուի Մարսէյլ գտնուիլ եւ նամակ ունի: Ստանալ եկեղեցիէն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Ռոզ Հանըմեան, իր ամուսնոյն՝ Արտաւազդ Հանըմեանի *յիշատակին քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :*

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 17էն 24, *տեղի կ'ունենայ մեծ պատրաստութեամբ,* Սիթէ Իւնիվէրսիթէրի *Հայ Ուս. Տան պարահանդէսը՝ Վարդիվանեան նուագախումբի առաջնորդութեամբ :*

Հասոյթը պիտի յատկացուի Հայկ. Ուսանողական Տան գրադարանի, ինչպէս նաեւ սայլերու նորոգման :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ (ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

ԿՈՒՋՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ քորսաժի *համար, որ յանձն առնեն նաեւ կարել: Դիմել՝*

FRANCINE

38, RUE D'ABOUKIR. PARIS

1er étage gauche

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Անի կոմիտէն այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15·30ին Տէսինի *կոմիտէն: Կը հրաւիրուին Փոն տը Շէրիւիի ընկերները :*

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Միասնութիւն» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան :

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի): Ապրիլ 17ին

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը

ՄԱՐՏ 27ԻՆ

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13ին, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24. Ամպասատէօրի շքեղ սրահին մէջ :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սաղըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 - 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոքա), *համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա,* սումաղ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, *տերեւ եւայլն:*

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐՒՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ: Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7e, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր գայլիկներէն : Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝

« *ԹՌՉՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ* »

Կատակերգութիւն, խմբապետուհիներուն կողմէ:

Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիներ կը ներկայացնեն, *հայերէն, Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը :*

ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՁԱՏՈՒԿԸ

(La Mégère Apprivoisée)

Սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ

Շաւիլի Երիտասարդաց թատերախումբին :

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն *Մուտք* 3 Ն. Ֆ. (300) *եւ* 5 Ն. Ֆ. (500)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՆԱՄՔՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՍԱԼ ՄԸ.

“ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ”

MUSIQUE ARMÉNIENNE
vocale et instrumentale

MICROSILLON 33 TOURS

Երգչախումբ՝ ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Orchestre Symphonique Chouteau

ՂԵԿԱՎԱՐ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն .—

ՓԱՐԻԶ, Հրանտ - Սամուէլ *գրատունը*, 51, Rue Monsieur le Prince, DAN. 88-65

Յառաջի խմագրութեան,

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԹԻՒՐ 5, Rue Augustin-Thierry Place des Fêtes

Երգչախումբի վարչութեան եւ անդամներուն մօտ :

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ժանօ Ղազարեան, La Banque ROSA, 31, La Canebière

Տիգրան Ղազարեան, *Գօմօն*,

Օր. ՍՕՆԱ ՓԻԼԻԿԵԱՆ 126, Bld. Queirel, ST-LOUP *Հեռաձայն՝* 42-82-40

ԼԻՈՆ, Պէրպէրեան ժան, 39, Rue Dunoir

ՏԷՍԻՆ, Սարգիս Առաքելեան, 12, Rue Nansen

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6e) C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, *Պէյրութ* 1959, *Ա. Հատ.*	24	Ն. Ֆ.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1960, թղթ. 14, լթկզմ	16,50	Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Խ. Զարեհց, *Պէյրութ* 1959	6	Ն. Ֆ.
ԳՐԱԿԱՆ-ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն. Ադրալեան, *Պէյրութ, կզմ.*	18	Ն. Ֆ.
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ, Բժ. Ա. Բաբալեան, Գահիրէ, 1959	2	Ն. Ֆ.
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ. Մեհեան, *Փարիզ*, 1959, ...	6	Ն. Ֆ.
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ. Եպս. Պալաքեան, *Բ. Հատ. Փարիզ*, 1959	15	Ն. Ֆ.
ՆՈՅՆԻՆ *Ա. Հատորը, Վիեննա,* 1922, *պատկերազարդ եւ կազմեալ*	15	Ն. Ֆ.
ՀԱՅԿ. ԺՈՂ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ, Ա. Նազինեան, *Գահիրէ*, 1959 . . .	3	Ն. Ֆ.
ՊՐԻՍՄԱԿ, Երաժշտագէտի մը օրագիրը, Գ. Ա. Համբարձումեան	5	Ն. Ֆ.
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեան, *Պէյրութ*, 2 *հատոր* .	20	Ն. Ֆ.
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, *Գահիրէ*, 1959	10	Ն. Ֆ.
L'ARMÉNIE, PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2	N.F.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ ՄՆԱՑԱԾ ԵՆ ՄԻԱՅՆ՝

1960Ի "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ-ԱԼՊՈՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Հ. Յ. Դ. 70ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹԻՒ *Ընտիր թուղթով — 13 էջ*

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն :

ԳԵՂԱԶԱՐԴ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս **ՕՐԱՑՈՅՑ - ԱԼԲՈՄԸ** *պիտի կազմէ ամէն հայկ. տան զարդը :*

Գին 500 փրանք

Փարիզի համար դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN 51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — JEUDI 4 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 8714 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 4515

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՀԵՑԱ՞Ն ԹԷ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆ

Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի մէջ վերջնական համաձայնութեանց յանգելէ մէկ տարի վերջ ալ տակաւին լուծուած չէ Կիպրոսի խնդիրը :

Որոշուած էր ամսոյս 19ին անկախ Հանրապետութիւն հռչակել կղզին : Նոյն օրը Անգլիացիները պարտաւոր պիտի ըլլային Կիպրոսի կառավարութեան փոխանցել իշխանութիւնը, իրենց վերապահելով միայն կարգ մը ռազմագիտական խարիսխներ :

Այս վերջիններուն տարածութիւնն ու անգլիական իշխանութեանց այդ շրջաններուն մէջ վայելելիք առանձնաշնորհները ճշդելու համար վերջերս տեղի ունեցող բանակցութիւնները ձախողութեան մատնուեցան եւ բանագնացները իրենց երկիրները վերադարձան :

Բանակցութեանց կը մասնակցէին Անգլիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարները, Կիպրոսի Հանրապետութեան ընտրեալ նախագահ Մակարիոս Արք. եւ կղզիի Թուրքերուն ներկայացուցիչը Տոքթ. Քիւչիւք :

Անգլիացիները կը պահանջէին, որ իրենց ռազմախարիսխները գետեղուին հարիւր քառակուսի մղոն տարածութեան վրայ, մինչ Մակարիոս յանձնառու կ'ըլլար միայն 36 քառ. մղոն շնորհելու :

Կողմերը անդրդուելի մնացին իրենց տեսակէտներուն վրայ եւ բաժնուեցան առանց եզրակացութեան մը յանգելու : Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը տասը օր պայմանաժամ տուած է Մակարիոս Արք.ի՝ ընդունելու համար իր առաջարկները, որոնք վերջնական են : Իսկ կղզիին յոյն եւ թուրք ներկայացուցիչները համաձայն չեն որեւէ զիջումի :

Բանակցութեանց խզումին բնական հետեւանքն եղաւ ա՛յն, որ մէկ ամիսով յետաձգուեցաւ Կիպրոսի Հանրապետութեան Հռչակումը : Ըստ անգլիական սահմանադրութեան, խորհրդարանը նախապէս պէտք է վաւերացնէ Կիպրոսի անկախութիւնը, ինչ որ ժամանակի կը կարօտի :

Եթէ կարելի չըլլայ համաձայնութեան եզր մը գտնել, վախ կայ որ Անգլիացիներուն դէմ ահաբեկչական շարժումները վերսկսին կղզիին մէջ :

Անգլիոյ հանրային կարծիքը վրդովուած է այս հաւանականութեան առջեւ եւ կարգ մը թերթեր կը պահանջեն, որ Մեծն Բրիտանիա հրաժարի Կիպրոսի երկու խարիսխներուն վրայ վեհապետական իրաւունքներ պահանջելէ եւ գոհանայ միայն «վարձակալական պայմանագրութեամբ» մը :

Յոյն հայրենասէրները, որոնք ամբողջ հինգ տարի կռուեցան անգլ. իշխանութեանց դէմ՝ կղզին Յունաստանի կցելու (էնոսիս) համար, շահեցա՞ն ի վերջոյ թէ կորսնցուցին :

Ահաբեկչական շարժումներու ընդհանուր վարիչ Զօրավար Կրիվաս, որ «ազգային հերոս» հռչակուեցաւ, Լոնտոնի համաձայնագրէն վերջ բոլորովին դժգոհ՝ հեռացաւ Կիպրոսէն եւ անցաւ Յունաստան, ուր կը մնայ :

Ջուրն ինկաւ էնոսիսը : Ո՛չ միայն կղզին չկցուեցաւ Յունաստանի, այլ Թուրքերը որ 1878էն ի վեր հրաժարած էին Կիպրոսի վրայ ամէն իրաւունքէ եւ զայն յանձնած Անգլիոյ, այժմ կը վերադառնան այնտեղ՝ զօրագունդով մը : Թուրքիոյ արտաքին նախարարը իր ձայնը կ'ունենայ կղզիին ճակատագիրը վճռելու կոչուած ժողովներու մէջ : Թուրք փոքրամասնութիւնը նախարարներ եւ երեսփոխաններ պիտի ունենայ Կիպրոսի Հանրապետութեան մէջ :

Յոյները շահեցա՞ն թէ կորսնցուցին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՏԱՑԱՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԷՆ

79Ի ԴԷՄ 449 ՁԱՅՆՈՎ

ՊԻԱՃԻ, ԼԱԿԱՅԱՐՏ ԵՒ ՔԱՌՈՒՍ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ինչպէս կը նախատեսուէր կառավարութիւնը Երեքշաբթի օր Ազգ. Ժողովէն, մէկ տարուան համար բացառիկ իրաւասութիւններ ուզեց Համաձայն Սահմանադրութեան 38րդ յօդուածին : Ազգ. Ժողովէն ետք, Ծերակոյտը պիտի վաւերացնէ այս առաջարկը :

Ըստ այդ յօդուածին՝ «Իր ծրագրին գործադրութեան համար կառավարութիւնը կրնայ, խորհրդարանէն արտօնութիւն ուզել, հրամանագրով ճշդելու համար ինչ որ ընդհանրապէս օրէնքի մարզին մէջ կը գտնուի, եւ այս՝ սահմանափակ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին :

Հրամանագրերը կը տրուին Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ, Պետական Խորհուրդին կարծիքը առնելէ ետք : Ի զօրու կ'ըլլան իրենց հրատարակութենէն անմիջապէս ետք, բայց եթէ օրէնքին ծրագրին վաւերացումը չէ ներկայացուած Խորհրդարանին, կը բեկանուի » :

Երեքշաբթի իրիկուն, Ազգ. Ժողովին առջեւ, նիստին բացման առաջին առթիւ խօսք առաւ վարչապետ՝ Տըպրէ ներկայացնելով կառավարութեան ծրագիրը .— Ստորեւ ճառին գլխաւոր մասերը .—

« Անցեալ շաբաթ, Ալժէրի մէջ Ֆրանսացիներ ապստամբեցան կառավարութեան դէմ եւ որովհետեւ ծայրայեղութեան դիմեցին, վախցանք որ քաղաքացիական պատերազմ մը կը պայթի :

« Երկրին դատական մարմինները քննելու վրայ են ըմբոստութեան շարժառիթը եւ յանցաւորները : Պէտք է վերջ տալ անորոշ այս կացութեան : Պէտք է կառավարութիւնը իր ձեռքին մէջ ունենայ անհրաժեշտ իրաւասութիւնները, դէմ դնելու համար ամէն ձեւի եւ գոյնի « ըմբոստութեանց » :

« Մէկ բան անվիճելի է . Ֆրանսայի որդեգրած քաղաքականութիւնը Ալժերիոյ առնչութեամբ միակ տրամաբանական ձեւն է, ամէն Ֆրանսացի պէտք է համոզուի : Դժուարութիւնները շատ են : Մտաբերեցէք՝ հինգ տարի անընդհատ պատերազմի թատերաբեմ դարձած է Ալժերիան, ստեղծելով դիւրագգած քաղաքացիներու հոծ թիւ մը :

× Առաջին առթիւ խաղաղեցումը պիտի շարունակուի : Բանակին գլխաւոր նպատակակէտն է : Ֆրանսայի անունով զինադուլի առաջարկ մը ներկայացուեցաւ, պայմանները ճշդուեցան, սակայն անպատասխան մնացինք : Արդ՝ պիտի շարունակենք մեր գործը : Երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուի, Ալժերիոյ ժողովուրդը իրաւունք պիտի ունենայ արտայայտուելու, որոշելու իր ապագան :

« Որպէսզի գլուխ հանենք մեր մտադրութիւնները, պէտք է որ մարդ մը ունենանք, անցեալ շաբաթ տեսանք այդ մարդը, բովանդակ երկիրը տը Կոլին կողքին կեցաւ : Պետին պէտք է օժանդակեն քաղաքական մարմիններ, սակայն այդ մարմինները պէտք է ունենան՝ հնարաւոր միջոցներ :

× Արտակարգ իրաւասութիւն կ'ուզենք նախ խաղաղեցնելու համար Ալժերիան, ապա կարգ ու կանոնը վերահաստատելու համար : Աւելի աւելին չենք ուզեր : Եթէ բարենորոգումներ պիտի կատարուին, եթէ օրէնքներ պիտի վերամշակուին, այդ պարագաներուն ձեր կարծիքը պիտի առնուի ու որոշումը պիտի տրուի ձեր կողմէ :

« Ուրիշ կարեւոր կէտ մը : Հանրապետական սկզբունքներուն եւ ազատութիւններուն պիտի չդպինք : Արդէն փաստ է որ «արտակարգ իրաւասութիւններու » շրջանին խորհրդարանը պիտի հաւաքուի, գործէ, ինչպէս կը նախատեսէ Սահմանադրութիւնը եւ ինչպէս փորձը ցոյց տուած է, Խորհրդարանը երբ կը գործէ, գոյութիւն կ'ունենան նաեւ քննադատութիւններ : Իսկ ազատ արտայայտութիւնը տարրական իրաւունք մըն է, միեւնոյն ատեն ապահովութիւն մըն է : Մեր պահանջած արտակարգ իրաւասութիւնները սահմանափակ հարցերու համար է միայն :

« Ազատութենէն դուրս Ֆրանսա մը չի կրնար գոյութիւն ունենալ : Գիտենք այս : Ազատութիւնը իրաւունք մըն է» :

Հաւանական կը թուի որ արտակարգ իրաւասութեանց շրջանին, առաջին առթիւ կառավարութիւնը փոփոխութիւններ կատարէ դահլիճէն եւ բանակէն ներս :

Վարչապետին ճառէն ետք «անկախները» կը քաշուին խորհրդակցելու : Երկու տրամադրութիւն կը նկատուի իրենց մօտ : Մեծամասնութիւն մը որ դէմ է Վարչապետին շնորհելու արտակարգ իրաւասութիւններ եւ փոքրամասնութիւն մը որ որոշ պատճառներով համակարծիք է :

Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ, նախկին Վարչապետ՝ Պիտօ խօսք առնելով կը ձաղկէ կառավարութեան ծրագիրը .— « Կ'ուզեմ գիտնալ — հարց կը դնէ ընդդիմադիր երեսփոխանը, թէ վարչապետը ի՞նչ կը մտածէ 1958 Մայիսին ըրած իր յայտարարութեանը մասին : Տըպրէն չէր որ կ'ըսէր — երբ Ալժերիոյ մասին կը խօսինք մեր մտքին մէջ կուգան տեղւոյն Ֆրանսացի ժողովուրդը : Ժամանակը չէ՞ միթէ պատժելու Մայիս 13ին կազմակերպիչները» (հեղինական) :

Յիշելէ ետք թէ 1934ին խորհրդարանը որոշեց «էջը դարձնել» այսինքն մոռնալ հինը եւ սկսիլ նորը, Պիտօ դառնալով վարչապետին կը յայտարարէ .— «Մտաբերեցէք, փորձեցէք հասկնալ որ ձեր ճառին վրայ հիմնուելով մարդիկ Ալժերիոյ մէջ տեսակէտ ճշդեցին եւ ութ օր առաջ ալ դիրք բռնեցին » :

Խօսք առած են նաեւ՝ Թերնուար (Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար), Քառարի (Ալժերիոյ երեսփոխան), Պրոքաս (Ժողովրդավար Համաձայնութիւն) : Վիճաբանութեանց ընթացքին Վարչապետը հարկ տեսած է մի քանի անգամ միջամտելու :

Վերջապէս առաւօտեան ժամը 1.30ին կառավարութեան առաջարկը քուէարկուած է 79ի դէմ 449 ձայնով :

Դէմ քուէարկած են համայնավար տասը երեսփոխանները, որոնք կ'առարկեն թէ նման օրէնքի մը վաւերացումը կը նշանակէ պարզապէս «անհատի մը իրաւասութեանց յաւելումը» Դէմ քուէարկած են նաեւ Ժ. Պիտօ եւ ծայրայեղ աջեր :

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեքշաբթի օր Օռլիի օդակայանին մէջ ձերբակալուեցան երեսփոխաններ՝ Պիաճի եւ Քառուս :

Միւս կողմէ ըստ «Իւմանիթէ»ի հրատարակած լուրերուն կացութիւնը «մտահոգիչ» է Ալժէրի մէջ, ուր ապստամբները ազատ կը պտըտին եւ ուր Տըմաղէ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կը յայտարարէ թէ Օրթիզ գաղտնի տեղ մը գացած է :

Միջազգային մամուլի կարծիքով ամէն բան չէ լուծուած եւ Հռոմի Իլ Փայէզէն կը գրէ թէ տը Կոլ այսօր կը գտնուի 20 ամսուան իր վարած հակասական քաղաքականութեանց հետեւանքներուն առջեւ եւ եթէ այս առիթէն չօգտուի, ամէն

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ գահակալը՝ Մոհամմէտ Ե. կը շարունակէ իր շրջապտոյտը արաբական երկիրներուն մէջ : Եգիպտոսէն ետք, հասած է Յորդանան ուր հիւրը եղած է տեղւոյն երիտասարդ գահակալին : Այժմ կը գտնուի Պաղտատ : Ամմանի մէջ երկու երկիրներու գահակալները զեկոյցով մը յայտարարած են թէ Պաղեստինը արաբական հող է, Մաւրիտանիան մաս կը կազմէ Մարոքի եւ Ալժերիան պէտք է ինքնավար դառնայ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Սուրիոյ միջեւ կացութիւնը վերստին վատթարացած է : Արդարեւ քանի մը օրերէ ի վեր զինական բախումները անպակաս են երկու երկիրներուն միջեւ : Իսրայէլեան բանբերը կը յայտարարէ թէ Թէլ – Աքչերի շրջանը ուր տեղի ունեցած են բախումները Իսրայէլի մաս կը կազմէ : Սուրիա հակառակը կը պնդէ : Երկու կողմերն ալ ըսպաննուածներ եւ վիրաւորներ ունեցած են :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Խաղաղականի ուղղութեամբ արձակած է բազմայարկ միջերկրային նոր հրթիռ մը : Ինչպէս գրած էինք, առաջին հրթիռը արձակուեցաւ Յունուար 20ին :

ՓԱՆՔՈՎԻ կառավարութիւնը յուշագիր մը ղրկած է Արեւմուտքի «Երեքներուն» : Յայտարարելէ վերջ թէ Ատըն – աուըրի ճառը Պերլինի առնչութեամբ «գրգռութիւն» մըն է եւ կը վտանգէ արեւմուտքի եւ արեւելքի փոխյարաբերութիւնները ծանօթագրութիւնը կ'աւելցնէ : « Արեւմտեան Պերլինը մաս չի կազմեր Արեւմտեան Գերմանիոյ» : Պատասխանելով ընդհանրապէս Փանքովի կառավարութեան եւ առհասարակ Խրուշչեւի յայտարարութիւններուն Պերլինի մասին, Ատընաուըր յայտարարած է թէ «Խրուշչեւ կ'ուզէ ունենալ Պերլինը որպէսզի գերման ժողովուրդը կորսնցնէ իր հաւատքը արեւմտեան դաշնակիցներուն վրայ» : Այս առթիւ Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը շեշտած է թէ տը Կոլ զօրավիգ պիտի կանգնի Գերմանիոյ դատին :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ բացուած է եւրոպական հաւաքականութեան խորհուրդի (հասարակաց շուկայ եւ եւրատոմ) նոր նստաշրջանը : Հաւանական կը թուի որ Յունաստան եւ ապա Թուրքիա մաս կազմեն եւրոպական խորհուրդին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ, Փետրուար 2ին, բացուած է արեւելեան երկիրներու (խորհրդային) երկրագործական համագումարը : Օրակարգի գլխաւոր հարցերն են .— երկրագործական խնդիրները եւ համայնացման գործը առաջ տանելու միջոցները :

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ մէջ (Պելժ. Քոնկօ) երկու հակառակորդ ցեղեր «պատերազմած» են : Հինգ մեռեալ եւ 15 վիրաւորուածներ կան :

ՔԵՐԱԼԱ (Հնդկաստան) Նահանգային ընտրութիւններուն ներհուն «խորհրդարանի» կուսակցութիւնը շահած է 126 աթոռներէն 75ը : Ընկերվարականները եւ մահմետական լիկը իրենց միջեւ կը բաժնեն վաթսուն աթոռներ, իսկ համայնավարները՝ 15 : Նախապէս նահանգը ամբողջութեամբ կը գտնուէր համայնավարներուն հակակշռին տակ :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Ահրամ» թերթը կը հաղորդէ թէ եգիպտական զինեալ ուժեր մեկնելու վրայ են՝ Պաղեստին, դէմ դնելու համար Իսրայէլեան հաւանական յարձակումի մը : Սուրիոյ Իսրայէլեան սահմանագլուխին վրայ ստեղծուած վերջին ցաւալի դէպքերը ըստ երեւոյթին ծանր միջադէպերու առիթ պիտի տան : ՄԱԿի շրջանակները մտահոգուած են :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ
ԹԻՒ 1 ԳԱՂՏՆԻ ԶԷՆՔԸ

Սպիտակ Տան իր դահլիճին մէջ կանգնած, Այզընհաուըր սկսաւ կարդալ ճառնապարհորդական ուղեցոյցը, զոր Նիքիթա Խրուշչեւ, դէպի Միացեալ Նահանգները ծրագրուած իր այցելութեան առթիւ, կը ներկայացնէր Այքին, երբ ապշահարեցաւ յանկարծ, ու բոլորովին սրտնեղ, ճակտին քրտինքները սրբելով, դարձաւ իր աշխատակիցներուն եւ բսաւ.

— Զարհուրելի՜ է, զարհուրելի՜, ամէն բան գիտեն մարդիկը :

Պարոն Խրուշչեւ կը փափաքի այցելել մեր օրինակելի ու տիպար ագարակները, որոնց մասին ոչ խօսուած է, ոչ ալ լըսուած՝ նոյնիսկ Ամերիկայի մէջ, մեր գործարանները, որոնք յատկորոշուած քանի մը մասնագէտներու միայն ծանօթ են, մեր կառուցանելի շինութիւնները, որոնց անունը հազիւ երեւցած է մեր մամուլին մէջ:

Խորհրդ. Միութեան գործերուն մասնագէտ մը կ'ըսէ. — Բոլոր մարզերուն մէջ ալ նոյնն է պատկերը : Ռուսական հրատարակութիւնները շատ աւելի խնամուած եւ մասնագիտացած լուրջ աշխատասիրութիւններ ու տեսութիւններ կը նուիրեն Միացեալ Նահանգներու մասին քան մեր հրատարակութիւնները :

Ճարտարարուեստի մարզին մէջ ներքին անհամաձայնութիւն մը, դաւառային գործադուլները, աշակերտի մը համալսարանէ մը արտաքսուիլը կամ ձայնասփիւռի խօսնակներէն մէկուն հեռացուիլը անմիջապէս արձագանգ կը գտնեն խորհրդային թերթերուն մէջ, ու առաջին էջերուն վրայ խոշոր վերտառութիւններով լոյս կը տեսնեն՝ խմբագրութեան կողմէ պատշաճ մեկնաբանութիւններով :

Հոն ուր մենք կը պայքարինք մութին մէջ, Ռուսերը ամէն ինչ կը տեսնեն ու գիտեն: Բայց ի՞նչպէս կ'ընեն :

1959 Օգոստոսին հազիւ յօժարեցան թեթեւօրէն վերցնել երկաթեայ վարագոյրին մէկ ծայրը : Օտարականներ մասամբ կարողացան այցելել Խորհրդ. Միութեան թիւ մէկ գաղտնի զէնքերուն դարբնոցները, ինչպէս կ'անուանէ ու կը գրէ «Քոսթէլլասիոն»ի մէկ յօդուածագիրը: Մոսկուայի մէջ աւարտելու վրայ է եօթը յարկանի հսկայ շէնք մը, զբօսաշրջիկներ մասնաւոր արտօնութեամբ կարողացան այցելել այդ շէնքին երկու յարկերը միայն, (մնացեալ հինգ յարկերը արգիլուած են այցելուներուն): Հիմնարկութեան պատասխանատու վարիչը աւանց վերապահութեան բացատրեց թէ ի՞նչ բանի կը ծառայէ այս հաստատութիւնը : 2000 մասնագէտներ արդէն տեղաւորուած են այս շէնքին մէջ, մօտ ատենէն 6500ի պիտի բարձրանայ ասոնց թիւը :

Խորհրդ. Միութեան մէջ այս լուրերը քաղող հաստատութեան համար անձամն վարկ բացուած է: Ըստ իրենց՝ աշխարհի առաջին կեդրոնն է, որ կը կոչուի «Տեղեկութիւններ կորզող Տուն» :

Այս հաստատութեան պաշտօնեաները կը կարդան, կ'արձանագրեն, մանրակրկիտ կը քննեն, կ'ամփոփեն, վերլուծման կ'ենթարկեն, կը դասաւորեն տիեզերքի վրայ լոյս տեսած այլազան լեզուներով ամէն հրատարակութիւն, եւ գիտական, քաղաքական, մասնագիտական, երաժշտական, գեղարուեստական լուրերը կը յանձնեն փնտռտուք կատարող վերին մարմնոյ ուշադրութեան :

1932ին Անգլիացի մեծ աստղագէտ մը, Քամրիճ, թղթատելով Լուվէնի համալսարանի տարեգրքերէն մին, որ գետին ինկեր էր, պատահմամբ գտաւ եւ լոյս աշխարհ բերաւ արդի ամէնէն սարսափելի առարկաներէն՝ հիւլէի տեսութեան նախնական եւ սկզբնական գաղտնիքը :

Երբ, 1952ին, ամերիկեան «Վէսթէրն Էլէքթրիք» ընկերութիւնը իր նոր շէնքը կը փոխադրուէր, դիւաններուն մէջ գտնուեցաւ 1910ին հեռահաղորդութեան արուեստական շինութեան մասին պատրաստուած գաղտնի տեղեկագիր մը, որ մասնագէտի մը կողմէ կատարելագործուած, բայց դժբախտաբար դիւաններուն մէջ մնացած եւ մոռացութեան մատնուած էր: Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին, այս գործիքին գաղտնիքը գտնելու համար ամերիկեան կառավարութեան կողմէ կատարուած բոլոր փորձերն ու փնտռտուքները ի դերեւ ելած էին եւ անյաջողութեան մատնուած :

1951ին Խորհրդ. Միութեան վարիչ մարմինը գաղտնի շրջաբերականներով կը հրահանգէր բոլոր համալսարաններուն եւ գիտական հաստատութիւններուն որ արձանագրեն օտար լեզու գիտցող բոլոր ուսանողները, մասնագէտները եւ փրոֆէսէօրները: 1952ին ուրիշ գաղտնի շրջաբերականով մը կը հրահանգուի բոլոր լեզուագէտներուն որ կարդան աշխարհի մէջ լոյս տեսած օրաթերթերը, պարբերաթերթերը, ամսաթերթերը, մասնագիտական, քաղաքական, քարոզչական տեսութիւնները, մէկ խօսքով բոլոր օտար հրատարակութիւնները:

1954ին Խորհրդ. Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ հարիւր յիսուն հազար պաշտօնեաներ, այլազան լեզուներով հրատարակութիւնները կարդալով, վերլուծման կ'ենթարկեն տարեկան անձ գլուխ երկու հազար յօդուած: Գործը հոն չի վերջանար, պէտք է բիւրեղացնեն, մանուածապատ ու կնճռոտ լուրերը մարսելի դարձնեն :

Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Եւրոպայի, Ափրիկէի կամ Արեւելքի գիտնականները ռուսերէն կը սորվին պարզապէս կարենալ կարդալու համար: Իսկ Ռուսերը կը կարդան ամէն բան, կ'ուսումնասիրեն, կ'ամփոփեն բոլոր մասնագիտութիւնները առանձին առանձին բաժանումներու վերածած եւ դասաւորած կը տեղաւորեն մասնաւոր դարաններու մէջ :

Այս հիմնարկութիւնը չորս հազար էջնոց հսկայ ամսաթերթ մը կը հրատարակէ, ընթերցող հասարակութեան եւ մասնագէտներուն մտաւոր սնունդ մատակարարելու համար :

1959ին, Խորհրդ. Միութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, անձ մը հսկայական գումարներով վարձատրուեցաւ եւ շքանշաններով փառաւորուեցաւ, գիտական վերջին մեթոտներով իր կատարելագործած թարգմանական մեքենային համար, — այս գիւտին ալ հեղինակը... Ֆրանսացի մըն էր :

1900 թուականներէն ի վեր կատարուած պրպտումներուն, տեսութիւններուն եւ գտնուած գիւտերուն իբրեւ արդիւնք, լոյս աշխարհ եկաւ այս հրաշք մեքենան որ գրական կամ գիտական հատուած մը կը թարգմանէ հինգ վայրկեանէն: Նոյն հիմնարկութեան արգիլուած հինգ յարկաժիններուն մէջ գիշեր եւ ցերեկ անընդհատ կը թարգմանուին — առայժմ միայն ֆրանսերէն եւ անգլերէն — այն կարեւոր նիւթերը, որոնք անհրաժեշտ կը նկատուին: Մօտ ատենէն պիտի ձեռնարկեն գերմաներէն, չինարէն եւ յառաջիկային այլ լեզուներու թարգմանութեանց գործին :

Քանի մը տարիէն ռուսերէնի պիտի թարգմանուին դարուս սկիզբէն ի վեր գիտական գետնի վրայ կատարուած բոլոր տեսութիւնները եւ գիւտերը, եւ 4000 էջնոց ամսագրին շնորհիւ՝ ընթերցողները պիտի տեղեկանան թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ գիտական մարզին մէջ :

Ամերիկայի թղթակից մը, այցելած ըլլալով այս «Տեղեկութիւն կորզող Տունը», կ'եզրակացնէ. — Խորհրդ. Միութեան ամէն մէկ մասնագէտ իր եօթին ունի՝ աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած կէս միլիոն օգնականներ, որոնք պրպտում կը կատարեն անընդհատ եւ չարունակաբար :

Թ. Ն. ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԻՀՐԴԱՏ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կը հասնի շրջան մը, ուր այլեւս Թիֆլիսի թատերական խաղացանկին մէջ ցանցառ կը դառնան ողբերգութիւնները :

Գաբրիէլ Սունդուկեանց հրապարակ կը հանէ իր ժողովրդական տիպարները, որոնց մէջ Ամերիկեանցը յաջողապէս կը փայլի եւ իր սեփականութիւնը կը դարձնէ մասնաւորապէս բացասական եւ յաճախ ալ կատակերգական տիպարները :

Ժողովուրդէն արհամարհուած վաշխառու, ժլատ, մօցիքուլ (միջնորդ), մատնիչ, խարդախ, խաբեբայ եւ նման տիպարները բեմին վրայ Ամերիկեանց կը հասցնէր արուեստի կատարեալ բարձրութեան մը:

Իսկ կատակերգական տիպարներու ըստեղծագործութեան ժամանակ, Միհրդատ Ամերիկեանց մասնաւոր ճիգ ու ջանք թափելու կարիք չէ ունեցած: Անոր բնութենէն ստացած արտաքինը մեծապէս օգնած է իրեն: Հաստ շրթունքներ, ծաղկոտ երես, խոժոռ եւ տգեղ դէմք մը՝ անճոռնի ծամածռութիւններով, կազմած են աղն ու պղպեղը իր կատակերգական սեռին :

Արեւելահայ թատրոնին մէջ երկու հոգի բացառապէս կոթողային ստեղծագործութիւններ են յայտնաբերած Գաբրիէլ Սունդուկեանցի տիպարներու ներկայացման ընթացքին — Գէորգ Ճմշկեան եւ Միհրդատ Ամերիկեանց, երկու ընկերներ, որոնք իրենց բովանդակ կեանքին ընթացքին, հակառակ յաճախակի փոթորիկներու, հակառակ իրենց մէջէն անցած բազմաթիւ «սեւ կատու»ներու, մինչեւ իրենց մահը մնացած են սրտակից ընկերներ, չաղկապուած բեմի «տախտակներուն» առթած յոյզերով ու յուսերով, տենչերով ու ըղձանքներով:

Գաբրիէլ Սունդուկեանցի գործերու ներկայացման ընթացքին, երկու ընկերներուն միջեւ բախումները յաճախակի են եղած, եւ սակայն միշտ ալ ամպերը չուտով են փարատած իրենց սրտակից ընկերութեան երկնակամարէն :

Դարձեալ Գոչեանց կը գրէ այս առթիւ. —

« — Տօ՛, փուչ կենդանի... բացագանչում էր Ճմշկեանը, է՛հ ...

« — Վայ, ես քո հոգուն մեռնեմ, Գէորգ ջան, պատասխանում էր Ամերիկեանցը եւ նորից դարձան կաթն ու կորեակ...»: (Թաքրոն, Թիֆլիս 1895):

Եւ սակայն, Թիֆլիսի «Արաքս» հանդէսին մէջ, նոյնինքն Գէորգ Ճմշկեան իր «Թատրոնական Յուշերով», հետեւեալ կերպով կը նկարէ Ամերիկեանցի դէմքը.

— « ... Եթէ Ամերիկեանցը մի ուրիշ առաւել լուսաւոր ազգի սերունդից լինէր, բարձր եւրոպական կրթութիւնով, գուցէ նա դերասանութիւնից առաւել մեծ գործունէութեան ասպարէզ կ'ունենար: Դերասանութիւնը նրա համար բացի այն, որ գաղափարի նուիրման մի ասպարէզ մունք էր, եւ գործիք էր ապրուստի միջոց եւ ժողովրդականութիւն ունենալու համար, եւ եթէ այս վերջին. նրա երկու ձգտումներէն պատահում էին խոչընդոտներ, նա ամէն տեսակ ներելի եւ աններելի միջոցների դիմելով՝ աշխատում էր հեռացնել նրանց, եւ վայ նրան, ով որ նրա պէս խելքով չէր պատերազմում նրա դէմ, այլ պարզ եւ առանց հեռատեսութեան էր համարձակւում ընդդիմադրել նրա այդ ձգտումներին: Այդպէս օրինակ մեր բոլոր համերաշխ գործունէութեան ժամանակ, նա նայում էր ինձ վրայ, իբրեւ մի անհրաժեշտ գործիքի վրայ, որին եւ ծառայեցնել էր տալիս իւր անձնական շահերին »:

Այնուհետեւ Ճմշկեան կը քննադատէ նաեւ Ամերիկեանցի բացասական ուրիշ մէկ կողմը, գայն անուանելով նոյնիսկ նիւթական հաշիւներու մէջ անմաքուր եւ այդ առթիւ իբրեւ փաստ կը բերէ ներկայացման մը ընթացքին անոր հաւաքած վեց հարիւր մանէթի վերաբերմամբ «ուղիղ հաշիւ» ներկայացուցած չըլլալը :

Արդարեւ, տարօրինակ ու ցաւալի երեւոյթ է սրտակից ընկերոջ մը հանդէպ յետ-մահու կատարուած այս ամբաստանութիւնը, որուն դրդապատճառը դըժուար է մեզի համար հաստատել :

Բարեբախտաբար, Պերճ Պռօշեանց տարբեր կարծիք ունի այս մասին :

« ... Մեր երկարամեայ ծանօթութեան շրջանում, կը գրէ Պերճ Պռօշեանց, ինձ չի պատահել Ամերիկեանցին տեսնել հաշուետուութեան մէջ անճիշդ : Այո, նա իւր շռայլութեամբ երբեմն մի օրուան մէջ վատնում էր իւր ստացած ամբողջ վարձատրութիւնը, որ ժամանակ առ ժամանակ մի քանի տասնաւոր բուբլիների էր հասնում, բայց նա խոստովանում էր այդ եւ խոստանում յաջորդ ներկայացման իւր իրաւունքից զեղչել..»:

Ճմշկեանի կարծիքը, սակայն, հիմք ունի անպայման, վասնզի արդար ըլլալու համար պէտք է յայտնենք, թէ արեւելահայ թատրոնի բազմատաղանդ դերասանը, ամբողջ Կովկասի մէջ հռչակ հանած Միհրդատ Ամերիկեանցը, իր յոռի բնաւորութեամբ յաճախ ցաւցուցած է իր անմիջական բեմի ընկերները, իր զանազան փառասիրական ելոյթներով, ախտ մը՝ որով վարակուած էր դժբախտաբար :

Իր փառահեղ ձգտումներուն հետեւանքով է որ Ամերիկեանց իր կեանքին մէջ գործած է մեծագոյն սխալ մը. — Առանց որեւէ ընկերոջ, առանց որեւէ աշխատակիցի խորհուրդին դիմելու, միայնակ թատերական շրջապտոյտի մըն է ձեռնարկած դէպի Կ. Պոլիս, որուն արդիւնքը եղած է եղերական :

Խօսելով Միհրդատ Ամերիկեանցի այդ անխոհուրդ քայլին մասին, Պերճ Պռօշեան կ'աւելցնէ. —

« ... Ինչպէս տեսանք՝ Պոլսում բախտըն Ամերիկեանցին դառն է ժպտացել, նա ստիպուած է եղել օրերով քաղցած մնալ ու կիսամերկ շրջել : Այդ ժամանակ անողոք թոքախտը գիրկը բացել է նրան՝ իւր մահաշունչ ողջոյնն է տուել ու Բիւզանդիոնի փողոցներում անօգնական գահավիժել»:

×

Բացի դերասանական իր անվիճելի տաղանդէն, Միհրդատ Ամերիկեանց ունեցած է նաեւ բեղուն գործունէութիւն մը Թիֆլիսի հրապարակագրական կեանքին մէջ :

Երբ եօթանասունական թուականներու առաջին քառորդին կը ծնի «Մշակ» թերթը, ուրիշ շատերու կարգին Միհրդատ Ամերիկեանց կը հանդիսանայ Գր. Արծրունիի աջ բազուկը :

Թէ թերթին վարչական գործերուն եւ թէ խմբագրական կազմին մէջ, Միհրդատ Ամերիկեանց անստգիւտ ծառայութիւն է մատուցած «Մշակ»ի տարածման ու բարգաւաճման առընչութեամբ :

Իր գրած բոլոր յօդուածներն ու տոմսերը մեծ հաճոյքով ու հետաքրքրութեամբ կարդացուած են Թիֆլիսի հասարակութեան կողմէ: «Զաքուճ» կեղծանունով միշտ ալ պայքար է մղած «Մըշակ»ի եւ անոր պատասխանատու խմբագիր Գր. Արծրունիի հակառակորդներուն դէմ, եթէ նոյնիսկ այդ հակառակորդները եղած ըլլային իր նախկին բարեկամները :

Եւ սակայն, այդ թերթին հանդէպ ունեցած իր ուղիղ կեցուածքը, յետագային « քօռ ապերախտութեամբ» է վարձատրուած Գր. Արծրունիի կողմէ :

Արդարեւ, երբ Միհրդատ Ամերիկեանց, Պոլսոյ իր աղետալի շրջապտոյտէն ծիւրած ու հիւծած կը վերադառնայ Թիֆլիս, հոն թէեւ իր նախկին բեմական ընկերները, Պերճ Պռօշեանց, Գէորգ Ճմշկեան, Գաբրիէլ Սունդուկեանց եւ տակաւին շատ շատեր նիւթական թէ բարոյական աջակցութիւն կ'ընծայեն, եւ սակայն, աւա՜ղ, շատ ուշ էր:

Ախտի իր խոր արմատները ձգած էր հէգ դերասանին մարմնոյն ամէն կողմը:

Դալուկ դէմքը, մարած աչքերը, եւ մանաւանդ սպառիչ չարաշուք հազը, զինքը դարձուցած էին կիսամարդ մը:

Իր այդ վիճակին մէջ, կ'ունենայ նաեւ բնակարանի տագնապ : Կը դիմէ Գր. Արծրունիին եւ կը կը խնդրէ որ այս վերջինը, յանուն իրենց ունեցած բարեկամութեան եւ անցեալի կապին, իրեն տրամադրէ իր ունեցած բազմաթիւ բնակարաններուն մէջ սենեակ մը :

Եւ սակայն բիրտ ու գրեթէ կոպիտ մերժումի մը կը հանդիպի :

Ուրիշ միջոց մնացած չըլլալով, դարձեալ իր բեմի ընկերները կը կազմակերպեն ներկայացում մը եւ այդ ներկայացումէն գոյացած աննշան մնացորդներով կը փոխադրուի հիւանդանոց :

Իր հիւանդութեան վրայ մեծապէս կ'ազդէ «Մշակ»ի խմբագրին լակոնական մերժումը :

Եւ չարաղէտ օր մը, բարձին տակ պահուած տարճանակին մէկ գնդակը վերջ կը դնէ բազմաչարչար ու փոթորկալից կեանքին Միհրդատ Ամերիկեանցին, որ իր անվիճելի բեմական տաղանդով եւ իր ստեղծած կոթողային տիպարներով պիտի մնայ իբր լուսաւոր դէմ մը մեր թատերական պատմութեան մատեանին մէջ :

Սակաւաթիւ մերձաւոր ընկերակիցներ եւ մէկ քանի նպաստող ազգայիններ կ'ըլլան գրեթէ անտէր մնացած մեռեալին ընկերացողները՝ դէպի Խօջեվանքի գերեզմանատունը :

Ոչ ցոյց եւ ոչ ճոռոմաբան դամբանականներ կ'արտասանուին :

« Ինձ տեսէք, ձեզ լացէք» եղած է տարաբախտ դերասանին վերջին խօսքը, եւ այդ խօսքը իր ընկերներէն մին իբր ա-

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՑ Ա. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

՝Վեհափառ Հօր նամակը ներկաներուն վրայ թողուց այն տպաւորութիւնը, ինչ տպաւորութիւն որ պիտի թողուր Շնորհալի եւ Իմաստուն Հօր մը նամակը իր հարազատ բզւոյն վրայ :

Երեք ՝դասախօսութիւններ տրուեցան : Ա. դասախօսն էր Գերշ. Տէր Խորէն Արքեպիսկոպոս: Նիւթ՝ Էջմիածին եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւն: Սրբազան հայրը պատմականըըրաւ երկու Աթոռներու ծագման ինչպէս նաեւ անոնց, դարերու ընթացքին ունեցած փոխյարաբերութեանց : Շեշտեց մասնաւորաբար թէ Կիլիկիոյ Աթոռը ճշմարիտ ու հարազատ յաջորդութիւնն է Էջմիածնայ Աթոռին . թէ՝ ժամանակի արդար պահանջն էր որ Կիլիկիա փոխադրուած Էջմիածնայ Ս. Աթոռը մնար Կիլիկիոյ մէջ, տէր կանգնելու համար իր ժողովուրդին: Թէ՝ դարերու ընթացքին Կիլիկիոյ Աթոռը ճանչցուած էր Էջմիածնէն ու եղբայրական յարաբերութիւններ մշակուած իրարու միջեւ: Սրբազան Հօր վերջին խօսքերը հետեւեալները եղան.— « Մենք դէմ չենք Էջմիածնայ Մայր Աթոռին, անոր համար պիտի պահենք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, ու մեր քաղաքականութիւնն է չզբաղիլ քաղաքականութեամբ»:

Բ. դասախօսն էր Հոգշ. Օշական արեղայ Մինասեան, նիւթ ունենալով «Ցարանուանութիւններ Ամերիկայի մէջ»ը : Հոգշ. հայր սուրբը խնամուած դասախօսութիւն մը տուաւ: Ցստակ պատկերացումով մը ներկայացուց անմիջականօրէն մեր շրջապատին մէջ գտնուող յարանուանութեանց ծագումն ու վարդապետութիւնը: Համաձայն դասախօս հայր սուրբին երկու հարիւրէ աւելի յարանուանութիւններ կան Ամերիկայի մէջ, զանոնք բաժնեց 18 խումբերու եւ այդ խումբերէն կարեւորները ներկայացուց Ապա այս բոլորէն հոտք խօսեցաւ Հայց. եկեղեցւոյ դերին շուրջ Ամերիկայի մէջ :

Գ. դասախօսն էր Գերշ. Հրանդ Եպիսկոպոս: Նիւթն էր «Հովիւ եւ ժողովուրդ»:

Դասախօս Սրբազան հայրը լաւապէս ներկայացուց հովիւի մը գլխաւոր պարտականութիւնները և պարտաւորութիւնները, որոնցմով կարելի պիտի ըլլար միայն, բարւոք յարաբերութիւն ստեղծել հովիւի եւ ժողովուրդի միջեւ, ինչպէս նաեւ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը հովուական կեանքէ ներս :

Սրբազան Հօր թելադրութիւնն էր ներկաներուն՝ առաջնորդուիլ Աւետարանին ներշնչած բարձր գաղափարականով :

Ուրախութեամբ կարդացուեցաւ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ Պ. Եղիշէ Մելիքեանի հեռագիրը, որով յաջողութիւն կը մաղթէր Համագումարին:

Երկու երեկոներ ժամերգութիւն կատարուեցաւ Ս. Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Սրբազան հայրերու եւ քսան հովիւներու: Ժամերգութեանց քարոզեցին Արժ. հայրեր, Տէր Եղիշէ Ա. քհնյ. Մխիթարեան եւ Տէր Գրիգոր քհնյ. Հայրապետեան: Հաւատացեալներ երկիւղածութեամբ կը հետեւէին արարողութեանց եւ Հայց. եկեղեցւոյ հոգեզմայլ շարականներ, աղօթքներ գիւրութեամբ կը հաղորդուէին աղօթող հոգիներուն հետ :

Կանխաւ տրուած որոշման մը համաձայն, ժողովականներ, հարցեր դասաւորող յանձնախումբին ներկայացուցեր էին իրենց հարցերը, եւ յանձնախումբը ըստ յարմարութեան եւ կարգի, սեղան կը բերէր զանոնք: Հարցեր վէճի նիւթ կը դառնային, թեր ու դէմ կարծիքներ արտայայտել եւս կը լուսաւորէին զանոնք, ու հաճելի, շինիչ մթնոլորտի մը մէջ բոլորի սեփականութիւնը կը դառնային :

Համագումարի ընթացքին մասնաւոր ուշադրութեան արժանացան այն բոլոր հարցերն ու օրակարգերը որոնք կը շահագրգռեն Հայց. եկեղեցին, ինչպէս նաեւ եկեղեցական կեանքը բարւոքող բնոյթ կը կրեն, որոնցմէ գլխաւորները կը թուենք ստորեւ :

1.— Ծիսական եւ խորհրդակատարման միօրինակութիւն ստեղծել մեր թեմի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ: Այս ուղղութեամբ նօթեր առնուեցան եւ ճշդումներ կատարուեցան :

2.— Խօսուեցաւ հովիւներու եւ ծխական խորհուրդներու փոխյարաբերութեանց մասին եւ թելադրութիւններ կատարուեցան :

3.— Կրօնական դաստիարակութեան հարցը նկատել եկեղեցւոյ աւագ պարտականութիւնը, ու մասնաւորաբար որոնել կերպեր նոր սերունդին մօտենալու համար :

4.— Մեր ժողովուրդէն ղուրս, այլոց ներկայացնել արժանաւորագոյն կերպով Հայց. Եկեղեցւոյ պատմութիւնը, դիրքը, վարդապետութիւնը, քրիստոնէական եկեղեցիներու ընտանիքին մէջ :

5.—Եկեղեցիները նիւթապէս աւելի զօրաւոր դարձնել :

6.— Զարկ տալ Կիրակնօրեայ վարժարաններու:

7.— Սերտ գործակցութիւն Առաջնորդարանի հետ :

Դեկտեմբեր չորսի Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան կողմէ մեծ ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Գերշ. Խորէն Արքեպիսկոպոսի, Նիւ Եորքի շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ, ուր հրաւիրուած էին համագումարին մասնակցող բոլոր եկեղեցական հայրեր եւ շրջանին Ազգ. մարմիններ, կազմակերպութիւններ :

Ողջերթի ուղերձներ խօսուեցան անխոնջ եւ բազմարդիւն Սրբազանին, ինչպէս նաեւ կրկին վերադարձի մաղթանքներ: Եղան մեներգներ ու խմբերգ: Կեդրոնական Վարչութիւնը Սրբազան Հօր կը նուիրէր « Քրայզլէր» ինքնաշարժ մը 1960ի տարուան :

Սրբազան հայրը յուզումով պատասխանեց իրեն ուղղուած ուղերձներուն շեշտելով սա խօսքերը . «Կ'արժէ ծառայել հայ ժողովուրդին ...»: Ապա խօսքը ուղղելով ներկայ հոգեւորականներուն աւելցուց. «Հաւատքով նետեցէք հայ հոգիներէ ներս աւետարանին սերմերը որոնք մէկի տեղ հարիւր պիտի պտղաբերին » :

Սրբազան հայրը քանի մը օրէն պիտի մեկնէր Պէյրութ , այն խոր վստահութեամբ թէ սկսուած գործը պիտի շարունակուէր :

×

Դեկտեմբեր չորսի Ուրբաթ օրը, Համագումարի վերջին օրն էր: Որքան քաղցրը ու տաքուկ յուշեր անջնջելիօրէն տեղ էին գրաւած ժողովականներու սրտերուն մէջ: Գեղեցիկ էր պատկերը մանաւանդ թուով փոքր, սակայն իրենց առաջնորդութեամբ հզօր խումբ մը հայ հոգեւորականներու, բոլորուած Ս. Լուսաւորիչ մայր եկեղեցւոյ սրբազան կամարներու ներքեւ , իբրեւ մէկ եւ նոյն ընտանիքի անդամներ, որոնք շուտով պիտի վերադառնային իրենց շրջանները, շարունակելու հովուական սուրբ պաշտօնը :

Շնորհակալութեան յանձնախումբը մասնաւոր քիչատակութեամբ մը շնորհակալութիւն յայտնեց ամէն անոնց որոնք գիւրացուցած էին Համագումարին աշխատանքները ու նպաստած անոր յաջողութեան : Շնորհակալութեան արդար բաժին մը Նիւ Եորքի եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան որստանձնած էր կէսօրուան ճաշ պատրաստելու հոգը, ինչպէս նաեւ երկու պատուական ազգայիններուն, մին Լոս Անճելըսէն իսկ միւսը Ֆիլատելֆիայէն, որոնք իրենց անձնական ծախքերով բոլոր ժողովականները ճաշի հրաւիրած էին:

Վերջին խօսքը Նախագահ Սրբազան հօրն էր :Ան իր ուրախութիւնը յայտնեց արդիւնաշատ համագումարի մը նախագահած ըլլալուն համար: Թելադրեց ներկաներուն թեւ ու թիկունք կանգնել Ամերիկահայոց երիտասարդ եւ խանդավառ , առաջնորդական տեղապահ, Գերշ. Տէր Հրանդ Եպիսկոպոսին: Անգամ մը եւս շեշտեց կարեւորութիւնը հաւատքով կատարուած աշխատանքին : Ապա խօսքի իր վրձինով գծեց սա գեղեցիկ պատկերը : «Ինչպէս ծաղիկներու բաժակները կը լեցուին առաւօտեան կենդանարար ցօղովն ու արեւուն ճառագայթներովը , այդպէս եւ թանանք մեր հոգիները որպէս զի անոնք լեցուին Աստուածային շնորհներով » :

Մինչ Հայր Մերը վերջին անգամ ըլլալով քաղցրալուր մեղեդիի մը պէս կ'եղանակէր մեր ականջներուն, կը զգայինք մեր հոգիներուն առ Աստուած բացուիլն ու անոնց լեցուիլը Աստուածային շնորհներով, ինչպէս նաեւ անոր իմանալի ներկայութեամբ :

ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՑ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ ամսաթերթ , ԺԳ. տարի, թիւ 1, Յունուար 1960, հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան վարժարանի :

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ , Հայագիտական ուսումնաթերթ , թիւ 9 – 11 , Սեպտեմբեր – Նոյեմբեր , 1959 : Հրատարակութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան : Մխիթարիսթընկասը 4. Վիէննա (Աւստրիա):

ԴԱՐ Ա. տարի թիւ 8, 9 , 10 , 11 , 12, կիսամսեայ հանդէս. Պոլիս :

ԱԿՕՍ ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանի , թիւ 8, 9, Օգոստոս – Սեպտեմբեր 1959:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

●

Ալֆորվիլի Կրթ. Հոգաբարձութեան՝ ի նպաստ հայեցի դաստիարակութեան՝ կազմակերպած ընտանեկան պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Յունուար 23ին, Ռիւ Վօլթէր, պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. Պլէօզի :

Բոլոր միութիւններու համերաշխ ու բարոյական աջակցութեամբ, առաջին անգամ ըլլալով, զուտ հայկական հաճելի մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցաւ այս պարահանդէսը որ անմոռանալի պիտի մնայ Ալֆորվիլի հայութեան համար :

Խօսնակ Պ .Գ. Գէորգեան իր պերճախօսութեամբ հանդիսականները ջերմ ոգեւորութեամբ համակեց :

Պէրնար Տէտէճեան եւ Տիրամիք ճազը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Ռ. Զուլճեանի, իրենց նուագախումբերով հայկական եւ եւրոպական պարերը կ'ոգեւորէին :

Իսկ Սօսի Ֆոլքլորիկ պարախումբը Տիկին Ց. Քիւթնէրեանի ղեկավարութեամբ, երկարատեւ ծափերու արժանացան :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերողները — երգով , պարով, արտասանութեամբ — արժանացան ներկաներու գնահատանքներուն :

Կրթ. հոգաբարձութեան կողմէ՝ Ֆրանսերէն՝ ներկաներուն շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ եւ կոչ եղաւ ներկաներուն որ իրենց զաւակները հայկական դպրոց ղրկեն :

Երախտագիտական ջերմ բառերով հոգաբարձութիւնը շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետ Պ. Պլէօզի որ հաճոյքով ընդունած էր հայերէն դասընթացքի պատուոյ նախագահութիւնը :

Իր կարգին Պ. Պլէօզ ի մէջ այլոց ըսաւ.— «Սիրելի բարեկամներ, ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս ինծի հանդէպ ձեր ցոյց տուած երախտագիտութեան համար շնորհակալութիւններս յայտնելէ վերջ , քաղաքապետի հանգամանքով, երբեք պիտի չմոռնամ այն յաջողութիւնները որ ձեր տղաքը միշտ Ա. շարքերու վրայ գտնուելով կը ստանան արժէքաւոր մրցանակներ ու քաղաքապետութեան նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը » :

Շանփանեի շիշ մը աճուրդի դրուեցաւ եւ Պ. Հմայեակ Քէօսէեանի վերջին նուիրատուութեամբ (200 Ն. Ֆ.) կոկիկ գումար մը գոյացաւ: Տէտէճեան Նուագախումբին կողմէ հարիւր Ն. Ֆ., Տէր Պարգեւ քահանայի կողմէ 50Ն.Ֆ., Նուբարեան դպրոցին :

Քանի մը գեղեցիկ մեներգներով (Օր. Սմսարեան, Օր. Մարուքեան) և պարերով (Օր. Մ. Հանչէրեան, Օր. Գ. Գայսէրլեան) , վերջ գտաւ այս յաջող ձեռնարկը : Կ. Տ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ւանդ կը բերէ իր դաղաղին վրայ :

Միհրդատ Ամերիկեանցի այդ կտակը իր հրաժեշտի կատարեալ ողջոյնը կ'ըլլայ ,որ իր աւանդապահ ընկերոջ կողմէ, գերեզմանի խորէն, կապարի նման ծանր, կը հնչէ իր յուղարկաւորներու ականջին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

— Որքան ազնիւ էք, կը մրմնջէր խեղճ աղջիկը, շուարած շփոթած ինքզինքը յանկարծ փոխադրուած տեսնելով աշխարհ մը, որ իրեն բոլորովին անծանօթ էր մինչեւ այն ատեն եւ որուն հանդարտ փարթամութիւնը, հնամենի պերճութիւնը եւ ազնուաթուրմ մթնոլորտը իր կուսական հոգին զմայլանքով եւ տեսակ մը գոռոզութեամբ ալ կը լեցնէին: Այդ սեղանը, իր սպիտակ ժանեկազարդ ծածկոցովը, իր հոյակերտ պղղանօթովը, ճենապակիէ փայփլուն պնակներովը եւ արծաթեղէն սպասներովը հիացում եւ պատկառանք կ'ազդէր աղջկանը, որուն աչուըներուն առջեւն էր տակաւին իրենց ողբալի խցիկին մէջ ամէն անգամ ափոփոյ պատրաստուած փայտէ խարխուլ ցածլիկ սեղանը որուն շուրջը գետնատարած կը նստէին ինք ու մայրը, եւ որուն սպասները այնքան հին էին որքան վար տեսակէ :

Այդ պերճափառ ու հացալից սեղանին առջեւ Սոֆի իր շարժումներուն կանոնաւորութիւնը կը կորսնցնէր, անոնց ամէն մէկուն մէջ տգեղութիւն մը եւ անպատշաճութիւն մը վախնալով, եւ ճիգեր ընելով որպէս զի տէփլասէ մը չնկատուի հոդ : Հացին շերտը պատառելու կամ պատառաքաղը պնակէն բերնին տանելու ձեւին մէջ կ'ուզէր այնպիսի նրբութիւն մը դնել որ հիւրամեծար ու ազնուական սեղանակիցներուն զգացնել չտար իր խոնարհ ծագումը, իբր թէ անծանօթ բան մը եղած ըլլար իր լուացարարուհիի մը աղջիկ ըլլալը:

Իր երկչոտ, բռնազբօսիկ եւ դանդաղ կեցուածքը չվրիպեցաւ երիտասարդին ուշադրութենէն, որ մերթ անոր կը դառնար եւ շեշտով մը որուն մէջ ջերմ հոգածութիւն մը կը թրթռար .

— Զուտէ՞ք, օրիորդ , ինչո՞ւ չէք ուտեր :

— Ոհ, շնորհակալ եմ, կ'ուտեմ կոր , կը պատասխանէր Սոֆի յուզումէն պատառին խոշորնալը զգալով բերնին մէջ :

— Կեր, աղջիկս, կեր, կը կրկնէր անդիէն տիկին Մարկոսեան՝ ուժ տալով աղուն հրաւէրին :

— Աղջիկս, ատեղը ալ քու տունիդ պէս է , վրայ կը բերէր անխուսափելի զանձապահը , ժօռատ լինդերը ծծելէն չառաչաձայն :

Այս յորդորները եւ քաջալերները աւելի կը սաստկացնէին աղջկան տագնապը, որ չէր գիտեր ինչպէս իր երախտագիտութիւնը յայտնէր այդքան ջերմ հոգածութեան , որ ամէն կողմէ իր վրայ կը տեղար՝ չէր գիտեր ինչու սակայն :

Ճաշը լմննալէն ետքը, հանգիստ, կարծես անմիջապէս հասկցնելու համար դերը զոր Սոֆի այդ տան մէջ պիտի ունենար, մայրական շեշտով մը ըսաւ .

— Աղջիկս, ինծի եկու քի լրագիր մը կարդաս :

Վերը , սրահին մէջ ուր ընտանիքը կը ժողվուէր ընդհանրապէս , լայնանիստ թաւշապատ բազմոցներու վրայ ընկողմանեցան տիկին Մարկոսեան, Տօքթորը, Մերկերեան, իսկ Սոֆի աթոռով մը տեղաւորուեցաւ ձուաձեւ սեղանի մը առջեւ `ծածկուած մետաքսաթել հազուագիւտ գորգով մը. որուն վրայ խառնիխուռն դրուած էին լրագիրներ, հանդէսներ, պոցիւրներ: Մանկամարդ աղջիկը ատոնք կը պրպտէր, ընտրելու համար տիկինին ճաշակին յարմար բան մը, բայց կը վարանէր :

— Ի՞նչ կ'ուզէք որ կարդամ, տիկին :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՄՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ինչ կրնայ նորէն խնդրոյ առարկայ դառնալ ։

× Ինչպէս նախապէս գրած էինք ըմբոստ պետերէն՝ Օրթիզ յաջողած է փախչիլ ։ Անպաշտօն լուրերու համաձայն առաւօտեան թերթերը կը հաղորդեն թէ ըմբոստ պետը Ալժերիայէն մեկնած է դէպի անծանօթ վայր մը , ուր նպատակ ունի շարունակելու կռիւը ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Իւէն Ցարչեան Նոյեմբերի ընթացքին մասնակցած է «O Rojom տը լա Միւզիք»ի տարեկան մրցումին ստանալով առաջին տիտղոսը ։

Այս ուրբաթ Ֆրանս · Բ ·էն ժամը ժամը 18·20ին կարելի պիտի ըլլայ ունկնդրել երիտասարդ դաշնակահարուհին ։

Գ. Արամ Զաքըրեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մինասեան, Այրի Տիկին Գարոյր Էլմասեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էլմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթին Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Վարդուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աբրահամեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նըշանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Առաքելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթին Մինասեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Քէպապճեան, ինչպէս նաեւ Թիրիթեան, Փափազեան, Կարապետեան եւ Լանկլէ ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՄ ԶԱՔԸՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Աստղիկ Էլմասեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 30ին, 52 տարեկանին ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Հինգշաբթի ժամը 10·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ժանթիյիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ ։

Մասնաւոր չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերները եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Միսաք Սարգիսեանի, իր եղբօր Վահրամ Սարգիսեանի ցաւալի մահուան առթիւ որ տեղի ունեցած է Պոլսոյ մէջ ։ Այս տխուր առթիւ ընկեր Միսաք Սարգիսեան քսան Ն.Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին ։

×

Շաւիլի Եկեղեցական Ընկերակցութեան վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Գ. Միսաք Սարգիսեանի իր եղբօր ցաւալի մահուան առթիւ ։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ վարչութեան գանձապահուհի Օր. Մարի Պաղտասարեանի եւ ընկ. Պերճուհի Պաղտասարեանի, ինչպէս նաեւ ընտանիքի բոլոր պարագաներուն, Ալժերիոյ ճակատին վրայ ինկած տարաբախտ Միջէլ Պաղտասարեանի կսկծալի մահուան առթիւ ։

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ ֆօբուածի համար, որ յանձն առնեն նաեւ կտրել ։ Դիմել՝

FRANCINE
38, RUE D'ABOUKIR PARIS
1er étage gauche

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 ֆրանք (հին ֆրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250) ։ Դիմել Յառաջի հասցէով ։

ՀԱՅԱԾԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, կէս օրէ առաջ, հայկական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ձայնասփիւռէն ։
Միջին ալիք՝ 196 մ. ։
Կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10 ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Գ. Արթօ Հապէշեանի ամուսնութեան առթիւ, կնքահայրը՝ Գ. Ազարիկ Անտոնեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեց. Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի Յարութիւն Գալայճեանի մահուան առթիւ ։ Գ. Մանուկ Մարտիկեան տասը Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Մերկէր Սուքիասեան հինգ Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ, հինգ Ն. Ֆ. Արծիւ խումբին, 5 Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս ։ (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին ։ Հանդէս եւ պարահանդէսով ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան ։

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի) ։ Ապրիլ 17ին

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13ին, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24, Ամպասատէօրի շքեղ սրահին մէջ ։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Անի կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15·30ին Տէսինի կոմիտէն ։ Կը հրաւիրուին Թօն տը Շէրիւիի ընկերները ։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն խմբական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան փոքր սրահին մէջ ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

— ՑՈՒՑԱՏԵՍ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Տիկին Ագնիւ Գազազեանի բնակարանը, 6 Րիւ Սէն Սիւլբիս, Փարիզ (6), մէթրօ Օտէօն ։ Օրակարգ՝ պարահանդէսի հաշուետուութիւն, դպրոցական եւ ընթացիկ հարցեր ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	»	»	»
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 5 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8715 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4516

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Երկու տարի առաջ, 1958 Փետրուար 1ին, հիմը կը դրուէր Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան: Եգիպտոս եւ Սուրիա կը միացնէին իրենց ճակատագիրը՝ նախագահ Ապտիւլ Կամալ Նասրի մականին տակ:

Ասիկա կը նկատուէր առաջին քայլը գլխլ իրականացումի Համարաբական Դաշնակցութեան, որուն գաղափարը հրապարակ դրուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, Արաբական Լիկայի ստեղծումով:

Այն ատեն միայն Եմէնի վեհապետն է, որ Գահիրէ երթալով որոշ համաձայնութեան եկաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան նախագահին հետ՝ քաղաքական խնդիրներու մէջ մէկ ճակատ կազմելու մասին, առանց հրաժարելու իր անկախութենէն:

Սէուտի Արաբիոյ թագաւոր Իպնը Սուտուտ եղբայրը էմիր Ֆէյսալ՝ ձեռք առնելով երկրին արտաքին քաղաքականութեան պատասխանատուութիւնը՝ նոյնպէս սերտ կապեր հաստատեց նախագահ Նասրի հետ:

Այդ օրերուն Մերձաւոր Արեւելքի զանազան երկիրներուն մէջ զօրաւոր հոսանքներ կային ի նպաստ համարաբական դաշնակցութեան: Գնդապետ Նասրի նկարները ի պատուի էին ամէն կողմ, մանաւանդ Յորդանանի, Լիբանանի եւ Իրաքի մէջ: Համակրութիւնը համարաբական շարժման ղեկավարին հանդէպ պաշտամունքի աստիճանին հասած էր մասնաւորաբար երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան մօտ:

Ելեկտրականացած էր մթնոլորտը: Բորբոքած էին կիրքերը: Ցոյցեր ամէն կողմ:

Ցայտնի են հետեւանքները ազգայնական այս շարժումին:

Ամէնէն առաջ ցնցում առաջ եկաւ Լիբանանի մէջ, իբրեւ դրացի եւ բախտակից Սուրիոյ, որ մտած էր Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան մէջ:

Այս վերջինին համակիր տարրերու եւ անկախութեան կողմնակիցներուն միջեւ բուռն բախումներ սկսան 1958 Մայիս 8ին եւ տեւեցին մինչեւ Հոկտեմբեր:

Գլուխ խլրտումներ ծայեցան նաեւ Յորդանանի մէջ՝ երկու հակամարտ հոսանքներու միջեւ:

Բայց ամէնէն աւելի Իրաքի մէջ է, որ խոր յեղաշրջում առաջ պիտի բերէր նոր շարժումը:

1958 Յուլիս 14ին խումբ մը երիտասարդ զինուորականներ տապալելով հաշեմական թագաւորութիւնը նոր վարչաձեւ մը կուտային երկրին:

Պատմական այս դէպքը իր անմիջական անդրադարձումն ունեցաւ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ, որոնց օրուան իշխանութիւնները Ամերիկայի եւ Անգլիոյ պաշտպանութեան դիմեցին՝ ծանրակշիռ դէպքերու եւ ներքին խռովութեանց առաջքն առնելու համար: Միացեալ Նահանգներու միջերկրականեան նաւատորմը վճռական դեր մը խաղաց: Գոյավիճակը պահպանուեցաւ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ:

Կիրքերը հանդարտած են այժմ: Խաղաղութիւն կը տիրէ մերձարեւելեան երկիրներու մէջ: Իրաքի մէջ է միայն, որ կացութիւնը անստոյգ է դեռ:

Ու մինչ կը կարծուէր թէ ամէն ինչ լաւ ընթացքի մէջ է, վերջին օրերուն խլրտումներ ծայր տուած ենԻսրայէլի եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ, Տիբերիոյ պառակի լիճի շրջանին մէջ:

Տեղական հանգամանք ներկայացնող դէպք մը սկսած է մտահոգութիւն պատճառել սահմանին երկու կողմը: Ջիղերը լարուած են: Զինուորական շարժումներ կը նշմարուին Սինայի անապատին մէջ՝ Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի սահմանին վրայ: Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատար մարեշալ Ապտէլ Հաքիմ Ամէր հրաման տուած է սուրիական առաջին բանակին՝ որ անմիջապէս շարժման անցնի, եթէ Իսրայէլցիք նոր յարձակում մը փորձեն: Նոյն սպառնալիքը կ'ուղղեն այս վերջինները Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան դէմ:

Արաբական երկիրները վճռած են միացեալ ճակատով դիմադրել Իսրայէլի կողմէ գալիք յարձակումի մը:

Մերձաւոր Արեւելքի ջուրերը սկսած են կրկին պղտորել:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ "ԲԱՑԱՌԻԿ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ"

39Ի ԴԷՄ 226 ՁԱՅՆՈՎ

Ինչպէս գրած էինք Ազգ. Ժողովէն ետք, ծերակոյտը իր կարգին պէտք է վաւերացնէր՝ կառավարութեան պահանջած մէկ տարուան «բացառիկ իրաւասութիւնները»:

Այդպէս ալ եղաւ: Արդարեւ երկար վիճաբանութիւններէ վերջ ծերակոյտը 39ի դէմ 226 ձայնով վաւերացուց օրինագիծը: Եթէ կառավարութիւնը ստացաւ իր պահանջածը, միւս կողմէն թէ Պուրպոնի պալատին եւ թէ Լիւքսէմպուրի մէջ ստիպուեցաւ մեկին եւ յստակ ճշդել իր նպատակները: Զորս կ'ետեր արժանի են ուշադրութեան:

Ա) Հրամանագրերը պիտի կրեն Զօրավարին ստորագրութիւնը:

Բ) Գործի գլուխ գտնուող կառավարութիւնն է որ կրնայ այդ հրամանագրերը հաստատել:

Գ) Սահմանադրութիւնը պիտի պահպանուի:

Դ) Բացառիկ իրաւասութիւնները կը բեկանուին եթէ երբեք խորհրդարանը լուծուի:

Աւելի զատ Նախարարապետը վերստին շեշտեց եւ յայտարարեց թէ արտակարգ իրաւասութիւնները պիտի գործադրուին միայն եւ բացառաբար Ալժերիոյ հարցին հետ ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունեցող պարագաներուն:

Դէմ քուէարկած են համայնավար 14 ծերակուտականներ, երեք ընկերվարականներ, եօթը ձախ ժողովրդավարներ, 13 անկախներ եւ երկու գիւղացիներ:

Ձեռնպահ մնացած են 11 անկախներ, երկու Մ. Հ. Համար, երեք ընկերվարականներ և երկու ձախ-ժողովրդավարներ:

Ծերակոյտի նիստին խօսք առած են՝ Մարսիլյաք (անկախ), Տիւպուա (անկախ), Տեֆէռ (ընկերվարական), է. Ֆօր (ձախ - ժողովր.), Պելուսիս (Ալժերիոյ ժամանակաւոր), Ժ. Տիւքլօ (համայնավար) եւ ուրիշներ:

Երկու «անկախ» ծերակուտականները — Մարսիլյաք եւ Տիւպուա — խիստ բառերով դէմ արտայայտուած են կառավարութեան առաջարկին: Առաջինը հարցուցած է — «Ինչո՞ւ կ'ուզէք ունենալ արտակարգ իրաւասութիւններ երբ օրէնքներուն մէջ այնքան տրամադրութիւններ կան որոնք կ'ապահովեն ձեր պահանջած կարգ ու կանոնի հաստատումը: Երկրորդը՝ Տիւպուա յայտարարելէ ետք թէ վարչապետը «180 աստիճան աբագութեամբ կը սլանայ ծիրի մը վրայ»: Կաւելցնէ — «Ոչ մէկ պատճառ որ վաղը չձերբակալէք կառավարութեան օրինապահ ընդդիմադիրները»:

Համայնավար ծերակուտականը՝ Տիւքլօ իր կարգին դէմ արտայայտուած է կառավարութեան առաջարկին:

Մինչ Փարիզի մէջ Ազգ. Ժողովը եւ ծերակոյտը կը վաւերացնէին վարչապետին առաջարկը, անդին Ալժէի մէջ բնականոն եւ սակայն միշտ գիւրազգած եւ մտահոգիչ կացութիւնը կը շարունակուի: Ապստամբներու առաջին խումբը, բաղկացած 120 կամաւորներէ մեկնած է դէպի Թեպեսա: Օրթիզ միշտ պահուըտած կը մնայ եւ ոչ մէկ լուր կայ իր մասին: Պագուպայի խնդրով բանտարկուածներ որոնք ըմբոստներուն ձեռքով ազատ արձակուած էին՝ փախած են եւ որեւէ տեղեկութիւն չկայ անոնց մասին:

Կառավարութիւնը իր կարգին միջոցներ ձեռք կ'առնէ եւ կարեւոր պաշտօններէ «կը հեռացնէ» մարդիկ որոնք «վստահելի չեն» այս կամ այն պատճառաւ: Ալժէի ապահովութեան պետը՝ Գնդ. Կոտար հեռացուած է իր պաշտօնէն: Ալէն տը Սէրինեի, «Էքօ տ'Ալժէի» տնօրէնը հսկողութեան տակ առնուած է: Միւս կողմէն զինուորական իշխանութեան մէկ բանբերը պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարած է «Զինուորականներու դէմ ձեռք առնուած պատժական միջոցները ներքին հարցեր են եւ գաղտնի պիտի մնան»:

Ըստ կարգ մը գրոյցներու, առաջին առթիւ Զօր. տը Կոլ կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի ընէ դահլիճին մէջ: Այնպէս կը կարծուի թէ Տաքսաի նախկին մարզպանը՝ Մեսմեռ պիտի փոխարինէ պատերազմական ներկայ նախարարը՝ Կիյոմա որ իր կարգին պիտի վերադառնայ գիտական հետազօտութեանց ասպարէզին: Կ'ենթադրուի նաեւ թէ Սուսթել ինքնաբերաբար պիտի քաշուի եւ Ժաքինօ, անդրծովեան նախարարութիւնը պիտի ստանձնէ: Տեղեկատուութեանց ներկայ նախարարը՝ Ֆրէ պիտի ստանձնէ Սահարայի եւ հիւլէական ուժերի նախարարութիւնը, իր պաշտօնը յանձնելով Թեռնուաժի: Կ'ըսուի նաեւ թէ Ալժերիոյ պատուիրակը Տըլուվրիէ պիտի անդամակցի կառավարութեան եւ իր տեղը Ալժէ պիտի երթայ շինարարութեան նախարարը Սիւտրօ:

Տեղական մամուլը այս լուրերը կը հրատարակէ որոշ վերապահութեամբ թէեւ կը շեշտէ թէ կրնան անհիմն չըլլալ:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԵՒ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ ՄԻՋԵՒ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ. — Խ. Միութիւնը պէտք է ճանչնայ գերման ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքը:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ. — Կ'ընդունինք:

Պոն հրապարակեց վարչապետ Ատընաուըրի Խրուշչեւին գրած նամակին (14 Յունուար) պարունակութիւնը որ ձեւով մը պատասխանն էր Հոկտեմբեր 15ի Խրուշչեւի նամակին:

Ատընաուըր իր նամակին մէջ կ'ընդգծէ թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները մինչեւ այսօր կը մնան իրենց լարուած վիճակին մէջ, որովհետեւ Խ. Միութեան կառավարութիւնը եւ խորհրդային մամուլը «ամբաստանութեանց» եւ «անուանարկութեանց» քաղաքականութիւն մը որդեգրած են՝ Գերմանիոյ հանդէպ:

«Եթէ Խ. Միութիւնը իրապէս կ'ուզէ վերջ տալ միջազգային ներկայ լարուած կացութեան — կը գրէ Ատընաուըր — անհրաժեշտ է որ ոչ մէկ գանազանութիւն դնէ ժողովուրդներուն միջեւ»:

«Չէք կրնար ակնկալել, որ գերման ժողովուրդը հաւատք ընծայէ ձեզի, երբ օրն ի բուն, խիստ բառերով կը վարկաբեկէք իր կառավարութիւնը, իր քաղաքական դէմքերը, զինուորականները եւ երկրին տնտեսութիւնը»:

Վարչապետը կ'աւելցնէ թէ ինք «չատեր ընկերվարութիւնը» այլ համակարծիք է Խրուշչեւին որ զինաթափութեան հարցը կարգադրուի, անյապաղ եւ փոխհասկացողութեամբ: Ատընաուըր գիտել կուտայ թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ զինուորական ուժը բաղդատմամբ Խ. Միութեան եւ իր արբանեակներուն, անհամեմատ «աննշան է»:

«Գերմանիոյ բաժանումը — կ'աւելցնէ Ատընաուըր — եւ Պերլինի արեւմտական կցղիացումը հարցեր են որոնք կրնան շատ շուտով կարգադրուիլ եթէ երբեք Խ. Միութիւնը ընդունի ինքնորոշման սկզբունքը»: Այս առթիւ վարչապետը կը յիշեցնէ Խրուշչեւին թէ ինք եւս համակարծիք եղած է ինքնորոշման սկզբունքին: (Կ'անդրադառնայ համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարին մէջ արտասանած ճառին):

«Անմիջապէս որ ստանանք ձեր համաձայնութիւնը, հաշտութեան դաշնագրի մը ստորագրման ուղին հարթուած պիտի ըլլայ: Համոզուած ենք որ բարեկամական լեզու պիտի կարողանանք գտնել մեր դրացի պետութիւններուն հետ (Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա):

Յունուար 27 թուակիր նամակով մը՝ Խրուշչեւ պատասխանած է՝ Ատընաուըրին: Ստորեւ նամակին հիմնական մտքերը:

1.— Ապազինում: Կը նկատենք իբրեւ ամէնէն կարեւոր հարցը, պէտք է անյապաղ լուծուի երկուստեք համաձայնութեամբ մը: Կ'առաջարկենք ամբողջական ապազինում մը, ապահովուած՝ միջազգային մարմնի մը կողմէ: Իմաստ չունի մասնակի հսկողութիւնը քանի որ ներկայ պայմաններուն մէջ դուռ պիտի բանայ լրտեսութեանց: Այս առթիւ Խրուշչեւ գիտել կուտայ թէ Խ. Միութեան վերջին առաջարկը ապազինման հարցին շուրջ ընդունուած է ՄԱԿին կողմէ:

2. Հաշտութեան դաշնագիր.— Երբ կ'առաջարկենք հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել ձեզի հետ կը նշանակէ թէ ի յառաջագունէ կ'ընդունինք գերման ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքը: Եւ որովհետեւ 2 Գերմանիաներ գոյութիւն ունին ներկայիս, ուստի տրամաբանական է որ դաշնագիրը ստորագրենք երկու Գերմանիաներուն հետ, առանձինառանձին նման դաշնագիր մը պիտի դիւրացնէ մերձեցումը երկու Գերմանիաներուն

3. Վերամիացում. — Եթէ Արեւմտեան Գերմանիան մերժէ յարաբերիլ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, այդ պարագային, չեմ գիտեր թէ ինչ ձեւով կարելի պիտի ըլլայ մէջտեղ բերել Գերմանիոյ վերամիացումը:

4. Սահմաններ. — Պատերազմի վերջաւորութեան վերջնականապէս ճշդուեցան սահմանագծերը եւ միջդաշնակցային համաձայնագրերով վաւերացուեցան, արդ՝ անկարելի է վերստին վերաքննել:

5. Պերլին.— Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքը պէտք է վերածուի «ազատ գօտի»ի: Առկախել՝ պիտի նշանակէ յետաձգել հաշտութեան դաշնագրի ստորագրումը:

Նամակին շարունակութեան մէջ, Խրուշչեւ կը յայտարարէ — «Դուք կ'ատէք համայնավարութիւնը, այդ պատճառաւ հակա-ժողովրդավարական եւ Հիթլերը յիշեցնող տրակոնական օրէնքներ մշակած էք» — «Համայնավար կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակած էք: Մարդիկ ձեր երկրին մէջ կը հալածուին անհատական իրենց տեսակէտներուն համար»:

Վերջապէս Խրուշչեւ գիտել կուտայ թէ եթէ երբեք Պոն մերժէ ընդունիլ Խ. Միութեան առաջարկները, ապա ինք հարկադրաբար անջատ դաշնագիր մը պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ ու Պերլինի հարցը աւելի եւս պիտի բարդանայ:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս բաւական լայն տեղ գտան թեր ու դէմ կարծիքներ եւ տեսութիւններ մեր գրականութեան որոշ մէկ ճիւղին, այսինքն՝ ստեղծագործական գրականութեան մասին,— վէպ, վիպակ, բանաստեղծութիւն, թատերգութիւն, եւայլն։

Շահեկան են յարուցուած խնդիրները։ Եւ սակայն, զարմանալի կերպով, այս մասին գրողները մեր գրականութիւնը կը պայմանաւորեն զուտ գեղարուեստական ստեղծագործութեամբ. կարծես անկէ դուրս գրականութիւն չկայ, իբր թէ գոյութիւն չունի վաստակաւորներու խումբ մը, որ լուռ մնջիկ նուիրուած է գրականութեան տարբեր ճիւղերու, ինչպէս պատմագիտական, բանասիրական, լեզուաբանական, հնախօսական, եւայլն։ Կայ նաեւ գլխաւոր արուեստներու նուիրուած գրականութիւնը։ Եւ վաստակաւորներու խումբը կը կատարէ մեծարժէք գործ մը, մնայուն ու կենսական՝ մեր բովանդակ գրականութեան համար։

Կամաւոր անտեսում մը կը տիրէ թերթերու խմբագրականներէն սկսեալ մինչեւ յաճախ աւելորդ, անիմաստ, յոգնեցուցիչ յօդուածաշարքերուն մէջ, որոնք գրականութիւն կը հոլովեն, բայց կը մոռնան միշտ գիտական գրականութիւնը եւ անոր մեծ ու փոքր մշակները։ Ասիկա արդիւնք է նախ անգիտութեան, եթէ չըսենք՝ տգիտութեան, ապա նաեւ՝ անձեռնհաս գրողներու սահմանափակ տեսողութեան։ Անոնցմէ կարելի չէ դնահատանք ակնկալել պատմագիտութեան, ճարտարապետութեան, մանրանկարչութեան, բանասիրութեան, լեզուաբանութեան եւ նման բաներու մասին։ Ըլլել գրականութեան մասին խօսիլ եւ ոչ մէկ յիշատակութիւն ընել գիտական գրականութեան եւ իր զինուորեալներուն, եթէ տգիտութիւն չէ, առ նուազն կամաւոր կուրութիւն է։

Մարդիկ կը ջանան տաք — կամ պաղ— հոսանք ստեղծել ի նպաստ մեր ստեղծագործական գրականութեան, բայց ոչ մէկ խօսք կ՚ընեն ժողովրդականացնելու համար մեր գիտական գրականութիւնը։ Զարմանալին այն է, որ գիտական գրականութեան վաստակաւորները աւելի նուիրեալ եւ արժէքաւոր են, քան այսպէս կոչուած՝ գեղարուեստական գրականութեան զինուորեալները, որոնց համար ահագին աղմուկ կը բարձրացուի մեր առօրեայ մամուլին մէջ, եւ այն ալ՝ մարդոց կողմէ, որոնք ինքնահաւան կերպով դատի ու դատաստանի նստած են գրականութեան այս կամ այն ճիւղին համար, յաճախ առանց որեւէ կերպով շահած ըլլալու այդ իրաւունքը։ Այս անվաստակ «մեծութիւններ»ը ոչ իսկ յիշատակութեան արժանի կը նկատեն ինչ որ բանաստեղծութիւն, վէպ կամ թատրոն չէ, իբր թէ այդ ըլլար միայն գրականութեան ամբողջ «պարունակը»։ Բայց հայ գրականութիւնը միայն Նարեկացի չունի, այլ ունի նաեւ Անանիա Շիրակացի։

Այսօր գիտական գրականութեան նուիրուած պարբերականներ ունինք, Բազմավէպ, Հանդէս Ամսօրեայ, Սիոն, Հասկ, որոնք ապրած են տասնեակ տարիներով, նոյնիսկ դար մը եւ աւելի ծառայած հայ լեզուին, պատմութեան ու մշակոյթին։

Մեր գրականութեան ինքնակոչ պահակները միջոցներ կը փնտռեն յօգուտ եւ ի շահ իրենց գնահատանքին արժանացած գրական սեռերուն, բայց չեն իսկ յիշեր, որ պէտք է միջոցներ գտնել նաեւ մեր պատմագիտական ու բանասիրական գրականութիւնն ալ զարգացնելու։ Չի բաւեր ուսուցիչ պատրաստել եւ հայերէն սորվեցնել, եթէ կարդալիք բան չտրուի անոնց։ Վերջապէս, Նարեկացին կամ Սայաթ–Նովան կը կարօտին գիտական գրականութեան նպաստին՝ լոյս աշխարհ գալու, ճանչցուելու եւ ծանօթացուելու համար։

Պէտք է գիտական, մնայուն, արժէքաւոր գրականութիւն մը ապրի եւ ուռճանայ, գէթ այնքան, որքան վէպ մը, վիպակ մը, արձակ կամ յանգաւոր բանաստեղծութիւնը։ Նոյնքան կարեւոր է ունենալ Հայոց պատմութեան լուրջ ու մեծարժէք ձեռնարկ մը, որքան մրցանակի արժանի գեղարուեստական երկ մը։

Ճանչնանք ու գնահատենք մեր անցեալը, եւ չգոհանանք միայն ժողովրդական վէպերով։

Յ. ՔԻՐՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Դարեր շարունակ հայկական գորգերը իրենց գունագեղ ու նրբաճաշակ նկարներով հիացմունք են առաջացրել ոչ միայն Հայաստանում, այլ եւ Արեւելքի ու Արեւմուտքի ժողովուրդների մօտ։

Հին պատմիչները վկայում են մեր գորգերի մեծ հռչակի մասին։ 10րդ դարի արաբ աշխարհագիր՝ Իբն Հաուքալ յիշատակում է. «Ինչ վերաբերում է առհասարակ հայկական գործուածքներին, ապա ... դրանց նմանը չկայ աշխարհի մի ծայրից միւսը ...»։ Նոյնը հաստատում է 13րդ դարի հռչակաւոր ճանապարհորդ Մարկօ Պոլօն, որը խօսելով Գոնիա, Կեսարիա եւ Սեբաստիա քաղաքների մասին, գրում է. «Այստեղ ապրում են Հայեր եւ Յոյներ եւ այստեղ գործում են աշխարհի ամենանուրբ ու գեղեցիկ գորգերը»։

Գորգագործութիւնը մեր ժողովուրդի ամենասիրած զբաղմունքներից է, ուստի բնական է, որ Հայաստանում տնայնագործութեան զուգընթաց ստեղծուէին խոշոր արհեստանոցներ։

Արդէն 1925 թուականին Երեւանում, հայրենադարձ նկարիչ–գորգագործ Դ. Ղարանֆիլեանի ղեկավարութեամբ հիմնուեց առաջին գորգագործական արհեստանոցը։ Մէկ տարի անց կազմակերպուեց Հայաստանի արհեստագործական համագործակցականը որի ղեկավարութեամբ ցաքուցրիւ աշխատող գորգագործները միաւորուեցին արտէլներում։

Ծանր էր գորգագործի աշխատանքը անցեալում։ Նախքան գործելը նա տարիներով հաւաքում էր աշխարհի բուրդը, լուանում, գզում ու մանում, ներկում թելերը։

Այժմ պատկերը հիմնովին փոխուել է։ 1929 թուականից Երեւանի մանագործարանը բրդեայ ու բամբակեայ պատրաստի թելեր է մատակարարում Հայաստանի բոլոր գորգագործական արտէլներին։ Բրդի լուացումն ու թելերի մանելը նոյնպէս կատարում են մեքենաները։ Գործարանն ունի ներկատուն, որտեղ աշխատում են հմուտ նկարիչ–գունագէտներ, ճարտարագէտ–քիմիագէտներ եւ վարպետներ

Վերջին տասը տարում մի շարք քաղաքներում եւ խոշոր գիւղերում (Երեւան, Լենինական, Կիրովական, Մարտունի, Բասարգեչար, Շահնազար, Ապարան) կառուցուել են գորգագործական արհեստանոցների ընդարձակ ու լուսաւոր շէնքեր։ Գորգագործների համար պատրաստուած են թեթեւ փայտեայ հոբեր (դազգահ) նրանց աշխատանքը հեշտացնող մի շարք յարմարանքներով։

Այդ միջոցառումների շնորհիւ տարէցտարի աւելանում է գորգերի արտադրութիւնը։ Այժմ Հայաստանը իր արտադրած գորգերի քանակով Միութեան մէջ գրաւում է առաջնակարգ տեղերից մէկը։ Եթէ Հայաստանում 1930 թուականին արտադրուել է հինգ հազար եւ 1940 թուականին 16.1 հազար քառակուսի մեթր գորգ, ապա այս տարի կը թողարկուի 59 հազար քառակուսի մեթր խաւով գորգ եւ նոյնքան կարպետ, իսկ եօթնամեակի վերջում միայն խաւով գորգերի արտադրութիւնը կը հասցուի 75 հազար քառակուսի մեթրի։

Հայաստանում մեծ աշխատանք է տարուում հայկական հին գորգերի նկարները վերականգնելու եւ նորերի ստեղծման ուղղութեամբ։ Այդ նպատակով Երեւանում, դեռ եւս 1932 թուականից, աշխատում է գորգագործական փորձնական արհեստանոց մը։

Անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, որ հայկական հին, աշխարհահռչակ գորգերը մեծ մասամբ անհետ կորել են կամ յափշտակուելով օտար նուաճողներից՝ համարուել նրանց ստեղծագործութիւնը։ Արտասահմանեան թանգարաններում պահպանուել են զգալի քանակութեամբ հայկական, այսպէս կոչուած «վիշապագորգեր», բայց դրանք հիմնականում ունեն միատիպ նկարներ, որոնք, անշուշտ չեն կարող բաւարարել նոր հայկական գորգագործութեանը։ Բարեբախտաբար, մեզ է հասել հայկական զարդանկարների անբաւ հարստութիւն, որոնք պահպանուել են մանրանկարներում, քարի ու փայտի փորագրութիւններում, արծաթագործական, կաւագործական իրերի, ձեռագործների վրայ եւն. Հայաստանի գորգանկարիչներն ու մասնագէտներն այդ ամէնից ջոկում են մեր գորգանկարին մօտ ու հարազատ տարրերը։ Չբաւարարուելով եղածով, փորձնական արհեստանոցը ամէն տարի արշաւախումբեր է ուղարկում հանրապետութեան զանազան, յատկապէս գորգագործական շրջանները՝ հին գորգերի նմուշներ նկարելու եւ զարդանկարներ հաւաքելու համար։

Հայկական հին գորգանկարները վերականգնելու գործում մեծ օգնութիւն են ցոյց տալիս նաեւ սփիւռքի մեր հայրենակիցները, որոնք աշխարհի բոլոր ծայրերից Մայր Հայրենիք են ուղարկում իրենց հանդիպած հին հայկական գորգերի նկարներ։ Հէնց անցեալ տարի Պելճիքայում բնակուող Հայերի միջոցաւ ստացուեցին Լոնտոնի թանգարանում պահուող «վիշապագորգերի» եւ այլ հայկական գորգերի լուսանկարներ, որոնցից մի քանիսը մեծ հետաքրքրութիւն են ներկայացնում եւ պատրաստուում են լայն արտադրութեան համար։

Բոլոր այս աղբիւրների մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ, աստիճանաբար վերականգնւում են հին գորգերը եւ ստեղծւում են հայկական նոր գորգանկարներ։ Այս բնագաւառում շնորհակալ աշխատանք են կատարում արուեստի վաստակաւոր գործիչ նկարիչ՝ Հ. Քէչեանը, նկարիչներ՝ Հ. Թաքակեանը, Թ. Մարգարեանը, փորձուած գորգագործներ՝ Զ. Արրաջեանը, Ե. Ցարութիւնեանը, Ա. Բարսեղեանը եւ ուրիշներ։

Փորձական գորգերի պատրաստի նմոյշներ ներկայացւում են Հայաստանի Արհեստագործական Համագործակցականի գեղարուեստական խորհրդի հաստատմանը։ Գեղարուեստական խորհրդի անդամներ են անուանի նկարիչներն ու ճարտարապետները, գորգագործական արհեստանոցների եւ առեւտրական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչները։ Խորհրդի աշխատանքներին երկար տարիներ մասնակցում էր ժողովրդական նկարիչ՝ Յ. Կոջոյեանը, իսկ այժմ գործնական օգնութիւն են ցոյց տալիս մեծահամբաւ վարպետ՝ Մ. Սարեանը, անուանի ճարտարապետ՝ Ռ. Իսրայէլեանը, Հ. Սիմոնեանը, Ռ. Շահվէրտեանը եւ ուրիշներ։

Գեղարուեստական խորհրդի հաւանութիւնն ստանալուց յետոյ, նորաստեղծ նմոյշը յանձնւում է լայն արտադրութեան։ Ահա այս ճանապարհով ստեղծուած հայկական գորգերն էին, որ քանիցս արժանացել են բարձր գնահատականի։ 1937 թուականին Փարիզի միջազգային ցուցահանդէսում մեր գորգերը շահեցին

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

●

Այստեղ կատարուածը, ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ անկանոն ու անկարգ բազմութեան մը գաղթը ...

Ամէն ոք կ՚աշխատէր իր հետ տանիլ իր ունեցած թանկագին իրեղէնները, մինչ կայսեր երկու զարմիկները՝ Զայ Հուէն եւ Թուան Հուա իշխանները կը զբաղէին կայսերական ձոյլ ոսկիներու պահեստը զետեղել կառքերու մէջ։

Եէ Հօ Նօ Լա այս խառնիճաղանճին մէջ ամէն կողմ փնտռեց իր զաւակը եւ վերջապէս յաջողեցաւ զայն գտնել այն կառքին մէջ, ուր հաստատուած էին նոյնինքն կայսրուհի–կողակիցը եւ իր նորածին աղջնակը։

Կայսրուհի–կողակիցին սրտագին շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք, Եէ Հօ Նօ Լա ամբողջ ճամբան հետիոտն ըրաւ, այն յոյսով որ ճամբու ընթացքին պիտի կրնար իրեն հաւատարիմ մարդոց, կամ իր ծառաներէն ոմանց հանդիպելով, փոխադրութեան մասնաւոր միջոց մը ստեղծել իր եւ իր գահաժառանգ զաւկին համար։

Այսպէս, բաւական ճամբայ կտրելէ ետք, դեռատի հարճը յանկարծ քիչ հեռուն նշմարեց իր սիրականը՝ Մանչուրիական պահակազօրքի հրամանատար Եոնկ Լուն, որ իր ձիաւորներով կը հսկէր «գաղթ»ի կանոնաւորութեան։

— Ի՞նչ գործ ունիք դուք հոս, աղաղակեց Եէ Հօ Նօ Լա, ձեր տեղը Փեքինի պարիսպներուն մօտ է ...

— Ես վեհափառ կայսեր հրամանին հնազանդելով է որ հոս կը գտնուիմ, պատասխանեց Եոնկ Լու։ Մեր տէրը կը փափաքի որ պահակախումբը հսկէ արքունիքին տեղափոխութեան ... Ձեզ փնտռեցի ամէն կողմ եւ սակայն չգտայ, շարունակեց երիտասարդ զինուորականը, եւ հիմա որ ձեզ գտայ, այլեւս պիտի զբաղիմ ձեր, ինչպէս եւ կայսերական երախային կեանքին ապահովութեամբ։

Այս միջոցին, յանկարծ զօրաւոր լոյս մը պատեց ամբողջ երկինքը, շառագոյն լոյս մը որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ հրդեհի մը բոցը։

— Ահ, վայրենիները, աղաղակեց Եէ Հօ Նօ Լա, կրակի տուին կայսերական ամարանոցը ...

Ճիշդ էր։ Անգլեւֆրանսական ուժերը, երբ Փեքինի հաստատուն եւ բարձրաբերձ պատերուն առջեւ, շուրջանակի գնացքով մը կը հասնին քաղաքին հիւսիսային կողմը գտնուող ամառնային պալատը, որ աշխարհի հրաշալիքներէն մէկն էր, հոն հասնելով, կրակի կուտան այդ հրաշալիքը՝ կողոպտելով այնտեղ գտնուող անհամար հարստութիւնները։

«Սպիտակ բարբարոս»ներու այս քանդիչ արարքը, սակայն, չմեղանք մը ունէր։ Արդարեւ, նմանօրինակ արշաւանքի մը ընթացքին, երկու տարի առաջ, Չինացիները ոտնակոխ ընելով մարդկային բոլոր իրաւունքները, տեղն ու տեղը բանտարկած ու խոշտանգած էին 25 Անգլիացիներ եւ 11 Ֆրանսացիներ, որոնք երբ բանագնաց ուղարկուած էին իրենց մօտ։ Զբաւականալով միայն բանտարկութեան պատիժով, Չինացիները այս բանագնացներէն 25ը մահացուցած էին խժդժօրէն։

Գահավէժ այս դէպքերու ընթացքին, միայն մէկ հոգի իր պաղարիւնութիւնը չէր կորսնցուցած։ Ատիկա խնամակալ իշխան Քունկն էր, որ քաջաբար մնալով Փեքինի մէջ, ձեռնարկած էր հաշտութեան բանակցութեանց։ Եւ այդ բանակցութիւնները իշխանը կրցած էր յաջողութեամբ վարել, այնպէս որ Անգլ- եւ Ֆրանսացիները նիւթական փոխարինութիւն մը ստանալով եւ ապահովելով չինական քանի մը նաւահանգիստներու հետ վաճառականական գործառնութեանց խոստումը, հեռացած էին։

Չինաստան եւ իր կայսերական գերդաստանը ազատուած էին։

Այս բոլոր յուզումները, վերջին փախուստը, իրենց վատ ազդեցութիւնը գործեցին սակայն կայսեր արդէն ապազուն առողջութեան վրայ։

Իր վերջին օրերը հասած էին եւ արդէն կ՚ապրէր հոգեվարքի պահերը։ Իր զարմիկները՝ իշխան Զայ Հուէն եւ Թուան Հուա, ընկերակցութեամբ իրենց կաթնեղբայր Սու Շուէնի, կը յայտնեն մահամերձ կայսեր թէ՝ իր սիրական հարճը Եէ Հօ Նօ Լան կը դաւաճանէ իրեն ...

Եւ սակայն, գեղանի հարճին գաղտնի ոստիկանութեան սպասարկութիւնը կատարեալ էր։

Եէ Հօ Նօ Լա շուտով կը տեղեկանայ իր եւ իր կողմնակիցներուն դէմ սարքուած այս վերջին դաւին եւ իսկոյն կը ձեռնարկէ զգուշական միջոցներու։

Իր առաջին մտածումը կ՚ըլլայ ձեռք ձգել «Գերագոյն Իշխանութեան» կնիքը, որուն դրոշմը անհրաժեշտ էր որեւէ հրովարտակի տալու համար իր օրինական ուժը։ Եւ կը յաջողի այնպիսի ձեւով մը անյայտացնել եւ պահել այդ կնիքը, որ կայսեր զարմիկները, հակառակ իրենց անխոնջ ջանքերուն, չեն յաջողիր գտնել զայն։

Երկրորդ մտածումը կ՚ըլլայ իսկոյն հեռացնել իր սիրականը՝ Եոնկ Լուն Ժեհոլէն, եւ խորհուրդ կուտայ անոր խոյս տալ իր հաւատարիմ պահակազօրքին հետ։

(9 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ՀԱՄԱԽՈՒՄԲԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Իրականութի՞ւն էր թէ երազ ... երանաւէտ արբեցում, որուն յաջորդեց սթափած ըլլալու ցաւը :

Ինչպէս երազ սահեցան ու անցան այն օրերը : Խանդավառութեան ալիք մը ողողեց զօսացած մեր հոգիները. կարծես երազ էր, խանձող երազ, եւ անոր թարմացնող զովացուցիչ ցօղ ու շաղով :Դարձանք կենսախայտ եւ ըղձալուն : Հայ երգին յուսակարկած մեղեդիով հմայուած վերանորոգուեցանք բերկրութեամբ : Միթէ հրաշք մը չէ՞ր որ պատահեցաւ շնորհիւ երգի ու պարի համախումբին :

Արաբական հինաւուրց եւ տապնջական այս ոստանին, գլխաւոր պողոտային վրայ հանրածանօթ Պարոն եւ մերձակայ Օմայեան պանդոկները, դարձեր էին ժամադրավայր եւ ուխտատեղի, ուր կը դիմէին օրուան բոլոր պահերուն՝ ամէն հասակի այցելուներ, երկար սպասումի արտահանումէն տառապելու գնով, որպէսզի արժանանան հայրենի հիւրերուն տեսութեան, անոնց ժպտանոյշ բարեւին, քաղցրալուր եւ արեւահամ խօսքին :

Ի՞նչպէս որակել Հայաստանցիներուն վերաբերումը. համոյակատարութի՞ւն, սիրայօժար տրամադրութի՞ւն, թէ ազնիւ պատրաստակամութիւն... այս բոլորը մէկտեղ բան մը ալ աւելի զոր կըրնանք խտացնել երկու բառերու մէջ. ինքնամատոյց բաշխում ...:

Զարմանալի պիտի թուէր եթէ տարբեր եղած ըլլար. միթէ նոյն մօր երկուորեակները չե՞ն սփիւռքի եւ Հայրենիքի Հայութեան երկու հատուածները :

Տարերային շղթայազերծում մը՝ կուտակուած հայրենատենչ զգացումներու, իր յորձանքին մէջ խառնեց, միաւորեց բոլորը. չնչմարուեցաւ որեւէ վերապահում :

Հայրենիքը փաստեց թէ հարազատ է ամէնուն համար եւ թէ ոչ ոք զայն խորթ համարելու կամ կոչելու է : Ինքնին դոյացաւ համոզում մը անվիճելի, թէ չինծու եւ բռնազբօսիկ են Հայը՝ Հայէն,մենք պիտի չեչտենք բսելով, եղբայրը եղբօրմէն բաժնող բազմատեսակ անհասկացողութիւնները. կամ եթէ կային՝ փարատեցան մէգի նման, ջերմ սիրոյ ճառագայթներուն տակ, որոնք կը բխէին մեր արուեստագէտ — արուեստապիտուհի քոյրերուն եւ եղբայրներուն հոգիէն եւ կը թափանցէին մերինէն ներս, ցոլացնելով խոկական պատկերը ցեղի ոգիին հաւատարիմ Հայորդիներուն :

Ի՞նչպէս չմտաբերել ու չյիշել դար մը առաջ հնչեցուցած քնարաշունչ երգը մեծ հայրենասէր քերթողին, « Եղբայր եմք մեք»ի անմահ հեղինակին : Եւ Հալէպի աստեղազարդ կամարին ներքեւ, ի՞նչ կար աւելի սիրուն եւ գգլիչ, քան եղբայրացումի տեսարանը, որ ամէն իրիկուն կը կրկնուէր պետական թատերասրահին մէջ, հայրենի երգիչներուն եւ պարողներուն եւ հազարաւոր ունկնդիրներուն միջեւ հոգեկան հաղորդակցութեամբ : Ամէն ոք աչք ու ականջ կտրած՝ կ'ըմպէր լուսեղէն քաղցրութիւնը հայ երգին, արտաբերուած հայ շրթներէ, ճայնարձակուած հայ հոգիէն :

Աւելի մանրամասնել ու դրուագներ պատմել երկար պիտի ըլլար ... ամէնէն աւելի նորահաս սերունդին ներգործեց, ան որ օտարութեան մէջ սնած ու մեծցած, յստակ գաղափար մը չունի իր ցեղային բարձր արժանիքներու մասին, եւ շատ շատ խեղահաս դատողութեան հասնելէն յետոյ միայն՝ լսելով կամ կարդալով պիտի գիտակցէր եւ կազմէր գաղափար տոհմային արժէքներուն : Այժմ անմիջական տպաւորութեամբ զգաց, ըմբռնեց եւ տոգորուեցաւ արդար հպարտութեամբը Հայու զաւակ ըլլալուն : Սա ալ հրաշալի իրողութիւն մը չէ՞ ...:

Մտերմական խօսակցութեան մը պահուն աննման խմբավար Թաթուլ Ալթունեանին չչնչեցի .

— Տօնական եւ պատմական օրեր ապրեցուցիք :

Ան ալ յարեց .

— Դուք ալ մեզի անմոռանալի պահեր ապրեցուցիք :

— Գիտէ՞ք, աւելցուցի, ձեր անձը ամբողջ խումբիդ կազմով, խորհրդանիշ դարձաւ միասնականութեան :

Ակնարկել կ'ուզէի այն այցելութիւններուն, զորս կատարեցին հայկական բոլոր դպրոցներուն եւ հաստատութիւններուն մօտ, ու երբ Մխիթարեան վարժարանին մէջ լսեցին երգահան Գուրգէն Ալէմշահի եւ բանաստեղծ Հ. Վահան Յովհաննէսեանի « Իմ Հեռաւոր Հայրենիք » սրտառուչ փառերգը, աչքերնին լեցուեցաւ արցունքով : Հայրենակարօտ բանաստեղծի մը եւ երգահանի մը կանչը աւելի քան յուզիչ եւ պերճախօս էր դրսեւորելու համար պանդուխտ Հայութեան կարօտը :

. ԲԺ. Ա. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Հալէպ)

ոսկէ չքանչան, իսկ 1939 թուականին Նիւ Եորքում՝ ու մեծ մրցանակ » : Անցեալ տարի Պրիւքսէլի համաշխարհային ցուցահանդիսում ցուցադրուած 22 հայկական նոր գորգեր նոյնպէս ստացան ոսկէ չքանչան :

Ա. ԻԳԻԹԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀՕՑ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, (դրուագներ հայ մարտիրոսագրութենէն) : Գրեց՝ Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեան, (Բ. հատոր) Պերլինէն դէպի Տէր Զօր : Գին 15 Ն. Ֆ.: Տպագրութիւն՝ Արաքս, Փարիզ 1959 :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

■

ԳՈՐՏՕ.— Ամբին մեր Խաչուհի քոյրերը, որոնք իրենց առտնին գործերէն զուրս՝ նուիրուած են ազգապահպանման գործին եւ մեր զեռատիներու Հայեցի դաստիարակութեան : Ամէն գոհողութիւն կ'ընեն, ջանալով անոնց սրտին մէջ բարձր պահել Հայու նկարագիրը եւ հայկական ոգին :

Ծնողքներ եւ երիտասարդներ առիթը ունեցան, քանի մը ժամ, ստեղծուած հայկական ջերմ մթնոլորտը վայելելու եւ լսելու հայ մանուկներու գեղգեղանքը մեր ածուին մէջ, Մեսրոպեան բարբառը մատղաշ շրթներու թոթովանքով :

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ՝ Կ. Խաչի Գորտոյի մասնաճիւղը կազմակերպած էր Մանուկներու Օրուան հանդէսը, Յունուար 24ին, Գորտօ — Պասթիտի քաղաքապետարանին սրահը : Հայ կեանքով հետաքրքրուող, իբրեւ հանապազօրեայ հայ, մեր հայրենակիցները փութացած էին մօտէն տեսնելու նորաբողբոջ ծիլերը, որոնք վաղուան հայութեան կերտումին մէջ իրենք ալ բաժին պիտի ունենան :

Սրահէն ներս, ուրախութեան ալիք մը կը թրթռար իւրաքանչիւր երախային կարմրավառ դէմքին վրայ :

Օրուան Նախագահ Տիկին Գոհարիկ Քէնտէրեան իր բացման խօսքին մէջ ամփոփումը ըրաւ Կ. Խաչի ընդհանուր գործունէութեան, մասնաւորապէս ներկայացնելով կայանի դժուարին եւ բազմածախս գործը, նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան պահանջը, այս բոլորը ամբողջացնող ՄանուկներուՕրը, որ իր գործունէութեան առանցքը կը կազմէ : Կոչ ուղղեց իգական սեռին՝ համախմբուիլ Կ. Խաչի շուրջ, որպէս զի աւելի թափով շարունակէ իր հետապնդած առաջադրութիւնները, որպէսզի մեր զաւակներուն Հայու դիմագիծը անեղծ մնայ :

Խոր լռութեան մէջ դպրոցի աշակերտները երգեցին «Սարեակին», «Ջուն հարթողները» եւ «Քաղաքավար տղան », դաշնակի ընկերակցութեամբ իրենց ուսուցչուհին :

Արտասանութիւններու շարքը աւարտելէն ետքը, աշակերտները յաջող կերպով ներկայացուցին երեք տրամախօսութիւններ, «Դպրոց մի փոխեր», «Պայուսակը» եւ «Աչկապուկ», այս բոլորը խանդավառութիւն պատճառեցին :

Դպրոցի աշակերտներուն բաժնուեցան գրենական պիտոյքներ : Մանուկները ցնծութեան մէջ էին, երբ Խաչուհիները առանց բացառութեան բոլորին ալ կարկանդակ, նարինջ եւ խնձոր բաժնեցին :

Տիկին Գոհարիկ Քէնտէրեան, Կ. Խաչի կողմէ իբրեւ գնահատանք ուսուցչուհիին տարած համեստ աշխատանքին, սիրուն նուէր մը յանձնեց :

Օր. Շաքէ Քէնտէրեան, խորապէս զգացուած, շնորհակալութիւն յայտնեց իր ընկերուհիներուն սրտաբուխ նուէրին, ներկայ հասարակութեան՝ որ իր ներկայութեամբ կը քաջալերէ հայ կնոջ հանրային գործին համար թափուած ճիգերը, յետոյ կոչ ուղղեց բոլորին, որ զուրգուրան դպրոցին վրայ, այս օտար ափերու վրայ՝ մեր փոքրիկներուն սպառնացող այլասերման վտանգը դանդաղեցնելու համար, պատանի հոգիներուն մէջ ամրապնդելու համար Հայութեան հմայքը, որպէսզի Հայ ապրին :

Տիկին Գ. Քէնտէրեան յայտնեց հասարակութեան թէ Կարպիս Դաւիթեան Կ. Խաչի մասնաճիւղին կը նուիրէ 100 Ն.Ֆ. (հին ֆրանքով 10.000), եւ աճուրդի դրուելու համար գորգ մը :

Այս օրինակելի երիտասարդը, որ Կ. Խաչի դպրոցին մէջ սորված է քիչ մը հայերէն գրել կարդալ, իբրեւ երախտապարտութիւն հանդէպ կանացի մեծ կազմակերպութեան, ամէն տարի դրամական նուէր մը կ'ընէ : Եւ պաշտօնապէս յայտարարած թէ Կ. Խաչի դպրոցը երբ նիւթական տագնապ ունենայ՝ պատրաստ է օժանդակելու :

Նուէր տրուած գորգը աճուրդի դրըուելով կարճ ատենուան մէջ գոյացաւ 285 Ն. Ֆ. (հին ֆրանքով 28.500 Ֆր.) : Շահեցաւ Պ. Հ. Իչքալացեան, որ տասը Ն. Ֆ. նուիրեց : Աճուրդը վարեցին Յարութիւն Հալաճեան եւ Մարգար Յակոբեան :

Այսպէս է մեր ազնիւ ժողովուրդը, իր սրտին խօսած գործը միշտ կը գնահատէ եւ ապացոյցը կուտայ (աւելի քան 420 Ն. Ֆ. մուտք) :

Կազդուրուած հոգիով եւ սրտով ներկաներս մեկնեցանք սրահէն, մանուկներու զիլ ձայնը մեր ականջին մէջ :

ՁԱԼԿԱՐԱՑԻ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ դաշնակահարուհի՝ Գոհարիկ Ղազարոսեան շրջապտոյտ մը կատարած է վերջերս Միջին Արեւելք, արժանանալով ժողովուրդին եւ մամուլին ջերմ գնահատանքին :

Գոհարիկ Ղազարոսեան մօտերս կը վերադառնայ Փարիզ եւ Մարտ 7ին, (առաջին ունկնդրութիւն) պիտի նուագէ իր դաշնակի քոնչերթօն՝ Շութօ նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

ԳԻՏՆԱԼ ԵՒ ՉԳԻՏՆԱԼ

× Մեր գիտցածը բան մը չէ անոր քով, զոր օր մը պիտի գիտնանք, բայց ինչ որ օր մը պիտի գիտնանք՝ բան մը չէ անոր քով, զոր երբեք պիտի չգիտնանք :

× Տգէտը կը կարծէ գիտնալ, կէսգիտունը գիտէ, վաւերական գիտունը կը տարակուսի :

× Սիրալիր մարդը ան է որ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէ իր գիտցած բաները բերնէն անոր, որ այդ բաները չի գիտեր :

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

— Ծաչին վրայէն սանկ թոհաֆ բան մը ըլլայ, անանկ չէ՞, Թադէոս աղա :

— Սիրտ նեղացնող բան չըլլայ տէ ինչ կ'ուզէ ըլլայ, պատասխանեց Մերկեր — եան, որ բնաւ չէր սիրեր մարսողութեան միջոցին որեւէ կերպով խանգարուիլ :

— Վերջին Մասիսը կարդացէք, օրիորդ, ըսաւ տոքթորը : Զօհրապ դեղեցիկ նորավէպ մը ունի, «Մամայիդ բարեւ ըրէ »...

— Տղաս, առարկեց մայրը, Զօհրապը սա վրան բաց կը գրէ կոր, ընտանիքներու մէջ չի կարդացուիր ...

— Մամա, վրան բաց գրականութիւնը ալ մօտ է հիմակ... բատ նոր գրագէտներու՝ անբարոյականութեան մէջէն պէտք է հանել բարոյականը. Զոլայի բակրդբունքն է ասիկա, թէեւ տակաւին մեր բարքերուն չի յարմարիր, քանի որ դեռ մեր ազգը ատիկա ըմբռնելու չափ զարգացած չէ ...

Ինչպէս ընտանեկան ամէն խնդիրներու, գրական այս փոքր միջադէպին մէջ ալ տոքթորին կարծիքը գերազօր պիտի հանդիսանար : Սոֆի, որ կը սպասէր վճարանութեան ելքին, երիտասարդին կը նայէր՝ հրամանը անկից սպասելու պէս :

— Մասիսը կարդացէք ուրեմն, օրիորդ, ըսաւ երիտասարդը, մատը երկընցնելով սեղանին այն կողմը ուր այդ շաբաթաթերթին վերջին թիւը կը գտնուէր :

Սոֆի առաւ թերթը, ու իր նրբաձոյլ մոմեղէն մատուըներովը սկսաւ թղթատել զայն՝ ծանուցուած նորավէպը գտնելու համար : Երիտասարդը, թիկնաթոռին մէջ թաղուած, հեռուէն կիսափակ աչուըներով կը դնէր աղջկան պաշտելի սիլուէդը որ հոն սրահին մէջտեղը կ'անջատուէր՝ դիմացի պատուհաններէն մաղուող լոյսին մէջ, հեչէն կիսադէմքին քանդակային կերտուածքովը, յորդ մետաքսաշող վարսերուն հարուստ կապոյցին տակ, իր չքնաղ անձնիքէն անսահման դիւթութիւն մը սփռելով, անուշաւէտելով կարծես մթնոլորտը, զոր Մերկերեանին թոռմած տգրուշ դէմքը եւ մամային խոժոռ ու դիւային նայուածքը կը թունաւորէին :

Այս հակադրութիւնը հիմա երիտասարդին աչքին կը զարնէր, եւ հաճոյքի, երջանկութեան զովութիւն մը կը սփռուէր իր երակներուն մէջ, ու ալ գինովութիւն մը եղաւ իրեն համար երբ որ Սոֆի, վերջապէս գտնելով նորավէպը, ըսկըսաւ կարդալ զայն իր ձայնին նուագուն մեղուշ հնչեղութեամբը, որուն ծածանում ու քիչ մը հիւանդագին թրթռացումը նորօրինակ ու հազուագիւտ երաժըշտութիւն մըն էր :

Ամբողջ քսան վայրկեան, տիրող լռութեան մէջ, — զոր երբեմն Մերկերեանին ծնօտին երեժկտալու աղմուկը միայն կը խանգարէր — կարդաց, մանաւանդ երգեց այդ ձայնը, գրուածքին գեղեցկութիւնը արժեցնելով, եւ նիւթին բովախոհ անառակութիւնը՝ մազխտրային նրբութեամբ մը արտայայտուած՝ աւելի վեր ցայտելով ընթերցուհիին կուսաղեղ անմեղութեանը քով : Տոքթորին համար անուշ երազի, հոգեցունց հմայքի րոպէ մը եղաւ աս : Իր վերացմանը մէջ՝ անոր դադրելէն ետքն ալ՝ կարծեց լսել դեռ թրթռացումը այդ գեղգեղումին, ու վերջին բառը՝ «Մամայիդ բարեւ ըրէ »՝ այնքան զմայլանքի որքան ցնցող չեչտով մը արտաբերուած՝ կ'երկարէր անուշ եւ հեռաւոր մեղեդիի մը պէս :

— Հաւնեցա՞ր, մամա, հարցուց տոքթորը սթափելով իր անրջանքէն :

— Աղուոր է, զաւակս, բայց ...

— Աղէկ ամա, ընդհատեց անդիէն Մերկերեան, բազուկներուն վրայ մեղմօրէն լարուելով, սանկ վրան բաց պաներ կազէթաներուն մէջ գրելո՞ւն ինչ տեղը կայ ճանըմ, չեմ հասկնար կոր : Ըռէպէնսոնի պէս պատմութիւններ գրեն նէ չըլլա՞ր ...

Երիտասարդը որոտագոչ քահքահ մը արձակեց, եւ Սոֆի ճիգեր ըրաւ իր խնդուքը զսպելու համար :

— Այս տեսակ բաներ չէք հասկնար, Թադէոս աղա, ըսաւ տոքթորը՝ հեգնող չեչտով մը. ասիկա գրականութիւն է, Ռոպէնսոնի պատմութիւնը պզտիկները կը կարդան, սանկ գրուածքներն ալ չափահասները ...

— Թող բամբիդ պէս ըլլայ, տոքթոր, պատասխանեց զանձապահը եւ ստիպողական գործ մը պատրուակելով առաւ քալեց :

Մարդուկին մեկնումէն յետոյ, տոքթոր Մարկոսեան՝ ցոյց տալու համար թէ որքան վերահասու էր հայ գրական ժամանակակից շարժումին, համառօտ տեսութիւն մը ըրաւ օրուան աչքառու գըրողներուն եւ անոնց արտադրութիւններուն վրայ՝ ռոմանթիկ եւ իրապաշտ դըպրոցներու վարկպարազի մէկ զուգակշիռով :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն մասնակից կ'ըլլայ Այրի Տիկին Աւագ Պաղտասարեանի եւ իր աղջիկներուն, Օրիորդներ Մարիի եւ Սիւզանի վիշտերուն, իրենց սիրեցեալ զաւկին եւ եղբօր՝ Միշէլ Պաղտասարեանի կորուստին առթիւ: (Զոհ գացած Ալժերիոյ ճակատին վրայ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի Թաղ. խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է, ողբ. Յարութիւն Ժարկոչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները:

Տոքթոր Բաքըճեան, Մանուկ Գասպարեան, Հայկ Զուգուրեան, Այրի Տիկին Նարին Մակարեան, Յակոբ Միքէմճեան, Սուրէն Մինասեան, Գառ. Անթուան, Տիգրան Մուշեղեան, Մինաս Գօզոսեան, հազարական ֆր., իսկ Մկրտիչ Աւետիսեան, Թորիկ Նիկողոսեան, Հայկ Վարժապետեան, Յարութիւն Փանոսեան, Կարապետ Եսայեան 500ական ֆրանք, ի նպաստ եկեղեցւոյս:

Տոքթոր Բաքըճեան, Յակոբ Միքէմճեան, Վարպետեան եղբարք, Ռուբէն Ասարլըքեան հազարական ֆր., Գ. Ժան Գառ Թիւնէլ երկու հազար ֆր. իսկ Աբրահամ Մանկասարեան 500 ական ֆր. ի նպաստ Թաղիս դպրոցին:

(Գումարները հին ֆրանքով):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Ողբ. Յակոբ Ալանեանի Վիլըմոմպլի բարեկամները իր մահուան առթիւ կը նուիրեն քսան նոր ֆրանք, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օղափոխութեան կայանին:

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն՝ — Տոքթ. Եուսուֆեան քսան Ն. Ֆ., Գ. Գ. Սիմոնեան 20 Ն. Ֆ., Մուշմուլեան, Մարտիրոսեան, Կիւմիւշեան տասնական Ն. Ֆ., Լեւոն Փանոսեան հինգ Ն. Ֆ.:

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին կը նուիրեն —

Ոմն 200 Ն. Ֆ., Գ. Կարպիս հարիւր Ն. Ֆ., Իչքալացեան ընտանիք քսան Ն. Ֆ., Գ. Յակոբեան (Վիլ Ժուիֆ) 20 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ա. Աւագեան, Գ. Ա. Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Յովհաննէսեան քսանական Ն. Ֆ., Գ. Պէկլարեան 15 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Քիաթիպեան 15 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալէաթճեան, Տոքթ. Բաշայեան, Գ. Սիրունեան տասնական Ն. Ֆ.:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250): Դիմել Յառաջի հասցէով:

Գումարները ղրկել մանտա — քարտով միայն:

ԻՊԱՏԻՒ ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ

ԽՈՐԷՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Օժանդակ մարմինը կազմակերպած է ընդունելութիւն մը այս Շաբաթ ժամը 17-ին, 11 Սքուար Ալպոնի (մէթրօ Փասի), ի պատիւ ամերիկահայ քանդակագործ ԽՈՐԷՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ, որ այս առթիւ ցարժանկարով պիտի ներկայացնէ իր գործերը:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը՝ Գ. Ե. Համեանի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղկեպսակի՝ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Անտոնեանէ երեսուն Ն. Ֆ., ի նպաստ իր դպրոցին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գաննէօ — Քաչանի Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է տասը Ն. Ֆ. Այրի Տիկին Հերմինէ Յարութիւնեանէ, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Հոռոմ Տէր Սիմոնեանի մահուան առթիւ:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի Համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին: Հանդէս եւ պարահանդէսով:

— ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Տիկին Ազնիւ Գազազեանի բնակարանը, 6 Րիւ Սէն Սիւլբիս, Փարիզ (6), մէթրօ Օտէօն: Օրակարգ՝ պարահանդէսի հաշուետուութիւն, դրամական եւ ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՐՄԻՐ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԵՐՈՒՆ

Տիկին Սիրարփի Սանթուրճեան, իր ողբացեալ ամուսնոյն, Զօհրապ Սանթուրճեանի մահուան 7րդ տարելիցին եւ իր մօր Տիկին Կիւլիկ Հալէպլեանի մահուան 13րդ տարելիցին առթիւ, յիսուն Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի եւ յիսուն Ն. Ֆ. Կարմիր Խաչի կը նուիրէ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅԱԾԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, կէսօրէ առաջ, հայկական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ձայնասփիւռէն:

Միջին ալիք՝ 196 մ.:

Կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Անի կոմիտէն այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15·30ին Տէսինի կոմիտէն: Կը հրաւիրուին փոն տը Շէրիւիի ընկերները:

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն խմբական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան փոքր սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

· Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը: Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն:

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ջավէն Թադոսի Գօզոսեան կամ Եգորեան, մայրենի անունը Աննա, ծնած է 1917ին, Դամարլայի շրջան, գիւղ Յուսկա, տեղեկացնել «Յառաջ»ին:

×

Մարկարեան Վիքթորիա Բագրատի փնտռում է հօրեղբայրը Յակոբ Սարգիսի Մարգարեանը, որ1931ին Թոստովից մեկնել է արտասահման: Մօտաւորապէս 75 տարեկան: Փնտռողը կը բնակի Երեւան քաղաքում Մոսկովեան Պրոյեզդ տուն, թիւ մէկ բնակարան, Նեռոնովա Վիքթորեայ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց.22Ն.Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 6 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8716 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4517

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ

1934 Փետրուար 6ը պատմական թուական մըն է Ֆրանսայի տարեգրութեանց մէջ :

Այդ օրը թունդ աջակողմեան, յետադիմական, ֆաշական տարրեր՝ համախմբուած գնդապետ տը Լառոքի «Կրակէ Խաչ» կազմակերպութեան շուրջ, դանդուածային յարձակում մը փորձեցին Քոնքորտի հրապարակէն՝ գրաւելու համար Փալէ Պուրպոնը, ուր կարեւոր նիստ կը գումարէր երեսփոխանական ժողովը :

Ցուցարարները կը յաւակնէին տապալել կառավարութիւնը եւ տէր դառնալ իշխանութեան :

Եղերական ժամեր ապրեցաւ Փարիզի ժողովուրդը: Ցոյցը ծանրակշիռ համեմատութիւններ առաւ: Հակաֆաշական կազմակերպութիւններ փոխադարձութեան դիմեցին : Երկուստեք արիւն հոսեցաւ: Իվերջոյ կարգը վերահաստատուեցաւ եւ օրուան իշխանութիւնը տարաւ յաղթանակը:

Ֆրանսայի ձախակողմեան կազմակերպութիւնները ամէն տարի կ'ոգեկոչեն այս պատմական թուականը՝ անարգութեան սիւնին գամելով ֆաշականութիւնն ու յետաշրջականութիւնը եւ պանծացնելով ժողովրդավարական – ազատական սկզբունքները :

Այս տարի Փետրուար 6ի տարեդարձը — այսինքն ժողովրդավարութեան յաղթանակը յետաշրջանականութեան վրայ— աւելի մեծ համակրանքով կ'ոգեկոչուի անոր համար, որ 1934էն 26 տարի ետք, 1960 Փետրուար մէկին վերջակէտ դրուեցաւ ուրիշ վտանգաւոր եւ աւելի լայնածաւալ շարժումի մը, որ օրինաւոր իշխանութեան դէմ ըմբոստութեան հանգամանք ունէր եւ որ պահ մը լուրջ մտավախութիւններ առաջ բերաւ Ֆրանսայի եւ արտաքին աշխարհի մէջ :

Այժմ որ վերջ գտաւ փոթորիկը, կառավարութիւնը՝ զօրացած Ազգային Ժողովի եւ Ծերակոյտի ջախջախիչ մեծամասնութեան քուէարկած «բացառիկ իրաւասութիւններ»ով, լծուած է խաղաղութիւնը ամրապնդելու եւ բնականոն վիճակ ստեղծելու աշխատանքին :

Հանրապետութեան նախագահին նոր յաղթանակը աստիճան մը եւս բարձրացուց իր արդէն իսկ անվիճելի հեղինակութիւնն ու հմայքը յաչս բոլորին — մայր հայրենիքէն ներս եւ դուրս :

Անոնք որ Միջերկրականի հարաւային ափերուն վրայ սին յոյսեր էին սնուցած եւ կը կարծէին թէ ամբոխավարութեամբ պիտի կրնային հրապուրել հայրենասէր, միամիտ տարրերը, հասկցան որ կարելի չէ անպատիժ կերպով շահագործել ժողովուրդի, մանաւանդ երիտասարդութեան ազգայնական զգացումները :

Զօրավար տը Կօլ սեպտեմբեր 16ի իր ճառով ինքնորոշման իրաւունք կուտար Ալժերիոյ բնակչութեան: Իր այս յստակ յայտարարութիւնը խոր արձագանգ գտած էր ամէնուրեք, մանաւանդ դաշնակից երկիրներու մէջ, որոնց գլխաւոր փափաքն է օր առաջ լուծուած տեսնել Ալժերիոյ ցաւոտ հարցը :

Յունուար 29ի նոր ճառով Հանրապետութեան նախագահը անգամ մը եւս շեշտեց թէ հաստատ եւ անդրդուելի կը մնայ իր որոշման մէջ: Ոչ մէկ զիջում այս կէտին վրայ Գործադրութեան համար կարելի երաշխաւորութիւններն ու ապահովութիւնները ձեռք պիտի առնուին քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց կողմէ, անմիջապէս որ թոյլատու պայմաններ ստեղծուին:

Փոթորիկէն վերջ հեշտ է շինարար աշխատանքի ժամը կառավարութեան համար:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՍԹԵԼ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼԺԷՐԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

•

Հինգշաբթի երեկոյ, վարչապետը պաշտօնապէս հաստատեց դահլիճի հաւանական փոփոխութիւն մը, թէեւ խուսափեցաւ մանրամասնութիւններ տալէ եւ անուններ յիշատակելէ

Տեղական մամուլը կը շարունակէ ենթադրութիւններ ընել, թէեւ բոլոր այդ ենթադրութիւններն ալ անհիմ չեն կրնար նկատուիլ :

Հաւանական է որ ներկայ պատերազմական նախարարը Կիյոմա փոխարինուի Տաքարի նախկին մարզպան՝ Մեսմեռի կամ ֆրանսական երկաթուղիի ընկերութեան, առաջին քարտուղար՝ Անթոնինի կողմէ :

Սուսթելի հեռանալը աւելի քան ստոյգ է: Այս նախարարին «հրաժարեցումը» շատ զարմանալի կը թուի երբ նկատի առնուի թէ քանի տարուան «կոլիստ» մըն է, գլխաւոր հիմնադիրը «Միութեան Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան եւ դահլիճին կարեւոր դէմքը վարչապետէն ետք: Սուսթել լուրջ տարակարծութիւններ ունի սակայն տը Կոլի հետ (ապստամբութեան օրերուն ճնշում բանեցուցած է զօրավարին վրայ որ այս վերջինը լեզու գտնէ, ապստամբ պետերուն հետ) եւ մանաւանդ չուզեր վաւերացնել երեսփոխան Քաւանի ձերբակալութիւնը :

Տրլուվրիէ պիտի մնայ իր պաշտօնին գլուխը, հակառակ նախապէս տրուած լուրերուն :

Փոփոխութեան այս եռուզեռին մէջ կառավարութիւնը կը շարունակէ պատժական միջոցներ ձեռք առնել Յունուար 24ի դէպքին ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունեցող պատասխանատուներուն հանդէպ: Փարիզի երիցագոյն դատաւորը Մանիյէն, թղթակիցներուն յայտարարեց թէ արդէն պատրաստ է «պետութեան դէմ դաւողներու» ցանկը եւ մօտ օրէն ձերբակալութիւնները պիտի սկսին :

Ալժէի մէջ 12 անձեր հսկողութեան տակ առնուեցան, ասոնց մէջ են, «Էքօ տ'Ալժէի» տնօրէնը Ա. տը Սերինեի. Լըֆեվրը, Քարաքինի եւ Սքամպիլ, (հիմնադիրները Էս Օ Էս Ալժերիի) եւ ուրիշներ :

Պաշտօնական հրամանագրով մը լուծուած յայտարարուած են, վեց կազմակերպութիւններ . — «Ազգայնականներու շարժման համաձայնութեան կոմիտէ», « Մայիս 13ի ժողովրդական շարժում », « Արեւմտակցական Միութիւն մը հաստատող Շարժում » եւ երեք ուրիշ կազմակերպութիւններ :

Բանակին մէջ եւս մեծ ու փոքր փոփոխութիւններ կը կատարուին : Կ'ըսուի նաեւ թէ պատժական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին կարգ մը պատասխանատու զինուորականներու դէմ, իրենց պարտականութիւններուն մէջ թերացած ըլլալու ամբաստանութեամբ, :

Ալժէի մէջ կացութիւնը միշտ անորոշ է: Գրաքննութիւնը կը շարունակուի եւ թերթերը որոշ լուրեր չեն հրատարակեր: Այսպէս՝ տը Կոլի յայտարարութիւնները ուղղուած երեսփոխաններուն «ալժերիական պետութեան» մը մասին գրաքննուեցան ինչպէս նաեւ գնդ. Կոտառի պաշտօնազրկումը :

Ձերբակալութիւններ, խուզարկութիւններ կը շարունակուին Փարիզի եւ բովանդակ Ֆրանսայի մէջ :

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ
ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—o—

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԵՆՆԸՏԻ.— Երկրորդական ուժ մը պիտի դառնանք :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ. — Աշխարհի ամենէն զօրաւոր պետութիւնն ենք :

Նոյեմբերին տեղի պիտի ունենայ Մ. Նահանգներու նախագահին ընտրութիւնը: Այս առթիւ երկրին երկու գլխաւոր կուսակցութիւնները՝ հանրապետական և դեմոկրատ, սկսած են իրար խածնել եւ իւրաքանչիւրը կ'աշխատի շողշողուն ծրագիրներ ներկայացնել հանրութեան :

Դեմոկրատներուն յարձակման թիրախը առաւելաբար ուղղուած է Այզընհաուըրի ընտրած պաշտպանման քաղաքականութեան դէմ, այն քննադատութեամբ թէ հանրապետականները անհրաժեշտ ուշադրութեամբ չեն հետաքրքրուիր «ազգային պաշտպանութեան» խնդրով, որ ընդհանրապէս ազատ աշխարհի եւ մասնաւորաբար Մ. Նահանգներուն համար հրատապ եւ խիստ կարեւոր հարց մըն է:

Բովանդակ ազատ աշխարհի եւ մարդկութեան ապագան կախում ունի Ամերիկայի զինուորական ուժէն: Ճիշդ է թէ Խ. Միութիւնը շատոնց նախայարձակ եղած կ'ըլլար՝ եթէ երբեք չըլլար Մ. Նահանգներու գերհզօր ուժը: Արդարեւ Խ. Միութեան 1957ին արձակած թիւ մէկ Սպուտնիկը, անոր յաջորդող երկու արուեստական մոլորակները եւ դեռ վերջերս Խաղաղականի մէջ յաջողութեամբ արձակուած բազմայարկ միջերկրային հրթիռը դուռ բացին մտատանջութեանց :

Դեմոկրատներու կարծիքով, առաւելագոյնը երեք տարիէն Խ. Միութիւնը իր տրամադրութեան ներքեւ պիտի ունենայ մեծ քանակութեամբ միջերկրային հրթիռներ: Անոնք իրենց այս յայտարարութիւնը կը հիմնաւորեն Պաշտպանութեան նախարար՝ Մ. Կէյթսի վերջին զեկոյցին ցոյց տուած տուեալներուն վրայ: Արդարեւ՝ Պաշտպանութեան Նախարարը Ծերակոյտին ներկայացուցած զեկոյցին մէջ ի մէջ այլոց հետեւեալը կ'ըսէր . — «Նըկատի ունենալով որ մեր պաշտպանողական ուժը (խօսքը հրթիռներու եւ օդանաւերու մասին է) ցրուած է հարիւրեակ մը անպատսպար կայաններու մէջ, Խ. Միութիւնը երեք հարիւր հրթիռներով կրնայ կէս ժամուան մէջ քանդել մեր բոլոր արձակարանները »:

Անդրադառնալով զեկոյցին բովանդակութեան, ամերիկացի յայտնի լրագրող Ց. Ոլսոփ, իր կարգին գիտել կուտայ. — « Եթէ երբեք Ամերիկան հնարաւորութիւն չունենայ փոխադարձութեան դիմելու, արագ ու վճռական ձեւով, ապա պատերազմը անխուսափելի կերպով պիտի վերջանայ ի վնաս մեզի»:

Իրերու այս կացութեան մէջ, դեմոկրատները կը մեղադրեն Հանրապետական կառավարութիւնը թէ անհրաժեշտ թափով առաջ չէ տարած Ամերիկայի սպառազինումի գործը :

« Եթէ երբեք, կը շարունակէ Ոլսոփ, Աթլաս արտադրող մեր գործարանները, որոնց արտադրութեան կարողութիւնը կը հասնի 150 միջերկրային հրթիռներու (տարուան տասը ամիսները միայն բանելու պայմանաւ) անհրաժեշտ պիւտճէն ունենային, ապա այսօր 1500էն աւելի աթլասներ պիտի ունենայինք մեր տրամադրութեան տակ » :

Հանրապետականներու կարծիքով մըտահոգութեան որեւէ պատճառ չկայ : Դեռ վերջերս, Նախագահ Այզընհաուըր պատասխանելով դեմոկրատներուն կը յայտարարէր.— « Պէտք եղած բոլոր միջոցները ձեռք առած ենք: Սխալ է են –

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. Էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ նամակ մը գրած է տը Կոլին, որ սովորական թղթակցութեան մը սահմանը անցած է: Մ. Նահանգներու նախագահը պատրաստակամութիւն կը յայտնէ Ֆրանսայի հետ բաժնելու հիւլէական գաղտնիքները :

ԺԱՔՕՒ, զուիցերիացի նշանաւոր փաստաբանը եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ : Այս պատիժը շատ անտրամաբան է եւ հանրային կարծիքը ցարդ չէ ըմբռնած անոր իմաստը : Արդարեւ Ժաքու կա՛մ յանցաւոր է կա՛մ անմեղ, ուրեմն պատիժը կամ քիչ է կամ շատ է: Դատարանը չկրցաւ հաստատել Ժաքուի մեղաւոր ըլլալը իսկ մեծը Ֆլորիոյի փայլուն եւ տրամաբանական պաշտպանողականը չյաջողեցաւ հաստատելու Ժաքուի անմեղութիւնը :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Հաւանա հասած է եւ յայտարարած թէ իր ճամբորդութեան նպատակն է աւելի լաւ ճանչնալ Քուպացիները: Փափաք յայտնած է նաեւ որ Ֆիտէլ Գասթրօ Խորհրդ. Միութիւն այցելէ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ անդրադառնալով Ամերիկայի հիւլէական ուժին եւ հրթիռներու քանակին, յայտարարած է թէ «գոհ» է արձանագրուած յաջողութիւններէն եւ որ «մտահոգուելու» որեւէ պատճառ չի տեսներ: Այս առթիւ Այք ըսած է թէ հարկ չկայ որ Ամերիկայի օդանաւային ուժը քսանեւչորս ժամ անընդհատ պատրաստ գտնուի հաւանական յարձակումի մը դէմ : «Իբրեւ զինուորական — աւելցուցած է նախագահը — կ'ենթադրեմ թէ այնքան ձեռնհասութիւն ունիմ կշռելու մեր եւ թշնամի ուժերու տարբերութիւնը եւ գիտնալու թէ ինչ միջոցներով կրնանք ազդու հակահարուած մը տալ մեր դէմ նախայարձակ եղողին » :

Պատասխանելով թղթակիցներուն՝ նախագահը հաստատած է թէ նպատակ ունի պահանջելու քոնկրէսէն որ հիւլէական գաղտնիքներ փոխանցուին դաշնակիցներուն: Մաք Մահոնի օրէնքով արգիլուած է նման փոխանցում մը օտար պետութեանց :

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը, Մոհամմէտ Ե. Պաղտատէն Պէյրութ հասած է: Օդակայան զինքը ընդունելու գացած են նախագահ Շեհապ եւ վարչապետ Քարամէ : Պաղտատի ձայնասփիւռը արձագանգ կ'ըլլայ միացեալ յայտարարութեան մը որուն ամէնէն ուշագրաւ կէտը կը վերաբերի Արաբական լիկային: Ըստ այդ յայտարարութեան երկու երկիրները կը պահանջեն որ լիկայի սահմանադրութիւնը վերամշակուի այնպիսի ձեւով եւ ոգիով որ մասնակից բոլոր արաբ երկիրները «համահաւասար » իրաւունքներ ունենան եւ մէկը միւսին ներքին գործերուն չխառնուի: Կը թուի թէ քարը ուղղուած է Միացեալ Արաբ Հանրապետութեան :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, շուրջ տասը օրէ ի վեր բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան սեւերու եւ ճերմակներու միջեւ: Պելճ կառավարութիւնը ընդունած է Յունիս 30ը որպէս Քոնկոյի անկախութեան հռչակման թուական : Արդէն իսկ, «կլոր սեղանին» շուրջ հաւաքուած ներկայացուցիչները համաձայնած են ընտրական կանոններուն շուրջ : Ապագայ խորհրդարանի երեսփոխանները պիտի ընտրուին գաղտնի քուէարկութեամբ եւ հազար բնակիչի մէկ երեսփոխան համեմատութեամբ : Երկրին իւրաքանչիւր վեց շըրջանները 12ական ներկայացուցիչներ պիտի ունենան Ծերակոյտին մէջ: Ասոնցմէ եւ ամէն մէկ երկվեցեակին մէկ երրորդը պիտի նշանակուի ցեղերուն կողմէ : Քսանեւհինգ տարեկան ամէն ափրիկեցի իրաւունք պիտի ունենայ քուէարկելու : Կիները կրնան ընտրուիլ սակայն ընտրելու իրաւունքէն զրկուած կը մնան :

ՄԵԹԵՐՆԻԽ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Աւստրեւհունգարական կայսրութեան վարչապետը, որ Նափոլէոնը տապալեց, Վիէննայի վեհաժողովը կազմակերպեց եւ ժողովին նախագահելով Եւրոպայի խաղաղութիւնը պահպանելու համար միապետներու զինակցութիւնը կնքելով Եւրոպայի ոստիկանն եղաւ շուրջ երեսուն տարիներ, պաշտպանեց օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնը: Հռչակաւոր դիւանագէտը յստակ գաղափարներ ունէր պետութեանց կացութեան եւ ձըգտումներու մասին, ունէր նախատեսութիւններ գրեթէ մարգարէական:

« Աղեքսանդր ցարը պաշտպան կը ներկայանայ երկրորդ եւ երրորդ կարգի պետութեանց, զինակից ունենալու համար զանոնք երբ մեծ պետութեան մը հետ խնդիր մը ունենայ: Իր ազդեցութիւնը կը տարածէ Եւրոպայի ամէն կողմ բազմաթիւ գործակալներու միջոցով, հսկայական բանակ մը կը պահէ ոտքի վրայ, կը ջանայ աւելցնել կողմնակիցներուն թիւը»:

×

Մեթերնիխ կը բացատրէ այս քաղաքականութեան պատճառը: Ռուս կայսրութեան բնոյթը ծաւալիլ է: « Եթէ իշխան մը չհետեւի ազգային այս զգացումին, անմիջապէս կը կորսնցնէ իր ժողովրդականութիւնը: Ռուսիա պիտի ծաւալի երբեմն արեւելք, երբեմն արեւմուտք եւ մանաւանդ դէպի հարաւ, այսինքն ամէնէն աւելի տկար կողմը: Իր ձգտումն է տարածուիլ դէպի Եգէական եւ Ադրիական ծովերը՝ տիրանալով եւրոպական Թուրքիոյ: Քաղաքական այս դրութիւնը սպառնալիք մըն է Աւստրիոյ, որովհետեւ պիտի պաշարուի ծովէն եւ ցամաքէն: Ռուսիա ոչ մէկ ելք ունենալու է Ադրիականի վրայ: Աշխատելու ենք որ չաւելցնէ իր ազդեցութեան միջոցները յոյն բնակչութեանց վրայ, որոնք ցրուած են օսմ. կայսրութեան բոլոր մասերուն մէջ եւ Հունգարիոյ արեւելեան եւ հարաւային բոլոր սահմաններուն վրայ: Այս երկիրները մնալու են օսմ. կայսրութեան մէջ, որովհետեւ վտանգաւոր չեն մեր սահմաններուն: Օսմ. կայսրութեան բաժանումը պիտի ունենայ ծանր հետեւանքներ: Ռուսիա կը կեղծէ՝ երբ պաշտպան կը հանդիսանայ յունադաւան ժողովուրդներու քրիստոնեաներու պաշտպանի դիմակին տակ, որովհետեւ իր նպատակը աշխարհակալութիւն է, տկարներու տիրապետութիւնը »:

×

Մեթերնիխ կ'ըմբռնէ որ իրերու բնական բերումով Աւստրիա զինակից պիտի ունենայ Անգլիան Ռուսիոյ աշխարհակալական ձգտումներուն դէմ: «Անգլիա ցամաքային սահման չունի Ռուսիոյ հետ, բայց կրնայ մեծ վնասներ հասցնել իրեն: Ուստի Լոնտոնի նայելու ենք Ռուսիոյ դէմ պաշտպանուելու համար »: Անգլիոյ շահերն ալ կը պահանջեն Աւստրիոյ պաշտպանութիւնը, միանգամայն Աւստրիոյ զինակցու զինակցութեան պէտք պիտի ունենայ ռուս յառաջխաղացքը արգիլելու համար: Այսպէս քանի մը տողերու մէջ կը խտացնէ վերջին դարու Արեւելեան հարցի բոլոր իրադարձումները:

Նիքոլա Ա. Ցարին գահակալութեան առիթով կը գրէ 1826 Յունուար 27ին. — « Քաղաքակրթութեան սահմաններուն վրայ հաստատուած այս կայսրութիւնը ոչ մէկ նմանութիւն ունի Եւրոպայի միւս պետութեանց հետ: Կը տարբերի կրօնով, բարքերով, բնակիչներու ոգիով: Դեկտեմբերեան շարժումը երեւան հանեց ընկերային մարմինը կրծող հիւանդութիւնը: Ի՞նչ պիտի պատահի Եւրոպայի եթէ երեսուն միլիոն ստրուկներ եւ ութ հարիւր հազար զինուած մարդիկ արշաւանք մը կատարեն: Խռովարարները յաղթանակով կեանք կ'ընդնշմարեն, իսկ մենք, Եւրոպայի լուսաւորուած բոլոր մարդիկը մահը միայն կը նշմարենք »:

×

Աւստրիական արտաքին քաղաքականութեան բանալիներէն մէկն է Թուրք կայսրութեան պահպանումը: Մեթերնիխ գիտէ սակայն որ ժառանգական տկարութեամբ կը տառապի այդ ընդարձակածաւալ կայսրութիւնը, ուր Թուրք տարրը բնակած է միայն: « Ամէնէն արգաւանդ հողերն ունի եւ աղքատ է, ամէնէն լաւ դիրքերն ունի եւ առեւտուր չունի »: Այս անկումին պատճառը կը գտնէ կրօնական կազմակերպութիւնը եւ բարքերու ապականութիւնը:

Ի՞նչ պիտի պատահէր եթէ օր մը կայսրութիւնը քայքայուէր: « Երբ սուլթանին գահը տապալի, կայսրութիւնը պիտի կազմալուծուի, բազմաթիւ մասերու պիտի բաժնուի, ոմանք քրիստոնեայ պետութեան տիրապետութեան տակ պիտի անցնին, ուրիշներ պիտի ջանան աւելի կամ պակաս անկախ պետութիւններ կազմել, որոնք պիտի ներկայացնեն երբեմն Ափրիկէի մէջ տեղի ունեցած անիշխանական տեսարանը: Ընդարձակ երկիրներ պիտի կազմեն անապատի կայսրութիւնը, իսկ Եւրոպայի պիտի մնայ, որպէս հետեւանք քաղաքական այս ուժեղ ցնցումին, քաղաքական հակամարտութեան պատերազմներ: (Շրջաբերական, 11 Հոկտեմբեր 1840):

×

Այս աղէտը անմիջական չէ սակայն, որովհետեւ « միլիոնաւոր Թուրքեր չեն կրնար ձուլուիլ քրիստոնեայ բնակչութեանց մէջ, իսկ քրիստոնեայ բնակչութիւնները աղչահար են, հետեւաբար անկարող են ազգային մարմիններ կազմելու: Քրիստոնեայ եւ մահմետական տկարութեանց այս տխուր խառնուրդը կը պաշտպանուի ժխտական նախախնամականութեամբ մը՝ Եւրոպայի Արքունիքներու միջեւ քաղաքական հակամարտութեամբ, որոնք իրարու վրայ կը հսկեն Մերձաւոր Արեւելքի հողամասերուն մէջ: Այս հակամարտութիւնը միայն գահին վրայ կը պահէ քանամեայ տղայ մը, արդէն ջլատուած Սերայի բարքերով »: (12 Մայիս 1843):

×

Կազմալուծումն արգիլելու համար քաջալերելու է ներքին բարենորոգումները: Բայց եւրոպական ձեւով բարենորոգումները աւելի վնասակար կրնան ըլլալ քան օգտակար: Մեթերնիխ կը հրահանգէ Գոլսոյ դեսպանին Սուլթանին ըսել հետեւեալը. « Ձեր կառավարութիւնը հաստատեցէք ձեր կրօնական հաստատութեանց յարգանքին հիման վրայ: Ասոնք են որ կը կազմեն ձեր պետութեան գոյութեան հիմնական խարիսխը, կը կազմեն նաեւ առաջին կապը սուլթանին եւ մահմետական հպատակներուն միջեւ: Քալեցէք ժամանակին հետ, կարգ եւ կանոն հաստատեցէք ձեր վարչութեան մէջ, բարենորոգեցէք զայն, բայց եւրոպական քաղաքակրթութենէն փոխ մի առնէք ձեւեր, որոնք չեն պատշաճիր ձեր հաստատութեանց, որովհետեւ արեւմտեան հաստատութեանց սկզբունքները տարբեր են ձեր կայսրութեան հիմ ծառայող սկզբունքներէն: Արեւմտեանը հիմնուած է քրիստոնէական օրէնքի վրայ, դուք որ խալամութիւնը կը դաւանիք, չէք կրնար քրիստոնեայ ընկերութիւնը հիմնել, մնացէք Թուրք, բայց այն ատեն դիմեցէք խալամական օրէնսդրութեան ... կատարեալ պաշտպանեցէք ձեր քրիստոնեայ հպատակները, մի թոյլատրէք որ փաշաներ եւ պաշտօնեաներ կեղեքեն զիրենք եւ միջամուխ մի ըլլաք իրենց կրօնական գործերուն, պաշտպանեցէք վեհապետօրէն իրենց առանձնաշնորհները, իրագործեցէք ձեր խոստումները, երբեք մի հրատարակէք օրէնք մը, եթէ վստահ չէք անոր գործադրութեան: Կասկածեցէք արկածախնդիրներէն եւ այն խորհրդականներէն, որոնք ոչ մէկ իրաւունք ունին ձեր գործերուն խառնուելու: Քալեցէք ուղղակի դէպի լաւը, առանց նկատի առնելու Արեւմուտքի կարծիքը, կը բաւէ որ արդար ըլլաք եւ լուսաւորուած ձեր ընթացքին մէջ »: (26 Մայիս 1841 — « Յուշեր », հատոր Զ. էջեր 380 – 383):

×

Մեթերնիխ կը փափաքի օսմանեան կայսրութեան ներքին բարենորոգումը, վարչական եւ բարոյական: Քայքայումը պիտի պատճառէ եւրոպական պետութեանց բախումը, պիտի վրդովէ Եւրոպայի խաղաղութիւնը, քրիստոնեայ բնակիչներն ալ տէր պիտի փոխեն, պիտի խանգարուի Եւրոպական պետութեանց հաւասարակշռութիւնը ի նպաստ Ռուսիոյ: Աւստրիա ծաւալելու չէ դէպի Պալքանները, որովհետեւ պիտի բախի ռուս ձգտումներուն, անխուսափելի պիտի ըլլայ աւերեւռուս պատերազմ մը, որուն հանդէպ անտարբեր չեն կրնար մնալ եւրոպական պետութիւնները: Նոյն համոզումը կրկնած է մահէն առաջ 1859ին:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

"ՈՐ ԼԵԶՈՒՆ ՉԸԼԼԻ..."

Գաղութահայութեան մէջ «Ճերմակ ջարդը» ամէն տարի աճելով, բազմացնում է իր զոհերի թիւը: Այս երեւոյթը եթէ շարունակուի, մի 25տարուց մատով պիտի ցոյց տան այն երիտասարդը որ հայերէն է խօսում, իսկ գրել կարդալ իմացողը, իբրեւ «ֆենոմէն», պիտի արժանանայ մի բացառիկ հետաքրքրութեան...

Այս պարագան աւելի մտահոգում է մասնաւորաբար երէց սերունդը, որի համար ազգապահպանումը դարձել է մեր ժողովուրդի թիւ մէկ խնդիրը: Օրուայ մամուլն էլ, իր սովորական հարցերին զուգահեռ՝ արծարծում է միալար շարունակականութեամբ մեր ազգապահպանման կնճռոտ հարցը: Ամէն մարդ պարտք է համարում հնչեցնել ահազանգը, ու ամէն մարդ առաջարկում է իր դարմանը: Ու այդ բոլոր առաջարկները գալիս են այն տրամաբանական եզրակացութեան, որ լեզուն է մեր ազգային պաշտպանութեան գլխաւոր ազդակը եւ նա, նոյն դերն է կատարում ինչպէս լաստը նաւաբեկեալին համար: Ի զուր չէր որ Խաչ. Աբովեան իր «Վէրք Հայաստանի» մէջ ասում էր. «Որ լեզուն չլլի, մարդս ինչի՞ նման կըլլի...»:

Ի հարկէ այս տեսակէտը չեն ընդգրկում միմիայն յոռետեսները, որոնց համար ցիրուցան Հայութեան կորուստը անխուսափելի է...:

« Յառաջ »ի 16 Հոկտեմբերին լոյս տեսած խմբագրականը «Հայերէնը եւ մեր հայ մնալու պայքարը» որ արտատպուած էր «Հայրենիք»ից, իր կարգին արծարծում է այդ խնդիրը: Լեզուին ու նրան վերապահուած դերին մասին բազմաթիւ հետաքրքրական մտքեր պարզելով, յօդուածագիրը առաջադրում է այն տեսակէտը թէ Հայ մնալու տարուած պայքարին մէջ, գլխաւոր զէնքը նկատւում է հայերէն լեզուի պահպանումը: Յօդուածին մէջ կարդում ենք. «Մեր կորսուած հին գաղութները, Լեհաստանէն մինչեւ Հնդկաստան, չէին կորսուեր, եթէ պահած ըլլային իրենց լեզուն: Եկեղեցիները, որոնք կան մինչեւ այսօր ալ, չեն բաւած: Ոգին՝ չէ բաւած, ոչ ալ ազգային – քաղաքական իրաւունքներու գի-

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՑՄՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Երիտասարդը թէեւ չուզեր լքել իր սիրականը, բոլորովին մինակ թողլով զայն զինք շրջապատող բազմաթիւ վտանգներուն մէջ, եւ սակայն կը խորհի թէ հոն մնալով կայսեր զարմիկներուն վրէժխնդրութեան զոհ կրնար երթալ, մինչդեռ հեռանալով, դուրսէն պիտի կրնար աւելի յաջողութեամբ հսկել իր սիրականին կեանքին ապահովութեան:

Այս բոլոր խորհրդածութիւններէն ետք, Կուկ Լու անմիջապէս կը հեռանայ:

Թէեւ, անսալով իր զարմիկներուն չարանենգ խորհուրդներուն, կայսրը դադրած էր իր հարճը եւ իր զաւկին մայրը սիրելէ, եւ սակայն, իրեն այնքան ալ հաճելի չթուեցաւ երբ իմացաւ թէ՝ Եէ Հօ Նօ Լան կը դաւաճանէր իր սիրոյն:

Եւ ահա, երբ հոգեվարքի գերագոյն վայրկեանը կը հասնի, իր երկու զարմիկները որեւէ դժուարութիւն չեն կրեր մահամերձին ստորագրել տալու հրովարտակ մը, որով կը հաստատուէր թէ գահաժառանգին անչափահասութեան շրջանին, խնամակալութեան գործը կը յանձնուէր երկու զարմիկներուն՝ իշխան Ցայ Նուէնի եւ իշխան Թուան Հուայի եւ իրենց կաթնեղբայր՝ Սու Շուէնի:

Հետեւեալ օրը Հիէն Ֆունկ կայսրը « Վիշապի Կառքով կը մեկնի դէպի «Դեղին Աղբիւրներ»ը, ինչ որ ժողովրդական լեզուով կը նշանակէ՝ կը մեռնի:

Անմիջապէս Հայ Հուէն, Թուան Նուա եւ Սու Շուէն կը ներկայանան Եէ Հօ Նօ Լայի եւ կայսերական հրովարտակը ցոյց տալով կը յայտնեն անոր թէ իրմէ վերցուած են իր բոլոր իրաւունքները իբրեւ արքայամայր նոր արքայ (Զունկ Զէնի) եւ գահուն խնամակալ նշանակուած են իրենք, հանգուցեալ կայսեր ցանկութեամբ:

Եէ Հօ Նօ Լա յօժարութիւն կը կեղծէ, եւ սակայն գաղտնօրէն լուրը կը տեղեկացնէ իշխան Քունկի եւ աքսորական Եոնկ Լուի, մանրամասնօրէն տեղեկացնելով անոնց թէ երեք դաւադիրները խարէութեամբ եւ ստորանքներով կորզած էին հանգուցեալ կայսեր հաւանութիւնը եւ ինքզինքնին խնամակալ էին հռչակած:

Երկու ամիսներ եւ աւելի պէտք եղան պատրաստելու համար հսկայ մեռելակառքը որ հանգուցեալ կայսեր մարմինը պիտի փոխադրէր Փեքին:

Երբ ամէն բան պատրաստ էր, կազմուեցաւ հսկայ թափօր մը ընկերանալու համար մեռելակառքին՝ դէպի մայրաքաղաք:

Երեք ինքնակոչ խնամակալները չըրջապատեցին նոր կայսրը՝ փոքրիկ Զունկ Զէն, զաւակը Եէ Հօ Նօ Լայի, որ հազիւ հինգ տարեկան էր եւ որոշեցին որ թափօրը դանդաղօրէն, հանդրուան առ հանդրուան պիտի ընդանար, իբրեւ գերագոյն պատիւ անհետացող վեհապետին:

Եւ սակայն, անոնք, առ ի քաղաքավարութիւն, առաջարկեցին Եէ Հօ Նօ Լայի եւ վեհապետին այրիին, արագընթաց կառքերով իսկոյն ճամբայ ինկնալ եւ իրենցմէ առաջ հասնիլ Փեքին, հոն կարենալ արժանաւորապէս ընդունելու Երկնից Որդիին անշունչ մարմինը:

Երկու կիները, առանց դոյզն կասկածի ընդունեցան իրենց եղած առաջարկութիւնը եւ անմիջապէս մեկնեցան, իրենց ետին թողլով անհամար բանակ մը երիտասարդ հարճերու, որոնք պիտի ընկերանային թափօրին դանդաղ ընթացքին, կատարելով միանգամայն պաշտօնական եղերամայրերու դերը:

Ներքինապետը՝ Նկան Թէ Հայ, ինքն ալ մնաց թափօրին մէջ, ընկերանալու իր հոգելոյս վեհապետին դագաղին:

Առաջին օրը, ներքինապետը դիպուածով ականջալուր եղաւ զարհուրելու խօսակցութեան մը, որ տեղի կ'ունենար երեք դաւադիր խնամակալներուն եւ իրենց բարեկամ ու իրենց հաշւոյն մարդասպանութիւններ ընող՝ տարօրինակօրէն արտառոց անձի մը միջեւ:

Խնամակալութիւնը բռնագրաւող երբորդութիւնը լաւ գիտէր որ իրենց ձեռք գտնուած կայսերական հրովարտակը ոչ եւ է օրինական զօրութիւն չէր ունենար, եթէ չկրեր արքայական կնիքը:

Արդ, այդ կնիքը անհետացած էր: Եւ անոնք վստահ էին թէ կնիքը կը գտնուէր Եէ Հօ Նօ Լայի մօտ, որ անպայման պահած էր զայն կամ իր վրայ եւ կամ իր ճամբորդական պայուսակներուն մէջ. կրնային բանի ուժով ալ տիրանալ այդ կնիքին, եւ սակայն խորամանկ դաւադիրները չուզեցին այդ ձեւով հրապարակային գայթակղութեան մը տեղի տալ: Եւ հիմա, քանի որ գեղանի հարճը սակաւաթիւ հետեւորդներով ճամբայ էր ինկած դէպի Փեքին, դժուար չէր այդ ճամբուն վրայ խլել անկէ այնքան բաղձալի եւ յոյժ կենսական առարկան:

Եւ սարսափով էր որ, Նկան Թէ Հայ իմացաւ այն հրամանը որ դաւադիրները տուին իրենց մեղսակից արտառոց մարդուն՝ — երթալ երկու կիներուն ճամբան կտրել, քանի մը հոգիով յարձակիլ անոնց վրայ, վերջ տալ անոնց կեանքին եւ տիրանալ կայսերական կնիքին:

Առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, ներքինապետը կը լքէ մեռելական թափօրը, կը ցատկէ լաւագոյն նժոյգի մը վրայ, եւ քառասմբակ կ'արշաւէ դէպի Մանչուրիա, ուր գիտէր թէ ապաստանած էր Եէ Հօ Նօ Լայի սիրականը՝ զօրավար Եոնկ Լու:

(10 Շար.)

տակցութիւնը։ Լեզուն միայն, ինքն իտակցութիւնը։ Լեզուն միայն, ինքն իբն, մեր մնակը, կը բաւէր, որ Հայրէն, մեր մնակը, կը բաւէր, որ Հայ մնային անոնք, ամէն բանով։ Կարելի՞ է երեւակայել հայախօս գաղութ մը, որ Հայ չըլլայ, կորսնցնէ իր ազգութիւնը»։

Ինչքան էլ շեշտենք կարեւորութիւնը մեր լեզուի պահպանութեան՝ որպէս արտայայտութիւնը մեր ինքնուրոյն նկարագրին եւ միջոցը մեր ազգային գոյութեան, նորից քիչ պիտի լինի։ Ցաւով նըկատում ենք որ գործնական միջոցները, արդիւնաւոր եւ հնարաւոր ծրագիրները՝ մնում են շատ անբաւարար։ Պիտի պահել եւ փոխանցել մեր լեզուն, լաւ։ Բայց ինչպէ՞ս։ Ի՞նչ ենք անում այսօր այդ նըպատակին համար, որ բարձրագոյնն է մեր նպատակներից։

« Հարկ է մեր լեզուին գեղեցկութեան ճաշակը տալ մեր նորահասներուն, որպէսզի անոնք յօժարութեամբ, նոյնիսկ հպարտութեամբ ուզեն սորվիլ զայն։ Պայմանաւ՝ որ մեր տուներուն ու սրահներուն մէջ, մեր լեզուն խօսինք դեղեցկօրէն, իր ներդաշնակութեան ու հարազատութեան մէջ։ Խօսինք զուտ հայերէն, մաքրուած օտար եւ մանաւանդ Թրքական լեզուի կոպիտ ու խժալուր բառերէն ու բացատրութիւններէն, որոնք մեր նորահասներուն «հայերէն» կը թուին ըլլալ », եզրակացնում է նոյն այդ խմբագրականը։

Ճիշդ է թէ մի շատ մարդիկ մեղանչում են մեր լեզուի հանդէպ՝ երբ խառնում են նրան, բազմաթիւ Թրքական կամ ռուսական բառեր։ Այդ պատճառով նոր սերունդը իր կարգին անգիտակցաբար գործածում է մի աղճատուած հայերէն։ Մի խօսքով, մեր սովորած հայերէնը, հայկական պարահանդէսների եւ «ճոխ պիւֆէ»ների շուրջ խօսուած լեզուն է։ Այս պատճառով էլ պէտք չէ մեծ ակնկալութիւններ ունենալ նորահաս սերունդից մեր լեզուի վերաբերմամբ։ Մեր լեզուն սովորելու համար, մանաւանդ շընորհալի եւ « մաքրուած » ձեւով, մեզ պէտք են դպրոցներ։ Խոստովանենք որ շատ անբաւարար ուշադրութիւն է բերուած հանդէպ հայ դպրոցին։

Այսօր, Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ունենք մօտաւորապէս մի կէս միլիոնի չափ Հայեր։ Այս Հայութիւնը քանի՞ դպրոց ունի որ իսկապէս այդ կոչումին արժանի լինի։ Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցող երկու հաստատութիւններից մէկը ութսուն տարի առաջ է հիմնուել, իսկ միւսը հարիւրամեակը բոլորել է արդէն։ Մի խօսքով, ներկայ Հայութեան գործերը չեն համարւում եւ ի հարկէ անբաւարար են հիմնական կարիքներին։ Մխիթարեան վարժարանը ամէն տարի բազմաթիւ աշակերտներ է մերժում տեղի չգոյութեան պատճառաւ։ Պարզ է որ չենք հաշւում Հինգշաբթի օրուայ դասընթացքները, որոնք անկասկած պիտի պահել եւ քաջալերել, բայց նրանց դերը աննշան է՝ նկատի առնելով մեր պահանջները։ Միացեալ Նահանգների բարգաւաճ եւ հոծ հայ գաղութը, մինչեւ այսօր ոչ մի իսկական դպրոց չի կարողացել ունենալ։ Հարաւ. Ֆրանսայում, բազմահազար հայ գաղութը, քառասուն տարիներից ի վեր չկարողացաւ ունենալ իր հայկական դպրոցը։ Ու բոլորս գիտենք թէ այսօր այդ շրջանի բազմամարդ եւ միակտուր հայ գաղութը կարողացել է պահել իր դիմագիծը դըժուարին պայմանների մէջ։ Այնտեղ դեռ ապրում են՝ հայ երգը եւ հայ խօսքը

Բայց մինչեւ ե՞րբ ...։ Ցաւալի պիտի լինի որ Եւրոպայի ամենահոծ Հայութեան այս կեդրոնը զոհ դառնայ մեր անտարբերութեան եւ չկամեցողութեան։ Ցաւալի պիտի լինի որ Փրատոյի Մայր Տաճարը, որով այնքան հպարտանում ենք, մի օր դառնայ միմիայն զբօսաշըրջիկների հետաքրքրութեան մը պարզ «առարկայ»։ Ցիշեցնենք որ հայ եկեղեցիները «դէպի երկինքը տանող գաղտնի ճամբաները» հայ դպրոցներից են անցնում։ Այդ լաւ է հասկացել Միջին Արեւելքի հայ գաղութը, ուր միայն Լիբանանի մէջ, օրինաւոր հպարտութեամբ, պահում են վաթսունից աւելի մեծ ու փոքր վարժարաններ։ Ժամանակը եկել է որ մենք էլ մեր կարգին նոյն բծախնդրութիւնը ցոյց տանք հանդէպ մեր նորահաս սերունդին։

Գիտենք թէ այսպիսի ձեռնարկի իրականացումը մեծ դժուարութիւնների է հանդիպում։ Բայց Սփիւռքի Հայութիւնը, նոյնիսկ իր սկզբնական ծանր տընտեսական պայմաններում, միշտ բերել է եւ պիտի բերի իր նիւթական մասնակցութիւնը բոլոր բարենպատակ ձեռնարկներին համար։ Հարիւրաւոր միլիոններ ծախսուեցին, ծախսւում են եւ պիտի ծախսուեն եկեղեցիների շինութեան համար, լինի այստեղ կամ Ամերիկայում։ Բացարձակապէս դէմ չենք դրան, ընդհակառակն, այդ շինութիւնները կենդանի ապացոյցն են որ մեր ժողովուրդը ուր՝ էլ լինի, ուր էլ գնայ, պահում է իր սրտի խորքում Աւարայրի Սուրբ երդումը եւ իր զօրաւոր հաւատքը։ Ցոյց ենք ուզում տալ միայն, որ դրամը կարելի է գոյացնել։ Բայց մինչեւ այսօր, ոչ ոք է ներկայացել դոնէ մի նախակրթարան հիմնելու ծրագրով։

Ճիշդ է թէ մի եկեղեցի կառուցել աւելի դիւրին է, հարկաւոր է միայն մի քանի միլիոն, մի յատակագիծ եւ մի քահանայ։ Իսկ դպրոցի դժուարութիւնները աւելի մեծ են ու բազմաթիւ, բայց ոչ անյաղթելի։ Ո՞ր արժէքաւոր գործն է որ լինում է առանց դժուարութեան։ Եւ մեր ժողովուրդի լինելու կամ չլինելու նուիրական գործը, միայն դիւրին լուծումներով չի կարող առաջ գնալ։

Գոյութիւն ունեն մեծ կազմակերպութիւններ, որ ի վիճակի են մեծ գործեր յանձն առնել։ Բայց գոհանում են կիսամիջոցներով։ Մեզ թւում է որ նրանք « սպասում են յարմար օրուան »։ Յարմար օրը այսօր է։ Վաղը պահանջը պիտի պակսի եւ նոյնիսկ ուշ պիտի լինի. Սպասել ո՞ր օրուայ... երբ մեր եկեղեցիներում «Հայր մեր» ասուի Ֆրանսե՞րէն լեզուով ....։

Դպրոցը երկարաշունչ գործ է։ Արդիւնքը մի օրից միւսը չի տալիս։ Ճիշդ է որ, մէկ-երկու դպրոցով կարելի չէ գոհացնել բազմահազար Հայութեան կարիքները։ Բայց այդքանն էլ կարող է տալ իր պտուղները։ Վերածնունդ մի սերունդ պատրաստուեց մի քանի դպրոցների շնորհիւ։ Ներսէսեաններ, Սանասարեաններ, Կեդրոնականներ եւ այսօր Ն. Փալանճեան ճեմարանները, իրենց դրոշմը դրել են եւ դեռ դնում են սերունդների վրայ։ Մեզ հարկաւոր է որ Ֆրանսայի մէջն էլ պատրաստուի մի սերունդ որ կրի իր դրոշմը։

Ի զուր մեզ չխաբենք միալար ճառերով։ Ի զուր մեր ժամանակը չվատնենք երկար յօդուածներով։ Մեզ պէտք չեն մխիթարական խօսքերը եւ ոչ էլ ճլիշէ դարձած «ոգի»ների փառաբանութիւնը։ Մեզ պէտք են դպրոցներ, ուր սովորենք մեր Մեծասքանչը, եւ պահելով մեր գոյութիւնը՝ տանք մեր կարգին, յարգանքի ու երախտագիտութեան այն տարրական տուրքը՝ բոլոր իսկական հերոսներին որ ընկան անյայտ, անշիրիմ, առանց մի պարզ խաչի՝ մեր ազգի փրկութեան սուրբ ճամբին վրայ։

ՎԱՆՁԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԱՒԵԼԸ

Անգլիական ճարտարարուեստը վերջերս հրապարակ հանած է ինքնագործ աւել մը, որուն շնորհիւ տանտիկնոջ գործը զբօսանք մը կը դառնայ։

Տանտիկինը, առանց անկողինէն ելլելու, մահիճին քով գտնուող սեղանին վրայ կոճակ մը կը ճնշէ եւ անմիջապէս, պատին գրուած իր պատեանէն դուրս գալով՝ հրաշագործ աւելը կը սկսի իր գործը եւ յաջորդաբար կ՚աւլէ սենեակները, կը փայլեցնէ տախտակամածները, հաւասարմօրէն գործադրելով իր մահիճին մէջ հանգիստ երկարած տանտիկնոջ հրահանգները։

ՁՕՆ

Վերջերս, Միացեալ Նահանգներու Օքլանտ քաղաքին մէջ, գող մը մտած է փաստաբանի մը տունը եւ հոն գտնուող թանկարժէք բոլոր բաները (զարդեղէններ, դեզօրներ եւ դրամ) առնելէ ետք, ինք ալ իր կողմէ յիշատակ մը ձգած է։ Իր զոհի գրադարանի գիրքերէն մէկուն վրայ գրած է յուզիչ ձօն մը եւ տակն ալ՝ անընթեռնլի ստորագրութիւն մը։

ՋՐԱՄՈԼ ՇԱՊԱՆ

Անտարակոյս ամբողջ աշխարհի մէջ ամէնէն շատ ջուր խմող մարդը Եուկոսլաւիոյ Քոսովքա Միթրովիչա գիւղի բնակիչներէն Ապտուլ Շապանն է, որ ամէն օր, ամառ ձմեռ վեցէն ութ կալոն ջուր կը խմէ։

Աշխատած ատեն քովը, գաւաթի տեղ ունի դոյլ մը, ուրկէ ջուր կը խմէ, մօտաւորապէս 20 վայրկեանը անգամ մը։

Շատ ծարաւ եղած ատեն. երբեմն, կրնայ մէկ անգամէն երկու կալոն խմել։ Շապան կ՚ըսէ՝ թէ շատ առողջ է եւ ինքզինքը շատ լաւ կը զգայ։ Այս ջրամոլը հազիւ 35 տարեկան է դեռ։

ԸՍԵԼՈՒ ՆՈՐ ՁԵՒԵՐ

Ամերիկեան շատ մը վարժարաններու տնօրէններ, որոշած են, այսուհետեւ, աշակերտներու վիճակացոյցներուն մէջ իրենց դիտողութիւնները միօրինակ նոր ոճով մը գրել՝ ծնողքներուն դժգոհութիւն չպատճառելու համար։ Զոր օրինակ վիճակացոյցին մէջ պիտի չգրեն՝ թէ այսինչ այսինչեանը ստախօս է, այլ՝ պիտի գրեն. « Իր մտածումները արտայայտելու ատեն, կը դժուարանայ երեւակայութիւնը զանազանել իրականութենէն »։ « Գող » բառին տեղ պիտի գրեն. «Ուրիշներու սեփականութիւնը յարգելու համար՝ պէտք ունի օգնութեան »։ Վերջապէս՝ «Բիրտ» բառին տեղ ալ պիտի գրեն. «Ղեկավարի ձիրք ունի՝ բայց պէտք է սորվի այդ ձիրքը ժողովրդավարօրէն գործածել »։

ՔԱՂԱՔ ՄԸ ՈՐ ՏԵՂ ԿԸ ՓՈԽԷ

Ասկէ մէկ քանի տարի առաջ, Հարաւային Տաքոթայի Փլայթ քաղաքը հակառողջապահիկ նկատուած է։ Այն ատեն, քաղաքի զանազան իշխանութիւնները նիստ գումարելով որոշած են ամբողջ քաղաքը քանի մը քիլոմեթր հեռու ուրիշ տեղ մը փոխադրել։

Ամէնէն առաջ, 120 ձիերու օգնութեամբ, փոխադրած են հսկայ պանդոկ մը։ Անկէ յետոյ, փոխադրած են՝ եկեղեցին եւ միւս բոլոր տուներն ու խանութները։

ՅԱՄԱՌ ՍԻՐԱՀԱՐԸ

Իտալիոյ Քրեմոնա քաղաքին մէջ, Ֆըրանչիսկօ Մոնթինի անուն սիրահար մը, երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է, իր սիրած կնոջ՝ իր անդուլ հետապնդումներով նեղութիւն պատճառած ըլլալուն համար։ Մոնթինիի սիրած կինը հիմա քառասուն տարեկան է։ Տասնըվեց տարեկանէն ի վեր ան մերժած է անոր սէրը։ Եւ այս երկրորդ անգամ է որ յաջողած է բանտ ղրկել իր յամառ սիրահարը, որ սակայն չէ յուսալքուած եւ բանտէն ալ ամուսնութեան առաջարկ ըրած է։

ՁԱՑՐԱՑԱԾ ՓԻՂԸ

Սէյլանի Կոլոմպօ քաղաքի մօտակայ Փերիհերի գիւղին պուտտայական տաճարին մէջ վերջերս տեղի ունեցած արարողութեան մը ընթացքին, տաճարին նուիրական 87 փիղերէն մէկը, անծանօթ պատճառով մը, յանկարծ բարկացած եւ յարձակած է 5600ի մօտ ուխտաւորներուն վրայ։ Ստեղծուած է աննկարագրելի խուճապ մը, որուն ընթացքին 150 հոգի վիրաւորուած եւ քսան հոգի անհետացած են։ Զոհերու մէջ է նաեւ կատղած փիղին ծաղուկը, որ այդ պահուն գտնըւած է անոր ճամբուն վրայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Եւ երբ թէ իր նիւթովը յափշտակուած, սրահին մէջ վեր վար պտըտելով, լայն շարժումներով որոնք հեռաւոր շտեմնըւած հորիզոններ կ՚ընդգրկէին, երիտասարդը իրապաշտ դպրոցին գեղեցկութիւնը, մարդկայնութիւնը եւ կենսունակութիւնը պատմեց, Զօլա, Մօբասան, Միռպօ, Տօտէ իրար խառնելով, անոնց դրուատիքը բանահիւսելով, խօսքերէ աւելի գլխի եւ ձեռքի պերճախօս ժեստերու օգնութեամբը, եւ խորհրդաւոր մեծիմաստ բառերու վրայ երկարատեւ շեշտումներով։

— Օֆ, Զօլան, օրիորդ, Զօլան, մեծ, մեծ մարդ։

Սոֆի կ՚ունկնդրէր՝ երկիւղած ու զմայլուն լռութեամբ, այդ ուսուցիկ եւ բարբառուն հմտութեան քով իր ճղճիմ ագիտութեան բովանդակ մեծութենէն գրեթէ ամօթահար։

Անդին թիկնաթոռին վրայ մաման կը մրափէր՝ գլուխը յենակին տուած, կըծկուած չոր շրթներուն բացուածքէն ակռայլիկ լինտերը ցուցնելով։

— Զօլան, Զօլան, կը շարունակէր երիտասարդը՝ կանգնած աղջկան առջեւ, նայուածքը անոր աչուըներուն մէջ մխրճելով, պէտք է կարդալ Զօլան, օրիորդ ... կ՚ուզէ՞ք կարդալ։

Ինչու չէ, տօքթոր, կը թոթովէր Սոֆի, քանի որ դուք կ՚ուզէք ...

— Այո, կ՚ուզեմ, կ՚ուզեմ որ զարգանաք, օրիորդ, արժանի էք զարգանալու. ահա այս վայրկեանէն մատենադարանս ձեր տրամադրութեան տակ կը դնեմ։ Եկէք, խնդրեմ, եկէք ցոյց տամ ձեզի։

Ու բռնելով մանկամարդ աղջկան ձեռքէն, որ բոլորովին շուարած էր, քաշեց տարաւ իր յարկաբաժինը, դռները փակելով իրենց ետեւէն։

Իր երազած ու խենթի պէս ըղձացած էակին հետ այդպէս առանձնափակ, գիտութեան, գրականութեան եւ մոլութեան մարդուն մէջ պզտիկ ու վաղանցիկ պայքար մը մղուեցաւ։ Իր նպատակին այդքան հեշտօրէն հասած ըլլալու մտածումը արդէն բարոյական ու ֆիզիքական ալ գոհացումով մը կը թուլցնէր, կը մեղմացնէր իր վայրագ տրամադրութիւնները, որոնք օրերով այրեր տոչորեր էին իր էութիւնը։ Հիմակ, մէկ թափով, կրնար տիրանալ անոր, բոլոր իգական հրապոյրներուն, մարմնական բոլոր այդ շնորհներուն։

Հիմակ որ զանիկա իր մօտ բերած էր, եւ վստահ որ ալ ան պիտի չփախչէր, կամաւորապէս կ՚ուզէր հեռացնել գերագոյն ու այնքան մոլեգնօրէն սպասուած, փափաքուած բոպէն, որպէսզի ետքէն ան շատ աւելի ուժգին, աներեւակայելի եւ խորին ըլլար։

Եւ յետոյ պէտք էր վերջապէս իրականօրէն ապրիլ վիպական դիւցազնի մը կեանքը։ Իր այս յիմար կամէութիւնը իր տրփիներուն եռուզեռին մէջ մղձաւանջ մը եղած էր։ Կիրքի յագեցման գործին մէջ անհամբեր աճապարանք մը որքան տափակ ու ռամիկ ժեստ մը պիտի ըլլար իր կողմէ։ Ամէն բան սրտաշարժ բանաստեղծութեամբ մը եւ տրամաթիկ վիպականութեամբ մը շրջապատելը ընդհակառակն, որքան զուական էր ու հաճոյալի իրեն համար։

Իր տարփանքի, տիրացուի ահեղ պէտքին մէջ, հպարտութեան մը ծառացումը կը զգար, մեծանուն ամիրայի մը թոռան՝ ռեւէ հասարակ աղջկան մը ֆիզիքական շնորհներուն առջեւ խոնարհելու, քաշկռտուելու, հառաչելու նուաստութեան ըմբռնումը։

Զէ, ամէն գնով, այս ստորնութեան պիտի չենթարկէր Մարկոս ամիրային յիշատակը։ Իր երազներուն, իր բաղձանքներուն առարկան պէտք էր որ մղուէր, վազէր մինչեւ իրեն աղերսական խոյանքով, լալահառաչ իր սէրը, իր զգուանքը մուրար, իր ոտուըներուն պլլուէր, մարմնին վրայէն սողոսկէր մինչեւ իր շրթները, ափանքի մոլեգին տապլտուքներով, հեշտախտութեան լպիրշ ու ալ անվերապահ շարժումներովը, ու ինք, վերջապէս, կարեկցաբար, զիջանէր գոհացում տալ այդ անդիմադրելի պահանջին, ու, նկատումներու խենթ մոռացումով մը, ալ ինքն ալ իր կիրքերուն, իր տրփիներուն հոսանքին անձնատուր, ապրէր գերագոյն ու անմահական վայրկեանը։ Ու երեւակայուած այս զառանցոտ պատկերին թելադրութեանը տակ, երիտասարդը, ջղագրգիռ եւ ինքնակորոյս, յանկարծ կը լարուէր բազուկներուն վըրայ, աչուըները լայնաբաց, ճակատը քրտնաթաթաւ։

— Օհ, Սոֆի, Սոֆի։

Ու կ՚իյնար նորէն շնչասպառ եւ ոչընչացած։

. . . .

Շատ չանցած, ամիրային աղջիկը բոլորովին անձնատուր եղաւ մանկամարդ աղջկանը, տան մէջ ամէն իշխանութիւն անոր յանձնեց։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

թաղրել թէ հիւլէական զէնքերու գործածութեան եւ արտադրութեան մէջ ետ մընացած ենք»։ Իր կարգին պաշտպանութեան Նախարարը՝ Թ. Կէյթս, անդրադառնալով հիւլէական հաւանական պատերազմի մը, շեշտած է թէ Ամերիկան իր տրամադրութեան ներքեւ ունի անհըրաժեշտ քանակութեամբ հրթիռներ, օդանաւեր եւ հիւլէական զէնքեր ։ «Այս զէնքերով — աւելցուցած է Նախարարը— ի վիճակի ենք քարուքանդ ընելու թշնամին, որքան ալ ուժեղ ըլլայ ան»։

Ցամենայն դէպս մէկ բան յստակ է ։ Դեմոկրատ թէ հանրապետական կը զգան վտանգը, որ պիտի ստեղծուի՝ եթէ երբեք Խրուշչեւ համոզուի թէ կը շահի պատերազմը, եթէ երբեք նախայարձակ ըլլայ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Լու՝ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Մանոյեան, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Աճէմեան եւ համայն ազգականներ ու բարեկամներ, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակներով եւ նուիրատուութեամբ իրենց մասնակցութիւնը բերին իրենց սիրեցեալ մօր, հօրաքրոջ, եւ հօրեղբօր կնոջ, Այրի Տիկին Պատասխան Աճէմեանի կսկծալի մահուան առթիւ։ Փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Պօղոս Մանոյեան 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Յառաջի բարգաւաճման եւ «Հայ-Բոյժ»ին, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Առաքելեան 25ական Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, «Հայ-Բոյժ»ին, Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան եւ Բալայեան սրահներուն (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

Թաղիս Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ, Պ. Անդրանիկ Անդրէասեան տասը Ֆ. Ն., Տէր եւ Տիկին Աստուր Յովհաննէսեան հինգ Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արշակ Նօնոյեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Մանկասարեան հինգական Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Մակարեան տասը Ն. Ֆ., եկեղեցւոյ եւ տասը Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին տեղական մասնաճիւղին ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2.5 (= 250)։ Դիմել Յառաջի հասցէով ։

Գումարները ղրկել մանդա – քարտով *միայն ։*

ՀԱՅԱԾԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, կէս օրէ առաջ, հայկական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ձայնասփիւռէն։

Միջին ալիք՝ 196 մ. ։

Կարճ ալիք՝ 19.84, 25.67, 31.10։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը։ Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն ։

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս ։ (Ակհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին։ Հանդէս եւ պարահանդէսով ։

— ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Տիկին Աղնիւ Գազազեանի բնակարանը, 6 Րիւ Սէն Սիւլբիս, *Փարիզ* (6), *մէթրօ Օտէօն ։ Օրակարգ՝ պարահանդէսի հաշուետուութիւն, դըպրոցական եւ ընթացիկ հարցեր։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Անի կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

. Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15.30ին Տէսինի *կոմիտէն։ Կը հրաւիրուին Փօն տը Շէրիւիի ընկերները ։*

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն խմբական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան փոքր սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց.22Ն.Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 7 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8717 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4518

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ"

1928 Մայիս 23էն 24 լուսնալիք գիշերը յանկարծամահ կ'ըլլար Թէոդիկ, «Ամէնուն Տարեցոյցը»ի ծանօթ հեղինակը, որ կը բնակէր Յառաջի այն ատենուան խմբագրատան կից անշուք սենեակի մը մէջ (208պիս, Րիւ Լաֆայէթ) : 1929ի հատորին 248 էջերը տպուած էին արդէն: Բարեկամները շարունակեցին տպագրութիւնը եւ Տարեցոյցը՝ 528 մանրատառ էջերով՝ լոյս տեսաւ ժամանակին «Մասիս» տպարանէն:

Ասիկա եղաւ վերջինը :

Ամէնուն Տարեցոյցը շտեմարան մըն էր պիտանի գիտելեաց: Թէոդիկ յամառ աշխատող եւ անխոնջ պրպտող՝ գիտէր հետաքրքրական նիւթեր հրամցնել իր հաւատարիմ ընթերցողներուն, ջանալով տարուէ տարի կատարելագործուած հատոր մը լոյս ընծայել: 1907էն մինչեւ իր մահը հրատարակեց 19 հատորներ :

Սուգի ենթարկուեցան գրասէրները, որոնք տարիներով կը սպասէին անոր, որ պիտի գար գրաւելու Թէոդիկի պարապ ձգած աթոռը :

Քանի մը կարճատեւ փորձեր կատարուեցան զանազան երկիրներու մէջ: Մ. Մ. Գարսամեան եղբայրները 1931 – 35 հինգ տարի Փարիզի մէջ հրատարակեցին Կեանք եւ Արուեստ տարեգիրքը, զոր ետքէն ամսաթերթի վերածեցին (1936–40):

Պոսթընի մէջ ընկեր Ս. Վրացեան 1943 – 48 հրատարակեց Հայրենիք տարեգիրք տօնացոյցը: Իսկ Պէյրութի մէջ ողբացեալ Գասպար Իփէքեան լոյս ընծայեց Համազգայինի օրացոյց տարեցոյցը, երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ :

Այս փորձերը մնացին առանց վաղորդայնի Անոնց հեղինակները յաւակնութիւնը չունեցան շարունակելու Թէոդիկի գործը:

Հարկ եղաւ սպասել մինչեւ 1953, երբ Թերթիս աշխատակից Կարօ Գէորգեան Յունաստանէն մինչեւ Պուլկարիա, անկէ մինչեւ Գերմանիա, Փարիզ ու Գահիրէ փոթորկալից կեանք մը ետք, ի վերջոյ գնաց հաստատուիլ Պէյրութ, որ դարձած է մեր օրերու հայկական մշակոյթի նոր փարոսն մը:

1954ին լոյս տեսաւ իր «Ամէնուն Տարեգիրք»ին առաջին հատորը :

Գտնուած էր վերջապէս Թէոդիկի գործը շարունակող մտաւորական մը:

Կարօ Գէորգեան ծանօթ դէմք մըն էր լրագրութեան մէջ, սկսեալ Պոլսոյ Ճակատամարտէն, ուր կ'առնէր իր առաջին քայլերը: Տարիներով Սելանիկի մէջ հրատարակեց Հորիզոնը: Պահ մըն ալ մաս կազմեց Յառաջի եւ Յուսաբերի խմբագրական մնայուն մարմնին :

Շարունակելով հանգուցեալ Թէոդիկի աւանդութիւնը, Ամէնուն Տարեգիրքին հեղինակը կը ջանայ աւելի կենդանի եւ օրուան կեանքին հետեւող հատոր մը լոյս ընծայել: Ու կը յաջողի: Լրագրողի ջիղը զօրաւոր է իր մէջ: Մարդ կը հիանայ իր անհուն եռանդին վրայ: Ամէն տարի կը ճամբորդէ՝ նիւթական մեծ զոհողութիւններու գնով՝ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար զանազան երկիրներու մէջ հաստատուած հայկական գաղութները: Վաւերական նիւթեր եւ նըկարներ կը հաւաքէ, ճշգրիտ գոյներով պատկերացնելու համար Սփիւռքի Հայութեան կեանքը, անոր եկեղեցական, ազգային, քաղաքական, կրթական, մշակութային, բարեսիրական, երիտասարդական, մարզական, հայրենակցական եւ այլ բոլոր կազմակերպութիւնները :

Լիբանանի, Սուրիոյ, Իրաքի, Եգիպտոսի, Իրանի եւ Ֆրանսայի հայկական գաղութները մանրամասնօրէն նկարագրած էր նախորդ հատորներուն մէջ: Այս տարուան հատորին մէջ (եօթներորդ տարի) շուրջ 200 էջ յատկացուած է յունահայ գաղութին, որուն կեանքին լաւատեղեակ է՝ երկար տարիներ ապրած ըլլալով Ելլադայի մէջ:

Ազգային հայկական սփիւռքի պատմութիւնը գրող հեղինակը անսպառ նիւթ պիտի գտնէ Կարօ Գէորգեանի տարեգիրքերուն մէջ:

Այս տարուան հատորը իր 650 էջերուն մէջ մեզի կուտայ այլազան նիւթեր, մէկը միւսէն հետաքրքրական :

Ամէն քաջալերանքի արժանի է հեղինակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՍՈՒՍԹԵԼ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԷ ԻՐ «ՀԵՌԱՑՈՒՄԸ»

Կառավարութեան կարգ մը նախարարներու փոփոխութիւնը պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ. —

Մեսմէր բանակներու նախարար նշանակուեցաւ Կիյոմայի տեղ: Թեռնուառ կը ստանձնէ տեղեկատուութեանց նախարարութիւնը, որուն նախկին նախարարը՝ Ֆրէ, Կիյոմայի հետ, կը նշանակուի պատուիրակ – նախարար վարչապետին մօտ :

Դահլիճէն կը քաշուին նաեւ Սուսթել (Սահարա եւ Անդրծովեան Ֆրանսա) եւ Քոռնիւ – Ժանթել (Թղթատար) : Յատկանշական է որ երկու նախարարները կը պատկանին, տը Կոլի մեծամասնութիւնը ապահովող՝ «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան :

Սուսթելի պաշտօնը կը բաժնուի երկու հոգիի միջեւ՝ Կիյոմա (հիւլէական ուժ) եւ Լըքուռ (Սահարա եւ Անդրծովեան հողամասեր): Թղթատարական Նախարարութեան գլուխը կը նշանակուի Պօքանովսքի:

Կ'արժէ յիշատակել որ Սուսթել ուժգնօրէն կը բողոքէ իր հեռացման առթիւ, որուն միակ պատճառն է ըստ իրեն՝ «իր կապը Ֆրանսական Ալժերիոյ համար» : Հրատարակած պաշտօնական բողոքագրին մէջ, Սուսթել կը շեշտէ — « 19 տարի, եօթը ամիս եւ տասնրութ օր ետք, այն օրէն երբ ներկայ պատասխանեցի տը Կոլի կոչին, տարի մը, ութ ամիս եւ 23 օր ետք՝ Մայիս 13էն, հեռացուած եմ կառավարութենէն ծափահարութիւններովը անոնց՝ որոնք երբեք չներեցին ինծի այն մասնակցութիւնը զոր ըստանձնեցի նոր վարչաձեւին հաստատումին մէջ:

« Ոչ ոք կրնայ հաւակնութիւնն ունենալ որ ղէշ կատարած եմ պարտականութիւններս, Սահարայի անդրծովեան հողամասերու եւ հիւլէական մարզի մէջ ձեռք բերուած արդիւնքները իրենք իսկ կը խօսին:

« Ուրեմն հեռացումս ուրիշ պատճառ չունի քան այն կապը զոր կը պահեմ ի գին ամէն բանի ֆրանսական Ալժերիոյ դատին համար :

« Այս կէտին շուրջ, ոչինչ եւ ոչ ոք կրնայ խախտել համոզումս: Միայն խղճիս կը հնազանդիմ :

« Եւ ոչ մէկ բան արժէք կ'ունենայ Ալժերիոյ մէջ, ցորչափ համայնավարները եւ նահանջական ոգի ունեցողները, որոնք մեղսակից են Ալժ. Ազատ. Ճակատին եւ որոնց անպատիժ մնալը՝ դէպի յուսահատութիւն մղեց ահաբեկչութեան դժբախտ զոհերը, իսկ անոնց արձագանգները բարոյալքեց բանակը, իրենց վրայ կը զգան հանրապետական օրէնքին խիստ պարտադրանքները :

« Յետոյ, վտանգաւոր կը նկատեմ վրէժխնդրութեան եւ զսպումի որեւէ քաղաքականութիւն որ կը գործադրուի Ֆրանսացիներու վրայ, նոյնիսկ մոլորած. մինչ անդին սոսկալի ոճիրներ ընող ահաբեկիչներ կը խնայուին:

« Վերջապէս կը յիշեցնեմ որ Ֆրանսան մէկ թշնամի ունի Ալժերիոյ մէջ. — Այդ թշնամին ֆելլաղան է, անոր դէմ է որ պէտք է պետութեան բոլոր ուժերը ի գործ դրուին, եթէ կ'ուզուի որ ալժերիացի բնակչութիւնը, ազատագրուած ահաբեկչութենէն, կարենայ, երբ օրը հասնի, ազատօրէն իր որոշումը տալ Ֆրանսայի ի նպաստ »:

Վերափոխուած կառավարութիւնը լըման կազմով ներկայ կ'ըլլայ ուրբաթ օրուան Նախարարաց Խորհուրդի նիստին : Վարչապետ՝ Տըպրէ ներկայացուցած է Ալժերիոյ ներկայ կացութիւնը: Յաջորդաբար խօսք առած են, ներքին եւ արդարադատութեան նախարարները որոնք մանրամասնութիւններ տուած են «բացառիկ իրաւասութեանց» կիրարկման ձեւին շուրջ: Նախարարական Խորհուրդը վաւերացուցած է այն բոլոր վերամշակուած օրինագիծերը որոնք կը վերաբերին ներքին ապահովութեան եւ պատժական օրէնքներուն :

Արդարադատութեան, ներքին գործոց եւ բանակի նախարարները Ալժերիա մեկնած են, տեղւոյն վրայ քննելու կացութիւնը եւ ձեռք առնելու անհրաժեշտ նըկատուած միջոցներ :

Ալժերիոյ մէջ կացութիւնը միշտ հանդարտ է, թէեւ տեղւոյն ժողովուրդը «չի հասկնար թէ ինչո՞ւ խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնուին» մարդոց դէմ որոնց միակ յանցանքը Ֆրանսացի մնալու իրենց բաղձանքն էր :

Ֆրանսայի մէջ ծայրայեղ նկատուած կազմակերպութիւններու եւ անձերու հանդէպ խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնըւին: Երէկ, նոր ձերբակալութիւններ տեղի ունեցած են:

Մաքրագործումները կը շարունակուին նաեւ Ալժէի մէջ: «Վերջին Ժամ» թերթը որ կը պատկանի «Էքօ տ'Ալժէ»ի խումբին, իբրեւ խորագիր դրած էր. — «Ալժէ՝ դատաւորներու ժամուն» :

Օրթիզի սրճարանը փակ կը մնայ համաձայն իրեն տրուած հրահանգին: Կարգ մը փոքր փողոցներու մուտքը միշտ արգիլուած կը մնայ եւ զինուորներ կը հըսկեն կարգապահութեան :

Լակայարտ, Պիաճի եւ Մուրատ Քաուսի քաղաքական բանտարկեալներ նըկատուած չեն եւ այդ պատճառով ոչ այցելու, ոչ թերթ, ոչ թղթակցութիւն կը ստանան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ հրապարակեց անցեալ տարուան մարդահամարին մանրամասնութիւնները: Վիճակացոյցէն յայտնի կ'ըլլայ թէ Խորհրդ. Միութեան բնակչութեան ընդհ. թիւն է՝ 208.826.650 միլիոն, որոնցմէ 94.050.303 այրեր եւ 114.776.342 կիներ են: Վիճակացոյցին մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը յիշատակուի Հրեաներուն թիւը (2.268.000): Նկատողութեան արժանի կէտ մը. Ղազախ հանրապետութեան մէջ ռուս տարրը հարիւրին 43 համեմատութեամբ է, մինչ տեղացիները հարիւրին 29ը կը կազմեն միայն: Բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ Ռուսերը կը կազմեն «զգալի փոքրամասնութիւն» մը:

ԻՏԱԼԻՈՅ բնակչութեան թիւը 50 միլիոնը անցած է :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ ապահովութեան մարմինները երեւան հանած են, համայնավարներուն հաշւոյն աշխատող «լրտեսական կարեւոր ցանց մը» ոստիկանութենէն ներս: Տասներկու ոստիկաններ ձերբակալուած են :

ՀՌՈՄԻ մէջ վերջ գտաւ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարը : Այս առթիւ հրապարակուած է զեկոյց մը ուր ի մէջ այլոց կը թելադրուի արեւմտեան պետութիւններուն «գործակցութեան դաշտ ստեղծել ի խնդիր աշխարհի խաղաղութեան ամրապնդման եւ համաշխարհային ապազինութեան » : Թոլիաթթի 913ի վրայ 908 ձայնով ընդհ. քարտուղար վերընտրուեցաւ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ գիտնականներ յաջողած են ռատարով յարաբերիլ արեւին հետ: Ցոլարձակուած զօրաւոր կարճ ալիքներ «դպած» են արեգակի «երեսին» եւ 17 վայրկեան ետք լսուած են անոնց հոլումին արձագանգները: Արեգակին հեռաւորութիւնն է, 93.000.000 մղոն: Ծովային նախարարութիւնը որ կը յայտնէ այս նոր գիւտը կ'աւելցնէ թէ յաջողած են նաեւ, պատրաստել ռատարի գործիք մը, որ կրնայ տեսնել հրթիռներ եւ ճշել ռմբակոծող օդանաւերու թռիչքը, 2600 մղոն հեռաւորութեան վրայ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ձայնասփիւռը արձագանգ եղաւ ժողովրդային ցոյցի մը, որ տեղի ունեցած է Պաղտատի մէջ, Քասըմի եւ իր խմբաւորած կառավարութեան դէմ : Ցուցարարները «Անկցի համայնավարութիւնը» պոռացած են: 100 հոգի ձերբակալուած են :

ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ հնադարեան քաղաքի մը աւերակները երեւան ելան հարաւային Ֆրանսայի մէջ. Մարսէյլէն ոչ շատ հեռու Օպանեի մօտերը :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Ուխտի երկիրներուն ժողովը վերջացաւ պաշտօնական զեկոյցի մը հրատարակումով : Միացեալ Նահանգները մերժեցին այս զեկոյցին կարգ մը առաջարկները, ինչպէս՝ ոչ – յարձակողական դաշինքի մը ստորագրութիւնը Ատլանտեան եւ Վարշաւայի Ուխտերու անդամ պետութեանց միջեւ : Լոնտոնի կառավարութիւնը անընդունելի կը գտնէ զեկոյցին մէջ առաջարկուած օրակարգը վերին ժողովին համար, իսկ Պոնի պաշտօնական շրջանակները անգամ մը եւս կ'արձանագրեն դաշնակցային Գերմանիոյ դէմ եղած յարձակումները:

«ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պատերազմական կազի պահեստը բաւարար է աշխարհի բոլոր մայրերը, կիները եւ երախաները սպաննելու համար » յայտարարած է դեմոկրատ ներկայացուցիչ Պայրըն Ճոնսոն. քիմիական պատերազմի շուրջ վիճաբանական ժողովի մը մէջ:

ՊԻԶԵՐԹԻ համար հաւանական կը թըւի համաձայնութիւն մը Թունուզի եւ Ֆրանսայի միջեւ: Պուրկիպա պիտի ընդունի վարձել Ֆրանսայի Միջերկրականի կարեւոր կայանը :

×

Ես ձեզ բերում եմ լեռների շունչը,
Սրբութիւնները լեռնաեովերի ,
Ես ձեզ բերում եմ հոգուս տրտունջը ,
Անզուսպ մռունչը վշտիս ծովերի .
Ձեզ շշնջում եմ՝ սիրեցէ՜ք անյագ .
Ինչպէս լեռների հովիւն հովւուհուն ,
Ա՜խ, ոչ թէ ինչպէս մեղուն խեղկատակ,
Որ ծաղկէ ծաղիկ է միշտ թռչկոտում,—
Գրկէ – գիրկ մի՛ք տա սէրը, որ մնաք
Լեռներիս նման բարձր ու իմաստուն ,
Լեռներիս նման վսեմ ու վճիտ ,
Լեռներիս նման, ա՜խ դու էլ, իմ սիրտ..

×

Դու ի՞նձ ես սիրում թէ իմ երգերը,
Գաղտնի գերիդ է, մանուկ, սիրտս խեղճ,
Հէնց որ զգում եմ ես իմ աչքերը՝
Աչքերդ են բացւում իմ աչքերի մէջ, —
Աւա՜ղ, իրա՞ւ է, որ կայր է սէրը:
Դու զարուն ,
Ես ձմեռ ,
Դու սկիզբ ,
Ես վերջ, —
Մանուկ .էլ ո՞ւր եմ քեզ սեղմում անվերջ,
. . . .
Թէ՞ գտայ կորած զարունս քո մէջ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
ԱՆԱՍԵԱՆԻ

Բ.

Անասեան, որակելու համար իր աշխատութեան առարկան, իբրեւ գիտական տարազ՝ կը նախընտրէ գործածել «մատենագիտութիւն» բառը։ Եւ այս առթիւ, իբրեւ բացատրութիւն ու վկայութիւն, կը դրէ ·

— Մատենագիտութիւն բառը նշանակում է «մատեանների գիտութիւն» եւ կազմուած է մատենագէտ բառից, որը Ե· դարից է գալիս։ Հայկազեան բառարանների բացատրութեամբ՝ մատենագէտ նշանակում է «գիտակ եւ հմուտ մատեանց», կամ՝ «գիտակ մատենից եւ դպրութեանց»· եւ իրօք այդ նշանակութեամբ էլ գործածուած է Աստուածաշնչի հայերէն թարգմանութեան մէջ» (Եզեկ· Իէ· 9)։

Վկայութիւնը սխալ է ընտրուած ։ Եզեկիէլի գիրքին մէջ «մատենագէտ» բառը գործածուած չէ այդ նշանակութեամբ, ոչ ալ ··· ուրիշ իմաստով՝ ըստ բնագրին, նոյնիսկ ըստ Նախադասութեան պահանջին ։

Այլ կալուածի մը մէջ, փարամոնիա կը կոչուի սխալը, զոր կը կատարէ մարդ՝ երբ հաց կ'անուանէ քարը կամ սոխ կ'անուանէ տանձը։ Այս տեղ սխալը կը ծագի տարբեր պատճառէ մը։ Ի՞նչ է պատճառը, որ Աստուածաշունչ Մատեանի հայ թարգմանիչը «մատենագէտ» բառն է դրեր հոն՝ ուր բնագիրը կը դնէ ··· քաղաքի մը անունը ։

Թէ Աստուածաշունչ Մատեանի առաջին հայերէն թարգմանութիւնը կը հետեւի ասորերէն օրինակին, (յետոյ վերաքննուած է եւ «բարեփոխուած» ըստ յունական օրինակին), տեսակէտ մըն է որ կը գոհացնէ զիս։ Վէճի նիւթ պիտի չդարձնեմ, այլեւս, թէ ո՞ր օրինակն է նուազ խաթարուածը, «սուրբը» կամ «ճշգրիտը» լեզուական տեսակէտով, եբրայակա՞նը, ասորակա՞նը թէ յունականը, — իրար կ'արժեն բոլորն ալ։ Զիս կը հետաքրքրէ այն իրողութիւնը միայն թէ Աստուածաշունչ Մատեանը հայերէնի թարգմանուած չէ մէկ անգամէն եւ ամբողջովին ։ Ու կը թուի թէ սքանչելի հայագէտի մը վիճակուած էր «ի հայ լեզու փոխել» Եզեկիէլի գիրքը՝ հետեւելով յունարէն օրինակին, մրցումի հանելով յունարէն եւ հայերէն լեզուներու բառամթերքի ճոխութիւնը ։

Այստեղ քննութեանց առարկայ է Եզեկիէլի գիրքին այն գլուխը(*), ուր «Բուզեայ որդին» կը մարգարէանայ Տիւրոսի կործանումը·—

Միջերկրական ծովին այս գոհարը, զոր հայերէն թարգմանութիւնը կ'անուանէ Ծուր, մարգարէն կը նմանցնէ շքեղ նաւի մը, որու տախտակներն անգամ շինուած էին եգիպտական բեհեզէ, առագաստները՝ կապուտակ ու ծիրանեգոյն կերպասէ, թիակները՝ Բասանի կաղնիներէն, կայմը՝ Լիբանանի եղեւնափայտէն, նաւաստիները՝ տօսախէ, փղոսկրով դրուագեալ։ Պերճ նկարագրութիւն մը, պերճաբարբառ հայերէնով մը տըրուած ։

Այս գոհար քաղաքին ճոխութիւնը նըկարագրելով՝ Եզեկիէլ մի առ մի կը յիշատակէ բոլոր այն ժողովուրդները, որոնք առուտուր ընելու կուգային մինչեւ Միջերկրականի արեւելեան ափունքը, եւ Ծուր։ Այդ ժողովուրդներու կարգին՝ նաեւ ··· Հայերը, ինչպէս կ'ըսեն մեկնիչները · «Եւ ի տանէ Թորգոմայ ձիովք եւ հեծելովք եւ ջորւովք լցին զվաճառս քո»։ Նաեւ Գեբաղացիք, առաջնակարգ ճարտարապետներ, որոնց շինարարական տաղանդին վկայութիւն կուտան արդի պեղումները։ Ծիւնիէէն վեր, լերան ու ծովին կազմած մահիկներէն անդին, — ի՜նչ հոյատեսիլ պատկեր՝ զոր անգամ մը տեսնողը ա՛լ չի մոռնար սքանչացումի եւ յափշտակութեան պահը, — հին քաղաք մըն է Գեբաղացւոց հայրենիքը, այժմ աւերակ, որուն կռնակն ի վեր կը բարձրանայ լեռը, Ադոնիսի հէքեաթներուն աշխարհը ։

Այդ քաղաքը կը կոչուէր Գեբալ, — սեմական երեքգրեան (թրիլիթէռ) բառ մը (կը գրուի գիմէլ, բէթ, լամեդ տառերով), արաբական ձեւով՝ ճեպալ (կը գրուի ճիմ, պէ, լամ տառերով), կամ ճիպէյլ, ինչպէս ծանօթ է մեր որբերուն՝ իրենց որբանոցային կեանքին մէջ ։

Գեբալ, հայերէն տառադարձուած ձեւով՝ Գեբաղ, ըստ իր արմատական նշանակութեան՝ բառ մըն է որ ունի ոլորել իմաստը, ինչպէս չուանը։ Արդարեւ, սկզբնաբար կը նշանակէր պարան ։ Սովորութեան մը պատճառով, հողային սահմանները գծելու համար՝ միշտ պարան գործածելով, ի վերջոյ բառը առաւ սահման, եզր, նոյնիսկ կատար իմաստները, որովհետեւ լեռները, իրենց շղթայով, կը գծէին հորիզոնը՝ մէկ կատարէն միւսը։

Գեբալ, այսպէս, ստացաւ իր վերջնական բառարանային նշանակութիւնը, լեռ ։

Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ շատ է գործածուած Գեբաղ անունը, յաճախ իբրեւ անձնանուն (Ա· Մնաց· Ա· 22 եւ այլուր, ուր երբեմն «ի մեզ գրի Գեբէլ», նոյնիսկ [illegible]) իբրեւ աշխարհագրական անուն՝ ծանօթ են այլ Գեբաղներ, առաւել կամ նուազ չափով հռչակաւոր, բայց ամէնէն հռչակաւորն է այն որ, հելլենական տիրապետութեան շրջանին եւ հելլենական մատենագրութեան մէջ, կոչուած է նաեւ Բիբլոս ։

Ուրեմն սեմական Գեբաղ քաղաքը եւ հելլենական Բիբլոս քաղաքը նոյն քաղաքներն են, առանց առարկութեան(**)։

Գեբաղ բառին ստուգաբանութիւնը տըւինք արդէն։ Գալով Բիբլոս անուան, պէտք է գիտնալ թէ ոչ մէկ կապ ունի բիբլոս բառին հետ, յունարէն՝ մատեան կամ գիրք նշանակութեամբ, (Բիբլոս անուան բացատրութիւնը՝ քիչ ետքը)։

Հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանին թարգմանիչը, մեր սքանչելի հայագէտը, օտար լեզուի մէջ ակար թերեւս, Բիբլոս քաղաքին անունը կրող Բիբլացիքը թարգմաներ է ··· «մատենագէտք»։

«Եւ ծերքն մատենագէտք (փոխանակ Բիբլոսի) եւ իմաստունք նորա որ էին ի քեզ, նոքա զօրացուցանէին զխորհուրդս քո···» (Եզեկ· Իէ· 9)։

Ճիշդ է թէ շատ խաթարուած է Եզեկիէլի գիրքը, ըլլայ յունարէնը, ըլլայ եբրայերէնը կամ ասորերէնը։ Բայց անընդունելի է մատենագէտք թարգմանել Բիբլացիքը։ Այս վերջին ձեւով թարգմանուած վկայութիւն մը կը գտնենք այլ տեղ (Գ· Թագ· Ե· 18)։

Պատկերազարդելու համար մեր այս սրբագրութիւնը, կ'աւելցնենք պատմական – դիցաբանական հետեւեալ ծանօթութիւնները· —

Հեթանոսական սուրբ քաղաք մըն էր Գեբաղը, Ճիպէյլը կամ Բիբլոսը ·

Հելլէնները դիցաբանական աւանդութեան մը կը կապեն իր հիմնարկէքը ։

Բիբլիս կը կոչուէր գեղանի աղջիկ մը, Կօնոս՝ իր եղբայրը։ Եղո՜ւկ, քոյր եւ եղբայր սիրահարեցան իրարու՝ մեղաւոր սէրով մը։ Օր մըն ալ, եղբայրը, խղճահար եւ ամօթահար, փախաւ ելաւ լեռները, իսկ քոյրը, յուսահատ եւ խենթեցած, փնտռելու գնաց ետեւէն եւ այն պահուն՝ երբ անդունդ կը նետուէր ժայռէ մը վար, աստուածներուն գթութեամբ՝ կերպարանափոխուեցաւ ու դարձաւ առուակ մը, որու ջուրը չի սպառիր երբեք, ինչպէս չսպառեցան երբեւիցէ դժբախտ աղջկան արցունքները։ Ի յիշատակ այս աղջկան՝ ժողովուրդը Բիբլոս կոչեց փիւնիկեան քաղաքը, որու հարաւէն կ'անցնէր ծանօթ գետակը (այժմ Նահր Ֆետար) ։ Այդ գետը կը կոչուէր նաեւ Ադոնիս, որու պատմութեան կապուած է դիցաբանական այլ սիրուն հէքեաթ մը ·—

Հրաշագեղ աղջիկ մըն էր Զմիւռնան, այնքան գեղեցիկ՝ որ մայրը պարծենցաւ թէ աստուածուհիներուն մէջ անգամ չկար նմանը ։ Կատղեցաւ դիցուհին Աֆրոդիտէ, որ աղջկան սիրտին մէջ վառեց մեղաւոր սիրոյ մը կրակը՝ այն ձեւով որ ծանօթ է Ղովտի աղջիկներուն (Ծննդ· ԺԹ· 31 – 36)։ Տասներկու գիշեր՝ սիրահարները, առանց իրարու ինքնութիւն ճանչնալու, ըմպեցին սիրոյ գինին։ Բայց երբ արթնցաւ հայրը եւ իմացաւ գործուած մեղքը, սուր ի ձեռին՝ հալածեց աղջիկը։ Աստուածները մեղքցան եւ պաշտպանեցին Զմիւռնան՝ զայն կերպարանափոխելով զմուռսի ծառի։ Տասը ամիս ետքը, ծառին կեղեւները բացուեցան եւ ծառին ընդերքէն դուրս խոյացաւ պատանի մը, աննմա՛ն գեղեցկութեամբ, որ կոչուեցաւ Ադոնիս, թարգմանի՝ Տէր։ Աֆրոդիտէ եւ Պերսեփոնէ դիցուհիները սիրահարեցան պատանիին ու կռիւ ըրին իրարու հետ ։ Աստուածահայրն Արամազդ հրաման ըրաւ որ տղան չորս ամիս ապրի Աֆրոդիտէի հետ, չորս ամիս՝ Պերսեփոնէի հետ, տարւոյն մնացեալ մասն ալ՝ տղան ինչպէս կամենայ։ Այս անգամ նախանձեցաւ Արտեմիս դիցուհին, որ վրէժխնդրօրէն վարազ մը հանեց Ադոնիսի դիմաց՝ երբ որսի ելած էր ան։ Վարազը վիրաւորեց Ադոնիսը, որ մեռաւ, — իր արի՛ւնն է որ կը հոսի, կ'ըսեն տեղացիները, երբ, ձիւնհալքին, Ադոնիս գետը, կարմիր հողէն (կ'ըսեն՝ երկաթ կը պարունակէ) գունաւորուած, արիւնի գոյն առած, կ'իջնէ դէպի ծով (Ուրիշ հէքեաթ մը, զոր հրատարակած եմ այլուր, կ'աւանդէ թէ Աֆրոդիտէ, իմանալով Ադոնիսի վիրաւորուիլը, կը վազէ հերարձակ ու բոկոտն, կ'ուզէ օգնութեան հասնիլ, երբ փուշը կը խայթէ գարշապարը, կը հոսի արիւնը եւ սիրոյ դիցուհիին արիւնով՝ կը կարմրին վարդերը, որոնք ճերմակ էին սկզբնաբար)։

Ի վերջոյ, Փիւնիկեան այս քաղաքը, Բիբլոս, որ, կը կրկնեմ, ոչ մէկ կապ ունի բիբլ բառին հետ (= Աստուածաշունչ Մատեան կամ պարզապէս մատեան), ոչ ալ ··· մատենագիտութեան հետ, դարձած էր հռչակաւոր սուրբ քաղաք մը, ուր ուխտագնացութեան կ'երթար ժողովուրդը՝ գարնան եղանակին, ձիւնհալքին, ու ծիսական արարողութիւններ ու խրախճանքներ կը կատարէր գետին եզերքը ։

Այստեղ ծնած է Փիլոն Բիբլացին։ Վերջապէս Եգիպտացիք «աստուածներու երկիր» կ'անուանէին Բիբլոսը կամ Գեբաղը, աւելի ճոխ, աւելի փարթամ, աւելի հռչակաւոր քան Տիւրոսը։

Վերադառնալով մեր նիւթին, — Աստուածաշունչ մատեանի հայ թարգմանիչը, կարդալով «Բիբլացի ծերերը», յունարէն բացատրութիւնը, թարգմանած է «մատենագէտ ծերերը», — եւ Յ· Անասեան ալ այս «մատենագէտ» բառն է որ վկայութեան կը կանչէ՝ ըսելու համար թէ «մատենագէտ նշանակում է գիտակ եւ հմուտ մատենից», թէ այս իմաստով ալ գործածուած է Ե· դարուն մէջ։ Ըսինք թէ Գեբաղը կամ Բիբլոսը ներկայացնողները ոչ թէ մատենագէտ էին, այլ առաջնակարգ վարպետներ ճարտարապետութեան։ Թէ «մատենագէտ» բառը, բնագրին համապատասխան կամ ոչ, գործածուած է Ե· դարու հայ լեզուին մեր մեծ վկայարանին մէջ՝ ճիշդ է։ Բայց թէ ի՛նչ կը նշանակէր, ա՛յդ է որ պիտի բացատրեմ յաջորդով ։

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Շատ հետաքրքրական դէմք մըն է այս Եզեկիէլը, որ մարգարէանալու համար՝ կը պառկի գետնատարած, 190 օր ձախ կողմին վրայ, եւ 40 օր՝ աջ կողմին վրայ, ու չուաններով կը կապէ իր մարմինը՝ որպէսզի դիրք չփոխէ աջ կամ ձախ կողմին վրայ պառկելու ժամանակ ։ Եզեկիէլ ուսումնասիրուած է նաեւ իբրեւ հոգեախտաբանական առարկայ ։

(**) Կրնայ պատահիլ որ, օր մը, լեզուաբանութիւնը հաստատէ թէ Բիբլոս կը ծագի փիւնիկեան բառէ մը, կամ խնամութիւն մը տեսնէ Գեբաղ ու Բիբլոս բառերուն միջեւ ։

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Ներքինապետը շուտով կը գտնէ Եէ Հօ Նօ Լայի հաւատարիմ սիրահարը, որ ըղձացած էր իր գլուխը հաւաքելու իրեն նուիրուած կորիճներ, անոնցմէ խումբ մը կազմելով ի հարկին օգնութեան հասնելու համար իր երազներուն եւ իր տենչանքներուն առարկայ էակին ։

Եոնկ Լու երբ վերահասու կ'ըլլայ եղելութեան եւ կը համոզուի որ իր սիրած էակը ենթարկուած է ահաւոր փորձանքի մը, իր հետ առնելով կորիճներու ստուար խումբ մը, խելայեղ արշաւով կը մեկնի դէպի Քու Փէ Քէուի կիրճը, ուր տեղի պիտի ունենար աւազակային անարգ յարձակումը՝ երկու կիներու վրայ։

×

Երկու կայսերական այրիները, որոնք նախկին հակառակորդներ էին եւ այժմ դարձած էին սրտակից բարեկամներ, միեւնոյն կառքին մէջ նստած, կը ճամբորդէին ուրախ ու զուարթ ։

Վայրկեան մը իսկ չէին կասկածեր այն ահաւոր վտանգին մասին, որ կը սպառնար իրենց երկուքին ալ կեանքին· եւ սակայն Եէ Հօ Նօ Լա, բացատրեց իր ընկերուհիին եւ պարզեց այն բոլոր անախորժութիւնները որոնք յառաջ կրնային գալ եթէ երեք դաւադիրները Փեքինի մէջ յաջողէին իրենք զիրենք ընդունիլ տալ իբրեւ օրինական խնամակալները կայսերական գահուն։ Անպայման, կ'ըսէր խելացի հարճը, երբ անգամ մը անոնք ձեռք ձգէին գերագոյն իշխանութիւնը, իրենց առաջին գործը պիտի ըլլար մէջտեղէն վերցնել հանգուցեալ կայսեր երկու եղբայրները՝ իշխան Քունկը եւ իշխան Զուէնը որ ամուսնացած էր, ինչպէս գիտենք, Եէ Հօ Նօ Լայի քրոջ հետ։ Այնուհետեւ, անկասկած, նորելուկ խնամակալները պիտի աշխատէին մէջտեղէն վերցնել կայսերական գերդաստանին այն բոլոր միւս անդամները որոնք պիտի ուզէին իրենց ծրագիրներուն իրագործման արգելք հանդիսանալ ։ Եւ աւելին, հանգուցեալ կայսեր երկու այրիները պիտի արժանանային նոյն ցաւագին բախտին ։

Առ այժմ, սակայն, կ'ըսէր հարճը, անմիջական վտանգ չկար եւ կարեւորը այն էր որ կարողանային առանց որեւէ խոչընդոտի հասնիլ Փեքին եւ արժանանալ ժողովրդային գուրգուրանքի եւ յարգանքի, որ զիրենք պիտի դարձնէր անխոցելի, որեւէ խնամակալութեան առջեւ ։

Մինչ այսպէս խօսելով երկու կիները իրենց ճամբան կը շարունակէին, յանկարծ, երբ Քու Փէ Քէուի կիրճին առջեւ հասած էին, երկու այրիները իրենց կառքին դռնակէն տեսան աւազակային դէմքով մարդիկ, որոնք շրջակայ ժայռերէն դուրս գալով, սկսած էին յարձակիլ իրենց կարաւանին վրայ ։

Այն մէկ քանի զինուորները զորս դաւադիր խնամակալները յատկացուցած էին երկու կիներուն պաշտպանութեան, յարձակման առաջին իսկ պահուն քաջաբար դիմադրելէ ետք, հետզհետէ ինկան դիտապաստ, յարձակող աւազակներուն գերազանց թիւին պատճառով ։

Սոսկումէն կայծակնահար, Եէ Հօ Նօ Լա եւ իր ընկերակիցը ականատես եղան իրենց պահակներուն սպանութեան եւ զողահար տեսան որ աւազակները հիմա կը յառաջանային դէպի իրենց կառքը ։

Երկուքն ալ արդէն համոզում գոյացուցած էին որ իրենց վերջին ժամը հասած էր եւ կը սպասէին մահուան, երբ յանկարծ, ահեղագոռ փոթորիկի մը նման, ձիաւորներու խումբ մը քառասմբակ արշաւով մը հասնելով դէպի վայրը, յարձակեցաւ աւազակներուն վրայ եւ անխնայ ջարդ մը տալով այս վերջիններուն, տէրը դարձաւ կացութեան ։

Եւ երբ հրապարակը բոլորովին մաքրուած էր մարդասպան աւազակներէն, ձիաւորներուն պետը մօտեցաւ կառքին յարգանօք բարեւելու համար երկու իշխանուհիները որոնց կեանքը փրկած էր ։ Եէ Հօ Նօ Լա սրտագեղ յուզումով մը ճանչցաւ իր սիրական Եոնկ Լուն ։

Ու համակուած ուրախութեան, երախտագիտութեան եւ սիրոյ զգացումներով, գեղանի հարճը նետուեցաւ իր ազատարարին թեւերուն մէջ ։

Մէկ քանի օր ետք, պատգամաբեր մը հասաւ դանդաղօրէն յառաջացող կայսերական մեռելակառքի թափօրին եւ երկու կարծեցեալ խնամակալները ստացան նամակ մը Եէ Հօ Նօ Լայէն, որով երիտասարդ հարճը կը յայտնէ թէ, առանց դոյզն խոչընդոտի ու արկածի, ինքը եւ կայսեր կողակիցը հասած էին մայրաքաղաք ։ Իր նամակին մէջ հարճը որեւէ ակնարկութիւն չէր ըներ այն յարձակման մասին որուն ենթարկուած էին ինքը եւ կայսրուհին Քու Փէ Քէուի կիրճին առջեւ, եւ ուրկէ ազատած էին գրեթէ հրաշքով ։ Դարձեալ իր նամակին մէջ, Եէ Հօ Նօ Լա երեք դաւադիրներուն կը մաղթէր խաղաղ ճամբորդութիւն մը, եւ կը խնդրէր անոնցմէ որ անյապաղ իրեն ուղարկէին իր զաւակը, նոր կայսր Զունկ Ջէն, որուն անչափահասութիւնը թոյլ չէր տար որ հետեւէր յոգնեցուցիչ ու դանդաղ ճամբորդութեան ։

(11 Շար·)

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐ

Հ. ՂԱԶԱՐ ՎՐԴ. ՍՐԱՊԻՈՆԵԱՆ

Մխիթարեան Մայրավանքն ու աշխարհական Մխիթարեաններու հանուր ընտանիքը սուգի մէջ է դարձեալ :

Հինգ ամսուան ընթացքին, երրորդ անգամն է որ մահն իր չար չուքը կը սփռէ լուսաւոր Ս. Ղազարի կղզեակին վրայ. Հ. Տիմոթէոս, Հ. Մկրտիչ եւ Յունուար 29ին՝ Հ. Ղազար:

Անիմանալի է մահուան կամքը եւ ըստէպ անակնկալ անոր ժամը :

Իցի՛ւ թէ հոգէառ կոյր հրեշտակն ալ, իր ճանապարհը խարխափելով փնտռող՝ երկրի կոյրերու հեռուէն տեսանելի սպիտակ գաւազանն ունենար ի ձեռին, որ պէտքի մարդոց սէրն ու գիտութիւնը, նախատեսելով, փորձէին կասեցնել մահուան քայլը՝ կեանքի ճամբուն :

Հ. Ղազար վրդ. Սրապիոնեան ծնած էր Արտանուշ՝ 1887ին: Իր իսկ հպարտ խօսքով, «արտն անուշ» Հայաստանի հողի զաւակ էր եւ Վենետիկ եկած 1901ին:

Ոչ ոք իր կռունկին կպած հայրենի հողով, հայրենիքը տարաշխարհ կը տանի իրեն հետ: Քիչեր հայրենի ոգին մասունք ըրած իրենց հետ կը տանին ուր որ ալ երթան եւ անաղարտ կը պահեն ու կը պահպանեն՝ ամբողջ կեանքի մը տեւողութեան : Այս քիչերէն էր Արտանուշցի Մխիթարեան վարդապետը :

Հազիւ տասնըհինգամեայ, Թանկագին բախտն ունեցած էր «Հայոց Նահապետ» ալեւոր Հ. Ալիշանի դողդոջուն ձեռքէն առնելու վանական սքեմը: Անմոռաց պահած էր անոր յիշատակը եւ յուզումով կը պատմէր միշտ՝ իր կեանքին այդ կրկնակ նուիրական օրուան հոգեկան ապրումը :

Ուխտած էր 1908ին, քահանայ ձեռնադրուած 1911ին եւ վարդապետական աստիճան ստացած 1933ին :

Երկար ատեն եղած է գործունեայ եւ արդիւնաւոր մատակարար վանքի կալուածներուն :

Գ.Թած ու համբերատար, տասնեակ տարիներով հիւանդապահն էր վանքի մեծերուն եւ փոքրերուն: Մահամերձը հանդերձեալ կեանքին պատրաստող աղօթքը շրթներուն, քանի՛ միաբաններու աչքերն է փակած իր ձեռքերով :

Երկիւղած, բարեպաշտ եւ աղօթասէր վանական, սիրուած էր ամէնքէն՝ մենաստանէն ներս եւ դուրս: Իր մարդասէր առաքելական վաստակին ասպարէզն եղած է նաեւ Ս. Ղազարի դէմ յանդիման Լիտօ կղզին, ուր շատ փնտռուած ու յարգուած էր իբր խոստովանահայր եւ խորհրդատու՝ Իտալացի ժողովուրդին եւ Հաւատաւոր Կուսաններու Հաստատութեանց մօտ :

Լուրջ հետեւող եւ ընթերցող հայ մամուլին, շատ կը հետաքրքրուէր մանաւանդ երիտասարդ վարդապետներու գրական աշխատանքներով: Կը գուրգուրար անոնց վրայ ու միշտ կը հրահրէր, կը քաջալերէր որ իրենց նուիրումով եւ գործով վառ պահեն Մեծն Մխիթարի աւանդ՝ Մխիթարեան ժամի եւ գրչի լոյսը:

Մեռնող անտառ վերածնող ծիլերուն եւ գեղ գալար ծառերուն գիրկը վերապրող հնամեայ կաղնին՝ վկան է անհետացած բարձրաբերձ անտառին կորովին: Այդ վկան էր մեռնող վարդապետը : Մայրավանքին նորահաս սերունդին համար, կենդանի պատկերն էր Մխիթարեան պարթեւ դէմքերուն, եղբայրասէր բարքերուն եւ դարաւոր աւանդութեանց:

Հ. Ղազար վրդ. Սրապիոնեան կ'երթայ յաւելու փառաւոր դասը ննջեցեալ Մխիթարեաններուն, որոնց վաստակը ազգանուէր է եւ յիշատակը միշտ դալար:

Կ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

(1829 – 1866)

Ծննդեան 130ամեակն է հայ վերածնունդի այս մեծ ռահվիրային, որ, Խաչատուր Աբովեանի նման, իր յանդուգն ու լուսաւոր գաղափարներուն համար՝ հալածուելով ժամանակակից յետադիմական կղերականներու եւ իրենք զիրենք «ազգասէր» անուանող շահագործող դասակարգերու կողմէ, 1866ին Կամիշին աքսորավայրին մէջ ցմրուր քամեց դառնութեան բաժակը, «մինակ, անօգնական ու կարօտ ոեւէ հայ դէմքի իսկ»:

Ծնած է, 1829ին, Նոր Նախիջեւան ուր ստացած է իր ուսումը, յետոյ Պետերբուրգի համալսարանէն վկայուելով իբրեւ Հայոց լեզուի մասնագէտ, Ստեփանոս Նազարեանի միջոցով կը նշանակուի Լազարեան ճեմարանի հայերէնի ուսուցիչ :

Համատարած խաւարի մէջ խորասոյզ իր ժողովուրդին ազատագրման եւ անոր փրկութեան ջերմապէս հաւատացող՝ անձնուիրութեամբ դիմագրաւեց իր հակառակորդներուն բոլոր հալածանքները :

Երիտասարդ Նալբանդեան նախապէս կը մասնակցի Նոր Նախիջեւանի հանրային կեանքին, սակայն, արդարութեան եւ ժողովուրդի շահերուն, պաշտպանութեան մէջ իր յայտնաբերած արտակարգ եռանդին ու հրայրքին հետեւանքով թշնամիներ կը շահի, որոնց պարագլուխներն էին նորընտիր կաթողիկոս Ներսէս Աշտարակեցին, Խալիբեանն ու «Մասեաց Աղաւնի» պարբերաթերթին խմբագիր Գաբրիէլ Այվազովսկին :

Ներսէս Աշտարակեցիի կողմէ փոխարքայ Վորանցովին յղուած մէկ գաղտնագրի հիման վրայ՝ ցարական ոստիկանութեան հետապնդումներէն խուսափելու համար, 1853ին, ժամանակաւոր կերպով կ'ապաստանի Մոսկուա: Դժբախտաբար հալածանքը հոն ալ զինքը կը գտնէ, կը ձերբակալուի ու կը բանտարկուի: Նազարեանի միջամտութեամբ ազատուելով, ուսուցչական պաշտօնի կողքին կ'աշխատակցի նաեւ «Հիւսիսափայլ»ին Էմմանուէլ ծածկանունին տակ :

1860ին Եւրոպայի ճանապարհով կը մեկնի Հնդկաստան, Նոր Նախիջեւանի համար ձգուած կտակի մը գործը կարգադրելու նպատակով եւ կը յաջողի : Այս առիթով կ'այցելէ Թուրքիա, եւրոպական քանի մը երկիրներ՝ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Իտալիա, ուր մտերիմ կապեր կը հաստատէ Եւրոպայի եւ ռուս նշանաւոր դէմքերու հետ, եւ այս վերջիններէն առանձնապէս Զերնըշեւսկիի, Հերցինի եւ Օգարիովի հետ, որմէ գաղափարական ազդեցութիւնը կրելով աւելի զարկ կու տայ իր յեղափոխական գործունէութեան

Միքայէլ Նալբանդեան ըլլալով հայ աշխատաւոր դասակարգի ընկերային ու քաղաքական ձգտումներուն խիզախ արտայայտիչը, ջախջախիչ քննադատութեան ենթարկեց մեծ պետութիւններու քաղաքականութիւնը փոքր ազգերու տիրապետութեան մասին: «Պաշտպանել Հայի առաթուր կոխուած իրաւունքը՝ ահա մեր կեանքի բուն խորհուրդը եւ նպատակը: Եւ այս նպատակին հասնելու համար չէ պիտոյ ընկրկինք ոչ բանտի եւ ոչ աքսորի առաջ, ոչ միայն բանիւ եւ գրչով, այլեւ զէնքով եւ արիւնով, եթէ մի օր արժանի լինենք զէնք առնել մեր ձեռքը եւ մինչեւ այժմ քարոզած ազատութիւնը նուիրել եւ սրբել մեր արիւնով»:

Յիրաւի, Միքայէլ Նալբանդեան հայ ժողովուրդի ազատագրման գործը կապեց ցարիզմի դէմ ռուս ժողովուրդի մղած յեղափոխական պայքարին հետ եւ այդ նպատակով, Պոլիս եղած ատեն, խրախուսած է նաեւ Արեւմտահայոց ազատագրական պայքարը Թրքական բռնակալութեան դէմ :

Միքայէլ Նալբանդեան իր գրական գործունէութիւնը կը սկսի բանաստեղծութեամբ, սակայն ըլլալով խստապահանջ, իր քերթուածները համարեց գրական փորձեր եւ այդ պատճառով երբեք տպագրութեան չյանձնեց զանոնք: Փորձած է գրեթէ գրական բոլոր սեռերը, մասնաւոր տաղանդ յայտնաբերած է իբրեւ կռուի հրապարակագիր, գրագէտ խորհող ու քննադատ մեծապէս սատարելով աշխարհաբարի վերջնական յաղթանակին :

Իր կարեւոր գործերն են «Յիսուսեանք» ուսումնասիրութիւնը, «Ղազար Փարպեցու Թուղթ»ին թարգմանութիւնը, «Մխիթար Սեբաստացի եւ Մխիթարեանք» (անաւարտ), «Յիշատակարանը», «Մեռելահարցուկ» վէպը, որ ամբողջական հանգոյց մը չի կազմեր, «Սօս եւ Վարդիթեր»ի մասին «Կրիտիկա», քննադատական եւ փիլիսոփայական ուսումնասիրութիւններ, յօդուածներ, նամակներ եւ բանաստեղծութիւններ, որոնց մէջ «Մանկութեան Օրեր»ը եւ համամարդկային բնոյթ ունեցող «Ազատութիւն» քերթուածը յարատեւ պիտի խօսին հայ սիրտերուն: Իր գրական ժառանգութեան գլուխ գործոցը կը կազմէ՝ «Երկրագործութիւնը որպէս ուղիղ ճանապարհ», տպուած Փարիզ 1862ին, որ սակայն իր բարենորոգչական տեսութեան պատճառով արգիլուեցաւ լոյս տեսնել Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ :

Միքայէլ Նալբանդեան թէեւ մեռաւ վաղահաս եւ ժամանակ չունեցաւ վերամշակելու իր գրական բազմակողմանի ու հարուստ ստեղծագործութիւնը, այսուհանդերձ նոր եւ կենսունակ ճամբայ մը բացաւ հայ գրականութեան պատմութեան մէջ :

Թ. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓԱԿ ՇՈՒԿԱՅ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Գեղեցիկ է Երեւանում Կոմիտասի անունը կրող փողոցը, լայն գետի նման նա իջնում է քաղաքի հիւսիս – արեւելեան թաղամասից եւ միանում Բարեկամութեան փողոցին : Տակաւին նոր է այդ հոյակապ մայրուղին ու կարծես բուրում է թարմութեամբ: Նրա աջ ու ձախ կողմերում վարդագոյն ծիծաղը իրանց դէմքին ժպտում են բազմայարկ շէնքերը, որոնք, վեհ ու պատկառելի տեսք ունեն, եւ հրաշքի արագութեամբ են ծնուել : Նորեկների այդ շարքին օրերս աւելացաւ եւս մի գեղադէմ նորածին եւ շահագործման յանձնուեց 26 կոմիսարների շրջանի փակ շուկան: Դա մի նոր, թանկագին նուէր է մայրաքաղաքի աշխատաւորներին:

Մեծ ու լուսաւոր այդ կառոյցը դեռ հեռուից իր վրայ է գրաւում անցորդների ուշադրութիւնը :

Բազալտէ լայն աստիճանները տանում են շուկայի ընդարձակ վաճառասրահը, որը բռնում է երեք հազար քառակուսի մեթր տարածութիւն: Գեղեցիկ ու ճաշակով ձեւաւորուած այս սրահի երկու կողմերում տեղաւորուած են առեւտրական կազմակերպութիւններին պատկանող մթերային ու արդիւնաբերական ապրանքների խանութները, կոլտնտեսութիւնների ու սովխոզների առեւտրական կըրպակները: Նրանց դիմաց, սրահի երկայնքով, զուգահեռ շարքերով ձգւում են առեւտրական շարքերը՝ ձիւնասպիտակ յախճապակիով պատրաստուած վաճառասեղանները: Հէնց այստեղ առաջին յարկում է գտնւում նաեւ մսի վաճառքի բաժինը՝ իր բոլոր յարմարութիւններով:

Այցելուների վրայ հաճելի տպաւորութիւն է թողնում նաեւ շուկայի երկրորդ յարկը, որ յատկացուած է կաթի եւ բանջարեղէնների բաժիններին: Այստեղ են գտնւում շուկայի սրճարանը, ճաշարանը եւ թէյարանը: Դրանք բոլորն էլ ունեն հիանալի յարմարութիւններ ու փայլում են անբիծ մաքրութեամբ :

Փակ նոր շուկան ունի նաեւ օժանդակ լաւ յարմարութիւններ՝ սառնարանային սարքաւորումներով օժտուած պահեստի շէնքեր, մթերքների ստուգման քննարաններ եւայլն:

Այժմ ամէն օր տարբեր վայրերից՝ Էջմիածնի, Շահումեանի, Հոկտեմբերեանի, Կոտայքի, Արտաշատի, Ախտայի, Կրասնոսելսկի եւ այլ շրջաններից, ինչպէս նաեւ Վրաստանից եւ Ադրբէյջանից այստեղ են գալիս կոլտնտեսականները եւ քաղաքացիներին վաճառում հարիւր հազարաւոր ռուբլու թարմ մթերքներ, մրգեր, բանջարեղէն : Շուկայում արդիւնաբերական բազմատեսակ մթերքներ ու ապրանքներ են վաճառքի հանում նաեւ առեւտրական կազմակերպութիւնները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Սկսաւ ալ գրեթէ դուրս չելլալ իր սենեակէն: Շաբաթը մէկ կամ երկու հեղ միայն, երբ յաւերժական սեւերովը փաթթուած, Սոֆիի թեւին կրթնելով՝ եկեղեցի կ'երթար : Եւ ամէն անգամ, որ այդ տարօրինակ զոյգը երեւար հոն, բրաբանցում մը առաջ կուգար. փսփսուք մը կը սկսէր ականջէ ականջ, հեռուէ հեռու նայուածքներ փոխանակուելով:

— Քա նա, ամիրային աղջիկն է ...

— Կիւլիւկին աղջկանը թեւը մտած. վո՞ւրկէ վուր իրար կտան ասոնք :

— Վուշ Աստուած համբերութիւն տայ, աղջիկ, ասա սընըրլըին տերտը չքաշուիր:

— Չի քաշուիր ամա, եաղը տեղ ինկան մար ու աղջիկ ... ինչ ալ ըլլայ, ամիրայի աղջիկ է, վաղը մէկալնօր շընորհքով ճէհէզ, թրախումա ալ կուտայ՝ բաղդութիւնը մարդու մը հետ կը կարգէ :

Մենք մեզի մտմտանք, քուրս :

— Բէք ալ շնորհքով ազուոր աղջիկ է, հիչ չամաշըրջիի աղջիկ է չես ըսեր ...

Սոֆի, որ ամիրային տունը ընդունուելէն ի վեր, նայուածքին, քալուածքին եւ շարժուածքին մէջ վեհութիւն մը առեր էր, եւ իր երբեմնի դպրոցական ընկերուհիներուն ալ առաջուան մտերմութիւնը ցոյց չէր տար, կը զգար թէ ամէն դուրս ելլալուն տիկինին հետ՝ հանրային անյագ հետաքրքրութեան եւ ասուլիսին առարկայ կը դառնար, ինչ որ չափէն աւելի կը գգուէր իր սնամիտ եւ փառասէր աղջկան զգացումները :

Նոր ու չքեղ պարեգօտներուն մէջ, զորս հանըմը, առքթորէն թելադրութեամբը, շինած էր իրեն եւ որոնք այլապէս դուրս կը ցայտեցնէին եւ կ'արժեցնէին մանկամարդ աղջկան հագուագիտ գեղեցկութիւնը, Սոֆի վարժ ու բնական կեցուածք մը ունէր, իբր թէ պզտիկութենէ այդ պերճանքը տանելու սովորած ըլլար, այնքան անբռնազբօս, ազատ ու համարձակ էին իր շարժումները :

Կիւլիւկ հանըմ, որուն վիճակը, այդ փոխադրութեամբ, ոեւէ բարոյական փոփոխութիւն չէր կրած, ու նորէն, առաջուան պէս, ծառայելու, տառելու հանգամանքին մէջ կը գտնուէր, սա պզտիկ տարբերութեամբ որ ալ ապրուստի դժնդակ հոգովը չէր տառապեր, Կիւլիւկ հանըմ, որուն էութիւնը համօրէն յափըշտակուած էր իր աղջկանը էութեամբը, եւ որուն մտածումը անոր երջանկութիւնն էր միայն, վերացումի, շլացումի կեանք մը կ'ապրէր յորմէհետէ ինք ամիրային խոհանոցը մտած էր, իսկ աղջիկը անոր ճոխազարդ սենեակները, որոնց մէջ կը շրջէր ոչ թէ իբրեւ ծառայ մը, այլ գրեթէ իբրեւ տիրուհի, որուն առջեւ կը խոնարհէր ապարանքին սպասորեալը եւ որուն, այդ հանգամանքներուն մէջ, հնազանդիլը՝ նոյն իսկ իրեն համար. իր մայրութեանը համար նուաստացում մը նկատելէ շատ հեռու, հպարտութիւն մը, փառք մը կը նկատէր հէք կինը:

— Հապա ախճիկս աստր լայըխ էր, կը պարծենար միամտօրէն քանի մը ցանցառ բարեկամուհիներու, որոնք երբեմն պարտէզին կողմի դռնէն ամիրային խոհանոցը կը մտնէին կամացուկ մը եւ երկիւղածօրէն, Կիւլիւկ հանըմին հետ տեսակցելու համար :

— Քա վերը ընտո՞ր տեղ է, կը հարցնէին այցելուհիները ցած ձայնով, ամիրային հեռաւոր խորհուրդէն ազդուած :

— Մի հարցըներ, քուրուկ, կը պատասխանէր լուցարարուհին խորհրդապահօրէն, ես պիլէ սայըըյով կ'ելլամ. խըյախ պան է, սարայ, սարայ ...

— Վուշ օտկդ պագնեմ, մ'ըսեր ...

— Ախճիկս կը վայլեցունէ կոր, կ'աւելցունէր Կիւլիւկ հանըմ, ամպարագիծ փորը երկու ձեռքերովը գրկած, լխկած ու ծամծռուռ դէմքին վրայ գոհունակութեան ճառագայթումով մը. ամա, քուրուկս տուն ըսէ, լայըխ չէ՞ր, հէ :

— Լայըխ էր, քուրուկ, լայըխ էր :

— Արեւուն կոտրտիմ :

— Խերը տեսնաս ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Ն. Հէլվաճեան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Փափազեանի (Մոնփելիէ) մահուան քառասունքին առթիւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Այրի Տիկին Քէնտիրեան յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, իր ամուսնոյն Ոսկան Քէնտիրեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէրի Տիկ. Վարժարանի Ծնողներու Միութիւնը ստացած է Գարուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութենէն 800 տոլարի նուիրատուութիւն մը :

Այս գումարը կը ներկայացնէ Ծնողական Միութեան նախաձեռնութեամբ գնուած նոր գրասեղաններուն, մահճակալներուն եւ անկողիններու ամբողջ ծախքին կէսը, միւս կէսը 800 տոլար եւս ապահոված է Հ. Բ. Ը. Միութեան Նախագահը՝ Պ. Ալէք Մանուկեան :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Արամ Զաքրեանի, Տէր եւ Տիկին Գարօյր Մինասեանի, Այրի Տիկին Էլմասեանի, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էլմասեանի, Տէր եւ Տիկին Յ. Մուրատեանի, իրենց կնոջ, մօր, աղջըկան, քրոջ, եւ ազգականին ընկերուհի Աստղիկ Զաքրեանի (ծնեալ Էլմասեան) ղառնաղէտ մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ֆ. Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղի վարչութիւնը քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն): Տէր եւ Տիկին Բենիամին Մուրատեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն, Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին:

Պ. Յ. Տէր Յովհաննէսեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ժանթիյիի հայկական դպրոցին: Պ. Սարգիս Էֆխանեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Կոստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լանկլէ Կոստեան, Պ. Ն. Զաքարեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութեամբ, հեռագրով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ Լեւոն Կոստեանի կսկծալի մահուան առթիւ (58 տարեկան, Մշոյ Առախ գիւղէն):

Փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Զաքարեան կը նուիրեն՝ 40 Ն. Ֆ. Փարէզի զոյգ ծերանոցներուն, 20 Ն. Ֆ. Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին : (Ստանալ Մարսէյլի Ազգատախնամի նախագահէն՝ Պ. Փափազեանէ):

ՆՈՒԷՐ

Վիլմոմպլէն Պ. Ալանեանի մահուան առթիւ, իր բարեկամները քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէրին եւ Կապոյտ Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 29 ՄԱՐՏ. ԺԱՄԸ 16

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը: Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն :

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2.5 (= 250): Դիմել Յառաջի հասցէով :

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.— Պ. Էգնայեան քսան Ն. Ֆ., Տոքթ. Քիթապճեան, Պ. Պ. Հրաչեան, Ե. Սարաֆեան, Պահթիարեան, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան (Պէլվիլ), Միլօչեան ընտանիք (Մօրսան), Պ. Պ. Պահարեան, Օ. Սէֆէրեան, Լիստն Հաստատութիւն, Պ. Աթապէկեան տասնական Ն. Ֆ. :

×

Պ. Արամ Գասապեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն 35 Ն. Ֆ. Պուա Քոլոմպէն՝ Տիկիններ՝ Մ. Առաքելեան, Մ. Եաղուպեան, Հ. Գարտօղլանեան, Հ. Վէզիրեան, Դ. Ֆընտըքեան եւ Օր. Ն. Սարաֆեան :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն անհրաժեշտ խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Րաֆֆի» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Բլէժանի վերնայարկը — մեթրօ Քատէ. Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն խմբական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան փոքր սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին: Հանդէս եւ պարահանդէս.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 9 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8718 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4519

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԱԽՕՐԷԻՆ

ԵՐԵՔ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԱԼԺԷԻ ՄԷՋ

●

ՄԵՍՄԵՐ — Բանակին վիճակը
ՄԻՇԸԼԷ — Օրէնսգիտական քննութիւն
ՇԱԹԸՆԷ — Վարչական քննութիւն

Վերակազմուած կառավարութեան երեք նախարարներ՝ Մեսմեր (բանակի), Միշըլէ (Արդարութեան), եւ Շաթընէ (Ներքին) ինչպէս նաեւ Ալժերիոյ հարցերու նախարար՝ Մոքիս, ներքին ապահովութեան ուժերու պատասխանատու՝ Վերտիէ եւ ուրիշներ շաբաթ օրուընէ ի վեր Ալժերիա կը գտնուէին։ Թէեւ որեւէ պաշտօնական յայտարարութիւնով մը չէ ճշդուած իրենց առաքելութեան նպատակը, սակայն իւրաքանչիւր նախարարի հանգամանքը ու Ալժէի մէջ իրենց խօսակցութիւնները եւ շփումները՝ բանակի, արդարադատութեան եւ պետական անձերուն եւ մարմիններուն հետ, կասկած չեն թողուր որ մեկնած են «կարգ ու կանոնը վերահաստատելու» մտադրութեամբ։

Օդակայան ընդունուելէ անմիջապէս ետք, իւրաքանչիւր նախարար տեսակցած է՝ իր պաշտօնին հետ կապ ունեցող համապատասխան անձնաւորութեանց հետ։

Միշըլէ հանգամանօրէն քննած է ձեռք առնուած պատժական միջոցները եւ անոնց գործադրութեանց եղանակը։ Շաթընէ իր կարգին խօսակցութիւններ ունեցած է՝ Ժաքոմէի, Շարիլի, Թէյի եւ Մուլէնի հետ, (բոլորն ալ պետական պատասխանատու անձնաւորութիւններ), վերջապէս բանակի նախարարը Մեսմեր, երկար տեսակցութիւն ունեցած է Զօր. Շալի, Քրեփէնի, Կամպիէի եւ սպայակոյտի անդամ պատասխանատու եւ բարձրաստիճան սպաներու հետ։

Ցարդ երեք նախարարներն ալ խիստ գաղտնապահ գտնուած են, առ հասարակ կը խուսափին յայտարարութիւններէ։ Մէկ բան յստակ է սակայն։ Հիմա որ կառավարութիւնը բացառիկ իրաւասութիւններ ստացած է խորհրդարանէն, պիտի ձգտի վերակազմել Ալժէի զինուորական եւ քաղաքական մարմինները այնպիսի ձեւով մը որ ապագային նոր Յունուար 24ի նման միջադէպեր չպատահին։

Հաւանական կը թուի որ պատժական միջոցներ ձեռք առնուին բոլոր անոնց դէմ — քաղաքական թէ զինուորական — որոնք ուղղակի կամ անուղղակի ձեւով մաս կազմած են Յունուար 24ի ծանօթ դէպքերուն։

Ամբաստանելի կայ զինուորական եւ քաղաքական մարմիններուն միջեւ։

— Կազմակերպել ներքին ապահովութեան, ոստիկանութեան եւ «երկրային» զօրամասերը եւ մարմինները։

— Կ'ըսուի նաեւ թէ ձեռք պիտի առնուին զինուորական ազդու միջոցներ Ֆելլականներուն դէմ եւ դատական աւելի գործնական քայլեր՝ ահաբեկիչներուն հանդէպ։

× Նահանգապետը յայտարարեց թէ Փետրուար ութէն սկսեալ վերստին կ'արտօնուին հանրային հաւաքոյթները։

Յունուար 25էն ասդին արգիլուած էին։

Սուսթէլի քաշուելէն ետք շփոթ վիճակ մը ստեղծուած է նաեւ «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան շարքերէն ներս կը սպասուի որ նորութիւններ լսուին այս շաբթուան ընթացքին։

× Համաձայն կարգ մը լուրերու Օրթեզ Գեյժիա կը գտնուի։ Ներքին նախարարութիւնը կը շարունակէ խիստ միջոցներ գործադրել։ Շաբաթ օր Ալժէի մէջ գրաւուած են — «Փարի – Ժուր» «Էքսփրէս», «Ֆրանս – Օպսերվաթէօր», «Թէմուանեաժ Քրեթիէն», «Լիպերասիոն», «Քանարդ Անշենէ»։

ԿՐՈՒՇՉԵՒԻ-ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ ԵՒ ՄԱՐՔՍԻԶՄԸ ԿԸ ՄԻԱՑՆԵՆ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

★

Հակառակ կարդինալ Օթթավիանիի յայտարարութեանց եւ ընդհանուր ձեւով վատիկանեան շրջանակներու կարծիքին, Նախագահ Կրոնքի Մոսկուա հասաւ, տեսնուելու համար Խրուշչեւի հետ։ Կրոնքիի կ'ընկերանան իր ընտանիքը եւ արտաքին նախարար՝ Փելլա։

Այս այցելութիւնը, ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ ձեւով կրնայ քաղաքական հետեւանքներ ունենալ։ Արդարեւ ըստ իտալական սահմանադրութեան երկրին վարչապետն է (Սէնեի որ Հռոմ մնացած է) որ իրաւասութիւն ունի խօսելու եւ որոշումներ տալու յանուն իր կառավարութեան։ Կրոնքի այդ իրաւունքը չունի։ Ժամանումին իսկ, խօսելով Մոսկուայի ձայնասփիւռին համար, Կրոնքի յայտարարեց — «50 տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ իտալականպետութեան ղեկավար մը Մոսկուա կ'այցելէ։ Նոյն իրիկուն պաշտօնական մեծ ճաշ մը կը տրուէր Վորոշիլովի կողմէ։ Կրկին խօսք առնելով այս առթիւ, Նախագահ Կրոնքի շեշտեց.

— Արդի կեանքի պայմաններու մէջ, բոլոր երկիրները դրացի են եւ բոլոր խնդիրները հասարակաց։ Մարքսիզմը եւ Բիւզանդիոնը կը միացնեն Խորհրդ. Միութիւնը Արեւմուտքի։ Հասարակաց քաղաքակրթութիւն մը կայ որուն հիման վրայ հասարակաց միտք մը կրնայ դարգանալ»։

Կիրակի օր Նախագահը, ներկայ եղաւ Սէն Լուի տէ Ֆրանսէ եկեղեցին պատարագին։ Լիթուանացի հայր մը ընդունեցաւ Նախագահը եւ խորան առաջնորդելով արտասանեց պետական դէմքերու նուիրուած աղօթքը՝ Տոմինէ Սալվա Փոինչիփէմ։ Պատարագէն ետք, Նախագահ Կրոնքի Խրուշչեւի տաչան մեկնեցաւ նոր խօսակցութիւններ ունենալու համար։ Իրիկունը Խորհրդ. կառավարական դէմքերու հետ, ներկայ եղաւ Պալշոյ թատրոնի ներկայացման։

———o———

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԵՒ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

Ա. Միկոյեան Հաւանա կը գտնուի, ուր եկած է Խ. Միութեան ցուցահանդէսին բացումը կատարելու։ Բացման օրը անծանօթներ կրակած են Միկոյեանի եւ իր շրջապատին վրայ, երբ այս վերջինը Գեղարուեստից պալատի մուտքին առաջ կը գտնուէր։ Ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձեռնարկած է խուզարկութեանց եւ ըրած ձերբակալութիւններ։ Եթէ չեն գտնուած ահաբեկիչները, կ'ենթադրուի սակայն, որ հակահամայնավար աջակողմեան տարրերն են որոնք ուզած են արգելք հանդիսանալ Քուպա – Խ. Միութեան մերձեցումի մը։ Ներկայիս Միկոյեանի շրջապատողները խիստ գաղտնի կը պահուին եւ փոխ – վարչապետին կ'ընկերա –

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Օր ը Օրին

«ՍՈ՛ՒՍ. ՍՈ՛ՒՍ, ՍՈ՛ՒՍ»

Ժամանակին, մե՛ծ — շա՛տ մեծ — փոքրիկ մը պարթեր է եղեր Վոսփորի ափերուն վրայ երբ Դաշնակցութիւնը պահանջեր է եղեր որ եկեղեցիները իրենց դուռները երեսի վրայ բանան առտնին — խօսներու առջեւ, բնականաբար, խորանին վարագոյրը գոցելէ ետք։

Դաշնակցութիւնը կ'ըսէ եղեր — լոռդագ եմ — թէ Առաքելական Եկեղեցին սրբութենէն ու նուիրականութենէն ցորենի հատիկի մը չափ ալ բան չի պակսիր, եթէ աշխարհականը, եկեղեցին գաւր կեցած, խօսի ազգին ցաւերուն մասին։ Երբ վեղարաւորը կը խօսի իր ուզածին պէս, աշխարհակա՞նը ինչու պիտի զըրկուի եղեր այդ տարրական իրաւունքէն։

Եւ սակայն, տրամաբանութեան այս ձեւին դէմ են եղեր ազգին *չէրիաթճի*ները — կղերականները ու... *մանիֆաթուրաճի*ները, *սարաֆ*ները կամ *խուլումճի*ները...

Այս վերջին խումբին պատկանողները կը հանդուրժեն եղեր որ եպիսկոպոսը քարոզէ այսպէս.

— Ինծի նայեցէք, աստեղը սուրբ տեղ է, *էյլէնճէի* տեղ չէ... *Քազինօ չանթան* չէ... Անանկ *քի* սա ձեր *թուրաթ*ներուն քաշած *պոյա*ները եւ *մասխարայութիւն*ները վար առէք *տէ* անանկ աս Սուրբ Սեղանին դիմացը եկէք նստէք։ Բաց, *տէքոլթէ* հագուստներով ալ եկեղեցի չմտնէք, աստեղը *թէաթրօ* չէ, ո՛չ ալ *պալօ*։ Ասօր աս *խրտար* կ'ըսեմ, գալող կիրակի բերանս կ'աւրեմ հա՛, գիտցած ըլլաք... Միւսին Կարպիս, սա *պանթոն* եւ *զաքէթա*ներդ ուրիշ անգամ հետդ չբերես։ *Պրյրի*ներդ ալ առանց *ալաֆը* – *րանկա* կտրելու պէտք չունիս... Դուն ալ, էլպիս հանըմ, առանց «Քալէ – եր – թանք» *չափխա* մի՛ դներ եւ *ֆրասըլս* մի ուտեր...։ Եւ Տէր Յիսուս եղիցի ընդ ձեզ եւ ընդ ամենեսեան, Ամէն...

Այո՛, ազգին *չէրիաթ*ճիները եկեղեցիին դուռները, երեսի վրայ կը բանան եղեր այս տեսակ քարոզներու համար, բայց այդ դուռները կը գոցեն եղեր, երբ Դաշնակցական մը ուզէ եղեր երկու սրտցաւ խօսք ընել ի նպաստ ազգին։

Եւ ահա, փոթորիկը պայթեր է։

Այս փոթորիկը անուն մըն ալ ունի եղեր — «Բացի Գոցի խնդիր»։

*Չէրիաթճի*ները միաբերա՛ն կը նուան եղեր, այդ օրերուն.

— Աս Դաշնակները չկա՞ն *մի*, մեր Սուրբ Եկեղեցին սրբութիւնը երկու փարայի պիտի ընեն... Մարդոց միտքը գէշ է... Եկեղեցին պիտի քանդեն եւ ազգը *ճամփ* պիտի դրկեն... Անպիտաններ, կրօ՞նքը ինչ է, Աստուա՞ծը ինչ է, չեն գիտեր... Ձեռքերնուն գայ, Աւետարանն ալ ոտքի տակ պիտի առնեն, խաչն ալ, Միւռոնն ալ, Մասն ալ... Անաստուած անօրէննե՛ր... Ուրտեղէ՞ն ալ բուսան...

×

Յիսուն տարի անցեր է։ Ու տակաւին այս երկրագունդին վրայ են այս *չէրիաթճի*ները — վեղարաւոր թէ անվեղար — ու իրենց աչքերով կը տեսնեն այն պատերազմը, որ հռչակուած է Աստուծոյ դէմ, Յիսուսի դէմ, Կրօնքին դէմ, Աւետարանին դէմ, խաչին դէմ, Միւռոնին դէմ՝ Հայաստանի մէջ։ Ամենի՛ պատերազմ։

Բայց ձայն ծուն չեն հաներ։

Կը մտնեն իրենց ու կը փսփսան.

— Եղբայր պատուական, հազարներով եկեղեցի քանդեցին այդ Կարմիրները... Անկրօնութիւն կը քարոզեն... Նայէ՛, երկու օր առաջ, ըսեր են որ Յիսուս անունով մարդ չէր ծնած... Ծնունդը կապիտալիստներուն հնարած զէնքն է եղեր... Զրոզոքէ՞ք... Լեզունիդ մո՞ւկը կերեր է... Դո՛ւք մա՞րդ էք թէ կատու..

Ու կը ստանան ջախջախի՛չ պատասխանը։

— Ձեր խելքը առանց բարակ բաներու չի հասնիր... Սո՛ւս կեցէք... Երեք միլիոն Հայ ունինք հոնտեղուանքը... Սո՛ւս... Կաթողիկոս մը տուեր են *իշ*–*թէ*, *տահա*՞ ինչ կ'ուզէինք... Աս ալ չտայի՞ն նէ, ինչ պիտի ընէինք... Սո՛ւս, սո՛ւս, սո՛ւս...

Որչա՛փ վար ինկեր են Հայոց Եկեղեցին ու Կրօնքին այս նապաստակարարոյ պաշտպանները։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԹԵՄԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Փետրուար 14ին Գահիրէի մէջ տեղի կ'ունենան Թեմական ժասնակի ընտրութիւններ։ Ազգային ճակատի թեկնածուներու ցանկն է. —

1. Գարագաշեան Լեւոն *գործարանատէր*, 2. Էվէրէկլեան Տիգրան *վաճառական*, 3. Խաթանասեան Երուանդ *բժիշկ*, 4. Խաչատուրեան Թորոս *գործարանատէր*, 5. Կոկանեան Կայծ *Ապահովագրական գործակալ*, 6. Մանուկեան Վահէ *գործարանատէր*, 7. Մարաշեան Մարտիրոս *վաճառական*, 8. Մէօթէմէտեան Արմենակ *հողատէր եւ ազգ. բարերար*, 9. Մըսըրլեան Պերճ *առեւտրական*, 10. Յովհաննէսեան Լեւոն *վաճառական*, 11. Սագայեան Զարեհ *կալուածատէր եւ ազգ. բարերար*, 12. Տրմլաքեան Շէֆիք *վաճառական*։

Ազգային ճակատի ուղեգիծն է —

«Մեր ժողովուրդին գոյութեան կռուանները եղած են Հայոց Եկեղեցին եւ Մշակոյթը, այսինքն՝ Հայ վարժարանը։

Մանաւանդ Արտահայաստանի մէջ, մեր հոգեկան հայրենիքը պարփակուած է Եկեղեցիի եւ վարժարանի սահմաններուն մէջ։

Անոնց շուրջ հաւաքուած ու համախմբուած է պանդուխտ Հայութիւնը եւ մեծցուցած ու դաստիարակած է իր նորահաս սերունդները։

Այսօր, Սփիւռքի մէջ, ուրիշ ընելիք չունի մեր ժողովուրդը, այլ միայն հաւաքուիլ Եկեղեցիին ու Դպրոցին՝ շուրջ եւ լծուիլ տենդագին աշխատանքի՝ պատրաստելու համար վաղուան Հայերը, անոնք որ պիտի բռնեն մեկնողներուն տեղը։

Ազգային ճակատը պիտի լծուի միայն ու միայն այս կենսական աշխատանքին։

Ազգային ճակատի թեկնածուները պիտի ջանան գլուխ հանել եւ իրականացնել եկեղեցիի մը շինութեան ծրագիրը Հելիոպոլսոյ մէջ։

Այս ճակատին գործունէութեան առանցքը պիտի կազմեն ազգային վարժարանները։

Մեր թեկնածուները հետամուտ պիտի ըլլան հաստատելու երկրորդական վարժարան մը հայագիտական եւ, եթէ հնարաւոր է, նաեւ առեւտրական բաժիններով։ Պիտի զօրացուին օտար լեզուները։ Մեր գաղութի զոյգ վարժարանները պիտի օժտուին կարող նոր ուժերով։

Որեւէ ճիգ պիտի չխնայուի մեր նոր սերունդները դաստիարակելու համար հայկական ոգիով եւ անոնց մէջ մշակելու մեր նահապետական ամուր բարոյականը»։

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿ. ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Առաջին Հայերը, որոնք ապաստան փնտռած են Ռումանական Երկիրներու մէջ, եկած են իշխանապետութիւններու կազմութենէն առաջ: Մոլտովայի եւ Մունթենիայի մէջ Հայոց կը հանդիպինք դաժան բախտի բերումով իրենց հայրենիքէն արտաքսուելէ ետք: Գագիկ Բ. 1045ին իր երկիրը կը զիջի Քոնսթանթին Մոնոմախոս կայսեր: Իսկ 1064 Թուականին, Սելճուք Թուրքերը կը տիրանան Բագրատունիներու մայրաքաղաք Անիին: Հայ կաթողիկոսները կը տեղաւորուին Տաւրոս լեռներուն մէջ, իսկ փախստական հայ ազնուականութիւնը Կիլիկիոյ մէջ կը հիմնէ Կիլիկեան Հայաստանի թագաւորութիւնը: Հայերու մէկ մասը կ'ապաստանի Խրիմ եւ անկէ Լեհաստան եւ Մոլտավիա:

Արտեալի մէջ Հայերը յիշուած են ատեւէլի կանուխ, Կեզա դուքսի շրջանին (972 – 995), ապա Սուրբ Ստեփանի (997–1038):

Դաժան բախտին բերմամբ տեղահան եղած Հայերը Ռումանիոյ մէջ, ինչպէս այլ տեղեր, կը մասնակցին ընկերային, տնտեսական եւ մշակութային կեանքին, խաղաղօրէն ապրելով ռումէն ժողովուրդին հետ: Հայերու գաղթը այս երկիրը տեղի կ'ունենայ դեռ եւս ԺԳ. դարէն, աւելի վերջ ԺԴ. դարու ընթացքին եւ մանաւանդ Թուրքերու կողմէ Քաֆֆայի գրաւումէն ետքը, 1475ին:

ԺԴ. դարուն կը հանդիպինք կրօնական առաջին կառուցումներուն, անշուշտ բնակիչները փայտէ, Եաշի, Սուչավայի, Պոթոշանի, Ջեթաթիա – Ալպըի մէջ: Մոլտովայի մէջ Հայերը հաստատուեցան եօթը քաղաքներու մէջ՝ Սուչավա, Հոթին, Պոթոշան, Տորոհոյ, Վասլուբ, Կալաց, Եաշ, ինչպէս մեզի ցոյց կու տայ Կոյլավ: Սակայն պատմական փաստաթուղթեր ցոյց կու տան, թէ անոնք հաստատուեցան նաեւ Սիրեթի, Ռոմանի, Վասլուրի մէջ եւ այլ տեղեր: Հայերը իրենց գործունէութեամբ կը նպաստեն քաղաքներու տնտեսական կեանքի ծաղկման: 1401ին իշխան Ալեքսանտր Բարին Հայերը կը հրաւիրէ Մոլտովա: 1475ին, Մեծն Սթեֆան իշխանը Հայերուն կու տայ առանձնաշնորհումներ՝ ազատութիւն արհեստներու կազմակերպութեան մէջ, ազատութիւն կրօնքի: Հայերէն ոմանք կը հասնին բարձր պաշտօններու, ինչպէս շոլթուզներ (քաղաքներու վաւիչ), թարգմաններ, մեծ կալուածատէրեր, դիւանադէտներ, ուրիշներ կ'ըլլան իշխան, ինչպէս Իոն Վոտը Ահարկուն (1572 – 1574), Կարապետ, եղբայրը՝ Իոան Փոթքաավ անուամբ յայտնի (իշխան 1577ին): Աւելի ուշ կը հանդիպինք բանաստեղծներու եւ գրողներու:

Հարաւէն եկող Հայերը Թրանսիլվանիոյ կարգ մը հին քաղաքներուն մէջ կը հաստատուին դեռ եւս Ժ. դարուն, ապա նոր գաղթելով՝ 1551ին, 1670–71 եւ մասնաւորապէս 1680ին կը հաստատուին Կիրլա (Արմենոպոլիս – Հայաքաղաք), Տումբըվէն, Կուրկիու, Տեվա, Ապրուտ, Թուրըս, Քլուժ, Օրատիա, Սիպիու, Պրաշով քաղաքներուն մէջ: Անոնք Մոլտովայէն կ'ապաստանին այս տեղերը քաղաքական հալածանքներու հետեւանքով, (ինչպէս՝ Փեթրու Վոտըի որդի Սթեֆանի ատեն), Մոլտովայի հողին վրայ տեղի ունեցած Թուրք – լեհական կործանարար պատերազմներու կամ Միհայ Հընքուլի գլխաւորութեամբ Տուքա Վոտըի դէմ ռումէն ժողովուրդին ըմբոստութեան հետեւանքով, որուն մասնակցեցան նաեւ Հայերը: Շատ անգամ Հայերը ռումէն ժողովուրդի կողքին են կարիքներու եւ դժբախտութեան մէջ եւ կը զոհուին ազատութեան եւ աւելի լաւ կեանքի համար անոր մղած պայքարին մէջ, ապացուցանելով, թէ լաւ հայրենասէրներ են իրենք:

Ապահովաբար, եկեղեցիներու կողքին գործող հայ դպրոցներն ալ գոյութիւն ունեցան, սկսած ԺԷ. դարէն եւ անկէ ալ առաջ: Սակայն անոնք ունէին կէս – աշխարհական նկարագիր եւ միայն աշակերտներու փոքր թիւ մը կրնար հոն յաճախել, առանձնապէս անոնք, որոնք պատրաստուած էին կրօնական ասպարէզին համար: Այդ ժամանակ, Սուչավայի Զամքա վանքին մէջ կը գործէր աստուածաբանական դպրոց մը, դրուած ուղղակի Ռումանական Երկիրներու արեւելեան – հայկական եպիսկոպոսութեան վարչութեան ներքեւ:

Անթիմ Իվիրեանուլ, որ կարեւոր նըպաստ մը բերած է ռումանական մշակոյթի զարգացման համար, կ'ընդլայնէ այս դպրոցներուն կրթական շրջանակը:

Արտէալի մէջ հիմնուած առաջին հանրային վարժարաններուն մասին ճշգրիտ տուեալներ ունինք ԺԸ դարէն: Այսպիսի առաջին դպրոց մը կը գործէր Էլիզաբեթպոլի մէջ (Իպաշֆալըու – Տումպրըվէն) եւ բացուած էր 1730ին: Նմանօրինակ վարժարան մը իր դռները կը բանար Օրատիայի մէջ 1749ին, իսկ Ֆրումոասայի մէջ՝ (Ձուք) 1797ին:

Պուքրէշի մէջ առաջին հայկական դըպրոցը կը հիմնուի 1800ին, ան կը գործէ հայ լուսաւորչական եկեղեցիի կողքին, հիմնուած 1781ին, որ մինչեւ 1910 գոյութիւն ունէր այժմու հայկական եկեղեցիին գտնուած տեղը:

Բանդէնի, իր ճամբորդութեան ատեն, Եաշի մէջ կը նշէ հայկական դպրոց մը՝ Վասիլէ Լուփուի ժամանակ, ԺԷ. դարուն: Դարձեալ ԺԹ. դարուն, հայկական դպրոց մը կը բացուի 1803ին, Սուրբ Աստուածածին եկեղեցին քով: Նոյն տարուան մէջ եկեղեցին կը վերանորոգուի եւ հաւանաբար այս առթիւ կը սահմանուին նաեւ ապագայ վարժարանին դասարանները: 1845ին, դպրոցը ունէր 5 դասարան եւ կը ղեկավարուէր ուսուցիչ Սերոպ Սերաֆիմ Պապիկի կողմէ:

Սուչավայի Ս. Խաչ եկեղեցին, հիմնուած 1521ին Խաչիկ Հանդոյեանի կողմէ, ունեցաւ դպրոց մը՝ կառուցուած 1823ին: Տարի մը վերջ ան կը գործէր չորս դասարաններով: Նման դպրոց մը կը բացուէր Ռոմանի մէջ, 1941ին, Սկոփչայի եւ իր կնոջ՝ Մուրալայի կողմէ 1609ին վերանորոգուած եկեղեցիի շրջանակին մէջ, ուր գոյութիւն ունէր գրենական հին աւանդութիւն մը: Այստեղ կը գտնուի հայերէն ձեռագիր աւետարան մը, մեր երկրին մէջ ամէնահինը, գրուած 1265ին Կիլիկիոյ Հեթում թագաւորի ժամանակ, Կիրակոս սարկաւագի կողմէ:

Պոթոշանի մէջ գոյութիւն ունէր, դեռ եւս 1844ին, դպրոց մը, ուր կը յաճախէին հայ եւ ռումէն երախաներ: Պոթոշանի հայկական դպրոցին 1839 Թուականը ստոյգ չէ:

Երկու դպրոցներուն մէջ, մէկը մանչերու, դեռ եւս ԺԹ. դարու սկիզբին, իր պաշտպանին՝ Ղեւոնդի անունով կրող, եւ ուրիշ մը աղջկանց, բացուած 1860ին Ցոքչանէն Հոփսիմէ պաշտպանին անունով, կը պատրաստուէին ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ:

1858ին, Կալացի եկեղեցիին կողքին գոյութիւն ունէր հայկական տպարան մը: Այս շրջանին, Կէօրկէ Ասաքի կը միջամտէ, որպէսզի Միհայ Վոտըի 1841ին տուած հրովարտակով, հայկական վարժարանները առնուին Կրթական նախարարութեան հովանաւորութեան ներքեւ:

Տոպրոճայի շրջանը գոյութիւն ունէին երեք վարժարաններ՝ Քոնսթանցայի, Թուլչայի եւ Պապատաղի մէջ: 1896 տարուան հայկական ջարդերուն հետեւանքով, հայ գաղթականներու նոր ալիք մը կը խուժէ Տոպրոճայի քաղաքները, ուր գոյութիւն ունէին հայկական հին գաղութներ: Քոնսթանցայի չորս դասարանով նախակրթարանը հիմնուած էր 1898ին: Թուլչայի դպրոցը գործեց 1885ին կառուցուած եկեղեցիի շրջաբակին մէջ: Պապատաղի Գայուն – Պապա լերան կողերուն, որոշ ժամանակ մը գործեց դպրոց մը կրօնական ղեկավարութեամբը տեղւոյն եկեղեցիին՝ կառուցուած ԺԹ. դարու վերջաւորութեան, Վարագայ Ս. Խաչ հին եկեղեցիին տեղը:

Ապահովաբար գոյութիւն ունեցած են ուրիշ դպրոցներ ալ այն վայրերուն մէջ, ուր հայկական գաղութները բաւական զօրաւոր էին պահելու համար զանոնք:

Թէեւ այս դպրոցները կը գործէին եկեղեցիներու կողքին, սակայն, անոնց մատակարարման ծախքերը կը հոգացուէին բոլոր հայ ազգայիններու կողմէ, որոնք կը վճարէին նաեւ աշխարհական հաստատութիւններուն ամսաթոշակները:

Իրենց ժամանակին համար այս դըպրոցները ունեցան կարեւոր դեր մը՝ զարգացնելով մշակոյթը հայ ազգաբնակչութեան լայն զանգուածներուն մէջ:

Անցեալին մէջ հայկական դպրոցները պահելու համար մեծ ջանքեր կը պահանջուէր ընդդէմ ժամանակի դաժան պայմաններուն եւ իշխանութեան անհասկացողութեան: Այսօր Ռումանիոյ ազգային փոքրամասնութիւնները, նաեւ Հայերը, կը վայելեն լայն իրաւունքներ եւ ազատութիւն, ինչպէս լիակատար կարելիութիւններ ունին ուսանելու մայրենի լեզուով եւ զարգացնելու իրենց մշակոյթը:

Մ. ԱՆՏՐԻԵՇԵԱՆՈՒ

ԺԸՆԵՒԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Ժաքուի հռչակաւոր դատին երրորդ շաբաթը վերջացաւ վճռով մը՝ որ ինչպէս կը նախատեսուէր աննպաստ է ամբաստանեալին: Փետրուար մէկէն ի վեր յաջորդաբար լսուեցաւ նախ ամբաստանեալը ինք, որուն պաշտպանողականը եւ հերքումները միշտ հակասական նկատուեցան ընդհ. դատախազին եւ նախագահին կողմէ: Ցաճախ լսուեցան սրահին ուշադիր լռութեան մէջ՝ «Ժաքու սուտ կը խօսի» բացագանչութիւնները: Նախաքննութեան ընթացքին Ժաքուի պատասխանները նոյնքան անորոշ էին վերաբերութիւն, կոճակին, դաշոյնին առրճանակին, հեծելանիւին, ոճիրին գիշերուան իր ժամանակակից գործածութեան, մազերը ներկած ըլլալուն մասին:

Այս բոլորը մնացին կասկածելի: Մասնագէտներու բացարձակ հաստատումները արիւնի հետքերուն եւ դաշոյնին գործածութեան, նոյնպէս անընդունելի նկատուած էին պաշտպան կողմին համար: Գլխաւոր փաստաբանին Պ. Ֆլորիոյի կանչած մասնագէտներուն եզրակացութիւնները եւս բացարձակ չէին: Հիմնականը կը մնար ոճիրին պատճառը: «Ինչո՞ւ պիտի սպաննէի Ծարլ Զիւմպախը, նախանձը չէր կրնար ըլլալ պատճառ, այլեւս չէի նախանձեր Անտրէ Զիւմպախէն» կ'եզրակացնէր ամբաստանեալը: Բայց իր ձայնը եւ խօսելակերպը չորէին եւ չյուզեցին ոչ ոք:

Ամբաստանող կողմին փաստաբանին Պ. Մէթրին համար տարակոյս չկար, վստահ էր Ժաքուի յանձնապարտութեան, Ժաքուի՝ այդ փայլուն եւ հանրածանօթ իրաւագէտին, որուն մօտէն ծանօթ է երիտասարդ փաստաբանը եւ սակայն այսօր եկած է բազմաթիւ ապացոյցներով հաստատել թէ ան է ոճրագործը: Ճիշդ է, չէ խոստովանած, բայց Լանտրիւն ալ չէր խոստովանած:

Պ. Քորնիւի (ընդհ. դատախազ) ամբաստանագիրին կը սպասէին բոլորը անձկութեամբ: Սրահը ունկնդիրներու բազմութեամբ լեցուած է: Քորնիւ բարեկամն է Ժաքուի: Եօթանասուն տարեկան է, Փիզիքով կը նմանցնեն դերասան Հարի Պորի: Խիստ ու անաչառ, ինքն էր որ 1932ին բանտ նետել տուած է նախաքննիչ ատեանի նախագահին Պ. Մորիոյի չառ մօտ մէկ ազգականը, որ պետական դրամատան մը սնանկութեան մէջ դեր ունեցած էր: Վստահ էին որ իր բարեկամութեան մէջ ալ անողոք է եւ իր խղճի ձայնին միայն կ'անսայ: Քորնիւ կը սկսի ինքնարդարացումով մը — Ժաքուի տունը գացած եմ քանի մը անգամ, մինչ որպէս ընդհ. դատախազ: Եւ սակայն թէ կարենայի մէջտեղէն վերցնել այս գործը կ'ընէի, բայց չկրցայ տեղը մէկը գտնել: Պարտականութիւնս է անհրաժեշտ ճշգրտութեամբ ներկայացնել ամբաստանութիւնը: Առանց անցկութեան, առանց յուզումի: Անոնք որոնք կարծեցին թէ դատի ընթացքին ձայնս կը դողար, անոնք չեն ճանչնար զիս: Այո, յուզուած էի, այսօր ալ յուզուած եմ բայց այդ յուզումը մոռցնել չի տար ինծի իմ պարտականութիւնս, ես համոզուած եմ որ Ժաքու ընդունակ է այս ոճիրին: Նախաքննութեան ընթացքին կը սիրէի յուսալ թէ կարելի պիտի ըլլար Ժաքուի անմեղութիւնը հաստատել, «Ժաքուի, Զուիցերիոյ այս կարեւոր անձնաւորութեան՝ որուն յանցապարտութիւնը ո՞չ ոքի համար փափաքելի էր: Հոս հասնելու համար պէտք եղած է շատ մը չփոթեցուցիչ մանրամասնութեանց որոնց ամբողջութիւնը տարած է մեզ ... այդ անմեղութեան: Օր. Պոտի (սիրուհին) առաջին յայտարարութիւնը՝ թէ «Ժաքու կը նախանձէր Անտրէ Զիւմպախէ», ստիպած է հարցաքննիչ դատաւորը որ ինքն ալ իր պարտականութեան գիտակցի եւ կասկածելի նկատէ Անտրէ Ժաքուն:

Ամբաստանեալը գլուխը կը շարժէ եւ

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՁԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Երեք դաւադիրները իսկոյն հասկցան որ բացարձակ իշխանութեան հասնելու համար իրենց գործ դրած մեքենայութիւնները ձախող արդիւնքի մըն էին յանգած եւ սակայն, յանդուգն որոշումով մը, վճռեցին մինչեւ ծայրը երթալ: Եւ որպէսզի երիտասարդը հարճին մօտ կասկածներու ծնունդ չտար իրենց ձեռնարկը, առանց ժամանակ կորսնցնելու, ձիաւորներու խիստ հսկողութեան մը ներքեւ նոր Երկնից Որդին ճամբեցին Փեքին:

Միւս կողմէ, երկու այրիները անմիջապէս որ Փեքին հասան, պաշտպանութեանը տակ Եոնկ Լուի ձիաւորներուն, իսկոյն խորհրդակցելով իշխան Քունկի հետ, խմբագրեցին հրովարտակ մը, բստ որուն նոր կայսեր անչափահասութեան շրջանին խնամակալ կը կարգուէին՝ Եէ Հօ Նօ Լան, կողակից կայսրուհին եւ իշխան Քունկը:

Վերջապէս երբ հանգուցեալ կայսեր դագաղը եւ անոր ընկերացող Թափօրը հասաւ Փեքինի Մեծ Դրան առջեւ, մեծ հանդիսաւորութեամբ ընդունուեցաւ փոքրիկ կայսր Զունկ Զէի երկու այրիներուն եւ նոյնինքն իշխան Քունկի կողմէ:

Երեք դաւադիրները յոխորտագին ամբարտաւանութեամբ մը, հրամայեցին երկու այրիներուն եւ իշխան Քունկի որպէսզի ըստ իշխանապետական դասաւորութեան, իրենցմէ ետք կարգ բռնէին թափօրին մէջ:

Սակայն, Եէ Հօ Նօ Լա, կտրուկ ու բարկացայտ, գոչեց.

— Ո՞վ է որ կը յանդգնի հրամայել հոս ...

— Ո՞վ կը հրամայէ՞ ... պատասխանեցին երեք բռնագրաւողները, անշուշտ որ մենք, մենք, որ հանգուցեալ կայսեր կողմէ նշանակուած ենք դահուն խնամակալ, ինչ որ կը հաստատէ այս հրովարտակը, ստորագրուած իր վեհափառ ձեռքով ...

Եէ Հօ Նօ Լա առաւ հրովարտակը եւ վայրկեան մը զայն զննելէ ետք, գոչեց..

— Օ՜ խաբէութիւն, օ՜ բռնագրաւում, օ՜ դաւաճանութիւն... այս հրովարտակը կեղծ է, քանի որ չի կրեր վերին իշխանութիւնը ներկայացնող կնիքը ...

Եւ անմիջապէս առնելով իշխան Քունկի ձեռքը գտնուող իրենց նոր պատրաստած հրովարտակը ու զայն ներկայացնելով երեք դաւադիրներուն, շարունակեց.

— Այս հրովարտակը կնքուած է վերին իշխանութեան կնիքով, ինչ որ կրնան հաստատել բոլոր հոս ներկայ եղողները: Այս հրովարտակը միայն կրնայ ի զօրու ըլլալ: Եւ այս հրովարտակը խնամակալութիւնը յանձնած է ինծի, կողակից կայսրուհիին եւ իշխան Քունկի, որ իր վերջին խելացի կարգադրութիւններով հանդիսացաւ Երկնային Կայսրութեան ազատարարը: Եթէ կան այստեղ անձեր որոնք իրաւունք ունին հրամաններ արձակելու, ատիկա անպայման դուք չէք կըրնար ըլլալ, թշուառականներ ...

Եւ իր մէկ նշանին վրայ, զօրավար Եոնկ Լու յառաջանալով դէպի երեք դաւադիրները, բարեւեց զանոնք յարգանքով, եւ ապա ըսաւ անոնց.

— Ցանուն օրէնքին, կը ձերբակալեմ ձեզ: Հետեւեցէք ինծի, մի փորձէք ընդդիմանալ, հակառակ պարագային ձեզ տեղն ու տեղը կը սպաննեմ:

Այս յայտարարութեան վրայ, թշուառականները բոլորովին շլմորեցան: Անկարելի էր իրենց չորս դին դիտել, օգնութեան ու փրկութեան միջոց մը գտնելու համար:

Եւ սակայն սարսափով տեսան որ իրենց շուրջը կային այնպիսի մարդիկ որոնց տրամադրութիւնները համակրական չէին իրենց նկատմամբ:

Միայն մէկ քանի ձիաւորներ, լսելով իրենց պետին Եոնկ Լուի յայտարարութիւնը, կը տատամսէին, խորհելով թէ ի՞նչպէս կարելի էր ձեռք բարձրացնել ողբացեալ կայսեր զարմիկներուն վրայ, որոնց անձը նուիրական կը նկատուէր:

(12 Շար.)

կը ճշդէ.— «Անտրէ չէ, Փիէռ Ժաքու»:

Գ. Քորնիւի ջախջախիչ ամբաստանագրէն վերջ կը սպասուէր թէ ինչ պատիժ պիտի պահանջէ երդուեալներէն. քանի որ մահապատիժ չկայ Զուիցերիոյ մէջ, Քորնիւ շէշտեց այդ պատիժին սահմանը։

Ժաքուի փաստաբաններէն Գ. Նիքոլէի պաշտպանողականը հարուստ հերալով դասաւորուած կը ներկայացնէ ամբաստանեալը իր առաքինութիւններով ու թերութիւններով։ Տաղանդաւոր այս երիտասարդ իրաւագէտը որուն ճառը շատ տպաւորիչ էր, կ՚եզրափակէր — կը կարծեմ որ Ժաքու անմեղ է ամբողջ ուժովս կը հաւատամ ատոր: Առանց վկայի կարելի չեմ գտներ դատապարտութիւն մը, կարելի չեմ նկատեր որ մէկը դատապարտուի հոգեբանական անկատար նկատումներով։

Անպարտ արձակեցէք Փիէռ Ժաքուն. Բարեկամիս կեանքը ձեզի կը վստահիմ, զայն ձեզի կը յանձնեմ, որովհետեւ վստահութիւն ունիմ այս քաղաքին երդուեալներուն վրայ:

«Կեցցէ՛» կը բացագանչեն աջէն ու ձախէն այս զօրեղ պաշտպանողականէն վերջ: Ժամը 11·20 է (Երեքշաբթի) եւ կարգը Գ. Ֆլորիոյին. է: «Կ՚ըսեն, ի՞նչու երեք փաստաբան, ինչո՞ւ երեք շաբաթ տեւող դատավարութիւն մը: Այս գործը այնքանխորհրդաւոր է որ ոչմէկը, ոչ միւսը աւելորդ չէին: Նոյնիսկ ըսուեցաւ որ եթէ ամբաստանեալը պարզ գործաւոր մը ըլլար, այսքան իրարանցում տեղի չէր ունենար Բայց դատական սխալ մը միշտ պարկեշտ մարդիկը կը յուզէ»:

Գ. Ֆլորիօ կը պատմէ դատական կարգ մը սխալներ, որոնք տարիներ վերջը կարելի եղած է ստուգել: Եւ կը շարունակէ, բայց ձգենք այս բոլորը: Փաստաբանի հանգամանքս, նկատի մի առնէք: Պատիւը ըրէք գիս նկատելու 13րդ երդուեալը, որպէս զի ձեզի հետ միասին քննենք սա թղթածրարը հասկնալու համար»:

Կը ջրէ մէկիկ մէկիկ բոլոր ամբաստանութիւնները, սկսելով Օր. Լինտայի առաջին յայտարարութիւններէն, երբ հեռաձայնով բաց է նախաքննիչին թէ զինքը տեսնել կ՚ուզէ եւ թէ Ժաքու ձիչդ է որ կը նախանձէր Անտրէ Զիմպախին:

1.— Լիարդի բջիջներ եւ մարդկային արեան հետքեր գտնուած են ամբաստանեալին դաշոյնին, վերարկուին, հեծելանիւին վրայ:

Գ.— Այդ արեան հետքերը կրնան Ժաքուինը ըլլալ:

2.— Ոճիրին զէնքը կրնայ ըլլալ:

Գ.— Կրնայ նմանիլ, առանց նոյնը ըլլալու:

3.— Ատրճանակը որով սպաննուած է Զիմպախ, կը նմանի Ժաքուի ունեցածին:

Գ.— Կրնայ նմանիլ, ինչպէս դաշոյնը:

4.— Հեծելանիւը (ոճրագործին) Ժաքուինն է, իր բոլոր կոտրած - թափած պակասութիւններով:

Գ.— Գալով այս հեծելանիւի խնդրոյն, չեմ կրնար հաւատալ որ Գ. Ժաքուի նման հանրածանօթ անձ մը կրնայ երկու անգամ վիլան տանող ճամբէն անցիլ, առանց ճանչցուելու վտանգին, եւ յետոյ խորհած է՞ք որ Ժաքուին տարիքով եւ ֆիզիքական վիճակով մէկը պիտի կարենար այդ կարճ ժամանակի մէջ գրասենեակէն տուն երթալ զէնքը առնել, վերարկուն փոխել, վերադառնար գրասենեակ հեծելանիւով մինչեւ Փլան - Քաթրը երթալ, սպաննէր այդքան վայրագ կերպով, հետապնդէր Տիկին Զիմպախը եւ այդ կոյր ու կաղ հեծելանիւով վերադառնար տուն, հանգիստ եւ անտարբեր:

5.— Գ. Ժաքու իր ժամանակի գործածութեան ոճիրին վիճերը չկրցաւ ճշդել.

Գ.—Գ. Ժաքու ունի պատասխան մը այդ մասին, բայց ան մէկու մը ճշդումն է, որ չէ փնտռած անպատճառ հատ մը գտնել:

6.— Անստորագիր նամակները Ժաքուի կողմէ գրուած գոյութիւն ունէին տակաւին եւ կը գտնուէին ճիշդ ոճիրը գործուած սենեակին բէջ:

Գ.— Եթէ այդ նամակները տան մէջ փնտռելու գնաց, շատ հաւանական է որ Զիմպախներու համաձայնութեամբ էր, հակառակ պարագային ի՞նչէն գիտէր որ անոնք ո՞ր սենեակին մէջ եւ որ դարանին մէջ պահուած են:

7.— Գ. Ժաքու կրնար սպանեալին զաւկին Անտրէի հանդէպ զգացում մը ունենալ, չէ՞ որ ան կը նկատէր Օր. Լինտայի հետ իր կապին խզման պատճառը.

Գ.— Վերջապէս, եթէ Անտրէ Զիմպախի դէմ ոխ ունէր պիտի շընտրէր այն վայրը, ուր յաջողելու համար թերեւս պէտք ըլլար երեք հոգի սպաննել:

Գ. Ֆլորիօ ուժեղ տրամաբանութեամբ մը երբ կը ջրէր այս փաստերը մէկիկ մէկիկ, չէր մոռնար նաեւ աւելցնել թէ «Գ. Ժաքու երկու անգամ հեռաձայնած է Ա. Զիմպախի աշխատանքին վայրը ըստուգելու համար թէ հո՞ն է եւ հաստատելէ ետքը անոր բացակայութիւնը տունէն, հոն գացած է վստահ որ միայն մայրը եւ հայրը պիտի գտնէ: Տարօրինակ չէ՞ք գտներ որ Ժաքու արուէ սպաննել Անտրէ այն տունին մէջ, իսկ ուր ան կը բնակի իր ծնողքին հետ»:

Այսպէս ութ (առտուան 11էն մինչեւ երեկոյեան 7) ժամ անընդհատ Գ. Ֆլորիօ իր ծանօթ տաղանդին ուժով ուզեց խախտել մի անգամ ընդ միշտ դատին հիմերը: Իր պատմական պաշտպանողականը մեծ տպաւորութիւն գործեց: Լրագրողներ կը հետեւցնէին այդ ճառէն վերջ, «Եթէ Գ. Ֆլորիօ չկրցաւ հաստատել Ժաքուի անմեղութիւնը, գոնէ կրցաւ ամբաստանութիւնը խախտել իր հիմերէն»: Եւ եթէ վճիռը այդ գիշերը տրուած ըլլար հաւանաբար անպարտ արձակուէր Ժաքու:

Բայց երդուեալներուն արտայայտութենէն կարելի չէր որոշ բան մը հետեւցնել անոնց դէմքերը հետզհետէ փակուեցան կարծես եւ երբ պաշտպան փաստաբաններուն կ՚ուղղուէր իրենց նայուածքը, կը նմանէին գիւղացիներուն, որոնց կով մը ծախել կը փորձեն:

Վճիռը յետաձգուեցաւ հինգշաբթի օրուան (Փետրուար 5ին), որովհետեւ վերջին խօսք մըն ալ ունին ընդհ. դատախազը եւ ամբաստանող կողմին փաստաբանը Գ. Մէթրը: Անոնց առարկութիւններուն կրնան պատասխանել պաշտպան փաստաբանները եւս, ըստ զուիցերիական օրէնքին:

Գ. Մէթրը դիտել տուաւ «Գ. Ֆլորիօ մեզի կ՚ըսէ թէ անտառ գոյութիւն չունի միայն ծառեր կան: Բայց ոչ մէկ դատական խնդրոյ մէջ այսքան փաստեր գոյութիւն ունեցած են ամբաստանեալի մը դէմ»:

Կարգը ընդհ. դատախազինն է: Աս ալ իր գէշ օրերու դէմքը ունի: «Ձեմ սիրեր միջանկեալ խօսքերը: Այս դատը պէտք եղածին չափ երկարեցաւ եւ աւելցնելիք բան չկայ: Բայց չեմ հանդուրժեր կարգ մը ակնարկութեանց: Հոս ըսուեցաւ որ եթէ քաղաքականութիւն խառնուած չըլլար գործին, Ժաքու այդ քաղաքական մեծ դէմքը հոս չէր ըլլար այսօր: Սխալ է ասիկա»:

Գ. Քորնիւ կը փորձէ քննադատել Գ. Ֆլորիոյի պաշտպանողականը, եւ ճշդել նախաքննութեան վերագրուած կարգ մը թերիներ: Եւ կը շնորհաւորէ նախաքննիչ դատաւորը Գ. Մորիոնը:

Հոս միջադէպ մը կը ծագի պաշտպան կողմին եւ ընդհ. դատախազին միջեւ, մասնաւորաբար Գ. Ֆլորիոյի կողմէ, որ բարկութեամբ կը նկատէ թէ զինքը նախատած են եւ իր աշխատանքը ոչ - ուղղամիտ նկատած: Բայց չի կրցնցներ իր պաշտպանողականին թելը եւ նոյն կորովով կը շարունակէ դարձեալ ջուրը ձգել բոլոր փաստերը: Իր վերջին ազդակը կ՚ըլլայ: «Ձեմ վախնար որ դատական մեծ սխալ մը գործուի այստեղ, որովհետեւ վստահ եմ որ անպարտ պիտի արձակուի Փիէռ Ժաքուն».

Ժաքու կը փակէ դատը հետեւեալ խօսքերով.— Ոչինչ ունիմ աւելցնելիք, անմեղ եմ, գիս զաւակներուս մօտ ղրկեցէք»:

Այս անգամ ամբողջապէս քայքայուած եւ խորապէս յուզուած ձայնով մը, որ սրտէն կուգար: Իսկ երդուեալները կը դատապարտեն զինքը ծօթը տարի արգելափակման:

ԿԻՒՄԻՒՇԸ

Կիւմիւշը մեր թաղին շունն էր, որ ունէր որոշ սահման մը: Օրուան մէջ, չես գիտեր քանի անգամ շրջան ընելով կուգար ու կը պառկէր գիւղին ծայրը՝ տունի մը անկիւնը:

Գոյնը սեւ ու ճերմակ, կարծես մէկը ամէն օր զինքը խնամած ու մաքրած ըլլար, տէր չունէր, սակայն, կը պատկանէր ամբողջ թաղին, եւ ամէն տուն իր անհատական շունը կը նկատէր Կիւմիւշը, այսպէս կոչուած իր ճերմակ գոյնին համար, առաւօտ կամ երեկոյ ճաշի միջոցին գիտէր թէ ուր պէտք էր երթար փորը կշտացնելու համար:

Գիշերները գիւղին ինքնակոչ հսկիչն էր, հսկողութիւնը կը տարածէր թաղին սահմաններէն ալ անդին, պատրաստ ամէն տեսակ անակնկալի: Անծանօթներ կը զգուշանային՝ երբ լսէին ձայնը ու վախն ի վախ կը մօտենային գիւղին:

Կիւմիւշի հաջոցի ձայնէն կարելի էր հասկնալ թէ որու հետ գործ ունէր: Օրինակ, երբ, ձմեռը, գայլերը գիւղին մօտենային, ձայնը աւելի աղմկարար կը դառնար: Անծանօթի վրայ՝ տարբեր, վտանգի կամ կասկածելի պարագաներու մէջ՝ տարբեր ձայնով կը հաջէր: Եւ այսպէս ամառ թէ ձմեռ կը հսկէր գիւղին վրայ:

Կիւմիւշը չափաւոր հասակ ունէր: Գէր, կը նմանէր մեր երկրին լողքարերուն: Գէր էր նաեւ վիզը, այնպէս որ վիզին հաստութիւնը շատ քիչ տարբերութիւն ունէր մարմինէն: Որքան գէր՝ այնքան ալ ճկուն ու արագաշարժ:

Անգամ մը դրացի գիւղէն Թուրք մը առեւտուրի համար մեր գիւղն էր եկած, հետը բերած էր նաեւ իր շունը, որ Կիւմիւշէն երկու անգամ աւելի բարձր եւ խոշոր կազմ ունէր: Թուրքը հպարտ էր իր շունով, շարունակ կռնակը շոյելով՝ անոր քաջութեան մասին զանազան պատմութիւններ կ՚ընէր շուրջը հաւաքուած քանի մը պատանիներու: Չես գիտեր ինչ գաղափարէ տարուած առաջարկեց.

— Եթէ շուն մը ունիք որ չափուիլ կ՚ուզէ, Տողանիս հետ, պատրաստ եմ …

Պատանիները կանչեցին — Կիւմի՛ւշ, Կիւմիւշ, եւ ակնթարթի մը մէջ անհետացած Կիւմիւշը փնտռելու գացին:

Թուրքը իր առեւտրական սակարկութիւնը դեռ չէր վերջացուցած, պատանիները Կիւմիւշը գտնելով բերած էին — պինդ բռնած՝ անմիջական բախումէ արգիլելու համար:

Թուրքը քմծիծաղով մը նայեցաւ մեր շունին վրայ եւ աւելցուց:

Ա՞յս է Կիւմիւշը …

Կենդանիները զգացած էին անխուսափելի կռիւի մը պարագան: Շարունակ պոչ կը շարժէին եւ կը սպասէին սպառնական կեցուածքով: — Պատրա՞ստ էք.

— Հարցուց Թուրքը պատանիներուն:

Հաստատական պատասխանին վրայ՝ շուները արձակուեցան: Երկու կողմէն յարձակեցան իրարու վրայ, պահ մը չհասկցուեցաւ թէ ո՞ր մէկն է յաղթող կամ յաղթուողը, թաւալգլոր, անընդհատ իրարու վրայ կը դառնային ահռելի հռնդիւններով: Պատանիները կը պոռային — Կիւմիւշ, քեզ տեսնեմ, Կիւմիւշ, Կիւմիւշ, կոկորդէն, կոկորդէն:

Իսկապէս Կիւմիւշը փակած էր Տողանի կոկորդին եւ այնպէս ամուր մը խածած, որ Տողան ազատում չունէր: Հետզհետէ յոգնեցաւ, ուժասպառ, դիմադրութեան կարողութենէ բոլորովին զուրկ: Թուրքը ապարդիւն ջանքեր կ՚ընէր, Տողանը Կիւմիւշի երախէն ազատելու համար: Մինչ պատանիները կը շարունակէին պոռալ. Կիւմիւշ, այդպէս, խեղդէ, սատկեցուր: Եւ Կիւմիւշը ուժ կ՚առնէր պատանիներու քաջալերական պոռչտուքներէն: Երբ դիմադրութեան կարողութենէ բոլորովին զրկուած տեսան, դժուարութեամբ զատեցին իրարմէ: Տողանին վիզը եւ գլուխը կը լողային արիւնի մէջ:

Թուրքը գնումները կրցա՞ւ կատարել, չենք յիշեր: Վիրաւոր շունը առնելով գլխիկոր վերադարձաւ իր գիւղը:

Պատերազմի տարին էր, հայաբնակ գիւղին մէկ շաբաթ հրաման տրուեցաւ պարպելու համար գիւղը, դէպի աքսոր: Ամէն ոք պէտք էր ձգէր իր ծննդավայրը: Կիւմիւշը նախազգացումէ տարուած կը պտտէր դռնէ դուռ, պոչը ականջները կախ կը մերժէր որեւէ ուտելիք: Այլեւս ոչ ոքի վրայ կը հաջէր, մէկին ձեռքը կը լզէր, կարեկցաբար քսուելով մէկուն, կ՚երթար ուրիշի մը քով, եւ այսպէս շարունակ ման կուգար անընդհատ:

Աքսորին երկու օր մնացած Կիւմիւշը բոլորովին անհետացաւ. ո՞ւր գնաց, ի՞նչ եղաւ, ոչ ոք գիտցաւ ուր երթալը …

Մ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Ասանկ բաթեթիկ տեսարաններ այնուհետեւ յաճախադէպ եղան ամիրայական խոհանոցին մէջ: Կիւլիւկ հանըմ, խոնարհաբարոյ ու բարի կին, ամենեւին չփորձուեցաւ հպարտութեան հով մը առնել ստորինանի այն բարձրացումէն զոր ունեցած էր՝ Հ… գիւղի հասարակութեան լուացարաններէն այդ խոհանոցը փոխադրուելով յանկարծ:

Այս մասին աւելի առաջինի երեւցաւ քան իր աղջիկը, որ իր շուրջը պտըտող ամիրայածին էակներուն հաւասարելու փորձառութիւնը ունեցաւ: Մինակ պառաւ խոհարարուհին էր որ պահ մը մթին ամպ մը տարածեց իր համեստ երջանկութեանը վրայ. իր գետնին վրայ այդ մեծազանգուած նորամուտին ներկայութիւնը ոտնձգութիւն մը նկատելով՝ պառաւը գրեթէ ամէն օր կը մռլտար ու կը տատար, ամենաչնչին բաներէ բարկանալով եւ պոռալով լուաց-հարարուհիին ի-

րեան ի վեր:

Կիւլիւկ հանըմ ի սկզբան որքան որ ուզեց համբերել, ի վերջոյ սակայն այդ խատաբարոյ եւ խոժոռ պառաւը այնքան անհանդուրժելի վարմունք մը սկսաւ ունենալ իրեն հանդէպ, որ դառնացած, սրտմտած, գնաց լալով հառաչելով իրողութիւնը պատմեց իր աղջկանը

Սոֆի ալ, իր կարգին, տոքթորին հաղորդեց այդ գործը, ու այս վերջինն ալ օր մը իր ներկայութեանը կանչեց ցնդած խոհարարուհին եւ խիստ շեշտերով սպառնաց որ եթէ իր այդ ընթացքը շարունակէր Կիւլիւկ հանըմին հանդէպ, իսկոյն պիտի ճամբուէր: Պառաւը, սարսափահար, կակկղուեցաւ, դողդղաց, լացաւ, երդում պատառ ընելով որ սխալ եւ սուտ էր իր մասին ըսուածը. եւ տրքալով ու հառաչելով ելաւ գնաց իր սենեակը: Այդ օրուընէ սակայն խաղաղութիւն տիրապետեց խոհանոցին մէջ, եւ պառաւը ալ սկսաւ քաղցրութեամբ վարուիլ Կիւլիւկ հանըմին հետ:

Գալով Թաչոյի, ինչպէս ըսինք, ան երջանիկ էր, ոչ միայն որովհետեւ օրիորդին երեւումէն ի վեր հանըմին խստութիւններէն՝ ազատած էր՝ անոր հետ ուղղակի յարաբերութենէ գրեթէ մեծ մասամբ դադրելով, այլ որովհետեւ նոր սաեղծուած այդ նազելահասակ եւ քնքուշ տիրուհին՝ իր ձայնին նուաղկոտ եւ թրթռուն շեշտերովը իր զաւառացիի անխաթար, անապակ հոգին կը խռովէր, անուշ զգայնոտութեան մը մատնելով զինքը եւ յորդանքով խառն հիացումի մը մղելով իր եռկշոտ ու կոյս սիրտը:

Ալ այնուհետեւ, իր մենութեան թաղծոտ բոպէներուն, գաւառացի պարմանին չէր շեց իր հայրենի գիւղին կարմրայտ, խպնոտ եւ կոնճ աղջիկները, որոնց շատ հեզ կը հանդիպէր, վերջալոյսին աղբիւրին շուրջը. առոնց հեռաւոր սիլուէդները քիչ քիչ հալեցան լմնցան լուսաւոր դիւթութեանը առջեւ իր մանկամարդ տիրուհիին, որ իր սրտին, մաքին ու հոգիին մէջ պարապ տեղ մը չէր ձգեր:

Բարթող աղան իսկ, Կատարինէին եւ Մագթաղինէին հայրը — որոնց կը շարունակէր դեռ իր հայրութիւնը ընել, անոր համար որ տակաւին յարմար թեկնածուներ չէին ներկայացած այդ երկու շնորհալի կոյսերուն ձեռքը խնդրող, այն շատ զօրաւոր եւ ցաւալի պատճառաւ որ այդ հոյակապ զոյգը աղջիկնութեան թարմութիւնները կոխել անցնելէ յետոյ, չափահասութեան սահմաններն ալ անցնելով՝ հանդիսաւորապէս ոտք դրած էր պառաւութեան նախադուռին վրայ՝ իր պառուական ծնողքին հառաչանքներուն եւ ողբերուն մէջտեղ, — Բարթող աղան իսկ տեսակ մը գոհունակութիւն զգաց Սոֆիին անակնկալ երեւումէն ամիրայական տան մէջ, վասն զի՝ տիկին Մարկոսեան յարմար դատեց որ իր նոգկատեսիլ գործակատարը այնուհետեւ կալուածներու հաշիւը ուղղակի մանկամարդ աղջկան տար եւ դրամն ալ անոր յանձնէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

նայ ապահովութեան ուժերու կարեւոր ջոկատ մը։ Յօսք առնելով Հաւանայի մէջ Յ. Միութեան փոխ–վարչապետ քաղաքերական խօսքեր ըսած է Ֆ. Կաստրոյին եւ ապա աւելցուցած .— « Անոնք որ կը սպառնան մեր դէմ, պէտք է մէկ բան մտաբերեն։ Եթէ յաջողեցանք դէպի լուսին մեծ ճշգրտութեամբ արձակել գեր–հրթիռ մը, ապա շատ դիւրին պիտի ըլլայ որ նման ճշգրտութեամբ հրթիռներ արձակենք աշխարհի որեւէ մէկ մասին վրայ», խօսքի շարունակութեանը մէջ՝ Միկոյեան ըսած է «Մեր ժողովուրդը ձեր կողքին է, մեզ օժանդակ ունենալով ձերկառավարութիւնը հրաշքներ կրնայ գործել» ։

Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակները դիտել կու տան որ Միկոյեանի ճամբորդութիւնը կը հետամտի երեք հիմնական նպատակներ ։ Ընձեռել զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութիւն, զարգացնել առեւտրական կապը երկու երկիրներուն միջեւ եւ վերջապէս դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններ հաստատել երկու երկիրներուն միջեւ ։

Ֆրանսական ձայն–պատկերասփիւռը կիրակի իրիկուն, կը հաղորդէր թէ անուանի երաժիշտ Արամ Խաչատուրեան Հաւանայի մէջ ղեկավարած է նուագախումբը ի պատիւ Միկոյեանի տրուած համերգի մը։

Ծանօթ է որ Արամ Խաչատուրեան Հաւանա մեկնեցաւ անցեալ շաբաթ, երկու օր Փարիզ անցընելէ յետոյ, ուր պիտի վերադառնայ Մարտ 27ին։

Այսօր, Քուպայի մէջ խորհրդային քաղաքականութիւնը կը ներկայացնէ՝ Անաստաս Միկոյեան, իսկ արուեստը՝ Արամ Խաչատուրեան ։

—o—

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սէն նահանգի քաղաքապետարանը կը յիշեցնէ հանրութեան որ «կասկածելի ուռերու» քննութեան համար, մասնագիտական քննարան մը հաստատուած է հանրային առողջապահութեան բուժարանի կեդրոնը.—2 Րիւ Ֆիկիէ, Փարիզ (4)։

Կասկածելի ուռերու քննութիւնը ամէնէն վստահ գիտական միջոցներէն մէկն է՝ կանխաւ հետաճշդելու համար խլիրդը (քանսէր)։

Քննարանը բաց է Երեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 16·30էն սկսեալ։ Քննութիւնները բոլորովին ձրի են Սէն նահանգի բնակիչներուն համար։

Քննութեան ենթարկուելու փափաքողները կրնան հեռաձայնով ժամադրուիլ (ԱՐՇԻՒ 55-53)։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաղէի սրահը։ Կը խօսի, մօդական լապտերով իր գործերը կը ներկայացնէ քանդակագործ Պ. ԽՈՐԷՆ ՏԷՐ–ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, Ամերիկայէն։ Կը հրաւիրուի արուեստասէր հասարակութիւնը ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Գառնիկ Պէօյիւքեանի մահուան առթիւ, Սուրէն Շահլամեան 30 Ն. Ֆ. կը նուիրէ, փոխան ծաղկեպսակի Աղքատախնամին։ (Ստանալ Յառաջէն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Սահակ Գաբրիէլեանի եւ իր զաւակներուն, Զաւէնի, Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Տէրոյեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն ողբացեալ Տիկին Աննա Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ ։

×

Պ. Սահակ Գաբրիէլեան իր կնոջ մահուան առթիւ, Կ. Խաչի միջոցով քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ քսան Ն. Ֆ. Շաւարշ Միսաքեան սրահին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէրոյեան կը նուիրեն քսան Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին, քսան Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Պարսամ Յակոբեան տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին, տասը Ն. Ֆ. Կապ. Խաչին ։

Մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ըստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Տէր Գէորգեանէ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թուֆէյեանէ 20 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օմրատ Խանոյեանէ քսան Ն. Ֆ. ։ Տէր եւ Տիկին Արամ Խանոյեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թորոս Շամչոյեան 15 Ն. Ֆ., Տիկին Մարիամ Ոսկիզեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Գարեգին Քէնտիրեան տասը Ն. Ֆ., Պ. Գրիգոր Թուֆէյեան տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կարապետեան տասը Ն. Ֆրանք ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փօլատեանի իրենց սիրեցեալ հօր մահուան առթիւ ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը։ Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն ։

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250)։ Դիմել Յառաջի հասցէով ։

Գումարները ղրկել մանտա–քարտով միայն ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Րաֆֆի» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Բէժանի վերնայարկը — մեթրօ Քադէ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն խմբական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան փոքր սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MERCREDI 10 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 8719 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 16ՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 4520

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

1920 Փետրուար 10էն 11 լուսնալիք գիշերը Ֆրանսական զինուորները կը պարպէին Մարաշը եւ կը քաշուէին դէպի Ատանա, խորհրդաւոր պայմաններու մէջ:

Համաշխարհային առաջին պատերազմը կը վերջանար օսմանեան կայսրութեան ջախջախիչ պարտութեամբ :

Մառեշալ Ալէնպիի բանակները — ո-րոնց մաս կը կազմէր Հայկական Լեգէոնը՝ Ֆրանսական դրօշի տակ — Պաղեստինէն, Սուրիայէն ու Լիբանանէն վերջ կը գրաւէին նաեւ Կիլիկիան, մինչեւ լեռնային շրջանները

Ըստ Սայքս – Փիքօ գաղտնի համաձայնութեան, — որ Թուրքիան կը բաժնէր դաշնակիցներուն միջեւ — Կիլիկիան կ'իյնար Ֆրանսայի ազդեցութեան գօտիին մէջ :

Երկու կառավարութիւնները համաձայնեցան, որ Անգլիացիք իրենց ձեռքին մէջ պահեն զինուորական վերին հրամանատարութիւնը, իսկ Ֆրանսացիներըստանձնեն վարչական գործերը : Կիլիկիոյ կառավարիչ նշանակուեցաւ գնդապետ (նոյն զօրավար) Պրէմոն (1919 – 20): Իսկ երբ 1919 Դեկտ. 12ին Ատանա հասաւ զօրավար Տիւֆիւէօ՝ Ֆրանսացիներուն անցաւ նաեւ զինուորական հրամանատարութիւնը :

1919 Հոկտեմբեր 30ին անգլիական զինուորները Մարաշէն քաշուելով իրենց տեղը տուին Ֆրանսական ուժերուն — որոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին Հայկական Լեգէոնի զինուորները :

Չար բերաններ կը պատմէին թէ Անգլիացիք մեկնելէ առաջ կարեւոր քանակութեամբ զէնք ու ռազմամթերք յանձնած էին Թուրքերուն, որոնք «Միլլի» շարժում անունին տակ սկսած էին կազմակերպուիլ՝ Մուսթաֆա Քեմալի գործակալներուն ձեռքով

Ֆրանսացիներուն Մարաշ մուտքը մեծ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ Հայերուն կողմէ, որոնցմէ շատեր նոր էին վերադարձած Սուրիոյ եւ Միջագետքի աքսորավայրերէն եւ նուիրուած իրենց քանդուած բոյները վերաշինելու աշխատանքին :

Ֆրանսական իշխանութիւնները 1918ի վերջերէն սկսեալ նիւթական ու բարոյական մեծ գոհողութիւններ ըրին՝ «հայկական օջախ» դարձնելու համար Կիլիկիան: Ամէն կողմէ հայ գաղթականներ գացին լեցնել Ատանան: Կիլիկիոյ Թրրքախօս այդ ոստանը 1919ին դարձած էր իսկական Հայաստան: Փողոցներուն եւ հանրային վայրերու մէջ հայ լեզուն ու երգը միայն կը լսուէին :

Ժորժ Փիքօ՝ «Սուրիա – Լիբանանի եւ Հայկական Կիլիկիոյ » մարզպանը Փարիզ վերադառնալէ առաջ Սեբաստիա երթալով տեսնուէր էր Մ. Քեմալի հետ : Թուրքերը չփացած էին. կը պահանջէին որ Ֆրանսացիները պարպեն Մարաշը, Այնթապն ու Ուրֆան :

1919 Օգոստոսին եւ հոկտեմբերին քեմալական «չէթէ»ներ տեսնուեր էին Ամանոսի կողմերը (Շէյխ Մուրատ) : Կիլիկիոյ դաշտային եւ լեռնային շրջաններուն միջեւ երթեւեկը վտանգուած էր. կացութիւնը կը ծանրանար հետզհետէ:

Դեկտեմբեր 27ին հարիւր հեծեալ Թուրք զինուորներ Մարաշ մտնելով կը գրաւեն միջնաբերդը եւ Ֆրանսական եռագոյնին տեղ կը բարձրացնեն Թրքական դրօշը: Կառավարութիւնը երկու ամիս շարունակ զէնք ու ռազմանիւթ կը բաժնէր քաղաքի եւ շրջակայքի Թուրքերուն, օր – ցերեկով, Ֆրանսական զինուորական իշխանութեանց աչքին առջեւ :

Հարիւրապետ Անտրէ ի զուր օգնական ուժ կը պահանջէ Ատանայէն

1920 Յունուար 21ին՝ հայկական Ծը – նունդի երրորդ օրը՝ Թուրքերը յանկարծակի յարձակումի կը սկսին քաղաքին ամէն կողմերէն: Դաւաճան գնդակներու զոհ կ'երթան Ֆրանսացի զինուորներ եւ Հայեր :

Ինքնապաշտպանութիւնը կը կազմակերպուի արագօրէն :

Անհաւասար կռիւը կը սկսի :

Թուրքերը նախապատրաստական գաղտնի աշխատանքներ էին տարած եւ լաւ սպառազինուած :

Զէնքի պակասը զգալի էր Հայերուն մօտ :

Մարաշի Ֆրանչիսկեան վանքի մեծաւոր Հայր Մաթէօն Միւրէ, որ գրքոյկով մը հրատարակած է իր ականատեսի վըկայութիւնները, ցաւով դիտել կուտայ այս պարագան: Եթէ զէնք բաժնուած ըլլար տեղացի Հայերուն, հայկական հերոսամարտ մը եւս պիտի արձանագրուէր Մարաշի մէջ.

Հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, մեր հայրենակիցները քաջաբար կռուեցան եւ փրկեցին Հայուն պատիւը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Վերակազմուած կառավարութեան երեք նախարարները՝ Մեսմեռ (բանակի), Միշլէ (արդարութեան) եւ Շաթընէ (ներքին), որոնք քննական այցելութիւն տալու համար Ալժէ մեկնած էին Շաբաթ օր, առանձին – առանձին Փարիզ վերադարձան. Ներքին նախարարը՝ Կիրակի գիշեր, իսկ բանակի նախարարը Մեսմեռ՝ երկուշաբթի երեկոյ :

Կը թուի թէ իւրաքանչիւր նախարար պիտի պոռնայ իր տպաւորութիւնները եւ այս առթիւ իր առաջարկները ներկայացնելու կառավարութեան եւ Հանրապետութեան Նախագահին : Շաթընէ արդէն իսկ տեսակցած է վարչապետին հետ եւ ներկայ գտնուած նահանգապետներու ժողովին : Կը սպասուի որ չորեքշաբթի օր գումարուելիք նախարարաց խորհուրդին կարեւոր որոշումներ տրուին Ալժերիոյ նկատմամբ :

Այսուհանդերձ հիմակուընէ կարելի է որոշ եզրակացութիւններ հանել եւ մանաւանդ իրենց ընդհանուր գծերուն մէջ նշել կառավարութեան ձեռք առնելիք որոշումները:

Առաջին առթիւ պիտի վերակազմուին եւ այս անգամ զինուորական մարմիններու անմիջական ղեկավարութեան տակ պիտի դրուին, «երկրային ջոկատները» որոնք առաւելաբար կազմուած են Ալժերիոյ բնակիչներէն եւ ստեղծուած էին պաշտպանողական հիմունքներով . Այս առընչութեամբ շահեկան է գնդ. Պուտիերի յայտարարութիւնը . — « երկրային ջոկատները— յայտարարած է գնդապետը — վերակազմութեան մէջ են . ամէն ջոկատ շարժման մէջ պիտի դրուի զինուորական իշխանութեանց յատուկ որոշումներով միայն ». իր կարգին բանակի սպայակոյտին բանբերը մերժած է յայտնել նոր հրամանատարին անունը եւ չէ ուզած ըսել թէ ինչ պատիժ պիտի սահմանուի նախկին հրամանատար Սափէփն – Լինիյէրին :

Ինչ կը վերաբերի բանակին, ըստ կարգ մը զրոյցներու,, 7 (շատեր ութ կ'ըսեն) բարձրաստիճան սպաներ Մայր երկիր պիտի փոխադրուին: Անոնց մէջ են գնդ. Արկու, Պրուազա, Պիզար, եւ Կարտէս : Կազմակերպչական բնոյթ կրող այլ կարգի կարգադրութիւններ եւս տեղի պիտի ունենան :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. Էջ)

ԱՆԳԼԻԱ
ԵՒ ԻՐ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ.— «Ափրիկէի վրայ նոր հով կը փչէ »

Լման երեսունեմէկ օր, Անգլիոյ վարչապետը Մաքմիլլըն, պտըտեցաւ անգլիական գաղթապետութեան մաս կազմող, ափրիկեան հնր երկիրներ: Անգլիոյ պահպանողական վարչապետը կ'ուզէր «ականատես եւ ականջալուր ըլլալ Ափրիկէի ցամաքամասին վրայ տիրող ներկայ ժամանակներու նոր տրամադրութիւններուն», ճշդելու համար «Թորի» կառավարութեան ընտրելիք քաղաքականութիւնը գաղթային երկիրներուն նկատմամբ :

Մաքմիլլընի ճամբորդութիւնը, անշուշտ ոչինչ փոխեց տիրող ներկայ կացութենէն, Փրեթորիայի մէջ, սակայն, Հարաւային Ափրիկէի խորհրդարանին արտասանած իր ճառէն յայտնի եղաւ որ Անգլիոյ վարչապետը լաւապէս ըմբռնած էր «ազգայնական տարրին » եւ «ազգայնական տրամադրութիւններուն » արժէքն ու կշիռը, ու կը թուի թէ «ծեր Ալպիոնի» վարչապետը պիտի աշխատի ճկուն քաղաքականութեամբ մը անհաշտ երկու ճակատները — տեղացի սեւերը եւ եկուոր ճերմակներն ու ասիացիները — իրար հետ «հաշտեցնել », աւելի ճիշդ ըստեղծել այնպիսի գոյավիճակ մը, ուր երկու կողմերն ալ համագործակցական ոգիով ստատարեն Ափրիկէի ցամաքամասի բարգաւաճումին :

Արդարեւ՝ Փրեթորիայի մէջ արտասանած իր ճառին մէջ, յիշեցնելէ ետք թէ Ափրիկէի վրայ «նոր հով մը կը փչէ» — իմա՝ ազատութեան հովը — Անգլիոյ վարչապետը, քաղաքական մարդու ճկուն այլ մեկին խօսքերով հասկցուց թէ նըկատի պէտք է առնել տիրող նոր տրամադրութիւնները: «Ներկայիս — յայտարարած է Մաքմիլլըն — Արեւմուտքին համար կենսական նշանակութիւն ունի Ափրիկէի ժողովուրդներուն ընտրելիք տրամադրութիւնները արեւելքի եւ արեւմուտքի նկատմամբ», այլ խօսքով պէտք է աշխատիլ սիրաշահիլ Ափրիկեցին ի նըպաստ արեւմուտքին :

Սիրաշահելու մէկ կերպ կայ: Ճանչնալ անոր մարդկային եւ ազգային իրաւունքները եւ սերտ համագործակցութիւն մը ստեղծել անոր եւ ճերմակներուն միջեւ :

Ռոտեզիայի եւ Նիասալանտի մէջ՝ ուր 280.000 ճերմակներ կողք կողքի կ'ապրին 7 միլիոն սեւերու հետ, կ'ուզեն ամէն գընով պահել իրենց վերապահուած տնտեսական, հասարակական եւ քաղաքական առանձնաշնորհումները :

Նոյնիմաստ տրամադրութիւններ կան Քենիայի 65.000 ճերմակներուն մօտ, որոնք 165.000 Ասիացիներուն եւ 35.300 Արաբներուն հետ փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն վեց միլիոն սեւամորթ Ափրիկեցիներու կողքին :

Ղանայի եւ Նիկերիոյ մէջ, ճերմակները փոքր եւ աննշան թիւ մը կը ներկայացնեն :

Ի՞նչ ձեւով պիտի լուծուի «Գորգեան այս հանգոյցը » :

Լոնտոնի մէջ ուր ներկայիս բանակցութիւններ տեղի ունենալու վրայ են մէկ կողմէ Քենիայի սեւերուն եւ ճերմակներուն եւ միւս կողմէ Անգլիոյ միջեւ, գաղթապետութեան ներկայ նախարարը Մաքլէօտ, կ'աշխատի սահմանադրութիւն մը մշակել որ անխուսափելի կերպով երկիրը դէպի անկախութեան պիտի տանի :

Մաքմիլլընի ճառը եւ Մաքլէօտի կարգադրութիւնները ենթադրել կուտան որ Անգլիա ինքնորոշման դրութեան վրայ հաստատուած քաղաքականութիւն մը պիտի ընտրէ :

Սակայն, Անգլիոյ գաղթային երկիրներուն մէջ եւս ծայրայեղ Անգլիացիներ կան, որոնք ամէն գնով պահել կ'ուզեն իրենց վերապահուած տնտեսական, հասարակական եւ քաղաքական առանձնաշնորհումները :

Մէկ բան յստակ է: Երկար ատեն քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը պիտի կեդրոնանայ սեւ ցամաքամասին վըրայ, եւ այս, կամայ թէ ակամայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ շատ խիստ ճառ մը խօսած է առջի իրիկուն իտալական դեսպանատան մէջ, ուր Կրօնքի ճաշ մը տուած էր ի պատիւ խորհրդային ղեկավարներուն : Խրուշչեւ ըսաւ թէ Գերմանիան բաժնըւած պիտի մնայ որովհետեւ ինչ որ « փոփոխութիւն կրած է պատերազմով, չի կրնար փոփոխութիւն կրել առանց պատերազմի » Խորհրդային վարչապետը շարունակեց . — « Ուղեցինք հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել երկու Գերմանիաներուն հետ : Ատրնաուըր մերժեց : Բայց անոր չի մնար հրահանգ տալ»: Այս յայտարարութեանց զուգընթաց Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը դիտել կուտար թէ խորհրդային Միութիւնը աւելի խստացուցած է իր դիրքը եւ Քեմփ Տէյվիտի ոգին չի տիրեր այլեւս :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ վեց քահանաներ եւ երկու կաթողիկէ վանական երկուքէն եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուած են վարչաձեւին դէմ քարոզչութիւն ըրած ըլլալու յանցանքով :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆԴԵՆԴԻԻ մայրը մեռաւ առջի օր, բայց Հունգարիոյ առաջնորդը չկրցաւ յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուիլ: Ծանօթ է որ Փեշտայի 1956ի դէպքերէն ի վեր կարդինալը Ամերիկեան դեսպանատուն ապաստանած է եւ դուրս չի կրնար ելլել :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ յանկարծամահ եղած է Իկոռ Քուռչաթով, 57 տարեկանին: Հիւլէական ուժի մեծ մասնագէտ մըն էր:

ՀՌՈՄԻ մէջ մեռած է իտալացի ծանօթ թատերագիր՝ Ռուկեռոո Մոսքինօ : Հեղինակն էր «Քրիստոսի Ցարութեան» որ առաջին անգամ Պուէնոս Այրէսի մէջ ներկայացուեցաւ :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ նախագահը, Պուրկիպա ձայնասփիւռէն յայտարարած է.— «Ողջմտութիւն պիտի չըլլայ մեր կողմէն եթէ երբեք Պիզերթի զինուորական խարիսխի պարպումին համար կռուի մտնենք, այս պահուս »: Նախագահը իր այս տեսակէտը հիմնաւորած է մատնանշելով երկու պատճառներ Ա.— «Մեր պահանջին, Ֆըրանսա յուշագրով մը պատասխանեց. որուն մէջ կան թէ դրական եւ թէ բացասական տեսակէտներ, կ'արժէ որ վիճինք այս կէտերուն շուրջ: Բ.— «Ներկայիս Ֆրանսա եւ տը Կոլ մեծ ճիգ ի գործ կը դնեն Ալժերիոյ հարցը կարգադրելու եւ ծայրայեղներու ըմբոստութիւնը ճզմելու համար. վերջապէս բովանդակ մարդկութիւնը յանձին տը Կոլի գտած է պետական խոհեմ դէմք մը »: Յիշենք որ 1959, Փետրուար 18ին, Պուրկիպա յանձնառու կ'ըլլար վարձու տալ Պիզերթի զինուորական խարիսխը «փոխան Ալժերիոյ հարցի կարգադրութեան, մինչեւ Ցունիս 17»:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ աշխարհի ուշադրութիւնը վերստին Գահիրէի վրայ կեդրոնացած է : Երէկ սկսան Արաբական Լիկայի խորհուրդին աշխատանքները : Օրակարգի հարցերն են: Արաբական աշխարհի միութիւնը, Ալժերիա կամաւորներ ղրկելու պարագան, Իսրայէլի դէմ ձեռք առնուելիք միջոցներ, Պաղեստինի ազատագրումը եւ պաղեստինեան բանակի մը կազմութիւնը, եւայլն: Իրաք եւ Թունուզ մերժած են մասնակցիլ :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

"ԽԱՐԲԵՐԴ ԵՒ ԱՆՈՐ ՈՍԿԵՂԷՆ ԴԱՇՏԸ" (1)

Քաղաքներու եւ նահանգներու նուիրուած հատորներու շարքը կ'երկարի ։ Վերջինը « Խարբերդ եւ անոր ոսկեղէն դաշտը» ընդարձակ հատորն է 1500 էջերէ բաղկացած , խմբագրութեամբ գրագէտ Գ. Վահէ Հայկի։

Խօսելէ առաջ այս երկասիրութեան մասին, ընդհանուր տխուր երեւոյթի մը վրայ կ'ուզէինք ընթերցողներու ուշադրութիւնը հրաւիրել։ Գրեթէ ամէն քաղաքի կամ նահանգի նուիրուած որեւէ հատորի պատրաստութեան համար , Հայրենակցական Միութիւնները երկուքի կը բաժնուին, եւ՝ամէն մէկը իր հաւաքած նիւթերով ու լուսանկարներով առաջնութեան դափնին կ'ուզէ խլել, յաճախ զիրար չէզոքացնելով ու ամբաստանելով։ Մեզի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունին այդ անտեղի բախ ըսաւնները։ Մեր առջեւն է վերջին հատորը , պիտի ջանանք մատնանշել անոր առաւելութիւնները եւ թերութիւնները ։

Պատմական եւ մշակութային տեսակէտով Խարբերդը հայկական նահանգներուն մէջ բացառիկ դիրք մը կը գրաւէր։ « Ոսկեղէն դաշտը » . բարեբախտաբար յատուկ չէր միայն Խարբերդի։ Հայկական բոլոր նահանգները, աւելի կամ պակաս չափով, հայ գիւղացիին քրտինքով ոռոգուած էին։ Այս հատորէն առաջ ուրիշ մէկ երկու գիրքեր եւս լոյս տեսան ։ 1958ին Խարբերդի մէկ գիւղին, Դառնծի Լուսաւորչական Ուսումնասիրաց Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ, խմբագրութեամբ եւ յառաջաբանով Գ. Մխիթարեանի, « Մեր Գիւղը Դառնծ»ը հրատարակուեցաւ ։ 1959ին Լեւոն Լիւլէճեանի ջանքերով ուրիշ հատոր մը լոյս կը տեսնէ հեղինակին եղբօրը, Փրոֆ. Տօնապետ Լիւլէճեանի կեանքը եւ գրականութիւնը ներկայացնող։Մասնակի գործ մըն էր նաեւ Ճիզմէճեանի հատորը , «Խարբերդ եւ իր Զաւակները»։ Դժբախտաբար այս վերջինը չենք տեսած։ Ցիշուած այս հատորները համագործակցութեան հակառակ երեւոյթ մը պիտի չնկատէինք, եթէ ներդաշնակ գործունէութիւն մը տիրէր եւ աշխատանքի բաժանումով, ամէնուն կարողութիւններէն կարելի ըլլար օգտուիլ։ Մանաւանդ որ Վահէ Հայկի ձեռնարկած հատորին տպագրութիւնը կ'ուշանար անորոշ ժամանակով։ Հետեւաբար համաձայն չենք երբ հեղինակը «ինքնագլուխ շարժումներ» կ'որակէ իր «խօսք»ին մէջ ուրիշներուն աշխատանքը։

Բազմակողմանի բովանդակութիւն մը ունի այս հատորը ։ Պատմական, հնագիտական եւ աշխարհագրական մասերը մէկը միւսին կը յաջորդեն ։ Երեք հարիւրէ աւելի հայկական գիւղերուն պատկերը անչուշտ մխիթարական էր, տնտեսական , մշակութային , եկեղեցական ու կրթական հանգամանքներով ,երբ հայ ժողովուրդը տէր ու տիրական էր իր հողին, արտ ու այգիին, տուն ու տեղին ։ Այսօ՞ր ...։ «Ոսկեղէն դաշտին » հետքն իսկ չէ մնացած

Քաղաքին ծագումին եւ ստուգաբանութեան, Օսմանեան տիրապետութեան , Մամուրէթ Իւլ Ազիզի եւ Խարբերդի շրջանին հնագիտական պեղումները, Ծոփաց աշխարհը հին կուսակալանի աւանդութիւններուն մէջ եւ անոր պատմական անցեալը, Ծոփքը հնութեան շրջանին , պարսիկ տիրապետութեան տակ, Ծոփքի թագաւորութիւնը Մեծն Տիգրանի կայսրութեան մէջ, Կապադովկիոյ կցուած , Արշակունեաց, Բիւզանդական եւ Արաբական շրջաններուն, ինչպէս նաեւ ասիական բարբարոսներու եւ Խաչակիրներու արշաւանքներուն առեն։ Այս բոլորը անտարակոյս քաղուած են օտար աղբիւրներէ։ Կը մնայ որ մասնագիտօրէն ճշդուի անոնց վաւերականութիւնը ։ Վիճակագրական տեղեկութիւնները կը հետեւին այս բոլորին ։

Հատորին երկրորդ մասը նուիրուած է Խարբերդի հին ու նոր կրթական վիճակին եւ հաստատութիւններուն ։ Այս բաժինը շատ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ, որոնք ցոյց կուտան այն առենուան գպրոցավարութեան եւ ուսուցիչ անունով գործող մարդոց մտայնութեան մասին։ Օտար կրթական հաստատութիւններով ալ հարուստ եղած է Խարբերդ։ Եփրատ, Ֆրանսական եւ գերմանական գօլէճները, որոնց կողքին Մէզրէի կեդրոնական եւ քաղաքին Թըլկատինցիին վարժարանները, ինչպէս նաեւ Քափուչին Միաբանութիւնը, եւ Ասորիները իրենց դպրոցով ու եկեղեցիով. Այս բոլորին կը յաջորդեն Խարբերդի վաճառականութիւնը, արհեստները, կենցաղն ու սովորութիւնները, բերքերը , հագուստն ու կապուստը , լեզուն։ Այս բաժինները կարելի էր համադրական ձեւով տալ, փոխանակ ամէն մէկ գիւղը եւ համայնքը առանձին առանձին առնելու եւ բնորոշելու, քանի որ բոլորն ալ նոյն նկարագիրն ունին։ Այդ կերպով կրկնութիւններէ կարելի էր խուսափիլ ։

Ութերորդ մասը նուիրուած է Գրականութեան եւ Արուեստի ։

Շահեկան գլուխ մըն է իններորդը, որուն մէջ կը գտնենք ժողովրդական բանահիւսութեան տարրեր, հնօրեայ ձեռագիրներ ու յիշատակարաններ, գաւառական բառեր, Խարբերդի հայեվարը, գաւառական ինքնատիպ ոճեր, ասացուածքներ, հանելուկներ, օրհնութիւններ, անէծքներ եւ նախապաշարումներ ։

Վերջին մասին մէջ կը գտնենք նաեւ « Մեծ եղեռնը Խարբերդի մէջ » ականատեսներու վկայութեամբ

Ոչ միայն շահեկան այլեւ անաչառ եւ արժանաւոր անցեալի մասին գրուած ամփոփ ուսումնասիրութիւն մըն է Փրոֆ. Գ. Մ. Խայիկեանի աշխատութիւնը , ընդհանուր վերնագիր ունենալով «Գերմանիա եւ Հայերը » (Խարբերդի նուիրուած հատորին մէջ տեղ գտած են այս էջերը՝ Խարբերդ – Մէզիրէի Գերման Գօլէճի առընչութեամբ)։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) Յուշամատեան պատմական , Մըշակութային եւ ազգագրական. Աշխատասիրեց եւ կազմեց Վահէ Հայկ. Նիւ Եորք , 1959 ։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻԱ

ԽՄԲ. — Լը Մոնտի աշխատակիցը Մօրիս Տիւվէրժէ ներեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Ալժերիոյ դէպքերուն վաղորդայնին։ Կը թարգմանենք գլխաւոր մասերը նկատի առնելով շահեկանութիւնը, յօդուածագրին ձգելով յայտնուած կարծիքներուն պատասխանատուութիւնը ։

Եթէ Էֆ Էլ Էնը (Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատ) շարունակէ մերժել բանակցիլ Փարիզի հետ, եթէ պատերազմը չդադրի մօտ ապագային, եթէ զինուորական գործողութիւնները շարունակուին , անկարելի պիտի ըլլայ կասեցնել մենատիրական «հովը» , որ կը փչէ Ֆրանսայի վրայ։ Կ'ըսուի թէ Ճակատի կարգ մը մարդիկ գոհ են որ Ֆրանսան այս ուղղութեամբ կ'ընթանայ։ Դէմ յանդիման Ֆրանսացի « ֆաշիստներու »ն որոնք պիտի մերժեն որեւէ համաձայնութիւն Ալժերիոյ շուրջ, որոնք պիտի յամառ կերպով շարունակեն «միացումի» քաղաքականութիւնը, օտար մեծ պետութիւններ պիտի միջամտեն եւ ալժերիական հարցը պիտի միջազգայնանայ ։

Ցիմար տրամաբանութիւն մըն է այս ։ Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն պիտի չփորձէին տապալել Փարիզի Ֆրանքոն, ինչպէս որ որեւէ փորձ չըրին վերջ տալու Մատրիտի Ֆրանքոյի գոյութեան։ Մոսկուա իր կարգին լուռ պիտի մնայ։ Երազատեսութիւն է խորհրդային՝ ռուս կամ չինացի «կամաւորներ» սպասել ։ Թունէզը յանկարծ ընդունած են թէ Ալժերիան արեւմտեան ազդեցութեան գօտիէն ներս կը գտնուի ։ Արեւմուտքի համար Ալժերիան շատ կարեւոր արժէք ներկայացնող հողամաս մըն է , մանաւանդ գոյակցութեան ներկայ օրերուն, որպէսզի դիւրաւ հրաժարի անկէ ։ Անկէ կը հետեւի որ եթէ Էֆ Էլ Էնը ձախաւեր յամառութեամբ մը նպաստէ մենատիրութեան մը հաստատումին Ֆրանսայի մէջ, անկէ առաջին եւ ամէնէն մեծ տուժողը ինք պիտի ըլլայ. Ալժերիացիներուն ինչպէս նաեւ Ֆրանսացիներուն ազատութիւնը երկար տարիներու համար պիտի կործանի ։

Միակ տրամաբանական ճամբան բանակցութիւններու ուղին է ։ Կը թուի թէ Ալժ. Ճակատի մարդոց մեծամասնութիւնը համոզուած է ասոր ։ Անոնք պաշտօնապէս ընդունեցան ինքնորոշման սկզբունքը ։ Ընդունեցան որ Ալժերիոյ քաղաքացիները իրենք որոշեն Ալժերիոյ ապագան, եւ ոչ թէ նիւթ դառնայ քաղաքական խորհրդակցութեանց ։ (Այս ուղղութեամբ սխալ էր Ցունուար 24ի շարժումը)։ Արդ , ինչո՞ւ այս երկարաձգումները որ կը շարունակեն սպանութիւնները . ինչո՞ւ այս փորձերը եւ պատրուակները մանաւանդ Պէն Պելլայի պատուիրակ նշանակումը , երբ գիտէին թէ պիտի մերժուէին ։ —

Ծնիդ է որ առկախ կը մնայ կարեւոր հարց մը։ Էֆ Էլ Էնը կ'ուզէ որ ինքնորոշումի գործողութիւնները երաշխաւորուին եւ ապահովուին երկուստեք համաձայնութեամբ մը, Ֆրանս. կառավարութիւնը կ'ուզէ որ իրեն վստահուի եւ ինքը միայն հսկէ այդ պարտականութեան ։ Խնդիրը լուրջ է։ Որովհետեւ եթէ ինքնորոշման հանրաքուէն պիտի նմանի ալժերիական աւանդական հանրաքուէներուն , այդ պարագային ինքնորոշում չըլլար ։ Խոստանալ թէ բանակը ինք պիտի ապահովէ ազատ ընտրութիւնները , ինչպէս յայտարարեց տը Կոլ, պատճառ տալ է որ Էֆ Էլ Էնի մտահոգութիւնները զօրանան ։

Առարկայական ըլլանք։ Հանրաքուէ մը բանակին հակակշռին ներքեւ, ինչպէս եղաւ 1958ին, չի կրնար ժողովրդավար ըլլալ. նոյնն է եթէ միայն Էֆ Էլ Էնի կողմէ հակակշռուած ըլլայ ։

Ազատ ընտրութիւն կարելի է ապահովել միայն եթէ երկու հակառակորդ կողմերը ներկայ գտնուին, որպէսզի մէկը կարենայ արգիլել միւսին, որ զնդծէ ընտրողներու ձայնը։ Արդ՝ Ֆրանսական բանակը չի կրնար պարպել Ալժերիան , հանրաքուէի նախօրեակին։ Այդ պիտի նշանակէր մտահոգել մահմետական ազգաբնակչութիւնը, որ կարծելով թէ Ֆրանսան կը լքէ զինքը, անխուսափելի կերպով պիտի նետուի Էֆ Էլ Էնի գիրկը. Հարցը կը կայանայ արգիլելու բանակը որ միջամուխ ըլլայ եւ ազդեցութիւն բանեցնէ քուէարկողներուն վրայ։ Կը գտնենք որ դիւրին չէ այս. չմոռնանք սակայն որ ողջ աշխարհը իր ուշադրութիւնը պիտի սեւեռէ հանրաքուէին վրայ եւ որ հազարաւոր թղթակիցներ եւ դիտողներ, բոլոր երկիրներէն, ներկայ պիտի ըլլան քննելու եւ հաստատելու համար քուէարկութեանց օրինականութիւնը։ Եթէ մինչեւ իսկ ուզէ, Ֆրանսան չի կրնար «խարդախել»։ Կրկնենք։ Տրամաբանական է որ Էֆ Էլ Էնը հանրաքուէի շուրջ ապահովութիւններ պահանջէ, սակայն այդ մասին կարելի է խօսիլ բանակցութիւններու ընթացքին։ Ինչո՞ւ իբրեւ նախապայման եւ ի յառաջագունէ պահանջել։ Ենթադրենք պահ մը որ Էֆ Էլ Էնը պատգամաւորութիւն մը ղրկէ Փարիզ, որ այս պատգամաւորները բանաւոր առաջարկներ ներկայացնեն եւ Ֆր

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՑՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

*

Եէ Հօ Նօ Լա նշմարելով անոնց այս տատամսումը, գրկեց իր զաւակը, հանդիսաւոր կերպով բարձրացուց զայն վեր, եւ ցոյց տալով հաւաքուած բազմութեան, աղաղակեց ․ —

— Ահա ձեր կայսրը։ Պէտք է հաւատարմութեան երդում ընէք անոր եւ հնազանդիք իր մօրը ...

Բազմութիւնը ելեկտրականացած էր ։

Զինուորները խանդավառութեամբ բարձրացուցին իրենց զէնքերը, ողջունեցին նոր կայսրը եւ իր մայրը եւ ուրախութեան աղաղակներով հաւատարմութեան խոստում տուին ։

Երեք դաւադիրները այնուհետեւ հաստատ կերպով համոզուեցան որ դատը կորսնցուցած էին ...

×

Հետեւեալ օրը իշխան Քունկի հրաւէրով Գերագոյն Խորհուրդը նիստ գումարեց եւ վաւերացուց այն հրովարտակը որով անչափահաս կայսեր խնամակալները նշանակուած էին ինքը՝ իշխան Քունկ Եէ Հօ Նօ Լա եւ կայսրուհի կողակիցը ։

Անկէ զատ, Խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշեց որ կայսեր հարճը որ մինչ այդ «առաջին կարգի» կոչումը ունէր եւ իբրեւ նոր կայսեր մայրը ստացած էր նաեւ «Թանկագին Կողակից » անունը , այնուհետեւ պիտի բարձրանար «Կայսրուհի » տիտղոսին , ստանալով Ցէօ Հի անունը, որ կը նշանակէր «գորովագութ մայր » , մինչ նախկին կողակից – կայսրուհին պիտի բաւականանար կոչուելով Ցէօ Նկան, որ կը նշանակէր «խաղաղասէր մայր »։

Եւ երկու կայսրուհիները լաւագոյնս զանազանելու համար, Խորհուրդը կ'որոշէ որ այնուհետեւ Ցէօ Հի պիտի ըլլայ Արեւմտեան Պալատին կայսրուհին, իսկ Ցէօ Նկան պիտի իշխէ Արեւելեան Պալատին մէջ։ Երկու կայսրուհիները իշխան Քունկի հետ պիտի կառավարէին ընդարձակածաւալ կայսրութեան գործերը։

Սակայն, առաջին օրէն իսկ, յայտնի եղաւ որ խնամակալական երրորդութեան մէջ իր ուշիմութեամբ, կորովով եւ հաստատամտութեամբ իր պաշտօնակիցները կը գերազանցէր կայսրուհի Ցէօ Հին, նախկին հարճ Եէ Հօ Նօ Լան։

Կայսրուհի Ցէօ Հինի առաջին գործը կ'ըլլայ Արտակարգ Ատեանի մը առջեւ դատել երեք դաւադիրները՝ իշխաններ Ցայ Հուէն եւ Թուան Հուան, ինչպէս նաեւ իրենց կաթնեղբայրը՝ Սու Շուէն։

Ատեանը քննելով հարցը, միաձայնութեամբ յանցաւոր կը նկատէ երեք դաւադիրները եւ զանոնք կը դատապարտէ մահուան, հանդիսաւորապէս յայտարարելով. նաեւ թէ՝ «այս պատիժը թող օրինակ հանդիսանայ բոլոր անոնց, որոնք պիտի յանդգնին այսուհետեւ նման արարքներով դաւել պետութեան շահերուն եւ կայսերական գահուն »։

Երկու իշխանները եւ իրենց կաթնեղբայրը կը յանձնուին դահիճին կացինին։

Կայսրուհի Ցէօ Հի վերջին շնորհ մը կ'ընէ երկու իշխաններուն։ Նկատի ունենալով անոնց իշխանական ծագումը , լուր կը ղրկէ իրենց թէ դահիճէ մը կացինահար ըլլալու նուաստացումէն ազատելու համար, կ'արտօնէ անոնց իրենց ուզած միջոցով վերջ տալ իրենց կեանքին։ Գալով Սու – Շէնի, դահիճը պիտի կատարէր իր պաշտօնը ։

Եւ մինչդեռ երկու իշխանները առաւօտ մը իրենց բանտի խուցին մէջ, առաստաղէն կախուած կը գտնուէին, անդին Սու Շէնի գլուխը կանջատուէր իր կառափէն՝ արդարութեան գործակատար դահիճին կացինով ...

Իր իշխանութեան եւ իր անձին դէմ ատելութիւն սնուցանող բոլոր անձերը այսպէս պատժելով անհետացնելէ ետք , կայսրուհի Ցէօ Հի կը ձեռնարկէ երկիրը եւս ազատել կարգ մը ըմբոստ տարրերէ։

Արդարեւ Թայ Փինկ ցեխաղումբը իր զէնքերը վար չէր դրած տակաւին կեդրոնի իշխանութեան դէմ, եւ իրենց պետը՝ Հոնկ իր ընդհանուր բանակատեղին հաստատած էր հարաւային Չինաստանի մայրաքաղաք Նանքինի մէջ ։

Գեղանի կայսրուհին, խորամանկ քաղաքականութեամբ մը աջակցութիւնը կ'ապահովէ ազդեցիկ մանտարէնի մը Լի Հունկ Զանկի, որ իր կարգին վստահութիւնը կը վայելէր անգլեւ-ֆրանսական չինական հողին վրայ հաստատուած զինուորական ուժերուն հրամանատար օտարազգի գնդապետ Կորտոնի։ Անոնց օժանդակութեամբ կայսրուհին կը յաջողի հարաւային Չինաստանի ըմբոստութիւնը եւս զսպել եւ անոնց պետը ձերբակալել գլխատել կուտայ ։

Ըմբոստներուն աջակիցները , նոյնիսկ անոնց պարզ համակիրները անխնայ կերպով կը սրածուէին, մօտ հարիւր հազար հոգի ։

Այնուհետեւ գեղանի կայսրուհին , իր իշխանութեան ազատ ու խաղաղ գնացքին ճամբան հարթած ըլլալով, այլեւս ապահովապէս համոզում կը գոյացնէ թէ կրնայ կատարեալ անդորրութեամբ իշխել իր հինգ հարիւր միլիոն հպատակներուն վրայ եւ իր ուզած ձեւով վարել անոնց ճակատագիրը ։

(13 Շար․)

րանսական կառավարութիւնը մերժէ ։ Ասիկա պատեհ առիթ մը պիտի ըլլայ Ազգային Ճակատի մարդոց որ ի լուր աշխարհի յայտարարեն թէ՝ Ֆրանսան արգելք կ'ուզէ ըլլալ խաղաղ համաձայնութեան մը։ Ի՞նչ կը կորսնցնեն եթէ փորձ մը կատարեն ։ Ոչի՛նչ ։

Ազգային Ճակատի մարդիկը կ'ըսեն նաեւ.— «Եթէ Զօր. տը Կոլ համաձայնի դադրեցնել կռիւները, բանակը ինք պիտի չհնազանդի»։ Ի՞նչպէս կրնան նման բան մը մտածել։ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ ներքին կացութիւնը, Ֆրանսական կառավարութեան եւ բանակի յարաբերութիւնները, որոշ տարրերուն եւ ծայրայեղներուն անհամաձայնութիւնը, այս բոլորը կախում ունին «կռիւներու դադրեցման» շուրջ առնուելիք որոշումէ մը ։ Եթէ Ֆերհատ Ապպաս Սեպտեմբեր 16էն քիչ վերջ Փարիզ եկած ըլլար, առանց դժուարութեան կարելի եղած պիտի ըլլար լեզու գտնել, այն օրերու լաւատես մթնոլորտին մէջ ամէն ինչ, առանց յետ դարձի, կրնար կարգադրուած ըլլար։ Սպասողական եւ նախաձեռնութենէ զուրկ վիճակը ամրացուց տը Կոլի դէմ ընդդիմութիւնը ։ Այսպէս՝ Յունուար 24ի ծանօթ ըմբոստութիւնը։ Ներկայիս, մթնոլորտը նպաստաւոր է բանակցութիւններուն։ Ծայրայեղները եւ զինուորականները երկար ատեն չեն կրնար ոտքի ելլել։ Սակայն եթէ էֆ էլ էնը չարունակէ բացասական դիրք բռնել, եթէ բանակցութիւններ տեղի չունենան քանի մը շաբթուան կամ ամսուան ընթացքին, կացութիւնը վերստին պիտի վատթարանայ ։

Բանակցութիւններ վարելով Ազգային Ճակատը ոչինչ կը կորսնցնէ ։ Եթէ, ինչպէս իրենք կը մտածեն, բանակը եւ ծայրայեղները չընդունին Փարիզի համաձայնութիւնը եւ ըմբոստանան կառավարութեան դէմ, բովանդակ մարդկութիւնը որ հեւ ի հեւ եւ ուշի ուշով կը հետեւի Ալժերիոյ անցուդարձերուն, իրաւունք պիտի տայ էֆ էլ էնի մարդոց, որոնք միեւնոյն ատեն փաստած պիտի ըլլան իրենց «բարի կամեցողութիւնը»։

Այս բոլորէն ետք կը հետեւցնենք ։ Եթէ Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատի մարդիկը չարունակեն յամառիլ, պիտի տարուինք մտածելէ թէ կը վախնան հանրաքուէի արդիւնքէն։ Ֆրանսական կառավարութիւնը, որ ներկայիս իր ձեռքին մէջ ունի «արտակարգ իրաւասութիւններ», կրնայ իր հասկցած ձեւով եւ միջոցներով ապահովել հանրաքուէի ազատութիւնը։ Եւ այս պարագային՝ միջազգային կարծիքը ոչ մէկ առարկութիւն պիտի կարենայ ընել եղած միակողմանի կարգադրութեան ։

Եւ ի վերջոյ կորսնցնողը էֆ էլ էնը պիտի ըլլայ ։

ՉԸՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ՀՌՈՄԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ՍԻՆՈԴԸ

Յունուար 24ին, Յովհաննէս ԻԳ. Պապը բացումը կատարած էր Հռոմի Թեմական Սինոդին, որ իր աշխատանքները վերջացուց՝ Փետրուար մէկին ։ Հպանցիկ գաղափար մը տուած ըլլալու համար թէ ինչ մեծ նշանակութիւն կը ներկայացնէ Հռոմի Սինոդը կաթողիկէ եկեղեցիներուն համար, կ'արժէ նշել մասնակցողներուն թիւը, անոնց աստիճանը, եւ իրենց հանգամանքը ։ Սինոդին մասնակցած են 24 կարդինալներ, որոնք կը ներկայացնէին 190 ծուխեր, 4 մայր եկեղեցիներ, հազար եկեղեցիներ կամ մատուռներ, 280 արական եւ 750 իգական կրօն. համայնքներ, քառասուն դպրեվանքեր եւ 250 կաթողիկէ դպրոցներ ։

Մէկ շաբթուան մը՝ աշխատանքներու ընթացքին՝ ուսումնասիրած է 770 յօդուածներէ բաղկացած նոր օրինագիծ մը, որ վերջնականապէս պիտի քննուի եւ վաւերացուի Յովհաննէս ԻԳ. Պապին կողմէ եւ ի զօրու պիտի դառնայ երբ հրապարակուի։ Այս օրինագիծը կը վերաբերի Հռոմի թեմին, հաւանական է սակայն որ ուղեցոյց ծառայէ ուրիշ կաթողիկէ թեմերու եւս։

Ընդհանուր ձեւով օրինագիրքը կը բաժնուի երեք մասերու կամ «գրքերու»։ Անձեր (կղերը, կրօնաւորները եւ աշխարհականները) ։ Գործունէութիւններ (վարդապետութիւն, պաշտամունք, խորհուրդները, առաքելութիւն եւ դաստիարակութիւն)։ Եւ վերջապէս կղերապատկան ստացուածքներ

« Լը Մոնտ »ի աշխատակիցը, Ժան տ'Օսիթթալ կը թուէ այն յօդուածները որոնք կը շահագրգռեն հաւատացեալները եւ նոյնիսկ անհաւատները . —

Ո՞վ է աշխարհականը.— «Ս. Միւռոնով օծուած եւ մկրտուած մէկը եւ իբր այդ անդամ Քրիստոսի հոգեկիր մարմնոյն եւ ենթակայ Նուիրապետութեան »։ Աշխարհականներուն կը թելադրուի չկարդալ գրքեր, չյաճախել դասախօսութիւններ եւ չտեսակցիլ մարդոց հետ որոնք կը տարածեն բողոքական, լուսակրօն աղանդի, գոյապաշտ եւ արդիական գաղափարներ։ Թատրոն կ'արգիլուի, թէկուզ հետաքրքրութենէ մղուած ներկայ գտնուիլ ոչ-կաթողիկէ ծէսերուն եւ վերջապէս ընդունիլ կամ համաձայնիլ եկեղեցիին կողմէ դատապարտուած իրաւակարգերը, «համայնավարութիւն, ընկերվարութիւն եւ ազատախոհութիւն »

Փափուկ կէտ մը եւս — Կաթողիկէներուն կը թելադրուի զգուշանալ երբ խնդիրը «ընկերային արդարութեան» կը վերաբերի. եւ հետեւիլ եկեղեցիին գծած օրինագծին քանի որ ան Աւետարանիչներու սկզբունքին վրայ հիմնուած է ։ Կաթողիկէները պէտք է դատապարտեն « օղեակները, կուսակցութիւնները, այն ամէն ընկերակցութիւնները եւ խմբակցութիւնները որոնք սխալ տեսակէտներ եւ սկզբունքներ կը տարածեն» ։ Օրինագծի այս պարբերութիւնը ձեւով մը կը հակասէ օրինագծի թիւ 235 յօդուածին որ կը թելադրէ «գթասէր վերաբերում ցոյց տալ՝ հերետիկոսներուն, օղեակի անդամներուն եւ համայնավարներուն »։ Սինոդը կը դատապարտէ նաեւ, ոգեհարցութիւնը, սնապաշտութիւնը, մերկասիրութիւնը (նիւտիզմ), արուեստական բեղնաւորումը եւ ամլացումը ։

Ուրիշ հիմնական եւ այժմէական խնդիր մը։ — «Անձնական սեփականութիւնը ընդունելի է որպէս անհատական եւ ընկերային անհրաժեշտութիւն մը։ Ասոր հակառակ, «գիտակից կամ խակական աղքատութիւնը՝ անհրաժեշտ առաքինութիւն մըն է բոլոր հաւատացեալներուն համար։ Արդար չէ որ ոմանք առատութեան մէջ ապրին եւ ուրիշներ զրկուին ապրուստի ամէնէն տարրական միջոցներէն» ։ Որով պարտականութիւն կ'իյնայ ունեւորներուն «խորհիլ ընկերային արդարութեան լուծումին »։

Սինոդը կը յիշեցնէ կղերականներուն որ «իրենց կոչումն է ծառայել եկեղեցիին» եւ ոչ թէ հանգստաւէտ կեանքի մը յետամուտ ըլլալ ։ Ամէն հոգեւորական պէտք է զգաստ եւ լուրջ կեանք վարէ ։ Հոգեւորականներու արդի զգեստը կը մնայ նոյնը։ Խորհուրդ չի տրուիր իրենց մասնակցիլ դատական խնդիրներու։ «Աշխարհիկ օրէնքները պէտք է յարգեն » եւ պատուեն երկրի օրինաւոր կառավարութիւնը եւ պետը։ Այսուհանդերձ անոնց չարգիլուիր, եւ ըստ պարագային նոյնիսկ պարտին քննադատել բարոյական սկզբունքներու պատկան իշխանութեանց կողմէ թիւր գործադրութիւնը ։ Պայմանաւ սակայն որ այդ քննադատութիւնները կատարուին խոհեմ, մեղմ եւ շինիչ ոգիով »։

Հոգեւորականներուն արգիլուած է յաճախել, սրճարանները, մասնակցիլ հանրային բողոքի հաւաքոյթներու կամ պատկանիլ որեւէ քաղաքական կազմակերպութեան եւ կամ մաս կազմել Ռոթարի նման ընկերակցութիւններու

Պէտք չէ գործածեն կախարդութիւն, եւ հոգեբուժութիւն. ։ Արգիլուած է իրենց հետեւիլ շողադդացութեան (ռատիէսթէզի), բժշկութեան եւ փաստաբանական ճիւղերուն։ Ինքնաշարժը բացարձակ անհրաժեշտութեան պարագային միայն պէտք է գործածեն եւ իրենց պէտք չէ ընկերանայ ոչ մէկ կին, մինչեւ իսկ «եթէ ընտանեկան անդամ ըլլայ»։

Գործողութիւններու օրինաբաժնին մէջ յատկանշական են հետեւեալ կէտերը ։ Եկեղեցական արարողութեանց ընթացքին արգիլուած է ձայնասփիւռով երգեցողութիւն տարածել։ Ոչ մէկ բարձրախօս եկեղեցիի զանգակներու ղօղանջը սփռելու համար։ Ոչ մէկ արձան կամ նկար ելեկտրական լապտերով լուսաւորել։ Մոմերու, նկարներու, պսակներու եւ այլ եկեղեցական իրերու վաճառումը եկեղեցիի սեմէն ներս արգիլուած է ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

■

Վիէն, (Յառաջ).— Տարիներէ ի վեր, մեր Կապոյտ Խաչի քոյրերը, շատ գովելի ճշդապահութեամբ կը տօնախմբեն Մանուկներու Օրը։ Վիէնի մասնաճիւղը, յարմարելով տեղական պայմաններուն, այս տարի կատարեց այդ պարտականութիւնը Յունուար 24ին, կէսօրէ ետք, Կիրակի, Սրէքըը Կաթոլիկ սրահին մէջ ։

Եթէ աշակերտները քիչ են երեք դպրոցներուն համար, ունինք սակայն մեծ թիւով երկսեռ փոքրիկներ ընկերակցութեամբ իրենց ծնողքներուն ընդարձակ սրահին մէջ, որոնք իրենց կանչերով եւ ժխորով հաճելի ազդեցութիւն կը ձգէին ներկայ հասարակութեան վրայ ։

Ժամը չորսին, վարագոյրը բացուելով, երեք դպրոցներու աշակերտութիւնը միաձայն երգեց «Թէ թեւ ունէի ...» երգը, եւ ապա, Տիկին Ովսաննա Խօջաբեզեան իբրեւ Նախագահուհի օրուան տօնակատարութեան կարդաց իր բացման ճառը, կոկիկ եւ այժմէական միտքերով ճոխ, տալով միեւնոյն ատեն հակիրճ տեղեկութիւններ տեղւոյս Կապոյտ Խաչի գործունէութենէն, չմոռնալով նոյնպէս հարկ եղած թելադրանքներն ընելու ծնողներուն, մեր նորահաս սերունդի հայեցի դաստիարակութեան մասին ։

Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ երկու արտասանութիւններով (Կարօ եւ Արտա Զաքարեան), ուղղուած Կաղանդի սիրունիկ ծառին, որ պճնուած իր տօնական զարդերով, բեմին աջ կողմը դիրք բռնած էր վսեմօրէն ։

Գ. Կ. Սապունճեան, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով երեսուն Ն. Ֆ. նուիրեց, եւ ընդհանուր սրահի ծափերով յայտարարուեցաւ «կնքահայր» Կաղանդի ծառին։ Միւս կողմէ, յաջորդաբար եւ գովելի կարգապահութեամբ աշակերտներէն շատերը արտասանեցին ընտրուած կտորներ, ահա պարզ անուանացանկ մը. Յակոբ եւ Սիրուն Փղէլեան, Վարդան Մարգարեան ։ Մարիձա եւ Աստուր Նաճարեան, Եւա եւ Սարգիս Ոստիքեան, Սահակ Բարսեղեան, Գէթի Սարգիսեան, Կարօ Ալիքսանեան, Դ. Ղազարեան եւ Օր. Ն. Զաքարեան ։

Բայց հանդէսին կարեւոր մասը կը կազմէր, մեր փոքրիկ աղջիկներու հեզաճկուն խմբապարը, շողշողուն կարմիր տարազով եւ ղեկավարութեամբ Օր. Լ. Աղպըյըգեանի, որ հանդէսի վերջաւորութեան կրկնուեցաւ՝ հասարակութեան բուռն փափաքին վրայ ։

Ինչպէս ամէն տարի, կարճատեւ նուիրատուութիւն մը, 340 Ն. Ֆ.ի արդիւնքով եւ որուն խօսնակի դերը ստանձնեց ընկեր Յովհ. Ուզունեան, փակեց մեր հանդէսը։

Եւ ահա, իբրեւ վերջաբան, յուզիչ պահ փոքրերուն համար, երեւցաւ աւանդական Կաղանդ Պապան (Պ. Մկրտիչ Մարգարեան), որ իր շուրջն հաւաքած սրահի բոլոր մանուկները, իր աւանդական խրատականէն եւ մաղթանքներէն ետքը, բաժնեց ամէնուն անխտիր նուէրի ծրարիկներ, եւ դպրոցի աշակերտներուն նաեւ մէկ մէկ գրիչ ։

Այս խանդավառ մթնոլորտին մէջ, զուտ ընտանեկան եւ հայաշունչ, ժողովուրդը բաժնուեցաւ սրահէն ։

— Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Օր. Լ. Աղպըյըգեանի, որ սիրայօժար՝ յանձն առաւ սորվեցնելու վերոյիշեալ խմբապարը, բազմաթիւ փորձերով ։

Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Սոֆի թէեւ հաճելի չգտաւ հրէշին հետ իր այդ շփումը, բայց ստիպուեցաւ համակերպիլ տիկինին կամքին։

Վերջապէս, հանգուցեալ Մարկոս ամիրային տան մէջ ամէն բան նոր ուղղութիւն մը, նոր զարկ մը, նոր երեւոյթ մը ստացաւ Սոֆիի ներկայութեամբը. մանաւանդ երբ, իր առաջին շուարումներէն եւ տատամսումներէն յետոյ, — կեանքի անակնկալ փոխանցումի շլացումը, — աղջիկը իր հաւասարակշռութիւնը եւ պաղարիւնութիւնը գտնելով՝ սկսաւ տիրականօրէն քալել, խօսիլ, կարգադրել, վարուիլ։ Ամիս մը չանցած, ապարանքին ներքին կացութիւնը իր այս վերջնական եւ կանոնաւոր հանգամանքը առած էր։

Անոր խաղաղ շրջանակէն դուրս, թաղին մէջ, ժամանակ մը շարունակուեցան մեկնութիւնները, չարախօսութիւնները, անհեթեթ բացատրութիւնները՝ ամիրային տան բնակչութեան այս նոր բաղադրութեանը մասին, բայց ինչպէս որ ժամանակը ամէն բանի կը մաշէ, Հ... գիւղին ամէնէն կատաղի բամբասողներուն ալ յաղթեց, որոնք ինքնաբերաբար դադրեցան խօսելէ ամիրային աղջկանը եւ պարագաներուն վրայ ։

Հանրային շշուկները քիչ քիչ մարած էին, եւ ամիրային տանը բնակչութեան բազմանալը այլեւս դադրած էր որեւէ գայթակղական հանգամանք ունենալէ ։ Ընդհակառակն, վերջ ի վերջոյ Մերկերեանին ազդեցիկ [illegible] շնորհիւ, ընդհանուր գաղափար մը կազմուեցաւ թէ չափէն աւելի բնական բան մըն էր որ լուսաւոր Կիւլիւկ եւ իր աղջիկը ամիրային տանը փոխադրուած էին, ծառայութեան հանգամանքին տակ։

Նոյնիսկ լսուեցաւ թէ հանըմը ամսական մը կը վճարէր Սոֆիին եւ իր մօրը ։ Հետեւապէս Հ... գիւղի հասարակութիւնը պահ մը թող տուաւ որ ամիրային ապարանքը ինք իր մէջ ամփոփուած ապրի ։

Բժշկութեան թեկնածուն, հակառակ իրական տոքթորի հովեր առած ըլլալուն, դեռ կը մնար բժշկութեան ուսանող, վիճակ մը որ կը շարունակուէր երբ ութ տարիէ ի վեր եւ որ, այսպէս ժամանակ անցնելով, սովորական եւ բնական վիճակ մը դարձած էր եւ որ ոչ ոքի զարմանք կը պատճառէր այլեւս, քանի որ առով ամէնէն աւելի հետաքրքրուող անձը, մայրը, վերջին ատեններս դադրած էր նոյնիսկ հասկնալ ուզելէ թէ իր զաւակը դեռ բժշկութեան ուսանո՞ղ էր թէ վկայուած բժիշկ։ Երեւութապէս, անիկա իրեն համար տոքթոր մըն էր, քանի որ ինք ատ անունը կուտար անոր, քանի որ տնեցիները եւ բոլոր զինքը ճանչցողները ատ անունը կուտային անոր, քանի որ նոյնիսկ քարդ մը կար, որուն վրայ տպուած էր, վսեմ պարզութեամբ մը. «Տոքթոր Ա. Մարկոսեան»։ Եւ անոր այս հանգամանքին վաւերացմանը քիչ չէին նպաստեր նաեւ այն խեղճ հիւանդները, որոնք սուտ համբաւէ մը կարթուած, կուգային ափ առնել կեղծ բժիշկին դուռը՝ իրենց ցաւերուն դարման փնտռելու համար ։

Երիտասարդը, որուն միտքը խոլ, շարժումնալից, ցնցող կեանքի մը երազներովը կը շարչարուէր միշտ, իրապաշտ վէպին պատկերներէն հալածուած, զանոնք ապրելու ցնորական տենդէ մը չարչարուած շարունակ, ալ քիչ քիչ բոլորովին թողած էր գիտական զբաղումները, իր սիրական ծրագիրներուն յօրինուածութեանը նուիրուելու համար ամբողջովին ։

Ութ տարուան մէջ, գեղեցկական ճիգերով եւ խարէական միջոցներով կրցած էր քաշկռտուիլ մինչեւ վեցերորդ կարգ, ու հոն կանգ առած էր։ Շաբաթներով ոտք չէր կոխեր դպրոց, հեռու կ'ապրէր իր դասընկերներէն, կենցաղասէր, շռայլ մտերիմներ գտած ըլլալով Բերայի զբօսավայրերու մէջ, որոնց մշտամնաց յաճախորդն էր ։

Ապականութեան այդ միջավայրին մէջ, ուր կ'ուզէր իր շահատակութիւններովը գերակշիռ եւ աչքառու դիրք մը ունենալ, պարծենցած էր թէ սիրային սքանչելի յաղթանակ մը տանելու վրայ էր եւ թէ ի մօտոյ իր բարեկամները զինքը պիտի տեսնային չնաշխարհիկ աղջկան մը հետ, որ ընդհանուր զմայլանքի առարկայ պիտի դառնար ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Տեղական ժամուլին ենթադրութիւններուն կարգին «Ֆիկարօ»ն հաւանական կը նկատէ որ պատժական օրինագծի, 63, 64 եւ 65 յօդուածները վերամշակուին։ Ըստ այդ օրինագծի յօդուածներուն ոստիկանութիւնը իրաւունք չունի, հարցաքննութեան պատրուակին տակ, ոեւէ անձ 24 ժամէն աւելի պահ գնելու իր մօտ։ Ցարդ անհրաժեշտ էր ստանալ դատական մարմիններու հաւանութիւնը։ Առ այժմ կարելի չէ ըսել թէ վերափոխումը ինչ չափով պիտի ըլլայ։

Ալժէէն հասած հաւաստի լուրերուն համաձայն դատական մարմինները երկու քննութիւններ բացած են։ Առաջինը (դաւադրութիւն) Օրթիզի եւ ուրիշներու դէմ եւ երկրորդը (ներքին ապահովութիւնը վտանգող) 24ի հրացանաձգութեան պատասխանատուներուն դէմ։

Գնդ. Կոտար որ ատենէ մը ի վեր «պաշտօնանկ» եղած էր, փոխարինուած է՝ Ժ. Օպէրին կողմէ։

«Էքօ տ'Ալժէ»ի տնօրէնը, Ա. տը Սէրինեի որ «հսկողութեան տակ» առնուած էր, Գարպըրուսի բանտը փոխադրուած է։ Կ'ամբաստանուի «պետութեան դէմ դաւած» ըլլալու յանցանքով.

---o---

ՑՈՒՐՏԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Փետր. 6 – 7) կը տեղեկանանք թէ սաստիկ ցուրտ կը տիրէ քաղաքին մէջ։ 19 տարիէ ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով ջերմաչափը իջած է զերոյէն վար 10ի։ 28 խանութներ որոնք չէին մաքրած իրենց մայթերուն ձիւնը տուգանքի գատապարտուեցան։ Անատոլուի մէջ, վեց օր է կը ձիւնէ եւ Սաքարիայի մէջ, ձիւնը բարձրացած է մէկ մեթրի։ Գոնիայի մէջ ջերմաչափը հետզհետէ կ'իյնայ։ Հինգ հոգի մեռած են սառելով։

Էրզրումի ճեպընթացը չէ կրցած Սարըղամըշէն անդին անցնիլ։

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը ձիւնոտ օրերու շարունակուիլը տեսնելով, առատ քանակութեամբ ալիւր բաշխած է փուռերուն։ Կարգ մը փուռեր ստիպուած եղած են օթեկ հաց ծախելու։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Րաֆֆի» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Րէժանի վերնայարկը.— մեթրօ Քատէ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, 101, Ավրճիւ տը Սաքսի սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՐՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2.5 (= 250)։ Դիմել Յառաջի հասցէով։

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քամէի սրահը։ Կը խօսի մօդական լապտերով իր գործերը կը ներկայացնէ քանդակագործ Գ. ԽՈՐԷՆ ՏԷՐ – ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, Ամերիկայէն։ Կը հրաւիրուի արուեստասէր հասարակութիւնը։

Ի ՆՊԱՍՏ

ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Սալ տէ Ֆէթի մէջ տեղի կ'ունենայ շարժանկարի եւ ժողովրդական երգերու ցերեկոյթ մը։

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան։

Շարժանկար.— Ուրուականները լեռներից կը հեռանան։

Գեղարուեստական բաժին սիրուած արուեստագէտներու մասնակցութեամբ։

Մուտք 3 Ն. Ֆ.։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը. Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն։

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին Սալ Փլէյէլի մէջ (252 Ֆօպուռ Սէնթ Օնօրէ) Շարպօնած տը Ֆրանսի հովանաւորութեան տակ առաջին անգամ ըլլալով պիտի տրուի Պօղոսի «Հանքին Երգը»։ Կը մասնակցի Օր. Լիտիա Կարին, (ալթօ)։

Մուտքը՝ հրաւիրատոմսով, ստանալ 18 Րիւ Ֆրանսուա Ա.։ Տոմսերը կը թուագրուին ժամը 20էն սկսեալ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեօ Քաշանի մասնաճիւղը Հ. Հանճեանի մահուան տխուր առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գէորգ Նիկողոսեանէ 15 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թուֆանեանէ 10 Ն. Ֆ.։

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Օր. Եղսաբէթ Փաստրմաճեանի մահուան առթիւ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — JEUDI 11 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8720 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4521

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

Բ.

Իսկապէս բախտաւոր աստղի տակ են ծնած Թուրքերը ։

Բազմաթիւ են փաստերը՝ 1918էն մինչեւ այսօր ։

Երէկի Թշնամիները մէկ օրէն միւսը բարեկամ դարձած՝ իրարու հետ մրցումի ելան եւ ողջնցուցին գիակ դարձած Թուրքիան ։

Անդրադառնալով Մարաշի ողբերգութեան քառասնամեակին, յիշենք որ կռիւներու 18րդ օրը գնդապետ Նորմանի զօրագունդը վերջապէս կը հասնի Թնդանօթներով ։

Թուրքերը կ'որոշեն անձնատուր ըլլալ՝ սպառած ըլլալով իրենց ամբողջ ռազմանիւթը։ Մարաշի Ֆրանս. պահակախումբի հրամանատար զօրավար Քէրէթի մօտ կը ղրկեն «Միլլի»ներու պետ Տօքթ. Մուսթաֆան՝ իբրեւ բանագնաց՝ անձնատուութեան պայմանները ճշդելու համար ։

Սակայն զարմա՛նք։ Նոյն գիշերն իսկ զօրավար Ֆէրէթ կը հրամայէ պարպել քաղաքը եւ քաշուիլ, առանց լուր տալու Հայերուն, որոնք բոլորովին անպաշտպան կը մնային։

Գնդապետ Նորմանի զօրագունդը եւս կը բռնէր նահանջի ճամբան՝ առանց գնդակ մը արձակելու ։

Փետրուարի 11ի առտուն Հայերը սարսափահար խրազէկ կ'ըլլան գիշերուան աղէտին Շուրջ երկու հազար հոգի, մէջն ըլլալով կիներ եւ երախաներ, կը փորձեն քաղաքէն հեռանալ՝ սոտյգ ջարդէ ազատուելու յոյսով ։

Սակայն Ֆրանսական բանակը հեռացած էր արդէն։ Թուրք հրոսակներ ճամբան կը յարձակին անպաշտպան կարաւաններուն վրայ, կը կողոպտեն ու կը ջարդեն ։

Բնութիւնն ալ կատղեր էր այդ օրը ։ Վերապրողները Իսլահիյէ չհասած՝ Փետրուար 12ի իրիկունը անօրինակ ձիւնամրրիկ մը ծայր կուտայ։ Բազմաթիւ կիներ ու երախաներ ճամբան կը սառին ։ Զինուորներն ալ մեծ կորուստներ կը կրեն ։

Սակաւաթիւ վերապրողներ միայն կը հասնին Ատանա, աննկարագրելի պայմաններու մէջ ։

Հարիւրապետ Անտրէ, պէյթիացի Հ. Մաթէոն Միւրէ, Փօլ տիւ Վէօւ եւ ուրիշ օտար ականատեսներ նկարագրած են այս եղերերգութիւնը, որուն արձագանգ եղած են նաեւ զօրավար Գրէմոն, Միշէլ Փայեարէս եւ այլ հեղինակներ ։ Մովսէս Տէր Գալուստեան եւ ուրիշ հայ լեգէոնականներ եւս հրատարակած են իրենց տեսածները ։

Ոչ ոք կրցած է ցարդ բացատրել թէ ո՞վ տուած էր Մարաշը պարպելու որոշումը՝ ճիշդ այն օրը, երբ Թուրքերը իրենց վերջին փամփուշտները հատցնելէ ետք՝ վճռեր էին անձնատուր ըլլալ։ Փարիզէ՞ն էր տրուած հրամանը, Պէյրութէ՞ն թէ Ատանայէն։

Քեմալականները իրենց այս գիւղին եւ անակնկալ յաղթանակէն զինովցած եւ օտար օժանդակութիւններով զօրացած՝ նոր ոխրագործութիւններ կը կատարեն Կիլիկիոյ զանազան շրջաններուն մէջ ։ Ուրֆայի ճամբուն վրայ դաւադրօրէն կը կոտորեն Ֆրանսացի զինուորները ։ Կը գրաւեն Սիսը։ Կը յարձակին Այնթապի վրայ։ Կը պաշարեն Հաճընը։ Կիլիկիան այս քաղաքները հերոսական էջեր կ'աւելցնեն Հայոց ազատագրական պատմութեան վրայ։

Աղէտը կատարեալ կ'ըլլայ, երբ Ֆըրանքլէն – Պույեոն՝ յանուն Ֆրանսայի՝ Անգարայի մէջ Մուսթաֆա Քեմալի հետ կնքեց ծանօթ համաձայնագիրը, որուն հետեւանքով հարիւր հազարաւոր Հայեր պարպեցին Կիլիկիան՝ կրկին ձեռք առնելով գաղթականի ցուպը ։

Պարպուած է Կիլիկիան։ Սակայն երէկի տարագիր Կիլիկեցիները հիւրընկալ երկիրներու քաղաքացի դարձած՝ քառասուն տարիէ ի վեր կը շէնցնեն իրենց Նոր հայրենիքը։ Նոր Մարաշ, Նոր Ատանա, Նոր Սիս, Նոր Հաճըն եւայլ արուարձաններ կը յաւերժացնեն յիշատակը Կիլիկիոյ պատմական քաղաքներուն ։

Իսկ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը իր հոգեւոր հովանաւորութեան տակ կը պահէ զանոնք ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱՐԱԲ – ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սուէզի դէպքէն ի վեր (1956), յարաբերական հանդարտութիւն մը կը տիրէր արաբ եւ իսրայէլեան սահմանագլուխին վրայ։ Թէեւ երեւութապէս հանդարտ, երկու կողմերն ալ սակայն, անընդատ պատրաստութիւններ կը տեսնէին, ապագայ զինուորական բախումի մը պարագային յաղթական դուրս գալու մտադրութեամբ ։ Պատերազմը վերջ չէ գըտած, այլ, ընդհանրապէս ՄԱԿի եւ յատկապէս Միացեալ Նահանգներուն զօրաւոր ճնշումին տակ, երկու կողմերն ալ, յանձնառու եղած են իրենց «պատեանին» մէջ քաշուելու ։

Դեռ վերջերս, արեւմտեան լաւատեղեակ շրջանակները կը հաղորդէին թէ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը զինուելու վրայ է, Խ. Միութեան կողմէ հայթայթուած արդիական զէնքերով (Միկ հալածիչներ, ընդծովեաներ եւայլն)։ Իր կարգին՝ Իսրայէլ արեւմտեան երկիրներէն կը գնէ՝ օդանաւեր, ընդծովեաներ, հրասայլեր եւ այլ զինուորական կազմածներ ։

Պէտք չէ զարմանալ, ուրեմն, երբ իրերու այս վիճակին մէջ, պարբերաբար բախումներ տեղի կ'ունենան եւ Միջին Արեւելքի արդէն ջղագրգիռ մթնոլորտը վերստին վտանգաւոր դառնալու առիթներ կ'ալեկոծի ։

Երեք հիմնական խնդիրներ պէտք է վերջնապէս լուծուին ։

Ա.— Արաբ գաղթականներու պարագան.— (Շուրջ մէկ միլիոն, անտէր ցրուած են դրացի երկիրներ)։

Բ.— Սուէզի պաշտպանումը (Պլոքիւս)։ (1909 Մայիս 21ին, Եգիպտոս մերժեց թոյլ տալ Դանիական ինկը թօֆթնաւուն որ անցնի Սուէզի Ջրանցքէն)

Գ.— Յորդանան գետին օգտագործումը

Ոռոգելու համար Նեկեւի անջրդի հողերը, Իսրայէլի համար կենսական նշանակութիւն կը ներկայացնէ Յորդանան գետը, որու ջուրերու պաշարով ծրագրած են Նեկեւի անապատը «ծաղկանոցի» մը վերածել ։ Արաբ երկիրները որոշած են, ամէն գնով, արգելք հանդիսանալ այս ծրագրին իրագործման ։

Անդրադառնալով իրերու այս վիճակին,, «Նիւ Եորք Հերըլտ» կը գրէ .— «Սուրիոյ սահմանագլուխին վրայ տեղի ունեցող վերջին դէպքերը, ինչպէս նաեւ Սուէզի Ջրանցքին պաշարումը անխուսափելի են, պատերազմական վիճակի մը, զոր Արաբները, ի գին ամէն բանի կ'ուզեն յարունակել։ Ամօքել ախտերը առանց երբեք բուժելու հիւանդութիւնը համարժէք է հիւանդի մը սխալ դեղ տալուն ։ Քաջալերական չեն ՄԱԿի ձեռք առած կէս – կատար միջոցները, որոնք մինչեւ այժմ ոչ մէկ դրական արդիւնք ցոյց տըւին։ Իբրեւ եզրակացութիւն, ամերիկեան թերթը կ'առաջարկէ.— «Ամէն գնով յաջողցնել խաղաղութիւնը Իսրայէլի եւ Արաբներուն միջեւ » ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

Ինչպէս գրած էինք Գահիրէի մէջ, ութ արաբ երկիրներու (Մարոք, Լիբանան, Յորդանան, Արաբ, Մ. Հանր. Սէուտական Արաբիա, Լիպիա, Եմէն եւ Սուտան) մասնակցութեամբ՝ Արաբական Լիկայի խորհուրդը սկսաւ իր աշխատանքները ։ Օրակարգի գլխաւոր հարցերն են։ Պաղեստին, Յորդանան գետը եւ Ալժերիա ։ Իրաք եւ Թունուզ մերժած են մասնակցիլ, առարկելով թէ ժողովը Գահիրէի մէջ գումարուած է։ Անդրադառնալով լիկայի ժողովին Փարիզի «Լը Մոնտ» թերթի Երուսաղէմի թղթակիցը, հետեւեալը կը գրէ .— «Իսրայէլ ուշի – ուշով կը հետեւի լիկայի ժողովներուն ուր շատ հաւանական է որ սպառնալիքներով եւ պոռոտախօսութիւններով լեցուն որոշումներ տրուին Օրակարգի հարցերէն երկուքը ուղղակի կապ ունին Իսրայէլի հետ։ Յորդանան գետը եւ Պաղեստինի ապագան։ Ցամէնայն դէպս, ինչ որ ալ ըլլան որոշումները, Իսրայէլ մտադիր է նախաձեռնութիւնը ինք ստանձնելու։ Նախարարաց Խորհուրդի վերջին նիստին կարեւոր որոշումներ տրուեցան, որոնք կը մնան գաղտնի։ Ըստ լաւատեղեակ շրջանակներու Իսրայէլ կարեւոր քանակութեամբ արդիական զէնքեր պիտի գնէ ։ Իր կարգին՝ իսրայէլեան Հաարէց թերթը հարց կուտայ թէ սուրիական Թօֆիք

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Ք. ԿՈՒՇՆԱՐԵԱՆ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Յունուար 25ին Լենինգրատի մէջ յանկարծամահ եղաւ հայ երաժշտագիտութեան տաղանդաւոր եւ մեծագոյն ներկայացուցիչը, Փրոֆ. Քրիստափոր Կուշնարեան ։

Փրոֆ. Քրիստափոր Ստեփան Կուշնարեան ծնած է 1890 Յունիս 5ին Սիմֆերոպոլ (Խրիմ)։ 1916ին կ'աւարտէ Պետերբուրգի համալսարանին բնական գիտութեանց բաժանումը, իսկ 1925ին՝ նոյն քաղաքին Երաժշտանոցին ստեղծագործական բաժանումը ։ ։

Այնուհետեւ երաժշտական մանկավարժութեան փայլուն գործունէութիւն մը Լենինգրատի, Թիֆլիզի, Տաշքենդի եւ Երեւանի երաժշտանոցներուն մէջ, իբրեւ դասախօս երաժշտական – տեսական առարկաներու (հարմոնի, փոլիֆոնի, ձեւաբանութիւն) եւ կոմփոզիսիոնի։ Մանկավարժական իր երկար փորձառութեան վրայ հիմնուելով՝ ստեղծեց բազմաձայնութեան ինքնուրոյն դասընթացք, որ ընդունուած է ամբողջ Խորհրդ. Միութեան երաժշտանոցներուն մէջ, սերունդներ պատրաստելով այսպէս։ Իր աշակերտներէն շատեր այսօր դարձած են հռչակաւոր երաժիշտներ ։

Կոմփոզիթէօր Կուշնարեանի գրչին կը պատկանին երգեհոնի համար գրուած սոնաթներ, փասաքալիաներ ու ֆիւկեր, որոնք տարածուած են Խորհրդ. Միութեան մէջ եւ արտասահման։ Նաեւ թաւջութակի սոնաթներ, խմբերգներ հայկական եւ ռուսական ժողովրդական երգերու թեմաներով։ Վերջապէս երաժշտութիւն՝ թատերական ներկայացումներու համար։

Մասնաւոր գնահատութեան արժանի է Փրոֆ. Կուշնարեանի գիտական վաստակը։ 1944ին, իբրեւ վարիչ Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիայի երաժշտութեան բաժնին, ապա արուեստներու պատմութեան եւ տեսաբանութեան, կարեւոր դեր մը կատարեց մասնագէտներու պատրաստութեան ասպարէզին մէջ։ Կատարեց նաեւ գիտահետազօտական աշխատանքներ, որոնց իբրեւ արդիւնք տուաւ «Հայկական Մոնոդիկ երաժշտութեան պատմութեան եւ տեսութեան հարցերը» խորագրուած ծաւալուն հատորը։ Այս մեծարժէք աշխատութեան մէջ՝ առաջին անգամ ըլլալով տրուած է հայ ժողովրդական երաժշտութեան պատմութիւնը, սկիզբէն (հնագոյն շրջաններէն) մինչեւ մեր օրերը ։ Այնտեղ տրուած են նաեւ հայ ժողովրդական երաժշտութեան զարգացման օրէնքները, Դաշնաւորման կանոնները, Անդրկովկասի եւ Մերձ. Արեւելքի ժողովուրդներուն երաժշտական մշակոյթի փոխազդեցութիւնները։ Հարցերը գիտական խորութեամբ ու ծաւալով ուսումնասիրելու տեսակէտով, այս աշխատութիւնը եզական է ոչ միայն հայ երաժշտութեան, այլ եւ Խորհրդ. Միութեան երաժշտագիտութեան կալուածին մէջ ։

Իբրեւ գնահատութիւն իր բարձր արժէքին, փրոֆ. Կուշնարեան ստացած է «վաստակաւոր գործիչի» կոչում ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ Ուզբեկստանի հանրապետութեանց կողմէ ։ Ստացած է նոյնպէս բազմաթիւ շքանշաններ ։

Խոր հմտութեան տէր, երաժշտագէտ Կուշնարեան ճանչցուած էր իբրեւ մեծ հեղինակութիւն ամբողջ Խորհրդ. Միութեան մէջ։ Այդ արժանիքին հետ, կը մարմնացնէր նաեւ մարդկային բարձր առաքինութիւնները, վերին աստիճանի սրտցաւ եւ հոգատար ուսուցիչ, բարեկամ եւ խորհրդատու երիտասարդութեան, անկաշառ հայրենասէր, արձանացում բարութեան եւ ազնուութեան, — ահա այս տողերով կ'ողբան իր յիշատակը Հայաստանի մշակոյթի նախարարութիւնը, Հայաստանի արուեստի Ինստիտուտը, Հայաստանի երաժիշտներու Միութեան վարչութիւնը, Երեւանի «Կոմիտաս» անունը կրող պետական երաժշտանոցը։ «Սով. Հայաստանի» մէջ (29 Յունուար) հրատարակուած այս մահագրութիւնը կը վերջանայ հետեւեալ տողերով .— «Իր կերպարը յաւէտ անմոռաց պիտի մնայ հայ ժողովուրդին յիշողութեան մէջ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ընդհանուր նոր պատուիրակ նշանակուեցաւ Շմելք։ Իր պաշտօնին գըլուխը անցնելուն առթիւ, Շմելք ճառ մը խօսեցաւ յայտարարելով .— « Առանց կիրքի, առանց տկարութեան պատասխանատուները պիտի պատժուին, իսկ անոնք որոնք անգիտակցաբար գործիք դարձան, ներում պիտի ստանան»։ Ձերբակալութիւնները եւ խուզարկութիւնները կը շարունակուին։ «Էքօ տ'Ալժէ»ի տնօրէնը՝ Ալէն տը Սերինեի բողոքի նամակ մը գըրած է «Լը Մոնտ»ին ուր կը յայտնէ թէ անտրամաբանական է իր ձերբակալութիւնը։ Պաշտօնի փոփոխութիւններ կատարուած են նաեւ բանակին մէջ (Ֆոր եւ Միրամպօ)։ Ձերբակալուած է՝ Սափէն – Լինիյէռ երկրային ջոկատներու նախկին հրամանատարը։ 60 հոգի ձերբակալուած են եւ 20 խուզարկութիւններ կատարուած են Ալժէի մէջ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԿՐՈՆՔԻԻ այցելութենէն օգտուելով, Խրուշչեւ կը շարունակէ խիստ լեզու մը գործածել արեւմուտքի հանդէպ։ Շեշտած է ի միջի այլոց թէ «գաղափարները սալամի չեն եւ աշխարհի ամէնէն լաւ բանը մաճառնին չէ։ Խորհրդային վարչապետը եզրակացուցած է. - Մեր դրօշակը կը ծածանի լուսնին վըրայ, աւելիս չապացուցանե՞ր թէ ընկերվարականութիւնը կը գերազանցէ դրամատիրութիւնը։ Այս յայտարարութիւնները դէշ տպաւորութիւն ձգած են Իտալիոյ մէջ ։

ՑՈՒՇԵՐ ԿՑԿՏՈՒՐ, ԿԱՐԴԱ ՀՈՎԻՆ ՏՈՒՐ

Պոլսոյ Պահեստի Սպայից վարժարանի շրջանը աւարտած թեկնածու սպաներուն քուէ քաշել կուտան, իւրաքանչիւրին երթալիք ռազմաճակատը որոշելու համար: Ինծի կը վիճակի Տարտանէլ (Չանաք Գալէ – Արը Պուռնի) ռազմահատուածը :

Անաֆարթաներու Քոճաղի ճակատամարտերը դեռ նոր վերջացած են Համաձայնական զինուորներուն անփառունակ ու ջախջախիչ պարտութեամբ, զարմանք պատճառելով մինչեւ իսկ Թուրք զինուորին: Ճակատին երկու կողմը յարաբերական հանդարտութիւն կը տիրէ: Կիսաստուերին մէջ զինուոր մը, նեղ ու դարձդարձիկ արահետներէ զիս կ'առաջնորդէ խրամներուն մէջ փորուած ու հաստ կոճղերով պատսպարուած նկուղ մը, — մեր հարիւրապետը հրամանատարին կայքն է: Կրակի մկրտութիւնս պիտի կատարեմ այստեղ: Հարիւրապետը քաղաքավարութեամբ կ'ընդունի զիս ու սովորական հարց ու փորձերէն վերջ՝ կը բացատրէ ճակատին կացութիւնը, անոր քննութիւնը ձգելով յաջորդ օրուան :

... Թշնամիին թնդանօթաձգութիւնը սաստկացաւ. ժոտալուտ սուինամարտի մը ազդանշա՞նն է արդեօք: Ետուզեռ խրամներուն մէջ: Շուրջս զինուորները — շատերը իրենց շալվարներով եւ լայն գօտիներով — Ալլա՛հ – ալլա՛հ գոչելով ճամազ կ'ընեն: (Հակառակ հրամանատարութեան տուած խիստ հրամաններուն, բազմաթիւ խուզարկութիւններուն եւ գրաւումներուն, այդ շալվարներն ու գօտիները, կարծես հրաշքով, միշտ մէջտեղ կ'ելլէին: Այդ շալվարները մինչեւ Գալեցիա եւ Կարպաթեան լեռները տարին իրենց հետ: Ու, տարօրինակ բան. հայերէն խօսակցութիւն:

— Հիւսէյին օնպաշի, տոպրակդ կախէ: Նետիմ չավուշ, փալասֆադ (փամփշտակալ) առ, եւն.: Պոռազանճի (փողահար) Օհաննէս չավուշ եւ քանի մը ուրիշ պատուական հայ տղաներ, որ բանակին մէջ մնացեր են տակաւին, կը գուշակեն զարմանքս ու կը բացատրեն թէ՝ մեր կիսագօրաբաժինը կը բաղկանայ Ուրֆացի Թուրքերէ, որոնք բաւական լաւ գիտեն հայերէն լեզուն :

Իմ անփորձ ու դեղնեւոտ քայլերուս գլխաւոր զօրավիգն ու խրախոյսը հանդիսացան այս սքանչելի Հայորդիները. Անոնք կիզիչ ամենատաք միջոցին իսկ, չես գիտեր ուրկէ, փրփրեմ կը գտնէին չոր մածունով օծուած՝ երանութեամբ կը ղրկէին մեր պապակած շրթներուն : Այդ օրերուն մանաւանդ, երբ խմելու ջուրն անգամ պերճանք կը համարուէր:

Սակայն իմ ներկայութիւնս եւ հրամայելու ձեւս վիրաւորիչ ու անհաճոյ կը թուէին աստիճանաւոր զինուորներուն: Ինչ, իրենք 15 – 20 տարուան պաշ – չավուշ, չավուշ, օնպաշի, կռիւներու մէջ սուտ կամ իրաւ համբաւի տիրացած՝ դպրոցական թփլիկ կեավուրի մը հրամաններո՞ւն ենթարկուին: Թեթեւ կը նային ինծի եւ հրահանգներուս կ'անսան ակամայ: Ոխն ու ատելութիւնը բոյն կը դնեն երկուստեք: Զարմանալի է որ դըպրոցական նոր սպաներուն հանդէպ այս անզիջող հոգեվիճակը կը տիրէ նոյն իսկ եւրոպական բանակներու զինուորներուն մէջ, դեռ մինչեւ այսօր: Նետիմ չավուշի համար մանաւանդ, իմ կակուղ ոսկորներս կը թուին դիւրաբեկ ըլլալ իր կարծրացած մարմնոյն համար ...

Կալիցիա, Զեֆիլանի բլուր: Ռուսերը գրաւած են մեր դիմացի երկաթուղիին կիսակործան կայարանը ու կը սպառնան յարձակիլ մեր վրայ : Գիշերանց պէտք է հետազօտիչ կամաւորներու ջոկատ մը ղրկել, կայարանը օդը հանելու եւ հոն բոյն դրած Ռուսերը մաքրելու համար : Գործողութիւնը ես պիտի կազմակերպեմ: Նետիմի եւ մէկ տասնապետի առաջնորդութեամբ ջոկատը՝ ռումբերով զինուած եւ փորի վրայ սողալով պիտի մեկնի կայարան, ուր պիտի սպասէն մեր պայմանական ազդանշանին: Հրամանը կը հաղորդեմ իրեն: Նետիմ կ'աղչի, կը գունատի, յետոյ կը պաղատի: Հրաման է, խուսափում չկայ: Հինգ վայրկեան վերջ պայթիւն մը եւ գոռում գոչում մը աղիողորմ կը տարածուի խաւարին մէջ: Նետիմ սողացած առեն ռումբը պայթած էր եւ կտոր կտոր եղած՝ իր իսկ ռումբով: Կատաղի հրացանաձգութիւն մը սկսաւ թշնամի դիրքերէն: Արշաւանքը ձախողած էր, բայց «բարեկամս» ալ եօթներորդ երկինք չուած էր:

Արը Պուռնի ճակատ: Իբրեւ հետեւանք անքնութեան, աղտեղութեան ու անբաւարար սնունդին՝ բանակին մէջ ծայր տուած էր տիզանթերի (փորհարութիւն) համաճարակ մը: Ես ալ վարակուեցայ :

Թուրք զինուորին սնունդը կը բաղկանար գլխաւորաբար անխուսափելի ալամած չորպայէ, չոր ու որդնոտած բաքսիմաթ եւ լուբիայէ : Քիչ անգամ միս կը տրուէր իրենց: Հետեւանք՝ սքորպիթ (լնտահարութիւն) եւ հաւկուրութիւն : Քիչ չէր թիւը զինուորներուն որոնք հաւկուրութիւն պատրուակելով կ'ուզէին խուսափիլ գիշերային արշաւանքներէն. Սկիզբները չէինք հաւատար անոնց, սակայն երբ բժիշկները ստուգեցին անոր իրականութիւնը, սկսանք զանոնք գործածել իբրեւ լրաբեր, սպասաւոր, խոհարար: Ես ալ մօտս առի հաւկուր փոքրիկ զինուոր մը որպէս սպասաւոր, որ միաժամանակ լաւ խոհարար դուրս ելաւ : Գիշերները ընդոստ կ'արթննար ու անհանգիստ շարժումներով կը սկսէր լալ, սակայն սրտանց կապուած էր ինծի. թերեւս մանաւանդ անոր համար, որ կ'օգտուէր իմ կերակուրներէն:

Ճակատի վերին հրամանատարութիւնը (Մուսթաֆա Քեմալ պէյ, յետագային Աթաթիւրք), շրջաբերականով մը, ուղղուած սպաներուն, կը հրահանգէր եւրոպական եւ այլ լեզու գիտցողներուն՝ դիմել հրամանատարութեան, բանակատեղին մէջ իբրեւ թարգման ծառայելու համար: Չեմ ուզեր փախցնել պատեհութիւնը եւ գրաւոր կը դիմեմ հարիւրապետիս, որ երկար ձգձգումներէ վերջ՝ կը յօժարի վաւերացնել զայն: Հիւանդութիւնս կը ծանրանայ ու 'եւ հիւծած, քայքայուած վիճակ մը ունիմ: Զարենաւորման յատուկ կառքով մը կը փոխադրուիմ կրակի գիծէն հեռու Աքպաշի ըէյար (շիջուն) հիւանդանոցը. — Ծառի ճիւղերով եւ տերեւներով հիւսուած ընդարձակ կայք մը: Կատարեալ ցուցադրութիւն թշուառութեան, յուսահատութեան, աղտեղութեան եւ մաասմի նորին: Անդամահատուած վիրաւորներուն աղեխարշ ճիչերը կը բզկտեն հիւանդներուն արդէն իսկ անջիղ սրտերը : Անոնցմէ շատերը բնական պէտքի առեն իսկ կը փչէին իրենց շունչերը: Օրական հարիւրաւոր մարդ կը մեռնէր այստեղ :

Ջուր հայթայթելու խնդիրն ալ մղձաւանջ էր դարձած : Ամբողջ շրջանի միակ աղբիւրը կը գտնուէր Աքպաշի ճամբուն վրայ. երկու խոշոր ծորակներով աղբիւր մը: Քանի մը հարիւր հազար զինուորին աչքերը յառած էին այդ արձանաձեւ կառոյցքին՝ ուրկէ հասող հեղուկը անգիտակցաբար եւ անխտրաբար կեանք պիտի պարգեւէր բոլորին: Ջուրի փոխադրութիւնը կը կատարուէր առտու եւ իրկուն, որոշեալ ժամերուն: Զորքերու եւ էշերու կարաւանը պարապ տիկերով բարձուած՝ աղմկալից եւ պատկերալից հայհոյանքներով եւ կռիւներով ջուրով լեցուելէ ետք, հազիւ կը սկսէր շարժիլ, երբ անգլիական չորս օդանաւեր (միշտ նոյն չորսը), յանկարծ կը ցցուէին անոնց գլխուն վերեւ, վար թափելով սրածայր երկար գամերու կարկուտ մը: Ու ահա այնքան չարչարանքով ու կռիւներով ճարուած հեղուկն պայթած տիկերէն դուրս կը ժայթքէր, Փ՛շթ, Փ՛շթ, Փ՛շթ:

Առտու մը հիւանդանոցին մէջ քովս եկաւ պարթեւահասակ բժիշկ մը : Հիւանդապահները յարգանքով մէկ կողմ քաշուեցան : Զիս քննելէ վերջ հայերէն լեզուով ըսաւ թէ կ'ուզէ զիս Պոլիս հիւանդանոց ղրկել, այնտեղ բուժումս շարունակելու համար: Հիւանդանոցին բժշկապետն էր, հազարապետ Տօքթ. Կարապետ (կարծեմ Հազարապետեան): Բայց ես չեմ ուզեր մեկնիլ այստեղէն. կ'առարկեմ թէ խնդրագիր տուած եմ բանակատեղին, թարգմանի պաշտօն մը ընտանձնելու համար : Ազնիւ բժշկապետը կը զարմանայ այս մերժումիս համար, ու կը ստիպէ մեկնիլ ամէն գնով, ճայստեղ կը մեռնիս կ'ըսէ

Թոյլ տուէք այստեղ, իբրեւ արդարութեան պարտք, հրապարակով յայտնել թէ հայ եւ յոյն բժիշկները անձնուրաց խնամքն ու հոգածութիւնը ցոյց կուտային հանդէպ հայ զինուորներուն :

Կիւլ Նեհալ «Կարմիր Մահիկ»ի նաւը կը սուրայ դէպի Պոլիս, լեցուն վիրաւոր եւ հիւանդ զինուորներով: Նաւուն մէջ անկիւն մը ծուարած եմ, խօսելու իսկ անկարող: Իբրարանցում մը: Սպաներէն մէկը զիս կը մատնանշէ. — Սա անկիւնը ինկողն կը խօսի անոնց լեզուն: Գրեթէ բռնի կը վերցնեն զիս պառկած տեղէս ու կը տեղաւորեն երկու անգլիացի զինուորներու մօտ: Եօթը գերիներ են, երկուքը Անգլիացի, հինգը Ֆրանսացի: Իրենց փաքրապահ ու խուսափողականվիճակէն ձերբազատելու համար անմիջապէս կը յայտնեմ ինքնութիւնս. — Հայ եմ, կ'ըսեմ, եւ քրիստոնեայ: Անգլիացիները կ'ազատուին, կը սկսին բացուիլ: Բայց ժամը կը չատ տկար է, չափազանց գունատ քայքայուած առողջութեամբ : Կը պատմեն իրենց Ոդիսականը :

Թուրքերը գրաւած են ինչ որ իրենց վրայ ունէին, — հագուստ, կօշիկ, ժամացոյցներ, դրամ : Ցոյց կուտան իրենց Թուրք զինուորի պատառատուն հագուստն ու կօշիկները, զորս իրենց տուեր է Աքպաշի մէջ հայ բժիշկ մը եւ հանգստաւէտ կ'իմանամ, որ այդ մարդասէր բժիշկը իմ հայրենակից Տօքթ. Սոմունճեան է եղեր :

Թուրք սպաները գերի զինուորներէն գրաւած զեղեցիկ առարկաները մի առ մի ցոյց կուտան: — Այս գօտին ձերն է, այս ջրամանը ձերն է. աս ձերն է, ... ձերն է...: Անգլիացի գրեթէ կիսամեռ զինուորը դեղեւելով կը կանգնի շրջանակին մէջ, եւ իր կիսախուփ աչքերը խորխորէն բացած՝ ձեռքը բռնած պատառոտուն Թրքական կօշիկը ցոյց տալով անգլիական ձայնով մը կը գոչէ — Իթ իզ ըուրս (աս ալ ձերն է): Ու ցցուած կը ըլլայ տախտակամածին վրայ նուաղած էր:

ՇԱՐԱԹ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԽԱՐԲԵՐԴ ԵՒ ԱՆՈՐ ՈՍԿԵՂԷՆ ԴԱՇՏԸ" (1)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաջին իսկ տողերով աւելի յստակ չէր կրնար պատկերացնել գերման Թրքանպաստ եւ Հայութեան համար անհաղորդ քաղաքականութիւնը, հետեւեալ պարբերութիւնով. —

«Գիտնաքի աշակերտները Հայոց հանդէպ աւելի անգութ գտնուեցան 1895 — 1896ի կոտորածներէն քիչ ետք Պոլիս ապրող, լաւատեղեակ Գերման անձնաւորութիւն մը գրած է — «Ճակատագրական էր որ Թուրքիա եկող Գերմանացիներու մեծամասնութիւնը նաեւ անպատճառ մարդիկ, կը ցուցադրէին ինքզինքնին որպէս եռանդուն բարեկամներ Իսլամի եւ մոլեռանդ Թուրքերու եւ կը գերազանցէին Թուրքերը իրենց ունեցած թշնամական ոգիով հանդէպ Հայերու: Ես լաւ գիտեմ որ Գերման պետական մարդիկ հայասիրութիւնը որպէս ապուշ զգայութիւն կը նշանակէին, մարդասպանին հետ բարե-

---

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՑՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

*

Ջինքը անմիջական շրջապատով հաւատարիմները կ'ըլլան իր սիրականը՝ Եոնկ Լուն, որուն հետ կը շարունակէ վայելել հեշտանքի օրեր, եւ իր ներքինապետը՝ Նկան Թայը, որուն հանդէպ մասնաւոր համակրանք մը ունի: Այս վերջինը, արդարեւ, հետզհետէ զօրաւոր ազդեցութիւն կը գործէ կայսրուհիին վրայ եւ փարագոյրին ետեւէն գրեթէ միշտ ուժը եւ խորհրդատուն կը դառնայ անոր բոլոր ձեռնարկներուն :

Իշխան Քուոնկ, սակայն, հետզհետէ կը սկսի ընդվզիլ ներքինապետին յոխորտալից կեցուածքէն եւ դիմելով միւս կայսրուհիին՝ Ցէօ Նկանի, որ մեկուսացած եւ բոլոր քաղաքական գործերէն քաշուած կ'ապրէր Արեւելեան Պալատին մէջ, կը համոզէ զայն որ միասին ստորագրեն հրամանագիր մը ուղղուած Շանթունկի նահանգին կառավարիչին, ներքինապետին այդ նահանգը կատարելիք շրջապտոյթ մէկ այցելութեան առընչութեամբ:

Հեզահամբոյր ու բարի կայսրուհին Ցէ Նկան նախ կը մերժէ մասնակից ըլլալ այդ կարգի մեքենայութեան մը, եւ սակայն, քանի ականջալուր կ'ըլլայ իշխան Քուոնկի բացատրութիւններուն, այնքան կը համոզուի եւ հուսկ ապա կը ստորագրէ :

×

Կայսերական ջրանցքին հեզասահ ջուրերուն վրայէն, հարուստ ու ճոխ կերպով կահաւորուած առագաստանաւ մը, յուշիկ կը յառաջանայ դէպի Շանթունկի նահանգը :

Ներքինապետը, շրջապատուած երիտասարդ մանկլաւիկներով եւ յոյժ գեղանի պարուհիներով, յուլօրէն ընկողմանած է առագաստանաւին կեդրոնը կանգնած մահիճի մը վրայ, որուն չորս բոլորը զետեղուած են թանկագին բարձեր, նրբաճաշակ գորգեր եւ հազուագիւտ կերպասներ :

Երբ առագաստանաւը կը մօտենայ Շանթունկ նահանգի մայրաքաղաքին, յանկարծ, հանդիպակաց քարափին վրայ հաւաքուած կառավարական զինուորները կը հրամայեն նաւավարներուն որ կանգ առնեն եւ այլեւս չյառաջանան :

Ներքինապետը յանկարծակիի եկած եւ սրտնեղած, քարափին վրայ շարուած զինուորներու զօրավարին ուղղելով իր խօսքը, պոռաց.

— Կայսերական դրօշակը կը ծածանի այս առագաստանաւին վրայ: Ի՞նչ իրաւունքով կը յանդգնիք մեր վեհափառ կայսրուհիին՝ Ցէօ Նիւի պաշտպանութեան ճամբորդութեան արգելք հանդիսանալ :

Ներքինապետ Նկան Թէ Հայի կողմէ այսպէս խստօրէն հարցապնդուած զօրավարը չպատասխանեց եւ անձայն լուռ յառաջանալով մօտեցաւ առագաստանաւին սանդուղներուն եւ սկսաւ յուլօրէն բարձրանալ դէպի նաւը, որ արդէն անշարժացած վիճակի մը մէջ էր

Երբ զօրավարը ներկայացաւ Նկան Թէ Հայի, այս վերջինը իսկոյն հանեց իր ծոցէն հրովարտակ մը եւ զայն ներկայացնելով զօրավարին, ըսաւ.

— Ահաւասիկ իմ առաքելութեանս հրովարտակը, ստորագրուած խնամակալ կայսրուհիին կողմէ

Զօրավարը, առանց նոյնիսկ այդ հրովարտակին վրայ աչք մը նետելու հաճոյութիւնն ունենալու սառն ու անտարբեր պատասխանեց. ես գործ չունիմ ձեր հրովարտակին հետ : Ինծի հրամայուած է ձեզ առաջնորդել այս նահանգին կառավարիչ նորին վսեմութիւն Թինկ Փաօ Չէնի մօտ: Կը խնդրեմ, ուրեմն, որ հաճիք հետեւիլ ինծի: Այսքան միայն կրնամ ըսել ձեզի :

Նկան Թէ Հայ մասամբ ապահովուած, դուրս ելաւ առագաստանաւէն եւ բարձրացաւ իրեն համար բերուած եւ չքեղօրէն կահաւորուած պատգարակի մը մէջ որ կը սպասէր քանի մը քայլ անդին. Ներքինապետը կը խորհէր թէ՝ այդ նահանգին հզօր կառավարիչը այնպայման ցանկութիւններ ունեցած չուսափով կերպով իր յարգանքները մատուցանելու Ցէօ Նիւ կայսրուհիին սիրելի ու հաւատարիմ պաշտօնատարին .

Արդարեւ, երբ Նկան Թէ Հայ հասաւ կառավարիչին պալատը, տեսաւ այս վերջինը որ պալատին դարպասին վրայ իրեն կը սպասէր, զգեցած պաշտօնական գոտեւորութեանց օրերու իր ամենաշքեղ հանդերձանքը եւ շրջապատուած իր սպաներու չքախումբով :

Սովորական ողջոյնի արարողութիւններէն ետք, կառավարիչը Նկան Թէ Հայ առաջնորդեց պատուոյ դահլիճը, նստեցուց զայն բազկաթոռի մը վրայ եւ պատուիրեց որ իսկոյն թէյ մատուցանեն :

Երկու մարդիկ քանի մը խօսք փոխանակեցին, ապա Թինկ Փաօ Չէն (որ երկար ատենէ ի վեր վստահելի մէկ բարեկամն ու գործակիցն էր իշխան Քուոնկի) դարակէն դուրս քաշեց կայսերական հրովարտակ մը՝ ստորագրուած խնամակալութեան երկու անդամներէն՝ իշխան Քուոնկէ եւ կայսրուհի Ցէօ Նկանէ, զայն կարդաց ներքինապետին :

Առաջին բառերէն իսկ, Նկան Թէ Հայ գունատեցաւ :

(14 Շար.)

կամութիւնը՝ ընդհանրականն կը գովաբանէին որպէս քաղաքական իմաստութիւն (տես էջ 50 – 51, Փ. Ռօրպախ, Արթին մէնիրըն): Այդ կարծեցեալ քաղաքական իմաստութիւնն էր որ չարժեց Պոլսոյ Գերմանական դեսպանատունը մեծ կոտորածի ատեն ամուր փակելու իր դռները, «զայն բախող արիւնլուայ հայ փախստականներուն առջեւ»: Ճիշդ այդ օրերուն էր, որ ինչպէս արդէն ծանօթ է, Տօքթ. Լեփսիուս Պոլիս կուգար, եւ յուսահատ կը վերադառնար Գերմանիա, հրատարակելու համար «Հայ ժողովուրդին երթը դէպի մահ» անունով հատորը, մէկ մէկ օրինակ ղրկելով բոլոր թերթերուն, երեսփոխաններուն եւ եկեղեցականներուն:

Այս ընդհանուր քաղաքականութեան եւ գործելակերպին հետեւեցան նաեւ Պոլսէն հեռու գտնուող կեդրոններու մէջ գործող Գերմանները, ինչպէս միսիոնար Ե. Էման՝ Խարբերդի մէջ:

Ի՞նչ ամբաստանութիւններ եղած էին այս անձին դէմ — 1.— Ան մերժած է ընդունիլ իր շէնքերէն ներս ապաստանիլ փորձող Հայերը, նոյնիսկ իր որբերէն շատերը:

2.— Շատ մը տեղեր, գիւղեր այցելած, խօսած է եւ քարոզած որ Հայերը իրենց զէնքերը յանձնեն:

3.— Ամէնէն ծանրակշիռը այն է, թէ Ե. Էման Հայոց տարագրութիւնը կազմակերպող Թուրքերու ժողովներուն մասնակցելով, խորհրդատու եղած է:

Փրոֆ. Գ. Մ. Խայիկեան կը ջանայ հերքել այս ամբաստանութիւնները, մէջ բերելով Ե. Էմանի Պոլսոյ Գերման դեսպան Վանկընհայմի ղրկած նամակն ու հեռագիրները, որոնք որեւէ արդիւնք մը չեն տար, եւ Խարբերդի Հայութիւնն ալ կ'աքսորուի:

Վերջացնելէ առաջ քանի մը դիտողութիւններ ունինք, առանց մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու:

Հատորը նուազ սրտամաշ պիտի ըլլար, եթէ ամէն մէկ գրողէ գրական էջ մը չարտատպուէր: Եթէ առնուած էջերը Խարբերդի նուիրուած ըլլային, հասկնալի էր: Ներկայ ձեւին մէջ գրական ժողովածուի մը երեւոյթը առած է:

Բազմաթիւ գրողներ, որոնք Խարբերդցի չեն, պէտք չէր առնել այս հատորին մէջ Ռուբէն Որբերեան Մալաթիացի է: Եթէ Մալաթիան Խարբերդի նահանգին կը պատկանի, Ակն ալ նմանապէս, բայց այս վերջին գաւառէն ոեւէ գրողի մը յիշատակութիւնը չկայ:

Գասկ Ծ. Վ. Տէր Խորէնեան, Խարբերդի վերջին առաջնորդը, Խարբերդցի չէ: Երուանդ Սրմաքէշխանլեան (Երուխան) Պոլսոյ Խասգիւղ թաղին մէջ ծնած է, թէեւ վերջին տեսուչը Մէզիրէի Կեդրոնական վարժարանին, Խարբերդի սեփականութիւնը չէ: Այդ պարագային ինչո՞ւ մոռնալ ուրիշ տեսուչներ, ինչպէս Տուրսունեան (Տրապիզոնցի), Դ. Խաչկոնց (Պոլսեցի – Արաբկիրցի): Վարդան Քհնյ. Արսլանեան ծնած է Ակնայ Բինկեան գիւղը, բայց իր կենսագրութիւնը կը գտնենք այս հատորին մէջ: Նոյն ձեւով պէտք է տրուէր նաեւ Գ. Եպիսկ. Արսլանեանի կենսագրութիւնը: Պատ. Վարդան Գ. Ամիրխանեան, Եփրատ Գոլէճը աւարտած է, ինչպէս շատերը, բայց Խարբերդցի չէ: Նշան Պէկեան ծնած է Գարահիսար, Փրոֆ. Մկրտիչ Որբերեան՝ Մալաթիա: Խորէն Մ. Անդրէասեան Տիգրանակերտցի է, իսկ Հայկ Ա. Արամեան՝ Զէյթունցի:

Հատորին մէջ փնտռեցի մեծին ու պզտիկին ծանօթ ու սիրելի աչագուրկ Պասուելլին յիշատակութիւնը: Դժբախտաբար չգտայ: Սերունդներ եկեր անցեր են, եւ Մէզիրէի եկեղեցիին դասը կանգնած տեսեր են այս հրաշք պատուելին, որ Ս. Գիրքը, Աւետարանները, շարականները բոլորը գոցկ'արտասանէր ու կ'երգէր, երբ քահանաներէն առաջ եկեղեցին, իր տեղն էր:

Պզտիկ դիտողութիւն մըն ալ հեղինակին՝ Գ. Վահէ Հայկին: Զինքը կը ճանչնանք իբրեւ հեղինակը «Հայրենի Ծխանի» ներու հինգ հատորներուն, «Հազար հինգ հարիւրամեակ Վարդանանց պատերազմին» անգլերէն եւ հայերէն եւ ուրիշ գործերուն: Հրատարակելի ունի տակաւին բազմաթիւ գործեր: Այս բոլորին յիշատակութիւնը կը գտնենք հատորին վերջը: Լաւ: Ինչո՞ւ սակայն անգամ մըն ալ յիշատակութիւնը ճիշդ առաջին էջին վրայ, հեղինակի անունին տակը: Աննախընթաց չէ՞ք գտներ նման երեւոյթ մը: Որեւէ տիտղոս կ'ընկերանայ հեղինակի մը անուան, բայց իր բոլոր գործերուն յիշատակութիւնը, Ֆրանսերէնով ու անգլերէնով, նորութիւն մըն է, զոր չեմ կրնար որեւէ բառով որակել: Սակայն շնորհաւորելի է հատորին մեկենասը: Ուրեմն տակաւին կան մարդիկ որ ամիրաներուն գեղեցիկ աւանդութիւնը կը շարունակեն: Մխիթարական է իրաւ որ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄՏԱՀՈԳԻՉ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Օրուան ամենակարեւոր հարցերէն մէկն է անգրագիտութիւնը, որ կը տիրէ աշխարհի բազմաթիւ մասերուն մէջ:

ՄԱԿը, ինչպէս ծանօթ է, 12 տարիէ ի վեր ունի ուսումը տարածելու աշխատող յատուկ կազմակերպութիւն մը, որ կը կոչուի «ԻՒՆԵՍՔՕ»: Հակառակ յոյժ գովելի գործունէութեան եւ ծախսուած մեծամեծ գումարներուն, տակաւին աշխարհի վրայ կ'ապրին շուրջ մէկ միլիառ չափահաս անգրագէտներ եւ 250 միլիոն անգրագէտ մանուկներ:

Նման կացութեան մը մտահոգիչ նկարագիրը կուգայ անկէ, որ կարդալ գիտնալը քաղաքակրթութեան կարեւոր ազդակ մըն է, որմէ զրկուած կը մնայ մարդկութեան գրեթէ կէսը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՒՆԵՍՔՕՅԻ ՄԱՍԻՆ

ՄԱԿի այն մասնաճիւղը, որ կը պայքարի անգրագիտութեան դէմ, ստեղծուեցաւ 1946 Նոյեմբերին, երբ քսան պետութիւններու ներկայացուցիչներ համաձայնեցան անոր նպատակներուն շուրջ:

Յետագային սոյն կազմակերպութեան անդամներուն թիւը արագօրէն բարձրացաւ, հասնելու համար 75ի: Այս բոլոր պետութիւնները տնտեսական օժանդակութիւն կ'ընձեռեն, իրենց կարողութեան համաձայն, որպէսզի ԻՒՆԵՍՔՕն իր բարերար ազդեցութիւնը տարածէ աշխարհի յետամնաց շրջաններուն մէջ:

ԻՒՆԵՍՔՕ ունի յատուկ շէնք պալատ մը, Նիւ Եորքի մէջ: Անոր մէջ կը պաշտօնավարեն շուրջ 900 հոգի, զանազան Ազգերէ: Պալատին յարկաբաժիններուն մէջ ցուցադրուած են այլազան Ազգերու մշակոյթին վերաբերեալ գրութիւններ ու առարկաներ:

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՆԱԶԱՆ ՑԱՄԱՔԱՄԱՍԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Թերեւս զարմանք ազդէ ոմանց, նման մեծղի հաստատութեան մը գոյութիւնը եւ անոր անբաւարարութիւնը հսկայ գործին դիմաց:

Ստուգիւ, շատ մարդիկ հպարտ են ատոմի այս դարով, եւ իրազեկ չեն որ մարդկութեան 45 – 55 առ հարիւրը տակաւին կարդալ անգամ չի գիտեր:

Պէտք է ըսել որ անգրագիտութիւնը բոլորովին տարբեր համեմատութիւններ ունի այլազան ցամաքամասերու եւ երկիրներու մէջ:

Ափրիկէի մէջ, ընդհանուր բնակչութեան 75 – 85 առ հարիւրը անգրագէտ է:

Ասիոյ մէջ, Խորհրդ. Միութիւնը մէկդի դնելով, անգրագիտութիւնը կը պատէ բնակչութեան 65 – 75 առ հարիւրը:

Հարաւային Ամերիկայի մէջ, անգրագէտները կը կազմեն բնակչութեան շուրջ 40 – 50 առ հարիւրը:

Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Ովկիանիոյ մէջ, բնակչութեան հազիւ 10 – 15 առ հարիւրը անգրագէտ է: Եւրոպայի մէջ, միայն 5 – 10 առ հարիւրը:

ԱՅԼԱԶԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

Մեր նիւթին առնչութեամբ կարելի է աշխարհը բաժնել զանազան շրջաններու: Կան երկիրներ, որոնք երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնան ուսումի առաւելութիւնները, եւ կան ուրիշներ, որոնց բնակչութեան մեծ մասը տակաւին գի՛ր չի ճանչնար:

Այս վերջին կարգին կը պատկանին առհասարակ «գունաւոր» կոչուած ազգերը, որոնց բնակած տարածութիւնը աշխարհի կէսէն աւելին կը գրաւէ:

Սակայն այս երկիրներուն մէջ անգրագիտութիւնը միօրինակ կերպով չի տիրեր. այսպէս, քաղաքներու մէջ ուսեալ մարդոց թիւը շատ աւելի է. առհասարակ կիները աւելի մեծ համեմատութեամբ զուրկ են ուսումէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Աշխարհիս ամէնէն անգրագէտ ժողովուրդները կը բնակին Մոզամպիքա, անգլիական Սոմալիա եւ պորտուգալեան Կինէ, ժողովուրդին 99 առ հարիւրը կարդալ չի գիտեր:

Եւրոպայի մէջ քսան միլիոն անգրագէտ մարդիկ կան. ատոնց մեծ մասը կը բնակի Հարաւային երկիրներուն մէջ:

Սպանիոյ մէջ, 1900ին, ժողովուրդին 58 առ հարիւրը, անգրագէտ էր. 1950ին, այդ համեմատութիւնը իջած էր 17 առ հարիւրի:

Ֆրանսայի մէջ, 14 տարեկանէն վեր եղողներուն միայն 3,6 առ հարիւրը անգրագէտ է: Այս համեմատութիւնը քիչ մը աւելի բարձր է Միացեալ Նահանգներուն համեմատութենէն

Յունաստանի մէջ, ժողովուրդին 26 առ հարիւրը անգրագէտ է, մինչ Իտալիոյ մէջ, համեմատութիւնը 14,4 առ հարիւր էր 1951ին: Դարուս սկիզբը, Իտալացիներուն յիսուն առ հարիւրը կարդալ չէր գիտեր:

1951ին, Հնդկաստանի մէջ կային 174 միլիոն անգրագէտներ, ինչ որ կը ներկայացնէր ամբողջ բնակչութեան ութսուն առ հարիւրը:

Անգրագիտութեան մեծագոյն զոհերը փոքրիկներ են, որոնցմէ 250 միլիոնը, տպուանիքներու եւ արբանեակներու այս դարուն մէջ, զուրկ են դպրոց յաճախելու կարելիութենէն:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Պէտք է սակայն ուրախութեամբ դիտել՝ որ ԻՒՆԵՍՔՕՅի աշխատանքը շատ մեծ արդիւնքներ յառաջացուցած է եւ կարելի է ըսել որ մօտալուտ է անգրագիտութեան վերջնական պարտութեան ժամը:

Այլազան գերարդիական միջոցներ կը գործածուին ուսումը տարածելու համար՝ ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ եւ սինեմա:

ԻՒՆԵՍՔՕՅի մեծ աջակիցներն են Կաթողիկէ առաքելութիւնները, որոնք միլիոնաւոր անգրագէտներու կը ջամբեն ուսում եւ բարոյական դաստիարակութիւն: Պարծանք մըն է մեզի համար, որ անոնց գերագոյն ղեկավարն է Կարդ. Աղաճանեան:

Քաղեց՝ ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Հետեւապէս, իր շրջանակին մէջ բուռն հետաքրքրութիւն մը կար զինքը վերջապէս տեսնելու այդ երեւակայական հուրիին հետ, որուն շնորհներուն զրուատիքը կ'ընէր անհուն շաղփաղփանքով, ալքոլի շոգիներուն մէջ մտամոլոր, կիրքէն բռնկած:

— Պիտի տեսնէք, կը բացագանչէր, բաժակները օդին մէջ շարժելէն դէպի այն ուղղութեամբ ուր հաւանօրէն կ'ապրէր այդ փառաւորուած գեղեցկութիւնը:

— Սակայն ե՞րբ պիտի տեսնենք:

— Պիտի տեսնէք, պիտի տեսնէք, կը պնդէր ան նորէն:

Եւ իբր թէ ուզելով մաքրագործել այն ապականութենէն որուն մէջ կ'ապրէր ինք ու իր ընկերներն ալ, գաղափարական սիրոյ ծառայումով, այպանանքներ կ'արձակէր անոնց երեսին, սպառնական շեշտով մը.

— Էրբճուկ բող մը չկարծէք, ծօ, կ'աղաղակէր. մաքուր հրեշտակ մըն է ան, անբիծ տատրակ մը, որուն դպչելու իսկ արժանի չէք, որուն անունը բերաննիդ իսկ չէք կրնար առնել ... ես արժանի եմ անոր, ես...՞ թուհ, սա բողերը ...

Եւ կը թքնէր, թքնէր, զզուանքի, նողկանքի ծամածռումներով, զայրացնելով իր բարեկամները, որոնք փոխարինուիլ կ'ուզէին՝ այդ փառաբանուած հուրիին գոյութիւնը կասկածի ենթարկելով:

— Նայինք կա՞յ սա տատրակը:

— Հը հը, կը մռլտար կեղծ տոքթորը, գլխի խորհրդաւոր ճօճումներով, պիտի տեսնէք, պիտի տեսնէք:

Երկարաշունչ կերպով, այդ ախտաւոր շրջանակին մէջ իր հովուերգած էակին հետ յաղթական մուտք մը ընելու գործը կը պատրաստէր հիմա, ջախջախելու համար իր ընկերները, որոնք ալ սկսած էին հաւատ չընծայել իր պոռոտախօսութիւններուն, շատ լսած ըլլալով ասանկ պատմութիւններ, առասպելական ու անկարելի: Իր կարդացած վէպերուն ազդեցութեանը տակ, ամիրային թոռը իր զոհացումը կը տեսնէր նմանօրինակ սիրային արկածներու հերոսը նկատելով պահ մը ինքզինքը՝ համոզուած ու անկեղծ շեշտերով բորբոքուելով, յուզուելով, պատմելով զանոնք իր բարեկամներուն, որոնք յաջողած ըլլալով դիպուածաւ կամ մասնաւորապէս ստուգել ատոնց ունայնութիւնը, կը յամառէին չհաւատալ հիմա այս նոր սիրերգութեան:

Բայց երիտասարդը՝ անոնց այս յամառութենէն աւելի գոհ կը մնար, այդ անպատուիչ թերահաւատութիւնը յաղթականօրէն եւ վերջնականապէս ջախջախելու անայլայլ ապահովութեամբ լեցուած:

Եւ մտաւոր ապագայի մը՝ իր սկսելիք նոր եւ յուզումնալից կեանքին բերմամբը բացառիկ ծախսերու՝ հարկաւորութիւնը նախատեսելով, տոքթորը միտքը դրաւ չգոհանալ ամսական հինգ ոսկի թոշակով զոր մայրը սահմանած էր իրեն: Ներկայ կամ ապագայ դրութեան մէջ իրեն առնուազն ամիսը տասնըհինգ ոսկի պէտք էր՝ իր պատրաստած ծրագիրը գործադրելու համար համեստօրէն: Համեստօրէն, այո, որովհետեւ իր երազած սիրային հերոսները այդ կեանքը ապրելու համար ափով նետած էին ոսկին, մինչդեռ ինք հաշուելով պիտի ծախսէր, ինք, Մարկոս ամիրային թոռը, որ ափսոս, պիտի կրնար այդ մեծ կենցաղասէրներու կեանքը ապրիլ հիմա, եթէ աղէտ մը ամէն բան յեղաշրջած չըլլար ժամանակին:

Շատ դժուար չեղաւ իրեն համոզելու մայրը որ այնուհետեւ կալուածներուն գործերը բոլորովին իրեն յանձնուէին, եւ ինք ուզածին պէս տնօրինէր ամէն բան, ճամբայ տալով Բարթող աղային, որուն վրայ արդէն մեծ կասկածներ կը ծանրանային:

Ամիրային աղջիկը, որուն միտքը հետզհետէ կազմալուծական ընդարմացման մը կ'ենթարկուէր եւ հլու խաղալիք մը կը դառնար զինքը շրջապատողներուն ձեռքը, ան որ յամառ ու աննուաճ տիրապետող մը եղած էր ատենօք, ոեւէ ընդդիմութիւն ցոյց չտուաւ:

— Ամէն բան ուզածիդ պէս ըրէ, զաւակս, ըսաւ ան՝ Մարկոսեան գերդաստանին ճակատագիրը այդ յիմարին ձեռքը դնելով:

Եղերական եւ հետաքրքրաշարժ եղաւ այն տեսարանը, ուր մեր չիլ մասզուրծը — Կատարինէին եւ Ազթագինէին հայրիկը — առաջինկայ առթիւ ապարանք դալուն՝ տոքթորին խուցը առաջնորդուեցաւ, լսելու համար այն նոր կարգադրութիւնը, որուն համեմատ իր գործակատարի երկարամեայ պաշտօնէն վար կ'իջնար Բարթող աղա:

— Բարթող աղա, ըսաւ, նոյնիսկ քիչ մը սպառնական շեշտով մը, անոր պատուած անդեղջիւրի կիրաղէմքը դիտելէն, սա մեր ախարէթներուն խոնթրաթները, թուղթերը, բանլիքները, ինչ որ վերջապէս կայ շուտ մը գնա բեր ինծի, պէտք է, շուտ ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

գիւղին վրայ Իսրայէլի պատժական արշաւանքը նոր քաղաքականութեան ցայտուն օրինակը չէ, արդեօ՞ք: Արտաքին քաղաքականութեան մարզէն ներս, Պէն Կուրիոն մտադրած է քարոզչական եւ լուսաբանական «արշաւ» մը ձեռնարկել, բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ կը գինուին:

ՆԱՍԸՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խօսելով քանատական ձայնասփիւռի թղթակիցին՝ Գնդ. Նասր յայտարարած է թէ հաւանական կը գտնէ որ Իսրայէլ մօտատենէն նախայարձակ ըլլայ, ու այս առթիւ աւելցուցած է թէ իրենք պատրաստ են դէմ դնելու: Իր յայտարարութեանը ընթացքին՝ գնդապետը ի մէջ այլոց ըսած է.— «Իսրայէլ իր ծրագիրները իրագործել պիտի փորձէ, ի հաշիւ արաբ աշխարհին: Վերջին հաշուով Իսրայէլ նոր պատերազմի մը պիտի ձեռնարկէ գլուխ հանելու իր հին երազը՝ կազմութիւնը Նեղոսէն մինչեւ Եփրատ տարածուող պետութեան մը: Անդրադառնալով Պաղեստինի արաբ գաղթականներուն՝ նախագահը անգամ մը եւս պահանջած է որ Իսրայէլ ենթարկուի ՄԱԿի որոշումներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն եւ իր ենթակոմիտէները ու խումբերը, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնները ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Գ. Կ. Փօլատեանին եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց հօր եւ ազգականին՝ Յ. Փօլատեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ (Բ. Ցանկ)

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սարաֆեան 10 Ն. Ֆ., Պ. Արզումանեան Ս. քսան Ն. Ֆ., Տիկին Օհանեան տասը Ն. Ֆ., Պ. Անտոնեան, Ողբ. Տիկին Լուիզ Անտոնեանի մահուան առթիւ 40 Ն. Ֆ., Պ. Պէշիրեան տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Վարուժան Մէլիքեանի մահուան առթիւ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ջ. Մութաֆեան ողբ. Վ. Մելիքեանի մահուան առթիւ քսան Ն. Ֆ., Պ. Արամ Տարօնեան, ողբ. Կիւլիւկ Փափազեանի մահուան առթիւ տասը Ն. Ֆ., Պ. Տարումեան Սահակ տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչմանեան յիսուն Ն. Ֆ., Պ. Զաւէն Կիւլեան տասը Ն. Ֆ., Տիկին Իսքէնտէր 30 Ն. Ֆ., Տիկին Եէրիմեան տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կոմէս Տարաքճեան յիսուն Ն. Ֆ., Տիկին Յովհաննէսեան, Անտիյէի ծերանոցին երեսուն Ն. Ֆ., Ողբ. Օննիկ Պէզազեանի (Գլէօպ տէ Տիամանթէր)ի բարեկամներուն կողմէ 66 Ն. Ֆ., Պ. Պ. Քավէճեան եղբայրներ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Այանեան (Սէնթ Էթիէն) երկու ծերանոցներուն հարիւր Ն. Ֆ., Պ. Յ. Պաղտասարեան տասը Ն. Ֆ., Պ. Աշոտ Պէտիքեան հինգ Ն. Ֆ., Այրի Տիկին Ղազարեան, իր քեռայրին՝ ողբ. Ղազարեանի յիշատակին քառասուն Ն. Ֆ., Տոքթ. Խայիկեան (Մարսէյլէն) տասը Ն. Ֆ.:

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Concerts Chouteau

Յայտագիր.—

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ Ջութակի քոնչերթօն եւ Գայանէ:

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակի քոնչերթօ (Ա. ունկնդրութիւն) եւ հայկ. ժողովրդական երգեր:

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (ԴԱՇՆԱԿ)
GÉRARD JARRY (Violon)

եւ՝ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութիւն՝

RENÉ-PIERRE CHOUTEAU

Մարտ 7, Երկուշաբթի ժամը 21ին, Սալ Կավօ:

Տոմսերու գին 2·50էն 10 Ն. Ֆ.:

Դիմել սրահը եւ Տիւրանին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր դպրոցներուն համար:

Պ. Յ. Հայթայեան ընտանիքէն՝ տասը Ն. Ֆ., Պ. Յ. Գալայճեան ընտանիքէն տասը Ն. Ֆ., Պ. Գ. Խաչատուրեան ընտանիքին ապաքինման առթիւ տասը Ն. Ֆ.

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Սալ տէ Ֆէթի մէջ տեղի կ'ունենայ շարժանկարի եւ ժողովրդական երգերու ցերեկոյթ մը:

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

եւ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան:

Շարժանկար.— Ուրուականները լեռներից կը խեռանան:

Գեղարուեստական բաժին սիրուած արուեստագէտներու մասնակցութեամբ:

Մուտք 3 Ն. Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը: Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն:

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 ֆրանք (հին ֆրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250): Դիմել Յառաջի հասցէով:

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կարող շօֆէօր – լիվրէօր մը: Բնակարանը ապահովուած: Դիմել՝

MAISON AVEDIS
№ 8, NOISEAU - S. et O.

ԾԱԽՈՒ Է

Սիւրմըբէօզ մը Խնձոն Ափեսիայ, սեղանով եւ մօթէօրով, կատարեալ վիճակի մէջ Գին՝ 900 Ն. Ֆ.: Դիմել Թերթիս վարչութեան:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէնստիպողաբար խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Րաֆֆի» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Բէժանի վերնայարկը.— մեթրօ Քատէ. Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ. Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, 101, Ավընիւ տը Սաքսի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ
12
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI
12 FEVRIER
1960

30րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8721 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4522

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԱՊԱԳԱՆ

Երկուշաբթի օրուընէ ի վեր Գահիրէի մէջ տեղի կ'ունենայ Արաբական Լիկայի Խորհուրդին արտակարգ ժողովը: Կը մասնակցին անդամ տասը պետութիւններէն ութ միայն, — Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, Լիբանան, Յորդանան, Սէուտի Արաբիա, Եմէն, Սուտան, Լիբիա եւ Մարոք :

Կը բացակային Իրաք եւ Թունուզ, ինչպէս վերջին անգամ :

Այս երկու երկիրները վէճ ունին Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան հետ: Զանոնք հաշտեցնելու ձեռնարկները ցարդ չյաջողեցան: Ցամենայն դէպս, Գահիրէի ժողովը հեռագիր ուղղեց Իրաքի եւ Թունուզի արտաքին նախարարներուն՝ հրաւիրելով զանոնք մասնակցելու իրենց աշխատանքներուն :

Պատգամաւորներուն մէջ են Մարոքի վարչապետը, Լիբանանի եւ Յորդանանի արտաքին նախարարները, Սէուտի Արաբիոյ կրթական նախարարը եւ ուրիշ կարեւոր դէմքեր :

Օրակարգի գլխաւոր խնդիրներն են՝ արաբեւիսրայէլեան յարաբերութիւնները, — մասնաւորաբար Յորդանան գետի ուղղութիւնը փոխելու ծրագիրը, Պաղեստինեան անկախ պետութեան մը ստեղծումը եւ Ալժերիոյ ընձեռուելիք օժանդակութիւնը :

Կը թուի թէ ամէնէն այժմէական հարցըն էՊաղեստինի ճակատագրին ճշդումը:

Հարեւան երկիրները տարբեր ծրագիրներ ունին այս մասին:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն վերջ Անգլիա հրաժարեցաւ Պաղեստինի վրայ հոգատարութենէ : Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը 1947 Նոյեմբերին որոշեց Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ բաժնել Սուրբ երկիրը: Ու երբ 1948 Մայիս 15ին բրիտանական զօրքերը հեռացան Պաղեստինէն, Իսրայէլ հռչակեց իր անկախութիւնը եւ գրաւեց իրեն յատկացուած հողամասերը:

Պաղեստինի արաբական բաժնին տէր կանգնեցաւ Էմիր Ապտուլլահ, որ իր երկրին սահմանները տարածեց յայնկոյս Յորդանանի՝ մինչեւ Երուսաղէմ (հին քաղաքը) եւ աւելի անդին: Պատմական գետի երկու ափերու հողամասերուն միացումով անդրյորդանանն *մէկ օրէն միւսը դարձաւ* Յորդանան *:*

1948ի արաբեւիսրայէլեան պատերազմին ատեն եգիպտական բանակը գրաւեց Պաղեստինի արեւմտեան մասը, կեդրոն ունենալով Կազան, Միջերկրականի վրայ:

Հարիւր հազարաւոր Պաղեստինցի արաբ գաղթականներ տուն – տեղ լքած՝ 1948էն ի վեր ապաստանած են հարեւան հիւրընկալ երկիրները, ուր եւ կը մնան ցարդ. Տասներկու տարիէ ի վեր ՄԱԿը չկրցաւ լուծել այս դժբախտ հարցը :

Այժմ հարց է ծագած թէ ինչ պիտի ըլլայ Պաղեստինի ապագան :

Կ'ըսուի թէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան կառավարութիւնը մտադիր է անկախ պետութեան վերածել Պաղեստինը: Այս ծրագրին համակիր կը թուի Երուսաղէմի նշանաւոր մուֆթին՝ Ճէմալ Հիւսէյնի, որ վերջերս կրկին սկսած է քաղաքական դեր խաղալ :

Յորդանանի Թագաւորը Հիւսէյն նման հաւանականութեան մը առաջքն առնելու համար վերջերս սկսած է յորդանանեան քաղաքացիութիւն տալ Պաղեստինի գաղթականներուն :

Զուգելով ձեռքէ հանել Պաղեստինի արեւելեան հողամասերը, Թագաւորը աջակիցներ կը փնտռէ արաբական աշխարհին մէջ: Սէուտի Արաբիոյ Թագաւորին հետ իր տեսակցութիւնը կը ձգտի այդ նպատակին :

Մտահոգութեան մատնուած է Իրաք — յէլ: Կը վախնայ որ իր սահմաններուն վրայ կազմուելիք արաբական նոր պետութիւնը մաս կազմէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան :

Մտահոգ է նաեւ Իրաք :

Բոլորին աչքերը ուղղուած են այժմ դէպի Գահիրէ, սպասելով լոյսին որ պիտի ծագի փարաւոններու երկրէն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ԼՈՒԾԵԼ՝ ԵՐԿՐԱՑԻՆ ՋՈԿԱՏՆԵՐԸ

★

ՎԵՐԱԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ՝ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ԶԻՆ. ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ, ՆԱՀԱՆԳԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

★

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

●

Ինչպէս կը սպասուէր, Նախարարաց Խորհուրդը, Չորեքշաբթի օրուան նիստին, կարեւոր որոշումներ տուաւ : Իրենց քննական ճամբորդութենէն վերադարձած, երեք նախարարներն ալ (արդարութեան, բանակի եւ ներքին) զեկուցած են Ալժերիոյ շուրջ ու այս առթիւ, ներկայացուցած ծրագիրներ :

Ներքին նախարարութիւն *.— Հիմնական կարգադրութիւններ պիտի ըլլան ապահովութեան մարմիններէն (ոստիկանութիւն) ներս: Արդէն իսկ նշանակուած է ոստիկանութեան նոր պետը, որ անմիջական կերպով կապուած ու ենթակայ պիտի ըլլայ Կառավարութեան Պատուիրակին: Մայր երկրէն կարեւոր թիւով ոստիկաններ տեղափոխուած են, Ալժերիա: Պիտի վերակազմակերպուին եւ զօրացուին՝ նահանգային վարչութիւնները.*

Բանակի նախարարութիւն *.— Պատժական միջոցներ ձեռք առնուած են կարգ մը բարձրաստիճան սպաներու նկատմամբ. այսպէս մայր երկիր պիտի փոխադրուին՝ Զօրավարներ Ֆօր, Էրիպիւս եւ Միրամպօ: Նոյնիմաստ կարգադրութիւններ եղած են, քանի զանազան աստիճանի սպաներու նկատմամբ: Երկրային ջոկատները պիտի լուծուին, ենթակաները պիտի ծառայեն բանակին կամ ոստիկանութեան մէջ: Նոյնպէս կը լուծուին «հոգեբանական» մարմինները, որոնք գոյութիւն ունէին բանակէն ներս:Բանակինմէջ 5րդ Գրասենեակը կը ջնջուի : Զինուորական դատարանները պիտի վերակազմուին նոր հիմունքներով :*

Արդարութեան նախարարութիւն *. Արդէն ձեռք առնուած են օրինական քայլեր, պատժելու համար պատասխանատուները: Կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի կատարուին արդարութեան եւ դատական մարմիններէն ներս :*

Այս որոշումներով կառավարութիւնը կ'ուզէ ամրապնդել իր հեղինակութիւնը Ալժերիոյ մէջ: Յունուար 24ի դէպքերը ցոյց տուին թէ երկրային ջոկատները *կրնան վտանգաւոր դառնալ, քանի որ ոչ քաղաքային, ոչ ալ զինուորական իշխանութեանց հրամանին կ'ենթարկուին: Ասոնց ընդհանուր թիւն էր 110.000 որոնց 15.000ը՝ միայն Ալժէի մէջ:*

Կարեւոր է նաեւ 5րդ գրասենեակի ջնջումը բանակին մէջ: Ասոր դերն էր «հոգեբանական» գործունէութիւն մը ունենալ :

Ստեղծուած էր Հնդկաչինի պատերազմի ժամանակ: Իր գլխաւոր աշխատանքն է դէմ դնել կործանիչ պատերազմին :

Բնական յաջողութեամբ կրցած էր ըմբռոստներ գտնել մահմետական բնակչութեան մէջ եւ չփոթութիւն ստեղծել Ալժերիոյ Ազատ Ճակատէն ներս :

Տեղեկութեանց Նախարարը՝ Թերնուար մեկնելով Նախարարաց խորհուրդի նիստը յայտարարեց թէ տրուած որոշումներուն ամէնէն կարեւորները ներքին նախարարութեան կը վերաբերին : Իրականին մէջ ոստիկանութիւնը ամբողջովին կը վերակազմուի: Եւ ուրիշ բան չի նշանակեր եթէ ոչ կառավարութեան ուղղակի հակա–

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԿԻՊՐՈՍ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՈՒՄԸ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ ԿԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԻ

Ամսուան մը խօսակցութիւնները եւ բանակցութիւնները, մէկ կողմէ Անգլիոյ եւ միւս կողմէն Կիպրոսի յոյն եւ Թուրք ներկայացուցիչներուն միջեւ, վերջացաւ կատարեալ անհամաձայնութեամբ մը : Անգլիական մամուլին կարծիքով միայն Մաքմիլըն պիտի կարողանայ իր վերադարձին կարգադրել խնդիրը եւ լուծում մը գտնել այս անել կացութեան :

Անգլիական կառավարութիւնը, որ համաձայնած է փոխանձել վեհապետական իր իրաւունքները կղզիի բնակիչներուն, այսուհանդերձ կ'ուզէ իր ձեռքին մէջ պահել զինուորական երկու կարեւոր կայաններ, որոնց տարածութիւնը պիտի ըլլայ 310 քառակուսի քիլոմեթր: Յոյն եւ Թուրք ներկայացուցիչները (Մակարիոս Արք. եւ Քիւչիք) կը մերժեն ու փոխարէնը կ'առաջարկեն Անգլիացիներուն տրամադրութեան տակ դնել 93 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն մը: Իրողութեան մէջ միայն Յոյներն են որ անզիջող տրամադրութիւն ցոյց կուտան: Փոքրամասնութիւն կազմող Թուրք տարրը եւ Անգարայի կառավարութիւնը, երեւութապէս միայն Յոյներուն համակարծիք են, մինչ իրողութեան մէջ ոչ մէկ անպատեհութիւն կը տեսնեն :

Պատճառներ կան ենթադրելու որ կղզիի յոյն տարրին ներկայացուցիչ՝ Մակարիոս Արք. անձնապէս տրամադիր է Անգլիացիներուն շնորհելու իրենց պահանջածը : Աւելին, եթէ իրեն մնայ, հաւանաբար, աշխատի որ Կիպրոս անգլիական հասարակապետութեան մաս կազմէ:

Սակայն Արքեպիսկոպոսը հարկադրաբար նկատի պէտք է առնէ կղզիին ազգայնական եւ համայնավար տարրերուն տրամադրութիւնները: Արդարեւ ծայրայեղները, որոնց պարագլուխն է ծանօթ հերոս՝ Գրիվաս կը պահանջէ անգլիական զօրքերու պարպումը :

Իրերու այս կացութեան մէջ, կը վախցուի որ տարիներու կռուի պայքարին արդիւնքը — անկախութեան ճանաչումը — ոտքի տակ երթայ : Արդարեւ՝ Փետր. 19էն Մարտ 19ի փոխադրուեցաւ անկախութեան հռչակման թուականը, ու հաւասար վերջին լուրերուն համաձայն, յետաձգուած է մինչեւ «նոր տնօրինութիւն».

Անտարակոյս երկու կողմերն ալ դժգոհ են այս կացութենէն : Անգլիա կը վախնայ որ վերստին ծայր տան ըմբոստութիւնները եւ հարկ ըլլայ «պատերազմական դրութեան» մէջ պահել կղզիի 15.000նոց պահակազօրքը: Կուիները նոր աղէտներու դուռ պիտի բանայ կղզեցիներուն:

Պատճառներ կան ենթադրելու որ երկու կողմերն ալ վերջին հաշուով զիջումներ պիտի ընեն եւ կարելի պիտի ըլլայ խաղաղութիւնը եւ անդորրութիւնը վերահաստատել Միջերկրականի պատմական այս կղզիին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԱԲԱԹԻ վերաքննիչ ատեանը որոշեց արգիլել համայնավար կուսակցութիւնը Մարոքի մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՆ որոշեց որ իր թոռները Ուինտսորէն զատ կրեն նաեւ Մաունթպաթըն մականունը : Իշխան Ֆիլիփի այս նոր յաղթանակը բաւական դժգոհութիւն պատճառած է Թագուհիին ընտանիքին :

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ առաջին փոխ – վարչապետը՝ Մամիտոֆ պաշտօնանկ եղած է ըստ «Պաքուի Աշխատաւորը» թերթին :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՍԹԵՓԻՆԱՔ, Զաղրէպի արքեպիսկոպոս եւ Եուկոսլաւիոյ առաջնորդ, վախճանեցաւ առջի օր 62 տարեկանին: Կարդինալը «լռութեան եկեղեցիին»խորհրդանիշներէն մէկն էր: Արդարեւ այդ անունը կը կրէ կաթողիկէ եկեղեցին երկաթէ վարագոյրէն անդին : Ձերբակալուած էր 1946ին Թիթոյի ոստիկաններուն կողմէ որովհետեւ մերժած էր «համայնավարանալ»: Դատավարութիւնը 15 օր տեւեց եւ ամբաստանեալէ աւելի ամբաստանող դարձաւ.— «Եթէ նիւթապաշտութեան քարոզչութիւնը ազատ է, ապա թոյլ տուէք որ ես ալ մեր վարդապետութեան քարոզչութիւնն ընեմ»: Դատապարտուեցաւ 15 տարուան տաժանակիր աշխատանքի, եւ զրկուեցաւ իր քաղաքական եւ քաղաքացիական իրաւունքներէն, պաշտօնավարած ըլլալով խուսաֆ երբեմնի անկախ պետութեան օրով (Անթէ Փավելիչի ատեն): Թիթօ ուզեց արձակել բանտէն պայմանաւ որ հեռանայ երկրէն: Ինք եւ Վատիկանը մերժեցին : Կարդինալի աստիճանի արժանացաւ1952ին: Երկար տարիներէ ի վեր կը տառապէր լէօսէմիէ եւ սրտի վերջին ծանր տագնապ մը վերջնական լռութեան մատնեց «լռութեան եկեղեցւոյ» ամէնէն տառապած դէմքերէն մէկը :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ բացուեցաւ արաբական պետութեան կրթական կարիքներու ժողովը : Կը մասնակցին Իւնեսքօյի *անդամ երկիրները: Մարոք, Լիբիա եւ Սէուտական Արաբիա պատուիրակ չեն ղրկած :*

ԻՏԱԼԱՆ ԼԷ ՕՌԷ *պարբերաթերթը կը գրէ թէ ՄարկաՊուաց անունով կին մը կը պնդէ որ ինք՝ դքսուհի Օլկան է, այսինքն Ցարին անդրանիկ աղջիկը, իսկ Աննա Անտերսընը չի կրնար Անաստասիան ըլլալ որովհետեւ ան իր աչքերուն առջեւ ըսպաննուած է :*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ խորհրդարանին առաջ խօսելով, նախագահ՝ **Օ.** *Կրոթվոլ յայտարարած է թէ վեհաժողովէն առաջ ոչ մէկ որոշում պիտի տրուի Պերլինի կապակցութեամբ : «Արեւելեան* պլօքը *— աւելցուցած է նախագահը — կ'ուզէ հաշտութեան դաշնագիրներ կնքել երկու Գերմանիաներուն հետ, առանձին, նոյնպէս կ'ուզէ արմատախիլ ընել արեւմուտքին կողմէ Պերլինի գրաւումը» : Իր ճառի շարունակութեանը մէջ՝ Կրոթվոլ յայտարարած է .— « Կը մտածենք թէ վեհաժողովը պիտի համաձայնի Պերլինը « ազատ գօտի եւ ապազինեալ քաղաքի մը վերածելու »:*

Իր կարգին՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը Ատրնաուըր խօսք առնելով խորհրդարանին մէջ մեկին եւ յստակ յայտարարած է թէ «որեւէ փոփոխութիւն պիտի չթողունք որ մտցուի Պերլինի ներկայ գոյավիճակին մէջ, որքան ատեն որ գերմանական հարցը չէ կարգադրուած »: Անդրադառնալով Խրուշչեւի վերջին ելոյթին, Ատրնաուըր ըսած է .— « Մեր ուզածը ինքնորոշման տարրական իրաւունքն է, Գերման ժողովուրդը ինք պէտք է ընտրէ իր ապագան: Պերլինը Ռուսիոյ չի պատկանիր, Պերլինը գրաւուած է չորս պետութիւններէ : Ներելի չէ որ ասէք մէկը, որեւէ ժամանակ ու որեւէ մէկ տեղ որոշէ չճանչնալ պերլինարնակի մը իրաւունքները »:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ
ՀՆԱԳՈՅՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս շահեկան յօդուածաշարքին սկզբնական մասերը հրատարակուած են Յառաջի մէջ, Յունուար 13ին, 16ին եւ 19ին: Այս թիւով կուտանք վերջին մասը.—

Նման բարձրաքանդակ մը կը գտնենք պրոնզէ տախտակի մը չերտին վրայ, որու ինչ բանի համար գործածուած ըլլալը չենք գիտեր: Սակայն կը թուի թէ կը ներկայացնէ ուրարտական պանթէոնը:

Աստուածութիւնները կը յաջորդեն մէկը միւսին, երկու հորիզոնական դաշտերու վրայ, իրարմէ բաժնուած՝ արաբազարդերէ եւ շրջանակներու մէջ փակուած վարդազարդերէ բաղկացած զարդարանքով մը: Միեւնոյն զարդարանքները կը տեսնենք պրոնզէ տախտակի վերի եւ վարի եզերքներուն վրայ: Երկու դաշտերուն մէջ, զարդարանքներու միջեւ, կը տեսնենք զանազան աստուածութիւններ: Աստուած մը ցուլի վրայ հեծած, իսկ անոր քով աստուածութիւն մը ծունկի եկած եւ ձեռքին բռնած արեւի թեւաւոր գունդը: Բացարձակ նմանութեամբ արեւի թեւաւոր գունդեր կը գտնենք հիթիթական բարձրաքանդակներու վրայ, որոնք գտնուած են Զինճիրլիի (Ը. դար) եւ Սաքչէ-Կէօզիւի մէջ, մինչդեռ Գոզագ-Քէօյի մօտ Եազըլը-Քայայի բարձրաքանդակը կը ներկայացնէ բոլորովին տարբեր թեւաւոր գունդ մը. բայց ասիկա կը պատկանի ԺԳ. դարուն (Ք. Ա.): Թեւաւոր գունդը ներկայացուած է, նոյնպէս, Աքիմէնեան Պարսկաստանի բարձրաքանդակներուն վրայ, ինչպէս օրինակ Պեհիսթունի ժայռին վրայ, ինչ որ կը հաստատէ արեւի աստուածին խորհրդանիշին լայնօրէն տարածումը Առաջաւոր Ասիոյ մէջ, ԺԳ. եւ Զ. դարերուն միջեւ (Ք. Ա.): Բայց մէջտեղ կուգայ նաեւ նոր իրողութիւն մը,— նման բան մը կը տեսնենք Մցխեթի (Վրաստան) եկեղեցիին հարաւային մուտքին վրայ, երկու հրեշտակներ գունդ մը բռնած են, որուն կեդրոնը կը տեսնենք խաչ մը, իսկ հրեշտակներու երկու թեւերուն գունդին վրայ միանալու ձեւը այն տպաւորութիւնը կը թողու, թէ բարձրաքանդակին հեղինակը ուզած է ընդօրինակել ուրարտական նմոյշ մը:

Գալով պրոնզէ տախտակին վարի մասին վրայ գտնուած դաշտի նկարագրութեան, անոր վրայ կը տեսնենք ուրիշ աստուածութիւն մը ծունկի եկած եւ իր ձեռքին բռնած արեւի թեւաւոր գունդը: Անոր կը յաջորդէ աստուածութիւն մը ոտքի կեցած առիւծի մը վրայ, կը կարծուի թէ ըլլայ Խալդի աստուածը: Կրկին յիշենք որ Պերլինի պետական թանգարանին մէջ գտնուած արձանիկներուն մէջ կայ պրոնզէ աստուածուհիի մը կերպարը, ոտքի կեցած առիւծի մը վրայ եւ կուրծք տալով երախայի մը: Հիթիթական արձանիկը գործ է ԺԸ. դարու (Ք. Ա.): Պրոնզէ տախտակին վրայ, Խալդի աստուածէն ետք կուգայ արտառոց կենդանի մը՝ ներկայացուած թեւաւոր, արծիւի գլուխով եւ ոտքերով կեցած արմաւենեակի մը վրայ: Նչենք որ արմաւենեակներու վրայ ոտքի կեցած կերպարներ կը տեսնենք նաեւ հայկական բարձրաքանդակներու վրայ, Թալինի եկեղեցիին մէջ կամ Աշտարակի եւ Ագարակի կոթողներուն (սբէ) վրայ:

Կ'ուզեմ այստեղ տալ նաեւ թեւաւոր ոգիներ եւ արեւի թեւաւոր գունդ մը պատկերացնող նմոյշ մը: Թօփը Կարմիր Բլուրի մէջ գտնուած ճարպաքարէ (սբէաբիբ) կլոր տուփի մը մասին է, որու կափարիչին վրայ կը տեսնենք պատկերացումներ արծուագլուխ թեւաւոր ոգիներու, կեցած «կենաց ծառին» դէմ, որու վերեւը կայ արեւի թեւաւոր գունդ մը: 1956ին գտնուած այս տուփին վրայի կերպարները փորագրուած են ճարպաքարէ կափարիչին վրայ: Կան նաեւ շատ մեծ թիւով պրոնզէ բաժակներ: Միայն 1949ին գտնուեցան 97 բաժակներ:

Հետեւաբար, ուրարտական արուեստին մէջ կը տեսնենք կենդանիներու խիստ զարգացած պատկերացում մը, մանաւանդ առիւծներու, ցուլերու (թէյշէբա աստուածին խորհրդանշանը), ձիերու, ինչպէս նաեւ ուրարտական պանթէոնէն զանազան աստուածութիւններու կամ ոգիներու: Թեւաւոր ոգիները այնքան յաճախակի են Ուրարտացիներու մօտ, որ զանոնք կը գտնենք նաեւ Կարմիր Բլուրի մէջ երեւան հանուած կնիքներուն վրայ: Ինչպէս կը հաստատէ Բ. Առաքելեան իր Հայկական պատկերաքանդակները Դ.—Ը. դարերում աշխատութեան մէջ (տպ. Երեւան, 1949), Հայոց մէջ ալ նշանակելի է ներկայացումը կենդանիներու՝ ցուլերու, առիւծներու, թռչուններու եւն., որոնց մէջ արծիւներ, ըլլայ եկեղեցիներու պատերուն, ըլլայ կոթողներու վրայ, Զուարթնոցի, Օձունի, Ծոփքի, Բոլնիսիի (Վրաստան), Պտղնիի մէջ եւայլն: Դիտելի է որ Զուարթնոցի եկեղեցիին պատին վրայի արծիւին բացուած թեւերը կատարելապէս կը նմանին ուրարտական արեւի գունդին թեւերուն: Մանաւանդ հայկական մանրանկարը նշանաւոր է կենդանիներու պատկերներու հարստութեամբ կամ խորհրդանշական ներկայացումներով արտայայտուած արտառոց չակներով,— մարդկային եւ կենդանական ընոյթով չակներու այդ տարօրինակ ընտելուզումները,— կամ բուսական զարդարանքներով՝ ծաղկազրութեան, խաղողի, նուռի մոթիֆներով, զորս կը գտնենք նաեւ ուրարտական բարձրաքանդակին մէջ եւ զորս, անկասկած, հայկական քանդակագործութիւնը ժառանգած է ուրարտական քանդակագործութենէն:

Ժ. Ստրշիգովսկի, իր «Ալթայ–Իրան» աշխատութեան մէջ (էջ 72), կը կարծէ թէ որթատունկը եւ նուռը օսթ–իրանեան ծագում ունին, ներկայացնելով գրաւական խորհրդանշաններ: Սակայն կը թուի թէ որթատունկի եւ նուռերու այնքան ճոխ գործածութիւնը Զուարթնոցի եկեղեցիի բարձրաքանդակներուն մէջ կրնայ ունենալ նաեւ ասորական ծագում:

Պէտք խօսիմ, անցողակի, նաեւ ուրարտական արուեստի կաւագործութեան մասին, որ հաւանաբար հայթայթեց նմոյշը յետագայ հայկական նշանաւոր կաւագործութեան զարգացման համար: Կարմիր բլուրի մէջ ի լոյս հանուեցան մօտ 1036 կարմիր կաւէ փայլեցուած փարչեր: Արդ, հին Հայաստանի մէջ ալ պիտի տեսնենք զարգացումը կարմիր կաւէ այն գեղեցիկ կաւագործութեան՝ գնդաձեւ փարչեր, նեղ եւ երկար վիզով, միակ կանթով, երեւան հանուած Գառնիի եւ Վաղարշապատի պեղումներով: Միակ տարբերութիւնը կարմիր կաւէ այս անօթներուն՝ անոնք նուազ փայլուն են քան Կարմիր Բլուրին մէջ գտնուածները:

Այս կաւագործութիւնը վեր հանուած է Բ. Պիոտրովսկիի յօդուածով (Սովետական արխէոլոգիա, 1959, թիւ 2, էջ 175): Մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ «ասկոյ» տիպի անօթը երկրաչափական նկարով, բաց դրուագ մը (ամֆորա) վրայ, տիպար մը, որ կապակցութիւն ունի Միջերկրականեան եւ փոքր–ասիական կաւագործութեան հետ: Կարմիր Բլուրի պեղումներուն առթիւ, գտնուեցաւ այս նկարուած կաւագործութեան օրինակը, կարճ վիզով փարչ մը, կողմնակի հօսումով, նկարազարդուած երկրաչափական մոթիֆներով՝ շրջանակաւոր զարդարանքներ, շեղակի գծեր եւայլն. Կը կարծեմ թէ նկարազարդուած քիչ օրինակներ գոյութիւն ունին կամ թերեւս միակ օրինակն է որ հանուած է Կարմիր Բլուրի պեղումներէն:

Հելլենական շրջանին, հայկական հարուստ քաղաքները կ'արտադրէին գեղարուեստական կաւեղէններ, ինչպէս կը տեղեկացնէ Գ. Ղաֆադարեան իր Դուինը քաղաքը եւ նրա պեղումները աշխատութեան մէջ (տպ. Երեւան, 1952), եւ Բ. Շելկովնիկով՝ Գեղարուեստական կաւագործութիւնը Դուինի պեղումներէն ուսումնասիրութեան մէջ (ռուսերէն, հրատ. Գիտութեանց Ակադեմիայի, «Տեղեկագիր», տպ. Երեւան, 1940, թիւ 4-5, էջ 181-189): Դժբախտաբար այս յօդուածը, ինչպէս նաեւ Մնացականեանի ուսումնասիրութիւնը չկրցայ ձեռք ձգել Հայաստան, հելլենական շրջանին, գեղարուեստական կաւեղէններ՝ արձաններ եւ այլ առարկաներ կը ներածէր, սակայն նաեւ Սելեւկիայէն (Տիգրիսի վրայ), ինչպէս կը տեղեկացնէ Ս. Երեմեան իր Քաղաքներու եւ քաղաքային կեանքի զարգացումը հին Հայաստանում ուսումնասիրութեան մէջ (1953):

Ուրարտական արուեստը բնորոշուած է խիստ շեմատիզմով, զոր ան. ցոյց կուտայ մարդը ներկայացնելու մէջ թերեւս անճարակ կատարումով մը, որ մարդուն դէմքը կ'ընէ խստապահ, այնքան որ չկարենայ ցոլացնել որեւէ հոգեկան արտայայտութիւն: Ի փոխարէն, ան գիտցաւ կեանք տալ քմայնակար չակներու, զորս ստեղծեց, եւ ներկայացնելով կենդանիները՝ անոնց տուաւ չարժում եւ արտայայտութիւն: Այս է Առաջաւոր Ասիոյ արուեստին ուժը, զոր ժառանգեց նաեւ հայկական գեղարուեստը զարգանկարչական ձգտումով մը:

Կը կարծեմ թէ ուրարտական գեղարուեստի ուրիչ երեւոյթներ եւս, շատ քիչ ուսումնասիրուած մինչեւ այսօր, ցոյց պիտի տան անոր կարեւորութիւնը, զայն ժառանգող եւ անոր իրենց առանձնայատկութիւնը հաղորդող Հայերուն համար: Հայկական եւ ուրարտական գեղարուեստներու միջեւ եղած կապերը ա՛լ աւելի յստակ երեւան պիտի գան՝ երբ պեղումները բացայայտեն դեռ եւս անծանօթ նոր տարրեր, որոնք կը միացնեն երկու մշակոյթները: Ա. Մնացականեան իր Հայկական զարդարուեստ աշխատութեան մէջ (տպ. Երեւան, 1955), խիստ ինքնատիպ կերպով փորձեց մեկնաբանել ուրարտական խորհրդանշաններու կարգ մը ազդեցութիւնները հայկական մանրանկարչութեան, քանդակագործութեան եւ ճարտարապետութեան մէջ:

Այս առթիւ տեղին է որ ճշդենք թէ վաւերական չեն կրնար ըլլալ Տիլի կամ ըՍտրշիկովսկիի հաստատումները թէ Հայաստանի մէջ քանդակագործութիւնը ներկայացուած է միայն բարձրաքանդակի սեռով: Հայաստանի մէջ քարի, մետաղի եւ փայտի վրայ քանդակագործութիւնը մշակուեցաւ Ա.—Գ. դարերուն (Ք. Ե.), ինչպէս ցոյց կուտայ Բ. Առաքելեան իր յիշեալ աշխատութեան մէջ Ցայտնաբերուած են ու Երեւանի Պատմութեան Թանգարանին մէջ կը գտնուին տուֆ քարէ լաւ աշխատուած գլուխներ, սակայն անոնք բազմաթիւ չեն, որովհետեւ շատերը ոչնչացուած են քրիստոնէութեան շրջանի կրօնական մոլեռանդութեան կամ Արաբներու մոլեռանդութեան հետեւանքով եւ Ը. դարուն Եգիպտոսի խալիֆային կողմէ, որ հրամայեց ոչնչացնել Հայաստանի բոլոր մարդկային կերպարանքով ներկայացումները, եւ վերջապէս կրնայ ըլլալ նաեւ անոր համար որ անոնք տակաւին դուրս չեն հանուած հողէն:

(Վերջ) Կ. ՊԸՆՏԸՅԵԱՆ

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ԶԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Հրովարտակը, փաստ բերելով այն օրէնքը՝ որ բառ ընկալեալ հնագոյն սովորութեան մը կը տրամադրէր թէ՝ որձատեալ ներքինները արքունիքին մէջ պէտք չէին որեւէ ազդեցութիւն ունենալ եւ թէ մահուան պատիժի ենթակայ էին եթէ համարձակէին երբ եւ իցէ դուրս ելլել Արգիլեալ Ոստանի պարիսպներէն, Նկան Թէ Հայը մահուան կը դատապարտէր:

Ներքինապետը ի զուր բողոքեց, ի զուր պոռաց, ի զուր ուզեց փաստել թէ ինք Արգիլեալ Ոստանի պարիսպներէն դուրս էր ելած միայն ու միայն Ցէօ Հի կայսրուհիին հրամանով, այս բոլորը ոչ մէկ ազդեցութիւն գործեցին կառավարիչին վրայ:

Թինկ Փաօ Չէն հրամայեց իր զինուորներուն տանիլ Նկան Թէ Հայը:

Եւ քանի մը վայրկեան ետք արդէն, պալատին բակին մէջ, դահիճին եաթաղանը թռցուց ամենազօր կայսրուհի Ցէօ Հիի սիրեցեալ ներքինիին գլուխը...:

×

Ցասումի եւ յուսահատութեան աննկարագրելի նոպայի մը մատնուեցաւ կայսրուհին, երբ իմացաւ թէ այլեւս պիտի չկրնար տեսնել իր շատ սիրելի, հաւատարիմ ու գեղանի ներքինապետը՝ Նկան Թէ Հայը:

Իր բարկութիւնը հասաւ գագաթնակէտին, երբ իմացաւ թէ ի՛նչ միջոցներով եւ որո՞նք յաջողած էին իր սիրեցեալ գործակիցին կեանքին թելը խզել:

Ցէօ Հի առանց վայրկեան մը իսկ տատամսելու, իսկոյն խորհեցաւ այս բարբարոս մահապատիժին վրէժը լուծել: Իր մօտ հրաւիրեց իր սիրականը՝ Եոնկ Լուն եւ կարգ մը հրամաններ տուաւ անոր:

Կէս ժամ ետք, Եոնկ Լու, հաւաքելով իր մանչուրիական պահակախումբը, շրջապատեց իշխան Քունկի պալատը, ինչպէս նաեւ Արեւելեան պալատը, ուր կը բնակէր միւս խնամակալ–կայսրուհին՝ Ցէօ Նկան:

Արգիլուած էր ոեւէ մէկուն այդ պալատներէն դուրս ելլել, ինչպէս արգիլուած էր նաեւ մտնել ներս, առանց կայսրուհի Ցէօ Հիի մասնաւոր արտօնութեան:

Երբ այսպէս վստահ եղաւ որ իր հակառակորդները բոլորովին մեկուսացուած էին Արգիլեալ Ոստանէն, Ցէօ Հի դիմեց ուղղակի Արեւելեան պալատը եւ հոն իր դժգոհութիւնը բիրտ կերպով պարզեց կայսրուհի Ցէօ Նկանի անոր յայտնելով թէ նենգամիտ կերպով մասնակցած էր դաւադրութեան մը, եւ առանց որ ինք տեղեկութիւն ունենար, իր ստորագրութիւնը յանդգնած էր դնել հրովարտակի մը վրայ, բառ որուն մահուան էր դատապարտուած իրեն համար շատ սիրելի անձ մը: Եւ մոլեգնած Ցէօ Հի գոռաց.

— Կ'արգիլեմ ձեզի այսուհետեւ դուրս գալ ձեր պալատէն: Այլեւս ներկայ չէք կրնար ըլլալ Գերագոյն Խորհուրդի նիստերուն: Այլեւս կառավարութեան մաս չէք կազմեր: Միայն հրապարակային գայթակղութեան մը կասկածը արգելք կը հանդիսանայ ինծի որ զձեզ իսկոյն գլխատել տամ, եւ չեմ գիտեր ի՛նչ բան է որ զիս կը զսպէ որպէսզի չթքնեմ ձեր երեսին ու չապտակեմ ձեզ...

Եւ սակայն, ամբողջովին չկարենալով թումբ դնել իր բարկութեան, Ցէօ Հի ձեռքը վեր՝ բարձրացուց հարուածելու համար հեզահամբոյր ու քնքոյշ Ցէօ Նկանը, որ արդէն ծունկի եկած ներողութիւն կը հայցէր:

Առանց նոյնիսկ խղճահարութեան ակնարկ մը ձգելու իր առջեւ ծունկի եկած կայսրուհիիին վրայ, Ցէօ Հի դուրս ելաւ եւ ուղղակի դիմեց իշխան Քունկի պալատը եւ պատրաստուեցաւ նոյն բրտութեամբ եւ նոյն սաստկութեամբ կշտամբել նաեւ այս վերջինը:

Եւ սակայն, իշխանը, ազնուական հպարտութեամբ մը, ներքինապետին գլխատման բոլոր պատասխանատուութիւնը իր վրայ առնելով յայտարարեց.

— Պատրաստ եմ այս բոլորին հետեւանքները կրելու եւ որեւէ շնորհի չեմ սպասեր...

Այս յանդգնութեան դիմաց զինաթափ Ցէօ Հի յարեց.

— Պէտք էր որ ձեր գլուխը կարել տայի, եւ սակայն գահը եւ պետութիւնը չեն կրնար ձեզ նման անձնաւորութենէ մը զրկուիլ: Իմ հոգիիս խորքին մէջ այսուհետեւ ձեզի թշնամի մը պիտի ըլլամ, եւ սակայն իմ կողքիս պիտի մնաք իբրեւ կայսերական գահին խնամակալ: Երկնային Կայսրութիւնը տակաւին պէտք ունի ձեզի...:

Դուրսը, Ցէօ Հի գտաւ Եոնկ Լուն, որ պատրաստ կը սպասէր իր հրամանին, ձերբակալելու եւ գլխատելու համար իշխան Քունկը:

— Երկար խորհեցայ,— ըսաւ կայսրուհին եւ եկայ այն եզրակացութեան թէ չեմ կրնար զրկուիլ ծառայութենէն այն պետական մարդուն, որ յանդգնութիւնը ունեցաւ մնալ Փեքինի մէջ, երբ մայրաքաղաքը լեցուած էր հայիւտակ բարբարոսներով: Չեմ կրնար բաժնուիլ անձէն որ ինծի նեցուկ հանդիսացաւ զսպելու համար Թայ Փինկի ըմբոստութիւնը եւ պատճառ եղաւ որ անդորրութիւնը վերստին տիրէ Երկնային Կայսրութեան սահմաններուն մէջ: Ըսէ իրեն ինչ որ կը մտածէի տարաբախտ Նկան Թէ Հայի մահուան առընչութեամբ իր կատարած բացառական ու վատ դերին մասին: Եւ սակայն, հակառակ այս բոլորին, այդ մարդը պէտք է պահէ իր պաշտօնը եւ իրբեւ կայսեր հօրեղբայրը եւ գահին խնամակալ, դուն եւ քու զինուորներդ իրեն հնազանդութիւն եւ յարգանք պարտիք

(15 Շար.)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԽՄԲ.— «Բազմավէպ», Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր միացեալ թիւով, ճեռնարկած կ'առնէ կարգ մը բառերու ուղղագրու – թիւնը, մնալով համաձայն՝ «Յառաջ»ի պաշտպանած ուղղագրութեան. —

ԱՌԸՆՉՈՒԹԻՒՆ

Այս բառը շատեր կը գրեն առանց ը–ի, այսպէս, առնչութիւն, որ անշուշտ կըր – այսպէս, առնչութիւն: Կը նշա – նակէ յարաբերութիւն, վերաբերութիւն, կապ, աղերս:

Այս բառին գրութեան ուղիղ ձեւն է առընչութիւն-ը–ով. ահա՛ պատճառները. ի սառով սկսող միավանկ բառերը, բարդութեան պարագային, կա՛մ ի-գիրը կը պահեն, կամ ալ Ըի կը փոխեն. տանք օրինակներ.

իղձ – ըղձալի – անըղձալի

ինչ – անինչ – անընչութիւն

Այս ձեւով, Հայկազեան եւ Մալխաս – եան բառարանները կուտան, նախնեաց օրով գործածուած բառերու շարք մը, բոլորն ալ ը–ով գրուած.

անընչասէր, անընչասիրաբար, անըն- չութիւն, անընչեղութիւն, անընչասիրու- թիւն, եւն..:

Այս յառաջաբանէն կրնանք եզրակացը- նել թէ ինչպէս պէտք է վարուինք առըն- չութիւն բառին հետ: Աս ալ բարդ բառ մըն է, առ եւ ինչ բառերէն ձեւացած. ա- ւելի ճիշդ՝ առ ածանցէն եւ ինչ գոյակա- նէն կազմուած՝ ածանցեալ բառ մըն է կը նշանակէ դէպի բան մը, առ + ինչ առինչ: Արիստոտէլն է որ առաջին ան- գամ այսպէս կը բացատրէ յարաբերու – թեան գաղափարը. իսկ մեր մէջ, Զ. դա- րէն ասդին, յունաբան դպրոցի շրջանին է որ մուտք կը գործէ այս բառը, որ ըստ ածանցման կամ բարդութեան օրէնքին, (ի – ը) պէտք է գրուի առընչութիւն:

Հայկազեանը (Մալխասեանն ալ նոյնին կը հետեւի) կուտայ նաեւ ի անփոփոխ պահուած օրինակներ. առինչ – առինչու- նակ. առինչունակաբար, առինչունակու- թիւն (բայ...ւ, բըլամթիվ, բըլաթիվը – ման բառեր զորս գործածած են Դաւիթ Անյաղթ, Մագիստրոս, Երզնկացի եւ ա – նոնցմէ առաջ՝ Արիստոտէլի եւ Փիլոնի գործերուն, ինչպէս նաեւ Դիոնիսիոս Թրակացիի Քերականութեան թարգմա – նիչները Սակայն Հայկազեանը, օրի – նակներու եւ բացատրութեանց ընթաց – քին, քանի մը անգամ կը գրէ առնչու – թիւն, առնչունակ, առանց ը–ի:

Ինչպէս ինչ բառին սկիզբի Ի տառը կը մնայ բարդութեան ընթացքին (անինչ, առինչունակ), կը համարինք որ նոյն պատճառով է որ ինձ եւ ինմն բառերուն Ի տառն ալ կը մնայ անփոփոխ (որոնց մասին խօսեցանք անցեալ անգամ), նկա – տելով որ Հ տառը տկար բաղաձայն մըն է

Մալխասեան բառարանը կը գրէ պաշ – տօնապէս առանց Ըի. առնչութիւն, առն- չաբար. առնչակից. առնչակամ: Թէպէտ կուտայ նաեւ առընչութի ձեւը, Ըով (հա- ւանօրէն սխալ գրուած է այս բառը. պէտք է ըլլայ առընչունի):

Զախջախեան բառարանը կը գրէ միշտ առանց Ըի. առնչակից:

Առձեռն բառարանը նախընտրութիւն կուտայ առանց Ըի կազմութեան. թէ – պէտ կ'ընդունի նաեւ առընչունի ձեւ մը, Ըով, (այս բառն է որ Մալխասեան ա – ռընչունի կարդացեր է):

Նորայրի եւ Լուսինեանի բառարաննե – րը կը գրեն միշտ Ըով:

Եւ որպէսզի Գ. Կարալ տեսնէ թէ ին – կապէս անկողմնակալ ենք, կրնանք յաւե- լուլ թէ Հ. Եփրեմ Տէր–Ղազարեան եւս կը գրէ առանց Ըի: Միսաք Մեծարենց ու Երուանդ Օտեան ալ առանց Ըի կը գրէին:

Հայկազեանն անգամ վարանոտ կ'երեւի Ըի գործածութեան մէջ. այսպէս, կը գրէ յարնչիմ, առանց Ըի, եւ յետոյ օրինակ- ներուն մէջ կը թուէ Ոսկեբերանէն նա – խադասութիւն մը, ուր սակայն գրուած է յարընչի, Ըով:

Այս յարընչութիւն բառն ալ, իր բոլոր ընտանիքով առանց Ըի գրուած կը գըտ – նենք Մալխասեանի քով: Մինչ Նորայր կը գրէ Ըով:

Ձեռագիրներուն եթէ երթանք, կարծեմ հոն ալ պիտի չկարենանք լուծում գտնել. մեր օրինակողները յաճախ Ը տառը կը զեղչեն նաեւ առանց պատճառի. այսպէս սովէպ կը կարդանք զղձալի, զնկեր, զն – տանի, փոխանակ զըղձալի, զընկեր, զըն- տանի ձեւերուն:

Այս պարագան անշուշտ չ'արդարացներ Ըի զեղչումը. որով կը մնայ մեզի դառ – նալ առաջին պատճառաբանութեան.

ինչպէս ինչ – անինչ – անընչութիւն

այսպէս ինչ – առինչ – առընչութիւն

Ուստի, մի՛ գրէք առնչութիւն

այլ գրեցէք առընչութիւն. Ըով.

ԱՆՑԸՆԵԼ

Քանի որ Ըի վրայ է խօսքը, ահա ու – րիշ բառ մըն ալ, զոր շատեր կը գրեն ա – ռանց Ըի: Անշուշտ կը կարծեն գտնել նը- մանութիւն մը միւս ցնել վերջացող բա – ռերուն հետ, եւ պատճառ չեն տեսներ Ըով գրելու:

Ճիշդ է որ ուրիշ ցնել վերջացող բառեր առանց Ըի կը գրենք, ինչպէս հարցնել, մեռցնել, բուսցնել, բազմացնել, ու նաեւ դարձնել...:

Սակայն նկատելու ենք որ անցնիլ–ան- ցընել շատ մօտիկ ըլլալով իրարու, ըը – ծագութեան ընթացքին իրարու հետ կը շփոթուին. այսպէս անկատարներուն եւ դերբայներուն մէջ.

կ'անցնէի – կ'անցընէի

պիտի անցնէի – պիտի անցընէի

եթէ անցնէի – եթէ անցընէի

անցնելու – անցընելու

Չէզոք ու Ներգործական (անցողական) ձեւերը իրարմէ կը զանազանուին միայն այդ Ըի յաւելեալ հնչումով:

Մինչ վերեւ յիշուած օրինակները (մեռ- ցնել, բուսցնել, բազմացնել, դարձնել) իրենց առանձին ու զատորոշ ձեւերն ու – նին չէզոքի եւ անցողական – ներգործա – կանի համար

մեռնիլ – մեռցնել

բուսնիլ – բուսցնել

դառնալ – դարձնել

բազմանալ – բազմացնել

.... – հարցնել

Կ'եզրակացնենք թէ անցընել պէտք է գրել միշտ Ըով, քանի որ արդէն այդ Ը տառը դնել ստիպուած ենք կարգ մը տե- ղեր:

Օրինակներ. երբ կամուրջէն կ'անց – նէի (ես). երբ կամուրջէն կ'անցընէի (զինքը). այսպէս գետէն անցընել, սուրէ անցընել, մտքէ անցընել պէտք է գրել Ըով, մանաւանդ երբ սեռականի վերա – ծելով ըսենք. գետէն անցնելու առեն, որմէ բոլորովին տարբեր է գետէն անցը- նելու առեն բացատրութիւնը:

Ուստի, մի՛ գրէք անցնել

այլ գրեցէք անցընել:

ՊՏԸՏԻԼ

«Երկու չկայ, առանց երեք»ի կ'ըսէ ի- տալական առածը: Այս՛ բառն ալ թող ըլ- լայ մեր Ըթաւոր երրորդ բառը. պտըտիլ:

Շատեր կը գրեն պտտիլ, առանց Ըի, որ անշուշտ կրնայ կարդացուիլ պ(ը)տ- տիլ:

Արմատական բառն է պտոյտ, որմէ (ՈՅ փոխուելով ՈՒի) պտուտակ.պտուտ- կիլ. պարահովաբար իր նախնական ձեւին մէջ՝ պտուտիլ. եւ անկէ ալ պտ(ը)տիլ:

Մալխասեան բառարանը այս կէտին մէջ ալ ճշգրիտ ու միակերպ չէ. ունի պտըտել – պտտել – պտտվել:

ՈՅ փոխուած է ՈՒի. այս ՈՒն այլեւս կորսուելու իրաւունք չունի. հետեւաբար, յաւագոյն է Ը տառը գրել այս բառին մէջ, եւ առիթ չտալ պտտիլ (պըտտիլ) սխալ ընթերցումին:

Ուստի, մի՛ գրէք պտտիլ

այլ գրեցէք պտըտիլ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՖԱՋԱԼԵՐԵՆՔ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ

Մեր ժողովուրդը միշտ եւ ամէն տեղ դրապէս արտայայտած է իր համակրան – քը մեր հանրօգուտ բազմատեսակ ձեռ – նարկներուն հանդէպ:

Այս գովելի շարժումը վերջերս մաս – նաւոր մղում մը ստացած է Ֆրանսայի մէջ, օրինակի համար օժանդակելու հա – մար Դպրոցասէրին, այս կրթանուէր հաստատութեան՝ անցեալ տարի կազ – մուեցաւ յատուկ յանձնաժողով մը Եւրո- պայի Հայոց Հայրապետական պատուի – րակ, Գերշ. Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկ – եանի բարձր հովանաւորութեան ներքեւ:

Յանձնաժողովը յատուկ շրջաբերական նամակով պարզեց Դպրոցասէրին վիճա – կը, բացատրեց անոր օժանդակելու ան – հրաժեշտութիւնը եւ նուիրատուներ պատրաստելով ղրկեց ունեւոր հայրենա- կիցներու: Հետեւանքը չուշացաւ: Գիտա- կից ու պարտաճանաչ Հայեր պատասխա- նեցին եւ կը շարունակեն պատասխանել այդ կոչին: Վստահ ենք թէ անոնց մաս- նակցութիւնը պիտի ըլլայ լայն եւ ար – դիւնքը գոհացուցիչ

Երեւոյթը ինքնին շատ գնահատելի է եւ քաջալերական, մանաւանդ անոր հա – մար, որ մեր հայրենակիցները ցոյց կու- տան թէ անխախտ պահած են մեր նախա- հայրերու առաքինութիւնները, մէկ կող- մէ ուսման եւ կրթութեան նկատմամբ պահելով ջերմեռանդ սէր եւ համակ – րանք, միւս կողմէ՝ իրենց հոգիներուն մէջ վառ պահելով գոհողութեան նուի – րական հուրը:

Մենք յաճախ խստապահանջ եղած ենք անոնց հանդէպ, որոնք հանրային գործե- րով կը զբաղին: Անոնք ըրած ենք ու կ'ընենք կատարեալին ձգտումով: Սա – կայն գիտենք նոյնպէս գժուարութիւննե- րը ժողովրդական ձեռնարկներուն եւ երբ առիթը ներկայանայ չենք զլանար մեր գնահատանքն ու քաջալերանքը անոնց՝ ո- րոնք անձնուիրաբար կը ջանան ծառա – յել մեր նոր սերունդին ուսման եւ զար – գացման:

Աւելի քան ութսուն տարիներէ ի վեր այսպէս ըրած են ու կը շարունակեն ընել Դպրոցասէրի ղեկավարները եւ ամէն Հա- յու համար նուիրական պարտականու – թիւն մըն է աջակցիլ իրենց, դիւրացնել իրենց ջանքերը եւ արդիւնաւէտ դարձնել իրենց աշխատանքները

Կ. Խ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԻՒՏԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ԱՄՈԼԸ

ԼՈՆՏՈՆ — Դաշնակահարուհի Տիկին Էլէնա Գիւտեան Յունուար 28ին նուա – գահանդէս մը տուաւ Վիքթոր Հոլի մէջ: Հսկայ սրահին գրեթէ բոլոր աթոռները գրաւած էին անգլիացի եւ օտար ար – ուեստագէտներ:

Տիկին Գիւտեան նուագեց կտորներ Շո- փէնէն, Մոցարթէն, Տրպիւսիէն եւ Արնօ Բաբաջանեանէն, այս վերջինը առաջին անգամ կը լսուէր Անգլիոյ մէջ: Ամէն մէկ կտոր ծափահարութեամբ ընդունուեցաւ:

Իսկ երբ վերջացուց Արնօ Բաբաջան – եանին «Քափրիչիօ»ն, ներկաները զըս – պանակէ մը մղուած, բոլորը ոտքի ելան եւ խելայեղօրէն ծափահարեցին, մինչեւ որ ստիպեցին կրկնել տալ նոյն կտորը:

Ներկայ բազմութիւնը իր խանդավա – ռութեամբ անգամ մը եւս հաստատեց թէ հայ տաղանդաւոր երգահան Արնօ Բա – բաջանեան միջազգային արժէքով սիր – ուած արուեստագէտ մըն է:

Տոքթ. Գիւտեան Դեկտեմբեր 28ին Լոնտոնի նշանաւոր«Օհանա Կալըրի»ի մի- ջազգային նշանաւոր նկարիչներու ցու – ցահանդէսին կը մասնակցէր իր նոր նը – կարներով,1.— Սպիտակ Մատուտակներ, 2.— Վախճանող արեւածաղիկը, 3.— Երկու անանաս:

Այս երեք նկարներն ալ հայերէն ստո- րագրուած են: Ցուցահանդէսը բաց կը մնայ մինչեւ Փետրուար 15:

ՅՈՎՀ. Կ. ՁԱԼԸԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Մասվաճառին պաղած աչքը երերաց, դարձաւ, արիւնոտեցաւ: Դէմքին խոր – տակուած գիծերը կծկուեցան, ծաղկա – ւեր մորթին վրայէն կարծես սարսուռներ անցան: Եւ որպէսզի այլանդակօրէն հաշ – մուած այդ դէմքը, ուր հոգիին փոթո – րիկները չէին կրնար իրենց յոյզերը ար – տացոլել, այդ ատրիճան տակնուվրայ ըլլար, պէտք էր որ ներքին մրրիկը տա – րապայման սաստկութիւն մը ունենար:

Ողջ աչքը յառեց երիտասարդին վրայ որ դէմը կեցած էր, մինչ ինք դրանը քով աթոռի մը ծայրը նստած էր, եւ ձայն ծպտուն չհանեց.

— Զըլեցի՞ր, Բարթող աղա, աս մեր ա- խարէթներուն թուղթերը բաները բե – րէիր, պէտք է, կրկնեց տոքթորը աւելի ուժեղ ձայնով մը:

— Բէք աղէկ, ճանս, պերիմ ամա, ի՞նչ կայ, խե՞ր է, մինչուկ հիմա մէկ ատանկ պան մը չէր եղած, խե՞ր է, հարցուց մը- սավաճառը խղդուած, խռռոչային ձայ – նով մը:

— Թերը մերը քեզի պէտքը չէ, Բար – թող աղա, պատասխանեց ամիրային թո- ռը, ալ մեր ախարէթներուն հետ գործ չունիս զուն, կ'օզոէ որքան ... կ'օզոէ, հասկցա՞ր. գնա թուղթերը, հաշիւները բեր, լմնայ: Գործ ունիմ, մի սպասցու- ներ ինծի:

Պէտք է գիտնալ թէ տարիներ անցնելով մեր պատուական մսավաճառը շատ ծե – րացեր եւ ինկեր էր: Իր հոյակապ զոյգ մը տաարակներուն, Կատարինէին եւ Մագթաղինէին աղջիկնութեան յաւեր – ժացումը մէկ կողմէն, անդադրում եւ սպառող տառապանք մը միւս կողմէն՝ ու – ժաթափ ըրած, ծերացուցած էին զայն: Քիչ քիչ, մսավաճառութեան գործը թո – ղած էր, վասնզի չունէր կատու որսալու տաժանքին ալ չէր կրնար տոկալ, մանա- ւանդ որ միակ աչքը զոր ունէր՝ քանի մը տարիէ ի վեր նշանառութեան ամէն յարմարութիւն կորսուած էր:

Հետեւապէս, կրնայ ըսուիլ որ խեղճ մարդը այդ միջոցներուն միայն Սարկոո- եան կալուածներուն մատակարարութեան գործը ունէր իբրեւ ապրուստի միջոց եւ յետին ծայր խեղճութեան մէջ էր:

Արդ, երեւակայել իր խռովքը, երբ ապրուստի այս յետին միջոցն ալ կոպ – տօրէն, վայրագօրէն կը յափշտակուէր իր ձեռքէն:

— Ծանըմ ի՞նչ կայ, ի՞նչ էղաւ, կը թոթովէր ձեռքերու յուսահատ եւ աղեր – սական կարկառումով մը, մէկ Ֆայցօ պա՞ն մը ըրի, էֆէնտի ...

— Երկան ըրիր, Բարթող աղա, պոռաց երիտասարդը, ոտքը գետին զարնելով. պէ ախպար, առ մեր ախարէթներուն թուղթերը, հաշիւները, բանլիքները բեր բըի, խօսք չե՞ս հասկնար:

Շանթահարուած, ընկճուած, ծերը ոտքի ելաւ: Կուզին տակը ամփոփուած, դողդղալով, գանդաչուն, առաւ քալեց, ալ առանց բառ մը արտասանելու: Երեսը մոխիրի գոյն առած էր, ողջ աչքը ապա – կիի փայլով մը կը փայլէր:

— Կատարինէս, Մագթաղինէս, կը կոծէր ճամբան ձեռքը գլխուն զարնելով, լմնցան, լմնցան, լմնցան ...

Տուն հասնելով, Բարթող աղա անմի – ջապէս անկողին ինկաւ: Կը տքար, կը հեւար, կը զառանցէր: Երկու անհեթեթ տաարակները քովը ժողվուեցան: Հինը, Թրսուիկ հանըմ, փութաց խնամքներ հաս- ցընել:

Երկրորդ օրը մարդուկին վիճակը ծան- րացաւ. հինը աղքատախնամին վազեց բժիշկի համար. մինչեւ որ պաշտօնական ձեւակերպութիւնները կատարուեցան, իրիկուն եղաւ եւ Բարթող աղա աւելի գէշցաւ: Այլանդակօրէն հիւանդ էր: Բը- ժիշկը ուշ ատեն հասնելով յուսահատա – բար գլուխը երերցուց: Տաարակները յորդ արցունք կը թափէին: Թրսուիկ հա- նըմ «վախ մարգս, վախս կը հեծէր:

— Սիրտ կաթուած է, ըսաւ բժիշկը, Թրսուիկ հանըմին, կամ բարկացեր է կամ վախցեր է:

— Կ'աղէկնա՞յ, հարցուց խեղճ կինը անձկագին:

— Աստուած գիտէ, պատասխանեց գի- տութեան մարդը:

Բարթող աղա, կռնակի վրայ ինկած, ողջ աչքը քստմնելի սեւեռմամբ մը ձե – ղունին յառած, տաժանագինօրէն կը հե – ւար: Պաղատական եւ լալագին հարցում- ներուն զորս իր տաարակները կ'ուղղէին իրեն՝ դիակի լռութիւն կը պահէր. կար- ծես չէր իմանար: Առաջին անգամ ըլլա – լով՝ իր էութենէն բխած այդ զոյգ մը սիրասուն էակներուն գորովի զեղումնե – րուն առջեւ անզգայ կը մնար:

Այս պարագան սարսափ կուտար աղ – ջիկներուն եւ կնոջ: Բարթող աղան, այս գորովագութ հայրը, ատանկ անդիմա – դրելի սրտազեղմանց անտարբե՞ր ըլլար: Երբեմն ափեղցփեղ բաներ մը կը մռըլ – տար, խոճկարի ցաւագին կաղկանձին – ներու պէս, առանց աչքը իր տեղէն խախ- տելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

կէիռը ոստիկանութեան վրայ :

Կարգն ու կանոնը վերահաստատելու համար, Գ. հանգրուանն է, եզրակացուց նախարարը :

× Ալէ տը Սերինիի ձերբակալութիւնը կը շարունակէ զանազան մեկնութեանց առիթ տալ: Ամերիկացիները կը բողոքեն նկատելով որ մամուլի ազատութեան նոր բռնաբարում մըն է :

× Քանար Անշէնէի անցեալ չարթուան թիւը գրաւուած է Ալժէի մէջ :

Էքսփրէս շաբաթաթերթը մասնաւոր հրատարակութիւն մը սկսած է միայն Ալժերիոյ համար :

———o———

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ տեսակցութիւն մը ունեցած է գրագէտ Հէրնըսթ Հէմինկուէյի հետ, Հաւանայի մէջ, անոր նուիրելով իր գործերուն մէկ հատորը հրատարակուած Խորհրդ. Միութեան մէջ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ երկաթուղին 537 միլիոն ճամբորդներ եւ 768 միլիոն թոն ապրանք փոխադրած է, անցեալ տարուան ընթացքին :

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ մշակութային նախարարը Քոմէտի Ֆրանսէզի «ընթերցման կոմիտէ»ի անդամ նշանակեց փրոֆ. Անրի Մոնտոր :

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 17էն 24, տեղի կ'ունենայ մեծ պատրաստութեամբ, Սիթէ Իւնիվէրսիթէրի Հայ Ուս. Տան պարահանդէսը՝ Վարդիվանեան նուագախումբի առաջնորդութեամբ :

Հասոյթը պիտի յատկացուի Հայկ. Ուսանողական Տան գրադարանի, ինչպէս նաեւ սալերու ճոխացման :

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Ստեփան Գալեանի մահուան քառասունքին առթիւ, իր հինգ թոռնիկները՝ Քրիսթինէ եւ Ստեփան Գառաքեան, Մաուրին, Նուպար եւ Ֆիլիփ Գալեան իրենց սիրեցեալ մեծ հայրիկին յիշատակին կը նուիրեն՝ քսան Ն.Ֆ. Մոնմորանսիի հանգստեան տան եւ տասը Ն. Ֆ. Յառաջին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Արզումանեան, Լուսիկ եւ Վարսենիկ Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Գաղտասար Արզումանեան հոգեհանգիստ կատարել կուտան իրենց եղբօր եւ եղբօրորդւոյն՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Րաֆֆի» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Բէժանի վերնայարկը.— մեթրօ Քատէ : Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Ծանօթ հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, 101, Ավրնիւ տը Սաքսի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Կարեւոր օրակարգ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նշան Քոռթօշեանէ հինգ Ն. Ֆ., Տիկին Մաքասեանի մահուան առթիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Տեառնընդառաջի տօնը պիտի կատարուի բազմաձայն հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ օրուան յատուկ հոգեզմայլ շարականներու երգեցողութեամբ, եղանակաւոր ձայներով :

× Երեւանէն Յակոբ Պօղոսի Ներսէսեան կը փնտռէ իր որդին՝ Աւետիք Յակոբի Ներսէսեանը, որ Նամակ ունի հօրմէն: Ստանալ եկեղեցիէն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250): Դիմել Յառաջի հասցէով :

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Սալ տէ Ֆէթի մէջ տեղի կ'ունենայ շարժանկարի եւ ժողովրդական երգերու ցերեկոյթ մը: Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան

Շարժանկար.— Ուրուականները լեռներէց կը հեռանան :

Գեղարուեստական բաժին սիրուած արուեստագէտներու մասնակցութեամբ :

Մուտք 3 Ն. Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տանմաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը: Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն :

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 13 FEVRIER 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8722 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4523

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԳԷ՛Տ, ՄԻ՛ ՋԱՐՀՈՒՐԻՐ"

Հայաստանեայց եկեղեցին ամէն տարի Ծնունդին պատարագէն վերջ կը կատարէ Ջրօրհնէքի արարողութիւնը, ի յիշատակ Յիսուսի մկրտութեան, որ կատարուեցաւ ձեռամբ Յովհաննէս Մկրտիչի՝ Յորդանան գետին մէջ :

Այս առթիւ դպիրները կ'երգեն «Ո՛վ զարմանալի» զմայլելի տաղը՝ Կոմիտաս վարդապետի աքանչելի դաշնաւորումով : «Գե՛տ, մի՛ զարհուրիր»ը ամէնէն տպաւորիչ մասն է այս տաղին :

Յորդանան գետը երկար ատեն քրիստոնէական աշխարհի պաշտամունքի առարկան հանդիսանալէ վերջ, այժմ սառած է քաղաքական հանգամանք եւ դարձած կռուախնձոր՝ Իսրայէլի եւ արաբական պետութեանց միջեւ :

Արաբական Լիկայի Քաղաքական Խորհուրդը ներկայիս Գահիրէի իր արտակարգ ժողովի օրակարգին վրայ դրած է նաեւ Յորդանան գետի խնդիրը :

Յորդանան կը բխի արաբական երկիրներէ, Լիբանանի հարաւէն, կ'անցնի սուրիական սահմանագլուխէն, կը մտնէ Տիբերիոյ (կամ Գալիլիոյ) լիճին մէջ, յետոյ կը շարունակէ իր ճամբան դէպի հարաւ Իսրայէլի եւ Յորդանանի պետութեան հողամասերուն մէջէն՝ ի վերջոյ թափելու համար Մեռեալ ծովուն մէջ :

Իսրայէլացիք երկար տարիներէ ի վեր ծրագրած են Յորդանան գետի ուղղութիւնը փոխել, հնարաւոր դարձնելու համար անջրդի հողերու ոռոգումը :

Այս ծրագրին դէմ կը բողոքեն արաբական պետութիւնները, մասնաւորաբար Յորդանան : Պարզ է, որ եթէ Յորդանան ... գետը ուղղութիւն փոխէ, առանց ջուրի պիտի մնան արաբական գետեզերեայ հողամասերը

Ըստ վիճակագրութեան մը, Յորդանան գետի հովիտին երկայնքն է 250 քիլոմեթր, սակայն մինչեւ Մեռեալ ծով հասնիլը 700 քիլոմեթր ճամբայ կը կտրէ :

Իսրայէլացիք ձեռնարկած են փոխելու գետին ընթացքը՝ Հուլա լիճին մօտէն, որ ծովու մակերեսէն 58 մեթր բարձր է : Իրենց ծրագիրն է կառուցանել մեծ ջրամբար մը՝ մէկ կողմէ ելեկտրականութիւն արտադրելու, միւս կողմէ խոպան հողերը ոռոգելու եւ մշակելի դարձնելու նպատակով : Այս նպատակին համար պիտի ծախսեն 140 միլիոն տոլար :

Յորդանանի գետէն առնուելիք 180 միլիոն խորանարդ մեթր ջուրին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել Պաղեստինի կէսին հաւասար տարածութեամբ հողամասեր :

Լիբանանի կառավարութիւնը իր ձեռքին մէջ ունի զօրաւոր զէնք մը՝ Իսրայէլի այս մեծ ծրագիրը ջուրը ձգելու համար : Վերջերս Պէյրութի թերթերը գրեցին թէ կարելի պիտի ըլլայ փոխել ուղղութիւնը Հասպանի եւ Պանիաս գետերուն, որոնք Լիբանանէն անցնելով կը թափին Յորդանանի մէջ :

Եթէ յաջողի այս ծրագիրը, Յորդանան պիտի զրկուի 247 միլիոն խորանարդ մեթր ջուրէ(ամբողջ տարողութիւնն է 702 միլիոն խորանարդ մեթր)։

Յորդանանի արտաքին նախարարը Նասար Արաբական Լիկայի Գահիրէի ժողովին մէջ յայտնած է թէ Իսրայէլի ծրագիրը ձախողութեան պիտի մատնուի, շնորհիւ յիշեալ երկու գետերու ուղղութեան փոփոխումին : Ատոր համար ծախք կը նախատեսուի 30 հազար տոլար :

Վէճը այս հարցին շուրջ սաստկացած է Իսրայէլի եւ արաբական պետութեանց միջեւ : Կողմերը սպառնական յայտարարութիւններ կ'ընեն : Մինչեւ անգամ զէնքի դիմելու խօսքեր կ'ըլլան :

Տեղին է ըսել.

«Գե՛տ, մի՛ զարհուրիր» :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ ՀՐԹԻՌ ՄԸ ՂՐԿԵԼԸ ՉԻ ՓԱՍՏԵՐ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՎԱՐՉԱՁԵՒԻՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

ՀԵՐԹԸՐ.— Մ. Նահանգները հաւասարիմ կը մնան Քեմփ Տէյվիտի ոգիին :

Միացեալ Նահանգները կորիզային զէնքերը արգելքի տակ առնելու նոր ծրագիր մը ներկայացուցած են Ժընեւի ապազինութեան խորհրդաժողովին, յայտարարեց՝ Նախագահ Այզընհաուըր :

«Նոր ծրագրով կ'առաջարկենք վերջ տալ հիւլէական եւ ջրածին այն բոլոր տեսակի փորձերուն, որոնց ճշգրիտ ստուգումը կարելի է ապահովել» յայտարարած է Նախագահը :

Արգելքի ենթակայ պիտի ըլլան դէպի մթնոլորտ, ովկիանոս եւ երկրային տարածութիւններ արձակուած կամ պայթեցուած փորձերը : Նկատի առնելով որ փոքր աստիճանի (քան քիլոթոն) վրայ կատարուած ստորերկրեայ փորձերը կարելի չէ ստուգել, առ այժմ արգելքի ենթակայ չեն ըլլար :

«Վստահ ենք — աւելցուցած է Այք — որ Խ. Ռուսաստան եւս համաձայն պիտի գտնուի մեր այս ծրարին, որուն առաւելութիւնը իր գործնական ըլլալուն մէջն է : Եթէ ընդունուի, մարդկութեան գլուխէն մեծ մտահոգութիւն մըն է որ պիտի վերնայ» :

Անդրադառնալով Խրուշչեւի վերջին յայտարարութեան, (լուսնին վրայ խորհրդային դրօշն է որ կը ծածանի), Նախագահը դիտել տուած է թէ երբ մենատիրական երկիր մը իր բոլոր ճիգը կը կեդրոնացնէ յատուկ ճիւղի մը վրայ, անշուշտ թէ կրնայ բացառիկ յաջողութիւններ արձանագրել : «Հիթլեր եւս — ըսած է Նախագահը — կրցաւ ոտնակոխել Լեհաստանն ու արեւմտեան Եւրոպան, որովհետեւ կրցաւ իր ճիգը կեդրոնացնել նուաճողական նպատակներու» : Միացեալ Նահանգները պէտք չէ խթբրիկ ըլլան երբ կը տեսնեն մենատիրական երկիր մը որ նման քաղաքականութիւն մը կ'ընտրէ : «Ազատ աշխարհը—աւելցուցած է Նախագահը — աւելի բարձր քաղաքակրթութիւն մը ունենալու առաւելութիւնը ունի : Պէտք չէ յուսահատիլ» :

Եւ Նախագահը եզրակացուց թէ դէպի լուսին հրթիռ մը ղրկելը չի փաստեր համայնավարութեան գերակայութիւնը ղըրամատիրութեան վրայ .

Նախագահէն օր մը առաջ, արտաքին նախարար Հէրթըր, Սպիտակ Տան մամուլի հաւաքոյթին, պարզած էր իր կառավարութեան տեսակէտները՝ քաղաքական բովանդակութիւն ներկայացնող կարգ մը հարցերու շուրջ :

Ապազինում.— Շատ հաւանական է որ ի մօտոյ Միացեալ Նահանգները նոր ծրագիր մը ներկայացնեն Ժընեւի ապազինման ժողովին : Կ'ենթադրուի թէ Մ. Նահանգները պիտի համաձայնին արգիլելու որոշ տեսակի հիւլէական եւ ջրածինի ռումբերու փորձերը :

Չինաստան.— Սկզբունքով միշտ դէմ են Չինաստանի մասնակցութեան ՄԱԿի եւ ապազինման շուրջ տեղի ունեցող խօսակցութիւններուն, սակայն նկատի առնելով որ Չինաստան կրնայ մերժել զինաթափութեան պայմաններուն շուրջ գոյացած որեւէ մէկ համաձայնութիւն, առարկելով թէ ինք մասնակից չէ եղած խօսակցութեանց, Միացեալ Նահանգները թոյլատու աչքով պիտի դիտեն Չինաստանի ներկայացուցիչներու ներկայութիւնը ապազինութեան շուրջ տեղի ունեցող Ժընեւի աշխատանքներուն մէջ . Այս չի նշանակեր սակայն թէ զայն պիտի ճանչնան մէ փաքբօ ոչ ալ ընդունին իր ներկայութիւնը ՄԱԿէն ներս :

Գերմանիա եւ Պերլին.— Այս հարցերուն շուրջ արեւմուտքը տրամադիր է բանակցելու Խ. Միութեան հետ, պայմանաւ որ այս խօսակցութիւնները տեղի ունենան իրերհասկացողութեան մթնոլորտի մը մէջ եւ առանց սպառնալիքներու շանթածով : Եթէ երբեք Խ. Միութիւնը միակողմանի կարգադրութիւն մը ընէ, հարցը պիտի կնճռոտի վտանգաւոր դառնալու աստիճան :

Պաշտպանութիւն Միջոցներ ձեռք կ'առնուին որ կորիզային զէնքերուն մէջ եղած տարբերութիւնը գոցուի, ինչ կը վերաբերի միջերկրային հրթիռներուն, գոհացուցիչ յաջողութիւններ արձանագրուած են :

Ճափոն.— Խ. Միութիւնը իրաւունք չունի միջամտելու ըլլալու Ճափոնի եւ Ամերիկայի ներքին գործերուն : Այպանելի է որ Խ. Միութիւնը հակառակ իր խոստումին կը մերժէ Ճափոնի վերադարձնել Հապոմայի եւ Շիքոթանի կղզիները :

ԼՈՒՍԻՆԸ ԵՒ ՍԱԼԱՄԻՆ

●

Առջի օր գրած էինք թէ Խրուշչեւ Կրոնքիի հետ խօսած ժամանակ, իր սովորական «կէս – կատակ կէս – շիտակ» ըմբռնումներու կարգին, ըսած էր. — Եթէ դուք *սալամի* ունիք, մենք ալ լուսինն ունինք» :

Այս առթիւ *Լը Մոնտի* ծանօթ եւ սրամիտ քրոնիկագիրը Ռօպէր Էսքարփիթ կը գրէ. —

«Նախագահ Կրոնքի պատրաստարան չէ : Երբ Խրուշչեւ ըսած է, ի միջի այլոց, «դուք սալամի ունիք, բայց մենք լուսինն ունինք», պէտք է պատասխանէր — «Այն ատեն, կերէք» : Որքան ալ մեծ ըլլայ Խրուշչեւի ախորժակը, հաւանաբար պիտի նահանջէր նման գործի մը առջեւ :

«Այս պատմութեան բարոյականը յիմար բան չէ : Ժողովուրդի մը վերապրումը ապահովելու համար, շերտ մը սալամի ամէն օր աւելի օգտակար է քան մեծ մոլորակ մը, ամէն մէկ սերունդի համար :

«Պիտի ըսէք թէ Խորհրդ. Միութիւնը թէ՛ լուսինն ունի, թէ՛ սալամին : Ճիշդ է այն համեմատութեամբ սակայն որ օրական սալամին ապահովելու համար, հարկ տեսաւ այնքան զօրաւոր դառնալ որ լուսինն ալ ունեցաւ, յաւելեալ : Բայց հաւանաբար, ընդունին որ ժողովուրդներ կան որոնց համար սալամիի ճամբան նուազ դժուար շրջաններէ կ'անցնի :

«Ամէն պարագայի մէջ, քիչեր կը ճանչնամ որոնց կարելի է խոստանալ լուսինը, առանց լռելեայն սալամի խոստանալու» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ Քուպա ճամբորդութիւնը կը շարունակէ խորհրդաւոր մնալ : Կը կարծուի թէ Կաստրոյի հետ Փինոս կղզին կը գտնուի : Կղզին այցելութիւնը քանի մը օր պիտի տեւէ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Թեկնածու ներկայացած է Նոպելի խաղաղութեան մրցանակին, կը հաղորդէ իտալական Քոնթինէնթալէ գործակալութիւնը :

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԻ մէջ հարիւր հազար Հնդիկներ ողջունեցին Խրուշչեւը, Հինգ օր մնալէ ետք, խորհրդային վարչապետը պիտի անցնի Պիրմանիա, Ինտոնեզիա եւ Աֆղանիստան :

ՊՐՈՒՍԷԼԻ ժողովրդավար – քրիստոնեայ Լա Լիբր Պելժիք թերթին համաձայն Ալժերիոյ ապստամբութեան ղեկավար՝ Օրթիզ յայտարարած է թէ Գահիրէ կ'երթայ տեսնուելու համար Ալժ. Ազատ. ճակատի (Էֆ – Էլ – Էն) պատասխանատուներուն հետ :

ԿԻ ՄՈԼԷ. — "ԱՆՎԻՃԵԼԻ Է, ՈՒՇ ԿԱՄ ԿԱՆՈՒԽ ԴԷՊԻ ԻՆՔՆՈՐՈՇՈՒՄ Կ'ԵՐԹԱՆՔ"

Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար եւ նախկին վարչապետ Կի Մոլէ տեսակցութիւն մը տուած է Փարիզի «Քոմպա» թերթին՝ Ալժերիոյ մասին : Մոլէի կարծիքը շահեկան է եթէ նոյնիսկ ան պաշտօնապէս չի ներկայացըներ կուսակցութեան տեսակէտը, ինչպէս կ'ըսէ Կի Մոլէ :

Հարցում.— Կարգ մը դէտեր կը կարծէին թէ ընկերվարականները կրնան մտնել Տըպրէի վերակազմուած դահլիճին մէջ, ճի՞շդ է .

Կի Մոլէ.— Կը պատասխանեմ անձնապէս եւ կը յայտնեմ իմ տեսակէտս ոչ թէ այն որ կրնար կուսակցութեան տեսակէտը ըլլալ . Կարելի չէ մտածել, ընկերվարական մասնակցութեան մը մասին ներկայ դահլիճին մէջ : Ինչո՞ւ : Պարզապէս ազգային ժողովի կազմին պատճառով : Ընդդիմադրութիւնը չի կրնար միանալ կառավարութեան եւ միւս կողմէ դժուար է երեւակայել թէ ներկայ մեծամասնութեան անդամները զօրավիգ կանգնին դահլիճի մը որ իր մէջ ունենայ ընկերվարականներ : Երկու բաներէ մէկը կարելի է — Կամ այն է որ ընկերվարական կուսակցութիւնը բան մը չուզեր, այն ատեն թոյլ տուէք որ ես ձեզի հարց մը տամ՝ ինչո՞ւ մաս կազմէ կառավարութեան, կամ այն է որ իր տեսակէտները արժեցնել կուտայ եւ այդ պարագային կարելի է մտածել որ Ազգ. Ժողովին «Աջը» որդեգրէ զանոնք : Ընտրողները որոշ քաղաքականութիւն մը ուզեցին, իրենց կը մնայ համակերպիլ :

Հարցում.— Ձեր կարծիքով, ի՞նչ ձեւով պէտք է գործադրուին ձեռք առնուած պատժական միջոցները կարգ մը յանցաւոր սպաներու եւ քաղաքական դէմքերու հանդէպ, որոնք պատասխանատուութիւն ունին Ալժերիոյ վերջին դէպքերուն մէջ :

Կի Մոլէ.— Պէտք է զանոնք գործադրել զատորոշումով : Մեծ սխալ մը պիտի ըլլար Ալժերիոյ բոլոր Եւրոպացիները «ծայրայեղներ» նկատել : Այս վերջիններ փոքրամասնութիւն են, ճիշդ է զօրաւոր, բայց փոքրամասնութիւն մը : Ինչ կը վերաբերի ծայրայեղներուն, քաղաքականօրէն «զրգռուածներ» են, որոնք կ'ուզեն միապետական կամ Սալազարի նման վարչաձեւ մը հիմնել, կ'ուզեն ջնջել հանրապետութիւնը, 1940ի վրէժը կ'ուզեն լուծել : Այս զատորոշումը պէտք է ըլլայ նաեւ բանակին համար : Ցաւով կը նկատեմ թէ մամուլ մը որ կ'ուզէ ձախ ըլլալ, ամբողջութեան մէջ կը դատապարտէ բանակը, ինչ որ թէ յիմար է, թէ անարդար : Այս կացութեան մեծ պատասխանատուներէն մէկն է հինգերորդ գրասենեակը :

Հարցում.— Բանակին ողբերգութիւնը անոր մէջ չէ՞ կայանար որ անելի մը մէջ կը գտնուի :

Կի Մոլէ. — Բանակին մէկ մասին ողբերգութիւնը անելի մէջ գտնուիլն է, սակայն բանակին մնացեալը պիտի հնազանդի, հետեւի իր պետին : Խումբ մը փառամոլներ կային միայն բանակին հետ խաղալու համար : Ուրեմն պատիժներ պէտք է անոնց դէմ՝ որոնք ուզեցին իրենց քաղաքականութիւնը խաղալ, ասոնք պէտք է պատժուին կամ հեռացուին : Գալով անկեղծներուն, պէտք է տեսնեն ճշմարտութիւնը : Ազգին եւ բանակին միջեւ ամուսնալուծում կարելի չէ :

Հարցում.— Ապստամբութեան ձախողութիւնը կարելի՞ է իբրեւ դրական բան

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏ ՄԸ

1782 Թուականին Արեւելք կուգայ Վոլնէ ծածկանունով Ֆրանսացին, որ ապագային պիտի ըլլայ անդամ յեղափոխական ժողովներու եւ խորհրդական Նափոլէոնի։ Կը մնայ Մար Հաննա վանքին մէջ, կ'այցելէ Պրքըրքէի պատրիարքարանը, կը շրջի Սուրիա, կ'անցնի Եգիպտոս եւ վերադարձին կը հրատարակէ երկու գործեր «Ճամբորդութիւն Եգիպտոս եւ Սուրիա» եւ «Աւերակներ»։ Ծանօթացած է այս շրջաններուն, բայց ոչ մէկ հետք թողած է, ոչ մէկ արձանագրութիւն իր անցքի մասին։

×

Վոլնէ արեւելագէտ մըն է, հմուտ արաբերէնի, եբրայեցերէնի, ասորերէնի եւ Արեւելքի պատմութեան։ Իր այցելութեան նպատակը քաղաքական ըլլալու է, միանգամայն մօտէն ծանօթանալու հին քաղաքակրթութեանց որրանին, հետազօտելու համար ժողովուրդներու բարձրութեան եւ անկման պատճառները։ Իր գործերը կը պատկանին պատմութեան իմաստասիրութեան։

«Այս գաւառներուն մէջ ծնան մեզ ղեկավարող գաղափարներուն մեծ մասը։ Հոսկէ եկան կրօնական գաղափարները, որոնք այնքան հզօրապէս ազդեցին մեր հանրային եւ մասնաւոր բարոյականին վրայ, մեր օրէնքներուն վրայ, մեր ամբողջ ընկերային վիճակին վրայ։ Շահեկան էր ուրեմն ճանչնալ մօտէն վայրերը, բնակիչներու բարքերն ու նկարագիրը, ոգին, քննել թէ որ աստիճան խաթարուած կամ պահպանուած են այդ բարքերը, ոգին, այնուհետեւ հետազօտել կլիմայի ազդեցութիւնը, կառավարութեան արդիւնքները, սովորութեանց պատճառները, մէկ խօսքով ներկայ վիճակէն անցնիլ անցեալի դատողութեան»։

×

Արեւելքի մէջ կը տեսնէ անգիտակից, թմրած ժողովուրդներ, որոնք կր տառապին կրկին բռնակալութեան տակ։ Եկեղեցականութիւնը անուս է, ծոյլ, թըշուառ, պաշտօնեաներ կաշառակեր եւ անհոգ, ոչ մէկ ջանք երկրի բարգաւաճումին համար։ Աւազակներ ճամբաներու վրայ, գինուորներ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ կը կեղեքեն խեղճ բնակիչները։ Չկայ կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւն, ժողովուրդն ալ իր գործունէութիւնը կը սահմանափակէ իր նախնական պէտքերուն գոհացում տալու համար միայն։

Այս անկումին պատճառն է Թուրք վարչութիւնը, որ զինուորական բռնակալութիւն մըն է։ «Նկատելով որ քանի տարիէ ի վեր Թուրք կայսրութիւնը կը յետադիմէ՝ հետաքրքրական դատայ ճըշգրիտ ծանօթութիւն ունենալ իր ներքին վիճակին, իր վարչութեան մասին, հետեւցնելու համար իր կարողութիւնները եւ միջոցները։ Այս ծրագրով մեկնեցայ 1782ին Եգիպտոս»։

×

Իր ծրագիրը քաղաքական էր միայն – գամայն։ Ֆրանսական դեսպանը Պոլսէն կը գրէր 1766 Ապրիլ 21ին Օսմ. կայսրութեան տխուր վիճակը եւ հետզհետէ քայքայումը։ Ֆրանսայի մէջ հոսանք մը համամիտ էր գրաւելու Եգիպտոսը, Կրետէն, Կիպրոսը։ Կատարինէ Ցարուհիին գործակալներըկը շրջէին օսմ. հպատակ Ցոյներու մօտ, կը թելադրէին ըմբոստութիւն, կը պարզէին կայսրուհիին ծրագիրը՝ վերականգնել յոյն կայսրութիւնը։ Եգիպտոսի գրաւումը փոխարինութիւն մը պիտի ըլլար ռուս առաջացման դէմ։ Ծովակալութեան պաշտօնատարը 1774ին կ'առաջարկէր գրաւել Եգիպտոսը։ Դիւանագէտ Վերժէն համամիտ էր պահպանելու օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնը։

×

Վոլնէ Եգիպտոս այցելելէ յետոյ համոզուած էր որ այդ երկիրը գրաւելու համար Ֆրանսա պատերազմելու էր Մեմլուքներու դէմ, Թուրքիոյ դէմ եւ Անգլիոյ դէմ։ Նափոլէոնի ձախողանքը իրաւունք պիտի տար իրեն։

1788ին կը հրատարակէ գրքոյկ մը «Ռուս –թուրք պատերազմը»։ Ռուսիա կը ծաւալի դէպի հարաւ, Թուրքիա պաշտպանողական դիրքի վրայ կը մնայ։ Ռուսիա հետզհետէ կը զօրանայ, Թուրքիա հետզհետէ կը տկարանայ։ «Ոմանք յաւատեն են թէ Թուրքիա մտած է բարենորոգումներու շրջանին մէջ, սխալ պատրանք մըն է, որովհետեւ օսմ. միտայնութիւնը ընդունակ չէ բարենորոգումներու, որոնք հակառակ են իր ոգիին։ Ժամանակ պէտք է նաեւ վերակազմութեան համար։ Արդ, Ռուսերը երբեք ժամանակ պիտի չտան վերակազմութեան։ Թուրքերն ալ մոլեռանդ են եւ չունին բարենորոգիչներ»։

×

Վոլնէ կը դիտէ նաեւ որ Ռուսիա ձըգտումներ ունի Սուրիոյ հանդէպ, քրիստոնեայ եկեղեցիներու պաշտպանութեան պատրուակին տակ կ'ուզէ իր ազդեցութիւնը տարածել այս հողամասին վրայ ալ Քրիստոնեաներն ալ յառած են իրենց աչքերը դէպի հիւսիս։ Համաձայն է որ Թուրք եւ ռուս դէմ դիմաց ձգուին, Եւրոպա միջամտութիւն չկատարէ, այդ ատեն Ռուսիա վստահաբար պիտի գրաւէ օսմ. կայսրութեան մեծ մասը։ Վոլնէ համամիտ է ռուս առաջացման, որովհետեւ երկու բռնակալութիւններէն ռուսականը նախընտրելի է։ «Անբարոյութիւն է որ Թուրք կառավարութեան թոյլատրուի մարդկութեան կարեւոր մէկ մասը ստրկութեան մէջ պահելու»։

Ռուսիա պիտի առաջանայ կրօնական զգացումէ մղուած եւ տնտեսական պատճառներով։ Այս առաջացումը դէպի հարաւ եւ Պարսկաստան Ռուսիոյ համար անհրաժեշտութիւն մըն է։ Անոնք որ կը մտածեն թէ օսմ. կայսրութեան կործանումով Ֆրանսա կը կորսնցնէ իր տնտեսական շահերը՝ կը սխալին, որովհետեւ կարելի է առեւտրական համաձայնութիւններ կնքել նաեւ Ռուսիոյ հետ։

×

Կրիմ, Կատարինէի թղթակիցը, Վոլնէյի գործերը անմիջապէս կը յղէ Ցարուհիին, որ մասնաւոր շնորհակալութեամբ եւ պարգեւով կը պատուէ հեղինակը։

Լսելով Նափոլէոնի եգիպտական ձախողանքը, կը գրէ. «Մէկդի թողելու է Անգլիան Հնդկաստանէն, վտարելու երազը»։ Վոլնէ կը գծէ Նափոլէոնի վերադարձի ուղին. «Եգիպտոսը պիտի դնեմ պաշտպանութեան վիճակի մէջ։ Պիտի անցնիմ Սուրիա եւ վստահութիւն ներշնչելով Տիւրզիներուն, Մարոնիներուն, Արաբներուն, պիտի անցնիմ Կիլիկիա, ուր դիրքս աւելի ամուր պիտի ըլլայ, ձախակողմս ծով, աջ կողմս Եփրատը, պիտի հաղորդակցիմ Հայաստանի հետ, ցորենի այս երկիրը, որ անհամբեր հպատակն է Թուրքերուն։ Պիտի հրաւիրեմ Քիւրտերն ու Հայերը՝ միանալու ինծի հետ իրենց հասարակաց թշնամիին դէմ։ Հեծելազօրք մը կազմելով արագօրէն պիտի հասնիմ Վոսփոր, պիտի մտնեմ Պոլիս, հոնկէ պիտի անցնիմ Եւրոպայի արեւելեան հողամասը։ Ոչ Ռուսիան կրնայ դիմադրել, ոչ Աւստրիան։ Հպատակ ժողովուրդներ, Լեհեր եւ Հունգարներ, պիտի ըմբոստանան, Դանիա եւ Շուէտ պիտի շարժին, Մոսկուա ալ պիտի շարժի Փեթերսպուրկէն՝ խլելու համար իր անկախութիւնը»։

×

Վոլնէի ծրագիրը թուղթի վրայ կը մընայ։ Ցայտնի չէ թէ այդ մասին խօսա՞ծ է Նափոլէոնի՝ երբ խորհրդական եղաւ, երբ Ծերակոյտի անդամ ընտրուեցաւ եւ ազնուականութեան տիտղոս ստացաւ։ Ռուսիա արշաւելէ, մինչեւ Մոսկուա առաջանալէ աւելի կրնար Պալքաններէն Նեղուցներն իջնել եւ Պոլսոյ տիրանալ, գիտնալով որ Նեղուցներուն տիրանալը ամենափայլուն յաղթանակը պիտի ըլլար։

Վոլնէ գրաղած է արեւելեան լեզուներով։ Գրած է «Նոր տեսութիւններ Արեւելեան լեզուներու ուսուցման մասին», գրած է «Եբրայեցերէնը պարզուած»։ Կը մտածէ հիմնել «Ասիական դոլէժ» մը դեսպանատուներու թարգմաններ պատրաստելու համար։ Կ'առաջարկէ դպրոցներ բանալ թարգմանիչներ պատրաստելու համար, որպէսզի եւրոպական գրականութիւնը Արեւելքի ծանօթացնեն, Արեւելքի ձեռագիրները ֆրանսերէնի թարգմանեն.

×

Վոլնէ կր հետաքրքրուի նաեւ հայերէնով։ 1807ին Ամսթերտամ կր դիմէ Մովսէս Խորենացիի թարգմանութիւնն ստանալու համար։ Կը խնդրէ Շրատերի 1711ին Ամսթերտամ տպած կամ Վիլոթի կողմէ 1714ին Հռոմ տպուած հայ – լատին բառարանը։

Ֆրանսացի ազնուականը կը հետաքրքրուի հայ ժողովուրդի պատմութեամբ բանասիրական թէ քաղաքական նպատակով, ինքնաբերաբար թէ կայսեր թելադրութեամբ։ Նափոլէոնի գործակալներ կր շրջին Թուրքիայէն Պարսկաստան հայերու շարժումները քննելու համար։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Հայպետհրատը արդարութեան պարտք մը կատարած է հրատարակելով գրագիտուհի Զ. Եսայեանի ստեղծագործութեանց մէկ մասը «Երկիր» անունին տակ։ Իրապէս շատ գովելի երեւոյթ մըն է, որ վերջին տարիներս աւելի շեշտուած թափ ստացաւ արեւմտահայ գրողներու գործերուն հրատարակութիւնը։ Հայ ժողովուրդին գրականութիւնը, անկախ իր քաղաքական եւ հնչաբանական տարբերութիւններէն, մէկ է եւ անբաժանելի, արեւելահայ ու արեւմտահայ յորձանքները ոչ մէկ զատորոշիչ պատուար կրնան ստեղծել։

Անմահ Պարոնեանի գործերուն յաջորդական տպագրութիւններէն ետքը, հետզհետէ սկսան լոյս տեսնել Գ. Դուրեանի, Մ. Մեծարենցի, Գ. Զօհրապի, Երուխանի, Ռ. Սեւակի, Դ. Վարուժանի, Սիամանթոյի գործերուն նոր հրատարակութիւնները, ինչպէս նաեւ Սփիւռքի արդի գրողներէն ոմանց արձակ եւ չափածոյ գրուածքները։

×

Զ. Եսայեան (ծնեալ Յովհաննէսեան), անցեալի հայ կին գրողներու խմէնէն ինքնատիպն ու տաղանդաւորը, ծնած է Կ. Պոլսոյ Սկիւտար արուարձանին մէջ 1878ին։ Ս. Խաչի նախակրթարանը աւարտելէ ետք, 1895ին կը հեռանայ Սուլթաններու բռնութեանց ոլորտէն եւ իր միտքին հորիզոնը կ'ընդլայնէ՝ հետեւելով Փարիզի Սորպոնի համալսարանի դասընթացքներուն։

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Խեղճ 'նկան թէ Հայրը փոխարինելու համար, կայսրուհի Ցէ Հի նշանակեց նոր ներքինապետ մը եւ ընտրեց դարձեալ գեղադէմ երիտասարդ մը՝ Լի Լիէն Ին։

— Պէտք է որ, ըսաւ անոր, ինծի հաճելի ըլլաս, զիս զբաղեցնես ու զուարճացնես եւ մանաւանդ զիս տեղեակ պահես բոլոր անցուդարձերուն։

Այնուհետեւ, կայսրուհի Ցէօ Հիի կեանքը վերստին մտաւ խաղաղութեան եւ պերճանքի հունին մէջ, Արեւմտեան պալատի կամարներուն տակ, ուր կ'ապրէր։

1872ի վերջաւորութեան, Թունկ Չէ կայսրը թեւակոխեց իր տասնըհինգ տարեկանը, ինչ որ տիրելու համար օրինական տարիքն էր։

Պէտք էր ուրեմն, որ խնամակալները իրենց իշխանութիւնը ամբողջութեամբ փոխանցէին երիտասարդ կայսեր։

Ասոր համար ալ, Ցէօ Հի շատ մտահոգուած էր, խորհելով որ իր տակաւին շատ երիտասարդ զաւակը դժուարաւ պիտի կարողանար տանիլ այդ ծանր լուծը, մանաւանդ որ ճիշդ իր հանգուցեալ հօրը նըման ազգուն առողջութիւն մը ունէր, եւ իր անփորձութեան հետեւանքով պիտի կորսուէին իր մօր եւ իր հօրեղբօր այսքան տարուան բարւոք իշխանութեան բերած նպաստաւոր արդիւնքները։ Կայսրուհին իր զաւկին համար ընտրեց կողակից մը, պարմանի Հա Լու Թօ, կայսերական գերդաստանի դատախարակի մը աղջնակը, որ անշուշտ ապագային միշտ ալ երախտապարտ պիտի մնար Ցէօ Հիի, իրեն տրուած այս պատիւին համար

Մնաց որ, պարմանուհի Հա Լու Թօ խոստացաւ իր ազդեցութիւնը բանեցնել կայսեր վրայ, որպէսզի այս վերջինը մազաչափ չհեռանար իր մօր տուած խորհուրդներէն, եւ խոստացաւ կէտ առ կէտ տեղեակ պահել մայր – կայսրուհին իր զաւկին ամէնէն փոքր մէկ որոշումին։

Եւ վերջապէս եկաւ հասաւ օրը, ուր երբեք խնամակալները իրենց իշխանութիւնը փոխանցեցին Սուրբ Մարդուն, Տասը Հազար Տարիներու Տիրոջ, Թունկ Չէ կայսեր, զաւակը Ցէօ Հիի որ այլեւս չափահասութեան տարիքն էր թեւակոխած։

×

Կարճ ժամանակի մը մէջ, Ցէօ Հիի ծըրագիրները ձախողութեան մատնուեցան։

Նորընտիր եւ երիտասարդ կայսրը՝ Թունկ Չէ իր մօրմէն ժառանգած էր անոր վճռական ու կորովի նկարագիրը։

Հիմա որ տիրացած էր բացարձակ իշխանութեան, իրեն համար ծանր կը թըւէր իր մօրը լուծը եւ կ'ուզէր ինքնիշխան եւ ազատ ըլլալ իր բոլոր շարժումներուն մէջ։

Իր կինը՝ Հա Լու Թօ, մոռնալով մայր կայսրուհիին տուած իր խոստումները, համամիտ կը գտնուէր երիտասարդ կայսեր բոլոր որոշումներուն եւ կը յորդորէր զայն շուտով թօթափել իր մօրը խստամբեր լուծը։

Իր կողմէն մայր կայսրուհին համոզուած էր թէ իր զաւակին իշխանութեան օրով ինք պիտի մեկուսացուէր եւ բոլորովին պիտի զրկուէր պետութեան եւ գահին վերաբերեալ գործերուն մէջ ցարդ ունեցած իր ազդեցութենէն։

Վարպետօրդի խաղով մը, անիկա որոշեց այնպէս ձեւացնել թէ իշխանութեան գործերը այլեւս չէին հետաքրքրեր զինք։ Այլեւս տուաւօտները կանուխ չէր ելլեր, կը քնանար մինչեւ ուշ ատեն, ժամերով կը զբաղէր իր արդուզարդով, օրուան մէջ կը պարապէր իր պարտէզին ծաղիկներով, կը նկարէր, քերթուածներ կը յօրինէր, թատերականներ կը գրէր, եւ գիշերը իր Արեւմտեան պալատին դահլիճին մէջ, իր ներքինիներուն եւ իր հետեւորդ կանանց հետ ներկայ կ'ըլլար խնջոյքներու եւ յաճախ ալ թատերական ներկայացումներու։

Եւ սակայն, գաղտնօրէն, Ցէօ Հի իր կապերը կարելի եղածին չափ յաճախ կը պահէր իր սիրականին, հիմա այլեւս մարեչալութեան հասած Եունկ Լուի հետ

Ցէօ Հի այնքան ճարտարօրէն կարողացաւ խաղալ իր այս նոր դերը, որ կայսրը, վերջնականապէս համոզում գոյացուցած ըլլալով որ իր մայրը այլեւս ոչ եւ է քաղաքական նպատակ եւ ծրագիր չէր սնուցաներ, արտօնեց որ անիկա կարողանայ կայսերական մտերիմ շրջանակէն ներս մուտք գործել։

Եւ օր մը, երբ Երկնից Որդին գանգատ կը յայտնէր իր մօրը թէ՝ ձանձրացած էր այլեւս իր շուրջը տիրող միապաղաղ պաշտօնական ձեւակերպութիւններէն, որոնք զինքը դարձուցած էին իր մեծութեան մշտնջենական կալանաւորը, փափաք կը յայտնէր ճաշակել իր տարիքին համապատասխան վայելքներու ընծայելիք հեշտանքը։

Մայր կայսրուհին «խղճահարելով» իր զաւակին դառն կացութեան վրայ, խոստացաւ անոր հայթայթել Արգիլեալ Քաղաքէն դուրս ելլելով գիշերային պտոյտներ կատարելու միջոցները։

(16 Շար.)

իբր ամառնային պաշտօնեայ՝ մասնակցած է նաեւ Գ. Լուսինեանի նշանաւոր Ֆրանսերէնէ – Հայերէն բառարանի սրբագրական աշխատանքներուն: Օսմանեան կեղծ Սահմանադրութեան տարիներուն (1908 – 1914) վերադարձած է Պոլիս, իր գործօն մասնակցութիւնը բերելու այդ օրերու գրական – ազգային աշխատանքներուն: 1909ի Կիլիկեան կոտորածէն անմիջապէս ետք կ'այցելէ եղեռնի վայրերը եւ կը հրատարակէ իր տպաւորութիւնները «Աւերակներու մէջ» վերնագիրը կրող գրքոյկով մը:

Զ. Եսայեան 1914ին կը մեկնի Պոլսէն: Ժամանակ մը ետք զինք կը գտնենք Կովկաս, ուր 1917ին կը հրատարակէ «Ժողովուրդի մը հոգեվարքը» վերնագրով ընդարձակ աշխատութիւն մը՝ նուիրուած Միջագետքի տարագիր Հայերուն տառապալից կեանքին: 1918ին՝ Եգիպտոս, Փարիզ, Կիլիկիա եւ այլուր, նուիրուած հայ գաղթականներու տեղաւորման աշխատանքին: 1926ին այցելեց Հայաստան եւ իր վերադարձին գրեց «Պրոմեթէոս Ազատագրուած» հայրենասիրական գործը:

Զ. Եսայեան, 1932ին, իր զաւակներով Փարիզէն կը մեկնի Երեւան եւ կը նշանակուի համալսարանական դասախօս եւրոպական գրականութեան: Ան, հակառակ իր տարիքին, երիտասարդական աւիւնով իր մասնակցութիւնը կը բերէ գրական կեանքին եւ կ'այցելէ գործարանները եւ գիւղական վայրերը, ուր իր զեկոյցներով կը սատարէ խանդավառութեան: Զ. Եսայեան իբր Հայաստանի գրողներու պատուիրակութեան անդամ կը մասնակցի, խորհրդային գրողներու առաջին համագումարին (1934), ուր իր Ֆրանսերէն լեզուով արտասանած ճառը յառաջ կը բերէ մեծ հետաքրքրութիւն: (ԽՄԲ.— Հոս կը վերջանայ Զ. Եսայեանի կեանքը՝ ըստ «յառաջդիմական» բանաստեղծին, որու բերանը կ'այրի կամ կը ծոր՝ եթէ պատմէ մնացեալը... թէ ինչպէս զոհ գնաց «էնտուզիաստ» գրագիտուհին իր շատ փառաբանած ռէժիմին):

Զ. Եսայեան գրականութենէն ներս իր մուտքը կատարած է 17 տարեկանին, Պոլսոյ «Ծաղիկ» հանդէսին մէջ: Փարիզի մէջ իր բնակութեան շրջանին աշխատակցած է Մէրքիւր տը Ֆրանս, Իւմանիթէ Նուվէլ եւ ուրիշ հանդէսներու, ուր ծանօթացուցած է հայ գրականութեան վարպետները:

Արձակագիր Զ. Եսայեան ճշմարիտ բանաստեղծ մը եւ նուրբ հոգեբան մըն է: Ան նկարչի մը բազմազոյն երանգապնակով կը նկարագրէ բնութեան պատկերները՝ մանաւանդ իր ծննդավայր Սկիւտարը, անոր դէպի Վոսփոր ու Մարմարա նայող բացառիկ դիրքովը, Ֆրէնկի լեռով ու Ջամլըճայովը, տարածուն պարտէզներու անսման գարունովն ու աշունովը եւ շքեղ ու անմոռանալի վերջալոյսերովը: Եսայեան այս ամէնը կուտայ վրձինի մը նրբին հպումներով եւ այնպիսի վարպետութեամբ, որ պատկերին տպաւորիչ վայրկեանները կը մնան ու կ'ապրին խօսուն ու կենդանի:

Զ. Եսայեան վերլուծող հոգեբան մըն է, որ խորապէս ուսումնասիրած է իր կերպարները, անոնք ըլլան աշխատաւոր թուլումպաճի, ամիրա, մտաւորական, առեւտրական կամ արհեստաւոր: Ան ուսումնասիրած է նախ միջավայրը՝ աշխատաւորին խարխուլ տնակներէն մինչեւ ամիրաներու ապարանքները, արհեստանոցներէն մինչեւ դրամատէր դասու սալոնները: Անոնց ներքին կեանքը, առօրեային կենցաղը, թշուառութիւնը, շռայլութիւնը, ագահութիւնն ու չարաչահութիւնները իր գրչին համար գաղտնիք չունին: Ահա թէ ինչո՞ւ իր տուած տիպերը ամբողջական են, թէեւ տրուած՝ խտացեալ գծերով:

Զ. Եսայեան բացի հոս հոն ցրուած բազմաթիւ յօդուածներէ, ստորագրած է վէպեր ու պատմուածքներ — «Սկիւտարի վերջալոյսներ», «Երբ այլեւս չեն սիրեր», «Կեղծ հանճարներ», «Վերջին բաժակը», «Անձկութեան ժամեր», «Բարբա Խաչիկ» եւ ուրիշներ, քաղուած՝ իրական կեանքէ, զոր կ'արժէ Երկերու Բ. հատորով մը տալ հրատարակութեան:

Հայպետհրատի «Երկեր»ուն մէջ ամփոփուած են «Պրոմեթէոս Ազատագրուած» գրքէն հատուած մը: «Հանրի Պարպիւսի մօտ» վերնագրին տակ տրուած է նկարագրութիւնը Ֆրանսացի գրագէտին Խ. Միութիւն եւ Հայաստան այցելութեան: «Երկեր»ու մէջ կան նաեւ իր լաւագոյն վիպակներէն «Շնորհքով Մարդիկ»ը (անոնք որ որոշ գումարէ մը անդին հարստութիւն ունին), ամիրայական ընտանիքի մը երեք սերունդներու կեանքը իր խաբեբայութեան, բամբասանքի, շնական կեղծիքի, կեղծ ազգասիրութեան եւ անկումի յաջորդական պատկերներով: Իսկ «Կրակէ Շապիկ»ին մէջ կը տեսնենք Սկիւտարցի Խազմաճի արհեստաւորներու ծանր ու թշուառ կեանքը եւ տէրերու ու զիրենք շահագործողներու դէմ իրենց շահերու պաշտպանութեան համար եղած նախնական շարժումները, որոնք դժբախտաբար, շահագրգռուած կողմերու մատնութեամբ, Համիտեան ոստիկանութեան կողմէ կ'արգիլուին:

«Հոգիս Աքսորեալ» պատմուածքը ըՍկիւտարի մէկ հրաշալի նկարագրութիւնն է, փոքրիկ գլուխ գործոց մը, ուր տրուած կան կարգ մը ծանօթ տիպարներ: «Սիլիհտարի պարտէզները» թէեւ ունի ինքնակենսագրական բնոյթ, բայց հոն ներկայ են այդ օրերու ապրող դէմքերէն ոմանք:

«Նահանջող ուժեր» 1914ի պատերազմի շրջանին Կովկասահայութեան խմորումներն են կամաւորական շարժման կապուած:

Զ. Եսայեան ունի գրիչ մը, խնամուած ոճ, քնարական լեզու եւ մէկն է հայ գրականութեան լաւագոյն իրապաշտ գրողներէն:

Վ. ԵՐԵՑԵԱՆ

ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒՄՆԵՐԸ

Ամերիկեան մասնագիտական կարեւոր պարբերաթերթը «Փեթրոլիում Ուիք» իր խմբագրականը կը նուիրէ «քարիւղի համաշխարհային ճարտարարուեստին վրայ Սահարայի քարիւղին շահագործման ունեցած անդրադարձումներուն, որոնք արտադրողական այժմու կարեւորութենէն շատ աւելի հեռու կ'երթան»:

«Սահարայի նաւթը, կը գրէ «Փեթրոլիում Ուիք», ուղղակի եւ անմիջական ազդեցութիւն պիտի ունենայ Միջին Արեւելքի եկամուտին եւ արտադրութեան վրայ, Սուէզի Ջրանցքէն երթեւեկին վրայ, Եւրոպայի մէջ քարիւղի առեւտուրին վրայ եւ Ֆրանսայի մէջ միջազգային քարիւղի ընկերութեանց զտումի եւ վաճառման ձեռնարկներուն վրայ: Աւելին, Սահարայի նաւթը կարելի պիտի ըլլայ դէպի Միաց. Նահանգներ եւ Գանատա արտածել»:

Ֆրանսական կառավարութիւնը, կ'աւելցնէ «Փեթրոլիում Ուիք», որոշած է սահարական նաւթը միաժամանակ ծախել Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ: Իր նպատակին հասնելու միջոցները ունի»:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ

Թերթը նախ քննութեան կ'ենթարկէ սահարական նաւթին արտասահմանի մէջ վաճառման հարցը: Կը յիշէ, որ Սահարայի նաւթը թեթեւ է եւ «գրեթէ իտէալ՝ ամերիկեան շուկային համար, որ զտեալ վառելանիւթի մեծ սպառող մըն է»: Կը շեշտէ, որ ընդհակառակն, աւելի կը փնտռուին ծանր նաւթերը: «Եթէ Ֆրանսական բոլոր զտարանները գրաւուին սահարական նաւթով, վառելանիւթը Ֆրանսայի ականջներէն դուրս պիտի գայ շուտով», կը գրէ «Փեթրոլիում Ուիք»:

Կարգ մը ընկերութիւններ կ'ուզեն արդէն Միաց. Նահանգներ եւ Գանատա արտածել իրենց արտադրութիւնը: Այս քարիւղը Վենեզուելայի եւ Միջին Արեւելքի արտադրութեան տեղը պիտի գրաւէ, այդ պարագային Ֆրանսական կառավարութիւնը կը փորձէ Հասարակաց Շուկայի երկիրները եւ մասնաւորաբար Գերմանիան շահագրգռել, որպէսզի գնեն Սահարայի քարիւղը:

ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ԱՐՏԱՀԱՆՈՒՄԸ

Սահարայի քարիւղին խոր անդրադարձումները մէկ առ մէկ աչքէ անցընելով, շաբաթաթերթը կը գրէ.

«Ֆրանսայի մէջ զտեալ քարիւղին 90 առ հարիւրը Միջին Արեւելքէն կուգայ: Այդ քարիւղին սահարական քարիւղով փոխարինումը Միջին Արեւելքի երկիրներուն համար կը նշանակէ տարեկան 77 միլիոն տոլարի կորուստ մը՝ 1961էն սկսեալ:

Կորուստ կը նշանակէ նաեւ միջազգային ընկերութեանց համար, որոնք այժմ քարիւղ կը ծախեն Ֆրանսայի, եւ որոնց գլխաւոր պահեստները Միջին Արեւելքի մէջ կը գտնուին:

Պիտի վնասէ նաեւ Ֆրանսական շուկային վրայ քարիւղի վաճառման եւ զտարաններու մէջ այդ ընկերութեանց ունեցած շահերուն»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԱՍԻՈԹԱՅԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Անցեալի փայլուն օրերէն վերջ, գաղութըս ներկայիս ազգապահպանման ճակատին վրայ, կ'ապրի յուսահատական պայմաններու մէջ:

Անցեալին ունէինք հայրենակցական միութիւններ, քաղաքական կազմակերպութիւններ, յարանուանական թեմեր, յարանական միութիւն եւ ի մասնաւորի հայերէնի դասաւանդութեանց երեք ղըպրոցներ: Երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ մտած էին մարզական կեանքին մէջ եւ հայ մարզիկները նշանաւոր էին իրենց յաղթութիւններով

Պատանեկան Միութիւնները, Հայրենակցականները, քաղաքական կազմակերպութիւններն եւ յարանուանական համայնքները տարուան չորս եղանակներուն ալ ունէին իրենց հաւաքոյթներն ու հանդէսները: Գանձապահները դրամ ունէին իրենց սնտուկին մէջ՝ պատրաստ նպաստելու որեւէ օգտակար ձեռնարկի:

Դեռ երէկ էր որ մատուռի մը շինութեան հանգանակիչ ձեռնարկին գաղութը առանց խտրութեան մասնակցեցաւ իր կարողութեան չափով: Մեր հայրենակիցները երբեք չեն զլացած իրենց օժանդակութիւնը հանրային ձեռնարկներուն: Այսօր ալ ունին նոյն պատրաստակամութիւնը, միայն թէ կ'ուզեն լսել պատասխանատու մարմիններու հաշուետուութիւնը:

Վերազարթնումի ու գործի լծուելու միակ պայմանն է կազմել Նախաձեռնարկ մարմին մը, որ պէտք է մէջտեղ գայ ու գործ տեսնէ բանիւ եւ իմաստութեամբ: Միայն այն ատենն է որ Լա Սիոթայի Հայութիւնը պիտի վերագտնէ իր երբեմնի աշխոյժ եւ ժրաջան գործունէութիւնը, նուիրուելու համար Ազգապահպանման եւ մեր մանուկ սերունդի փրկութեան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՄԸ», գրեց Շաւարշ Նարդունի: Տպարան «Յառաջ», Փարիզ 1960:

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, կազմեց Կարօ Գէորգեան, 1960: Ճոխ բովանդակութիւն: Պէյրութ, (Լիբանան):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Հինգ օր գիշեր ցորեկ հսկեցին անոր անկողնին շուրջը, բայց իրենց բոլոր խնամքները ապարդիւն մնացին: Բարթող աղա մեռաւ, աչքը ձեղունին սեւեռած, առանց բառ մը արտասանելու: Իր կեանքին պէս՝ մահն ալ քստմնելի եղաւ: Կրնայ ըսուիլ որ աչքը բաց գնաց, իր զոյգ մը տասրակներուն արգասաւորումը տեսնելու երջանկութենէն զրկուած:

Իր բոլոր երազները, յոյսերը, դիտաւորութիւնները, որոնց իրագործումովը կը տանէր գիշեր ցորեկ, սառած էին հիմակ իր աչքին այդ ահռելի սեւեռումին մէջ: Այս յեղակարծ ու կոշտ մահով, անգործադրելի կը մնային ահեղ, քստմնելի, եղեռնական ծրագիրներ, զորս ան ամէն օր կը յօրինէր, իր հետապնդած նպատակին հասնելու համար:

Մարկոսեան գերդաստանին կալուածները մեծ վտանգէ մը կ'ազատէին Բարթող աղային անհետացումովը: Յանձին այս մարդուն, կառուներու եւ շուներու աշխարհը կը կորսնցնէր իր Ատիլան: Ու թէեւ Կատարինէ եւ Մագթաղինէ օրիորդները զօրաւոր եւ պաշտելի հայր մը կը կորսնցնէին Բարթող աղային մահուամբը, միւս կողմէ, սակայն, ընկերութիւնը աղէտէ մը կ'ազատէր:

Աղջիկները իրենց հօրը դիակին վրայ ինկան լալով պոռչտալով: Սրտիկ հանըմ իր ցաւին արտայայտութեանը մէջ աւելի համեստ ու գաղտնապահ եղաւ: Դրացիները հասան: Անոնց ետեւէն տէրտէրը եւ ժամկոչները, որոնք հազիւ կրցան մսավաճառին անհեթեթ ու զարշելի դիակը սպասաւորներուն ձեռքէն խլելով ճամբը նետել ու ժամ վազցնել:

Ամբողջ գիւղը զարմացաւ Բարթող աղային անակնկալ մահը իմանալով, բայց ոչ ոք ցաւեցաւ: Տիկին Մարկոսեան «խեղճ մարդ» մը ըսաւ: Տօքթորը անգութ եւ իմաստալից քմծիծաղ մը ունեցաւ ու լռեց. իրմէ զատ ոչ ոք գիտէր որ Բարթող աղային մահուան պատճառը ինք էր եղած: Ասիկա գաղտնիք մը մնաց միշտ: Շաբաթ մը ետքը, ինքը տօքթորը անձամբ հանդուցեալին տունը գնաց եւ կալուածական թուղթերը եւ հաշիւները առաւ:

Մէկ շաբաթ պտտեցաւ Բերա, Ղալաթիա, Պոլիս, Վոսփորի քանի մը թաղերը, իրենց տուներն ու խանութները այցելելով, վարձուորներուն հետ տեսնուելու եւ Բարթող աղայի հաշիւները անոնց բերանացի յայտարարութեանցը հետ բաղդատելու համար: Երբ որ ամէն բան աղէկ մը քննեց հասկցաւ, հաստատեց որ ամէն ամիս հանգուցեալ մսավաճառը երեք չորս ոսկի կը գրպանէր՝ բացի հարիւրի վրայ իր առած իրաւունքէն. եւ անոր անակնկալ մահուամբն ալ տասը ոսկիի կորուստ մը կար վերջին ամսուան վարձքերուն վրայէն, գումար մը զոր կարելի չէր պահանջել անոր այրիէն:

Երիտասարդը սրտի բաւական կուշտ գոհունակութեամբ մը տեսաւ որ Մարկոսեան գերդաստանը տակաւին 360 ոսկիի մօտ տարեկան եկամուտ մը կը վայելէր, եւ այս կլորիկ գումարը կրնար ամբողջովին ինք տրամադրել ուզածին պէս, նկատելով որ Մարկոսեան գերդաստան ըսելով այլեւս միայն ինք կը հասկցուէր գրեթէ:

Երբ որ այսպէս իր ձեռքին մէջ տեսաւ մեծ ամիրային յաջորդութեան իրաւունքը եւ իշխանական հարստութեան մը բեկորները, Արշակ իր յօրինած ծրագիրներուն գործադրութեանը վրայ մտածեց երկարօրէն, անոնց մանրամասնութիւններուն վրայ կամաւորապէս յամենալով, առաջուց ըմբոշխնելով անոնց ամբողջ քաղցրութիւնը:

Ու ալ ժամանակը եկած նկատեց իր գիւղին որսին վրայ ձեռք դնելու: Նախ եւ առաջ ամբողջովին իր յարաբերութիւնը դադրեցուց բժշկական վարժարանին հետ, որմէ ալ օգուտ չկար իրեն, եւ այս մասին ալ համոզեց իր մայրը: Ըսաւ անոր թէ Թուրքիոյ էն մեծ համալսարաններն իսկ այլեւս անկարող էին իրեն աւելի բան սորվեցնելու, թէ ինք չէր զիջաներ այդ համալսարանները յաճախել եւ թէ իր ուսումը աւարտելու համար օր մը — ու իր ծրագրին հետաւոր մէկ մասն էր անիկա — Ֆրանսա պիտի երթար: Մաման՝ շատ բնական եւ բանաւոր գտաւ իր զաւկին այս ընթացքը, մանաւանդ որ իր մայրական արժանապատուութիւնը վերջին ծայր կը գգուըուէր սա պարագայէն թէ իր որդին այնքան հմտութիւն ամբարած ըլլար որ այլեւս համալսարանները նեղ գային իրեն:

Անդիէն վրայ հասաւ անխուսափելի Մերկերեանին համարատուութիւնն ալ:

— Անանկ է, ճանըմ, անանկ է, դըպրոց, դպրոց, վե՞րջը. բժշկութիւն է նէ սորվեցաւ էղաւ կնաց. հիւանդ կը նայի՞ս կոր, բռէչէտա կը գրե՞ս կոր, լմնցաւ, եզրակացուց մայրը վճռաբար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

մը նկատել եւ նպաստ Ալժերիոյ խաղաղութեան ։

Կի Մոլէ.— Անոնց համար որոնք ձախողութեան հանդիպեցան, միայն կորսուած կռիւ մըն էր, անկեղծները հասկցան, կարծեմ, բայց փաստաբանները չեն հրաժարած իրենց նպատակէն ։ Այո, այս ձախողութիւնը կրնայ դիւրացնել ելքը հետեւեալ պատճառներով .—

Ա) Ալժերիական լուծումը պէտք է անպայման տը Կոլի միջոցով ըլլայ, շնորհիւ անոր անձնական վարկին եւ հեղինակութեան ։

Բ) Այս հեղինակութիւնը խնդրոյ առարկայ եղած էր,— մէկ կողմէն բանակին գործունէութեամբ որուն վերջնական դիրքը ամրապնդեց պետութեան ղեկավարին դիրքը, բայց միւս կողմէ խնդրոյ առարկայ էր նաեւ Ալժ. Ազատ. Ճակատին կողմէ ։ Այս վերջինը անդրադարձաւ որ տը Կոլի հեղինակութիւնը իրական է, ուրեմն իր խօսքը չի կրնար կասկածի ենթարկուիլ, առնուազն գործադրութեան տեսակէտով ։

Գ) Ալժերիոյ մահմետականներու հրակայ զանգուածը, որ կրկին «սպասողական» անցած էր, այլեւս չի տարակուսիր անոր կարողութենէն ։

Դ) Երկար ատեն, անոնք որ լքումի լուծում մը կ'երազէին, կը կառչէին այն երեւոյթին որ միշտ նոր կառավարութիւն մը կուգայ եւ նոր մեծամասնութիւն մը աւելի զիջումներ կ'ընէ ։ Հիմա, այլեւս նման հարց չկայ ։ Ուշ կամ կանուխ դէպի ինքնորոշում կ'երթանք ։

Հարցում.— Այն կարծիքը ունի՞ք միշտ թէ ինքնորոշման սկզբունքին համար հանրաքուէ մը անհրաժեշտ է, ինչպէս ձեր կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէն առաջարկեց Ցունուարի վերջը։

Կի Մոլէ.— Կարելի է ըսել թէ հանրաքուէ մը անհրաժեշտ չէ, որովհետեւ ինքնաբերաբար տեղի ունեցաւ, ինչպէս ցոյց կուտայ հանրապետութեան նախագահին ստացած նամակները կամ գործադուլը ։ Բայց անշուշտ անբաւարար է ։ Կը պնդեմ թէ այս միջոցին եթէ հանրաքուէ մը կատարուէր ձայներու ութսուն առ հարիւրը, ի նպաստ տը Կոլի ալժերիական քաղաքականութեան կ'ըլլար ։ Արդ, այս 80 առ հարիւրը որ գոյութիւն ունի երկրին մէջ, չեն երեւար Խորհրդարանին մէջ եւ հոս է ողբերգութիւնը ։ Երեսփոխաններ որոնք տը Կոլի անունին կը պարտին իրենց ընտրութիւնը, այլեւս համակարծիք չեն տը Կոլին այս խնդրին շուրջ ։ Ժողովրդական հանրաքուէ մը պիտի ամրապնդէր տը Կոլի հեղինակութիւնը ։

Հարցում.— Կարելի կը համարի՞ք ֆրանքեւալժերիական ընկերակցութեան մը գոյութիւնը հիմնուած ալժերիական դաշնակցային կառուցուածքի մը վրայ ։

Կի Մոլէ.— Անշուշտ եւ արդէն այդ էր ընկերվարական կուսակցութեան ուզածը, երբ Ազգ. ժողովին կը ներկայացնէր առաջին հիմնական – օրէնքը (Լուա – Քատր) ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Տօղիկեան (Կրընոպլէն) իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, ողբացեալին յիշատակին ։

Ի ՆՊԱՍՏ
ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Սալ տէ Ֆէթի մէջ տեղի կ'ունենայ շարժանկարի եւ ժողովրդական երգերու ցերեկոյթ մը։

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի
Եւ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան ։

Շարժանկար.— Ուղեւորականները լեռներից կը հեռանան ։

Գեղարուեստական բաժին սիրուած արուեստագէտներու մասնակցութեամբ ։

Մուտք 3 Ն. Ֆ.։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ցլորէալ շարժապատկերին մէջ։

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝
« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ ։

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ողեկոչուի Ապրիլ 24ին

Նախաձեռնութեամբ ԶՕՄի, Սալ Քաւէի մէջ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ ։

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրէէ – Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ ։

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ։

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր ։

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի Փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17–ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին ։ Յետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ ։ Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայաստանի շարժանկարներու ներկայացում, կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օժանդակ Տիկնանց Միութեան կողմէ ։ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23ԻՆ

Ցաջորդով՝ մանրամասնութիւններ ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2.5 (= 250)։ Դիմել Յառաջի հասցէով ։

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Տեառնընդառաջի տօնը պիտի կատարուի բազմաձայն հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ օրուան յատուկ հոգեզմայլ շարականներու երգեցողութեամբ, եղանակաւոր ձայներով ։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 17էն 24, տեղի կ'ունենայ մեծ պատրաստութեամբ, Սիթէ Իւնիվէրսիթէրի Հայ Տան պարահանդէսը՝ Վարդիվանեան նուագախումբի առաջնորդութեամբ ։

Հասոյթը պիտի յատկացուի Հայկ. Ուսանողական Տան գրադարանի, ինչպէս նաեւ սալերու նորոգման ։

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE V Ի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր — ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Ինամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 8019-72

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու համար 3 Ն. Ֆ. ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց.22Ն.Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 14 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 8723 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4524

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր սերունդի փրկութեան հարցը օրակարգի վրայ է միշտ արեւմուտքի այն բոլոր երկիրներուն մէջ, ուր Հայութիւնը կ'ապրի ցիրուցան, իբրեւ կաթիլ մը ջուր ովկիանոսին մէջ։

Քանի կ'երկարին տարագրութեան տարիները, քանի՛ սերունդները կը յաջորդեն իրարու, հեռանալով կեանքի բնական հոլովոյթէն, ա՛յնքան կը դժուարանայ ազգապահպանումը։

Ու քանի՛ դժուարանայ այս նուիրական գործը, ա՛յնքան պէտք է կրկնապատկենք մեր ճիգերն ու զոհողութիւնները։

Մենք չենք բաժներ յոռետեսութիւնը ա՛յն նահանջականներուն, որոնք «մեռանք - կորանք» կը յանկերգեն օրն ի բուն եւ ձեռնածալ կը նստին, «հառաչելով ու յօրանջելով»։

«Երանելիներ են անոնք։ Կը նմանին այն «բարձր քաղաքագէտ»ներուն, որոնք գլուխ ծռելով «կատարուած իրողութեան» առջեւ, սրտառու՛չ համակերպութեամբ իբրեւ վերջնական նպատակ կ'ընդունին Հայաստանի խորհրդայնացումը, լուծուած կը հռչակեն «Հայկական Դատ»ը եւ փառք կու տան Կրեմլինի մենատէրերուն, — երէկ Սթալինին, այսօր՝ Խրուշչեւին։ «Հայաստանասիրութիւն» կը ծախեն ազատ աշխարհի ոստաններուն մէջ, չեն ուզեր խանգարել իրենց հանգիստը, չեն երթար Հայաստան՝ իրենց ալ քրտինքը խառնելու համար երկրի շինարարական աշխատանքներուն։

Այս կարգի մարդիկ նաեւ ընդունակ չեն որեւէ զոհողութեան՝ յանուն սերունդի փրկութեան։

Սփիւռքի ազգային, քաղաքական, եկեղեցական, մշակութային ու բարեսիրական կազմակերպութեանց գլխաւոր նպատակը պէտք է ըլլայ հայապահպանումը.

Հայրենասիրութեան, «Հայաստանասիրութեան» եւ «Էջմիածնասիրութեան» առաջին պայմանն է այս։

Ինչպէս շեշտած ենք միշտ, դաստիարակութիւնը կը սկսի տունէն, ընտանեկան յարկէն։ Նորածինը կը սորվի այն լեզուն, զոր կը լսէ իր ծնողքէն։ Մայրենի լեզուն։ Եթէ մայրը օտար լեզուով խօսի իր երախային հետ, տարակոյս չկայ որ անիկա չի կրնար հայերէն սորվիլ։

Երկրէն եկած մեծ մայրիկներն ու մեծ հայրիկները անծանօթ տեղական լեզուին՝ հայերէն կը խօսին իրենց թոռնիկներուն հետ։ Սակայն հետզհետէ կը պակսի անոնց թիւը։

Հիմակուան հայրիկներն ու մայրիկները մեծ մասամբ օտար երկրի մէջ ծնած ըլլալով, հնարաւորութիւն չեն ունեցած հայերէն գրել — կարդալ սորվելու։ Լաւագոյն պարագային խօսիլ գիտեն միայն։

Երիտասարդ այրերն ու կիները — որոնք իրենց ուսումն են առած տեղական վարժարաններուն մէջ — կը նախընտրեն օտար լեզուով խօսիլ իրարու հետ, աւելի դիւրին գտնելով զայն։ Այսպէս է, որ անոնք Ֆրանսայի մէջ ֆրանսերէն, Միացեալ Նահանգներուն մէջ անգլերէն, Հարաւային Ամերիկայի մէջ սպաներէն եւ փորթուկերէն կը խօսին։

Բնական է, որ զաւակներն ալ կը հետեւին ծնողքներու օրինակին

Երիտասարդական կազմակերպութեանց երկսեռ անդամներն ալ օտար լեզուով կը հաղորդուին իրարու հետ։ Աւելի «մտերմական» կը գտնեն զայն։

Ի՞նչ ընել՝ որպէսզի չկորսուի մայրենի լեզուն։

Ի՞նչ ընել մանաւանդ՝ որպէսզի ազգային ոգին չմեռնի նոր սերունդին մէջ։

Այս մասին պէտք է լրջօրէն մտածեն մեր բոլոր կազմակերպութիւնները.

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԺՊԻՏԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ"

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

●

. Խ. Միութեան առաջնորդը պաշտօնական այցի է Հնդկաստան։ Ճիշդ երկու ամիս առաջ — գրեթէ օրը օրին — Միացեալ Նահանգներու նախագահը կ'այցելէր Հնդկաստան եւ կ'արժանանար համաժողովրդական բացառիկ պատիւներու։ Առաջին անգամը չէ որ Խրուշչեւ Հնդկաստան կ'երթայ. արդարեւ՝ 1955ի վերջաւորութեան ինք եւ նախագահ Բուլկանին առաջին անգամն ըլլալով — եթէ չհաշուենք Եուկոսլաւիան եւ Ժընեւը — դուրս կ'ելլէին իրենց պատեանէն։ Այս առաջին շրջագայութիւնը պատմական պիտի մնայ Խ. Միութեան տարեգրութեան մէջ, թերեւս պարզ այն պատճառով որ առաջին անգամ ըլլալով Խ. Միութեան պետական երկու մեծ դէմքեր կը հեռանային Մոսկուայէն, «բարեկամեցողութեան» այց մը տալու համար Ասիոյ երկիրներէն մէկուն։ Նեհրուի համար ասիկա կրկնակի արժէք ներկայացնող յաղթանակ մըն էր։ Նախ, Հնդկաստանի վարչապետը ջերմ ջատագովը եղած էր «համակեցութեան» գաղափարին, ապա, իր երկրին ապահովեց Խ. Միութեան ընձեռած տնտեսական եւ մասնագիտական կարեւոր օժանդակութիւն մը, որուն շնորհիւ կրցաւ իրագործել հնգամեայ երկրորդ ծրագրին մէկ կարեւոր մասը։ Արեւմուտքը, իր կարգին, հետեւողութեամբ Խ. Միութեան փութաց տնտեսական իր օժանդակութիւնը եւս ապահովել Հնդկաստանին։

Որեւէ տարակարծութիւն չկայ երկու երկիրներուն միջեւ, ընդհակառակն, Խ. Միութիւն եւ Հնդկաստան շահագրգռուած են եւ ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն որ որեւէ «սեւ ամպ» չանցնի իրենց միջեւ։

Խրուշչեւի այցելութեան նպատակը կը միտի վերանորոգել եւ յաչս աշխարհին հաստատել երկու երկիրներուն բարեկամական կապերը, մանաւանդ նախագահ Այզընհաուըրի շրջագայութենէն վերջ։

Ցուցական բնոյթ չունի միայն, Խրուշչեւին այցը — ի դէպ հրաւիրուած է Հնդկաստանի կառավարութեան կողմէ։ Կը կարծուի թէ Խ. Միութեան վարչապետին ներկայութենէն օգտուելով, Նեհրու պիտի այս վերջնոյն միջնորդութիւնը ուզէ Չին եւ Հնդկական սահմանային տարակարծութիւնները հարթելու համար։

Ցայտնի է որ Փեքին պահանջկոտ դիրք ընտրած է դրացի իր երկիրներուն նկատմամբ։

Մոսկուա որ ժամանակէ մը ի վեր դժգոհութեան նշաններ ցոյց կու տայ իր կրտսեր եղբօր՝ Չինաստանի հանդէպ, այս վերջնոյն վարած քաղաքականութեան պատճառաւ, հաւանական է որ օգտուի այս առիթէն եւ փորձէ ճնշում բանեցնել Փեքինի վրայ։

Ցամենայն դէպս, նախագահ Այզընհաուըրէն ետք, Խրուշչեւին շրջագայութիւնը դէպի Հնդկաստան ցոյց կու տայ այն մեծ շահագրգռութիւնը որ ցոյց կու տան Հնդկաստանի նկատմամբ արեւմուտք եւ արեւելք, հաւասարապէս։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ

Խրուշչեւի եւ Նեհրուի միջեւ խօսակցութիւնները տեղի ունեցած եւ վերջացած են՝ տնտեսական եւ մշակութային համաձայնութեամբ մը։

Այս հիման վրայ, Խ. Միութիւնը 1 ու կէս միլիար րուպլիի նոր վարկ մը պիտի բանայ Հնդկաստանին, միեւնոյն ատեն երկու երկիրներուն մշակութային կապը պիտի սերտացուի։

Նոր Տելհիի մամուլը կը հաղորդէ թէ խօսակցութեանց ընթացքին քննութեան առնուած է Չին եւ Հնդկական սահմանային վէճը։ Խրուշչեւ առաջարկած է Նեհրուին որ Չու Էն Լայի հետ տեսակցի։ Այս վերջինը անյարմար նկատած է։ Այս կապակցութեամբ խօսք առնելով Հնդկական խորհրդարանին առջեւ, Նեհրու շեշտած է թէ պէտք չէ թեթեւօրէն նկատի առնել Ասիոյ երկու հսկաներուն միջեւ ապագայ բախումի մը հաւանականութիւնը։ «Առ այժմ — ըսած է Հնդկաստանի վարչապետը — մեր եւ Չինացիներուն տեսակէտները բոլորովին տարբեր են»։

Համաձայնագրի ստորագրութեան առթիւ Խ. Միութեան վարչապետը յայտարարած է թէ «որոշ երկիրներ յաջողած են թերաճ երկիրներուն հարստութիւնները կողոպտելով բարձր տնտեսութեան մը հասնիլ։ Ժամանակն է որ իրենց կողոպտած աւարին մէկ մասը ետ վերադարձնեն»։

Ցաջորդ օրը, խօսք առնելով հարիւր հազար Հնդիկներու առաջ, Խ. Միութեան վարչապետը իրեն յատուկ կէս - շիտակ, կէս - երգիծական պատկերացումով յայտարարած է «Պատերազմի կողմնակիցները, իրենց տան տանիքին վրայ պաղ պատերազմին էշը քաշելու վրայ են, առանց մտածելու թէ այս ձեւով պիտի քանդեն իրենց տունը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, Համայնավար կուսակցութիւնը չէ կրցած միացնել իր շարքերը եւ համայնավար երկու կուսակցութիւններ դիմում ըրած են, պաշտօնապէս ճանչցուելու համար։ Տաուտ Սայէղի գլխաւորած բաժինը յաջողած է արդէն, մինչ Զագի Խայրիի թեւը որ համայնավար մակդիրին մենաշնորհը կը պահանջէ, իբրեւ միակ «ուղղափառը», ուզած է որ մերժուի Սայիղի դիմումը, նկատի առնելով մանաւանդ որ իր շարքերուն մէջ են կուսակցական գլխաւոր դէմքերը եւ իր թերթը՝ Իթթիհատ Էլ Շաապ մեծագոյն տպաքանակն ունի իրաքեան մամուլին մէջ։ Բայց առջի օր, ներքին նախարարութիւնը վաւերացուց Սայիղի ծրագիրը հակառակ անոր որ այս վերջինը Մարքսիստ - Լենինիստ կը ճառէ, մինչ «ուղղափառները», «գիտական ընկերվարութեան» մասին կը խօսին միայն։ Այս տեսակէտով Զաքի Խայրիի կուսակցութիւնը աւելի չափաւորական կը նկատուի։ Այսօր, սակայն Սայիղն է միայն որ կրնայ պաշտօնապէս խօսիլ յանուն Իրաքի համայնավար կուսակցութեան։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ռումբին պայթումին առթիւ Թեկանի շրջանը արգիլեալ գօտի հռչակուեցաւ Շաբաթ օր։ 12 ժամ առաջ ազդարարութիւն տրուեցաւ օդանաւային ընկերութեանց։ Եթէ հովերը նպաստաւոր մնային, ռումբը պիտի պայթէր Շաբաթ կամ Կիրակի։ Տը Կոլ անձամբ պիտի յայտարարէր լուրը՝ աշխարհին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ զինուորական շրջանակները կը հաղորդեն թէ հնարած են հրթիռ մը որ ի վիճակի է խորտակելու իրենց երկրամասին վրայ արձակուած հիւլէական հրթիռները։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ բացերը, խորհրդաւոր ճակատամարտ մը կը մղուի մէկ շաբաթէ ի վեր։ Արժանթինեան մարտանաւեր եւ օդանաւեր կը հսկեն ազգութիւնը անծանօթ ընդծովեայի մը վրայ, որ Յունուար 31ին տեսնուած է եւ անկէ ի վեր պահուըտած կը մնայ ծովուն խորը։ Երկու ուրիշ ընդծովեաններ եւս տեսնուած են։ Կը կարծուի թէ Խ. Միութեան կը պատկանին խնդրոյ առարկայ ընդծովեանները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԿՌԻՒՆԵՐ ԾԱՑՐ ՏՈՒԱԾ ԵՆ

Առջի օրուան, ընկերակցական խաղաղ ցոյցը խռովութեանց եւ կռիւներու դուռ բացաւ։ Նորմանտիի, Եռնի եւ Էնի նահանգներէն, 30էն 35.000 գիւղացիներ հաւաքուած են Ամիէնի մէջ, կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար իրենց տնտեսութեան օր ըստ օրէ քայքայուող կացութեան վրայ։

Արդարեւ՝ գիւղացիները կը դժգոհին իրենց վիճակէն։ Մինչ — կ'ըսեն անոնք — գիւղացիի մը եկամուտը, անցնող տասնամեակին, 50 առ հարիւր համեմատութեամբ բարձրացած է, գիւղացիինը՝ հազիւ 1/4 տոկոսով։ «Կը ներկայացնենք — կ'աւելցնեն գիւղացիները — երկրի գործունեայ տարրին 26.5 առ հարիւրը, սակայն, ազգային եկամուտին միայն 10.5 առ հարիւր մեր ձեռքը կ'անցնի»։

Մասնաւորաբար վատթարացած է կացութիւնը այն օրէն ի վեր երբ Ֆրանսացի գիւղացին ուզած է «մեքենայացնել» իր աշխատանքը։ Ներկայիս պարտքերու տակ կքած անել կացութեան մատնուած են։ Զարմանալի չէ ուրեմն որ գիւղացին ջղագրգիռ դարձած է։

Ընկերակցական խաղաղ ցոյցը չատ շուտով փոխուած եւ քաղաքական հանգամանք ստացած է։ Կառավարութեան եւ վարչապետին դէմ քննադատական բացագանչութիւններ լսուած են, «Կեցցէ՛ Ֆրանսական Ալժերիան» եւ «կեցցէ՛ Մասիւ» պոռացողներ ալ գտնուած են։

Գիւղացիներ ձեռքի եկած են ոստիկաններուն հետ. առաջինները քարկոծած են, վերջինները արտասուաբեր ռումբեր արձակած են։

55 հոգի վիրաւորուած են ապահովութեան ուժերէն։ Գիւղացիներէն՝ 150 հոգի։ Ձերբակալուած են 71 հոգի, որոնց մէջ յայտնի փուժատիստ Տորժեր որ կ'ամբաստանուի որպէս գրգռիչ եւ «ծայրայեղ»։

× Ալժէի մէջ նախկին երեսփոխան Տէժառքէ ձերբակալուեցաւ վայրաշունելու ենթասպայի համազգեստով։

× Նախկին վարչապետ Ժորժ Պիտօ հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է մեթր Իզոռնիի որ պաշտպան փաստաբանն է Ալէն տը Սերինիի — Կը խնդրեմ որ յայտնէք Ալէն տը Սերինիի, այն զգացումը զոր կը զգամ հանդէպ այն զզուելի արարքին, որուն զոհն է»։

Լակայառտի փաստաբանն ալ հեռագիր մը ստացած է Պիտոյէն. — «Խնդրեմ իմ պաշտօնակիցիս հաղորդեցէք գնահատանքի այն զգացումները զոր իր դիրքը եւ յայտարարութիւնները կը ներշնչեն»։

———o———

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ սահմանագլուխին վրայ նոր միջադէպ մը պատահեցաւ։ Արաբները սպաննած են մէկ իսրայէլացի զինուոր եւ վիրաւորած երկու։ Իսրայէլ բողոքած է։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ արտաքին նախարարը Փարիզ կը գտնուի։ Վարչապետին հետ իր տեսակցութեան յայտարարած է թէ իրենք «չէզոք» քաղաքականութիւն ընտրած են. աւելցուցած է սակայն, «չէզոք չի նշանակեր չէզոքութիւն»։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ գումարուող Արաբական Լիկայի խորհրդաժողովը, որուն կը մասնակցին ութ արաբական երկիրներ, անել կացութեան մատնուած է։ Արդարեւ՝ Յորդանան կը մերժէ ընթացք տալ Արաբ Մ. Հանրապետութեան երկու առաջարկներուն։ Յորդանան գետին ընթացքը փոխել եւ Պաղեստինեան պետութիւն մը կազմել։

(Լուրերու շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՍԵԱՆԻ

Գ.

Տիւրոս, եբրայերէն՝ Ծուր որ թարգմանի ապառաժ, քաղաք մըն էր կառուցուած «ի սիրտ ծովու», ցամաքէն 600 մեթր հեռու, ջուրերէն դուրս ցցուած ժայռերու վրայ, — ինչպէս նաւ մը որ կը հանգչի իր տարրին մէջ:

Նաւաքաղաքի այս պատկերէն թելադրուելով չէ միայն, այլ եւ այն իրողութենէն՝ որ Տիւրոս կը կազմէր ծովային իշխանապետութեան մը սիրտը, հզօր նաւատորմի մը տէր, եթէ Եզեկիէլ կը յիշէ Բիբլացի «ծերերը», որոնք նաւային շինութեանց ու նորոգութեանց մասնագէտներ էին, ինչպէս եւ վարպետ ճարտարապետներ: Արդարեւ, Բիբլացիները կը յիշուին Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ միշտ իբրեւ շինարար, որովհետեւ կը գրաւէին կա՛մ նաւաշինութեամբ՝ ի պէտս Տիւրոսի (Եզեկ. ԻԷ. 9), կա՛մ Երուսաղէմի տաճարին շինութեամբ՝ ի փառս Սողոմոնի (Գ. Թագ. Ե. 18):

Հետեւաբար, ծանօթ նախադասութեան կազմութիւնն իսկ կը պահանջէ «ծեր» բառին ուղղել իմաստ ցոյց տուող բեւեռը կամ վերծանողին ուշադրութիւնը: Եւ սակայն, սրբագրելով հանդերձ գրաբար թարգմանութիւնը, պէտք է ըսել թէ աշխարհաբար թարգմանութիւնը եւս, «Բիբլացի (Գեբաղի) Ծերերը», կը մնայ անիմաստ, ուստի անհրաժեշտ՝ բացատրութիւնը որ աւելցուցի:

Ըստ բնագրին՝ «զաքանը Գեբալ (1) վահաքամեհաւ» բառաշարքին մէջ, կը կարծեմ թէ էնթէրփոլասիոն մըն է վերջին բառը: Եթէ եբրայերէն լեզուի յատուկ՝ «զուգահեռ ոճի» օրինակ մը չէ «իմաստուններըը» բառը այստեղ, ապահովաբար, սկիզբները լուսանցքի վրայ դրուած՝ ետքէն բնագրին ներս առնուած, կը ծառայէր «ծերերը» բառին մեկնութեան:

Վասնզի, սեմական ժողովուրդներու մօտ, բազմիմաստ բառ մըն է «ծեր» իբրեւ գոյական, որ կրնայ շփոթութիւն առեղծել, եթէ գործածուի ածականի ու ժով:

Բնագրին այս բառը, «զաքան», արմատական իմաստով կը նշանակէ կզակ (արաբերէնը եւս նոյնը, զէգան, պարսկերէն՝ զէնէխ), բայց փոխանունութեամբ (մեթօնիմի) առացած է «մօրուք» նշանակութիւնը (2): Արդ, Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ, ուր որ գործածուած է այս բառը, պէտք է միշտ հասկնալ կզակ մը՝ որ ծածկուած է մօրուքով, որուն տարիքի մը յայտարար նշան (Բ. Թագ. Ժ. 4):

Ուրեմն Բիբլացիները, որոնք մօրուք ունէին իրենց կզակին վրայ՝ «ծեր» կոչուելու իրաւունք ունենալու չափ, դեռ հասած չէին «ի ծայր կենաց» ըստ Գ. Տաթեւացիի ստուգաբանութեան:

Մօրուքը կզակը ցոյց կուտար չափահասութեան տարիք մը, որ յարգանք կը պարտադրէր (3), իրաւունք կուտար որոշ պաշտօններու, ազատութիւն կը շնորհէր զանազան աշխատանքներու: Այլեւս «ծեր» էր ով որ մօրուաւոր էր, ընկերային կամ հանրային պատասխանատուութիւններ ստանձնելու առակ, երիտասարդութենէն դուրս ելած (արհամարհուած տարիք էր երիտասարդութիւնը): Կարելի է ըսել՝ «հանրային կեանքի» տարիք էր որ կը թեւակոխէր«ծերը»:

Կզակին վրայի մօրուքը, ուրեմն, ցուցանիշ մըն էր պատուոյ տարիքի(4), ոչ միշտ շատ յառաջացած, բայց անպայման աւելի անճած քան անոնք որ զոհ կը տարուէին տատուածներուն (Իսահակ), կամ ողջ ողջ կը հիւսուէին կամուրջներու շինութեան մէջ:

Անհաւասիկ այս ծերութեան մասին է խօսքը: Այս ծերութիւնը կը տարբերի «միւս» ծերութենէն, որու կ՚ակնարկէ Սառա (Ծննդ. ԺԸ. 12), կամ Յակոբ (Ծննդ. ԽԸ. 10), կամ Դաւիթ (Գ. Թագ. Ա. 1): Հարկ չեմ տեսներ նկարագրելու այս «միւս» ծերութիւնները, որուն զգայարանքներու կապուած, որոնց համար Եբրայեցիները կը գործածեն ուրիշ բառեր, միշտ փոխանունութեամբ (սինէքտոք):

1.— Վասան, որ բառացի կը նշանակէ ուժասպառութիւն, զգայարանքներու թմրութիւն, տրամադրութիւն քնանալու, տարիք՝ ֆիզիքական եւ բնախօսական ... չէզոքութեան:

2.— Սեպահ, որ բառացի կը նշանակէ ճերմակութիւն (Սաղ. ՂԲ. 15):

3.— Յեխսա, որ բառացի կը նշանակէ ճերմակութիւն (Յոբ, ԺԵ. 10,— գործածուած է նաեւ իբրեւ անձնանուն, Ա. Մնաց. Ե. 14):

Այս բառերը կը գտնուին նաեւ արաբերէնի մէջ:

Ի դէպ՝ Յոբ նոյն տեղը գործածած է բացատրութիւն մըն ալ, «Հին աւուրց», կրկնուած եւ այլ տեղ (Դան. Է. 9), անձնանուան ձեւով, զոր ոմանք կը համարին ծերութեան խորհրդապատկեր, — զանց կ՚առնեմ այդ առացուածքին քննութիւնը:

Ծերութեան խորհրդանշական իրական նկարագրութիւնը, սակայն, կը գտնէք Ժողովողին մէջ —

«Մինչչեւ խաւարեալ իցէ արեգակն եւ լոյս եւ լուսին եւ աստեղք (տխրութիւնը կը սկսի պատել), դարձցին ամպք զկնի անձրեւաց (հոգերը եւ վիշտերը կը դիզուին), շարժեսցին պահապանք տանն (ձեռքերը կը դողան), թիւրեսցին արք զօրութեան (ոտքերը կը կքուին), դատարկասցին աղօրիք (ակռաները կը թափին), խաւարեսցին որք տեսանեն ընդ պատուհանս (աչքերը չեն տեսներ այլեւս), փակեսցին դրունք ի հրապարակս (շրթները կը գոցուին) ի տկարութենէ ձայնի աղօրւոյն (խօսիլը դժուարանալուն համար), յարիցեն ի ձայն հաւուն (քունը կարճ ըլլալով՝ թռչուններուն հետ արթուն), նկուն լիցին ամենայն դստերք երգոց (որուն՝ հետեւ ականջները խուլ), երկիցեն ի բարձանց եւ հայեսցին ի լեռինս (բլուր բարձրանալու անկարող՝ աչքերն են որ կը բարձրանան լեռներն ի վեր), ապշութիւն ի ճանապարհին (վախկոտ՝ քայլելու ժամանակ), եւ ծաղկեսցի նշին (մազերը կը ճերմկին), թանձրասցի մարախն (ցատկռտող կրունկները ծանրաշարժ կը դառնան), խափանեսցի կապարն (ախորժաթափութիւն (5) ամէն զգայարաններու), զի գնայ մարդ ի տուն իւր յաւիտենից՝ կոծողք ի հրապարակս (յուղարկաւորութիւն):

«Մինչչեւ կործանեալ իցէ լար արծաթոյն (կենաց թելին փրթիլը), ժանրեալ սափորն յաղբերն եւ ընկրկեալ անիւն ի գուբն (մարմինը, զոր կը լքէ հոգին, կ՚իյնայ անդունդն ի վար, գերեզմանին մէջ), եւ դարձցի հողն յերկիր որպէս եւ էրն» (Ժող. ԺԲ. 2-7):

Այսպիսի ծերեր չէին անշուշտ Բիբլացի «ծերերը», կարենալ երթալու համար մինչեւ Տիւրոս ծովաքաղաքը:

Տուինք «ծեր» բառին առումները, պատմութիւնը եւ նկարագրութիւնը: ըՍպառելու համար նիւթը, այժմ դուրս ելլենք եբրայաբանութեան կալուածէն եւ հետեւինք նոյն բառին՝ լեզուէ լեզու:

Շնորհալ լեզուաբաններ կը պնդեն թէ եբրայերէն «զաքան» բառը, տառադարձութեամբ, դարձած է... սէնէքս՝ լատիներէնի մէջ, (մեր Աճառեանն ալ զայն խնամութեան կը բերէ հայերէն... կզակ բառին հետ): Իրողութիւնն այն է միայն, որ ծերութեան տրուած նոյն պատիւը կամ յարգանքը, աւանդաբար, սէնէքս բառէն առեղծեր է ծերակոյտ եւ ծերակուտական: Նոյն բառը, վերջապէս, իր բաղդատական կամ գերադրական ձեւին մէջ, դարձեր է սենյոր, թարգմանի աւելի ծեր կամ երիցագոյն, որ պատուանուն է այլեւս խոալերէնի մէջ՝ սինեոր, ինչպէս ֆրանսերէնի մէջ սենիէօր, ...ակէ՝ մէօսիէօ, եւ անգլերէնի մէջ՝ սըր:

Ահա տեսէք թէ ո՛ւր է հասեր «ծեր» բառը, որ այսօր կը համապատասխանէ մեր «պարոն» պատուակոչութեան:

Լատիներէն նոյն սէնէքս բառը, դարձեալ, տուած է իբրեւ անձնանուն՝ Սենեկա, (մեր մէջ՝ Ծերոն անձնանունը), իսկ իբրեւ բուսանուն՝ սէնէսոն, որ թարգմանի ալեւորուկ, (պարզ այն պատճառով որ ճերմակ մազեր ունի իր հունտը):

Դեռ աւելի հետաքրքրականը — Լատիներէն սէնէքս բառին արմատը, սէն կամ սան, որ կուգայ սանսկրիտ լեզուէն, կորսնցնելէ ետք սէ տառը՝ երկար կ՚ապրի պահլաւերէնի մէջ հան ձեւով եւ ի վերջոյ կը մտնէ հայ լեզուին մէջ, դարձած՝ հին (ծեր, երէց): Նոյն արմատական ձեւէն՝ յունարէնն ալ ունի էնոս (հին):

Յունարէնը, դարձեալ, ունի գերոն բառը (ծեր): Այս բառին արմատը եւս կուգայ սանսկրիտեան մայր լեզուէն, զար, ինչպէս մեր «ծեր» բառը, որ կամուրջ կ՚ընէ ոչ թէ յունարէնը, այլ պարսկերէնը (զար = ծեր):

Եզրակացութիւն:

Ծերութիւն բառին իմաստին մէջ՝ երանգ մը, որ կը համապատասխանէր գործելու ազատութեան (խելահասութեան տարիք) կամ բարոյական անկախութեան (անձնիշխանութեան տարիք), ազգերու կեանքին մէջ նուիրագործած է երկու աւանդութիւն, — ծերերու (սենաթէօր) ժողով՝ պետական կեանքի մէջ, երէցներու (փրէսպիթէր) ժողով՝ կրօնական կեանքի մէջ:

Այս սրբագրութիւններէն եւ բացատրութիւններէն ետքը, ծանօթ նախադասութիւնը պիտի թարգմանէի.

«Բիբլացի վարպետները (6) ...»:

Դուրս կը նետեմ, ուրեմն, ոչ միայն «մատենագէտ» բառը, այլ եւ «ծեր» բառը:

Այժմ կը մնայ քննել «մատենագէտ» բառին հին եւ նոր առումները:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

(1) Գեբաղացիք կամ Բիբլացիք կը յիշատակուին Եօթանասնից (յունարէն) թարգմանութեան մէջ միայն մէկ անգամ, իսկ երկու անգամ՝ հայերէն թարգմանութեան մէջ: Նոյն վկայարանին մէջ կը յիշատակուին եւ այլ Գեբաղներ, տարբեր՝ իրենց ուղղագրութեամբ, տեղագրութեամբ եւ ստուգաբանութեամբ:

(2) Յունարէնի մէջ եւս, նոյն ձեւով, կզակ բառը կը գործածուի մօրուք նշանակութեամբ: Պէտք է ըսել թէ հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ՝ կզակ եւ ծնօտ բառերը, երբ ակնարկութիւն չկայ մօրուքի, յաճախ ոչ կը համապատասխանեն իրարու, ոչ ալ յունարէն կամ եբրայերէն օրինակներուն: Այսպէս, «ոչ խորշոմեցան ծնօտք նորա» (Բ. Օր. ԼԴ. 7) նախադասութեան մէջ՝ ոմանք աչք թարգմանած են (սխալ), ոմանք նոյնութիւն (սխալ) կամ այտ (սխալ) ինչ որ մերոնք թարգմանած են ծնօտ (սխալ):

(3) Թէ ինչո՛ւ նուիրական էր մօրուքը, իսկ մօրուք գերծելը՝ սրբապղծութիւն, — այդ մասին ուրիշ առթիւ: Քանի դեռ դուրս չենք ելած Աստուածաշունչ Մատեանէն՝ հետաքրքրական է թերեւս ընթերցողին համար գիտնալ թէ նախատինքի ծանր արարք մը կը համարուէր կտրել մէկու մը մօրուքը, ինչպէս ըրաւ Ամոն թագաւորը՝ կտրելով Դաւիթի պատգամաւորներուն մօրուքը, կտրելով նաեւ հագուստներուն երկայնքը, մերկ ձգելով... ցտուէն վար (Բ. Թագ. Ժ. 14):

(4) Հին ժողովուրդներու մօտ, սովորութիւն էր հագուիլ, մօրուք կամ մազ յարդարել պայմանագրական ձեւով՝ ըստ տարիքի: Այսպէս, մասնաւոր արարողութիւններ կային գօտի կապելու, մօրուք արձակելու, մազ երկարելու, սուր կրելու, պարեգօտ հագնելու, արարողութիւններ՝ որոնք կը հաստատէին թէ ենթական լրացուցած է տարիքին համապատասխան շրջանը: Ըստ նոյն հին կանոնագրութեանց՝ երեսունէն ետքը կը տրուէր քահանայագործութեան կոչում զգալու կամ սէֆեր կրելու իրաւունքը:

(5) Ախորժաթափութեան ակնարկութիւնը, այստեղ, կը վերաբերի ոչ թէ ըմբոնումի, այլ ... սերումի, թէեւ կապարը (թուրքերէն՝ քէպէրէ, ֆրանսերէն՝ քափր) բուսական համեմ մըն է, որ միայն ըերնի՛ ախորժակ կը գրգռէ և ազդեցութիւն չունի միւս ախորժակին վրայ:

(6) Զատոկ Քահէն կը թարգմանէ.

«Les Anciens des Ghébal et gens experts».

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԵՐԵԿՈՆԵՐ

Ինծի համար, մեծ հրապոյր մը կայ, երբ յառաջացեալ իրիկուան մէջ, ռատիօն ինծի կը բերէ Պէթհովէնի սեմֆոնիին հետ, հեռաւոր Կրեմլինի հրապարակին վրայ հնչող խոշոր զանգակին իրար խառնուած ձայները:

Տիեզերքին յաւիտենական ձայները ...

Հիմա Եուկոսլաւիոյ ռատիօն է որ ինծի կը բերէ Վիվալտիի երաժշտութիւնը:

Դուրսը մեծ լուսին մը կայ — Գիւղին, երդիքներուն, ծառերուն, լեռներուն, ծովին վրայ ...

Դրան սեմին առջեւ, ճերմակ խոշոր շունս, Թուպին, կը ցատկրտէ իր ընկերոջը հետ, լուսինին մեծ լոյսին տակ: Պզտիկ կատուս, Լիլին, պատուհանիս առջեւը նստած, պիշ կը նայի լուսինին:

Կենդանիներուն կախարդն է լուսինը ..

Սենեակիս մէջ, մինչ Կրեմլինի մեծ զանգակին ձայնը կը զարնէ Թուսաստանի ծանր ժամերը, որոնց ներքեւ այնքան ճակատներ կը ճնշուին, եւ այնքան սիրտեր դէպի հեռուի բացերը կ՚երազեն, Եուկոսլաւիոյ խօսնակին թաւ գեղեցիկ ձայնը, հիմա կը ծանուցանէ քաղցրութիւններով լեցուն երաժշտութիւն մը: Անոնցմէ, որ եղած են մոռցնել տալու համար տիեզերքի մարդոց ճնշումը աշխարհին ցաւերուն, եւ անհաւատալի վերջաւորութիւնը ամէն մարդ էակի:

Սենեակիս մէջ, Լիբանանի խոշոր խընձորները անոյշ կը հոտին, սեղանին վրայ, հողէ ամանին մէջ: Մոռնալ... տեսնել միայն լուսինը եւ լսել երաժշտութիւն ...

×

Շատ պարզ է կեանքս այս գիշեր:

Դուրսը՝ անհուն լռութիւն մը, եւ շատ խոշոր աստղեր, քնացող գիւղին վրայ:

Պատուհանիս առջեւ տնկուած սեկուիյին ծառը, հոս գալէս ի վեր, մեծցած է, եւ իր երկարած ճիւղերէն մէկը, մեղմութեամբ, կը դպչի ապակիներուս:

Սենեակիս մէջ, թէյամանը սկսաւ սուլել կրակին վրայ: Գորգին վրայ, իր ամբողջ ճերմակութեամբ պառկած է խոշոր շունս, Թուպին, եւ ապահով կը քնանայ: Գոգս ալ հանդարտ կը քնանայ պզտիկ կատուս՝ Լիլին:

Կենդանիներուս այս վստահութիւնը ինծի հանդէպ, մեծ հպարտանք մը կու տայ ինծի: Գիտեն թէ զիրենք կը սիրեմ, եւ թէ չեմ կրնար երբեք չսիրել զիրենք, եւ ոչ ալ խաբել: Ճիշդ հակառակը մարդերուն, որոնք, ինչ որ ալ ընես եւ ինչ որ ալ ըլլաս, միշտ կը կասկածին ու կը փախչին:

Քովիս ցած սեղանին վրայ, ռատիօն ինծի կը բերէ տիեզերքին իրար խառնուած ձայները, որոնց մէջէն կը ջանամ զատել եւ ունկնդրել, ինծի անծանօթ եւ հեռաւոր նոր երաժշտութիւն մը. Անատգիւտ նոր տիեզերք մը հոգիիս համար ...

Բայց, տարօրինակ բան, ինքզինքս ապահով եւ երջանիկ կը զգամ, այս անպաճոյճ բաներուն մէջ:

Երանի տեւէր այս պարզ պահը, կեանքին ցուցնող ճանապարհին եզրին վրայ

×

Դուրսն եմ փոթորկոտ իրիկունին մէջ Շրջապատուած եմ բնութեան տարրերով եւ կենդանիներով: Ճամբուս վրայ կը հանդիպիմ այծերու, կովերու, էշերու

Մարդ չկայ: Ինչ լաւ է:

Կը քալեմ հովին մէջէն: Ցեխամնաց կատուներ կը փախչին ոտքերուս տակէն:

Դուրսը մնացած փոքրիկ սեւ այծ մը կը շոյեմ, եւ անոր վիզին անցուած, անձրեւէն թաց, կապոյտ ուլունքները կը դպչին մատներուս:

Հեռուն, լեռներուն գագաթներուն՝ կուտակուած են սեւ ամպեր, եւ կ՚իջնեն, մառնաւոր կշռոյթով մը, գիւղին վրայ:

Հիմա պիտի անձրեւէ: Շանթ մը արդէն փայլեցաւ: Հովը կը սաստկանայ, եւ դրկելով մարմինս, կը նետէ զիս յառաջ, յառաջ ...

Կը հասնիմ ինը նոճիներուն պարտէզը: Անոնք, այս իրիկուն, խենթերու պէս կ՚օրօրուին: Վայունջներ անոնց մէջէն: Հինէն մնացած ցաւերու հառաչներ թերեւս: Խոշոր, սեւ թռչուն մը, ողբացող շոճիներուն մէկուն մէջէն, ինքզինք ազատելով եւ լայնատարած թեւերը բախելով, կը խոյանայ դէպի ամպերը, եւ կը կորսուի անոնց մէջ:

Շանթը դարձեալ կը փայլատակէ: Այս անգամ, շոճիներուն ետեւի փոքր մատուռին քով թաղուած վանականին սեւցած շիրմաքարին վրայ.

Շանթին լոյսին տակ, կարծես վանականին խռովեալ դանկը կը տեսնեմ, ճերմակ մազերու խուրձի մը ներքեւ: Անոր աչքերը չկան:

Կ՚ուզեմ փախչիլ...

Կ՚երթամ պարտէզին ամէնէն ծայրը: Հոնկէ կ՚երեւայ Միջերկրականը:

Հին Պէյրութ քաղաքը ամփոփուած է իր մէջ, եւ իր վրայէն կ՚անցնին վաղնջական մեծ հովեր ...

Ինը շոճիներու պարտէզին ծայրէն նաեւ կ՚երեւայ վարը ձորին մէջ, Անթիլիասը, եւ ծովին եզերքը՝ հայ վանքը: Կը տեսնեմ շոճիներուն կողքին կանգնած եկեղեցիին յուզիչ խոշոր գմբէթը:

Անոր ետեւն է, որ հիւանդ պառկած է մեր աքանչելի կաթողիկոսը: Այս փոթոր

ՎԱՐԴԻՆ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ

Գեղեցիկ ծաղիկ մը, ծաղիկներուն գեղեցկագոյնը, վարդ մը սպիտակաթոյր՝ զոր զուրգուրոտ սիրով մը կը մշակէր վարդենիներու մասնագէտ ծերուկ պարտիզպանը.

Ամէն առաւօտ, արեւածագին հետ, կը բանայ ջերմանոցին դռնակը, ու փոկը բանալով թափանցիկ ջուրը՝ կը ցօղարշաւցնելով թափանցիկ ջուրը՝ կը ցօղարհասցնելով՝ սրսկելով թերթիկներուն վրայ ադամանդային բիւրեղներ:

— Ինչո՞ւ հավարդը կը մենախօսէր — որո՞ւ համար... խակապէս դեմար... գեղեցի՞կ եմ...:

Սակայն եւ այնպէս զարհուրելի մտածում մը զինքը կը տանջէր թէ գուցէ օր մը դժբախտութիւնը պիտի ունենար հեռանալու այդ խաղաղ պարտէզէն եւ այն թռչուններէն որոնք այնքան գեղեցկօրէն կը դայլայլէին: Ցարանճուն հպարտութեամբ՝ իր մէջ կ'աճէր ուրիշներու հանոյք պատճառելու նախազգացումը:

Առաւօտ մը, սակայն, ծերունի պարտիզպանը, մկրատը ձեռքին, տխուր եւ գողդոջուն մտաւ պարտէզ: Տիրաբար խօսող եւ խստաբարոյ ուրիշ անձ մը կ'ընկերանար իրեն: Անոնք ուղղուեցան դէպի վարդը ու սկսան քննել:

— Արդարեւ, հրաշալիք մըն է...:

— Արդեօք կարելի՞ է անոր խնայել եւ գոնէ օր մը եւս պահել, միջնորդեց ծերուկը:

— Ոչ... կտրեցէք:

Գողպատէ երկու շեղբերուն միջեւ նուաղողագոյն վարդը ցնցուեցաւ եւ գլխատուելով իր դիւրաբեկ փշարուէնէն՝ ինկաւ ծերուկին ձեռքին մէջ... յետոյ ուրիշի մը, ու գնաց փափկօրէն երկարիլ՝ տերեւներով յարդարուած կողովիկի մը մէջ, ուր արդէն բազմաթիւ ծաղիկներ տխրօրէն տարածուած էին: Այն առտուն, երբ այս դէպքը պատահեցաւ, մութն ու խաւարը պատեց վարդին համար ու եղաւ գերեզմանային գիշեր մը...: Ժամ մը ետքը սակայն նոր օր մը բացուեցաւ, օր մը դղրդագին, զօրչ եւ փոշեպատ, որ երբեք չէր նմանէր այն օրերուն երբ դեռափթթող վարդը ծնած էր խաղաղ եւ դունադեղ մեծ պարտէզին մէջ...

Կողովիկը բացուեցաւ: Վարդը նշմարեց այն անձը՝ որ պարտէզին սեփականատէրն էր: Անոր կ'ընկերանար կին մը՝ որ իսկոյն հիացումի աղաղակ մը արձակեց.

— Ամենագեղեցիկը՝ որ երբեք չէի տեսած, ըսաւ մեղմօրէն, միանգամայն սիրալի հայեցողութեամբ պահելով իր բազուկին վրայ սպիտակ վարդը:

Կինը զայն զարդարեց մութ գոյն եւ նուրբ մետաքսահիւս զոյգ մը լայն ժապաւէններով՝ որոնց մէջէն քնքուշ վարդը կարծես կը թրթռար: Պճնեց հնութեան պատկանող ծաղկանօթի մը մէջ եւ զետեղեց թաւիշէ սփռոցին վրայ, լոյսերով ողողուն ցուցափեղկին ճիշդ կեդրոնը: Եւ տողանցքը սկսաւ:

Ինչ բազմութիւններ տեսաւ այդ դեռափթիթ վարդը, առաւօտեան տասնէն՝ մինչեւ երեկոյեան հինգը...: Պարզապէս անզգայութեան մատնուեցաւ: Անցորդները իրենց նայուածքով կը դըդուէին ծաղիկը: Անոնց աչքերը կարծես կը փայլատակէին: Բազմաթիւ յաճախորդներ ներս կը մտնէին, ինչպէս վայելուչ պարոններ, նոր հարուստներ, սիգաճեմ կիներ, որոնք կ'ուզէին իրենց լանջազգեստներուն վրայ զետեղել վարդ մը՝ որ ըլլար ամէնէն գեղեցիկը:

Վարդին սրտիկը կը տրոփէր՝ ամէն անգամուն թեկնածու կը ներկայանային զինքը գնելու համար: Արդեօք որո՞ւ պիտի պատկանէր: Դիւրաթառամ ծաղիկը արդեօք ո՞ր ձեռքերուն մէջ պիտի իյնար: Յաճախորդները կը հարցնէին գինը, կը թօթուէին իրենց գլուխը, կը վարանէին եւ ի վերջոյ հասարակ ծաղիկ մը գնելով դուրս կ'ելլէին:

Ժամը հինգին մօտեցած էր, սեւազգեստ եւ վայելչօրէն հագուած սգաւոր կին մը ներս մտաւ, հանդարտ նայուածքով աչք մը պտըտցուց վաճառատան մէջ եւ ակնարկելով գեղեցիկ վարդին հարցուց.

— Ամէնէն լաւագո՞յնն է ասիկա:

Մարդը ներկայացուց սպիտակափայլ վարդը, կարմիրէն, հրագոյնէն, եւ նոյնիսկ կապոյտ վարդերէն աւելի գեղեցիկ:

— Ա՞յս է գեղեցկագոյնը, կրկնեց կինը:

— Այո...:

Կինը վճարեց պայծառափայլ վարդին գինը: Ան երջանիկ զգաց ինքզինքը, գըտաւ իր բոյնը այն երկու ձեռքերուն մէջ, թէեւ սեւ ձեռնոցներով պատած: Մտերմիկ երջանկութիւն մը թափանցեց մինչեւ իր քաղցրաբոյր թերթիկներուն մէջ: Ցամրաբար յառաջացաւ կինը փողոցներուն մէջէն, զգուշաւոր եւ ջանադիր, որպէս զի չճմլուի անցորդներուն հպումէն: Փոքրիկ վարդը դարձեալ մենախօսել ըսկըսաւ:

— Ո՞ւր կ'երթայ այս կինը, թերեւս իր յարկարաժինը, յարկարաժին մը չքեղ եւ տխուր միանգամայն: Մի գուցէ հիւանդի մը սնարին մօտ, ուր կը սպասէ դալկահար մամիկ մը: Ո՞վ գիտէ: Կարելի է նաեւ որ այցելէ գերեզմանաքար մը, որուն մէջ յաւիտենական քունով կը հանգչի անհետացող սիրելի մը: Այո, ո՞ւր կ'երթայ:

Կինը մտաւ եկեղեցի մը: Այս եկեղեցին ալ սպիտակ վարդին պէս՝ բոլորովին ճերմակ էր, լոյսով ողողուած, եւ բազմութեամբ լեցուած, սակայն այդ ուրիշ բազմութիւն էր, ուրիշ լոյս էր: Կինը նշմարեց ծերուկ քահանայ մը, յառաջացաւ եւ անոր երկարեց վարդը: Քահանան մեղմօրէն ժպտեցաւ ծաղիկին եւ յետոյ կնոջը, ու ըսաւ.

— Արժանավայել է Անոր:

Այս Անոր բառը իր մէջ կը մարմնացնէր խորհրդաւոր գաղտնիքի մը անհունութիւնը: Քահանան բարձացաւ աւագ խորանին սանդուխներէն եւ Անոր ոտքերուն առջեւ գտնուող ոսկեճաճանչ սրբանօթին տակ զետեղեց ձիւնաթոյր վարդը՝ որ Անոր պէս սպիտակ էր...:

Ամբողջ գիշերը եւ յաջորդ օրը մնաց հոն, լոյսը՝ լոյսին մէջ: Անոր առջեւէն կ'անցնէր հաւատացեալներու բազմութիւնը, հարուստներ, աղքատներ, ծերունիներ եւ մանուկներ, ազնուուհի տիկիններ եւ սպասուհիներ: Կը դիտէին զայն, բայց առ հասարակ կը նայէին Անոր որ գերիվեր էր անկէ:

Վարդը ինքզինք երջանիկ զգաց՝ որ իր գեղեցկութիւնը ունայնութիւն մը եղաւ Անոր քով: Երեկոյին քաղցրալուր երգերու մեծաշուք եւ հոգեթով արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ: Իր քաղցրաբոյր հոտէն բոլորովին տարբեր, խունկի եւ կնդրուկի հոգեզմայլ անուշահոտութիւնները՝ իրեն նեղութիւն պատճառեցին:

Վարդը խելամուտ եղաւ որ ինքը «տիրոջը» սուրբ զոհն էր: Այն ստեղծագործ Արարիչին՝ որ ծաղիկները գեղեցկաթոյր նկարակերտեց, աստղերը՝ լուսաւորեց եւ մանաւանդ ստեղծեց վեհ հոգիներ՝ աւելի գեղեցկագոյն քան ծաղիկները եւ աստղերը, եւ օժտեց անոնք բարեպաշտութեամբ:

Վարդը սկսաւ ծիւրիլ ուրախութեան, մեծանձնութեան եւ սիրոյ հիւծումով: Անիկա թէեւ գեղեցկագոյն ծաղիկն էր, սակայն նուիրուեցաւ վսեմին եւ վեհագոյնին: Անիկա դարձաւ հաւատաւորներուն գերազանցապէս ընծայքն, որուն երազանքովը միայն կ'ապրէր...:

Այժմ իր ամբողջ էութեամբ անձնատուր եղաւ: Թերթատուեցաւ յամրաբար եւ իր նուաստախոհ հոգին փչեց Տիրոջը ոտքերուն տակ, Հոգեվարքի վայրկեաններուն, հաւատացեալները իրենց աղօթագիրքը բացած՝ կը մօտենային եւ քահանայէն կը խնդրէին վարդի փոքրիկ թերթիկ մը, որ այլեւս սրբացած էր:

Մեծ երգեհոնին վերջին ողբաձայն երգերը վեհապանծ կամարը կը թնդացնէին «Երանի երկրաւոր անմարմն հոգիներուն» մաղերգով:

Արարիչը՝ զանոնք վերստին պիտի ծաղկեցնէ երկնային դրախտին մէջ:

ՓԻԼԻՓ Լ'ԷՌՄԻԹ

Հայացուց՝ ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

★

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՄԱՍ ԿԸ ԿԱԶՄԷ՞ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

●

«Ս. Միութիւնը մաս կը կազմէ Եւրոպայի: Ուստի հասարակաց մշակոյթ մը կայ, որուն վրայ կարելի է հասարակած միտք մը ստեղծել», ըսած է նախագահ Կրոնքի, ի պատիւ իրեն տրուած ընդունելութեան մը, Կրեմլինի մէջ:

Հաւանաբար, երբ այս խօսքերը կ'արտասանէր, Իտալիոյ նախագահը չէր գիտեր թէ լման մէկ դար առաջ յայտնի ռուս բնագէտ մը՝ Տանիլեւսքի բոլորովին այլ տեսակէտ մը արտայայտած է:

Ռուսիոյ համար, որ կը գտնուի երկու ցամաքամասերու եզրին, կենսական նշանակութիւն կը ներկայացնէ Ասիոյ եւ Եւրոպայի զատորոշումը կ'ըսէ Տանիլեւսքի:

Արդ, լատին եւ գերման ժողովուրդները, հասարակաց գծեր ունին, որոնցմէ ոչ մէկը կը գտնենք Ռուսաստանի անցեալին մէջ, որ ոչ մէկ մասնակցութիւն ունեցաւ հռոմէական կայսրութեան բաժանումին մէջ: Ան դուրս մնաց այս հաւաքականութենէն զոր Միջին Դարը «քրիստոնէութիւն» կը կոչէ:

Ան՝ անգիտակցեցաւ աւատապետական փրօսեսիւսը: Անծանօթ մնաց իրեն համար «ըսխոլաստիք» ըմբռնումները եւ գիտական պրպտումներու տեսութիւնը: Ինչ կը վերաբերի կրօնքին, վեց դարերու տիեզերականութիւնը չկրցաւ տեւական կապեր ստեղծել գերմանեւռոմանական եւ յոյն եւ սլաւական աշխարհներուն միջեւ: Պատճառը միայն վարդապետական սկզբունքները չեն, այլ երկու հակոտնեայ ըմբռնումներ հոգեկան կեանքի մը:

Ամէն քաղաքակրթութիւն — կ'ըսէ Տանիլեւսքի, կը սպառէ իրեն սնունդ տուող հիւթը: Եւրոպան ծաղկեցաւ, ան թեւակոխեց իր հասունութեան տարիքը եւ այժմ կրնայ միայն սպառիլ: Ռուսիա այլեւս ոչինչ կը գտնէ Եւրոպայի մէջ որ իրեն ներշնչէ պատմական եւ հոգեկան համախոհութեան զգացում մը:

Տոսթոյեւսքի եւս, իր կարգին, նոյնիմաստ տրամադրութիւններ ցոյց կուտայ: Իրեն համար «իրաւ ռուս» ըլլալ կը նշանակէ եւրոպական բոլոր հակամարտութիւններու հանդիպման դաշտին վրայ գտնուիլ: Կը նշանակէ հիմնել միութիւն մը, ոչ թէ Եւրոպայի մէջ, այլ Եւրոպայի դիմաց: Ռուսերը պէտք է ազատ պահեն իրենց ձեռքերը, առանց նկատի առնելու այն վարդապետութիւնները որոնցմէ կը ներշնչուէին արեւմտեան ժողովուրդները:

Այս ձեւով կը մտածէին, հարիւր տարի առաջ, ռուս երկու աչքառու դէմքեր, մէկը գիտնական միւսը գրագէտ:

Ցանդգնութիւն պիտի ըլլար մտածել թէ Ռուսիոյ մէջ տեղի ունեցած քաղաքական եւ ընկերային յեղաշրջումները ոչինչ ժառանգեցին հին հասկացողութիւններէն:

Հարց է սակայն թէ ցամաքամասերու միասնականութեան այս ըմբռնումը կրնա՞յ իր տեղը ունենալ ներկայիս երբ Ասիան իր խոր քունէն արթնցած նոր հեռանկարներ կ'որոնէ:

ՄՏՔԵՐ

Կրթեալ մարդու մը մէկ օրը աւելի երկար է, քան տգէտներու ամբողջ կեանքը:

ՍԵՆԵԿԱ

Մարդիկ յաճախ կը զգջան խօսած ըլլալնուն, բայց երբեք՝ լռած ըլլալնուն համար:

ՊԼՈՒՏԱՐԿՈՍ

Ստելէ յետոյ պէտք է լաւ յիշողութիւն ունենալ:

ՔՈՐՆԷՅԼ

Անգիտանալ գիտնալ իմաստութեան վերջին խօսքն է:

Մ. ՄԵԹԵՐԼԻՆԿ

կոտ իրիկունով, բնութիւնը կարծես կ'ընկերանայ անոր մեծ տառապանքին, իր վայուններով...

Անձրեւը սկսաւ չեղակի զօրաւոր հարուածներով: Ճակատիս վրայ կը զգամ ինկալը անոր խոշոր կաթիլներուն:

Շոյանքը անձրեւին եւ հովին՝ ճակտիս վրայ... Խաղաղանումը. անձրեւին եւ հովին՝ հոգիիս մէջ...

×

Փոթորկոտ իրիկունին մէջ մտայ տունս: Դուրը ամուր գոցեցի դուրսի հովերուն եւ շանթերուն դէմ: Խաղաղ եւ տաք սենեակը ընդունեցաւ զիս: Կարծես պատերը ուրախացան եւ գգուող թեւեր երկարեցան դէպի ինծի...

Կը բանամ ռատիօն: Ցանկարծ տերեւներուն ձայները դարձեալ կը շրջապատեն զիս:

Կը խորհիմ դաշտին մէջ մնացած պզտիկ սեւ այծին վրայ: Անիկա գտած ըլլալու չէ իր տանը ճամբան եւ զարմացած անշարժացած է՝ փոթորիկին մէջ...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Եւ որպէսզի դպրոցէն բոլորովին հեռանալը հասարակութեան վրայ յոռի տպաւորութիւն մը չթողուր, Արշակ՝ իր սովորական ձայնատարին՝ ծեր գանձապահին միջոցաւ գրոյց մը հանել տուաւ թէ ինք Փարիզ պիտի երթար ուսումը կատարելագործելու համար: Ամէն՝ քան այսպէս հոգալէն կարգադրելէն ետքը, երիտասարդը ինքզինքը ամբողջովին իր ծրագիրներուն գործադրութեանը նուիրեց:

Արդէն, իր խորունկ ու յօնական նայուածքներովը, իր նշանակալից եւ բարբառուն հառաչանքներովը, գրեթէ աղջկան երեսն ի վեր կը պոռար իր ներսը գռռացող փոթորիկը, երբ որ մինակ մընային իր խուցին մէջ կամ սրահը, նոյնիսկ մամային ներկայութեանը:

Շատ անգամ, գիշերային հաւաքման պահուն, տաքթօրը, իր վարպետին յիշատակէն սադրուած, մէկէնիմէկ թուղթի կտոր մը կը քաշէր կը հանէր գրպանէն, եւ ոտքի կանգնած, բեմբասացի մը պէս, ոտանաւոր մը կը կարդար, ընդհանրապէս սիրային, լուսին, աստղ, ծաղիկ, զարուն, սէր, յուսահատութիւն բառերուն անհեթեթ ու անյարիր մէկ շաղապատումը, զոր կերտելու համար իրարու քով բերած էր զանազան հեղինակներու քերթուածներէ գողցուած տողեր, երբեմն ամբողջ տուներ:

Մաման եւ մանկամարդ աղջիկը, հիացկոտ նստուածքներով, զմայլական յափշտակութեամբ մտիկ կ'ընէին այդ յանկարծաբանութիւնը, բանաստեղծին մեղուշ, թրթռուն, դաշնակաւոր ձայնին յուզող շեշտերէն մագնիսուած, իրենց դէմքին աքանչացման արտայայտութիւնը այնքան աւելի մեծ ըլլալով որքան արտասանուած բանաստեղծութիւնը անհեթեթ ու անիմաստ ըլլար:

Երիտասարդին այս բեմական չարժըռածքները տարօրինակ տպաւորութիւն մը առաջ կը բերէին աղջկան վրայ: Եւ երբ որ քերթուածին ամէնէն խանդական եւ ցայտուն կէտին հասնէր աչքը, տարփալից ու նուաղուն, աղջկան նայուածքին խառնէր, այս վերջինը անուշ ու գինովցնող սարսուռներով կը դողար, ալ չուրջի իրերը չտեսնելով, ալ մոռնալով իր կացութիւնը:

Մինչ բոլորովին տարբեր էր մամային տպաւորութիւնը, տաքթօրին բանաստեղծական այս պոռթկումներուն առջեւ: Քերթուածին գեղարուեստական արուութիւնը կամ արտասանողին ձայնին քաղցր ելեւէջները, յուզիչ շեշտերը չէին որ կը գինովցնէին զինքը. այլ սա չոր ու մերկ գաղափարը թէ իր զաւակը՝ տաղանդով՝ ոչ միայն գիտութեան մարդ մը կը ներկայանար, այլեւ գրականութեան: Օր մը, իր մէջ պէտք մը ծագեցաւ հանրութեան ալ իմացնելու իր զաւկին այս պահծու եւ կրկնակի առաքինութիւնը: Վերջապէս շատ սեղմ շրջանակի մը մէջ էր որ բանաստեղծը կը լսուէր, կը գնահատուէր, կը հաւնուէր:

Անիրաւութիւն, զրկանք էր ասիկա: Մարկոսեան գերդաստանին համբաւին ու փայլին դէմ հարստահարութիւն մը: Ուստի թախանձանօք պահանջեց տաքթօրէն որ այդ քերթուածները հրատարակել տայ լրագիրներու մէջ:

Ջեռնածուն, որ կը հասկնար իր այդ կարծեցեալ բանաստեղծութեանց բովանդակ ծաղրելիութիւնն ու խաղքութիւնը, դժկամակութիւն ցուցուց, մանաւանդ ծանրանալով սա կէտին վրայ թէ իր այդ վսեմ ու գեղեցիկ գրուածքները հրատարակելու արժանի հայ թերթ չկար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բնակչու - թեան ընդհ. թիւն է՝ 179·300·000 : Պաշտօնական մարմինները կը յայտարարեն թէ անցեալ տարուան վրայ շուրջ երեք միլիոնի յաւելում մը կայ : Վերջին յի - սուն տարիներուն, բնակչութեան թիւը կրկնապատկուած է : Իգական սեռը կը գերազանցէ արականը՝ 1·800·000ով :

ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ, Նոպէլեան մրցանակին արժանացած ռուս մեծ գրագէտը տօնած է իր ծննդեան 70ամեակը : Այս մասին ոչ մէկ խօսք Մոսկուայի ձայնասփիւռէն եւ ոչ մէկ արձագանք Խ. Միութեան մամուլին մէջ :

ՖԻՎԸՆԻ առողջական վիճակը բարե - լաւուած է, կը հաղորդեն Լոնտոնի թերթերը : Մինչեւ վերջերս ծանր կը նկատ - ուէր :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնս շնորհակալու - թեամբ ստացած է Վիէնի Բարեկամա - կան Միութեան ներկայացուցիչ Պ. Բալթօպետրոսեանէ 50 Ն. Ֆ., ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան :

×

Այրի Տիկին Փայլիկ Ժամկոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ժամկոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Փօլ Անտոնեան եւ զաւակը, բոլոր ազգական - ները խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, հեռագրով եւ նուիրատուու - թեամբ իրենց մասնակցութիւնը բերին ի - րենց ողբացեալ ամուսնոյն, եղբօր, ա - ներհօր եւ կնքահօր դառնակսկիծ անա - կընկալ մահուան առթիւ : (51 տարեկա - նին) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան :

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի) : Ապրիլ 17ին

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13ին, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24. Ամպասադէօրի շքեղ սրահին մէջ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի :

Կը նախագահէ Ընկ. Հ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Երգեր Նոր Սերունդի կողմէ : Մեներգ՝ Օր. Վ. Մուրատեան, Տիկին Ռըստիկեան, Տիկին Սիրարփի Փերսիճեան (Վալանսէն), կենդանի պատկեր՝ Հայր եւ որդի դէմ դիմաց : Ծարժանկար՝ Սիճէ Ղազօ :

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամեան, Բարսեղեան եւ ընկ. Յ. Մաթոսեան :

Պիւֆէ : Մուտքը ազատ է :

Հայկական մթնոլորտ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին : Հանդէս եւ պարահանդէս :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250) : Դիմել Յառաջի հասցէով :

Գումարները ղրկել մանտա - քարտով միայն :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ :

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրիէ - Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ :

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր :

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամոյի մէջ :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ :

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին :

Նախաձեռնութեամբ ՁՈՄի, Սալ Քատէի մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Ճնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 8019

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու համար 3 Ն. Ֆ. :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 16 FEVRIER 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8724 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4525

ՖՐԱՆՍԱ՝ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ Դ. ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՈ՜ՒՌԱ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ Կ'ԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԳՈՀ ՉԷ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻՆ ՊԱՅԹՈՒՄԷՆ

Ինչպէս կը սպասուէր, Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին հիւլէական Ֆրանսական առաջին ռումբը պայթեցաւ Ռեկանի մէջ: Քառորդ ժամ ետքը, Հանրապետութեան Նախագահութեան դիւանը հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէր. — Ֆրանսական Հանրապետութեան եւ Հասարակապետութեան Նախագահը՝ կը յայտնէ թէ Փետրուար 13ին, ժամը 7ին, նկատի առնելով օդերեւութաբանական շատ նպաստաւոր պայմանները, հրաման տրուեցաւ որ Ռեկանի հարաւ-արեւմուտքը, Թանեզրուֆթի սահարական անապատին մէջ, պայթումի տրուի հիւլէական ռումբ մը:

Պայթումը տեղի ունեցաւ զօրութեան եւ ապահովութեան նախատեսուած պայմաններուն մէջ:

« Մեքենան դրուած էր աշտարակի մը վրայ, գործածուած պայթուցիկը՝ փլիւթոնիոմն էր:

« Սահարայի եւ դրացի երկիրներու բնակչութեանց ապահովութիւնը ամբողջովին ապահովուած էր:

Զօրավար տը Կոլ երկրին երախտագիտութիւնը կը յայտնէ այս յաջողութեան սատարողներուն — Նախարար եւ գիտուն, սպայ եւ ճարտարագէտ, ճարտարարուեստ եւ թեքնիքի վարպետներ: Այսպէս, Ֆրանսան, շնորհիւ միայն իր ազգային ճիգին, կրնայ ամրապնդել իր, Հասարակապետութեան եւ Արեւմուտքի պաշտպանողական ուժը:

« Միւս կողմէ, Ֆրանսական Հանրապետութիւնը աւելի ի վիճակի է, զգացնելու իր ճիգը ատոմական ուժերու միջեւ, հիւլէական ապազինման համաձայնութեանց համար »:

Հանրապետութեան Նախագահը շաբաթ առաւօտ հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Կիյոմայի՝ որ պատուիրակ-նախարարի պաշտօնն ունի վարչապետին մօտ. — Հուռա՛, Ֆրանսայի համար: Այս առաւօտուընէ ի վեր աւելի զօրաւոր է եւ աւելի հպարտ: Ի սրտէ, շնորհակալութիւն՝ ձեզի եւ բոլոր անոնց որ իրեն (իմա՝ Ֆրանսա) համար գլուխ հանեցին այս փառաւոր յաջողութիւնը »:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Ընդհանուր ձեւով ֆրանսական ռումբին պայթիւմը ոչ մէկ անակնկալ պատճառեց: Ֆրանսայի մէջ լուրը գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ բացի ծայրայեղ ձախ շրջանակներէն:

Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ եւ Քոլէժ տը Ֆրանսի դասախօս՝ Լուի Լըփրէնս-Ռենկէ շահեկան յայտարարութիւն մը ըրած է որուն մէջ կը շեշտէ թէ մասնագիտական մարզին մէջ, Ֆրանսացի գիտուններու, ճարտարագէտներու եւ սպաներու աշխատանքը արագ եւ գնահատելի եղած է: Գիտունը կ'աւելցնէ. — «Հիւլէական ընդհանուր պայթումներու մէջ, մերինը օտար երկու հարիւր պայթումներէ ետքը կու գայ եւ նորութեան բացառիկ երեւոյթ մը չի ներկայացներ: Զարգացներ նաեւ կարգ մը առաւել կամ նուազ առաջինի վրդովումներ, դրացի երկիրներէ եկած. Հիւլէական ընդհանուր զէնքերու կարգին, ֆրանսական ռումբը, փոքր կարեւորութիւն ունի: Եթէ ատոմական ակումբին մաս կազմելու համար, պայթիւնը անհրաժեշտ էր, այն ատեն կ'արդարանայ »:

ԺԱՔ ՍՈՒՍԹԵԼ (Նախկին նախարար, հեռացուած) իր միակ ճիգերով, Ֆրանսան հասաւ հիւլէական պետութեանց աստիճանին:

ՓՕԼ ՌԵՆՕ (անկախ պարագլուխ, նախկին վարչապետ) — Մեծ դէպք մըն է: Վերին ժողովին մէջ, Ֆրանսան այլեւս Մեծերու կարգին փոքր մը չէ: Հարց է թէ հիմա, Ամերիկացիք պիտի՞ հաղորդեն մեզի հիւլէական այն գաղտնիքները որոնք ծանօթ են Հակառակորդին:

ՏԱՆԻԷԼ ՄԱՅԵՐ — Ֆրանսական մեծութեան մասին, հաւանաբար ներկայ վարիչներէն տարբեր տեսակէտ ունիմ: Չեմ հաւատար որ այս պայթիւնը բան մը կ'աւելցնէ Ֆրանսայի վարկին, գիտական կամ քաղաքական մարզի մէջ: «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան Համար» կուսակցութիւնը զեկոյց մը հրատարակած է որուն մէջ կը շեշտէ թէ շնորհիւ Ռեկանի պայթումին Ֆրանսան ամբողջովին մեծ պետութիւն մը դարձած է եւ հպարտ է որ Ֆրանսան այս նպատակին հասած է առանց օտար օժանդակութեան:

Ընկերվարական Ինքնավար կուսակցութիւնը (Տէփրէօ) ուժգնօրէն կը բողոքէ, աւելցնելով թէ Ֆրանսական ռումբ մը շինելու գաղափարը վտանգաւոր եւ աւելորդ է, եւ սուղի կը նստի պետութեան ելեւմուտքին վրայ, առանց ոչ մէկ օգտակարութեան ազգային պաշտպանութեան համար:

Համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօն յայտարարութիւն մը ըրաւ, որուն մէջ կը շեշտէ թէ Սահարայի պայթիւնը դէմ է Ֆրանսայի եւ խաղաղութեան շահերուն:

Արտասահմանի մէջ միայն դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետն է՝ Տոքթ. Ատընաուըր որ անվերապահօրէն իր հաւանութիւնը տուած է: Անկէ դուրս վերապահութիւն, դժգոհութիւն եւ ընդդիմութիւն կայ ամէն կողմ:

Առաջին դժգոհը Ամերիկան է: Դառն եւ պաղ ընդունելութիւն մը կ'ընէ արտաքին նախարարութիւնը: Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակները կ'աւելցնեն նաեւ թէ այս պայթիւնը չի նշանակեր որ Հիւլէական Ակումբին դռները բացուին Ֆրանսայի առջեւ:

Մոսկուա «ցաւով» կ'արձանագրէ պայթումը. «ցաւալի է որ Ֆրանսական կառավարութիւնը նկատի չառաւ միջազգային հանրային կարծիքը եւ հիւլէական ռումբ մը պայթեցուց Փետրուար 13ին», կ'ըսէ «Թաս» գործակալութիւնը:

Անաստաս Միկոյեան, որ շաբաթ Քուպա կը գտնուէր, այս առթիւ յայտարարած է թէ Ֆրանսական պայթիւնը նոր կացութիւն մը կը ստեղծէ, ինչ կը վերաբերի մեծ պետութեանց հիւլէական փորձերը դադրեցնելու հարցին:

Խորհրդ. Միութիւնը պաշտօնապէս յայտարարած է նաեւ որ եթէ նոր պայթիւններ տեղի ունենան Արեւմուտքի մէջ, Խորհրդ. Միութիւնը չի կրնար անտարբեր մնալ:

Ճափոն իր կարգին, հեռագիր մը ղրկելով Փարիզի իր դեսպանին ցաւ կը յայտնէ այս պայթիւնին առթիւ:

Ղանայի մէջ, ինչպէս նախատեսուած էր բողոքը աւելի ուժգին է: Վարչապետ՝ Քվամէ Ն'Քրումա ձայնասփիւռ ճառով մը յայտարարեց թէ Ղանայի Ֆրանսական բոլոր ստացուածքները արգելքի տակ պիտի առնուին, սպասելով որ Ռեկանի փորձին արդիւնքները բնակչութեան վրայ յայտնուին:

Նեհրու կը յայտարարէ թէ դէմ է հիւլէական որեւէ պայթումի:

Պելկրատի կառավարութիւնը մտահոգ է, մտածելով թէ այս պայթումը կրնայ հետեւանքներ ունենալ Եուկոսլաւիոյ մէջ.

Գահիրէ կը յայտարարէ. — Ֆրանսական կառավարութիւնը որ մաքրագործի պէս վարուեցաւ Ալժերիոյ մէջ, նոյն ձեւով կը վարուի բովանդակ Ափրիկէի դէմ:

Ալ Կումհուրիէթ կը գրէ նաեւ. — «Ռումբ մը չէ զոր տը Կոլ պայթեցուց, ինքզինքը պայթեցուց: Իր քաղաքականութեամբ տը Կոլ անցեալին մէջ կ'ապրի: Կ'ուզէ Նափոլէոնը ըլլալ, բայց միակ կարելիութիւնը որ իրեն տրուած է, անոր ճակատագիրը ունենալն է: Իր ռումբով, միայն ինքզինքը կրնայ խաբել »:

Կարմիր Չինաստանի համար Ֆրանսան կ'արհամարհէ հանրային կարծիքը:

ՄԱԿը վիրաւորուած կը զգայ ինքզինքը, որովհետեւ ընդհանուր ժողովը բանաձեւ մը քուէարկած էր խնդրելով որ Ֆրանսան հրաժարի այս պայթումի գաղափարէն:

Փրակայի ձայնասփիւռն ալ կ'արձագանգէ. — Բռնաբարում մըն է: Ֆրանսան բռնաբարեց ՄԱԿի բանաձեւը:

Համակրութիւն ցոյց տուող այն հազուագիւտ երկիրներու կարգին, կ'արժէ յիշել Յունաստանը: Անկախ՝ Էթնոս թերթը կը գրէ թէ «Ֆրանսական մեծութիւնը վերահաստատուած է »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՐՈՒԻ նախագահը Փրատօ, երկուշաբթի Փարիզ ժամանեց: Օսթերլիցի կայարանը զինքը դիմաւորելու գացած է Զօր. տը Կոլ: Ի պատիւ Նախագահին կազմակերպուած են պաշտօնական ընդունելութիւններ: Փրատօ կը մնայ մէկ քանի օր:

ՔՈՒՊԱՅԻ եւ Խ. Միութեան միջեւ ստորագրուեցաւ առեւտրական համաձայնագիր մը, որուն հիման վրայ Խ. Միութիւնը յաջորդ հինգ տարիներուն տարեկան հինգ միլիոն թոն շաքար պիտի գնէ: Իր կարգին Քուպա պիտի ստանայ հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը, վճարելի տասներկու տարուան ընթացքին, 2ուկէս առ հարիւր տոկոսով: Ուաշինկթըն շատ դժգոհ է այս համաձայնագրէն եւ դիտել կու տայ թէ Խ. Միութեան հինգ միլիոն թոն շաքար գնելը Քուպայէն, երբ պէտք չունի, ցոյց կու տայ թէ քարոզչական յատկանշական փաստ մըն է քաղաքական նպատակներու հասնելու առեւտրական փոխանակութեանց պիտակին տակ: Միաժամանակ, պիտի վերահաստատուի երկու երկիրներու դիւանագիտական կապը (դադրած 1952 Ապրիլէն ի վեր): Խ. Միութեան անունով համաձայնագիրը ստորագրած է՝ Ա. Միկոյեան:

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ Օսլօ (Նորվեկիա) հասած է եւ ընդունուած արտաքին Նախարարութեան կողմէ: Ուսանողական ընկերակցութեան հաւաքոյթին խօսած է ճառ մը որ շատ գէշ տպաւորութիւն ձգած է եւ առիթ տուած որ ուսանողները խնդան եւ բացագանչեն: Խնդուքի առիթ տուած է երբ յայտարարած է թէ «մեր երկրին մէջ ոչ մէկը բանտ կ'առաջնորդուի իր քաղաքական համոզումներուն համար»: Զայրոյթ յառաջ բերած է երբ պատասխանելով Հունգարիոյ դէպքերուն, յայտարարած է՝ «Հունգարիոյ կառավարութեան խնդրանքով էր Պուտափեշտ մտանք »:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԼՕՔԷՆ ՆԵՐՍ

●

ՊԵՐԼԻՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ ՎԷՃԻ ԴՈՒՌ ԿԸ ԲԱՆԱՅ

Երկար ժամանակ, քաղաքական աշխարհին ուշադրութիւնը պիտի շարունակէ կեդրոնանալ Պերլինի վրայ: Այս հարցին շուրջ յստակ է Խ. Միութեան դիրքը, արդարեւ Խրուշչեւ բազմաթիւ անգամներ պահանջեց որ արեւմուտքը քաշուի Պերլինէն եւ Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքի արեւմտեան բաժինը վերածուի «ազատ գօտիի»: Մեկնութեանց չի կարօտիր թէ ի՞նչ նպատակներով եւ հեռանկարներով Խ. Միութիւնը կ'ուզէ «հեռացնել արեւմուտքը» Պերլինէն:

Սեպտեմբեր 27ին, Քէմփ Տէյվիտի մէջ Խ. Միութեան վարչապետը եւ Ամերիկայի նախագահը սկզբունքով համաձայնեցան մինչեւ յառաջիկայ վեհաժողով առկախ ձգել հարցը: Պատճառներ կան մտածելու թէ Ուաշինկթըն եւ Լոնտոն այժմէն համաձայն են որոշ զիջումներ ընելու Մոսկուային: Նախապէս Ժընեւի մէջ (անցեալ Մայիսին) արեւմտեան երկու երկիրներն ալ առաջարկներ ներկայացուցին՝ Կրեմլինին, որ ի դէպ մերժեց ընդունիլ:

Արեւմտեան Գերմանիոյ կարծիքով՝ որ եւ է զիջում ընել համազօր է Գերման ժողովուրդը յուսալքելու եւ դաւաճանելու:

Ատընաուըր բազմիցս յայտարարեց թէ պէտք է պահպանուի Պերլինի ներկայ գոյավիճակը. — « Եթէ երբեք վերաքննուի Պերլինի գոյավիճակը, ապա պէտք է միաժամանակ քննել երկու Գերմանիաներուն միացումը եւ հաշտութեան դաշնագրի մը ստորագրումը »: Պոն, միաժամանակ իրեն կ'ուզէ վերապահել վեթոյի իրաւունքը:

Այս անզիջող քաղաքականութիւնը, սակայն, որոշ դժգոհութեան ալիք մը ստեղծած է, յատկապէս Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութենէն ներս: Արդարեւ՝ խօսք առնելով Անգլիոյ խորհրդարանին առաջ, Հիլի (աշխատ.) հարցապնդած է արտաքին նախարար՝ Սելվին Լօյտը եւ ուզած է գիտնալ Անգլիական կառավարութեան դիրքը Պերլինի հարցին նկատմամբ:

Նոյն առթիւ աշխատաւորական ներկայացուցիչը խիստ կերպով քննադատած է « Գերմանիոյ հրթիռներու յանձնումը »: Աշխատաւորականները կը պնդեն թէ Ատլանտեան Ուխտին գլխաւոր նպատակը պաշտպանողական է եւ ոչ յարձակողական, այլ խօսքով Եւրոպայի սրտին վրայ կեցած դաշնակից ուժերը պիտի կասեցնեն խորհրդային յառաջխաղացումը: Արդ, ի՞նչ իմաստ ունի Գերմանիան զինելը հիւլէական զէնքերով:

Արտաքին Նախարարը դիտել տուած է թէ Գերմանիան վերազինելու համաձայնութիւնը կայացած է 1950ին, այսինքն աշխատաւորականներուն կառավարութեան գլուխ գտնուած ժամանակ:

« Պէտք չէ ամուսնալուծենք Գերմանիան Ատլանտեան Ուխտէն: Եթէ նման բան մը պատահի, անխուսափելի կերպով զինքը պիտի նետենք ազգայնամոլութեան գիրկը» ըսած է՝ Լօյտ:

« Տէյլի Թէլէկրաֆ» որ կը նկատուի անգլիական կառավարութեան պաշտօնական բերանը, դէմ է Գերմանիոյ վերազինումին (խօսքը միայն հիւլէական զէնքերու մասին է): Թերթին կարծիքով պէտք է խուսափիլ եւ չյանձնել Գերմաններուն հիւլէական հրթիռներ եւ ռումբեր:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Է. ՏԱՐԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1960

Կարօ Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրքին» Է. հատորը, ինչպէս նախորդ վեց տարիները, իր բոլոր բաժիններով տարուան լաւագոյն հրատարակութիւնն է։

Երբ հատորը թերթատել կը սկսինք, անցնող շրջաններու ուրիշ տարեգիրքերու յիշատակները մեզ կը յաճախեն։ Այլեւս անհրաժեշտութիւն մըն է նման հրատարակութիւն մը։ Կար ատեն մը երբ որեւէ տարեգրքի մէջ ժամանակակից գրագէտներուն աշխատակցութիւնը կը փնտռէինք։ Հատորը անոնց ժամադրավայրն էր։ Տարին անգամ մը անոնք քով քովի, երբեւ թէ քննութեան մը համար ընթերցողներուն կը ներկայանային։ Պարագան գրեթէ նոյնն է ներկայ օրերուն համար ալ։ Ամէն գրող կը փորձէ իր լաւագոյնը տալ։ Թէեւ տարուան մը կեանք ունի հատորը, բայց ճիգը զգալի է ամէն մէկ էջին վրայ։ Մանաւանդ ընդհանուր ճիգն ու աշխատանքի դրոշմը, որոնցմով Կարօ Գէորգեան այլեւս կը դառնայ անմրցելի՝ տարեգիրքերու գրականութեան մէջ, տարեգիրքերու պատրաստութեան արուեստին մէջ։

1960ի հատորն ալ նոյնքան ճոխ է եւ խնամով պատրաստուած, ինչպէս նախորդները։ Զգալի են նաեւ որոշ զարգացում, հետեւողականութիւն եւ դասաւորումի ճաշակ։ Գրական եւ Արուեստի աշխարհները, հայ եւ օտար արուեստագէտներու մասնակցութեամբ, ընթերցողներուն հպարտութիւն կը ներշնչեն։ Հայաստանի եւ արտասահմանի բոլոր վաստակաւոր գրագէտներուն եւ արուեստագէտներու ներկայութիւնը հաճոյքով կը դիմաւորուի։

Վեցերորդ մասը ամբողջովին նուիրուած է Հայաստանի մշակութային հիմնարկութիւններուն, ուր կը գտնենք նաեւ Երեւանի Պետական Գրադարանը իր չորս միլիոն երեք հարիւր հազար գիրքերով, ինչպէս նաեւ Հայաստանի բնակչութեան 1959ի մարդահամարին արդիւնքը 1.767.825 հոգի։

Եօթներորդ մասը նուիրուած է Ցունահայ գաղութին, հին օրերէն մինչեւ մեր օրերը։ Այլեւս աւանդութիւն մը դարձաւ ամէն տարի գաղութ մը ներկայացնելու աշխատանքը։ Այսպէս Կարօ Գէորգեան իր տուրքը կուտայ բոլոր բաժիններուն, եւ ընթերցողները հոն կը գտնեն հայ կեանքը երէկ եւ այսօր, կէս բժշկական, կրօնական — եկեղեցական, երգիծանք, մարզաշխարհ, անցքերը անցեալ տարեշրջանին եւ մահագրութիւն։ Ամբողջ հատորը ճոխօրէն նկարազարդուած։

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի կը նկատեմ երրորդ բաժինը, որուն խորագիրն է ՆՇԽԱՐՆԵՐ։ Տարեգիրքին այս բաժինը միայն պիտի բաւէր որ ջերմօրէն շնորհաւորէինք հեղինակը, որովհետեւ այս թանկագին նշխարներն են որ կ'արդարացնեն նման հրատարակութեան մը գոյութիւնը։ Գրական էջերը եւ քերթուածները կրնան կորսնցնել իրենց այժմէականութիւնը ժամանակի ընթացքին։ Բայց այն մասունքները, զոր հաւաքած, ամփոփած եւ լոյս ընծայած է Կարօ Գէորգեան, միշտ պիտի պահեն իրենց նորութիւնը։ Այդ էջերուն մէջն են անտիպ ու մոռցուած էջեր, արձակ գրութիւններ ու բանաստեղծութիւններ, հին նամակներ եւ նկարներ։ Ինչպէս որ հեղինակը գուրգուրանքով մեզի կը ներկայացնէ այդ էջերը, նոյն գուրգուրանքով ու ոգեկոչումով կը հետեւինք բոլոր այդ դէմքերուն եւ խորհրդածութիւններուն։ Այդպիսի էջեր են Անդրանիկի ձեռագիր նամակը եւ նկարը իր թիկնապահներով, Գարեգին Խաժակի վկայականը, զոր ան ստացած է 1886ին, երբ Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանը կ'աւարտէր։ Խմբանկար մը, որուն մէջ Կոմիտաս Վարդապետ կ'երեւի, երբ Աղեքսանդրիա էր, ինչպէս նաեւ Հայոց Հայրիկին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս օծուիլը, Ցովհ. Արվազովսկիի մէկ նամակը, ուղղած՝ Ցարութիւն Փաշա Տատեանի 1888ին, Լեւոն Խասճանեանի մէկ անտիպ քերթուածը, «Գեղօն Հայոց Բարբառին» խորագրով եւայլն։

Այս բաժնին մէջ են Ստ. Մալխասեանցի թիւով ինը նամակները, գրուած Վահրամ Եպիսկ. Մանկունիի եւ Մաղաքեան Արք. Օրմանեանի, քաղուած՝ Նուպարեան Մատենադարանի՝ Վահրամ Եպիսկ. Մանկունիի դիւանէն։

8 Հոկտեմբեր 1881ին Ս. Պետերբուրգէն գրուած նամակէն կ'արժէ պարբերութիւն մը մէջ բերել, տեսնելու համար որ ութսուն տարի առաջ ուսանողի մը վիճակը աւելի տանելի ու լաւ չէր ինչպէս այսօր։

«... Ես իմ կողմից էլ վարժապետի վարձք տալ կարող չեմ, վասնզի իմ ամսական 48 րուբլին հազիւ հազ ինձ բաւական է. ահա մի փոքր հաշիւ, որից պարզ կը տեսնէք, որ ես որչափ էլ կամենամ, չեմ կարող շռայլ ապրել։ Ամսական սենեակ քսան րուբլի, ճաշ ինը րուբլի, թէյ, շաքար, հաց եւ իւղ եօթը րուբլի, լուացք եւ նաւթ երկուկէս րուբլի, գումար 39 րուբլի 50 կոպէկ։ Մնում է ութ րուբլի 50 կոպէկ, որով մանր ծախսերս պէտք է հոգամ, այսինքն թուղթ, գրիչ, նամականիշ, ծխախոտ, կառք, թատրոն, լրագիր, սպիտակեղէն, կօշիկ, կրկնակօշիկ, հագուստ եւայլն։ ... Ես կանխիկ խնդրում էի, որպէս զի տարեկան ծախսերս կարողանամ հէնց այժմ հոգալ, վասնզի հագուստս մաշել է եւ ես ամաչում եմ մի պատուաւոր ընտանիքի մօտ գնալ։ Բայց այս մասը ձեր կամքին, եթէ դուք կասկածում էք, որ փող ստանալուս պէս իսկոյն կը մսխեմ, վարուեցէք ինչպէս ձեզ հաճելի է։ Միայն թէ ես այդ սովորութիւնը չունիմ. փողն յիմարաբար մարդ կարող է շռայլել, երբ հարբած է. ես բաղդաւորաբար այդ սովորութիւնը չունեմ»։

Միւս նամակներուն մէջ ալ նոյնքան դառնութիւն կայ, երբ՝ մանաւանդ 1882ին ուսանողի իր նպաստը կը դադրեցնեն, առարկելով թէ Ստ. Մալխասեանց որոշած է օտարուհիի մը հետ ամուսնանալ։ Թէեւ այդ գաղափարէն եւս կը հրաժարի։

Կարօ Գէորգեան քաջալերութեան արժանի է։ Ընթերցողներուն դրական վերաբերումէն կախուած է, ինչպէս եօթը տարիներէ ի վեր, որպէսզի ան շարունակէ իր սկսած գործը, հետզհետէ աւելի ճոխացնելով, աւելի զարգացնելով։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Ց. Գ.— Երբ 1959 տարուան «Ամէնուն Տարեգիրք»ին մասին կը խօսէինք այս սիւնակներուն մէջ, երկու դիտողութիւն կ'արձանագրէինք, զորս խմբագիրը նկատի կ'առնէր։ Առաջինը այդ դիտողութիւններէն արտասահմանեան գրողներուն անբաւարար մասնակցութեան պարագան էր։ Անշուշտ դժուար է եթէ ոչ անկարելի, բոլոր որակաւոր գրողներուն մասնակցութիւնը ապահովել։ Անցեալին մէջ գրողներուն ինքնայօժար մասնակցութիւնը ապահովուած էր, որովհետեւ այն ատեն բազմաթիւ չէին գրական օրկանները, եւ գրողները տարեգիրքերը ժամադրավայր կը նկատէին աշխատակցելու։ Ներկայիս մեր գրողներուն համար նուազ հրապուրիչ է այդ մասնակի աշխատակցութիւնը։ Անոնց հոգերը շատ են եւ դառնութեամբ լեցուած են նոյնիսկ գրականութեան եւ արուեստի հանդէպ ընդհանրապէս։

Երկրորդ դիտողութիւնս լիակատար ցանկի մը բացակայութիւնն էր։ Կարօ Գէորգեան կը գրէ 1960ի հատորին մէջ «Մ. Պարսամեան շատ գոհ պիտի ձգէր մեզ, եթէ այս ուղղութեամբ թելադրէր գործնական ձեւ մը, եւ ըսէր թէ իւրաքանչիւր հարիւրաւոր մեծ ու փոքր նիւթերէն ո՛ր մէկը պէտք է առնուի ցանկին մէջ եւ ո՛ր մէկը դուրս ձգել»։

Մեր թելադրութիւնը շատ պարզ է 650 էջերուն վրայ, մէկ պրակ, այսինքն 16 էջ պէտք է յատկացնել ցանկին։ Ամէն մէկ բաժինէն մէկ էջ կրճատելով, վստահ եմ, այդ նպատակը յաջողօրէն կ'իրագործուի, առանց որեւէ նիւթ դուրս ձգելու։

Մ. Պ.

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԲՈՎԷՆ

ՏԱՐՎԻՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

«Յառաջ» Դեկտեմբեր 5ի իր թիւով ներկայացուցած էր անգլիացի հռչակաւոր գիտուն Տարվինի գլխաւոր գործին (Տեսակներու ծագումը) բնապատմագիտական տեսութեանց կարեւոր կէտերը, այդ գիրքին հրատարակութեան հարիւրամեակին առթիւ։

Աւելորդ չըլլար անգամ մըն ալ անդրադառնալ այնքան աղմուկ հանած այդ գիրքով յայտնուած միտքերուն՝ ներկայացնելով նաեւ հեղինակին հետազօտական արշաւն ու ատոր առընչութեամբ կենսագրական նօթեր, ինչպէս նաեւ բընապատմական նորագոյն ըմբռնումներէ չահեկան մանրամասնութիւններ։ Պիտի ջանամ խտացնել նիւթը որքան որ կարելի է։

Ո՞վ էր Տարվին։ Հակառակ իր ստացած մեծ համբաւին, Զարլզ Տարվին տկար ու անտարբեր աշակերտ մը եղած է իր դպրոցական կեանքի ընթացքին ու իր ծնողքին մտահոգութեան առարկան հանդիսացած է։ Իր նախնական կրթութենէն ետքը հօրը կարգադրութեամբ Էտինպուրկի համալսարանը մտած է բժշկութիւն ուսանելու համար։ Սակայն հոդ ալ ձախողած է, դասաւանդութիւնները զինքը չէին հետաքրքրեր։ Նոյն անփառունակ վիճակը նաեւ Քեյմպրիճի համալսարանին մէջ։ Իր իսկ յայտարարութեամբ իր դպրոցական կեանքը ապարդիւն տարիներու ժամանակաշրջան մը հանդիսացած է։ Որովհետեւ իր խառնուածքը տարբեր էր ու իր կոչումը կը հակէր դէպի բնութիւնը։ Արդարեւ իր ամէնէն մեծ հաճոյքն էր պտըտիլ բնութեան ծոցին մէջ։

Էտինպուրկի մէջ ծանօթացած էր Տոքթ. Կրենթի որ չոր երեւոյթով անձնաւորութիւն մըն էր։ Պտոյտի մը ընթացքին Կրենթ դրուատիքը կ'ընէ Լամարքի բնաշրջական տեսութիւններուն Տարվին լռութեամբ ու զարմանքով կ'ունկնդրէ այդ խօսակցութիւնը՝ նախապէս ալ կարդացեր էր իր մեծ հօրը կենդանագիտութեան գիրքը (զունոմիա), որուն մէջ եւս բնաշրջական նման մտքեր յիշուած էին եւ սակայն ատոնցմէ ոչ մէկ ազդեցութիւն կրած էր։ Այսուհանդերձ, շատ չանցած, վերջապէս իր մէջ կ'արթըննային բնութեան տարրերուն հանդէպ իր ունեցած սէրն ու անոր գաղտնիքներուն թափանցելու իր խոր հետաքրքրութիւնը։ Ներկայ եղած էր հեղինակաւոր փրոֆէսէօրներու բնապատմական դասախօսութիւններուն, որոնք խթան հանդիսացած էին իր բնատուր յատկութիւնները երեւան հանելու։

Ան ջերմօրէն կապուեցաւ Հէնսլոյի, որ իր բուսաբանութեան ուսուցիչն էր Որովհետեւ ուսուցանելու յատուկ եղանակ մը ունէր ան։ Իր աշակերտները յաճախ կ'առաջնորդէր բնութեան կեդրոնները։ Այս պարագան արդէն բաւական էր որ Տարվինը կապէր իրեն։ Միւս կողմէ, Տարվինի զարմիկներէն մին, որ

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՑՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Եւ գիշեր մը, շնորհիւ իր մօրը մեղսակցութեան, երիտասարդ կայսրը, անճանաչելի դառնալու աստիճան շպարուած ու ծպտուած, դուրս ելաւ Արգիլեալ Ոստանի գաղտնի մէկ դուռնէն, ընկերակցութեամբ ներքինապետ Լի Լիէն Ինի, նոյնպէս ծպտուած, երկուքն ալ բազմած վարագոյրներով գոցուած կառքի մը մէջ։

Կառքը շուտով հասաւ արտաքին քաղաքին կեդրոնը, եւ կանգ առաւ շէնքի մը առջեւ որուն ճակատը գրուած էր՝ «Ովկիանոսի չափ ընդարձակ երջանկութիւն» կամ՝ «Հաճոյք եւ բախտ»։ Չորս բոլորը այդ շէնքին կային անհամար դուռներ, որոնց առջեւ կ'երեւէին շպարուած դէմքեր ...

Ներքինապետը կայսրը մտցուց այդ դուռներէն մէկէն ներս։

Այնուհետեւ վեհապետը եւ իր ընկերակիցը, քանի մը աստիճան սանդուխներէ բարձրանալէ ետք, ինքզինքնին գտան լոյսերով ողողուած դահլիճի մը մէջ, ուր ճոխ սեղանի մը շուրջ բոլորուած էին արտակարգօրէն գեղեցիկ, ցանկայարոյց եւ իրենց հոլանի կուրծքերը համեղ միրգերու զամբիւղի մը նման բաց հրաշալի մանկամարդուհիներ ...

Եւ սկսաւ խրախճանքը։

Թունկ Չէ կայսրը եւ ներքինապետ Լի Լիէն Ին միայն արշալոյսին էր որ վերադարձան Արգիլեալ Ոստանը, այցելելէ ետք Արեւմտեան արուարձանին բոլոր հաճոյքի վայրերը։

Հետեւեալ օրը, հաճոյասէր եւ չուայտ կայսրը շարունակեց նոյն գիշերային պտոյտները, ամէն անգամ նորանոր անառակութեանց վայրեր որոնելով, ուր բոլորովին կը մխրճուէր խենէշ ու անբարոյ արարքներու մէջ։ Եւ այսպէս, շարունակաբար։

Երբ այնուհետեւ կայսրը կը նախագահէր առաւօտեան Գերագոյն Խորհուրդի նիստերուն, զինք շրջապատող ժողովականները զարմանքով կը տեսնէին անոր յոգնած դէմքը, իր մարած աչքերը ու այլայլած վիճակը։

Ուրիշ առաւօտ մը, դարձեալ Գերագոյն Խորհուրդի նիստին, կայսերական գահը թափուր մնաց։ Ժողովականները բառ մը իսկ չփոխանակեցին եւ նիստը վերջացաւ։

Ժողովատեղին յարակից սրահի մը մէջ, Ցէօ Հի կայսրուհին վարագոյրի մը ետեւ պահուըտած, անկարեկիր կը դիտէր ժողովականներուն մռայլ ու մտահոգ դէմքերը։

Նոյն առաւօտը, ժամը 10ին էր միայն որ ներքինապետը քանի մը ուրիշ ներքինիներու օգնութեամբ, յոգնած ու բոլորովին գինով վիճակի մէջ եղող կայսրը պալատ բերաւ։

Այս դրութիւնը չէր կրնար շարունակել։ Չինաստանի վեհապետը բոլորովին անձնատուր իր կիրքերուն, լքած էր գահին եւ պետութեան կենսական գործերուն ղեկը։ Պէտք էր դարման մը գտնել այս աղիտալի կացութեան։

Գերագոյն Խորհուրդի անդամներուն բացարձակ հաւանութեամբ կայսրուհի Ցէօ Հիի յանձնուեցաւ դարձեալ իշխանութիւնը։ Նախարարները, բարձր պաշտօնատարները եւ սպաները փութացին իրենց հաւատարմութիւնը յայտնել կայսրուհիին եւ սպասել անոր հրամաններուն։ Ամէնքը համոզուած էին որ երկրին ու գահին ճակատագիրը կապուած էր խելացի ու հնարամիտ կայսրուհի Ցէօ Հիի ղեկավարութեան։

Միայն Թունկ Չէ կայսեր կողակիցը, երիտասարդ կայսրուհի Հա Լու Թօն էր որ կ'ընդվզէր այս վերջին որոշման դէմ եւ կը մերժէր հնազանդիլ մայր կայսրուհիին։

Եւ որովհետեւ քանի մը ամիսներէ ի վեր Հա Լու Թօ յղի էր, օր մը, համարձակեցաւ մայր կայսրուհիին ըսել.

— Եթէ յանկարծ պատահի որ իմ օգոստափառ ամուսինս մահանայ, մի մոռնաք որ արգանդիս մէջ եղող թագաժառանգ երախային մայրը ըլլալուս հանգամանքով, ինծի է որ կը վիճակի խնամակալութեան իրաւունքը եւ դուք բոլորովին շուքին մէջ կը մնաք ...

Ցէօ Հի չպատասխանեց եւ սակայն իր հայեացքը ստացաւ ահաւոր խստութիւն մը։

Իսկ երիտասարդ կայսրուհին այնուհետեւ արտակարգ կորովով մը բոլորովին նուիրուեցաւ իր երիտասարդ կայսր ամուսինը խնամելու գործին։ Յաջողեցաւ զայն պահել իր սենեակին մէջ եւ մոռցնել տալ անոր իր չուայտ կեանքը։

Սակայն գիշեր մը, երբ արդէն Թունկ Չէ բաւականին կազդուրուած եւ իր ուժերը վերագտած էր, միջոց մը գտնելով կրցաւ խուսափիլ իր կողակիցին հսկողութենէն եւ փութաց դարձեալ այն զուարճութեանց վայրերը, ուր ճաշակած էր հեշտանքի զգլխիչ կեանքի մը պտուղները։

Երբ առաւօտեան դէմ վերադարձաւ պալատ, խեղճական դիակ մըն էր դարձած։

Ինկաւ անկողին. սաստիկ ջերմ մը պատած էր ամբողջ մարմինը, որ լեցուած էր անհամար թարախալից փշտիկներով։ Երիտասարդ կայսրը վարակուած էր վեներական զարհուրելի ախտով մը։

Ցէօ Հի անմիջապէս տեսաւ որ իր օգոստափառ զաւակը կորսուած էր։

(17 Շար.)

Քեյմպրիճի Համալսարանը կ'ուսանէր, երբն ներշնչեց միջատներու հաւաքածոներ կազմելու սէրը: Երիտասարդ Տարվինը յամառութեամբ նուիրուեցաւ այդ հաճելի գործունէութեան: Միջատներ որսալու եղանակները կատարելագործեց եւ հազուագիւտ տեսակներու տիրացաւ ու նուիրեց Համալսարանին: Փրոֆէսէօրները կը հիանային այս զարմանալի տղուն վրայ, որ ուսումը կը նկատէր մեռեալ տառ, իսկ բնութեան տարրերուն հանդէպ ունէր վառ հետաքրքրութիւն:

1831ին Հէնսլոյի թելադրութեամբ Տարվին ընկերացաւ փրոֆ. Սէճուիքի, կալէսի երկրին հիւսիսային շրջանի հողերուն վրայ երկրաբանական աշխատանքներ կատարելու համար: Այս աշխատանքին Տարվին ցուցաբերեց նոյն եռանդն ու աշխուժութիւնը, որքան միջատներ որսալու պարագային ունեցած էր: Սակայն, յանկարծ իր այդ անխոնջ գործունէութիւնը կասեցաւ: Որսի եղանակն էր եւ Տարվին իսկոյն վերադարձաւ տուն: Այնտեղ գտաւ փրոֆ. Հէնսլոյի մէկ նամակը, որ ճակատագրական պիտի ըլլար իրեն համար ու պիտի փոխէր իր կեանքին բնականոն ընթացքը:

Փրոֆէսէօրը նամակով կը յայտնէր թէ նաւապետ Ֆիծ–Ռօյ երիտասարդ բնապատմագէտ մը կը փնտռէր, կամաւոր կերպով իր նաւային արշաւանքին մասնակցելու համար: Նաւապետը թէեւ 26 տարեկան էր միայն, բայց նաւարկած էր արդէն երկրիս ջուրերուն մեծ մասին վրայ: Իսկ այս անգամ ծրագրած էր աշխարհիս շրջանը ընել: Այս առաջարկը խանդավառեց Տարվինը եւ առանց վարանելու ընդունեցաւ զայն: Սակայն երկու խոչընդոտներ ներկայացան իր առջեւ, որոնք կրնային ձախողութեան մատնել իր ջերմ ցանկութիւնը:

Առաջինը՝ հօրը ընդդիմութիւնն էր իր մեկնումին: Հօրեղբայրներէն մէկուն միջամտութիւնը հարթեց այդ արգելքը: Երկրորդ մերժումը նոյն ինքն նաւապետէն կուգար: Նաւապետը հարց կուտար լրջօրէն թէ արդեօ՞ք այդ թոյլ, անտարբեր ու անյաջող դպրոցական կեանք մը ունեցող երիտասարդը պիտի կրնար գոհացում տալ իրեն: Մանաւանդ, իբրեւ հաւատարիմ հետեւորդը Լավաթերի, նաւապետը յաւակնութիւնը ունէր մարդոց բնաւորութիւնն ու նկարագիրը կարդալու անոնց երեսին գիծերէն ... եւ Տարվինի քիթը վստահութիւն չէր ներշնչեր իրեն: Նման քիթ մը ունեցողը չի կրնար երկար ճամբորդութեան մը պարտադրած ուժն ու կորովն ունենալ. կ'ըսէր ան: Սակայն, ապագան ցոյց պիտի տար թէ այդ անվստահելի համարուած թեկնածուն, պիտի յեղաշրջէր բնապատմական աշխարհը իր նոր ըմբռնումներով:

Աշխարհի շրջանը ընելու արկածախնդրութիւնը կը սկսէր Պիկըլ նաւով: Ձեռնարկողնե՞րը: 26 տարեկան նաւապետ մը, եւ 21 տարեկան անփորձ, բնապատմագէտի միայն անունը կրող աննշան մէկը: Թէեւ նաւուն վրայ իրական բուսաբանի ու կենդանաբանի տիտղոսը ունեցող գիտուններ ալ կային, բայց Տարվինի պիտի վիճակուէր իր հետազօտութեանց լոյսի տակ պատասխանելու բնաշրջութեան բարդ հարցերուն:

Հինգ տարի տեւեց այդ նաւային հետազօտիչ արշաւանքը: Գրեթէ չորս տարի նաւարկեցին Հարաւային Ամերիկայի ծովափները, այցելելով իւրաքանչիւր ծովախորշ: Նաւապետը կը չափէր այդ ծովերուն խորութիւնները: Իսկ Տարվին, օգտուելով այդ դադարներէն կը հետախուզէր երկրին ներքին մասերը, կենդանական եւ բուսական նմոյշներ հաւաքելով: Նոր ու ընդարձակ աշխարհ մը կը պարզուէր իր առջեւ, հարուստ ու կոյս բնութիւն մը: Գետերու ընթացքն ի վեր կը նաւարկէր ան: Կը կտրէր փամփայի անծայրածիր, մացառուտ տարածութիւններ, հետաքրքրութենէ հետաքրքրութիւն մղուելով: Եւ բնութեան սէրը աւելի կ'արմատանար իր մէջ:

Կը հանդիպէր անօրինակ կենդանիներու, որոնք կարծէք նախապատմական շատ հեռաւոր շրջաններու նմոյշներն ըլլային: Ֆէլքլէնտ կղզիներուն մէջ, ուր երկար կանգ առին, հանդիպեցաւ տարօրինակ կենդանիի մը որ միաժամանակ թէ աղուէսի եւ թէ գայլի կը նմանէր:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(1 Շար.)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՈՐԾԱՆԵՑԱՒ ՍՈԴՈՄ-ԳՈՄՈՐԸ

(ՆՈՐ ԵՒ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՎԱՐԿԱԾ ՄԸ)

Նոր եւ տարօրինակ վարկած մը կը նետէ հրապարակ ռուս գիտնական մը, փրոֆ. Ակրէսթ: Արդարեւ «Լիթերատուրնայա Կազեթա»յին մէջ ուսողութեան եւ բնագիտութեան այս դասախօսը կը գրէ թէ մեր թուականէն մէկ միլիոն տարի առաջ, օտար մոլորակէ մը այցելուներ եկած եւ պտըտած են մեր մոլորակը: Այցելուները ճամբորդած են անջրպետային փոխադրանաւով մը: Այս նոր տեսութիւնը, որքան ալ տարօրինակ, մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է գիտական բովանդակ աշխարհին մէջ:

Չորս հիմնական պատճառներ կը նշէ խորհրդային գիտնականը, ապացուցանելու համար իր նոր տեսութիւնը:

Ա.— Թափանցիկ ժայռերու գոյութիւնը աշխարհի զանազան վայրերու մէջ եւ յատկապէս Լիբիոյ անապատին մէջ:

Բ.— Գոյութիւնը մեծակառոյց խորհրդաւոր շինուածքներու որոնք կառուցուած են պատմական թուականներէն եւ որոնց շինութեան նպատակը եւ ծագումը կարելի չէ եղած ճշդել: Ասոնցմէ է «Պաալպէքի դարատափը»:

Գ.— Աստուածաշունչի մէջ այնքան ծանօթ Սոդոմ Գոմորի կործանումը եւ անէացումը:

Դ.— Թէեւ հնագոյն ժողովուրդները չունէին իրենց տրամադրութեան տակ աստղագիտական գործիքներ, սակայն անոնց մօտ զարգացած էր աստղաբաշխութիւնը:

Այժմ, մէկ առ մէկ, քննենք խորհրդային գիտնականին ներկայացուցած կէտերը:

Աստղաբաշխները չեն կրցած յստակ ճշդել երկրի մակերեսին վրայ գոյութիւն ունեցող թափանցիկ ժայռերու կազմութեան պարագաները: Կ'ենթադրեն թէ անոնք «ինկած» են օտար մոլորակէ մը: Ակրեսթ կը պնդէ թէ Լիբիոյ անապատին թափանցիկ ժայռերը կը բովանդակեն շոգարձակ ալիւմինիոմ եւ պերիլիոմ: Հիւլէական ուժը չափող ներկայ գիտական գործիքներով կարելի եղած է ճշդել թէ յիշեալ թափանցիկ ժայռերը կազմուած են մէկ միլիոն տարի առաջ, բարձր ջերմութիւն ունեցող վայրի մէջ եւ ենթարկուած են ուժգին շողարձակութեան:

Պաալպէքի դարատափը ծածկուած է մեծղի սալաքարերով: Ցարդ կարելի չէ եղած ճշդել թէ ինչո՞ւ շինուած է այս դարատափը եւ ի՞նչ նպատակով: Խորհրդային գիտնականին ենթադրութեամբ ծառայած է իբրեւ ցամաքահանումի վայր, գործածուած մեր մոլորակին այցելուներուն կողմէ:

Խորհրդային գիտնականը մանրակրկիտ քննութեան ենթարկած է Մեռեալ Ծովուն ձեռագիրները (գտնուած 1947ին) ու հաստատած այն եզրակացութեան թէ Սոդոմ-Գոմոր քաղաքները կործանուած են հիւլէական ուժով: Իր այս միտքը կը հիմնաւորէ ձեռագիրներու հետեւեալ պարբերութեան վրայ: «Հսկայ ծուխ մը, կարծես երկրին ընդերքէն ժայթքած, տարածուեցաւ երկու քաղաքներուն վրայ: Կրակի անձրեւ մը ինկաւ Սոդոմ-Գոմորի վրայ եւ քանդեց քաղաքները, շրջակայ տարածութիւնները, ոչնչացուց բնակչութիւնը ու բուսականութիւնը»: Հաւանաբար — կ'ըսէ Ակրեսթ — օտար այցելուները երկրէն մեկնելէ առաջ ուզեցին ոչնչացնել իրենց միջնոլորտային նաւին աւելորդ վառելանիւթը:

Կ'արժէ յիշել թէ նման «դէպք» մը պատահած է Սիպերիոյ մէջ, 1908 Յունիս 30ին: Այդ օրը, առաւօտեան ժամը 7ին, կրակի մոյթ մը մինչեւ ութսուն քիլ. բարձրացած եւ շուրջ քառասուն քլմ. շրջագծով անտառ մը անէացուցած է: Շաբաթներ շարունակաբար Ռուսիոյ, Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Հիւս. Ափրիկէի ցամաքամասերուն վրայ ոսկեգոյն ամպեր ծածանած են: Հակառակ որ յիսուն տարիներ անցած են, դեռ ոչ մէկ բուսականութիւն ծաղկած է յիշեալ վայրին մէջ: Գիտական հետախուզութիւն մը երեւան հանած է բնականէն երեք անգամ աւելի շողարձակում մը (ռատիօ–աքթիվիթէ):

Որքան ալ տարօրինակ թուին այս բոլորը, այնուամենայնիւ կարելի չէ քմծիծաղով մօտենալ, ինչպէս դիտել կու տայ միջազգային մամուլը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՂԷՏԻՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Յունուար 24ին, Կիրակի, առտուն կանուխ Պուրճ–Համուտի Հայութիւնը գրեթէ ամբողջովին ոտքի վրայ է: Քառասնից Մանկանց եկեղեցին տանող բոլոր ճամբաները զարդարուած են Լիբանանեան դրօշակներով: Երկու յաղթական կամարներ կը բարձրանան, ի պատիւ Վեհափառ Հայրապետին, որ այդ օրուան եկեղեցական արարողութեանց պիտի նախագահէ եւ քարոզէ: Քառասուն Մանկանց եւ Արամեան Ազգային վարժարաններու երկսեռ աշակերտութիւնը, Լիբանանեան դրօշակ ի ձեռին, ճամբուն երկու կողմերը շարուած է, մինչ Պուրճ Համուտի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները, նուագախումբն ու գայլիկները՝ իրենց տողանցքով խանդավառութեան ալիքներ կը բարձրացնեն ժողովուրդին մէջ:

Մարաշի աղէտին 40րդ տարեդարձն է: Եկեղեցին եւ շրջակայ ճամբաները կը յորդին հաւատացեալներու յոգնախուռն բազմութեամբ մը:

Օրուան պատարագիչն է Գամըշլիի առաջնորդական փոխանորդ Տաճատ Եպիսկոպոս:

Ժամը 9ին կը ժամանէ Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցութեամբ Լիբանանի եւ Բերիոյ թեմի առաջնորդներ՝ Խորէն եւ Ղեւոնդ արք.ներուն, Քհնյ.հայրերուն եւ Պէյրութահայ յայտնի ազգայիններու: Աւելի քան 150 ինքնաշարժերու կարաւան մը՝ կը հետեւէր Վեհ.ին ինքնաշարժին: Երեք մատաղցու ոչխարներ մորթուեցան Վեհափառին ժամանման առթիւ:

Վեհափառ Հայրապետը խօսեցաւ աւուր պատշաճի հոգեշունչ քարոզ մը:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՑԵՂԱՅԻՆ ՅԱՏԿԱՆԻՇ...

Պոլսոյ Ժամանակ թերթը արձագանգ կ'ըլլայ սարսափազդու լուրի մը, որ ի յայտ կը բերէ Թուրքին ցեղային յատկանիշը:

Ոստիկանութիւնը երէկ Ֆէնէրի շրջանին մէջ, ձերբակալեց Հիւսէյն Չէթինգայա անուն կառապան մը, որ մանուկներու արիւն կը ծծէր: Դէպքը երեւան եկաւ հետեւեալ պայմաններուն տակ:

Մայր մը տղան լուացած պահուն, անոր վզին եւ ուսերուն վրայ ասեղի հետքեր տեսած ու զաւակը հարցաքննած է: Երկար վարանումէ ետք, տղան խոստովանած է թէ Հիւսէյն Չէթինգայա անուն կառապանը, շաքար ու դրամ տալու խոստումով, իր տունը կանչած է եւ երկու մեղսակիցներու հետ սկսած է ներարկումի ասեղներով արիւն քաշել եւ զաւաթները լեցնելով խմել, այնուհետեւ հակաբնական արարքներ ի գործ դրած են գոհացում տալու համար իրենց անասնական կիրքին: Ութէն տասը տարեկան ուրիշ երեք տղաքներ եւս, իրենց կարգին հաստատած են եղելութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Խեղճ կինը, այս առարկութեան մէջ իսկ, իր եսասիրութիւնը գգուող պարագայ մը նշմարեց. իր զաւկին գըրուածները հրատարակելու արժանի թերթ չգտնուէր:

Իր մտքին ունայնութեանը մէջ սակայն շատ բնական գտաւ: Թէ իր զաւակը ամէն գրական հրատարակութենէ բարձր ըլլար, անտարակուսելի բան էր ասա, մանաւանդ երբ այս հաստատումը ընողը բուն իսկ իր որդին էր, հաստատումներուն ամէնէն վաւերականը եւ անհերքելին: Ատով սակայն չյուսահատեցաւ մաման. չէ, անպատճառ աշխարհք իմանալու էր Մարկոսեան բանաստեղծի մը գոյութիւնը:

— Քանի որ ատանկ է, Արշակ, ըսաւ, դուն ալ առանձին գիրքով մը մէջտեղ կը հանես գրածներդ. չըլլա՞ր զաւակս:

— Կ'ըլլայ, մամա, բայց դեռ շատ քիչ է:

— Շատցուր, զաւակս, շուտ շատցուր:

Բարձր, եզական մարդու մը գաղափարը կ'ուզէր ներշնչել աղջկանը, որպէս զի ետքն աւելի դիւրաւ ու տիրապետօրէն կարենար անոր ներարկել ապականութեան ժահրը, որմէ այնքան առատօրէն կը սնուցանէր իր հոգիին մէջ, անծանօթ ու մեղաւոր բաղձանքներու սարսուռներ ապրեցնելու համար անոր: Եւ որպէսզի այդ նուրբ ու պաշտելի էակին մօտենալով ինքը բարոյական կամ ընկերային անկումի մը ենթարկուած չըլլար, նախ զանի մինչեւ իրեն բարձրացնելու պէտք զգաց:

Անոր համար ամէնէն անհրաժեշտ ու դիւրին սատարը մաման պիտի ըլլար: Ողոքիչ խօսքերով, սրտաշարժ յորդորներով յաջողեցաւ համոզել զայն որ սպասուհիի մը պէս չվարուէր մանկամարդ աղջկանը հետ, մանաւանդ օտարներու առջեւ այնպէս մը ընէր որ ամէն մարդ մղուէր հաւատալու թէ Սոֆի ոչ միայն բնակարանի՝ փոփոխութիւն մը ունեցած էր ամիրային տունէն ներս մտնելով, այլեւ միեւնոյն ատեն իր ընկերային աստիճանն ալ բարձրացում մը կրած էր՝ շնորհիւ այնպիսի անձի մը որ իր ընկերային բարձր դիրքին բերմամբը կրնար հասարակ մահկանացուի մը բացառիկ ու նախանձելի էակի մը հանգամանքը տալ, ինչպէս թագաւոր մը որ աստիճաններ կը շնորհէ իր հպատակներուն:

Քիչ քիչ, իր ընդունելութեան օրերուն, հանըմը իր հիւրերուն առջեւ սկսաւ այնպէս վարմունք մը ունենալ Սոֆիի հետ որ հիւրերը զարմանալով հանդերձ, մըտածեցին թէ լուսարարուհիին աղջիկը սպասուհի մը ըլլալէ շատ հեռու՝ ամիրային գերդաստանին մէկ անդամին հանգամանքը ստացած էր: Թերեւս, ըսին, տիկին Մարկոսեան աղջիկ չունենալով՝ իբրեւ այն նկատել ուզած էր Սոֆին:

Դուրսը, մակոյկով պտոյտներու ատեն, Ոսկեղջիւրի վրայ, հանըմը եւ Սոֆին պատուոյ տեղը կը բազմէին քով քովի, մինչ տոքթորը մէկ կողմ կը նստէր իբրեւ կնամեծար քավալիէ, երկու կիներուն նկատմամբ յարգանքի միեւնոյն վերաբերումով: Այս ցոյցերը շուտով ծառայեցին այն նպատակին, որուն կը հետամտէր Արշակ:

Ալ հանրութիւնը ստիպուեցաւ ընդունիլ որ լուսարարը Կիւլիւկին աղջիկը սպասուհի մը չէր ամիրային տանը մէջ: Ընդհակառակն իր դիրքը այնքան պատուաւոր էր հոն որ ենթադրողներ իսկ եղան թէ տոքթորը Սոֆին պիտի առնէր. բայց այս ենթադրութիւնը շուտով ջըրուեցաւ երբ ի նկատի առնուեցաւ ամիրային Թոռան բարձրաթռիչ ու ամբարհաւաճ նկարագիրը, որ երբեք թոյլ պիտի չտար իրեն հասարակ եւ աղքատ աղջկան մը հետ կապ հաստատել:

— Բայց եթէ, ըսին, տոքթորն ալ չառնէ, զէնկին մարդու մը կրնան տալ եա:

— Բախտաւոր աղջիկ է եղեր, ըսին, յայտարարեցին ուրիշներ մէկ խօսքով:

Բերայէն նշանաւոր մօտիսդ եկաւ օրիորդին նոր պարեգօտներու պատրաստութեանը համար: Աղքատներու տուին անոր հին հանդերձները: Մէկ քանին պառաւ խոհարարուհին առաւ: Այս իրարանցումին առջեւ, աղջկանը այս յառաջխաղացութեանը հանդէպ, Կիւլիւկ հանըմ — որուն ընկերային մակարդակը ոեւէ փոփոխութիւն չէր կրած — եւ ոչ իսկ իր ռամկական բարբառովը կարող կ'ըլլար իր զգացածը բանաձեւել. միայն կը դիտէր, լուռ հանդիսատես կ'ըլլար, իրողութիւնը հաստատելով, եւ երբեմն սա պարզ բայց հոգեցունց բացագանչութիւնը երկինք նետելով.

— Օղորմութեանդ մեռնիմ, էյնաւոր տէր:

Իր նոր ու պերճ արդուզարդերուն մէջ Սոֆի կրցաւ իր նրբուղէշ գեղեցկութիւնը արժեցնել: Քանի մը ամսուան հանգըստաւէտ կենցաղը իսկոյն ազդած էր անոր ֆիզիքականին վրայ. այտերը թաւշոտ լեցունութիւն մը առած էին, ուսերուն ցցուածութիւնը մեղմացած էր եւ քալուածքին մէջ աւելի ժիր, աշխոյժ ու կենդանի բան մը կար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ՏՈՒԱՒ

Արեւմտեան Գերմանիան զինելու քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի :

233ի դէմ 322 ձայնով անգլիական խորհրդարանը վաւերացուց կառավարութեան Գերմանիոյ հանդէպ ընտրած քաղաքականութիւնը : Պաշտպանութեան Նախարարը, Ուաթքինսըն պատասխանելով ընդդիմադիրներուն բսած է թէ արդէն իսկ, Արեւմտեան Գերմանիան իր տրամադրութեան տակ ունի երեսուն քլմ·ի վրայ արձակուող հեռավար հրթիռ մը :

« Այժմ —աւելցուցած է Նախարարը — չենք կրնար արգիլել Գերմանիոյ զինումը : Նման քայլ մը պիտի վտանգէ Ատլանտեան Ուխտի զինուորական ուժը » :

———o———

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մեծ շուքով տօնուած է Ջինեւխորհրդային զինակցութեան 10րդ տարեդարձը : Այս առթիւ Մաօ Ցէ Թունկ յայտարարած է «ոչ մէկ ուժ կրնայ քանդել մեր երկու երկիրներուն բարեկամութիւնը » :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ջորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քատէի սրահը : Հաւաքոյթը նուիրուած է Վ. Չէյթունցեանի յիշատակին : Խօսք պիտի առնեն բամաթիւ մտաւորականներ :

Ձայնական ժապաւէնով պիտի տրուի հանգուցեալին մէկ ճառը :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի :

Կը նախագահէ Ընկ. Հ. ՁԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Խմբերգներ Նոր Սերունդի կողմէ: Մեներգ՝ Օր. Վ. Մուրատեան, Տիկին Ռըստիկեան, Տիկին Սիրարփի Փերսիքեան (Վալանսէն), կենդանի պատկեր՝ Հայր եւ որդի դէմ դիմաց : Շարժանկար՝ Սինէ Ղազօ :

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամեան, Բարսեղեան եւ ընկ. Յ. Մաթոսեան :

Պիւֆէ : Մուտքը ազատ է :
Հայկական մթնոլորտ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի « Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի « Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին : Հանդէս եւ պարահանդէսով :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ :

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրէէ – Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ :

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր :

×

Նկատի ունենալ Հայկական Երգի Փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ողեկոչուի Ապրիլ 24ին :

Նախաձեռնութեամբ ՁՈՄի, Սալ Քատէի մէջ:

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Խարբերդ Քօլէժի Սանուց Միութենէն յիսուն տոլար : Բարեսէր ազգային մը, Գ. Ա. Մալաճեանի միջոցաւ, երկու հարիւր Ն. Ֆ.: Գ. Գ. Վ. Աթարէկեան, Գ. Մինասեան հարիւրական Ն. Ֆ. ողբացեալ Նինա Մինասեանի մահուան տարելիցին առիթով : Տիկին Գ. Գօզոսեան տասը Ն. Ֆ.:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Ապրիլ 3ին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250) : Դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Մառի Գասապեան (Անքէռ) կը նուիրէ յիսուն Ն. Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ մահուան քառասունքին առթիւ:

Նոր տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն. Գ. Գուստիքեան քսան Ն. Ֆ., Գ. Հաճեան տասը Ն. Ֆ.:

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն ։

Տոքթ. Զ. Զաքմիշեան տասը Ն. Ֆ., Տոքթ. Գրիգորեան Արթինեան տասը Ն. Ֆ., Գ. Ն. Փափազեան տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շաթէն տասը Ն. Ֆ., Գ. Յ. Առաքելեան տասը Ն. Ֆ., Գ. Կարմիրեան հինգ Ն. Ֆ.:

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ:

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7e, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր գայլիկներէն : Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝

« ԹՈՒՋՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ »

Կատակերգութիւն, խմբապետուհիներուն կողմէ :

Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիները կը ներկայացնեն, հայերէն, Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը :

ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՉԱՍՏՈՒԿԸ
(La Mégère Apprivoisée)

Սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ

Շաւիղի Երիտասարդաց թատերախումբին :

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն

Մուտք 3 Ն. Ֆ. (300) եւ 5 Ն. Ֆ. (500)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1960 — MERCREDI 17 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 8725 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4526

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ՎԵՐՋ

*

Հիւլէական ռումբը գաղտնիք չունի այլ եւս Ֆրանսայի համար :

Շաբաթ առաւօտ Ռէկանի մէջ պայթող ռումբը եկաւ ցոյց տալու արար աշխարհի թէ Ֆրանսացի գիտնականներն ու ճարտարագէտները պարապ չէին նստած : Այժմ որ տարիներու լուրջ պրպտումներու եւ փորձերու արդիւնքը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, միջազգային ասպարէզին մէջ այս երկրի քաղաքագէտներուն ձայնը աւելի բարձր պիտի հնչէ :

Ալժերիոյ խլրտումներու զսպումէն վերջ՝ հիւլէական ռումբի յաջողութիւնը նոր յաղթանակ մը կը կազմէ կառավարութեան համար: Հանրապետութեան Նախագահը նոր քայլ մը եւս կ'առնէ Ֆրանսան իր արժանի բարձրութեան վրայ դնելու ճամբուն վրայ :

Իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր զօրավար տը Կոլի գլխաւոր նպատակն է եղած ոչ միայն բարւոք լուծումի մը յանգեցնել Ալժերիոյ ցաւոտ խնդիրը, այլեւ Ֆրանսան դարձնել իսկապէս մեծ պետութիւն մը, հաւասար երեք Մեծերուն՝ որոնք առանձնաշնորհեալ դիրք մը ունին ներկայիս :

Այդ բացառիկ դիրքը ձեռք բերած էին անոնք, շնորհիւ հիւլէական եւ ջրածին ռումբերու եւ միջերկրային հրթիռներու, որոնց գաղտնիքը խստիւ կը պահէին, թոյլ չտալով որ ուրիշ ազգեր ալ օգտուին գիտութեան նոր նուաճումներէն:

Երկրորդ աշխարհամարտի վերջին տարիներուն Գերմանները Վ-1 եւ Վ-2 հրթիռները հնարած էին յուսալով ծունկի բերել Անգլիան: Հիթլեր շարունակ կը խօսէր «գաղտնի զէնք»ի մը մասին ու կը սպառնար ընկճել թշնամի երկիրները :

Սակայն «գաղտնի զէնք»ը չհնարած՝ Գերմանիա անձնատուր եղաւ 1945 Մայիս ութին :

Երկու ամիս վերջ, 1945 Յուլիս 16ին Միացեալ Նահանգները իրենց հիւլէական առաջին ռումբը կը պայթեցնէին Ալամօգորտոյի մէջ: Նախագահ Թրումըն անմիջապէս հրաման կուտար նոր զէնքը գործածելու Ճափոնի դէմ: 1945 Օգոստոս վեցին Հիրոշիմա, 9ին Նակազաքի կը ռմբակոծուէին հիւլէական ռումբով: Ճափոն անձնատուր կ'ըլլար իր կարգին : Հիւլէական ռումբը վճռական դեր էր կատարած :

Այդ թուականէն սկսեալ ռազմագիտութիւնը հիմնական — յեղաշրջում կրեց :

Միացեալ Նահանգները ամբողջ չորս տարի հիւլէական ռումբի մենաշնորհն ունեցան, 1945 Յուլիս 16էն մինչեւ 1949 Յուլիս 14, երբ Խորհրդային Միութիւնը պայթեցուց իր առաջին ռումբը: Կաշառուած գիտնականներ դուրս տուած էին գաղտնիքը :

Այդ թուականէն սկսեալ մրցակցութիւնը երկու մեծ պետութեանց միջեւ մեծ համեմատութիւններ առաւ :

Անգլիացիք ալ գործի անցան — աջակցութեամբ Ամերիկայի — եւ 1952 Ապրիլին յաջողեցան հրապարակ հանել իրենց առաջին հիւլէական ռումբը :

1952 Հոկտեմբերին Ամերիկացիք, 1953 Օգոստոսին Ռուսերը պայթեցուցին իրենց առաջին ջրածին ռումբերը :

«Հիւլէական ակումբ»ը այժմ պիտի ունենայ չորրորդ անդամ մը: Փետրուար 13ի յաջողութենէն վերջ, Ֆրանսա թեկնածու է երեք Մեծերու — Մ. Նահանգներու, Խ. Միութեան եւ Մեծն Բրիտանիոյ — ակումբին :

Կը սպասուի, որ ամերիկեան խորհրդարանը քուէարկէ Մաք — Մահոնի օրէնքէն շեղում մը՝ ի նպաստ Ֆրանսայի : Այդ պարագային այս երկիրը աւելի լայն հնարաւորութիւններ պիտի ունենայ հիւլէական ուժը օգտագործելու խաղաղ, շինարարական նպատակներու համար :

Զինարշաւը չէ որ պիտի ամրապնդէ խաղաղութիւնը: Աւելի քան երբեք հրամայական է սահմանափակել սպառազինութիւնը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

■

ՔԱՍԸՄ ԵՒ ՆԱՍՐ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Տասնըհինգ տարուան իր գոյութեան ընթացքին, առաջին անգամն ըլլալով լուրջ տարակարծութիւններ երեւան ելած են Արաբական լիկայէն ներս: Արդարեւ՝ Գահիրէի մէջ հաւաքուած լիկայի անդամ ութ արաբ պետութիւններ չեն կրցած համաձայնիլ իրենց համար կենսական նկատուած հարցերու շուրջ: Տարակարծութիւնները արդիւնք չեն փոքր մանրամասնութիւններու եւ տեսակէտներու տարբերութեան : Պէտք է աւելի խորը երթալ նկատելու համար որ արաբական աշխարհէն ներս երկու, մինչեւ իսկ երեք «մեծեր» կ'աշխատին իրենց ձայնը գերակշիռ դարձնել : Եգիպտոս — Իրաք — Յորդանան, երեւակ երկիրներ որոնցմէ իւրաքանչիւրը խօսելով հանդերձ արաբական միասնականութեան մասին կ'աշխատի ընտրել զուտ ազգային քաղաքական ուղի մը :

Գահիրէի լիկայի խորհրդաժողովին, Գնդ. Նասր առաջարկած է որ Պաղեստինի (արաբական բաժինին) հարցը լուծուի ՄԱԿի 1947ին մշակած հիմերուն վրայ : Յորդանանի երիտասարդ թագաւորը, Հիւսէյին, կտրուկ կը մերժէ եւ որպէս ծրագիր կ'առաջարկէ որ Արաբ պետութիւնները ճանչնան Յորդանանի վեհապետութիւնը Պաղեստինի վրայ, այլ խօսքով կը պահանջէ որ բացառաբար միայն ինք տէր կանգնի Պաղեստինի արաբական բաժինին: Իր այս տեսակէտը պաշտպանելու եւ համախոհ մը ունենալու մտադրութեամբ մեկնեցաւ Ռիատ (Սէուտական Արաբիա): Կը թուի թէ Իպն էլ Սէուտ, որ յանձին Նասրի կը տեսնէ զօրաւոր թշնամի մը, համաձայն գտնուած է Յորդանանի :

Իր կարգին՝ Իրաքի վարիչը, Քասըմ երրորդ ծրագիր մը մէջտեղ դրած է : Արդարեւ՝ կը պահանջէ կազմութիւնը Պաղեստինեան պետութեան մը, որ ընդգրկէ թէ Յորդանանի (Երուսաղէմ) եւ թէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան գրաւած շրջանները (Կազա):

Երրորդ եւ բոլորովին տարբեր ծրագիր մը ներկայացնելով՝ Քասըմ կը միտի «մէկ քարով երկու թռչուն հարուածել », այսինքն ձախողեցնել Նասրի եւ Հիւսէյինի ծրագիրները .

Այս բոլորէն մէկ բան յայտնի կ'ըլլայ: Հասարակաց թշնամիի մը (Իսրայէլ) գոյութիւնը պատճառ չէ եղած որ իւրաքանչիւր արաբ պետութիւն ընտրէ իր ուրոյն քաղաքականութիւնը :

«ՊԻՏԻ ՅԱՐՁԱԿԻՆՔ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՎՐԱՅ ԵԹԷ....»

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Գահիրէի մէջ տեղի ունեցող խօսակցութիւնները, Արաբական լիկայի շրջանակին մէջ, վերջացած են անհամաձայնութեամբ : Տարակարծութեան պատճառը կը նկատուի Արաբ Մ. Հանրապետ. ներկայացուցած՝ Յորդանան գետի երկու անկողիններէ իրենց բնական ընթացքէն շեղելու ծրագիրը: Յորդանան իր շահերուն դէմ նկատելով, խստիւ կը հակառակի :

Լիկան գոհացած է զեկոյց մը հրապարակելով, ուր կ'ըսուի — « Եթէ Իսրայէլ յամառի գործադրութեան դնել Յորդանանի ջուրերով Նեկեւը ոռոգելու իր ծրագիրը, ապա, արաբական միացեալ ուժերը պիտի ձեռնարկեն զինուորական գործողութեանց »:

«ՍԱԼԱՀԷՏԻՆԻ ՈՒՂԻՈՎ...» ՆԱՍՐ

Թրքական եւ իրաքեան սահմանագլուխներէն ոչ շատ հեռու, Գամըշլիի մէջ, Արաբ Մ. Հանրապետութեան Նախագահը, Նասր ճառ մը խօսելով ի մէջ այլոց յայտարարած է «13րդ դարուն, Սուլթան Սալահէտին աշխատեցաւ Խաչակիրները վտարել Սուրբ Հողէն եւ ստեղծել Արաբ Միացեալ ազգութիւն մը. մենք մեր կարգին կ'ուզենք հետեւիլ իր օրինակին եւ իրագործել Արաբական Միութիւնը »:

Այս առթիւ Նասր գիտել տուած է թէ Իրաքի եւ Սուրիոյ համայնավարները կը փորձեն «ձախողեցնել » Արաբ Միութիւնը, սակայն «ի դերեւ պիտի ելլան իրենց ծրագիրները»: Քննադատած է նաեւ Թունուզը որ մերժած էր մասնակցիլ Գահիրէի մէջ գումարուող Արաբական լիկայի խորհրդաժողովին :

× Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ Արաբական լիկան որոշած է պահանջել Ժընեւի խորհրդաժողովին, որ ծովեզրի իրենց վեհապետական իրաւունքները 12 մղոն աւելնայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ « ուղղափառ » համայնավարները որոնք, ինչպէս գրած էինք, վաւերացում չստացան որոշած են փոխել իրենց անունը: Կուսակցութեան պարագլուխը՝ Զաքի Խայրի զոհ չերթալու համար կառավարական այն օրէնքին, որուն համաձայն երկու համայնավար կուսակցութիւն գոյութիւն չեն կրնար ունենալ, կ'ուզէ իր կուսակցութիւնը մկրտել՝ Իթթիհատ էլ Շաաբ (Ժողովուրդի միասնականութիւն)

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ բողոքագիր մը ղրկած է ներքին նախարարութեան, որուն մէջ հետեւեալ երկու հարցումները կ'ընէ . — « 1) Լուարի երեսփոխան՝ Ժորժ Պիտօ կը հարցնէ թղթատարական նախարարին թէ ըստ ո՞ր օրէնքներուն, հրովարտակներուն կամ կարգադրութեանց, «Իւմանիթէ»ն կրցած է հրատարակել այն երկու հեռագիրներու բնագիրը, որոնք ղրկուած էին երկու Ֆրանսացի բանտարկուած քաղաքացիներու փաստաբաններուն: Ի՞նչ միջոցներ կը մտածէ ձեռք առնել վերջ դնելու համար այս անկանոն արարքներուն, որոնք կը ծանրանան հեռագրերու հեղինակը բանտարկելու թելադրութեամբ: 2) Պ. Ժորժ Պիտօ հարց կուտայ թէ Պ. Պէն Պելլա հեռագիր ղրկա՞ծ է վերջերս եւ անոնք ալ հաղորդուա՞ծ են համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին»: Նախկին վարչապետը կ'ակնարկէ այն երկու հեռագրերուն զոր Պիտօ ղրկած է տը Սեռինեի եւ Լակայյատի փաստաբաններուն (տես Յառաջ, Փետրուար 14):

ՎԱՂՐԷՊԻ Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցած է Կարդինալ Սթեփինաքի յուղարկաւորութիւնը, որուն ներկայ էին 800 քահանաներ, 18 եպիսկոպոսներ, եւ աւելի քան երեք հազար հաւատացեալներ : Արարողութեանց պիտի նախագահէր Աւստրիոյ առաջնորդը՝ Կարդինալ Քէօնիկ որ ինքնաշարժի արկած մը ունեցաւ ճամբու ընթացքին եւ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ .

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ Թագաւորը, Օլաֆ Ե. տեսակցած է՝ Խ. Միութեան փոխ-վարչապետ՝ Ա. Միկոյեանին հետ, 1917էն ի վեր առաջին անգամն է որ խորհրդային պետական անձնաւորութիւն մը Նորվեկիոյ Թագաւորին ընդունելութեան կ'արժանանայ :

ԼՈՆՏՈՆ հասած է Անգլիոյ վարչապետը, Հ. Մաքմիլըն: Ափրիկէի իր շրջապտոյտը տեւած է վեց շաբաթ :

ԸՆԿ. ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ցաւով կ'իմանանք որ Յունուար 18էն ի վեր, Հայրենիք օրաթերթի խմբագիրը՝ ընկեր Գուրգէն Մխիթարեան, սրտի թեթեւ տագնապի մը պատճառաւ, հիւանդանոց փոխադրուած է :

Հայրենիքի Փետրուար 9ի թիւը կը գրէ թէ ընկերոջ վիճակը թէեւ աւելի լաւ է, բայց ոչ մէկ այցելութիւն կրնայ ընդունիլ :

Կը յուսանք որ շուտով կ'ապաքինի :

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԷՆ կը հաղորդեն թէ՝ Նեհրու հրաւիրած է Զու - Էն - Լայը որ Հնդկաստան այցելէ : Հնդկաստանի վարչապետը յոյս կը յայտնէ թէ երկու երկիրներն ալ պիտի կարենան հարթել Չին եւ Հնդկաստանի սահմանային տարակարծութիւնը: Այսուհանդերձ, վարչապետ Նեհրու գիտել կուտայ թէ Չինաստան պէտք է ճանչնայ եւ ընդունի Հնդկաստանի վեհապետական իրաւունքները «այժմու սահմաններուն վրայ», այլապէս «կարելի չէ» համաձայնութիւն գոյացնել: Փեքին կը խուսափի մեկնելէ իր կարծիքը :

ՔԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ, պաղ ընդունելութեան արժանացած է՝ Խ. Միութեան վարչապետը Խրուշչեւ : 1955ին երկու միլիոն Հնդիկներ զինքը դիմաւորելու եկած էին, մինչ այս անգամ հազիւ երեսուն հազար եղած է անոնց թիւը: Հակառակ այս իրողութեան՝ Խրուշչեւ իր սովորութեան համաձայն ձաղկած է Արեւմուտքը, այս վերջիններուն ընծեռած տնտեսական օժանդակութիւնը անուանելով «երկսայրի սուր»:

ՄԱՐՈՔ բողոքագիր մը ներկայացուցած է Ֆրանսայի՝ հիւլէական ռումբի փորձին առթիւ: Փարիզի դեսպանը վերադարձած է Ռապաթ: Այս առթիւ Մարոք չեղեալ կը նկատէ 1956 Մայիս 28ի համաձայնագիրը, ըստ որուն երկու երկիրները «հասարակաց» քաղաքականութիւն պիտի ընտրէին եւ գործադրէին միջազգային հարցերու նկատմամբ : Այսուհանդերձ, «Մաղրէպի քաղաքական շրջանակները գիտել կուտան թէ « երկու երկիրներու դիւանագիտական կապը կը շարունակուի պահպանուիլ » : Փարիզի դեսպանին ետ կանչուիլը չի նշանակեր թէ Մարոք իր յարաբերութիւնները կը խզէ Ֆրանսայի հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Շապան - Տելմաս մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Ե. Հանրապետութիւնը ժողովրդավար եւ ներկայացուցչական է: Նախագահը անդրադարձաւ նաեւ Սուսթելի պարագային որ « ցաւալի եւ ծանր խնդիր մըն է»: Շապան Տելմաս շարունակեց. — Ամէնէն ցայտուն բաժանումն է երկու մարդոց միջեւ: Անտարակոյս, Սուսթել այն մարդըն է՝ տը Կոլի ընկերներուն մէջ որ ամէնէն շատ աշխատած է պատերազմի եւ խաղաղութեան մէջ: Բայց Սուսթելի տրուած հաղորդագրութիւնը մամուլի հարցը կնճռոտ կը դարձնէ: Կարծել կուտայ թէ Սուսթել հաւատարիմ կը մնայ Ֆրանսական Ալժերիոյ եւ տը Կոլ չի մնար: Սխալ է: Այս կացութիւնը «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» (Իւ էն էռ) կուսակցութեան — քաղաքական եւ զգացական խնդիր մը կը ստեղծէ: Չորս լուծում կայ — Ա) Սուսթել նոր հաղորդագրութիւն մը կ'ընէ մամուլին ըսելով որ իր առաջին հաղորդագրութիւնը սխալ մեկնուած է: Բ) Սուսթել կը քաշուի քաղաքական կեանքէ : Գ) Սուսթել կը քաշուի Իւ էն էռէն: Դ) Իւ էն էռը կը վտարէ Սուսթելը :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Նախագահ ընտրուած է՝ Զօր. Այուպ : Շահած է քուէարկողներուն 95·6 առ հարիւր ձայները :

Ի՞ՆՉ Է ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

Այն պայքարը՝ որ այս բոլէիս, այնքան մոլեգին թափով կը մղուի Արեւմտեան ազատ աշխարհի բոլոր հայաշատ գաղութներուն մէջ, մէկ կողմէ միջազգային համայնավարութեան եւ անոր կառքին լծուած ամէն կարգի քօղածածուկներուն եւ հայանուն ուղեկիցներուն, իսկ միւս կողմէ՝ ազատատենչ Հայութեան վերջին եւ ամրակուռ ամրոցը հանդիսացող, հայ ազգութեան, հայրենիքի, հայ մտածողութեան եւ մշակութային ու հոգեկան արժէքներու անկախութեան տենչանքն ու ձգտումը հետապնդող Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջեւ, իրականութեան մէջ, շատ լուրջ հանգամանք ունի, եւ իր խորքին ու էութեան մէջ, հաւասարապէս կը շահագրգռէ թէ Հայաստանի եւ թէ ալ սփիւռքի մէջ ապրող հայութեան ճակատագիրը:

Կասկած չկայ որ պայքարող կողմերը, ըլլայ ազատատենչ Հայութեան պայքարի դրօշակը բարձրացնող Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ըլլայ, միւս կողմէ, միջազգային համայնավարութիւնը իր հայազգի բոլոր քօղածածուկներով եւ ամէն կարգի ուղեկիցներով, հաւասարապէս կ'ըմբռնեն պայքարին հսկայ տարողութիւնը: Այսօր, պայքարող կողմերուն համար գաղտնիք չէ այլեւս, որ այս տիտանական, անհաւասար պայքարը, վճռական հանգամանք ունի հայ ազգային հաւաքական մտածողութեան տեսակէտով եւ ապագայ հետեւանքներով ու անդրադարձումներով, հաւասարապէս պիտի ազդէ թէ հայրենիքի եւ թէ ալ արտասահմանի մէջ ապրող Հայութեան ճակատագրին ու անոր ապագայ գործունէութեան վրայ:

Շղթայազերծուած այս ամօթալի եւ անբարոյական պայքարի իրական իմաստին, բուն դրդապատճառներուն եւ խորքին կամ էութեան մէջ հետապնդուած թաքուն նպատակներու մասին, միջազգային համայնավարութիւնը եւ արտասահմանեան իր հայ ուղեկիցները, — Յառաջդիմական պիտակին տակ թագնուած քօղածածուկները, — հետեւելով բոլշեւիզմի կեղծարար մեթոտներուն, դիտաւորեալ եւ չարամիտ կերպով, սըխալ կարծիք կը տարածեն, ջանալով ըսփիւռքի Հայութեան միամիտ զանգուածները հաւատացնել տալու թէ՝ ազատատենչ Հայութիւնը եւ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, շղթայազերծուած պայքարի ձեռնոցը ընդունած եւ հակապայքարի ձեռնարկած է՝ տարուելով զուտ կուսակցական նեղմիտ նկատումներէ, թէ պայքարը երկու ճակատներու միջեւ, լոկ ազդեցութեան պայքար է, թէ Դաշնակցութիւնը այդ պայքարը կը մղէ՝ տարուելով Հայոց միակ ազգային կուսակցութիւնը դառնալու մենամոլութենէն, թէ Դաշնակցութիւնը նպատակ ունի իր քաղաքական նպատակներուն ծառայեցնելու Հայաստանեայց եկեղեցին, եւ ատոր համար միայն, պաշտպան եւ ախոյեան կը կանգնի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ անկախութեան եւ ազատութեան գաղափարին, էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան հակադրելով Անթիլիասի կիլիկեան կաթողիկոսական աթոռը: Թէ Դաշնակցական ղեկավարները՝ այս պարագային լծուած են միայն ու միայն իրենց կորսնցուցած երբեմնի նախարարական աթոռները վերագրաւելու փառամոլութենէ տարուած, եւայլն, եւայլն: Վերոյիշեալ խմբակցութիւնները, տարին 12 ամիս, իրենց տրամադրութեան տակ գտնուած բոլոր միջոցներով, անընդհատ կը կրկնեն բոլշեւիզմի քարոզչամեքենային կողմէ հնարուած եւ իրենց հրամցուած այս եւ նման այլ ցնդաբանութիւնները, իրենց միամիտ հետեւորդներուն հաւատացնել տալու համար թէ Դաշնակցութիւնը հայ ազգային գերագոյն շահերու համար չէ որ կը պայքարի.

Դաշնակցութեան նկատմամբ եղած այս միակողմանի եւ չիլ վերագրումներուն մէջ, ոչինչ կայ զարմանալի եւ տարօրինակ: Բոլշեւիկեան բարքերուն եւ գործունէութեան մեթոտներուն մօտէն տեղեակ անձերուն համար, միանգամայն պարզ եւ յստակ է, որ, այլ կերպ կարելի չէր երեւակայել, միայն միամիտներուն կեր ճարելու սահմանուած, բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը: Որովհետեւ, այսօր ամէն մարդ գիտէ թէ՝ սուտը, կեղծիքը, ճշմարտութեան բացայայտ ուրացումը, պատմական անցեալի խեղաթիւրումը, ծանօթ դէմքերու եւ դէպքերու, հանրածանօթ իրողութիւններու եւ թուականներու խարդախումը եւ սխալ ու քմահաճ մեկնութիւնները, այլեւս սովորական երեւոյթներ դարձեր են թէ բոլշեւիկ մամուլին, թէ պետական վարիչներուն, թէ ճառախօսներուն, եւ թէ ալ, մեծ ու պզտիկ բոլոր գրիչներուն համար: Այսօր այս բոլորը, եւ տակաւին, մարդկային բարոյական ըմբռնումներուն հետ խոտոր համեմատող շատ մը ուրիշ բաներ, անոնք կը դաւանին որպէս ամենամաքուր առաքինութիւններ: Բոլշեւիկները, քաղաքական մարզի մէջ, ճարպիկ լարախաղացներ ըլլալով, ի հարկէ, անոնցմէ լաւ բան կարելի չէ սպասել, հետեւաբար, ընդունակ են ամէն տեսակ ըստորին արարքի, մանաւանդ, երբ խնդիրը կապուած է առաւել չափով Դաշնակցութեան հետ:

Անշուշտ կարելի էր տակաւին երկարել նման ցնդաբանութիւններու շարքը, սակայն, կը կարծեմ թէ կարիք չկայ այլեւս, քանի որ սուտը, կեղծիքը, խարդախելը, եւ ճշմարտութեանց վրայէն լռութեամբ անցնիլը, շաղախուած է բոլշեւիզմի էութեան հետ իսկ, չէ՞ որ, բոլշեւիզմի քրմապետը, նոյն ինքն Լենին, իր հետեւորդներուն իբրեւ պատգամ, կը թելադրէր:

« Երբ անհրաժեշտութիւն կայ՝ պէտք է գիտնալ գործադրութեան դնել խորամանկութիւնը, ճարպիկութիւնը, չթոյլատրուած մեթոտները, պէտք է գիտնալ լռութեան մատնել ճշմարտութիւնը »:

(Տե՛ս, Վ. Նաւասարդեանի, «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը », էջ՝ 119):

Տարբեր առիթով մը, նոյն Լենինը՝ իր հետեւորդներուն իբրեւ խրատ ըսած է հետեւեալը:

« Երբ դուն ընդունակ չես ցեխի մէջ փորի վրայ պառկած սողալու՝ դուն յեղափոխական չես այլ դատարկախօսի մէկը»: («Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը», Վ. Նաւասարդեան, էջ 192):

Իսկ բոլշեւիզմի վարած քաղաքական կամ կուսակցական ուղղութեան մասին՝ նոյն Լենինը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ:

« Բոլշեւիզմի ամբողջ պատմութիւնը, — կը գրէր Լենին, — թէ՝ մինչեւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը եւ թէ յեղափոխութիւնից յետոյ՝ լի է համաձայնութեամբ յարմարուելու, կոմպրոմիսների դէպքերով այլ կուսակցութիւնների հետ, եւ դրանց թւում նաեւ բուրժուական կուսակցութիւնների հետ» («Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» Վ. Նաւասարդեան, էջ՝ 119):

Բոլշեւիզմը բարոյական ի՞նչ հիմերու վրայ դրուած է, ցոյց կուտայ Լենինի գրչին պատկանող հետեւեալ կարճ հատուածը:

« Ով դէմ է պետական դաւաճանութեան, ով դէմ է Ռուսիոյ քայքայումին ...ան կեցած է քաղքենիական և ոչ պրոլետարական տեսակէտի վրայ: Առանց պետական դաւաճանութիւն գործած ըլլալու, բանուորը չի կրնար ոչ դասակարգային հարուած հասցնել իր կառավարութեան եւ ոչ ալ իրական ձեռք կարկառել մեզի դէմ կռուող օտար երկրի մը իր բանուոր եղբօր »: (Տես «Սոցիալ Դեմոկրատ» 1915 թիւ 43. «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» Վ. Նաւասարդեան, էջ՝ 76 – 580):

« Բոլշեւիզմը իր իսկական դիմագծով ներկայացնելու համար, բոլորովին աւելորդ պիտի ըլլար ուրիշ, աւելի լայն քաղուածքներ կատարել: Բոլշեւիզմի քրմապետին, Լենինի գրչէն ելած վերոյիշեալ մէջբերումները, ինքնըստինքեան, բաւական են համոզելու, ցայտուն դարձնելու բոլշեւիզմի իրական պատկերը: Աւելի հարազատ պատկեր, անշուշտ, կարելի չէր երեւակայել: Գաղափարական սնանկութեան հարազատ տօնավաճառ. Իսկապէս, բոլշեւիկեան «տակտիկա», եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ անխուսափելի դիալեկտիկա:

Ուրեմն, Լենինի տեսութեան համաձայն, «երբ անհրաժեշտութիւն կայ» բոլշեւիկը պէտք է գիտնայ գործադրութեան դնել խորամանկութիւնը, ճարպիկութիւնը, բարոյապէս չթոյլատրուած մեթոտները, պէտք է գիտնայ լռութեան մատնել ճշմարտութիւնը: Միեւնոյն ատեն, բոլշեւիկը պէտք է ընդունակ ըլլայ, ցեխի մէջ, փորի վրայ պառկած սողալու, ի հարկին, նաեւ դաւաճանելու, ըլլայ հանրային թէ մասնաւոր կեանքի մէջ, միշտ ի խնդիր, բոլշեւիզմի գերագոյն շահերուն:

Ահա թէ ի՞նչ աստիճանի կրնայ հասնիլ բոլշեւիզմի պատեհապաշտութիւնը, պարագաներուն եւ պայմաններուն համաձայն տեսակէտ կամ սկզբունք փոխելու յարախաղացութիւնը. Համաձայն նոյն Լենինի հեղինակաւոր վկայութեան «բոլշեւիզմի ամբողջ պատմութիւնը, թէ մինչեւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը եւ թէ յեղափոխութիւնից յետոյ՝ լի է համաձայնութեան, յարմարուելու, կոմպրոմիսների դէպքերով՝ այլ կուսակցութիւնների հետ, եւ դրանց թւում նաեւ բուրժուական կուսակցութիւնների հետ»: («Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը », Վ. Նաւասարդեան, էջ՝ 119):

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

(1 Շար.)

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԲՈՎԷՆ

ՏԱՐՎԻՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

« Հրոյ երկրին» մէջ կը գտնեն բնակիչներ, որոնք կը տպաւորեն Տարվինը: Մարդկային ցեղին պատկանող արարածներ են ասոնք, կը խորհրդածէ Տարվին, բայց բոլորովին տարբեր տեսակէ: Բաղդատութեան այս նմոյշները զինքը կ'առաջնորդեն դէպի տեսակներու աստիճանական փոփոխութեան գաղափարը:

Երբ Պիկըլ Ամերիկայի արեւմտեան շրջանը կ'այցելէր, Անտեաններու բարձրաբերձ լեռնաշղթային ի տես Տարվին կը մտաբերէ Չարլս Լայլի երկրաբանութեան նուիրուած մէկ գրքին տեսութիւնները, ուր հեղինակը կը պարզէր երկրագունդին միլիոնաւոր տարիներու ծագում մը ունենալը: Այդ պահուն Տարվին եւս կը մղուի նոյնանման խորհրդածութեանց: Ան կը նշմարէ բնութեան տարբերուն համընթաց բայց յարատեւ յեղաշրջման մը հետքերը: Անտարակոյս անհամար դարերու կը կարօտէր նման մեծղի լեռներու կազմութիւնը:

Եւ հետզհետէ ան կ'արձանագրէր յիշողութեան արժանի ամէն նիւթ, դէպք ու երեւոյթ: Ահա այստեղ, նախկին ծովափ մը՝ իր աւազով ու խեցիմորթներով: Այնտեղ՝ անտառ մը, ուր հնամենի ծառեր ժամանակի հոլովոյթին հետ վերածուած են զայլախազային (սիլիս) ժայռերու եւ որոնք կենդանի վկաներն են երկրաբանական յախուռն երեւոյթներու այդ ժամանակաշրջաններուն:

Գալափակոս հրաբխային կղզեխումբին մէջ, Տարվին կը նշմարէ բնութեան ահեղ տարբերութիւններ: Լեռներու սարսափ, անջրդի, տաքէն ճեղքըտած հողեր, աղքատ, խանձած բուսականութեամբ մը: Մինչդեռ բարձունքներուն վրայ՝ հա-

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Իսկոյն գաղտնի պատգամ մը ղրկեց Փեչիլիի նահանգին կառավարիչ եւ իրեն հաւատարիմ զօրավար Լի Հունկ Չանկի, հրահանգելով այս վերջինին որ իր ահագին բանակով շտապէր ու գար Փեքին: Յետոյ իր զաւկին սնարին շուրջ հաւաքեց կայսրութեան ամէնէն ճարտար բըժիշկները, սակայն հակառակ շռայլուած բոլոր խնամքներուն, Թունկ Չէ աւանդեց իր հոգին:

Մինչ երիտասարդ կայսրուհին Հա Լու Թօ իր ամուսնոյն դիակին վրայ կ'արտասուէր, Ցէօ Հի հանդարտօրէն իր ողբացեալ զաւկին ոտքերուն կ'անցընէր նոր մուճակներ, որոնք ըստ հինաւուրց աւանդութեան մը պէտք էին՝ դէպի «սըրբազան աղբիւրները» կատարուելիք երկար ճամբորդութեան մը համար ...

Երբ հանգուցեալ կայսեր մահուան առթիւ սովորական լացի ու ողբի շրջանը անցաւ, կայսրութեան մեծամեծները ըսկըսան խորհիլ գահին շարունակութեան մասին, որովհետեւ Վիշապի Գահը պէտք չէր որ բոլէ մը իսկ թափուր մնար:

Բոլորը հաւաքուեցան «Մտքի Սնունդ» պալատին մեծ դահլիճը, ուր ներկայ էին նաեւ գահին տիրանալու փափաք ունեցող բազմաթիւ կայսերական գերդաստանի անդամներ:

Իշխան Ցայ Չէ իր Թաօ Քուանկ կայսեր շառաւիղը ըլլալուն հանգամանքով, առաջարկեց իր որդին Փու Լունը՝ իբրեւ օրինաւոր ժառանգորդ գահին:

Խնամակալ իշխանը՝ Քուանկ առաջ քշեց իր որդւոյն թեկնածութիւնը, փաստելով որ ինք հանգուցեալ կայսեր հօրեղբայրն էր:

Եւ սակայն, երիտասարդ կայսրուհին յանկարծ ընդմիջելով, մէկ անգամէն հարցը վճռելու փութկոտութեամբ մը, յայտարարեց.

— Միայն մէկ հաւանական յաջորդ կը տեսնեմ, ատիկա ողբացեալ կայսեր զաւակն է զոր ես կը կրեմ արգանդիս մէջ: Քանի մը շաբաթէն այդ երախան աշխարհ պիտի գայ եւ ըստ սովորութեան, ես, մայր կայսրուհին պէտք է որ ստանձնեմ գահին խնամակալութիւնը:

Ժողովին սկիզբէն իսկ, Ցէօ Հի գրաւած էր նախագահական աթոռը: Երիտասարդ կայսրուհիին այս յայտարարութեան վրայ, անիկա խօսք առնելով, ըսաւ.

— Սակայն, կրնայ պատահիլ նաեւ որ դուք աղջիկ զաւակ մը ծնիք: Եւ յետոյ, օրէնքը թոյլ չի տար որ գահը վայրկեան մը իսկ թափուր մնայ: Չենք կրնար, ուրեմն, ձեր երախային ծնունդին սպասել:

Երիտասարդը կայսրուհին, որ կը խորհէր թէ ժողովականներուն մէջ բազմաթիւ համակիրներ ունէր, յանդգնեցաւ պատասխանել հետեւեալ կերպով:

— Մենք պիտի կրնանք ձեզի ստիպել որ սպասէք, եթէ պէտք ըլլայ նոյնիսկ բռնի ուժով ...

Ժողովականներուն մէջ սկսան շրջան ընել Ցէօ Հիի հակառակ կարծիքներ, որոնք արդիւնքն էին երիտասարդ կայսրուհիին կողմէ արտասանուած կոպիտ խօսքերուն:

Այդ պահուն, երբ գրեթէ ամէն բան կորսուած կը թուէր ըլլալ մայր կայսրուհի Ցէօ Հիի համար, ժողովասրահէն ներս մտաւ մարեշալ Եոնկ Լուն եւ յայտարարեց.

— Զօրավար Լի Հունկ Չանկի բանակը հասաւ Փեքին եւ կը սպասէ կայսրուհի Ցէօ Հիի հրահանգներուն:

Ժողովականները իսկոյն հասկցան որ վարպետ խաղով մը հնարամիտ Ցէօ Հին յաջողած էր այս անգամ եւս զինուորական հսկայ ուժի մը աջակցութիւնը ապահովել իր ծրագիրներուն գործադրութեան համար: Ինքն էր որ հրաւիրած էր զօրավար Լի Հունկ Չանկի բանակը եւ հիմա կրթնած այդ վիթխարի ուժին, իր կամքն էր որ պիտի պարտադրէր ժողովին:

Ու յանկարծ, խօսք առնելով, Ցէօ Հի յայտարարեց.

— Որոշեցի, որ իմ զաւկիս Թունկ Չէի յաջորդը ըլլայ իմ քրոջս եւ հանգուցեալ ամուսնոյս եղբօր զաւակը:

Ամէն ոք յայտնեց իր համաձայնութիւնը, բացի նախկին խնամակալ իշխան Քուանկէ:

Քանի մը վայրկեան ետք, Ցէօ Հիի քըրոջ որդին, որ իր մօրաքրոջ պարզ մէկ քմահաճոյքին հետեւանքով եւ Քուանկ Սին անունով կը դառնար նոր Երկնից Որդին, մեծ շուքով առաջնորդուեցաւ հանգուցեալ կայսեր մահուան մահիճին առջեւ, ուր եւ բոլորը հաւատարմութիւն յայտնեցին Երկնային Կայսրութեան նորընտիր վեհապետին:

Եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու Ցէօ Հի հրամայեց նախկին կայսրուհի Հա Լու Թօի անմիջապէս հեռանալ Փեքինէն եւ կատարել երկար, շատ երկար ճամբորդութիւն մը:

Ու պա, երբ ամէնքը քաշուեցան եւ Ցէօ Հի մինակ մնաց իր ներքինապետին հետ, խօսքը ուղղելով այս վերջնոյն, ըսաւ իր հաւատարիմ գործակատարին:

— Այնպէս մը կարգադրէ, որ այլեւս երբեք չկրնայ վերադառնալ ...

(18 Շար.)

բուստ, գեղատեսիլ կանանչութիւն մը։ Կը հանդիպի խոշոր մողէզներու ու մանաւանդ հսկայ կրիաներու, որոնց առատութեան պատճառաւ կղզեխումբը կ'առնէ իր անուանակոչումը։ Այս սողունները կը յիշեցնէին դարերու աղջամուղջին մէջ պարզուող աշխարհ մը։ Վերջապէս 1836-ին նաւը կը բռնէ վերադարձի ճամբան։ Կ'անցնի Նոր Զելանտայէն, Աւստրալիայէն, Թասմանիոյ կղզիներէն, հարաւային Ափրիկէէն։ 1837ին, Տարվին իր յուշատետրին սկիզբը իբրեւ խորագիր կ'արձանագրէ «Տեսակներու ծագումը», որ 22 տարի ետք խորագիրը պիտի ըլլայ նաեւ իր արժէքաւոր գրքին։

1842ին կը գրէ համառօտ տեսութիւն մը բնաշրջութեան մասին։ Բայց տակաւին պատրաստ չէ ամբողջական գործ մը արտադրելու համար, հակառակ իր ամբարած պաշարին ու կենդանի փաստերուն առատութեան։

Իր նախկին ուսուցիչները ստիպեցին զինքը որ աճապարէ արտադրելու։ Սակայն իր հաշուով տասը տարի հարկաւոր էր պատկառելի հատոր մը տպագրութեան յանձնելու համար։ 1858ին իր նիւթին առաջին մասին վրան էր տակաւին, երբ երիտասարդ բնապատմաբան մը՝ Ալֆրէտ Վալէյս գրքոյկի մը փորձը կը ղրկէր իրեն, խնդրելով իրմէ յայտնել իր կարծիքը։ Նիւթին խորագիրն էր «Այլակերպներու» (վարիէթէ) յարատեւ անջատման միտումը՝ նախատիպարներէն»։ Մեծ կ'ըլլայ Տարվինի զարմանքը եւ մասամբ մը իր յուսախաբութիւնը, երբ կը նշմարէ թէ Վալէյսի գրքոյկը իր մշակած տեսութիւնները կը շօշափէր։ Ինք որ քսան տարիներէ ի վեր այնքան ճիգ ու աշխատանք կատարած էր, ահա իրմէ առաջ ուրիշներ հրապարակ կուգային նշանակելու առաջնութիւնը։

Այսուհանդերձ իր պատուախնդրութեամբ թելադրեց երիտասարդ գիտունին շուտով հրատարակութեան յանձնել իր գործը։ Պէտք է աւելցնել թէ Վալէյս իր կարգին հետազօտութիւններ կատարած էր Մալայեան արքեպելագոսին մէջ ու իր եզրակացութիւնները նման էին Տարվինի բնաշրջական տեսութիւններու։

Տարվինի բարեկամները արդար նկատեցին որ ինք եւս հրատարակել տայ իր տեսութեանց խտացումը։ 1858 Յուլիս 1-ին, Լոնտոնի Լիննէական ընկերութեան հաղորդուեցան երկու բնապատմագէտներու բնաշրջական տեսութիւնները։

Այնուհետեւ Տարվին աճապարեց վերջացնել իր գիրքը։ Եւ 1859 Նոյեմբերին հրատարակութեան յանձնեց «Տեսակներու ծագումը բնական ընտրութեան միջոցաւ, կամ գոյութեան պայքարը բնութեան մէջ» իրեն համբաւը կերտող նշանաւոր երկը, որ մեծ յաջողութիւն գտաւ ու քանի մը շաբթուան ընթացքին ամբողջութեամբ սպառեցաւ։

Ներկայիս, անշուշտ կարելի չէ չափել Տարվինի յանդգնութեան տարողութիւնը։ Տարվին իր այդ գիրքով կը տապալէր կրօնաշունչ ըմբռնումները, որոնք մինչ այդ մղլոտած էին ու արգիլք կը հանդիսանային նոյնիսկ գիտական մարզի մէջ ազատ թռիչքներու։ Ինչպէ՞ս կարելի էր հաշտեցնել Տարվինի տեսութիւնները կեանքի ծագման եւ տեսակներու ստեղծման մասին՝ արարչագործական սկզբունքներուն հետ։ Աստուածաշունչը չորս հազար տարուան հնութիւն կուտար աշխարհիս ծնունդին, մինչդեռ Տարվինի հաշիւներով միլիոնաւոր դարեր հարկաւոր էին բնաշրջական օրէնքներով բնական տարրերու արդի վիճակին իրագործման համար։

Տարվին կը բանաձեւէր թէ բուսական ու կենդանական բոլոր տեսակները յառաջ եկած են կեանքի ստեղծման նախնական, շատ պարզ, մէկ կամ քանի մը տիպարներու համրընթաց բայց յարատեւ բնաշրջութեամբ (էվօլիւսիօն)։ Բնաշրջութիւնը, բնութեան անյեղլի օրէնքը հանդիսացած է երկրիս գործարանաւոր թէ անշունչ, անգործարանաւոր տարրերու կրած բոլոր տեսակի փոփոխութիւններուն։ Գործարանաւոր էակները, բոյսեր թէ կենդանիներ, կեանքի սկզբնաւորութենէն հակամէտ եղած են այլակերպութեան (վարիապիլիթէ)։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿԸ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՆՔԻՆ ԱՌԱՐԿԱՅ

★

Սրահի անյարմարութեան պատճառով, թէեւ քիչ մը ուշ, եւ սակայն այս տարի եւս, Կրընոպլի Կապոյտ Խաչը՝ «Մանուկներու Օրը» տօնեց իրապէս մեծ պատրաստութեամբ։

Ձեռնարկ մը՝ որ իր գտած յաջողութեամբ, ստեղծած խանդավառութեամբ, եղաւ խիստ պատուաբեր կանացի մեր կազմակերպութեան վարկին։

Կարելի է ըսել, որ Թիւ. Ժէի սրահը՝ երկար ատենէ ի վեր չէր տեսած նման բազմութիւն։ Բազմութիւն մը՝ առանց գաղափարի ու տեսակէտի խտրութեան, պահ մը եղբայրացած, գոհ եւ խանդավառ, որ չվարանեցաւ բարձրաձայն արտայայտել իր զգացած գոհունակութիւնն ու գնահատանքը, հանդէպ այդ գեղեցիկ եւ հայաշունչ, ազգապահպանման գործին լայնօրէն նպաստող ձեռնարկը կազմակերպող միութեան, որ ոչ խստաշունչ ձմեռը եւ ոչ ալ անոր յաջորդող դումի համաճարակը արգելք էր եղած, իր դպրոցի աշակերտներով պատրաստելու կոկիկ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժինով նման ձեռնարկ մը։

Հանդէսը կը սկսի աշակերտութեան կողմէ երգուած զոյգ խմբերգով եւ ներկաներուն նոր տարին աւետող սիրուն արտասանութեամբ մը։ Որմէ վերջ դպրոցի բարձրագոյն դասարանի աշակերտները ներկաներուն կը հրամցնեն հայ գրական անդաստանէն քաղուած արտասանութիւններու գեղեցիկ փունջ մը՝ որ մեծապէս կը գնահատուի ներկաներուն կողմէ։ Արտասանողները, 14 – 17 տարեկան երիտասարդուհիներ, որոնք արդէն սկսած են հասկնալ գրական արժէք ներկայացնող կտորներու իմաստը։ Բոլորովին նոր ուժեր, որոնք կը պատրաստուին, կամաց կամաց, այս վերջին տարիները՝ այս գաղութին մէջ կարող ուժերու բաց ձգած տեղերը գրաւել

Տիկին Միքայէլեան, երկու խօսքով կուտայ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան պատկերն ու նորահաս սերունդի հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը, եւ կը յորդորէ ծնողքները, որ անհոգ չգտնուին ու իրենց զաւակները հայ դպրոց ղրկեն։

Կարգը միջին դասարանի տղոցն է, որոնք կը բերեն իրենց մասնակցութեան բաժինը յաջող կերպով։

Կէս ժամուան դադարին, յարակից սրահին մէջ համախմբուած բազմութեան զուարթ երգին ու կատակին, կուգայ խառնուիլ, բարձրախօսով տրուած հայ երգի ու պարի եղանակները, ստեղծելով բարձր տրամադրութիւն եւ հայկական ջերմիկ մթնոլորտ։

Հանդէսը կը շարունակուի։ Ժողովուրդի բուռն ցանկութեան գոհացում տալու նպատակով, բարձրագոյն եւ միջին դասարանները, այս տարի եւս, կը ներկայացնեն «Յիսուսի Ծնունդը»՝ վերամշակուած եւ աւելի ճոխացած, երգախառն, գեղեցիկ պատկերներով, որուն բեմադրութեան ու տասն եւ հինգ դերակատարներու զգեստաւորումին համար Կապոյտ Խաչը ոչինչ խնայած է։ Ամէն բան պատրաստուած է ընկերուհիներու ձեռքով։ Հագուստները ճոխ են ու տեսարանները բնական։

Մինչ ներկաները կը ծափահարեն ուժգնօրէն, ստիպելով վարագոյրը բանալ բազմաթիւ անգամներ, անդին սրահին մէջ գտնուող լուսանկարիչը կը շարունակէ նկարել, բեմին գեղեցիկ տեսարաններն ու մեր մեծ ու պզտիկ դերակատարները։

Հանդէսի բուն մանկական բաժինը նոր է որ կը սկսի։ Աշակերտութիւնը, կրկին բեմին վրայ է, որուն կուգան միանալ, սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկները։ Ու բեմը կը լեցուի ժիր ու կայտառ մանուկներով, որոնց աչքերը կայծ ու կրակ դարձած կը պճլտան, անհամբեր են ու անհանդարտ ... Յուզումով կը դիտենք զիրենք, որովհետեւ անոնք այդ պահուն կը ներկայացնեն, շատ գեղեցիկ, յուզիչ պատկեր մը ... պատկեր մը այնքան խօսուն... որուն մէջէն, մեր դարերու ճամբայ կտրող ժողովուրդին՝ արեւուն տակ միշտ որպէս հայ ապրելու հզօր ու աննկուն կամքին ուժը կ'արտացոլայ ...

Սրահի խորքէն հնչող փողի ձայնը, կ'աւետէ վերջապէս տղոց այնքան սպասած Կաղանդ Պապային գալուստը։ Զէ՞ որ ամբողջ մէկ ամիս, պատրաստուած, երգեր ու ոտանաւորներ են սորված, որպէսզի կարենան իրենց ցանկութիւնները գողտրիկ ձեւով արտայայտել, Հայաստանէն յատկապէս իրենց նման բարի, հայ դպրոց յաճախող տղոց համար՝ Կապոյտ Խաչի նուէրներով բեռնաւորուած եկող Կաղանդ Պապան ընդունելու համար։ Ու խաղ ու խնդումով, երգ ու պարով կ'ընդունին բարի ծերունին, (Պ. Մարաշլեան) որ հակառակ «իր յոգնութեան ու յառաջացած տարիքին», ոգեւորուած տղոց զուարթ երգէն, կը կատակէ, կը ցատկէ ու կը պարէ, փոքրիկ չարաճճիներու ծափ ու ծիծաղին մէջ։ Որմէ վերջ կը մօտենան, անոնք կը համբուրեն ծերունիին ձեռքն ու ալեհեր մօրուքը՝ եւ կը ստանան իրենց նուէրը։

Օրուան խօսնակն է Պ. Բաբախեան, որ իր կարելին կ'ընէ գոհ ձգելու համար մեծ ու պզտիկ։

Ահա նկարագրականը՝ ազգօգուտ ձեռնարկի մը, եւ նոյն առիթով ձեռք ձգուած բարոյական արդիւնքի պատկերը։ Նման ձեռնարկէ մը վերջ, միթէ՞ կարելի է կասկածիլ, որ անոր նիւթական արդիւնքը չըլլայ, նոյնքան գոհացուցիչ։ Ժամանակէն առաջ «պիւֆէն» սպառած է եւ ի նպաստ դպրոցին աճուրդի դրուած շատ սիրուն պուպրիկ մը, ձեռագործ եւ նուէր Տիկին Երկանեանի՝ մօր կողմէ եւ Հայաստանէն եկած երկու պընակ, նուէր Տիկին Տ. Աւագեանի, կարճ ժամանակէն կը բարձրանայ 322 Ն. Ֆ.ի (ընդհանուր հասոյթը բարձրացնելով 700 Ն. Ֆ.), կը շահի Տիկին Մխասեան, որ կը նուիրէ 15 Ն. Ֆ. եւս։

Այստեղ, շնորհակալութեան յատուկ խօսք ունինք տեղւոյս Մարտիկներու Միութեան, որ աճուրդը բացաւ 40 Ն. Ֆ. նուիրելով, ինչպէս նաեւ Պ. Տ. Ստամպուլեան քսան Ն. Ֆ.։ Բարոյական պարտք կը նկատենք աւելցնելու, նաեւ որ առաջին անգամ չէ որ Մարտիկներու միութիւնը կ'ուզէ նիւթապէս օգտակար ըլլալ դպրոցին։ Աճուրդը կը վարեն պարոններ Մարաշլեան եւ Բաբախեան։ (Ցանկը տես՝ Դ. էջ)։

Իսկ ինչ ըսել օրուան մեծ ու փոքր դերակատարներուն մասին։ Անո՞ւնն տալ, բայց ո՞ր մէկը, բոլորն ալ իրենց ցեղին յատուկ, արժանապատուութեան ուժեղ զգացումէն մղուած՝ աշխատած էին զիրար գերազանցել։ Թող ներկաներէն իրենց ստացած բուռն ծափերուն հետ, ընդունին նաեւ Կապոյտ Խաչի Տիկիններուն կողմէ, մէկ ուժեղ, շատ ուժեղ պաչիկ՝ Հայու իրենց խելացի աչքերուն ու պայծառ ճակատներուն։

Հանդէսը կը տեւէ երեք ժամէն աւելի, ձանձրոյթի, անհամբերութեան ոչ մէկ նշան, ներկաները կը ցրուին կարծես ակամայ։ Մարտիկներու Միութեան նախագահ Պ. Մարանճեան, Պ. Միչէլ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ ներկաներ, սրահը ձգելէ առաջ կը մօտենան, եւ վարչութեան ընկերուհիներուն իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնեն, այս շատ յաջող ձեռնարկին համար։

Իսկ մեր յոգնաբեկ ընկերուհիները նկատի չունին իրենց օրերու, շաբաթներու յոգնութիւնը, գոհ են եւ ուրախ, որ Կապոյտ Խաչի հրաւէրին պատասխանող տեղւոյս եւ հեռաւոր Ռընաժէն ու Լանսէէն յատկապէս եկող հայրենակիցները՝ յուսախաբ չեն եղած եւ սրահէն կը մեկնին գոհ եւ խանդավառ, հայ կնոջ ազգապահպանման համար տարած աշխատանքին հանդէպ, գնահատանքի խօսքը՝ իրենց շրթներուն ...

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Դէմքին տխրութեան հիմը, աչուըներուն տրտմական սեւեռումը, իր դիւրաբեկ անձնիքին թողած որբի, լքուածի տպաւորութիւնը մեծապէս փոխուած, բարեփոխուած էին։ Իր փայփայած իտէալներուն այդքան մօտ զգալով ինքզինքը, հոգեկան անդորրում մը ունեցաւ, որ կը շեշտուէր՝ այդ իտէալներուն ամբողջովին կարենալ տիրանալու հեշտաւէտ ինքնավստահութենէն։

Սոֆի, աղքատութեան մէջ, իր համեստ աղջկան անշուք ու անհրապոյր յարդարումին մէջ աւելի բարի էր, աւելի շնորհալի, աւելի առաքինի։ Հիմակ քիչ մը հպարտ եղաւ, բաւական եսասէր, չափէն աւելի պերճամոլ։ Մայրը, զոր առաջ այնքան կը սիրէր, ալ առաջուան խանդաղատանքը չէր ներշնչեր իրեն։ Ամիրային հանդարտաւէտ եւ հոյակապ սրահներուն մէջ բազմած պահուն, չէր մտաբերեր ամենեւին որ իր մայրը, իր անհազին մարմինովը, կը շարունակէր տատիլ խոհանոցի մը կամ լուացարանի մը սպառող մթնոլորտին մէջ։ Ընդհակառակը, այս պարագան սկսաւ շատ բնական բան մը թուիլ իրեն, նոյն իսկ սեղանին վրայ մօրը կողմէն սպասարկուիլը իրեն համար ոեւէ տգեղութիւն չնկատուեցաւ։ Երիտասարդը շիտակ եւ ճիշդ հաշուած էր՝ նիստուկացի այդ անակնկալ եւ ցնցող փոփոխութեան հետ մէկտեղ աղջկան նկարագրին կրելիք բարոյական փոփոխութիւնները։

Դաստիարակութեան պատրուակին տակ՝ աշխատանոցին մէջ գլուխ գլխի իրենց տեսակցութիւններուն մէջ, տօքթորը՝ պերճ, խոլ, հաճոյալի կեանքին դրուատիքը կը հիւսէր անանկ փայլուն եւ հրապուրիչ գծերու տակ որ մանկամարդ աղջիկը, երեւակայութիւնը գրգռուած ու վառուած, հեշտախտօրէն այդ նկարագրութիւններուն մէջ կը թաղուէր, կը մխրճուէր ու կ'ապրէր զանոնք։ Ալ հիմակ կեանքը նոր արշալոյսով մը կը ներկայանար իր շլացած աչուըներուն։ Կապոյտ ու ծիրանի կը տեսնար։

Իր նայուածքին առջեւ թանձր քող մը կար որ թոյլ չէր տար որոշելու իրեն այն ապականութեան եւ կորուստի վիհը ուր կը քշուէր, կը տարուէր խեղճ աղջիկը կամաւորապէս, ինքնամատոյց ծառայումով մը։

— Կեանքը ապրիլ պէտք է, օրիորդ, կ'աղաղակէր Արշակ խուցին մէջ պտըտելով։ Վայելքի ամէնէն գեղեցիկ բանն է որուն մարդ կարենայ տալ ինքզինքը։ Ամբոխէն վեր մնալու է։ Անոր քովէն աւելի տգեղ ու վնասակար բան չկայ։ Քու ետեւէդ անոր փառաբանական աղաղակները լսելու ես միայն, առանց իսկ անոնց տեսնելու։ Վայելքը՝ այդ աղմուկէն այդ իրարանցումէն դուրս է. խաղաղ, հեռաւոր ազնուական վայրեր, ուրկէ մարդ կարենայ ամէնէն ազնիւ տպաւորութիւնները կրել, ամէնէն առողջ մտածումները մտածել։

Դուք մինչեւ հիմա ի՞նչպէս ապրած էիք, օրիորդ, երբեք խորհա՞ծ էիք թէ ձերինէն տարբեր եղանակով մը պէտք է ապրիլ. ապա թէ ոչ չարժեր ապրիլ։ Ոչ, անշուշտ. բայց հիմա կը մտածէք, կը զգաք զանիկա։ Եւ դուք արժանի էիք կեանքի այս փոփոխութեան եւ անոր հետեւանքներուն, որոնցմէ շատը դեռ ձեզի համար անծանօթ բաներ են, բայց որոնց վերջապէս պիտի ծանօթանաք ... եւ իմ միջոցաւ ...

Յետոյ ընդհատելով, խոհուն, մտածկոտ երեւոյթով մը կանգ կ'առնէր՝ ակնարկը տարտամ եւ անորոշ, հեռաւորութիւններու վրայ իբր թէ թափառկոտ ... ու վերսկսելով, աւելի մօտենալով աղջկան եւ անոր մէկ ձեռքը բռնելով, մտերմական ու մեղմ թոնով մը.

— Սոֆի, առաջին վայրկեանէն որ քեզ տեսայ, անդիմադրելի համակրութիւն զգացի ... վիճակդ գութս շարժեց. ուզեցի որ փոխուի ան... ու փոխուեցաւ, եւ դեռ շատ պիտի փոխուի... միայն թէ, միայն թէ ...

Աղջիկը որուն հոգին կը սարսռար այս սրտապատառ տեսարաններուն առջեւ, չէր գիտեր ինչ պատասխանէր ամիրայի մը թոռան այդ գթալից ու համակրալից արտայայտութիւններուն, ու իր անուշ մելամաղձոտ նայուածքովը աւելի կը խօսէր քան վարդ շրթներովը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ծնունդ Գազտասարեան, Այրի Տիկին Գերճուհի Գազտասարեան, Օրիորդներ Մառի եւ Անահիտ Գազտասարեան, Այրի Տիկին Ովսաննա Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Տոմինիք Տորիա, Տէր եւ Տիկին Յարութ Փափազեան, Գ. Արմենակ Փափազեան, Այրի Տիկին Նազիկ Խիւտավէրտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կ. Գուլէեան եւ զաւակը, Այրի տիկին Ֆ. Սալլապաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Տոլմաճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Յովհաննէսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նուպար Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ջէրչեան, Օր. Էկլանթին Ժամկոչեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց թոռան, զաւկին, եղբօր, եղբօր զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՄԻՇԷԼ ԳԱԶՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 24ին, Ալժերիոյ ճակատը, 24 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 13.45ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին:

Հաւաքուիլ ժամը 13.30ին, բնակարանը՝ 13 Րիւ Պաւլէօֆ, Ալֆորվիլ:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԾԱՆՕԹ.— Շառանթօն էֆօլէն 103 թիւ հանրակառքը, իջնել՝ Քամելիա — Էմիլ Զօլա:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին: Յետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ: Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ Սեբովբէ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Մանուկներու Օրուան առթիւ եկած են հետեւեալ նուէրները.—

Մարտիկներու Միութիւն 40 Ն. Ֆ., Գ. Սթամպուլեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աւագեան 18 Ն. Ֆ., Տիկին Մինասեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալիքեան 15 Ն. Ֆ., Օր. Սիսլեան 15Ն.Ֆ., Գ. Էսկինեան 11 Ն. Ֆ., Օր. Տէր Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան, Փոքրիկն Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Գոստիկեան, Տէր եւ Տիկին Ճերմակեան, Տէր եւ Տիկ. Տիպիտապեան, Տէր եւ Տիկին Զատիկեան, Տէր եւ Տիկին Միքճեան, Տէր եւ Տիկին Մարանճեան, Տէր եւ Տիկին Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Լիտտիս տասնական Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարմիրեան եօթը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գոնտուլաճեան վեց Ն.Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արապեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան (Ռընաժ), Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Աւաեան, Տէր եւ Տիկին Երանոսեան, Տէր եւ Տիկ. Ոսկուրեան, Տիկին Գույումճեան, ժամօ հինգական Ն. Ֆ.:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի:

Կը նախագահէ Ընկ. Հ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Խմբերգներ Նոր Սերունդի կողմէ: Մեներգ՝ Օր. Վ. Մուրատեան, Տիկին Ռըստիկեան, Տիկին Սիրարփի Փերսիքեան (Վալանսէն), կենդանի պատկեր՝ Հայր եւ որդի դէմ դիմաց: Շարժանկար՝ Սինէ Ղազօ:

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամեան, Բարսեղեան եւ ընկ. Յ. Մաթոսեան:

Պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

Հայկական մթնոլորտ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին: Հանդէս եւ պարահանդէսով:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ:

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրրիէ — Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ:

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ:

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր:

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամոյի մէջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Խայինեան իրենց մեծ մօր՝ Սուլթան Գարագէլլէեանի մահուան քառասունքին առթիւ 40 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քատէի սրահը: Հաւաքոյթը նուիրուած է Վ. Չէքիթունցեանի յիշատակին: Խօսք պիտի առնեն բազմաթիւ մտաւորականներ:

Զայնական ժապաւէնով պիտի տրուի հանգուցեալին մէկ ճառը:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ողեկոչուի Ապրիլ 24ին:

Նախաձեռնութեամբ ՉՈՄԻ, Սալ Քաւոլի մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան, Նոր Սերունդի Կ. Վարչութեան եւ «Փոթորիկ» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ղպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ապրիլեան Սերունդի (Նախկին Զ. Ո. Մ.) Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ-անդամուհիները այս Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Ռէժանի արճարանի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները վերջնականապէս հրաժարեալ պիտի նկատուին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200 փոստով ղրկուելու պարագային 2,50 = 250): Դիմել Յառաջի հասցէով:

Գումարները ղրկել մանտա — քարտով միայն:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչ. Մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10) ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժանկարի սրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՓԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր — ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 891...

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու համար 3 Ն. Ֆ.:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 18 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 5726 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4527

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵՐԱՅԻՆ ԸՆԴՎԶՈՒՄ

*

Հայ ազատատենչ ժողովուրդի մարտիրոսագրութեան մեծ պատմագրքին մէջ փայլուն էջ մը կը գրուէ 1921 Փետրուար 18ի ապստամբութիւնը :

Տարերային ընդվզում, ժողովրդական ընդոծին ըմբոստութիւն ընդդէմ օտար, արիւնարբու եւ անգութ բռնակալի մը : Բռնակալ մը, որ դաշինք կնքած եւ գինակցած հայ ժողովուրդի երդուեալ ու ամարդի դահիճին հետ, խաբեպատիր ու զաւադիր միջոցներով խորտակած էր ազատ անկախութիւնը :

Եւ սակայն աշխարհի բոլոր ազգերուն մէջ հայ ազգն է, որ ամէնէն շատ արիւն էր թափած ազատութեան ճանապարհին վրայ, յանուն անկախ հայրենիքի : Հայ բազմաչարչար ազգն է, որ արժանի էր ապրելու ազատ ու անկախ, իր պապերու պատմական երկրին մէջ :

Զոյգ դիւանագիտութիւնները իրարու միջեւ բաժներ էին մեր Հայրենի նուիրական հողերը, սրտառո՞ւչ համաձայնութեամբ։

Աքցանի մէջ առնուած հարաւէն եւ հիւսիսէն, մանաւանդ քարոյալքուած բոլշեւիկեան ստապատիր քարոզութիւններով եւ ցնորական խոստումներով, մանուկ Հայաստանի բանակը չէր կրցած դիմակալել դերակշիռ ուժերու գրոհին :

Մինչ Քեազիմ Քարապէքիրի զօրագունդերը գրաւելէ վերջ Կարսը՝ դիրք բռնած էին Ալեքսանդրապոլի մէջ, խորհրդային Ադրբէջանի սահմաններէն ներս կը սողոսկէին կարմիր բանակի զինուորները :

Հայաստանի կառավարութիւնը կը ստիպուէր տեղի տալ երկու ճակատներէ եկող զինուորական ճնշումներուն առջեւ եւ 1920 Դեկտեմբեր 2ին Խ. Միութեան լիազօր ներկայացուցիչ Լեգրանի հետ կը կնքէր համաձայնութիւն մը, որով «Հայաստանը յայտարարւում է Անկախ Սոցիալիստական Սովետական Հանրապետութիւն» :

«Մինչեւ յեղափոխական կոմիտէի գալը, իշխանութիւնը անցնում է զօրահրամանատարութեան, որի գլուխն է կանգնում ընկեր Դրօն։ Նրա կից կոմիսար է նշանակւում ընկեր Սիլին» :

Կողմերու փոխադարձ համաձայնութեամբ է, որ Հայաստան, կը դառնար խորհրդային եւ ոչ թէ ժողովրդ. ապստամբութեամբ, ինչպէս կ'ուզեն հաւատացնել բոլշեւիկեան վարձու գրիչները։

Դեկտեմբեր 2ի համաձայնութեան 4րդ եւ 5րդ յօդուածներով բոլշեւիկները կը խոստանային պատասխանատուութեան չենթարկել հայկ. բանակի հրամանատարութեան կազմը, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Սոց. Յեղափոխ. եւ Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութեան անդամները «Հայաստանը խորհրդային յայտարարելուց առաջ կատարած գործերի համար» :

Համաձայնագրի մելանը չչորցած՝ բոլշեւիկները ամէնէն վայրագ միջոցներով սկսան կեղեքել հայ ժողովուրդը, որ արդէն արիւնաքամ էր եղած տարիներ տեւող պատերազմին առաջ բերած աւերներուն, համատարած թշուառութեան ու համաճարակներուն պատճառաւ :

Կը կողոպտէին անխտիր գիւղացին ու քաղաքացին՝ կերակրելու համար կարմիր բանակի անօթի զինուորները։ Կը դրաւէին որբերու եւ այրիներու համար Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ղրկած ալիւրն ու հագուստեղէնը : Աւարէն մաս մըն ալ կը ղրկէին Ռուսիա, իբրեւ «Խ. Հայաստանի եղբայրական նուէրը Լենինին» :

Կողոպուտն ու բռնութիւնները չէին բաւեր, բանտերը սկսան լեցնել դաշնակցական եւ չէզոք հարիւրաւոր մտաւորականներով, դրժելով իրենց գրաւոր խոստումը : Զինւ-Չեքա օրով, սառնամանիքներու մէջէն դէպի աքսորավայր քշեցին Հայկական բանակի քանի մը հարիւր սպաները՝ գլխաւորութեամբ զօր. Նազարբէկեանի :

Բաժակը յորդեցաւ՝ երբ բանտին մէջ սկսան կացիններով սպաննել բանտարկեալները, Համազասպն ու ընկերները :

Փետրուար 18ին Հայաստանի ազատասէր ժողովուրդը ոտքի ելաւ : Մէկ սիրտ մէկ հոգի ոտքի կանգնեցաւ՝ Հայրենիքէն դուրս քշելու համար կարմիր բանակը, որ սանձարձակ կը գործէր, առանց խղճահարութեան։ Բոլշեւիզմի սկզբունքները կը փորձէր գործադրել մեր միմնուճար հայրենակիցներու գլխուն : «Անչուն գիւղ էին գտեր, առանց գաւազանի կը պտըտէին»....:

Հայ ժողովուրդը առաջինն եղաւ, որ ըմբոստութեան դրօշը պարզեց բոլշեւիկեան դաժան բռնակալութեան դէմ : Ամբողջ աշխարհի առջեւ ցոյց տուաւ ազատ եւ անկախ ապրելու իր կամքը :

Կարմիր բանակը՝ ինչպէս մեր օրերուն՝ Եւրոպայի սրտին վրայ, — Փեշթայի մէջ — արեան մէջ խեղդեց հայկական նոր ազատամարտը :

Քառասուն օր միայն տեւեց դիմադրութիւնը :

Բիրտ ուժը անգամ մը եւս տարաւ յաղթանակը ·

Սակայն չկրցաւ — եւ պիտի չկրնայ երբեք — մարել հայ ժողովուրդի սրտէն ազատութեան հուրը, որ յաւէտ պիտի մնայ անշէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ 5 ՄԻԼԻԱՌ ՏՈԼԱՐԻ

ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՎԱՐԿ ՄԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԷՆ

■

Միացեալ Նահանգներու նախագահ՝ Այզընհաուըր, Ամերիկեան Քոնկրէսէն պահանջեց 4.175.000.000 տոլարի վարկ մը, որ պիտի յատկացուի օտար երկիրներու զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութեան :

Միայն զինուորական օժանդակութեան համար պահանջած է երկու միլիառ տոլարի պատկառելի գումար մը։ Նախագահ իր պահանջը հիմնաւորած է յայտարարելով. — «Խ. Միութեան բանակի քանակին պակսեցումը, ոչ մէկ ձեւով կը տկարացնէ այս վերջինին յարձակողական ուժը։ Արդէն՝ Խրուշչեւ միշտ նոյնը կը կրկնէ» :

Տնտեսական օժանդակութեան համար հետեւեալ գումարները կը պահանջէ :

724 միլիոն տոլար ազգային պաշտպանութեան համար (պիտի յատկացուի Արեւմտեան դաշնակից պետութիւններուն) : 268 միլիոն տոլար «մասնաւոր օժանդակութեան» համար : Այս գումարէն պիտի օգտուին՝ Մարոք, Լիբիա, Թունուզ եւ Միջին Արեւելքի կարգ մը երկիրներ, ինչպէս Յորդանան։ Տնտեսական օժանդակութիւն պիտի ստանայ նաեւ՝ Աֆղանիստան, «որպէսզի կարենայ դէմ դնել Խորհրդային թափանցումին.» : 172.5 միլիոն տոլար «թեքնիք օժանդակութեան» համար :

Նախագահը, Խորհրդարանին յատուկ ուշադրութիւնը հրաւիրած է Հարաւային Ասիոյ եւ Ափրիկէի թերաճ երկիրներուն օգնելու անհրաժեշտութեան վրայ : «Սահարայի հարաւը տարածուող ու իրենց անկախութիւնը ստացող երկիրներուն տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւն մը պիտի ըլլայ «յատկապէս կրթական մարզին մէջ» :Ինչ կը վերաբերի Հարաւային Ասիոյ, Այզ. ուզած է որ Ամերիկա գլուխ հանէ Հինտուս գետի ջուրերը որոգութեան նպատակներով գործածուելու, Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի ծրագիրը :

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը, ներկայացնելէ ետք իր պահանջները, շեշտած է նիւթական այդ օժանդակութեանց արժէքութիւնը եւ կարեւորութիւնը ի խնդիր «Ազատ աշխարհի պահպանման» :

«Իմ վերջին ճամբորդութիւնս —յայտարարած է Այզ— Ասիոյ, Միջին Արեւելքի եւ Եւրոպայի երկիրները, ցոյց տուաւ եւ համոզեց զիս, որ աշխարհի ամէն կողմը, ազատութիւնը եւ ժողովրդավարութիւնը սիրող անհատներ եւ պետութիւններ իրենց աչքերը դէպի մեզ դարձուցած են, ոչ թէ նախանձութեամբ եւ քինախնդրութեամբ, այլ՝ այն յոյսով որ մենք պիտի օգնենք իրենց եւ տէր պիտի կանգնինք ազատ աշխարհին : Եթէ կ'ուզենք քաղել խաղաղութեան պտուղը, ապա անհրաժեշտ է որ մեր օգնութիւնը չգլանանք» :

ՆՈՐ "ԶԱՐՀՈՒՐՈՂ ՈՒԺԸ,,

ԵՒ ԻՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

●

Անվիճելի է որ Ֆրանսական տարեգրութեան մէջ, Սահարայի ռումբին յաջող փորձը, մեծ եւ նշանակալից էջ մը բացաւ։ Ֆրանսա, ցարդ, կը նկատուէր «փոքր մեծ» մը։ Այսուհետեւ պիտի նկատուի իրաւ մեծ մը։ Պետական եւ զինուորական շրջանակները, արդէն իսկ կը խորհին միջոցներ ձեռք առնել գլուխ հանելու՝ հիւլէական զէնքերով օժտուած նոր «զարհուրող ուժ» մը։ Պետական մարդոց կարծիքով, Միացեալ Նահանգները, նկատի առնելով Խ. Միութեան հիւլէական ուժին կարեւորութիւնը, հետզհետէ պիտի հրաժարին Արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութենէն։ Իրենց կարծիքով, հիւլէական երրորդ (երկրորդը՝ Անգլիա) ուժի մը ներկայութիւնը պիտի զօրացնէ Արեւմտեան պլոքին վարկը :

1960ին, զինուորական պիւտճէին մէջ, նախատեսուած է կարեւոր գումար մը, որ պիտի յատկացուի շինութեանը ձայնի արագութիւնը գերազանցող յիսուն սրընթաց ռմբաձիգներու, որոնք պիտի կարողանան կորիզային ռումբեր փոխադրել։

Քաղաքական շրջանակները դիտել կուտան թէ կորիզային «զարհուրող ուժ» մը ստեղծելով, անուղղակի կերպով, Ֆրանսա պիտի յաջողի սարհամոզել հակառակորդ ճակատը : Ուրիշ խօսքով, Խ. Միութիւնը հարկադրաբար պիտի ստիպուի նկատի առնել Ֆրանսայի հակահարուածելու կարողութիւնը։ Տղայական է անշուշտ մտածել թէ մէս – մինակը Ֆրանսա դէմ կրնայ դնել Խ. Միութեան, սակայն, ինչպէս դիտել կուտայ Զօր. Կալուա, «ի սպառ կորսուելու պարագային՝ կրնայ առնուազն փոխադարձել» : Մինչեւ համաշխարհային առաջին պատերազմը, գոյութիւն ունէր միայն ճակատի «ռազմավարութիւնը» : Երկրորդ աշխարհամարտին, ասոր վրայ աւելցաւ «միջոցներու »ռազմավարութիւնը (օդանաւեր, ընդծովեաներ, փոխադրութիւն)։ Այժմ երբ մէկ վայրկեանէն միւսը հեռավար հրթիռներ եւ կորիզային զէնքեր կրնան երկիրներ քանդել, այլեւս տեղ չէ մնացած ռազմաճակատի, ոչ ալ միջոցներու ռազմավարութեան : Երբ Խրուշչեւ ուռուցիկ բառերով կը յայտարարէր Խ. Միութեան ուժերու կրճատումը, շատ լաւ գիտէր թէ նման քայլ մը ոչ մէկ ձեւով պիտի տկարացնէ իր երկրին՝ «հարուածելու ուժը» :

Իրերու այս վիճակին մէջ, Ֆրանսայի կորիզային զէնքեր ունենալը խաղաղութեան պահպանման կարեւոր ազդակներէն մէկն է : Անտարակոյս Ֆրանսայի ձայնը, միջազգային քաղաքական աշխարհէն ներս, աւելի ազդեցիկ պիտի դառնայ :

Հաւանական է նաեւ որ Միացեալ Նահանգները վերաքննեն իրենց քաղաքականութիւնը կորիզային զէնքերու նկատմամբ :

Ցարդ, Մաք – Մահոնի օրինագծով, այս վերջինները կը մերժէին հիւլէական գաղտնիքներ հաղորդել իրենց դաշնակիցներուն :

Պատճառներէն մեծագոյնը, այն մտավախութիւնն էր թէ իրենց փոխանցած կորիզային գաղտնիքները կրնան փոխանցուիլ Խ. Միութեան :

Ներկայիս այդ մտավախութիւնը հիմք չունի :

Նախ՝ Խ. Միութեան համար գաղտնիք չէ մնացած, ապա Ֆրանսա տէր է այլեւս հիւլէական ռումբի գաղտնիքներուն :

Հաւանաբար նկատի ունենալով այս պարագան, Նախագահ Այզընհաուըր դեռ վերջերս պատրաստակամութիւն յայտնեց փոխանցելու իրենց ի պահ դրուած կորիզային կարեւոր գաղտնիքները :

Ցամենայն դէպս, միջազգային ներկայ թոհուբոհին մէջ, Ֆրանսայի կշիռը մեծապէս բարձրացաւ : Յուսալից նոր հեռանկարներ կը բացուին Ֆրանսայի առջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ մամուլի ասուլիս մը տուած է Օսլոյի խորհրդային դեսպանատան մէջ, ուր, ինչպէս դիտել կուտայ տեղական մամուլը, հարցումներու պատասխանած է սովորական վարպետութեամբ : Երբ իրեն հարց տրուած է թէ լուր ունի՞ Արժանթինեան ջուրերուն մէջ պտտող խորհրդաւոր ընդծովեայէն, որ կը կարծուի խորհրդային ըլլալ, փոխ – վարչապետը պատասխանած է — Անհաւատալի է որ մարդիկ այսքան յիմար ըլլան։ Բաւական միջազգային ջուր կայ, ի՞նչու երթալ ծոցի մը մէջ պահուըտիլ։ Եթէ միայն ծովի զգեստով գեղեցիկ կիներ դիտելու համար է, աւելի լաւ է իբրեւ զբօսաշրջիկ երթալ» : Անդրադառնալով եօթերու եւ վեցերու (ազատ փոխանակութիւն եւ հասարակաց շուկայ), Միկոյեան ըսած է. — «Անիկա ցոյց կուտայ որ փոս մը կը փորուի Եւրոպայի մէջ, որ առեւտրական պատերազմի մը երեւոյթն ունի» :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Կալկաթայէն Ռանկուն (Պիրմանիա) հասած է։ Օդակայան զինքը դիմաւորելու գացած են՝ նախագահ Իւ – Ուին – Մոնկ եւ պետական դէմքեր : Խ. վարչապետ երկու օր պիտի մնայ Պիրմանիա, հուսկ ապա կը մեկնի Ինտոնեզիա :

ՏՈՔԹ. ՓԵՐԷԶ եւ Պ. Սիւզինի ձերբակալուեցան առջի օր Ալժէի մէջ։ Մաս կը կազմէին Ալճազար գունդին : Այս երկուքը ինչպէս միւս ձերբակալուածները Փարիզ կը փոխադրուին դատուելու համար։ Այս փոխադրութիւնը կ'ըլլայ համաձայն դատական օրինագիրքին665 թիւ յօդուածին, որ կը նախատեսէ թէ նման փոխադրութիւնները կրնան կատարուիլ երբ պատժական խնդիր մը տեղական ցոյցերու առիթ կրնայ տալ :

ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետը՝ Վիլլի Պրանտ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Խորհրդ. Միութիւնը չի կրնար որոշումներ տալ Պերլինի մասին, որովհետեւ իրաւունք չունի ուրիշին ունեցածով զբաղելու :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՌԱՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Օրուան հետաքրքրութեան առարկան է «հայկական տառատեսակներու» խորհրդաւոր պատմութիւնը : Այս առթիւ՝ «Սովետ. Գրականութիւն» ամսաթերթէն (1959 Դեկտ. թիւ 12), կը քաղենք հետեւեալ յօդուածը, շարունակելու համար ... ցուցահանդէսը, զոր ուզեցինք կազմակերպել՝ տալով մամուլի մէջ արտայայտուած բոլոր տեսակէտները :

Բացայայտ է, որ իւրաքանչիւր ժողովուրդի բարձր մշակոյթի արգասիք են տառը եւ գիրը, որոնք բոլոր դարերում մեծ դեր են կատարել ամէն մի ժողովուրդի գիտութեան, գրականութեան, արուեստի զարգացման գործում : Հիմնականում տառի եւ գրի շնորհիւ է, որ մենք կարողանում ենք թափանցել դարերի խորքը :

Տառի գիւտի մասին շատ պատկերաւոր է ասել հին յունական մեծ մտածող Պղատոնը, «Մարդու ամենահրաշալի գործերից մէկը տառի գիւտն է, դա այնպիսի մեծագործութիւն է, որ տառը գտնողին պէտք է Աստուած համարել կամ աստուածանման մարդ» :

Հայերն էլ պատկանել են հնագոյն այն ժողովուրդների թւին, որոնք մարդկային մշակոյթի ծաղկման արշալոյսին ստեղծեցին իրենց տառը, գիրը, յանձին Մեսրոպ Մաշտոցի, որի ստեղծած տառերը աւելի քան 1500 տարի գործածութեան մէջ են, ձուլուած են մեր ամէն մէկ գիրքի հետ եւ շատ քիչ փոփոխութիւններով քննութիւն են բռնել դարերի առաջ :

Գաղտնիք չէ, որ հայկական տառերի ստեղծումով միայն հնարաւոր դարձաւ հիմք դնել եւ զարկ տալ մեր գիր ու գրականութեան :

Դրա պերճախօս վկաներն են, այսօր Երեւանի պետական մատենադարանի ձեռագիր ու տպագիր այն հազուագիւտ գիրքերը, որոնք մեր ժողովուրդի դարաւոր մշակոյթի լաւագոյն արժէքներն են իրենց մէջ ամփոփում : Ո՞ւմ յայտնի չէ, որ հայկական տառերի շնորհիւ էր, որ հայ մատենագիրները դարերի բնաջնջող արհաւիրքներից եւ օտարերկրեայ նուաճողներից փրկել են ինչ հնարաւոր էր :

Մեսրոպեան տառերը, որոնք հազար ու մի թելերով կապուած են մեր դարաւոր, հարուստ գրականութեան հետ եւ նրա հիմքն են հանդիսանում, մտել են մեր ժողովուրդի կենցաղի մէջ, իրաւունք են նուաճել ապրելու ժողովուրդի լեզուի հետ, որպէս նրա գրաւոր արտայայտիչը : Եւ բնական է, որ այդ տառերը ուրիշ տառապատկերներով փոխելու մասին խօսք անգամ չի կարող լինել : Վերափոխել տառերը նշանակում է տեղիք տալ անտեղի նիւթական խոշոր ծախքերի, դժուարացնել հրատարակչական գործի յետագայ աճումը, եւ որ ամենակարեւորն է՝ սահմանազատել մեր ժողովուրդին իր գրական հարուստ ժառանգութիւնը յետագայում լաւ ծորէն հաղորդակցուելու հնարաւորութիւններից :

Մեր տառերն ունեն ազգային ուրոյն ձեւ եւ ոճ, կառուցուածքի ներդաշնակութիւն եւ օժտուած են Հայոց լեզուին յատուկ հնչիւնային կանոնները արտայայտող ճկունութեամբ : Ինքնստինքեան հասկնալի է թէ ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս անցեալում, այնպէս էլ այժմ, ոչ մի արմատական փոփոխութիւն չի կատարուել եւ չի էլ կարող կատարուել տառապատկերները ձեւափոխելու ուղղութեամբ :

Սակայն պահպանելով հանդերձ Մեսրոպեան տառերի հիմնական ձեւերը, մենք կարող ենք բարեխառ դարձնել տառապատկերները եւ չատացնել տառատեսակները : Այս ուղղութեամբ անցեալում կատարուել են որոշ փորձեր : Բայց միայն այժմ է որ մեր ժողովուրդի մշակոյթի աննախընթաց զարգացման պայմաններում՝ լուրջ աշխատանք է կատարւում այդ ուղղութեամբ :

Խորհրդ. Հայաստանի ղեկավար մարմինները անցեալ տարի (1958) քննութեան առան հայկական տպագրական տառատեսութեան յետագայ հարստացման, բազմատեսակ, գեղեցիկ, դիւրընթեռնլի տառեր ունենալու խնդիրը եւ այդ նպատակով մօտակայ տարիների համար յատկացրին աւելի քան 14 միլիոն րուբլի գումար, որոնց մէկ միլիոն րուբլին արդ բամադրուեց 1958 թուականին, որպէսզի յետագայում աւելի լայնացուեն այդ ուղղութեամբ կատարուող աշխատանքները :

Հայաստանի մշակութային նախարարութիւնը, յատկացուած գումարն աւելի նպատակայարմար եւ խելացի օգտագործելու ցանկութիւնից ելնելով, 1958 թուականին յայտարարեց մրցանակաբաշխութիւն՝ հայկական տպագրական նոր տառաձեւեր ստեղծելու համար, նպատակ ունենալով այդ գործում ներգրաւելու մտաւորականների աւելի լայն խաւերին եւ թոյլ չտալու որ պետական ու համաժողովրդական այդ գործը սահմանափակուի մի քանի մասնագէտների շրջանակում եւ դառնայ նրանց մենաշնորհը : Այդ միջոցառումը լաւ ընդունուեց ժողովուրդի կողմից, որպէս վաղուց հասունացած մի հարց : Դրա գործնական արդիւնքը եղաւ այն որ շատ կարճ ժամանակամիջոցում ստացուեցին տառատեսակների բաւականին նոր նախագծեր եւ մի շարք առաջարկութիւններ հայկական տպագրական տառաշինարարութեան հարցերի վերաբերեալ :

Բայց ցաւօք սրտի, ստացուած առաջին մի քանի նախագծերից ու հարցումներից երեւաց, որ այդ գործին մասնակցող որոշ անձինք նկատի չեն առել մրցանակաբաշխութեան պայմանները՝ հրապարակուած «Սովետ. Հայաստան»ի 1958 թուականի Յուլիսի 13ի համարում եւ Հայաստանի միւս թերթերում, որտեղ ուղղակի ասուած է.

«Ներկայացուած տառատեսակների նախագծերը պէտք է բաւարարեն հետեւեալ հիմնական պայմանները .—

Ա) Հիմնականում պահպանելով ներկայումս գործածուող հայկական տառապատկերները, աւելի գեղեցկացնել եւ դարձնել դիւրընթեռնլի :

Բ) Ուղղել գործող տառերում եղած թերութիւնները եւ մշակել լրիւ տեսակաշար :

Գ) Խոշորացնել տառի հիմնական մասը՝ պահելով համաչափութիւնը ինչպէս տառապատկերների գլխի, այնպէս էլ ներքեւի կողմից :

Դ) Ապահովել խնայողութեան հարցը առանց տառապատկերները խախտելու :

Չնայած այդ պարզ ու հասկնալի պահանջներին, այնուամենայնիւ հեղինակներից մի մասը չեղուել էր եւ ներկայացրել այնպիսի նախագծեր, որոնք ոչ մի կապ չունեն Մեսրոպեան տառապատկերների հետ : Մրցանակաբաշխութեան Ցանձնաժողովը, նկատի առնելով այդ, գտաւ նպատակայարմար՝ մամուլով հանդէս գալ եւ լրացուցիչ պարզաբանում տալ, որպէս զի յետագայում մասնակցողները նկատի ունենան հրապարակուած պայմանները եւ թոյլ չտան շեղումներ :

Ի պաշտպանութիւն Մեսրոպեան տառապատկերների, մրցանակաբաշխութեան յանձնախումբի յանձնարարութեամբ, մենք մի յատուկ յօդուած զետեղեցինք «Երեւան» թերթում 1958 Օգոստոսի 17 համարում, որտեղ ասուած էր.— «Գործի ընդհանուր շահերից ելնելով, մենք հարկադրուած ենք մի անգամ եւս անդրադառնալ այդ հարցին, այն բանի համար, որ ստեղծուած ոչ ճիշդ, նոյնիսկ վնասակար կարծիքները փարատուեն եւ որոշակի տեսակէտ ստեղծուի, որպէսզի ոչ մի բան չխանգարի այն մեծ գործին, ինչ արդէն սկսուած է, օգնել մրցանակաբաշխութեան մասնակիցներին՝ ճիշդ հասկնալու առաջադրուած պահանջները եւ ապարդիւն փորձեր չկատարեն :

Մէկ անգամ եւս ի լուր բոլորի, յայտնում ենք որ մրցանակաբաշխութեան պահանջներին հակասող առաջարկներն ու փորձերը կը մնան անհետեւանք, քանի որ դրանք վնասում են գործին եւ ոչ մի ընդհանուր բան չունեն հայկական տառերի բարեփոխման խնդիրների հետ :

Հայկական տպագրական տառերի հարստացման եւ բարելաւման նպատակն է՝ հիմնականում պաշտպանել Մեսրոպեան տառապատկերները եւ միեւնոյն ժամանակ բազմացնել, հարստացնել տառերի տեսակները, որպէսզի ամէն մի գրական սեռ շարուի իւրայատուկ տառապատկերներով, գեղեցկացնել նրանց արտաքին տեսքը, վերացնել հայկական տառերի շեղութիւնը, մազուկները եւ որոշ տառերի խիստ միանմանութիւնը» :

Այնուհետեւ ասուած է. «Հետեւաբար տպագրական տառերի բազմացման եւ բարեփոխման խնդիրը սերտօրէն կապուած է տառապատկերների պահպանման հետ» :

ԵՂԻՇԷ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ի՞ՆՉ Է ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

●

Ուրեմն՝ բոլշեւիզմը, իր պատմութեան ընթացքին, մինչեւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւն, ինչպէս նաեւ յեղափոխութենէն յետոյ՝ յաճախ գործակցէր, յարմարուէր եւ համաձայնութիւններ կնքեր է նոյնիսկ դրամատիրական կուսակցութիւններու հետ : Ի հարկէ վաղը, երբ անհրաժեշտութիւն զգացուի, բոլշեւիզմը, որ այսօր կը ներկայանայ իբրեւ պաշտպան եւ ախոյեան միջազգային յեղափոխական բանուորութեան շահերուն, ի՞նչ երաշխիք կայ, որ վաղը, պարագաներուն եւ պայմաններուն համաձայն, պիտի չփոխէ իր դիրքը, համաձայնելով դրամատիրական եւ կայսերապաշտ, կրօնա — պահպանողական, նոյնիսկ ֆաշական տարրերու հետ, միշտ առաջ քշելով պարագաներու եւ պայմաններու հարկադրանքը, եւ միջազգային յեղափոխութեան ընդհանուր շահերը : Անշուշտ, պարագաներու եւ պայմաններու այս հարկադրանքն էր, եւ, միւս կողմէ, միջազգային բանուորութեան ընդհանուր շահերը, որ մղեցին բոլշեւիզմը, 1939ին բարեկամութեան ձեռք կարկառելու Հիթլերի գլխաւորած Նացի Գերմանիոյ եւ բաժակ պարպել Հիթլերի արեւշատութեան համար ... :

Այսօր, Խրուշչեւները, պարագաներու եւ պայմաններու նոյն հարկադրական անհրաժեշտութիւնը եւ յեղափոխութեան գերագոյն շահերը առաջ քշելով, նոյն պատեհապաշտական սկզբունքն է որ կը գործադրեն, երբ իրենք զիրենք կը ներկայացնեն ախոյեան միջազգային խաղաղութեան եւ դրամատիրական ու սոցիալիստական կարգերու համակեցութեան, անշուշտ, որոշ ժամանակ շահելու եւ դիրքերը ամրացնելու միտումով :

Եւ հաւատարիմ բոլշեւիկեան աւանդական պատուէրներուն, բոլշեւիզմի հետեւորդները, պետական վարիչ դէմքերէն սկսելով մինչեւ յետին շարքայինը, մամուլի օրկաններէն մինչեւ բեմը, առանց մոռնալու ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը, ինչպէս նաեւ գրողներն ու ճառախօսները իրենց կարգին, ամէն տեղ, հանրային կեանքի մէջ թէ այլուր, ընդունակ են ոչ միայն ցեխի մէջ փորի վրայ պառկած սողալու լարախաղացութեան, այլեւ, երբ անհրաժեշտութիւն կայ, գիտեն ստել, գիտեն դաւել, գիտեն խարդախել, գիտեն գործադրել խորամանկութիւն, ճարպիկութիւն, եւ մարդկային բարոյական ըմբռնումներով չթոյլատրուած մեթոտները, ճշմարտութիւնը լռութեան դատապարտելու համար՝ թէ բանիւ, եւ թէ՝ մանաւանդ գործով :

Ի դէպ, որոշ դէպքեր, բարոյական այս տեսանկիւնէն դիտելով միայն, այսօր հասկնալի կը դառնայ հայ կեանքի մէջ եղած այն հակասական, տարօրինակ եւ անբնական իրողութիւնը : Երբ դրամատիրական, աղա — փաշայական հակումներով ռամկավարները, դարձեր են քաղաքական ուղեկիցները վարդապետութեան մը, որ ինքզինքը կը դաւանի յայտնապէս թշնամի դրամատիրութեան, եւ ամէն օր, կը ջանայ նոր ճեղք մը բանալ դրամատիրութեան շարքերուն մէջ, երբ, միւս կողմէ, ինքզինքը Սոցիալ Դեմոկ–րատ *յայտարարող Հնչակեանը, տարին 12 ամիս, ճոռոմաբան ածականներով գովքը կը հիւսէ վարչակարգի մըր ոչինչ ունի դեմոկրատական, այլ, հիմնուած է ոստիկանական բիրտ ուժի եւ բռնակալութեան վրայ :*

Պիտի գայ օր մը, անշուշտ, որ պատմութեան առջեւ, վարագոյրը պիտի բացուի եւ մեր աչքերուն առջեւ պիտի պարզուին այս տարօրինակ եւ անբնական գործակցութեան իրական դրդապատճառները, ողբերգական գաղտնիքը մեր կապարանոց մէջտեղ նետելով եւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելով :

Երբ այս է բարոյական գիմագիծը կազմակերպութեան մը որ սկզբունք չունի, որ սուտը, կեղծիքը խարդախելը, դաւելը, ճշմարտութեան վրայէն լռութեամբ անցնիլը դարձուցեր է առաքինութիւն, բնական է որ այսպիսի կազմակերպութեան մը խօսքը կը դադրի որեւէ արժէք ներկայացնելէ, եւ կը դառնայ պարզապէս միջոցին մէջ նետուած պարապ արձագանգ մը, անարժան, որեւէ լուրջ պատասխանի :

Սակայն, միւս կողմէ հանրային կարծիքը լուսաբանելու ցանկութեամբ, անհրաժեշտ կը նկատենք այստեղ ներկայացնել բոլոր այն կարեւոր խնդիրները, որոնք, իրականութեան մէջ, գաղթաշխարհը ալեկոծող պայքարներուն առանցքը կը կազմեն, եւ որոնց վրայէն, համաձայն իր սովորութեան, բոլշեւիզմը գիտակցաբար կ՚ուզէ լռութեամբ անցնիլ։

Գաղափարական հակառակութեան կամ պայքարի սուր տուող առաջին եւ գլխաւոր պատճառները Դաշնակցութեան եւ բոլշեւիզմի միջեւ, ինչպէս անցեալին նմանապէս նաեւ այսօր, կը հանդիսանան ազգութեան եւ հայրենիքի *հարցերու տրուած տեսական, գաղափարական բովանդակութիւնը եւ գործնական ըմբռնումներն են : Պայքարը այս երկու հարցերու շուրջ, բոլշեւիզմի եւ Դաշնակցութեան միջեւ, կուգայ շատ հինէն, նախահոկտեմբերեան շրջանէն : Մինչ Դաշնակցութիւնը այս երկու հարցերուն կուտայ մնայուն, յաւիտենական արժէք, բոլշեւիզմը՝ ընդհակառակն, զանոնք կը նկատէ ժամանակաւոր, անցողակի երեւոյթ մը : Ուրեմն, ազգութեան եւ հայրենիքի հարցերուն մէջ, անոնց տրուած իմաստի ու բովանդակութեան տեսակէտով, Դաշնակցութիւնը եւ բոլշեւիզմը, այս երկու հարցերուն մէջ, գաղափարական տեսակէտով, կեցած էին իրարու հիմնովին հակառակ դիրքերու վրայ : Այսպէս՝ Ստալինեան ուսմունքին համաձայն .*

«Ժամանակակից ազգերը արդիւնք են որոշ պատմաշրջանի մը, արդիւնք են դրամատիրութեան ծաղկման, աւատականութեան հաշուեյարդարով եւ դրամատիրութեան զարգացումով միաժամանակ սկիզբ կը դրուի մարդոց համախմբումին ազգութեանց հիմունքով» : (Տես. «Մարքսիզմը եւ Ազգային — գաղութային հարցը». Ստալին. Մոսկուա. 1938. էջ 65. եւ Վ. Նաւասարդեանի «Բոլշեւիզմ եւ Դաշնակցութիւնը» : 1949, Գահիրէ էջ՝ 16) :

Այս տեսութիւնը՝ միայն Ստալինի ուղեղէն ծնունդ առած տեսակէտ մը չէր այլ, իրմէն առաջ, զանոնք քարոզած էր քիչ մը տարբեր բառերով, բոլշեւիզմի տեսաբանը, նոյնինքն Վլատիմիր Իլիչ Լենինը :

«Ազգ. հարցի, հանդէպ Մարքս եւ Էնկէլս ընդհանրապէս վերաբերած են խստօրէն, քննադատաբար՝ ընդունելով անոր պայմանադրօրէն պատմական նշանակութիւնը, «Բանուորական հարցի» բաղդատումով՝ ազգային հարցի ստորադաս արժէքը ենթակայ չէր ոչ մէկ կասկածի Մարքսի համար» : (Տես, Լենին, «Ամբողջական գործեր» հատոր 17. Մոսկուա 1921, էջ 459 — 460 . եւ Վ— Նաւասարդեանի Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը 1949, Գահիրէ, էջ՝ 16 — 17) :

1923 թուականին, համայնավար կուսակցութեան ԺԲ. համագումարին (էջ 417 — 23 Ապրիլ, 1923), ուր կը քննուէր ազգային հարցը, Ստալին, հարցին գէ–կուցաբերը, անդրադառնալով քիչ վերը յիշատակուած քաղուածքին, կը յայտարարէր :

«Հոս շատերը ապաւինեցան Վլատիմիր Իլիչի գրութեանց եւ յօդուածներուն. Ես պիտի չուզէի յիշատակել անունը իմ ուսուցչիս՝ ընկեր Լենինի՝ որովհետեւ նիկա հոս չկայ (Վլատիմիր Իլիչ Լենին այդ օրերուն հիւանդ էր) այնուամենայնիւ, ես հարկադրուած եմ յիշատակել անվիճելի ճշմարտութեան հանդամանք ունեցող կտոր մը, որ ոչ մէկ թիւրիմացութիւն չի յարուցանէր, որպէսզի ընկերներու միտքին մէջ ոչ մէկ տարակոյս չմնայ. ազգային հարցի տեսակարար կշռի մասին : *Ինքնորոշման նուիրուած յօդուածին մէջ, քննարկելով Մարքսի նամակը ազգային հարցի մասին, ընկեր Լենին հետեւեալ եզրակացութեան կը յանգի .*

« Բանուորական հարցի բաղդատութեամբ՝ ազգային հարցի ստորադաս արժէքը ենթակայ չէր ոչ մէկ կասկածի Մարքսի համար :

«Հոս միայն երկու տող է, սակայն այդ երկու տողը կը վճռէ ամէն ինչ. Ահա ասիկա է որ գոց պէտք է սորվին (ռուսերէնի մէջ, իրենց քիթին քերթին

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԲՈՎԷՆ

ՏԱՐՎԻՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նախատիպարները, թերեւս շրջապատի ազդեցութեան տակ, վարժութեամբ, կամ գոյութեան պայքարին մէջ յաղթահարելու, յարատեւելու ձգտումով ու յարմարելով կեանքի պայմաններուն, ծնունդ տուած են այլակերպ անհատներու, որոնք օժտուած ստացուած առաւելութիւններով, կրցած են նպաստաւորուիլ, սերունդ հասցնել ու իրենց ունեցած առաւելութիւնները ժառանգականութեան օրէնքով փոխանցել յաջորդ սերունդներուն, ի վերջոյ դառնալու համար տեսակ՝ ինքնուրոյն ու ինքնատիպ յատկանիշներով։ Ասոնք ալ դարձեալ իրենց կարգին, այլակերպութեան անծանօթ պատճառներէ մղուած, սերունդներ ետքը ծնունդ կուտան նոր տիպարներու, աւելի կատարելագործուած թէ կազմախօսութեամբ եւ թէ արտաքին տուեալներով։ Եւ այսպէս է որ ամէնատարրական ջակներէ կազմուած են ամէնաբարդ բնախօսական կառոյցով բուսական թէ կենդանական արդի տեսակները, որոնց կարգին նաեւ մարդը՝ իր մտային, հոգեբանական, զգացական բարձր կարողութիւններով։ Բնաշրջման օրէնքին օժանդակ հանդիսացած է բնական ընտրութիւնը, որ հիմնաքար եղած է գոյութեան պայքարին որուն բիրտ պարտադրութեանց առջեւ յաղթական հանդիսացած եւ իրենց գոյութիւնը կրցած են պահել բոլոր այն տեսակները, որոնք լաւագոյնս յարմարած են շուրջի պայմաններուն։ Իսկ մնացեալները հետզհետէ տկարացած են ու չքացած հրապարակէն՝ անգամ մըն ալ չերեւալու համար։

Տարվին իր գիրքով քննութեան ենթարկած է կեանքի բնական բոլոր երեւոյթները։ Այսպէս՝ այլակերպներու (վարիէթէ) եւ տեսակներու (էսփէս) տարբերութիւնն ու անոնց իւրաքանչիւրին յատկանիշները, ժառանգականութեան ու բնաշրջութեան օրէնքները, կենդանիներու եւ բոյսերու փոխ յարաբերութիւնները, գոյութեան պայքարի պատճառները, սեռային ընտրութեան ազդեցութիւնը, կազմախօսական մասերու գործածութեան կամ անգործածութեան հետեւանքները, խառնածիններու (հիպրիտ) բեղնաւորման կամ ամլութեան հարցերը, միջատներու բնազդները, բնաւորութեանց փոփոխութիւնը, սեռերու, ընտանիքներու, տեսակներու, այլակերպներու դասաւորումը, սաղմնագիտութիւնը եւն.։

Անշուշտ կարելի չէ անդրադառնալ այս բոլոր հարցերուն։

Տարվինի տեսութիւններուն կարգ մը կէտերը քննադատուած են իր ժամանակին հեղինակաւոր բնապատմագէտներու կողմէ։ Ներկայիս ալ պակաս չեն այդ քննադատութիւնները։

Բնաշրջութեան կամ այլակերպութեան արդի ըմբռնումները կը տարբերին Տարվինի բանաձեւած վարդապետութենէն։ Նոր Տարվինականներն ու Լամարքի հետեւորդները բաւականին այժմէականացուցին անոնց տեսութիւնները։

Սակայն դասական նոր ըմբռնումներով բնաշրջութիւնը երբեւիցէ չարունակական բնոյթ չէ ունեցած։ Հնագիտական պեղումներ կը հաստատեն այս պարագան։ Ընդհակառակն բնաշրջութիւնը յայտնուած է ընդհատական ձեւով ու յաճախ յեղակարծ։ Երբեք չեն գտնուած Տարվինի ենթադրած տեսակներու յաջորդական տիպարները։

Նորերը կը նկատեն նաեւ որ Տարվինի թէ Լամարքի տեսութիւնները անկարող են բացատրելու կազմական նոր գործարաններու յայտնութեան եղանակը։

Անհատական այլակերպութեանց ոչ ժառանգական հանգամանքը կը հաստատուի։

Փորձառական բնապատմութիւնն ու ծննդագիտութիւնը կ'ընդունին թէ տեսակներու յանկարծական յայտնութիւնները, իրական ու ընդհարական բնոյթ ունեցող արկածներն են կեանքի փոփոխականութեան։ Այդ փոփոխականութիւնը տեղի կ'ունենայ ընդհանուր առմամբ սեռային բջիջներու կորիզին պարունակած գունանիւթերու (քրոմոզոմ) փոխանցութեամբ (միւթասիոն)։ Այս գետնի վրայ ֆրանսացի Նոտէնի, Աւստրիացի ճգնաւոր Մենտէլի, ամերիկացի Մորկանի եւ շատ մը նորերու կատարած փորձերը, ճանճերու, բոյսերու, միջատներու թէ թռչնամորթներու վրայ, հաստատեցին գունանիւթերու եւ այդ փոքրիկ մանրադիտային գունագանիկները կազմող ծիներու (ժէն) փոխանցումներու բնախօսութեան կենսական դերը՝ ընդհանուր փոփոխականութեան թէ բնաւորութեանց փոփոխութեան երեւոյթին մէջ։

Անշուշտ Տարվին թէ Լամարք անծանօթ էին գործարանական երեւոյթներուն։ Թէեւ 1837ին Իզիտոր Ժոֆրուա Սէնթ Հիլէր ակնարկութիւն ըրած էր հրէշային թէ ապականոտ տիպարներու յայտնութեանց յանկարծակի հանգամանքին մասին։

Տարվին, «Տեսակներու ծագումը» գիրքով ասկէ դար մը առաջ մեծապէս յեղաշրջեց բնապատմական ըմբռնումները եւ գիտական հիմերու վրայ դրաւ բնապատմութիւնը։ Անշուշտ Տարվինը բնաշրջական վարդապետութեան հիմնադիրը չէ կարելի նկատել։ Որովհետեւ իրմէ դարեր առաջ ուրիշներ ճամբան հարթած էին։ Արդարութիւն պիտի ըլլար ֆրանսացի Լամարքը համարել իրական հիմնադիրը այդ գիտութեան։ Այս արժանաւոր բնապատմագէտը դեռ 1809էն ըսկըսեալ իր դատողութիւններով գիտութեան մեծ ծառայութիւն մատոյց ձեւակերպելով բնաշրջութեան բարդ օրէնքները։ Սակայն իրեն դէմ ծայր տուին անխնայ հալածանքները։ Ի վերջոյ տեսողութիւնը կորսնցուցած ու լքուած բոլորին թշուառութեան մէջ մեռաւ։ Իր կատաղի հակառակորդն էր Քիւվիէ։

Լամարքէն առաջ, բնապատմութեան նախակարապետները հանդիսացան ամէն ազգէ գիտուններ, որոնցմէ յիշենք ժամանակագրական կարգով. — Պերնար Փալիսի, որ 1575ին իր կատարած պեղումներով հաստատեց բրածոյ բոյսերու եւ կենդանիներու իրական հանգամանքը։

1740ին Պիւֆոն, իր «Երկրիս պատմութիւնը» երկով մատնանշեց երկրային հողաշերտերու ծագումը եւ այդ հողաշերտերուն պարունակած բրածոյ բոյսերու եւ կենդանիներու ապրած դարաշրջանի բնաշրջութեան էութիւնը։

1745ին Մոփերթիւի բանաձեւեց բնաշրջական տեսութիւններ։ Վերջապէս, 1794ին՝ Կէօթէ եւ Ժոֆրուա Սէնթ Հիլէր, 1831ին՝ Փաթրիք Մաթիւ, 1836ին՝ Ֆոն Պըչ, 1849ին՝ Տօքթ. Ռմըն, 1852ին՝ Հըրպըրթ Սփենսէր եւ Նոտէն նպաստեցին բնապատմութեան։

Այս բոլոր գիտուններն ու անոնց հետեւորդները իրենց տարած տեսական աշխատանքներով, նաեւ արդի գիտունները իրենց մանրադիտական, փորձերով ու ելեքտրոնական մանրադէտներով դարձեալ չյաջողեցան լուծել կեանքի եւ տեսակներու ծագման ու բնաշրջութեան հարցերը, որոնք դարձեալ կը մնան բնութեան անկորզելի գաղտնիքները։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

մեր չարք մը պահանջուածէն աւելի փութաջան ընկերները»։ (Լենին եւ Ստալին. — «Ժողովածու կոմկուսի պատմութեան ուսումնասիրումին վերաբերող գրութիւններու»։ Հատոր Բ. Մոսկուա, 1936 էջ՝ 591)։

Բոլշեւիզմի տեսաբանի բարձր հեղինակութեամբ, եւ Մարքսի անուան յիշատակումով, Լենին կուգար վկայելու թէ ազգային հարցի տեսակատար կշիռը բանուորական հարցի բաղդատումով, շատ աւելի նուազ արժէք կը ներկայացնէ, հետեւաբար, այդ իսկ պատճառով, ազգային հարցը, ստորադաս եւ երկրորդական արժէք կը ներկայացնէ եւ պէտք է տեղի տայ բանուորական հարցի ներկայացուցած առաջնակարգ շահերուն առջեւ։

Լենինի մահուան առիթով, ռուս սոցիալիստ յեղափոխական Վ. Չերնով ըսած է. «Յանձին Լենինի, գերեզման կը մտնէ ռուս յեղափոխութեան ստեղծած մեծ նկարագիրներէն մէկը։ Մեծ այն իմաստով որ, ռուս յեղափոխականներուն մէջ, Լենին թերեւս եղաւ միակը իբրեւ զարտուղի, պատեհապաշտ նկարագրի տէր։ Եւ իբր այդպիսին ալ, կարելի է ըսել թէ մրցակից չունէր իր անպատկառութեամբ։ Երբ պէտք կար, երբ ինքը անհրաժեշտ կը նկատէր, ապշեցուցիչ անպատկառութեամբ կ'ըսէր ամէն բան, յստակ ու որոշ, առանց բառերը քօղարկելու։ Յետագայ տողերը կարելի է նկատել իբրեւ ցայտուն ապացոյց իր այդ զարտուղի եւ անպատկառ նկարագրին։

«Մենք կը վկայենք որ համաշխարհային ընկերվարութեան շահերը բարձր են մեր ազգային շահերէն, բարձր են պետութեան շահերէն»։

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

(2 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ խոր ծերութեան մէջ մեռած է Մկրտիչ Բարոյեան՝ հայրը Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ՝ Խորէն Արք.ի, որ այդ առթիւ Կիպրոս մեկնած է։

ՀԷԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Եգիպտոս) «Յուսաբեր» ակումբի բացումը կատարուած է Յունուար 31ին։ Գեղարուեստական բաժնին ընթացքին ունկնդրուեցաւ Հայաստանի երգի ու պարի համախումբին յայտագիրը, ձայներիզի վրայ առնուած։ Խօսք առած են ընկերներ Լեւոն Յովհաննէսեան եւ Երուանդ Խաթանասեան։

ԳԱՀԻՐԷ ժամանած է Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. աբբահայրը՝ Արհի. Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, մասնաւոր առաքելութեամբ։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ մեռած է ընկեր Յակոբ Գալըզճեան։ Ողբացեալը բնիկ Կեսարացի, կանուխէն գացած է Եգիպտոս, ուր վարած է կուսակցական պաշտօններ։ Հիմնադիրներէն էր Համազգայինի։

ԱՄԵՐԻԿԱ մեկնած է Տիկին Հուրի Իփէկեան-Գուտաքեան, հրաւիրուած ՀՕՄ.ի կողմէ, Միութեան հիմնարկութեան յիսնամեակի տօնակատարութեանց առթիւ։ Տիկին Հուրի Իփէկեան Հիւսիսային Ամերիկայի զանազան քաղաքները ՀՕՄի մասնաճիւղերը պիտի այցելէ շուրջ 3 – 4 ամիս։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ դաշնակահար՝ Ռաֆֆի Պետրոսեան նուագահանդէս մը պիտի տայ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Սալ Ատիար, 4, Սքուար Ռափ (Փարիզ)։ Յայտագիր՝ Մենտելսոն, Շուպերթ, Շուման, Ռավէլ, Լիսթ, Շոփէն։

× Ֆրանսական ձայն-պատկերասփիւռը իբրեւ դաշնակահար ընտրած է Օր. Մարի Ալիքսանեան, (Քապիսալէն)։ 1958ին արժանացած է պետական Երաժշտանոցի ճարտարութեան (վիրթիւօզիթէ) առաջին մրցանակին։ 1959ին յաջողութեամբ մասնակցած է ձայնասփիւռի մրցումներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Անշուշտ սիրոյ բացարձակ յայտարարութիւնը չէր ասիկա. բայց այնքանն իսկ բաւական էր որպէսզի Սոֆի, հրճուանքէն խելայեղ, սրտատրոփ, քանի մը օր անոր գինովութեանը տակ ապրէր՝ ենթադրութիւններու տատանումէն ալեկոծ, երիտասարդին մերթ շատ պայմանադրական, գրեթէ պաշտօնական կեցուածքին առջեւ բոլորովին վարանոտ։ Իր մատղաշ ու անփորձ մտքին մէջ կ'ուզէր իրարու հետ հաշտեցնել տոքթորին վարմունքներուն հակասականութիւնը։ Հիմակուընէ իսկ՝ սիրոյ անվերապահ ու անկեղծ յայտնութեան անուշութիւնը ըմպած, անոր տառապանքի եւ դառնութեան բաժինը կը սկսէր ապրիլ։

Երիտասարդին սողոսկող, պատիպատ, մերթ քծնող, դիւրահաղորդ, մերթ պաղ, գրեթէ խոժոռ վարմունքը, իր մտքի, երեւակայութեան խոյանքներուն մէջ յեղակարծ կասումներ կը պատճառէր, որոնք ուժգնօրէն կը ցնցէին զինքը, տխրութեան, յուսահատութեան տագնապներու կը մատնէին։

Հակազդեցութեամբ մը, այդ տագնապներուն հանդարտութենէն յետոյ, իր մէջ կը զգար սիրոյ հրդեհին արծարծուիլը, անոր կապանքներուն մէջ աւելի եւ աւելի կաշկանդուիլը։ Կը սիրէր այդ տարօրինակ մարդը, անոր խենթ բայց վսեմ շարժումները, անոր յայտնած անսովոր, ծայրայեղ, գայթակղեցուցիչ գաղափարները, որոնք այնքան խորունկ տպաւորութիւն մը կը ձգէին իր վրայ, անոր յանկարծական պայթումները՝ չանթարձակ նայուածքներով, գլխի հերարձակ տատանումներով, անոր խօսուածքը, անոր ժպիտը, անոր վրայ ամէն բան։

Անոր ընկերակցութեամբը անցուցած վայրկեանները երջանկութեան եւ յուզմունքի վայրկեաններ էին։ Ամէն օր, գրեթէ ամէն ժամ վերջապէս կ'ուզէր տեսնել անոր սիրոյն մերկապարանոց ու աղմկալի յայտնութիւնը, որ չէր գար սակայն, հեռուէն միայն երեւնալով, պտըտելով, յամենալով։ Ասիկա կը չարչարէր զինքը, այս անհասկնալի ու երկարատեւ յետաձգումը կը սեղմէր իր հոգին, ու լացի տագնապներու կը մղէր, իր սենեակին մէջ, առանձին, պատուհանին առջեւ կանգնած։ Երբեմն, երիտասարդը, խանդավառ խելացնոր, գինով, աղջկան ձեռքը բռնած՝ կը կենար մէկէնիմէկ, դէմքի արտայայտութեան յեղակարծ փոփոխմամբ, նայուածքի խոժոռումով, լուռ, ահաւոր։

Ու կը ձգէր կը հեռանար անխօսուկ եւ մտածկոտ, կարծես զղջալով իր ակաբութեանը վրայ։ Այս տեսարանները, կրկնուելով յաճախակի, տեսակ մը ջղային դրութիւն ստեղծեցին աղջկան վրայ։ Հասաւ վայրկեան մը ուր ան տիրականօրէն, անդիմադրելիօրէն բաղձաց վախճան մը դնել անորոշ ու հատցնող սպառող կացութեան մը, որ ալ չէր կրնար երկարիլ. իրենց սէրը չէր կրնար այդ տարտամ գիծերուն տակ տեւել։ Գերբնական ճիգերով միայն կը յաջողէր զսպել իր զեղումները, չմատնուիլ բոլորովին, չտկարանալ, չհեծել իր էութիւնը մրրկող զգացումը։ Ու երիտասարդին անզգթօրէն, անողոք երկայնամտութեամբ սպասած, կանչած բոպէն եկաւ։ Սոֆի, ջըղայնոտ, տկարացած, ինկաւ իր առջեւը. իր սէրը հեծեց, լացաւ, ողբաց։

Արշակ, այդ սրտաշարժ եւ աղուոր տեսարանը իր հոգիին ապականութեամբը աղէկ մը ըմբոշխնելէն յետոյ, խմելէ, ծծելէ յետոյ այն անբացատրելի հաճոյքը զոր՝ երկար ատեն հեւիհեւ նպատակի մը ետեւէ վազող մը միայն կ'ունենայ երբ վերջապէս կը հասնի անոր, մխիթարանօրէն ասպետական եւ շքեղ եղաւ։

Կիսանուաղ եւ լալահառաչ աղջիկը գրկելով՝ թաւիշէ թիկնաթոռի մը վրայ դըրաւ, համբոյրներովը խմելով անոր արցունքները, ազնիւ եւ սրտապնդիչ բառեր մրմնջելով անոր ականջին, ու ծնրադրելով անոր առջեւ։

Այդ օրէն, յարաբերութիւններու եղանակը բոլորովին փոխուեցաւ։ Սոֆի, անվերապահօրէն, մերկացած կուսական ամօթխածութենէն որ իր չքնաղ դէմքին հրապոյրն էր, երիտասարդին հետ իր վերաբերմունքին մէջ ալ չափ ու սահման չդրաւ։ Մաման, որուն ցնդածութիւնը երթալով երկիւղալի ծաւալներ կը ստանար, իր զաւկին ու այդ աղջկան միջեւ հաստատուած քիչ մը արտասովոր ու գայթակղեցուցիչ մտերմութեան մէջ ըրնաւ անպատեհութիւն մը չտեսաւ։

Ընդհակառակն, կարծես թէ Սոֆին, որուն ընկերային աստիճանը այլեւս գրեթէ մոռցած էր ինք, շատ բնական բան մըն էր որ այդքան մտերմօրէն, սերտօրէն կապուէր իր զաւկին հետ, մանաւանդ քանի որ այդ վիճակը սիրայօժարակերպով ընդունուած էր իր զաւկին կողմէ, որ, այդ պայմաններուն մէջ, ճարպիկութիւնը կ'ունենար իր մամային շուրջը հոգածութեան, գուրգուրանքի, խանդաղատանքի անանցանելի պատնէշը լայնցնելու, անոր մէջ առանձնացնելու զայն բոլորովին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները ։

ԼԻՈՆ — 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր ։

ՏԷՍԻՆ — 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր ։

ՎԻԷՆ — 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր։

ՎԱԼԱՆՍ — 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ — 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ։

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը ։

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան, Նոր Սերունդի Կ. Վարչութեան եւ «Փոթորիկ» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՇԱՒԻԼ — Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Անդամատետրերը միասին բերել ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Անարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Ռոստոմ» եւ «Քրիստափոր» խումբերու վարչութիւնները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի տան փոքր սրահին մէջ։

ԳՈՄՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Յառաջ» խումբի միացեալ ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Concerts Chouteau

Յայտագիր. —

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ Ջութակի քոնչերթօն եւ Գայանէ ։

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակի քոնչերթօ (Ա. ունկնդրութիւն) եւ հայկ. ժողովրդական երգեր ։

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (ԴԱՇՆԱԿ)

GÉRARD JARRY (Violon)

եւ՝ ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութիւն՝

RENÉ-PIERRE CHOUTEAU

Մարտ 7, Երկուշաբթի ժամը 21ին, Սալ Կավօ։

Տոմսերու գին 2.50էն 10 Ն. Ֆ.։

Դիմել սրահը եւ Տիւրանին ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ։

Կը նախագահէ Ընկ. Հ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին ։ Խմբերգներ Նոր Սերունդի կողմէ։ Մեներգ՝ Օր. Վ. Մուրատեան, Տիկին Ոսկանեան, Տիկին Սիրարփի Փերսիքեան (Վալանսէն), կենդանի պատկեր՝ Հայր եւ որդի դէմ դիմաց ։ Շարժանկար՝ Սինէ Ղազօ ։

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամեան, Բարսեղեան եւ ընկ. Յ. Մաթոսեան ։

Մուտք ազատ է ։ Պիւֆէ ։

Հայկական մթնոլորտ ։

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի հաժաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս ։ (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին։ Հանդէս եւ պարահանդէս ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ ։

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրիէ - Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ ։

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ։

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան անակնկալ խաղեր ։

×

Նկատի ունենալ Հայկական Երգի Փառատօնը, որ տեղի կ՚ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ այս Կիրակի օր, Սրբոց Ղեւոնդեանց տօնին առթիւ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի, Յովհ. Քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեանի, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս Քհնյ. Սրպեանի, Բարսեղ Քհնյ. Խրճտամեանի, Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան Քհնյ. Խոյեանի, Բարթող Քհնյ. Թագմանեանի, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս Քհնյ. Գանեանի, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեանի, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեանի եւ Վարդան Քհնյ. Պաղտասարեանի հոգւոց հանգստեան ։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութեան կողմէ.

Դասախօսներ

Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդականներուն ։Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ՚ողեկոչուի Ապրիլ 24ին.

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի, Սալ Քատէի մէջ ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հայկանուշ Բարսեղեանի մահուան եւ Նշան Պաղտասարեանի մահուան տարելիցին առթիւ Տէր եւ Տիկին Սերճանեան եւ Տէր եւ Տիկին Արապեան յիսունական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի եւ կոչ թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի, 22 Մարտ ժամը 20.30ին, 32 րիւ տը Թրէվիզ ։

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ՚ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան ։

Թեկնածութիւնները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը Մարտ ութին։

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն ։

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր ։

ԺՈՂՈՎԱՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ (ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ապրիլեան Սերունդի (Նախկին Զ. Ո. Մ.) Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ - անդամուհիները այս Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Ռէժանի սրճարանի վերնայարկը ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բացակաները վերջնականապէս հրաժարեալ պիտի նկատուին ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին։ Ցետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ։ Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ։

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ

Ի նպաստ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին

ՏԵՂԻՈՑՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին

Երգ, արտասանութիւն եւ պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ԱԼԻՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆի

Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ կը ներկայացուի

Շէյքսփիրի ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՄԵԳԵՐԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆի

Ժամը 8էն վերջ եւրոպական պարեր

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 3 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — VENDREDI 19 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8727 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4528

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

*

Ալժերիոյ վերջին դէպքերը եւ այդ առթիւ քաղաքական զանազան կուսակցութեանց եւ արհեստակցական Միութեանց բռնած վճռական ընթացքը ցոյց տուին թէ Հանրապետութեան Նախագահը կը վայելէ նաեւ ձախակողմեան հոսանքներու անվերապահ համակրանքն ու վստահութիւնը։

Մասնաւորաբար ընկերվարական կուսակցութիւնն ու իրեն ենթակայ զանազան արհեստակցական կազմակերպութիւնները թեւ ու թիկունք եղան Նախագահին՝ երբ ծայրայեղ աջակողմեան, ազգայնամոլ տարրեր ուզեցին ծառանալ օրինաւոր իշխանութեան դէմ եւ արգիլել հանդիսանալ Ալժերիոյ ինքնորոշման ծրագրին։

1958 Մայիս 13ի յեղաշրջումէն վերջ ընկերվարականները մտան Զօր. տը Կոլի կառավարութեան մէջ եւ իրենց աջակցութիւնը բերին նոր վարչակարգին, մինչեւ այն օրը, երբ Հինգերորդ Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը կեանքի կոչուեցաւ։

1958ի աշնան ընտրութեանց մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը կէս առ կէս կորսնցուց իր երեսփոխաններու թիւը։ Մերժեց մասնակցիլ Միշէլ Տըպրէի կառավարութեան ու դարձաւ ընդդիմադիր՝ Ազգային ժողովին ու Ծերակոյտին մէջ։

Ընկերվարականները իբրեւ ընդդիմադիր խստիւ կը քննադատեն, նոյնիսկ «միաձայնութեամբ կը դատապարտեն կառավարութեան տնտեսական, ելմտական եւ ընկերային յիմար ու վտանգաւոր քաղաքականութիւնը» (Փոփիւլէր, 8 Փետրուար)։ Մասնաւորաբար կը մատնանշեն երկրագործներուն դէմ գործուած անիրաւութիւնը։

Ցատկանշական էր 35.000 երկրագործներու ցոյցը Ամիէնի մէջ։ Ընկերվարականներուն համար գործունէութեան ընդարձակ դաշտ կայ երկրագործներուն մօտ, որոնցմէ շատեր կազմակերպուած չեն իբրեւ արհեստակցական միութիւն, պաշտպանելու համար իրենց շահերը։

Գալով քաղաքական խնդիրներուն, ընկերվարական կուսակցութիւնը ջերմօրէն պաշտպան կանգնեցաւ կառավարութեան՝ երբ անիկա ինքնորոշման իրաւունք տուաւ գաղթավայրերու բնիկներուն։

Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ հիմնուած է ժողովրդավարական սկզբունքներու վրայ։ Կը պաշտպանէ անհատի եւ ազգերու ազատ եւ անկախ ապրելու իրաւունքը։ Կ'իւրացնէ կեղեքուած եւ անիրաւուած ժողովուրդներու դատը։

Մեկնելով այդ սկզբունքէն, կը ջատագովէ հաւասարապետութիւնը եւ կը պահանջէ որ մշակութային եւ տնտեսական կապեր հաստատուին այն բոլոր գաղթավայրերուն հետ, որոնք անկախ պետութիւններ են դարձած։

Նոյն ոգիով կ'առաջնորդուի նաեւ Ալժերիոյ հարցին մէջ։

Երբ 1956ի սկիզբը իշխանութեան ղեկն անցաւ ընկերվարական կուսակցութեան ձեռքը, վարչապետ Կի Մոլէի առաջին գործն էր եղած կարգադրել Ալժերիոյ խնդիրը, անձամբ, տեղւոյն վրայ, անմիջական զինադադար առաջարկելով։

Հաւատարիմ այդ քաղաքականութեան, ընկերվարականները առաջին օրէն սկսեալ կանգնած են Զօրավար տը Կոլի կողքին, զօրավիգ հանդիսանալով անոր ջատագոված ինքնորոշման ծրագրին։

Հակառակ ծայրայեղ ձախակողմեաններու, մանաւանդ համայնավարներու ամբաստանութեանց, ընկերվարական կուսակցութիւնը հաստատապէս համոզուած է, որ Հանրապետութեան Նախագահը երբեք չի ձգտիր մենատիրութեան եւ անշեղ կը գործէ ժողովրդավարական սկզբունքներով։ Կի Մոլէ չի ծածկեր իր գոհունակութիւնը՝ երբ հրապարակաւ գնահատանքի խօսք կ'ուղղէ զօրավարին, որ շնորհիւ իր վճռակամութեան, յաջողեցաւ վերահաստատել պետութեան հեղինակութիւնը եւ պատժեց պատասխանատուները։

Ընկերվարական երեսփոխանները կառավարութեան ուզած լիազօրութիւնը քուէարկած ատեն նկատի ունէին Զօրավար տը Կոլը։ Մանաւանդ անոր ալժերիական քաղաքականութիւնը

Պարկեշտ ընդդիմադիրի դեր է, որ կը կատարէ ընկերվարական կուսակցութիւնը՝ հանդէպ կառավարութեան։

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՖԵՐՀԱՏ ԱՊՊԱՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

*

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ՄԱՅՐ ՀՈՂՆ Է ԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ, ՀԱՒԱՍԱՐԱՊԷՍ

●

ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ՊԱՐԿԵՇՏ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՎԵՐՋ ՊԻՏԻ ԴՆԷ

«Ալժերիական կառավարութեան» «վարչապետը» Ֆերհատ Ապպաս, ուշագրաւ ճառ մը խօսած է՝ Թունուզի մէջ։ Ինչպէս կ'երեւի առաջին առթիւ, Ապպաս կ'ուզէ սիրաշահիլ Ալժերաբնակ Եւրոպացիները եւ ապահովել այս վերջիններուն գործակցութիւնը։ Կայ նաեւ Զօր. տը Կոլի ինքնորոշման ծրագրին գտած ջերմ ընդունելութիւնը։ Արդարեւ՝ Ֆ. Ապպաս իր այս յայտարարութիւններով կը ձգնի ցոյց տալ — միջազգային հանրութեան առջեւ — թէ իրենք, իրենց կարգին, «ազատախոհներ» եւ «խաղաղասէրներ» են։ Ահա ճառին հիմնական մասերը։

— Ալժերաբնակ Եւրոպացիներ, ժամանակը եկած է որ հաշուի առնէք որոշ պարագաներ։ Առաջին՝ ոչ մէկ բանակ կրնայ գաղթային հիմերու վրայ ստեղծուած դրութիւն մը տեւականացնել։ Երկրորդ՝ Ալժերական պետութեան մը սահմաններուն մէջ է միայն, որ կրնանք բոլորս միասին գործակցիլ եւ ապահովել մեր զաւակներու ապագան։

Ալժերիոյ պատերազմը՝ Արաբներու պատերազմը չէ Եւրոպացիներուն դէմ, ոչ ալ մահմետականներուն պատերազմն է քրիստոնեաներուն դէմ։ Ֆրանսացի ժողովուրդին դէմ ալ պատերազմ մը չէ։ Պատերազմն է պարտադրուած ժողովուրդի մը որ երկար ատեն ապրեցաւ կեղծիքի մէջ, աղբիւր՝ իր դժբախտութիւններուն։ Յարուած ժողովուրդի մը պատերազմն է։

Անցեալ դարուն, Ալժերիոյ Եւրոպացիներ, եկա՛ք Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, Սպանիայէն, Մալթայէն, տեղաւորուիլ մեր մէջ։ Անսահման իրաւունքներ ունեցաք որոնցմէ միշտ զրկուեցանք։ Ձեր նախնիքը, ձեր հայրերը, մտածեցին եւ գործեցին իրենց ժամանակի մտայնութեամբ յաղթանակի եւ պարտուածի պէս։ Արդ, անցած են այդ օրերը։ «Գաղթային Ալժերիան» մեռած է։ Զօրավարը չէ որ քանդեց, այլ Ալժերիացի ժողովուրդն է որ յամառ կռիւով վերջ տուաւ այդ դրութեան։

— Զոհ մի երթաք ծայրայեղներուն։ Ալժերիան բոլորին հայրենի ստացուածքն է։ Սերունդէ սերունդ դուք ձեզ Ալժերիացի կ'անուանէք։ Ո՞վ կ'առարկէ։ Սակայն ձերը ըլլալով չի նշանակեր որ մերն ալ չէ։ Հասկցէ՛ք զայն, եւ ընդունեցէք որ, մեզի համար, Ալժերիան կարելի միակ հայրենիքն է։

— Եթէ Ալժերիացի հայրենասէրներ չեն ուզեր ընդունիլ ձեր քաղաքացիի գերակայութիւնը, այս չի նշանակեր սակայն որ խնդրոյ առարկայ կ'ընեն ձեր քաղաքացիական իրաւունքները։ Ալժերիան բոլոր Ալժերիացիներուն կը պատկանի, ինչ ծագում ալ ունենան։ Հողն է որ կը կերտէ մարդը։ Այսուհետեւ բոլորս ալ Ափրիկեցիներ ենք, դատապարտուած ենք նոյն տառապանքներուն եւ կը սնանինք նոյն յոյսերով։

— Ալժերիոյ անկախութիւնը անխուսափելի է, Թունուզէն եւ Մարոքէն վերջ մենք եւս պիտի ստանանք։

— Ապագայ Ալժերական հանրապետութեան մէջ, բոլորիս ալ տեղ կայ։ Ցեղային կամ կրօնական ոչ մէկ խտրութիւն։ Պիտի յարգուին իւրաքանչիւրին արդար իրաւունքները։

Ալժերիան պիտի ապրի։ Երեսուն տարի առաջ այս հարցը դրուեցաւ։ Թոյլ տուէք որ տամ ձեզի, առանց կիրքի եւ ատելութեան, պատասխանը այն Ալժերացիներուն որոնք կը կռուին ազատ ըլլալու համար. — Ալժերիան պիտի ապրի, որովհետեւ ինք կը կերտէ, այս միջոցին, իր ճակատագիրը։

— Ինքնորոշման իրաւունքի պարկեշտ գործադրութիւնը վերջ պիտի դնէ պատերազմի մը որ քանդելու վրայ է մեր երկիրը, երբ ամբողջ Ափրիկէն եւ ողջ աշխարհը զբաղած են շինարարութեամբ։ Մի փորձէք պարտադրել գոյավիճակ մը։ Այդ ձեւով չէ որ խաղաղութիւնը կրնայ վերահաստատուիլ։ Մենք մեր վրայ պէտք է տանինք յաղթանակը։ Մեր փրկութիւնը մեր մէջ է»։

Ապպասի այս յայտարարութիւնը քաղաքական մեծ նշանակութիւն չունի, քանի որ քանի մը օրէն «վարչապետը» նոր ճառ մը պիտի խօսի որ մեծ անդրադարձումներ պիտի ունենայ Ալժերիոյ հարցին վրայ, ինչպէս ըսաւ Թունուզի ձայնասփիւռին խօսնակը։

Չորեքշաբթի օրուան յայտարարութիւնը «սրտագին կոչ» մըն էր, մինչ յաջորդը քաղաքական առաջարկներ պիտի ունենայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ոչ մէկ նաւու թոյլ պիտի տանք որ անցնի Սուէզի ջրանցքէն» յայտարարած է՝ Նասր։ Սովորականին պէս յարձակելէ եւ ամբաստանելէ ետք համայնավարներն ու գաղթատիրական քաղաքականութիւն գործադրողները Գնդապետը յայտարարած է՝ «Արաբական Միութիւնը պիտի իրագործուի»։ Նասր խօսելով Իրաքի մասին ըսած է որ ժողովուրդը ինք պիտի ազատագրէ իր երկիրը Նուրի Սայիտի բարեկամներէն եւ համայնավարներէն։ Նասր աւելցուցած է «եթէ Քասըմ իսկապէս կ'ուզէ օգնել պաղեստինցի Արաբներուն, թող բանակը ղրկէ Իսրայէլի սահմանը։ Բայց Քասըմ հաւասարակաց պաշտպանութեան դաշինքի մը ստորագրութիւնն անգամ կը մերժէ»։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ կարծիքով Միացեալ Նահանգները որեւէ տեսակի զէնք պիտի չյանձնեն Միջին Արեւելեան երկիրներուն, «այդ գործը կը թողունք ուրիշներուն» յայտարարած է ան։ Անդրադառնալով Սուէզի ջրանցքին՝ նախագահը հաստատած է թէ իրենք կողմնակից են որ բոլոր ազգութեանց նաւերը ազատ ելք եւ մուտք ունենան ջրանցքէն։

ԳԵԼԺԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՕՅԻ յառաջիկայ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Մայիսի վերջ։ Եւրոպացիները քուէարկելու իրաւունք չունին։

ԼՈՆՏՈՆԻ քաղաքական շրջանակները, հաւանական կը գտնեն որ Մաքմիլլընի կառավարութիւնը հրաւիրէ Ֆրանսան մասնակցելու Ժընեւի ապազինման ժողովին, թէեւ արտաքին նախարարը, Սելվին Լօյտ, խորհրդարանին առաջ ըսած է. — «Չենք կարծեր որ չորրորդ անդամի մը ներկայութիւնը, Ժընեւի ժողովին, անհրաժեշտութիւն մը նկատուի»։

ՊԱԼԹԵԱՆ երկիրներուն (Լիթուանիա, Լեթոնիա եւ Էսթոնիա) անկախութեան 42րդ տարեդարձին առթիւ, Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը, Հերթըր ճառ մը խօսած եւ յայտարարած է թէ Պալթեան երկիրները իրենք պէտք է ընտրեն իրենց կառավարութիւնները եւ պետական վարչաձեւերը։ Այս առթիւ արտաքին նախարարը ըսած է «Թէեւ Խ. Միութիւնը ատենին ճանչցած էր խնդրոյ առարկայ երկիրներուն իրաւունքները, եւ պաշտօնապէս հրաժարած էր որեւէ ոտնձգութիւն ընելէ, այսուհանդերձ, ոտքի տակ առնելով իր խոստումը, զինուորական բռնի ուժով նուաճեց յիշեալ երկիրները»։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ տնտեսութեան նախարարը ներկայացուցած է 1960 - 61 տարեշրջանի պիւտճէն։ Յաջորդ հնգամեակին երկրին արտածումները 350էն 650 միլիոն տոլարի պիտի բարձրանան։ Նոյն ժամանակաշրջանին՝ երկրին բնակչութեան թիւը 400.000ի յաւելում մը պիտի կրէ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, տնտեսական զարգացման նախագիծ մը կը մշակուի որ գործադրութեան պիտի դրուի յաջորդ 15 - 20 տարիներուն։ Այս նոր ծրագրին նպատակն է՝ ԲՆԵՔԱԻՔ եւ նիւթական հիմը ստեղծել՝ համայնավար ապագայ ընկերութեան։

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ բնական եւ տրամաբանական գտած է որ Անգլիայէն ետք, Ֆրանսան իր կարգին ունենայ հիւլէական ռումբը։ Այս առթիւ, նախագահը շեշտած է թէ իրենց նպատակն ու բաղձանքն է որ զինաթափութեան շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացուի։

ԱՆԳԼԻՈՅ օդային նախարարը, Ուարթ, յայտարարած է թէ Եորքշայրի մէջ պիտի շինուի գեր-ռատարի կայան մը, որ հնարաւորութիւն պիտի տայ նշմարելու Խ. Միութենէն արձակուած բոլոր հրթիռները։

ՍՊԱՆԻԱՆ համաձայնութիւն մը կնքեց որուն համաձայն սպանացի անգործներ աշխատելու պիտի երթան Արեւմտեան Գերմանիա։

ԻՐԱՔԻ ազգային ուղղութեան նախարարը՝ Իրաք հրաւիրած է Ժան - Փօլ Սարթրը, ինչպէս կը յայտարարէ Պաղտատի ձայնասփիւռը։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՍԹԵՓԻՆԱՔԻ հոգւոյն ի յիշատակ հոգեհանգստեան պատարագ մատուցուած է Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան 28 կարդինալներու։ Պապը յուզիչ դամբանական մը խօսած է։

«ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն կը հաղորդէր իր առջի օրուան ժողովէն ետք որ Սուսթել որոշած է քաշուիլ քաղաքական կեանքէ։ Այս առթիւ նախկին նախարարը կը ճշդէ թէ Կ. Կոմիտէի զեկոյցը սխալ կը ներկայացնէ իր միտքերը, եւ կ'ըսէ. —Ա) Հանրային մէկը չեմ այլեւս, Բ) Այն մարդը որ եմ, չի կրնար ինքզինքը ուրանալ։ Գ) Հաւատարիմ եմ գաղափարներուս, պիտի ընեմ եւ ըսեմ ինչ որ իմ խիղճս ինծի թելադրէ։ Ուրիշ ոչ մէկ յանձնառութիւն կ'առնեմ։ Կ. Կոմիտէն քուէարկած էր գաղտնի բանաձեւ մը։ Սուսթելի ճշդումը կրնայ առիթ տալ որ այդ որոշումը գործադրուի եւ ինք «հրաժարեալ նկատուի»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՌԱՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ի հարկէ, պահպանելով Մեսրոպեան տառապատկերները, չենք կարող անուշադրութեան մատնել հայկական տպագրական տառերի յետագայ բարելաւման, գեղեցկացման, գործող տառերի մէջ եղած թերութիւնների վերացման խնդիրները: Նախ որ այդ պահանջը թելադրում է հրատարակչական գործի աննախընթաց աճը ու կատարելագործումը, Ուստի բնական է որ տպագրական տառերն էլ պէտք է կատարելագործուեն այդ պահանջներին համապատասխան: Եթէ համեմատելու լինենք 1512 թուին Յակոբ Մեղապարտի հրատարակած առաջին հայ գրքի տպագրական տառերը Արամեանի կամ Վենետիկի տպագրական տառերի հետ, կը տեսնենք որ խոշոր տարբերութիւն կայ նրանց մէջ, չնայած որ երկուսում էլ պահպանուած են Մեսրոպեան տառապատկերները: Բայց Արամեանի տպագրական տառերը աւելի գեղեցիկ, գրաւիչ, դիւրընթեռնլի, խնայողական են քան թէ Յակոբ Մեղապարտի օգտագործած տառերը:

Նշուած առաւելութիւնների շնորհիւ Արամեանի եւ Վենետիկեան տպագրական տառերը այսօր էլ ամենուրէք լայն կերպով օգտագործւում են, իսկ Յակոբ Մեղապարտի օգտագործած տառերը վաղուց ի վեր գործածութիւնից հանուած են :

Միայն այդ փաստը բաւական է հաստատելու համար որ հայկական տպագրական տառերի կատարելագործումն ու տեսակների շատացումը նոյնքան անհրաժեշտ է եւ անխուսափելի երեւոյթ է որքան լեզուի եւ գրականութեան զարգացումը: Քանի որ այդ պահանջը տեխնիքական հարց չէ, այլ հայ ժողովուրդի մշակութային վերելքի առաջնակարգ խնդիրներից մէկն է, եւ հիմնականում այդ հարցի լուծումից է կախուած մեր տպագրական գործի յետագայ զարգացումը եւ այժմեան առաջաւոր ժողովուրդների տպագրական մշակոյթին հաւասարելու խնդիրը : Մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք որ գործածութեան մէջ եղած հայկական տպագրական տառերը չունին իրենց լրիւ տեսակաշարը, այսինքն վեց փունթոյից մինչեւ 48 փունթօ : Եւ դրան աւելացնենք տեխնիկայի ներդրումը, որը հնարաւորութիւն է տալիս զգալի կերպով բարձրացնելու հրատարակուող գրքերի, թերթերի տպաքանակը, որը պայմանաւորուած է հայ ընթերցողների պահանջով, ապա այդ բոլորից յետոյ պարզ է դառնում թէ ինչպիսի յետամնացութիւն գոյութիւն ունի հայկական տպագրական տառատեսակութեան եւ նրան ներկայացուող պահանջների միջեւ :

Ահա այդ վիճակը նկատի ունենալով էր որ յայտարարուեց տպագրական տառերի բարելաւման առաջարկութիւնների մրցանակաբաշխութիւն, որի հետեւանքով միայն հնարաւոր դարձաւ շատ կարճ ժամանակամիջոցում հասնել զգալի արդիւնքների :

Կարճ ժամանակամիջոցում 24 հեղինակներից ստացուեց 63 նախագիծ: Ի դէպ, որպէս ուշագրաւ փաստ պէտք է նշել որ մրցանակաբաշխութեանը մասնակցեցին ոչ միայն Հայաստանից եւ Խ. Միութեան տարբեր քաղաքներից, այլեւ աշխարհի համարեա բոլոր ծայրերից, Փարիզից, Նիւ Եորքից, Պուէնոս-Այրէսից, Գահիրէից եւ արտասահմանի մի շարք այլ քաղաքներից: Մի երեւոյթ որը հաստատում է այդ գործի համաժողովրդական լինելու փաստը: Մրցանակաբաշխութեանը մասնակցող հեղինակները տարբեր զբաղմունքի ու մասնագիտութեան տէր մարդիկ են, որոնց նպատակն է եղել կարելի եղածին չափ օգնել հայկական տպագրական տառատեսակութեան բարելաւման գործին:

Սակայն մրցանակաբաշխութեանը մասնակցողներից ոչ բոլորին է յաջողուել ճիշդ լուծելու այն այն պահանջները, որոնք առաջադրուած էին մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովի կողմից :

Որոշ հեղինակներ տարուելով չպատճառաբանուած նորամուծութեան տենդով, իրենց նախագծերում թոյլ էին տուել լուրջ սխալներ : Նրանք փորձել էին արմատականօրէն վերափոխել Մեսրոպեան տառերը եւ ստեղծել նոր տառապատկերներ, այն նմանցնելով ուրիշ ժողովուրդների տառապատկերներին : Իսկ մի խումբ հեղինակներ էլ, ելակէտ ունենալով միմիայն խնայողութեան սկզբունքը, որը միշտ եղել էօժանդակ հարց, բայց ոչ գլխաւորը, մոռացութեան էին տուել հայկական տառապատկերների կայունացման, դիւրընթեռնլիութեան, որոշ տառերի միանմանութիւնը վերացնելու, տառի տեսքը բարելաւելու, տառի յըղկուածութեան ու դիմացկունութեան հարցերը :

Հեղինակներից ոմանք էլ ի հաշիւ բարձր յաճախականութիւն ունեցող, ինչպէս եւ տողի մէջ շատ տեղ գրաւող տառերի գրաւած դիրքը փոխելով ու որոշ տառերի մանրամասները կրճատելով՝ ցանկացել էին հասնել մեծ խնայողութեան, դրանով իսկ անճանաչելի էին դարձրել այդ փոփոխուած տառերը

Յանձնաժողովը, նկատի առնելով գործի բարդութիւնը եւ վերոյիշեալ փաստերը, ցուցաբերեց մեծ զգուշութիւն, որպէսզի զերծ մնայ յետագայ սխալներից, գտաւ նպատակայարմար՝ մինչ այդ հարցերի վերջնական լուծումը, ներկայացուած բոլոր նախագծերը եւ առաջարկութիւնները յանձնել մասնագիտական գրախօսութեան, ճշդելու համար նրանց պիտանիութիւնը ու կարեւորութիւնը : Այդ գործի մէջ ներգրաւուեցին Հայաստանի ականաւոր գիտնականները ու մասնագէտները, որոնք ծանօթ էին հայկական տպագրական տառաշինարարութեան հարցերի հետ, ինչպէս՝ Փրոֆ. Աշոտ Յովհաննիսեանը, Գուրգէն Սեւակը, Կարօ Ղաֆադարեանը, Մելիք-Մուսեանը (ակնաբոյժ) եւ մի շարք պատմաբաններ, գրաքննադատներ, նկարիչներ, տպագրիչներ, հոգեբաններ, բժիշկներ եւ այլ մասնագէտներ : Միայն այդպիսի բազմակողմանի ստուգման ենթարկուելուց յետոյ յանձնաժողովը քննութեան առաւ ներկայացուած նախագծերը եւ արժանացրեց մրցանակի մի շարք նախագծեր:

Առաջին մէկ մրցանակը պարգեւեց «Եղեգնագիր» ծածկանունով ներկայացուած նախագծին, որի հեղինակներն են Լ. Սադոյեան եւ Մ. Կարիլանեան, նկատի առնելով որ հեղինակները տառերի մասերի յարաբերութիւնը 1 – 1 – 1-ից դարձրել են 1-2-1 և դրանով մեծացրել տառի մարմինը ի հաշիւ ելուստների : Դա զգալի ներդրում է գրքերի դիւրընթեռնլիութեան խնդրում: Տառերը բոլորագիր են, եւ դրանով փոքրատառերի միացման գծերը շատ ընջին են եւ դրանց զուգահեռ :

Երկրորդ կարգի մէկ մրցանակ պարգեւեց «Դրօշակ» (հեղինակ՝ Վ. Սադոյեան) եւ «Մասիս» (հեղինակ՝ Ա. Բեդրոսով) որպէս մէկ մրցանակ երկու նախագծերի համար :

Երկրորդ կարգի, երկրորդ մէկ մըրցանակ պարգեւեց «Հանդէս» եւ «456» նախագծերին, (հեղինակ՝ Հ. Մնացականեան):

Երրորդ կարգի մէկ մրցանակ պարգեւեց «Նորք» նախագծին, (հեղինակներ՝ Խ. Սամուէլեան եւ Հ. Քացախեան):

Երրորդ կարգի երկրորդ մէկ մրցանակ պարգեւեց «Աստղ» եւ «Գարուն» նախագծերին, (հեղինակ՝ Հ. Մնացականեան), որպէս մէկ մրցանակ երկու նախագծերի համար :

Եւ մէկ երրորդ կարգի մրցանակ մնաց ազատ՝ համապատասխան նախագիծ չլինելու պատճառով :

Այսպիսով վեց մրցանակից, հինգ մըրցանակ շահեցին վեց հեղինակների ութ նախագծերը, ինչպէս նշանակուած է վերեւում :

Յանձնաժողովը նշեց նաեւ, որ մրցանակ շահած բոլոր նախագծերը ունին մասնակի թերութիւններ՝ գծագրական, առանձին տառերի միջեւ կան աննման տարբերութիւններ :

Բացի մրցանակ շահած նախագծերից, յանձնաժողովը հաւանութեան արժանացրեց նաեւ «Հարցում» նախագծերը, որի հեղինակն է Եգիպտահայ Օննիկ Աւետիսեանը եւ յանձնարարեց մշակութային նախարարութեան տպագրութեանց գլխաւոր վարչութեանը, հեղինակին խրախուսելու նպատակով, գնելու նրա նախագիծը, եթէ հեղինակը համաձայնուի ուղղել այն տառերը, որոնց չափերը խիստ կերպով խախտելու պատճառով՝ որոշ տառեր աղաւաղուել են, ինչպէս օրինակ «Ը», «Թ» եւ մի քանի ուրիշ տառեր, մի փորձ որ չի պատճառաբանուած :

Մնացած բոլոր նախագծերը յանձնաժողովը մերժեց որպէս մրցանակաբաշխութեան առաջադրած պայմաններին չհամապատասխանող, որոնցում Մեսրոպեան տառապատկերները լրիւ կամ կիսովին աղաւաղուած են :

×

Համառօտակի ամփոփելով տպագրական տառերի մրցանակաբաշխութեան արդիւնքները ամէնից առաջ որպէս դրական երեւոյթ՝ պէտք է նշել որ ստեղծուեցին մի քանի աւելի գեղեցիկ տպագրական տառեր, որոնց լաբորատորային մշակումը աւարտելուց յետոյ՝ լայն օգտագործման կը յանձնուին: Իսկ դա մի նոր ներդրում է հայկական տառաշինարարութեան մէջ եւ զգալի թարմութիւն կը մտցնէ գրքերի արտաքին ձեւաւորման ասպարէզում :

Լուծուեցին նաեւ տառաշինարարութեան վերաբերող մի շարք կարեւոր հարցեր, որոնք կ'օգնեն այդ գործի յետագայ ընդարձակմանը, ինչպէս օրինակ տառաձուլարանի ընդարձակումը, յատուկ գիտահետազօտական լաբորատորիայի կազմակերպումը, որը հնարաւորութիւն կուտայ հայկական տպագրական տառերի հայրերի եւ մայրերի մատրիցների պատրաստութիւնը Հայաստանում կատարել :

Հայաստանի վերադաս մարմինները հաստատեցին այն միջոցառումները, որոնցմով նախատեսւում է մօտակայ տարիների տառաշինարարութեան հարցը կարգաւորել :

Համաժողովրդական եւ պետական նշանակութիւն ունեցող մեծ գործի հիմքը դրուած է: Մեր խնդիրն է՝ չսահմանափակուել եղածով, այլ շարունակել այն, քաջ գիտնալով որ մշակութային խոշոր նշանակութիւն ունեցող այդ գործը ուժերի մեծ լարում է պահանջում :

ԵՂԻՇԷ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Օդանաւը կը թռչի Ատլանտեանի վրայէն: Ճամբորդ մը պատուհանէն կը նայի եւ կը տեսնէ, որ մէկը անկարգելով վար կը ցատկէ :

Վայրոյթն կը ձայնէ.

— Դուք ալ ինձի պէս ըրէք :

— Չեմ կրնար, կը վախնամ, կը պատասխանէ ճամբորդը :

— Դուք գիտէք կ'ըսէ վայրոյթն սակայն կ'ուզեմ ձեզի ըսել, թէ ես օդանաւորդ եմ ···

×

Շիքակոյի պանդոկներէն մէկուն իւրաքանչիւր սենեակին պատին վրայ գրուած էր հետեւեալ գրութիւնը ·

— Մի ծխէք անկողնին մէջ, յիշեցէք մեծ հրդեհը »:

Սրամիտ յաճախորդ մը աւելցուցած է հետեւեալը ·

« Գետին մի թքէք, յիշեցէք ջրհեղեղը ···»:

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Ներքինիներու խմբակի մը ընկերակցութեամբ երիտասարդ այրի կայսրուհին՝ Հա Լու Թօ ճամբայ ինկաւ, խնամակալ կայսրուհի Ցէօ Հի հրամանին հպատակելով :

Քանի մը օրուան ճամբորդութենէ ետք, օրձառեալ ներքինիներէն մին, որուն անձնուիրութեան եւ հաւատարմութեան վրայ մեծ վստահութիւն ունէր Ներքինապետ Լի Լիէն Լին, այրի կայսրուհիին թէյի բաժակին մէջ գաղտնօրէն խառնեց մահացու թոյն մը:

Ցէօ Հի չկամեցաւ նոյնիսկ սպասել որ այրի կայսրուհին, որ արդէն յառաջացեալ յղութեան շրջանի մը մէջ էր, աշխարհ բերէր իր երախան: Եթէ ծնելիք երախան աղջիկ մըն էր, այն ժամանակ ի հարկ է ոչ մէկ վտանգ կը սպառնար փոքրիկ կայսեր՝ Քուանկ Սինի տիրապետութեան: Իսկ եթէ, հակառակ պարագային նորածինը մանչ ըլլար, այն ժամանակ կայսերական գահին շարունակութեան համար պիտի ծագէին ահագին դժուարութիւններ: Եւ այդ դժուարութիւնները մղձաւանջ մը պիտի դառնային Ցէօ Հի կայսրուհիին համար :

Արդէն դժգոհութիւններ կային: Ծէսերու Ատեանին նախագահը անձամբ եկած ու իր դժգոհութիւնը յայտնած էր, առարկելով թէ՝ մայր կայսրուհի Ցէօ Հիի կողմէ իր քրոջորդին կայսր նշանակուիլը գլխովին հակառակ էր չինական կայսրութեան օրէնսդրութեան: Հանգուցեալ կայսեր զարմիկը ըլլալու հանգամանքը երբեք իրաւունք չէր կրնար տալ նորընտիր փոքրիկ կայսեր, բարձրանալու համար չինական գահուն վրայ : Եւ Ծէսերու Ատեանին մեծարգոյ նախագահը պնդած էր որ Ցէօ Հիի կարգադրութիւնը չեղեալ նկատուէր եւ փոքրիկ Քուանկ Սինը գահընկեց ընելով անոր տեղը գահ բարձրացուէր իշխան Փուլուէնը, որ աւելի ուղղակի գիծով մը շառաւիղն էր կայսերական գերդաստանին :

Անամօթ կայսրուհին, արտակարգ հնարամտութեամբ մը, ուզեց դարձեալ հանգոյցը լուծել ի նպաստ իր շահերուն: Առաջարկեց որ Քուանկ Սինի (որ տակաւին չորս տարեկան էր) առաջին զաւակը կայսր հռչակուէր: Եւ այլեւս ոչ մէկ առարկութիւն ընդունելով, հարցը փակուած հռչակեց եւ ճամբեց բողոքող նախագահը : Այս վերջինը, երբ տեսաւ որ իր դիմումը ապարդիւն անցաւ, չկարողանալով իր եւ կայսերական գահին աւանդական սրբութեանց դէմ կատարուած այս վերջին ոտնձգութեան եւ անարգանքին հանդուրժել, տուն դառնալով անձնասպան եղաւ :

Անդին, Փեքինէն փարասխներով հեռու, այրի կայսրուհին կը մեռնէր իր թէյի բաժակին խառնուած թոյնին ազդեցութենէն:

Այլեւս ոչ մէկ վտանգ կը ցցուէր Ցէօ Հիի առջեւ, որ իր փառատենչ ցանկութիւններուն հասնելու համար չէր վարանած մահուան գիրկը նետել ոչ միայն իր հանգուցեալ որդւոյն այրին, այլ եւ անոր արգանդին մէջ եղող երախան, իր թոռնիկը ···

Միակ ու բացարձակ խնամակալը ընդարձակածաւալ կայսրութեան գահին, Ցէօ Հի առիթէն օգտուելով, անմիջապէս Մեծ Խորհրդականի բարձրագոյն կոչումը մը ընծայեց իր սիրականին՝ մարեշալ Եոնկ Լուի :

Եւ մաքիավէլեան ուրիշ մտածումով մը, Ցէօ Հի արտօնեց իր սիրականին որ ամուսնանայ — պարզ այն պատճառով որ խնամակալ կայսրուհին այսպէսով կը խորհէր որ իր սիրականէն ծնելիք զաւակները կրնային օր մը թեկնածու ներկայանալ կայսերական գահին ···

Եւ գործի լծուելով, իր սիրականին համար իբրեւ կին ընտրեց տարիներ առաջ իբրեւ դաւադիր գլխատուած Սու Շէնի աղջիկը՝ Մեղրիկ: Եւ սակայն, գաղտնի տեսակցութեան մը ընթացքին, Ցէօ Հի Եոնկ Լուի բացատրեց իր ծրագրին բոլոր մանրամասնութիւնները, ու ըսաւ անոր·

— Զգոյշ, այս ամուսնութիւնը պիտի ըլլայ միայն ձեւական, արտաքին երեւոյթները փրկելու համար: Սիրտդ երբեք որեւէ կապ պիտի չունենայ այս ամուսնութեան մէջ: Քու սիրտդ յաւիտեան պէտք է որ պատկանի ինծի ···

Արեւելեան պալատին մէջ գրեթէ արգելափակուած նախկին կայսրուհի Ցէօ Նկանի պաշտօն կը յանձնուի զբաղիլ փոքրիկ կայսեր դաստիարակութեամբ :

Եւ սակայն, Ցէօ Նկան չէր մոռցած այն անարգալից վերաբերմունքը զոր ունեցած էր Ցէօ Հի իրեն հանդէպ, ներքինապետ Նկան Թէ Հայի դաւադրական սպանութեան առընչութեամբ : Անոր համար ալ, երբ վրէժառութեան միջոց կ'ուզէր գէշ խաղ մը խաղալ խնամակալ կայսրուհիին :

Ամէն անգամ որ մարեշալ Եոնկլու պետութեան գործերուն համար կ'այցելէր Ցէօ Նկանի, այս վերջինը այնպէս մը կը յարմարցնէր որ իր հետեւորդ ղեղանի օրիորդներէն մին հոն ներկայ գտնուէր:

Եւ ամէն անգամ որ երիտասարդ գեղուհին կը գտնուէր Եոնկ Լուի ներկայութեան, իր տիրուհիէն ստացած խրատներուն համաձայն, սիրալիր տարփալից ակնարկներ կ'ուղղէր մեծապատիւ ու գրաւիչ մարեշալին, ջանալով զայն գլխէ հանել :

(19 Շար.)

Ի՞ՆՉ Է ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

●

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս տեսնուեցաւ այս տողերու ընթացքին, բոլշեւիզմը՝ յանձինս Լենինի եւ Ստալինի, ազգութեանց ծագումը կապելով դասակարգային որոշ պատմաշրջանի մը, քաղաքական, տնտեսական որոշ պայմաններու, ատով իսկ կը նախասահմանէր ոչ միայն ազգութեանց ծագման սկիզբը, այլեւ անոնց անհետացման ժամանակը, որ ըսել է թէ՝ ազգութեանց ծնունդ տուող դրամատիրական կարգերու խորտակումով եւ բոլշեւիզմի յաղթանակով, միանգամ ընդ միշտ պիտի անհետանային նաեւ ազգերը: Ուրիշ խօսքով՝ պատմական ժամանակաւոր երեւոյթ մը ըլլալով, ազգերը, երբ այդպիսին, ընդմիշտ պիտի անցնէին պատմութեան, երբ պատմութեան անցնէին իրենց ծնունդ տուող պատմական ընթացիկ եւ ժամանակաւոր պայմանները:

« Ազգերու հայր », «Ժողովուրդներու հանճարեղ առաջնորդ », Արեւ Ստալինի ուսմունքը մեկնաբանելով, անոր հայանուն փոքրաւորներէն մէկը՝ Գ. Աբէլեան կը գրէր . —

« Ինչպէս ընկեր Ստալինն է ասում, ապագայում, երբ սոցիալիզմը կը յաղթանակի միջազգային մասշտաբով եւ ոչ թէ միայն մի երկրում. — Մեր սոցիալիզմի անդրանիկ երկրում. — Սոցիալիզմը կոմունիզմի կենցաղ, սովորական երեւոյթ դառնալուն զուգընթաց՝ պետութեան, պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ միասին կը սկսին հետզհետէ անհետանալ նոյնպէս ազգութիւնները իրենց լեզուներով, իրենց կուլտուրայով. կը ստեղծուի սոցիալիստական մի ընդհանուր, թէ բովանդակութեամբ եւ թէ ձեւով ընդհանուր կուլտուրա, մի ընդհանուր լեզուով» :

Այս «մի ընդհանուր լեզուն » բնորոշելու առիթով, նոյն տխրացուն, Գ. Աբէլեան կը մեկնաբանէ . . .

« Ինչպէս ընկեր Ստալինն է ասում, այդ լեզուն, ի հարկէ չի լինի ոչ վելիկոռուսական, ոչ գերմանական, այլ մի նոր լեզու կը լինի»:

(Գ. Աբէլեան. — «Հայաստանի բնակչութիւնը նախախորհրդային եւ խորհրդային շրջաններում ». Երեւան, 1932, էջ 135), Վ. Նաւասարդեան, Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ՝ 20):

Գ. Աբէլեանի այն հաւաստիացումը թէ այս լեզուն ռուսական լեզուէն տարբեր լեզու մը պիտի ըլլայ, ատոր միամիտներ միայն կրնան հաւատալ: Այս ընդհանուր լեզուն աստիճանաբար սկսած է գործածուիլ արդէն՝ ռուսական որոշ բառերու պարտադիր գործածութեամբ նաեւ մեր հայրենիքին մէջ: Սակայն ձգենք:

Իսկ ազգերու հայրը՝ Ստալին, որ խեղճ ու տկար ազգերուն օրօր կարդալով, միւս կողմէն անոնց գերեզմանը կը փորէր հաստատօրէն՝ կը գրէ . —

« Ձեւով ազգային եւ բովանդակութեամբ սոցիալիստական կուլտուրաների բարգաւաճումը պրոլետարիատի՝ մը երկրում ունեցած դիկտատուրայի պայմաններում՝ այս կուլտուրաները մի ընդհանուր լեզուով սոցիալիստական մի ընդհանուր կուլտուրայի մէջ ի մի ձուլելու համար այն ժամանակ, երբ պրոլետարիատը կը յաղթանակի ամբողջ աշխարհում, եւ սոցիալիզմը կը դառնայ կենցաղ, — հէնց սրանումն է ազգային կուլտուրայի լենինեան հարցադրման դիալեկտիկութիւնը »: (Տես. «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ՝ 20–21):

Ազգային հարցի մասին, բոլշեւիկեան աղբիւրներէ քաղուած այսքան ընդարձակ վկայութիւններէ յետոյ, այլեւս աւելորդ է նոր քաղուածքներով խճողել այս յօդուածը: Ուրեմն՝ ամփոփենք. Լենինի տեսակէտով՝ « բանուորական հարցի բաղդատումով, ազգային հարցի ստորադաս արժէքը ենթակայ չէր ոչ մէկ կասկածի Մարքսի համար»: Ու ատոր համար ալ, Լենին անվարան կը յայտարարէր — « Մենք կը վկայենք, որ համաշխարհային ընկերվարութեան շահերը բարձր են մեր ազգային շահերէն, բարձր են պետութեան շահերէն »:

Լենինէն յետոյ, Ստալին իր կարգին կը վկայէր, որ բոլշեւիզմի նպատակն է՝ « Ազգային կուլտուրաները մի ընդհանուր լեզուով սոցիալիստական մի ընդհանուր կուլտուրայի մէջ ի մի ձուլել»:

Ընդհանուր կարաւանէն ետ չի մնալու փութկոտութեամբ, Երեւանի հայանուն համայնավար գրիչներէն Գ. Աբէլեան, ստալինեան ազգային քաղաքականութեան նպատակը մեկնաբանելով՝ կը գրէր — « Հետզհետէ անհետացնել ազգութիւնները իրենց լեզուներով, իրենց կուլտուրաներով »:

Սակայն, բոլշեւիկեան այս ճոռոմաբանութիւններուն փոխարէն՝ կարեւոր է գիտնալ նաեւ թէ՝ վերջապէս, իբրեւ պատասխան, ի՞նչ կ'ըսէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ազգային հարցի մասին, որ ինչպէս ըսուեցաւ, տասնամեակներէ ի վեր, հակամարտութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկը եղած է երկու հոսանքներուն միջեւ: Հարկ է գիտնալ, վերջապէս, թէ՝ ի՞նչ տեսակէտ կը հետապնդէ եւ տեսական ինչպիսի՞ ձեւակերպում տրուած է ազգային հարցին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագրին մէջ: Արդ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագիրը, ի միջի այլոց, շատ պարզ եւ յստակ բառերով կը յայտարարէ . —

« Զգալով հանդերձ կազմակերպել մէկ, ներդաշնակ, ամբողջական մարդկութիւն մը, այսօրուան կտոր – կտոր, բաժան –բաժան ու հակամարտ աշխարհին տեղ, ընկերվարութեան իրագործումը չի պահանջեր արդի ուրոյն ազգային միութիւններուն ի սպառ ձուլումը, միութիւններ, որոնք իրենց պատմականօրէն ժառանգած բեղմնաւոր մասնայատկութիւններով կարող են միայն ճոխացնել ապագայ ընկերվար մարդկութիւնը»: (Տես. ծրագիր Հ. Յ. Դաշնակցութեան, էջ՝ 16 – 17):

Ուրեմն, ինչպէս վերոյիշեալ մէջբերումներէն կը տեսնուի, այսքան հիմնական է տարբերութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ բոլշեւիզմի միջեւ, ազգային հարցի առընչութեամբ: Մինչ բոլշեւիզմի հիմնական նպատակն է «հետզհետէ ազգութիւնները անհետացնել իրենց լեզուներով, իրենց կուլտուրաներով », ընդհակառակն, Դաշնակցութիւնը կ'ընդունի թէ՝ ազգերը, «իրենց պատմականօրէն ժառանգած բեղնաւոր մասնայատկութիւններով կարող են միայն ճոխացնել ապագայ ընկերվար մարդկութիւնը »*:

Արդ՝ ազգային հարցին շուրջ, տասնամեակներէ ի վեր մղուող այս պայքարին մէջ, դէպքերու եւ իրողութիւններու լոյսին տակ, ո՞վ աւելի շատ իրաւունք ունեցաւ յաղթանակ տարած ըլլալու, — անկասկած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Այս երկու հոսանքներէն, ո՞վ քաշուեցաւ իր գաղափարական դիրքերէն, ո՞վ քօղարկեց իր վարդապետութիւնը, ո՞վ ջանաց խարդախօրէն ներկայացնել իրողութիւնը զանգուածներուն, անտարակոյս բոլշեւիզմը:

Երբ այսպէս է իրողութիւնը, ի՞նչպէս կարելի է հաւատալ որ բոլշեւիզմը՝ գաղափարական պայքարի մէջ, կարենայ Դաշնակցութեան գերեզմանը փորել

Ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ հայ ժողովուրդի ազգասէր, հայրենապաշտ, ազատատենչ, եւ ազգային ու մշակութային դարաւոր արժէքներուն նախանձախնդիր զանգուածները, որոնց հոգին տակաւին խաթարուած չէ բոլշեւիզմի թոյնով, մէկ անգամէն քաղաքական անձնասպանութիւն գործեն, հետեւելով բոլշեւիզմին եւ ոչ Դաշնակցութեան: Հազարաւոր տարիներէ ի վեր, Հայութիւնը նման արարք չէ գործած եւ այսօր ալ չի կրնար գործել:

Իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ Հայութեան ազգային, քաղաքական եւ մշակութային արժէքներուն նախանձախնդիր կազմակերպութիւն, այսօր, աւելի քան երբեք, կառչած կը մնայ իր հին ու ծանօթ դաւանանքին, ազգութեան մէջ տեսնելով աշխարհի գերագոյն եւ յաւիտենական արժէքներէն մէկը: Այդ մնայուն, յաւիտենական, անկորնչելի արժէքի պաշտպանութեան ճամբուն վրայ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ինչպէս անցեալին, պատրաստ է նաեւ այսօր՝ եւ վաղը, զոհաբերելու ամէն բան:

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՍԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՍԿՍՆԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

— Բարեւ, վարպետ, կարդացի՞ք քերթուածս «Երեւան» թերթում :

— Կարդացի, սիրելիս, Զարենցի շնչով ես գրել, տեղ տեղ էլ հասնում ես ինձ, ապրես, այդպէս էլ շարունակիր···

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

*

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿՈԹՈՂՆԵՐ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, (Յատուկ) — Փետրուար 10-ին, երկու յաջորդական, շահեկան դասախօսութիւններ տեղի ունեցան, առաջինը՝ ժամը 5.30ին, երկրորդը՝ ժամը 8.30ին :

Ներկայ 1200 ունկնդիրներուն համար կատարեալ յայտնութիւն մը եղաւ, ծանօթ ճարտարապէտ՝ Եդ. Իւթիւճեանի դասախօսութիւնը «Հայ արուեստի կոթողներուն» մասին: Լուրջ հետաքրքրութեամբ ունկնդիր հասարակութիւնը լսեց դասախօսութիւնը եւ դիտեց մոգական լապտերով ներկայացուած Հայաստանի պատմական յուշարձաններուն գունաւոր նկարները: Դասախօսը, նախ, ներկայացուց Էջմիածինը, որ իրաւամբ կը նկատուի քրիստոնէական աշխարհի հնագոյն եկեղեցիներէն մին, փաստ մը անշուշտ, որ Հայերս՝ քրիստոնէութիւնը ընդունող եւ պետականացնող առաջին ազգը եղած ենք: 1600 տարիէ ի վեր, հայ ժողովուրդը պաշտամունք կը մատուցանէ Դ.րդ դարուն շինուած Էջմիածնի Մայր Տաճարին մէջ :

Տեղի անձկութեան պատճառաւ չենք կրնար ծանրանալ մանրամասնութեանց վրայ: Կ'օգտուինք, այս առիթէն, փոխանցելու մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները՝ Պրիւսէլի Հայ Երիտասարդաց Ակումբին, որ գեղեցիկ գաղափարն ունեցաւ նախաձեռնութիւնը ստանձնելու այս ձեռնարկին: Նման օգտակար եւ միեւնոյն ատեն շինիչ դասախօսութիւններ կոչուած են բարձրացնել հայ ժողովուրդին անունը, քանի որ օտարը — որ կը ճանչնայ Հայը միայն իր ջարդերու պատմութեամբը — կը հասկնայ թէ Հայը արժէքաւոր քաղաքակրթութեան մը տէր ժողովուրդ մըն է, պատմութեան հին օրերէն մինչեւ այսօր:

Գործին մղում տալու միտումով՝ Հայ Երիտասարդաց Ակումբը չէր վարանած խնդրելու գործակցութիւնը՝ պելժիական « Աշխարհի հետազօտութիւն » ընկերակցութեան, որուն նպատակն ալ, արդէն, ճանչցնել տալ է հեռաւոր եւ անծանօթ երկիրներու պատմութիւնը եւ մշակոյթը:

Շահեկան այս դասախօսութեան շուրջ, անդրադարձաւ քաղաքիս Գեղարուեստից Թերթը, որ այս առթիւ կարեւոր բաժին մըն ալ նուիրեց հայ արուեստի պատմութեան :

Նոյն դասախօսութիւնը կրկնուեցաւ Լիէժի մէջ եւս : Օգտակար քարոզչութիւն մը ի նպաստ հայ ժողովուրդին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԾՈՂՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Օրուան մեծագոյն մասը, մանկամարդ աղջիկը բժիշկին յարկաբաժինն էր, ուսկից անոնք միասին դուրս կ'ելլային՝ մաժային երթալու կամ ճաշի իջնալու համար: Այլեւս, ամէն մարդ, տոքթորին դիմելու, անոր հետ յարաբերութեան մտնալու համար, պարտաւոր եղաւ նախ եւ առաջ Սոֆին տեսնելու եւ անկէց արտօնուելու: Ցանցառ հիւանդները, որ անխելքութիւնը կ'ունենային դեռ անոր դիմելու, երբեմն կը ստիպուէին ժամերով սպասել նրբանցքին մէջ, երկար բազկաթոռի մը վրայ, մինչեւ որ Սոֆի դուրս ելլալով Տոքթորին սենեակէն՝ արտօնէր խեղճ հիւանդը ներս մտնելու :

Կիւլիւկ հանըմ, թէեւ ամիրային ապարանքին ստորին յարկերուն մէջ կ'անցնէր իր ժամանակին մեծ մասը, վերջ ի վերջոյ նշմարեց կացութիւնը : Նշմարեց իր սիրական աղջկան վրայ առաջ եկած փոփոխութիւնը, Ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս. տեսաւ, ու սրտի ինչ դառնութեամբ, անտարբերութիւնը, որ յաջորդած էր այն գորովալից գուրգուրանքին, զոր աղջիկը ունէր իր մօրը համար, առաջ, վերի խոնարհ խրճիթին մէջ: Այդ պերճ ու հոյակապ ապարանքը աղետաւոր ազդեցութիւն ունեցած էր աղջկանը վրայ :

Որքան որ ալ ներքին հպարտութիւն մը զգար իր զաւկին այդ բարձրացմանը համար, ու իր մայրական սնափառութիւնը գգուուէր ատկէ, յամառ եւ խորհրդապահ բնազդ մը՝ — հակառակ որ ինքը զայն վանել հեռացնել ուզէր — այդ բարձրացումին ամբողջ ունայնութիւնը ու աղետաւորութիւնը կը փսփսար իր ականջին: Քիչ քիչ այնպէս մը եղաւ որ այդ խեղճ մօր իր աղջկան հետ գլուխ գլխի, մտերմօրէն տեսնուելու առիթները բոլորովին ջնջուեցան : Սոֆի, որ մօրը ննջասենեակին կից ունէր իր խուցը, փոխադրուեցաւ վերի յարկը, տիկինին յարկաբաժինը, ուր երկու սենեակներ, մէկը քնանալու, միւսը արդուզարդի, իրեն յատկացուեցան:

Առտուները տիկինին արթննալուն կը սպասէր, անոր հետ ճաշելու համար. ցորեկին եւ իրիկուան՝ նոյնպէս. մնացած ատենները տոքթորին եւ մաժային մէջ կը բաժնէր ինքզինքը: Շատ հեղ, Կիւլիւկ հանըմ սեղանին վրայ միայն կը տեսնէր աղջկանը երեսը, անոր ծառայելու համար պարզ սպասուհիի մը պէս :

Գաղտնի հառաչանքներ կը խեղդէին հէք կնոջ լայնախարիսխ կուրծքը, նայուածքներուն մէջ ցաւով խառն պաղատանքներ կը ցոլային երբ աղջիկը դիպուածով իրեն նայէր: Զաւկին սիրելու, գգուելու, գրկին մէջ սեղմելու հաճոյքէն, միակ հաճոյքը զոր ունեցած էր, ալ բոլորովին զրկուեցաւ : Բայց իր այն կսկիծը ոչ մէկուն հաղորդեց, անով էրուեցաւ, տոչորուեցաւ :

Աղջիկը մոլորեցնելու միջոցներուն մէջ, երիտասարդը չափ չդրաւ: Իր խուցին մէջ, անոր հետ իր ապրած հեշտալի րոպէներուն, փոքր արաբական ստեճանդարակի մը վրայէն կ'ելլար, շիշ մը ըմպելիք կ'առնէր եւ իրարու ետեւէ քանի մը գաւաթ կը խմէր. յետոյ Սոֆիին կ'երկնցունէր գաւաթ մը, զոր անիկա յօժարափոյթ իր շրթներուն կը տանէր՝ ըմպելիով հեշտաւէտ խմիչքը եւ անոր պարգեւած զուարթութենէն ոգեւորուելով աչուրները ցանկութեան ճառագայթներով լեցուն, այտերը վառ, եւ շրթները ըղձատրփի կծկումներով բացխփիկ: Անզգալի կերպով, մանկամարդ աղջիկը կը գինովնար, կը տարուէր, կը վերանար. եւ այս տեսակ գինովութեան օր մըն էր որ ան, յափշտակուած, խելակորոյս, երիտասարդին պաղարիւն զգուշաւորութենէն գրգռուած, ինկաւ անոր գիրկը, հեծեծալով, լալով, անձնատուր ըլլալով այդ ապականութեան, որ խմեց, ծծեց մաքուր ու անապակ այդ էութիւնը, անոր երակներուն կոյս արիւնին մէջ դունչը մխրճելով, իր ժահրը, թոյնը ներարկելով անոր:

Ալ անկէց ետքը, Սոֆի այդ տղուն կիրքերուն եւ ահարկու քմահաճոյքներուն գերին եղաւ: Իրենց յարաբերութիւններուն մէջ սանձ չդրին, այդ ապօրէն եւ մեղաւոր կենակցութեան համար քօղարկում եւ զգուշութիւն աւելորդ շարժումներ թուեցան իրենց:

Աղջիկը, իւրացուած, տիրապետուած, թովուած, ամիրային թոռան խենթութեան ոլորտին մէջ դարձաւ՝ խելակորոյս թիթեռնիկի մը յուսահատ թեւածումներովը: Թեւ թեւի, անոնք պտոյտներու ելան, Պոլսոյ էն ազնուապետական զբօսավայրերուն մէջ երեւցան: Աղջկան ըղձայլելի ու չքնաղ շարժուձեւերը, անըստգիւտ դիմագծութիւնը, գեղագիտակ ու արքենի հասակը ամէնուն ուշադրութիւնը, սքանչացումը գրաւեցին :

Արշակի բարեկամները, որոնք սովորական պոռոտախօսութիւններ նկատած էին անոր շողիքոտ նկարագրութիւնները ծանուցուած հուրիի մասին, ափիբերան եղան, երբ առաջին անգամ տեսան այդ հոյակապ աղջիկը անոր թեւը, գլուխ գլխի :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :

ԼԻՈՆ — 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր :
ՏԷՍԻՆ — 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր :
ՎԻԷՆ — 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ :
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր :
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր :
ՎԱԼԱՆՍ — 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ — 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր :
ՄԱՐՍԷՅԼ — 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՇԱՒԻԼ — Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Անդամատետրերը միասին բերել :

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Անարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Ռոստոմ» եւ «Քրիստափոր» խումբերու վարչութիւնները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի տան փոքր սրահին մէջ :

ՊՈՄՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Ցառաջ» խումբի միացեալ ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Մարկըրիթի «Համազասպ» ենթակոմիտէի ընկերները, սովորական հաւաքատեղին : Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին :

Սոյն ժողովին կը հրաւիրուի Ակնունի ենթակոմիտէի վարչութիւնը : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ընկերները :

Պ. Հրանդ Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Ալթունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ալթունեան եւ զաւակը, Պ. Յարութիւն Ալթունեան, Պ. Գրիգոր Ալթունեան, Օր. Երանուհի Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Գալֆայեան, Այրի Տիկին Աննիկ Գալֆայեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հայկուհի Քէհեայեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քէհեայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Զօպանեան եւ զաւակը, Պ. Աւետիս Քէհեայեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Քէհեայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լուի Քնոտիրա (Պոլիս), Այրի Տիկին Վերժին Հաճընլըեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Աղապապեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Պուտաքեան, Քէհեայեան, Պօրանեան, Քէչիշեան, Ճըրճըրեան, Վարդերեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ կնոջ, քրոջ, հօրաքրոջ, հարսին եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ԹԵՐԷԶ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ալթունեան, Պոլսեցի)

որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 16ին, իր բնակարանին մէջ, 60 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի 19 Փետրուար, Ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իր բնակարանը, 2, Ալէ Քրիւէէր. Փաֆիյեօն սու Պուա : Մարմինը պիտի ամփոփուի Փաֆիյեօն սու Պուայի ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

(Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 Թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Էկլիզ տէ Փա֖իյեօն :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի :

Կը նախագահէ Ընկ. Հ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Խմբերգներ Նոր Սերունդի կողմէ : Մեներգ՝ Օր. Վ. Մուրատեան, Տիկին Ռըստիկեան, Տիկին Սիբարփի Փերսիէեան (Վալանսէն), կենդանի պատկեր՝ Հայր եւ որդի դէմ դիմաց : Շարժանկար՝ Սինէ Ղազօ :

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամեան, Բարսեղեան եւ ընկ. Յ. Մաթոսեան :

Գինը : Մուտքը ազատ է :

Հայկական մթնոլորտ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին : Հանդէս եւ պարահանդէս :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ :

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրիէ - Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ :

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր :

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի Փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամօյի մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ այս Կիրակի օր, Սրբոց Ղեւոնդեանց տօնին առթիւ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի, Յովհ. Քհնյ. Հինքեարպէյէնտեանի, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս Քհնյ. Սըպեհանի, Բարնաբաս Քհնյ. Խրնտամեանի, Արիստակէս Քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան Քհնյ. Խոյեանի, Բարթող Քհնյ. Թագըրմեճեանի, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս Քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեանի, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեանի եւ Վարդան Քհնյ. Պազտասարեանի հոգւոց հանգստեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այս երեքշաբթի ժամը 20.30ին Սինեմա Գաթաէլյան, 30 Պուլվար Վոլթէր : (Մէթրօ Օպէրքամփ) :

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օժանդակ Տիկնանց Միութեան կողմէ :

Կը ներկայացուի՝

ԱՌԱՋԻՆ ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԸ
եւ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՕԾՈՒՄԸ

Տոմսերու գին՝ 5 եւ 3 Ն. Ֆ. :

Տոմսերը կարելի է ապահովել եկեղեցւոյ դիւանէն եւ երեկոյթին օրը՝ սրահը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բարգէն Սիւնի խումբը, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Նազարէթ եւ Վարուժան Սարգիսեանի, իրենց սիրեցեալ հօրեղբօր Սիրական Սարգիսեանի (Պէյրութ) տխուր մահուան առթիւ եւ տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դասախօսներ

Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն : Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ :

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ապրիլեան Սերունդի (Նախկին Զ. Ո. Մ.) Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ - անդամուհիները այս Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Ռէժանի սրճարանի վերնայարկը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները վերջնականապէս հրաժարեալ պիտի նկատուին :

Պ. Նազար Նազարեան (Լաքօթ Սէնթ Անտրէ), Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Թիւֆէնքճեան (Կրընոպլը), Այրի Տիկին Վարդանոյշ Օնպաշեան (Կրընոպլը), Այրի Տիկին Սրբուհի Պարսամեան (Տէսին) խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քրոջ, քենիին, քրոջ աղջկան եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Օնպաշեան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետր. 13ին Կրընոպլի մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետր. 15ին Կրընոպլը, Սէն Լուի եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը ամփոփուեցաւ իր ընտանեկան դամբարանին մէջ (Կրան Սապլը գերեզմանատունը) :

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր — ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 8019-..

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու համար 3 Ն. Ֆ. :

Վերապահուած սեղանները պէտք է գրաւել մինչեւ ժամը 19.30, անկէ ետք ազատ կը նկատուին :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 20 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8728 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4529

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

*

1956 Փետրուար 20ը կը կազմէ պատմական թուական մը՝ Հայոց ժամանակակից տարեգրութեանց մէջ :

Այդ օրն էր, որ ժողովրդավարական — ժամանակակից անըմբռնելի սկզբունքները յաղթեցին :

Այդ օրն էր, որ մութ ծրագիրներով ճամբայ ելած բարձրաստիճան հոգեւորականներ՝ կաթնած պատեհապաշտ եւ հիւանդագին մոլութեան մը փոքրամասնութեան մը վրայ՝ ուզեցին իրենց կամքը պարտադրել։ Ու չարաչար պարտուեցան :

Իրենց հետ միաժամանակ պարտուեցաւ նաեւ այն հսկայ ուժը, որ միջազգային համայնավարութիւն կը կոչուի եւ որ բացէ ի բաց պայքար էր բացած փոքրիկ հայ ժողովուրդի մեծ կուսակցութեան, դէմ, որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն :

Այս օրը յաղթանակով երբեք չպարծեցան անոնք, որ ազգին ազատ քուէներով պատգամաւոր էին ընտրուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան թեմերէն եւ չորս տարի առաջ այս թուականին ազատօրէն արտայայտած իրենց կամքը, օրինաւորապէս կաթողիկոսական աթոռին վրայ բազմեցնելով Վեհ. Զարեհ Ա.ը :

Չպարծեցաւ նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն կը վերագրէին՝ հակառակորդները՝ այս յաղթանակը :

Յաղթականը ոչ պատգամաւորներն էին, ոչ ալ Հ.Յ. Դաշնակցութիւնն էր :

Յաղթականը արդարութիւնն էր : Ժողովրդական կամքը : Ազգային Սահմանադրութիւնը : Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի ներքին կանոնադիրը : Հայ ժողովուրդը՝ ինքը, իր հարազատ ու հայրենասէր զաւակներով :

Յաղթականները իրենց համար չահաբեր դրամագլուխ չվերածեցին երբեք այս բացառիկ պատեհութիւնը : Պարզապէս լծուեցան շինարար աշխատանքի, թեւ ու թիկունք հանդիսացան արժանընտիր կաթողիկոսին, օտար, խորթ ազդեցութիւններէ ձերբազատեցին կիլիկեան դարաւոր աթոռը եւ ապահովեցին անոր բացարձակ անկախութիւնը, — քաղաքական եւ տնտեսական անկախութիւն :

Ու յաջողեցան բարդուած վիճակի մէջ գնել զայն՝ իր կաթողիկոսարանով, միաբանութեամբ, դպրեվանքով, ժառանգաւորանով ու ապարանով : Նորանոր թեմեր փութացին մտնել անոր հովանիին տակ, նախանձելի վիճակ մը ստեղծելով :

Ի՞նչ ըրին պարտուածները :

Փոխանակ քրիստոնէավայել ոգիով ընդունելու իրենց ձախողութիւնը, ցեցաբարական ձեւով մեկնեցան ժողովասրահէն ու Անթիլիասէն : «Երկփեղկում » սերմանեցին միաբանութեան եւ ժողովուրդին մէջ. Գահէրէց երթալով «Եպիսկոպոսական ժողով» գումարեցին Ու քուէարկեցին չհաշիւահիկ բանաձեւ մը՝ «թերի եւ անընդունելի» ծիծաղելի պարտձուն՝ «անթերի եւ ընդունելի»ի համար անընդունելի պայմաններ առաջարկելով :

Փորձեր կատարեցին՝ հերձուած առաջ բերելու համար Լիբանանի եւ Սուրիոյ մեր հայաշատ գաղութներուն մէջ : Ուզեցին անկախ համայնք» եւ հակաթոռ կաթողիկոսութիւն ստեղծել, չարժման մէջ դնելով օտար ուժերը. Արարական թերթերու մէջ սուտ լուրեր հրատարակել տուին Մեր ազգային վէճերը օտարներու սեփականութիւն դարձուցին : Իրենց թերթերը զոհէիկ հայհոյութեանց տողերով դարձուցին : Աղեցին Բարեգործականը՝ որ դադրեցնէ կոտակներով հիլիկեան Աթոռին բաժին ինկած տարեկան գումարներուն վճարումը : Լիբանանի ու Սուրիոյ պետական իշխանութեանց դուռները մաշեցուցին, զուր յոյսերու եւ երազներու ետեւէն վազելով : Ի վերջոյ իրենց բուրժի կտորներով ստեղծեցին թունաւոր մթնոլորտ մը՝ եղբայր եղբօր դէմ զինելով 1958ի ամառը, Լիբանանի ցաւալի դէպքերու ընթացքին .

Հակառակորդներու բոլոր սադրանքները ու դաւադրութիւնները՝ ազգային եւ միջազգային կրկնակ ճակատներուն վրայ՝ մնացին ապարդիւն եւ ծառայեցին միայն վարկաբեկելու անոնց հեղինակները :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը այսօր աւելի քան երբեք ամրապնդած է իրդիրքը :

Անոր կողքին կանգնած են ո՛չ միայն Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Կիպրոսի հայրենասէր եւ օրինապահ Հայերը, այլեւ Հիւսիսային Ամերիկայի ազգային թեմին, Յունաստանի, Աստրպատականի, Թեհրանի եւ ամբողջ Իրանի թեմերուն հարիւր հազարաւոր հայրենակիցները :

Ողջունելով Վեհ. Զարեհ Ա.ի ընտրութեան չորրորդ տարեդարձը, կը մաղթենք աւելի մեծ յաջողութիւններ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻ ՄՈԼԷ - ՏԸ ԿՈԼ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

●

« Զօրավարը ըսաւ ինծի » , խորագրին տակ, Կի Մոլէ հրատարակութեան կու տայ «Տեմոքրասի 60» պարբերաթերթին մէջ, մանրամասնութիւններ Փետրուար 2ին, Հանրապետութեան նախագահին հետ խօսակցութեանց շուրջ : Ցիշատակելէ ետք Զօրավարին դրական կարծիքը ինքնորոշման սկզբունքին, նախկին վարչապետը, կը գրէ . — «Անջատո՞ւմը : Կը վանէ այդ միտքը, յամառ կերպով եւ կիրքով , կարծես թէ հեռացնել ուզեր, ինչպէս ըրաւ անցեալ Սեպտեմբերին : Կարելի չէ, ոճիր է, չի հաւատար : Չուզեր մինչեւ իսկ մտածել այդ մասին : Սակայն բան մը մոռցած չըլլալու թեթեւ խղճութեամբ կը յայտարարէ թէ ծայրայեղ պարագային Ֆրանսան իրաւունք չունի երեսի վրայ ձգելու Ալժերիոյ իր զաւակները :

Ֆրանսացո՞ւմը : Զօրավարին տեսակէտը յար եւ նման են մեր մտքերուն : Եթէ ճիշդ է որ բոլորն ալ կ՚ուզեն ամբողջական եւ լրիւ միացում մը, եթէ հնարաւոր ըլլար ու Ալժերիացիները բաղձային իրագործել ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական միացում մը, անշուշտ հաշուի առնելով ցեղային եւ կրօնական տարբերութիւնները ու այս առթիւ ըսէինք թէ Զօրավարը համակարծիք չէ, ապա սուտ խօսած պիտի ըլլայինք : Իրողութիւնը այն է որ մեզի պէս ան ալ չի հաւատար ... հարց է գիտնալ թէ Ալժերացիները իրենց ազատ կամքով պիտի ուզե՞ն : Զօրավարը կը կասկածի, սակայն գործնական մարդու նախաձեռնութեամբ եւ ամէն հաւանականութիւն նկատի ունենալով, կ՚առաջարկէ որ Ֆրանսան մեծ զոհողութիւններ յանձն առնէ, դպրոցական, թեքնիք եւ ընկերային մարզերուն մէջ : Տարբերութիւնը օր ըստ օրէ նուազելու վրայ է, անոնց որոնց միջեւ կ՚ուզենք հաստատել հաւասարութիւն մը :

Երրորդ հաւանականութիւն մըն ալ կայ : Ալժերական կառավարութիւն մը ղեկավարուած Ալժերացիներուն կողմէ . Այս անգամ Զօրավարը տարբեր լեզու մը կը գործածէ : Կ՚ըսէ Ալժերական պետութիւն : Այս պարագային երկու հարցեր կը ծագին : Կապը Ֆրանսայի հետ եւ փոքրամասնութեանց ցեղային իրաւունքին յարգումը : Զօրավարը կ՚ենթադրէ թէ այդ երկրորդ պարագան գոհացում տալու տեսակէտէն ամէնէն դժուարն է : Որով պէտք է պատրաստ ըլլալ :

Միակ արամաբանական ձեւը դաշնակցային դրութիւնն է ուր ապահովուած կ՚ըլլան փոքրամասնութեանց — Քապիլ, Արաբ, Շաուա, Մոզապիտ, Հրեայ , Ֆրանսացի — իրաւունքները ...

Երբ այս միտքը կը յայտնէր, Հանրապետութեան նախագահը մանրամասնութիւններու մէջ չէր մտած, թէեւ, այժմ կը խօսի զաւառական եւ տեղական ընտրութիւններուն շուրջ : Երբ իրեն ըսի թէ պէտք չէ անտեսել, այլապէս վիճելի արդիւնքի մը կը հասնինք, զօրավարը հաւաստեց թէ ինք կողմնակից է ժողովրդական ազատ արտայայտութեան : Ցոյց ունի թէ մահմետական բնակչութիւնը պիտի արտայայտուի հաւատքով ու այս անգամ յուսախաբ պիտի չըլլայ :

Այս տեսակցութիւնը ցոյց կուտայ թէ տը Կոլի բառերը միշտ կը մնան Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութեան ընդհանուր գիծերուն հաւատարիմ :

Ցատկանշական է անշուշտ թէ տը Կոլ չի հաւատար «Ֆրանսականացման » կարելիութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՒՐԿԻԳԱ պատասխանելով Ֆրանսացի թղթակիցներու կարգ մը հարցումներուն հետեւեալ մտքերը արտայայտած է . « Ալժերացի ազգայնականներուն համար Ալժերաբնակ Եւրոպացիները տեղացիներ են, մինչ մեզի համար Թունուզի Եւրոպացիները օտարներ են : Իմ կարծիքով Ֆ. Ապպաս եւ իր գլխաւորած կառավարութիւնը պէտք է քայլ մը առաջ երթան եւ ընդունին բանակցիլ տը Կոլին հետ , քանի որ այս վերջինը Ֆրանսացի ժողովուրդի 99 առ 100ին վստահութիւնը եւ համակրանքը կը վայելէ » :

ՄԱՏՐԻՏԻ կեդրոնին մէջ երկու ռումբեր պայթեցան : Չպայթած ռումբեր գտնուած են երկրի զանազան շրջաններուն մէջ : Կը կարծուի թէ ասոնք գործն են համայնավար տարրերուն որոնք կ՚աշխատին տապալել Ֆրանքօն եւ վերջ տալ իր հաստատած վարչաձեւին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկրագործական երկու շրջաններու մէջ , Քլերմոնֆերան եւ Շարթրը, խաղաղ ցոյցեր կազմակերպուած են, տեղւոյն գիւղացիներուն կողմէ, բողոքելու համար կառավարութեան ընտրած գիւղատնտեսական «քաղաքականութեան» դէմ : Շարթրի համախմբումին երկրագործներուն վրդովմունքին եւ մտահոգութիւններուն թարգմանը եղած է Փիրէն . « Մեր տնտեսութիւնը արդիականացնելու մեր բոլոր ճիգերը ապարդիւն անցան : Պարտքերու տակ կքած ենք : Օգտուողը ուրիշներ եղան» յայտարարած է ան : Ու այս առթիւ ներկայացուցած է երկրագործներու պահանջները : Ա.— Գիներու ճշդում, ընկերային ապահովութիւն եւ մշակում երկրագործական օրէնսդրութեան մը : Խաղաղ ցոյցերուն մասնակցած են 20.000 երկրագործներ :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ իր վերջին նիստին որոշած է արագացնել «տեղափոխութիւնը» մայր երկրի եւ Ալժերիոյ քաղաքային եւ զինուորական պաշտօնէութեանց : Հրամանագրով մը ուժ նոր նահանգապետներ պիտի նշանակուին , եւ ոչ ընտրուին, ինչպէս ընկալեալ սովորութիւնն էր, առնցմէ մէկը, առաջին անգամն ըլլալով մահմետական մը պիտի ըլլայ : Միւս կողմէ կառավարութիւնը որոշած է «Պատուոյ Լեգէոն» շնորհել «բոլոր անոնց որոնք գլուխ հանեցին ֆրանսական հիւլէական ռումբը» :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԸ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՍԻԱ

★

ՊԱՂ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱՒ ԲԻՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Խ. Միութեան վարչապետը Խրուշչեւ Հարաւային Ասիոյ երկիրները այցելելով « ժպիտի քաղաքականութիւն» մըն է որ կը փորձէ վարել , մասնաւորապէս Այզընհաուըրի Հնդկաստան այցելութենէն եւ հոն գտած համաժողովրդական ջերմ ընդունելութենէն ետք :

Թէեւ Հնդկաստան եւ Բիրմանիա իրեն վերապահեցին «սիրալիր» ընդունելութիւն մը, սակայն, այս վերջինը չարժանացաւ ժողովրդական այն անվերապահ տրամադրութիւններուն, որոնց արժանացած էր ինք 1955ին :

Ճիշդ է թէ Չինաստան իր վարած «ծաւալապաշտ» քաղաքականութեամբ ստեղծեց վատ տրամադրութիւններ : Արդարեւ՝ Թիպէթի գրաւումը, Տալէյ – Լամայի փախուստը, Թիպէթի մէջ ի գործ դրուած Ստալինեան շրջանը յիշեցնող բիրտ միջոցները ու վերջապէս Հնդկաստանի եւ ապա Բիրմանիոյ սահմաններուն վրայ այս վերջինին գործ դրած ոտնձգութիւնները ոչ միայն վատ տպաւորութիւններ ստեղծեցին Հարաւային Ասիոյ այս ժողովուրդներուն մէջ, այլեւ հարկադրեցին որ չէզոքութեան եւ խաղաղ կենակցութեան կողմնակիցները ըմբռնեն խորհրդային աշխարհի «խաղաղութիւն» բառին լրիւ եւ իսկական արժէքը :

Սխալ է սակայն, մտածել թէ միայն Չինաստանի ընտրած եւ ի գործ դրած քաղաքականութեան անմիջական արդիւնքին զոհ գացած է Խ. Միութիւնը :

Մեծ ազդուկ հանեց եւ Բիրմանիոյ ժողովուրդին վրայ գէշ տպաւորութիւն թողուց, Խ. Միութեան դեսպանատան աղբեցիկ անդամներէն՝ Ալեքսանտր Ե. Քաղնաձեւեվի փախուստը դեսպանատունէն, այս առթիւ երեւան ելաւ գաղտնի սպասարկութեան մը գոյութիւնը, որուն նպատակն է «տարածել միջազգային համայնավարութիւնը » :

Այս եւ ուրիշ մէկ քանի դէպքեր պատճառ դարձան որ ժողովրդական լայն խաւերուն մէջ ստեղծուին հակախորհրդային տրամադրութիւններ : Անշուշտ այս տրամադրութիւններուն էր որ կ՚անդրադառնար՝ նախագահ Այզընհաուըր, երբ կը յայտարարէր. « Իմ վերջին ճամբորդութիւնս, ցոյց տուաւ եւ համոզեց զիս, որ աշխարհի ամէն կողմ, ազատութիւնը եւ ժողովրդավարութիւնը սիրող անհատներ եւ պետութիւններ իրենց աչքերը դէպի մեզ դարձուցած են » :

Հակառակն ըլլալով, Խրուշչեւ ժողովրդական ջերմ ընդունելութեան կ՚արժանանայ Ինտոնէզիոյ մէջ, ուր տարիներէ ի վեր, երկրին մենատէրը, Սուքառնօ, նմանողութեամբ խորհրդային աշխարհին «ղեկավարուած ժողովրդավարութիւն » կը քարոզէ եւ կը վարէ :

×

ՃԱՔԱՐԹԱ հասած եւ ջերմ ընդունելութեան արժանացած է՝ Խ. Միութեան վարչապետը : Օդակայան զինքը դիմաւորելու գացած են Ինտոնեզիայի նախագահը Սուքառնօ, պետական եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եւ հազարի մօտ բազմութիւն մը : Տեղւոյն համայնավար կուսակցութիւնը ջանք չէ խնայած եւ աշխատած է որ Խրուշչեւ «բացառիկ» ընդունելութեան մը արժանանայ : Նախագահին բարի գալուստի մաղթանքներէն վերջ խօսք առած եւ վերստին յայտարարած է « Խ. Միութիւնը ինչպէս եւ դուք խաղաղութեան կը ձգտինք : Երկուքս ալ դէմ ենք կոբիդային զէնքերու գործածութեան : Երկուքս ալ զինաթափութեան կողմնակիցներ ենք եւ վերջապէս երկուքս ալ կը պայքարինք գաղթապետութիւններուն դէմ» :

ՍԵՒ ՏԱՐԻՆ ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐԸ ԵՏ ՉԵԿԱՆ

Հայ լեզուի մէջ կան բառեր, որոնք ի-րենց սովորական իմաստէն զատ ուրիշ՝ ոգեկան իմաստ մըն ալ ունին: Օրինակի համար, երբ Արարատ կամ Մասիս կ'ը-սենք, մեր մտքի աչքերուն առջեւ կը պատկերանայ ոչ միայն ձիւնաբարձ գա-գաթով լեռ մը, այլեւ ցեղին յարատեւե-լու կամքը, յաւիտենականութիւնը խոր-հրդանշող սրբութիւն մը: Արաքսի պա-րագային՝ գետ մը, որ մայր է, որ օտար հողեր ոռոգել ստիպուած ըլլալուն հա-մար «ողբ» ունի եւ որու ափերուն վրայ օր մը «քայլամոլոր» թափառիլը ամէն հայ տղու երազն է:

Այսպիսի խորհուրդ ունի եւ կռունկ բառը: Երկայն կտուցով ու երկայն ոտ-քերով այդ թռչունը, որ իր թեւերուն վրայ այրող կարօտի ու բաբեւի ինչ բեռ-ներ ստիպուած է եղեր կրել՝ դարերու չափ երկար տարիներով պանդխտութեան ցաւը ճանչցած մեր ցեղի զաւակներուն համար ... Մասամբ այսպէս է նաեւ ա-րագիլը, որուն՝ ընտանեկան պատուի նա-խանձախնդրութիւնն ու հաւատարմու-թիւնը ուղիղ կը համեմատին մեր ժողո-վուրդի ապրելակերպին ու ըմբռնումնե-րուն հետ: Ամէն գրող, գաւառացի գրող, իր սրտին մէջ տաք անկիւն մը ունի արա-գիլին համար: Որովհետեւ, սեւ օր մը, երբ հայրենիքին մէկ մեծ մասը աւերակ դարձաւ եւ մարդ ու արագիլ փախան միասին,

Գարնան արագիլը էտ եկաւ կրկին
Ու մինչեւ այսօր, մէկ ոտքի վրայ,
Սպասում է իր տիրոջը նախկին,
Որ բոյնը շինեց տանիքին վրայ:

(Գ. ԷՄԻՆ)

Ու հիմա՝ ծիծեռնակը:

Եթէ Դողոխեան գրած իսկ չըլլար իր «Ծիծեռնակ»ը, կը հաւատամ, թէ այդ թռչունը կռունկին ու արագիլին հետ եր-րորդութիւն մը պիտի կազմէր: Այսու-հանդերձ կ'ընդունիմ նաեւ, թէ Դողոխ-եանի երգի վերածուած այդ բանաստեղ-ծութիւնը, որ մեր բոլորին կարօտներն ու սէրերը կը կաղապարէր, օգնեց որ այդ թռչունն ալ ժողովրդականանայ միւսներուն պէս ու միւսներուն չափ:

×

Երբ տարիքս մանկութեան ու պատա-նեկութեան սահմաններուն վրայ տեղ մը կը թեւածէր, ամառը, ամէն Կիրակի, ընկերոջ մը հետ, այգիներու ճամբուն վրայ «Ծիծեռնակ»ը կ'երգէի:

Պոլսոյ կառավարութիւնը Տատեան ա-նուն հայ մը աքսորած էր Գարահիսար: Հայոց ազգապատկան Հին Թաչխանին բերանը ունէր պզտիկ խանութ մը, ուր փէս ու կտաւեղէն կը ծախէր: Ամուսնա-ցած էր ուսուցչուհիի մը հետ եւ Բարգէն անուն մանչ մը ունէր: Բարգէն իմ դա-սընկերս էր, իսկ իր հայրը՝ հօրս բարե-կամը:

Ամէն Կիրակի, լաւ ճաշէ մը ետք հայ-րըս ու Տատեանը, մեզ եւ մէկ-մէկ նա-բուխ շիշէ ալ օղի առած, օրուան հար-ցերուն մասին խօսելով կ'երթային քա-ղաքէն 40-45 րոպէ հեռու Թալիլ էֆէն-տիին հաւուզը, ուր կանաչներուն վրայ կը բանային մէզէներուն ծրարը եւ շիշե-րը կը պառկեցնէին սարէն հոսող պաղ ջուրին մէջ: Մինչ անոնք կը ճնկէին ու մառերնին լցելով մեզ կ'ուտէին, մենք, Բարգէնն ու ես, բոպիկցած կը մտնէինք առուի ջուրերուն մէջ, դաղձ կը ժոցվէ-ինք ու խաղալով կ'անցընէինք օրը:

Երբ բարտիներու շուքերը երկարէին դաշտերուն վրայ, տուն դառնալու ժամա-նակը հասած կ'ըլլար: Օղին ու մէզէները հատած կ'ըլլային ու ընթացիկ բոլոր քա-ղաքական հարցերը լուծուած: Այն ա-տեն՝ Բարգէնն ու ես, առաջ ինկած, եր-ջանկօրէն «Ծիծեռնակ»ը երգելով կը հասնէինք տուն: Չեմ կարծեր, որ ոեւէ մէկը «Անդ շինիր քո բոյնը» երգած ըլլայ այնքան զօրովով ու յուզումով, որքան ես... Ինծի կը թուէր, թէ Դողոխեան, հակառակ իր պաղատանքին, չէր յաջո-ղած համոզել քմահաճ թռչունը, որ իր բոյնը շինէ բանաստեղծին հօրը կտուրին տակ, մինչ մենք, մեր ընտանիքը, բախ-տաւոր էինք, որ թռչունները, առանց մեր խնդրանքին ու համոզելու ճիգերուն, եկեր ու բոյն էին դրեր ոչ թէ մեր կտու-րին տակ, այլ տունին մէջ ...

Պատմեմ, թէ երբ եւ ինչ պարագաներ-րու մէջ տեղի ունեցաւ այդ յիշատակելի դէպքը:

Ծննդավայրիս՝ Շապին Գարահիսարի մէջ մենք ունէինք երկու տուն: Այդ եր-կութիւնը անուանական էր: Նոյն տան վերնայարկը կը ճանչցուէր Վերի Տուն, ձմրան տուն անունով, իսկ վարի յարկը եւ իր քովի յաւելուածը Վարի Տուն կամ ամրան տուն կը կոչուէր: Աշնան, երբ օդերը ցրտէին ու աղօնը ամբար մտած ըլ-լար, երբ խոր ձորէն վար փչող հովերուն մէջ ձմրան հոտ ըլլար, լեռներու կատա-րին ձիւն նստելէ առաջ Վարի Տունը կը լքէինք, ու կը փոխադրուէինք վեր, որ ոչ միայն համեմատաբար աւելի լաւ պաշտ-պանուած ու տաք էր, այլեւ մեզ բոլորս իր շուրջը պարփակելու եւ տաքցնելու չափ խոշոր թոնիր մը ունէր:

Հազար ինը հարիւր տասնըմէկի՞ թէ տասներկուքի գարնան, լաւ չեմ յիշեր, — վրայէն մօտ կէս դար է անցեր, — երբ ձիւները հալեր էին ու թոնիրի տա-քութեան ալ պէտք չէր զգացուէր, մայրս փոխադրուեր էր Վարի Տունը եւ կը պատրաստուէր թոնիրը վառելու, երբ բաց դռնէն ներս սլացաւ ծիծեռնակ մը: Թեւերը արագ-արագ շարժելով տան շրջանն ըրաւ, չորս կողմը քննեց, ծիծը-ւաց, լեզուին տուաւ, թերեւս ալ մօրս բան մը ըսաւ, գիտողութիւն մը ըրաւ ու թռաւ դուրս:

Մայրս, ծռած, թոնիրին մէջ փայտերը շարելով էր զբաղած, երբ այս անգամ ա-նոնք նորէն ներս մտան: Այո, անոնք. ե-սի ու այդ «անոնք»ը քերականական սը-խալ չէ, որովհետեւ այս անգամ ներս ե-կողները երկուք էին, հարս ու փեսայ: Ներս մտան, թռան հոս ու հոն, առաս-տաղին հասնող փայտերու դէզին վրայ թառած՝ բերան մը երկուք վիճեցան ու սլացան դուրս: Մայրս մարխը վառեց ու թոնիրին մէջ շարուած փայտերը բռնկ-ցնելու համար դրաւ անոնց տակ: Մար-խի խէժին բուրումով ծանր ծուխը բար-ձրացաւ ու լեցուց տունը. մայրս խաչեր-կաթը դրաւ թոնիրին եւ կերակուրի պը-տուկները շարեց բացուածքներուն մէջ:

Ծիծեռնակները նորէն ներս մտան, ա-րագ շրջան ըրին, ծիծուացին եւ շուքի պէս արագ ու անձայն թռան հեռացան: Պահ մը ետք, երբ նորէն ներս մտան, կը-տուցներով լեցուն կաւախառն ցեխ բե-րած էին հետերնին. զայն հերթով փակ-ցուցին տանիքի գերաններէն մէկուն կո-ղին ու ելան դուրս:

Բոյն կը շինէին ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՇԽԱՐՀ ՆԵ՞Ղ ՊԻՏԻ ԳԱՅ

ԽՄԲ.— Ինեսքոյի տարջին ընդհանուր տնօրէն եւ անգլիացի մեծ կենսաբան՝ Ճուլիըն Հըքսլի ներկայ խորագրով յօ-ւանումնասիրութիւնը կատարած է վերջերս, մարդկային բնակչութեան ա-նխաշիւ աճումին այժմէական խնդրին վե-րաբերեալ:

Յաճախ կ'ըսուի թէ հիւլէական ուժին գիւտն ու օգտագործումը նոր դարաշրջ-ջանի մը սեմին կ'առաջնորդէ մարդկու-թիւնը: Բայց՝ ըստ իմ համոզումիս, գը-խաւոր հարցը որ այսօր կը մտահոգէ մարդը, մարդկային կենսաբանութեան խնդիր մըն է.— Մեր մոլորակին բնակ-չութեան թիւը: Կեանքի միջին տեւողու-թիւնը հազիւ երեսուն տարի էր հռով-մէական քաղաքակրթութեան ամէնէն փայլուն շրջանին: Այսօր, արեւմտեան յառաջադէմ երկիրներուն մէջ 70 տար-ուան բարձրացած է՝ շնորհիւ բժշկու-թեան զարգացումին եւ հանրային առող-ջապահութեան ընդհանրացումին: Ման-կական մահացութիւնը ամէն տեղ կը նը-ւազի, այնպէս որ աշխարհի բնակչու-թեան տեւական յաւելումը սկսած է մը-տահոգիչ դառնալ:

Քաղաքակրթութեան սկիզբը, ըսենք, հինգ հազար տարի առաջ, երկրագունդի բնակչութիւնը քան միլիոնէն աւելի չէր. Այսօր այդ թիւը գրեթէ ամէն տարի կը կրկնապատկուի: Բաղադրեալ տոկոսի դրուած գումարի մը բազմապատկու-թեան հաւասար համեմատութեամբ անցեալ դարու կէսին այդ թիւը հասած էր մէկ միլիարի եւ 1920ի մօտերը երկու միլիարի: Աւելի մտահոգիչ է այն իրո-ղութիւնը որ աճումի տոկոսն ալ կանո-նաւոր կերպով կ'աւելնայ: Նոյնիսկ եթէ ենթադրենք թէ աճումի արդի տոկոսը անփոփոխ մնայ, յիսուն տարիէն երկրի բնակչութեան թիւը կրկնապատիկ պիտի ըլլայ:

Արհեստագիտութեամբ բարձր մակար-դակի տէր եւ բնակչութեամբ շատ խիտ երկիրներուն մէջ, ինչպէս Մեծն Բրի-տանիա, անդնդեղէնի արտադրութեան բնակարաններու, ճամբաներու եւ օդա-կայաններու շինութեան համար, երկրի ծաւալուն օգտագործումը այժմէն իսկ լուրջ ուսումնասիրութեան առարկայ է: Աւելորդ չէ յիշել թէ 1900էն 1950՝ խո-տոնի տարածութիւնը ճիշդ կրկնը-ւած է:

Մինչեւ այսօր մարդկային պատմու-թիւնը առ հասարակ անընդհատ կերպով ընթացած է յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ: Մարդիկ հետզհետէ աւելի բազմա-թիւ, ի վիճակի եղած են միշտ աւելի եւս գոհացնելու իրենց ամէն կարգի պահանջները. եւ ամէն մարզի մէջ մարդ-կութեան ընտրանին հասած է շարունա-կաբար կատարելագործուող մակարդա-կի մը:

Ըստ իս, երբ յեղաշրջական, նախատե-սելի է որ մարդկային արարածներու ար-դի քանակի կրկնապատկումը՝ պատճառ դառնայ այժմու նպաստաւոր ընթացքի անկումին: Երկրագունդին բնակչութիւն աւելի գէշ կերակրուած, իր ֆիզիքակա-բարւոքումին մէջ սեղմումներու ենթար-կուած, իր ակնկալութեանց եւ բարգա-ւաճումին նուազումին ընդ առաջ պիտի երթայ:

Ծայրագոյն յոռետեսութեամբ մը, կա-րելի է ըսել թէ եթէ մարդիկ անսանձ ա-ճին ու բազմանան, երկրագունդի խլիրդ պիտի հանդիսանան (խլիրդն ալ, ի վեր-ջոյ, ախտաբանական ուռ մըն է, որու բաղադրիչ բջիջներուն անչափ բազմաց-նութիւնը խոյս կուտայ որեւէ հսկողու-թենէ):

Մեր մոլորակը կազմակերպուած ամ-բողջութիւն մըն է, որուն զանազան տար-րերը իրարու կապուած են սերտօրէն:

Մինչեւ վերջերս, ջուրը, հողը, հան-քային հարստութիւնները, օդը, բոյսե-րը, կենդանիները, մանրէները եւ մար-դը միացած էին յարակից դծով մը հաւասարակշիռ կապով: Բայց այսօր մարդկային արարածին առանց հսկակշռի բազմացումը այնպիսի վիճակ մը ստեղ-ծած է որ կարելի է, իրաւամբ, խլիրդա-յին որակել: Օրինակ՝ Զինաստանի եւ Մի-ջին Արեւելքի ընդարձակ տարածութիւ-ները որ անտառներով ծածկուած էին անցեալին, մերկացած են իրենց ծառաս-տաններէն. տեղւոյն կլիման փոխուած, և բուսական հողը որուն գոյութիւնը հի-նական է անդնդեղէնի արտադրութեան համար, տեղ տեղ մասամբ եւ տեղեր ամբողջովին քայքայուած է:

Անցեալ դարուն, մարդը սկսաւ ապրիլ բնական հարստութեանց իր դրամագլ-ուխով. — Ածուխ, քարիւղ եւ այլ կար-գի հանքային արտադրութիւններ:

Քանի մը սերունդի ընթացքին կը սպա-ռէ ինչ որ դիզելու համար՝ պէտք եղա-ծ է տասնեակ միլիոնաւոր տարիներ: Բը-նական պաշարներու անհատական սպա-ռումը անընդհատ կ'աճի, երբեմն անբը-ւականելի համեմատութեամբ: Մ. Նա-հանգներու մետաղի եւ հանքային փաս-տանիւթերու սպառումը՝ 1918էն ի վեր աւելի մեծ է եղած քան մարդկութեան ընդհանուր սպառումը, պատմութեան սկիզբէն մինչեւ այսօր:

Ուրիշ ոչ մէկ կենդանի սեռի մօտ նը-կատուած է նոյնընթաց չափազանցութիւն բազմացումի եւ սպառումի նման շա-րունակութիւն: Որքան ատեն որ շարունակ-ուի երկրի բնական հարստութեանց եւ մարդկային բնակչութեան քանակի միջ-եւ անհաւասարակշռութիւնը, տարակոյս չկայ որ մարդկային ցեղի որակը պակ-սի:

Մէկ դարու ընթացքին կրնայ պատահի այդ, եթէ միջոց մը չգտնուի կասեցնելու համար յետադէմ բնաշրջումին կատարումը մը:

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Վարպետորդի պարմանուհին այնպէս ճարտարօրէն կը խաղար իր դերը, որ Եօնկ Լու հակառակ այն ամուր կապին որ ունէր կայսրուհի Ցէօ Հիի հետ, տակաւ կը սկսէր հետաքրքրուիլ թարմատի ու գեղանի նաժիշտով եւ ներքնապէս կը խորհէր թէ հազուագիւտ բախտ մըն էր սիրուել հազիւ քսան տարին թեւակոխած այդպիսի չքնաղեակէ մը ...

Եւ մեծազօր մարեշալը քանի կը դիտէր պարմանուհին այնքան աւելի գեղեցիկ ու ու ցանկայարոյց կը գտնէր զայն:

Օր մը, դեռատի նաժիշտը այնպէս մը կարգադրեց որ մինակ գտնուէր ինք Եօնկ Լուի հետ:

Ու յանկարծական գլխու պտոյտ մը պատրուակելով, պարմանուհին ինկաւ պատերազմիկ Եօնկ Լուի հաստաբեստ բազուկներուն մէջ եւ կախուեցաւ անոր պարանոցէն:

Ցետոյ, իբրեւ թէ կիսով զգայազերկ ըլլար, շրթունքները մօտեցուց Եօնկ Լուի շրթներուն ...

Ինչպէ՞ս կրնար տոկալ այն-քան գգլիչ հեշտանքի մը ...

Վայրկեան մը իսկ չտատամսեցաւ, գր-կեց երիտասարդ ու գեղանի նաժիշտը, գրեթէ թռցուց զայն սենեակին խորը գտ-նուող լայն բազմոցին վրայ, որ պատըս-պարուած էր տեսարգելի մը ետեւ:

Ու հոն, ինչ որ Ցէօ Նկան կը յուսար, կատարուեցաւ:

Արեւմտեան պալատին մէջ կար ծերու-նի մատակարական մը, որ կը զբաղէր նոյն-պէս փոքր կայսեր դաստիարակութեամբ: Կը կոչուէր Վէնկ Թունկ Հօ եւ խստակրօն սովորութեանց տէր անձի մը համբաւը կը վայելէր:

Այդ օրը, ճիշդ այն պահուն երբ Եօնկ Լու սիրատենչ տարփանքով մը դիրկընդ-խառնուած էր երիտասարդ նաժիշտին հետ, յանկարծ ծերունի մատակարականը մտաւ այն սրահէն ներս, ուր տեղի կ'ու-նենար երկու սիրահարներու հանդիպու-մը:

Վէնկ Թունկ Հօ մօտեցաւ տեսարգելին, որուն ետեւ բազմոցին վրայ էին Եօնկ Լուն եւ նաժիշտը:

Եւ, ով զայթակղութիւն, ծերունին ա-կանատես եղաւ տեսարանի մը, որուն իր խստական մարդու աչքերը չէին կրնար հանդուրժել ...

Սկսաւ բարկութեան աղաղակներ բար-ձրացնել, վազեցին ու եկան պալատին բոլոր պաշտօնեաները եւ ծառաները ու հանդիսատես եղան օգոստափառ կայս-րուհի Ցէօ Հիի հաւատարիմ ու անձնուէր մարեշալին՝ Եօնկ Լուի գայթակղալից ա-րարքին ...

Նախկին կայսրուհիին՝ Ցէօ Նկանի լա-րած դաւը հասած էր իր նպատակին ...

Հետեւեալ օրը, Եօնկ Լու ներկայացաւ խնամակալ կայսրուհիին, նետուեցաւ ա-նոր ոտքերուն առջեւ, խոստովանեցաւ ա-մէն ինչ եւ իր պաշտպանութեան համար, ըսաւ.

— Ձեզի չեմ դաւաճանած, ինչ որ ինծ-մէ կը պահանջէք լիովին կուտամ: Սա-կայն, ինչ որ ինծմէ չէք պահանջեր եւ որուն պէտք ալ չունիք, կը պատկանի ինծի:

Ու յետոյ, միշտ խոնարհած կայսրու-հիին առջեւ, Եօնկ Լու սպասեց անոր վը-ճիռին:

Ցէօ Հի տժգունած էր, զունատ ու մը-ռայլ: Արցունքները առատօրէն կը հոսէ-ին անոր աչքերէն:

— Այսուհետեւ որո՞ւ վրայ վստահու-թիւն պիտի ունենամ, ըսաւ կայսրուհին արտասուախառն հեծկլտանքի մը մէջ: Քանի որ դիս խաբեցիք, դուք, միակ ան-ձը զորս սիրած եմ ու կը սիրեմ, շարու-նակեց Ցէօ Հի բեկուած ձայնով մը, դուք որ ինծի վշտի ու ցաւի ովկիանոսի մը խորը գլորեցիք, դուք որ ...

(20 Շար.)

Այս հաւանականութիւնը, մարդկութեան վերաբերեալ նոր հարցեր կը ստեղծէ. Եթէ ընդունինք թէ յեղաշրջումի կատարումը պէտք է շարունակական ըլլայ, այդ պարագային, ի՞նչ պայմաններու պէտք է ենթարկուի երկրի մակերեսը եւ ի՞նչ ձեւով այդ պայմանները գոհացուցիչ կերպով կ'օգտագործուին ներկայիս: Մարդկային բնակութեան տեսակէտով, երկրին օգտուելու լաւագոյն ձեւը ի՞նչ կրնայ ըլլալ: Ի՞նչ պէտք է ըլլայ մարդուն նպատակը, երբ երկրի վրայ տիրապետող կազմակերպուած կենդանի արարած:

Ընդհանրապէս պատասխանը այն է որ պարտաւոր է իր հնարաւորութիւններուն առաւելագոյնը իրականացնել:

Սկզբունքը թէ լաւ է ու բարի միայն այն ամէն ինչ որ կարելիութիւնը կուտայ միշտ աւելի մեծ թիւով մարդիկ ապրեցնելու, օրինակ ծովային ծագումով սընունդի նոր աղբիւրներու շահագործում մը, արուեստական միջոցներով նոր սընընդեղէններու պատրաստութիւնը, — սկզբունք մըն է որ իր վերջոյ գուրկ է լուրջ հիմերէ:

Երկրագունդի բնակչութեան քանակին ու խտութեան վերաբերեալ գոյութիւն ունի պարտադիր սահման մը. սահման մը որմէ վար կարելի չէ գիտութիւններն ու արուեստները աւելի զարգացնել, ճարտարապետութիւնը նոր ու գեղեցիկ ճամբու մը վրայ դնել եւ փոխադրութեան միջոցները բարւոքել: Իսկ եթէ այդ սահմանէն վեր անցնի, այդ պարագային մարդիկ աւելի դժուար եւ նուազ հաճելի կեանքի մը պիտի դատապարտուին, եկող սերունդները թերասուն պիտի ըլլան եւ զանազան փորձանքներու ընդառաջ երթալով, դէպի կանխահաս մահ պիտի առաջնորդուին:

Ուրեմն բացայայտ անհրաժեշտութիւն մըն է փնտռել եւ ուսումնասիրել բանաւոր ծրագիր մը, որուն հիմնական նպատակն ըլլայ մոլորակի հարստութեանց լաւագոյն շահագործումը: Եւ ամէն բանէ առաջ պէտք է բնակչութեանց համաշխարհային քաղաքականութիւն մը յղանալ որ կարելիութիւնը տայ շրջելու արդի աղետաբեր ընթացքը:

Ցոյսի նշոյլ մը կը ծագի հորիզոնին վրայ: Երկու մեծ երկիրներ, Հնդկաստան եւ Ճափոն այժմ ընտրած են ծնունդները կանոնաւորող պաշտօնական քաղաքականութիւն մը: Իսկ քանի մը ոչ անկախ երկիրներու մէջ պաշտօնական կարգադրութիւններ եղած են ծնունդներու կամաւոր չափաւորումին նպաստելու համար: Բարեբախտաբար Կաթողիկէ եկեղեցին դէմ չէ, որոշ սահմաններու մէջ, ծնունդները չափաւորելու գաղափարին: Հռոմի մէջ միացեալ ազգերու մէկ համագումարին, Վատիկանի բանբերը յայտարարած է թէ երկրի բնակչութեան անհաշիւ աճումը կրնայ մեծ թշուառութեան մատնել մարդկութիւնը եւ յանձնարարած է բոլոր լուսաւորեալ կաթողիկէներուն որ բնակչութեան խնդրին վրայ լրջօրէն խորհրդածեն: Լաւագոյն ձեւը պիտի ըլլար, անշուշտ, որ ծնունդները չափաւորելու քաղաքականութիւնը ՄԱԿի լայն մեծամասնութեան աջակցութիւնը վայելէր: Եթէ առիկա կարելի չըլլայ, մաղթելի է որ գոնէ ազգերու փոքր խումբ մը, տեսակ մը հակապատկեր Ատլանտեան Ուխտին, հրապարակաւ յայտարարէ եւ գործադրէ այնպիսի քաղաքականութիւն մը, որուն բուն նպատակն ըլլայ բնակչութեանց պաշտպանութեան հարցէն առաջ՝ անոնց բազմացումին խնդիրը լուծել:

Եւ երբ մարդկային ցեղի քանակին վըրայ ազդելու որոշ միջոցներու տիրանանք, կարելիութիւն մը ստեղծած պիտի ըլլանք նաեւ անոր որակը բարւոքելու եւ փափաքելի քաջածնութիւնը ապահովելու:

Եւ մեզի յաջորդող սերունդները հազարամեակներ ամբողջ պիտի կարենան նետուիլ այնպիսի ձեռնարկներու մէջ, որոնց կատարումը որեւէ արգելքի պիտի չհանդիպի. որովհետեւ առողջական եւ կորովի, իմացականութեան եւ կենսուրախ կեանք մը ապահովելու մարզին մէջ նոր նուաճումներու կարելիութիւնները, տեսականօրէն, անսահման են: Մարդուն գոյութեան վերջին նպատակը ի՞նչ պէտք է ըլլայ: Մարդուն կ'իյնայ ընտրել: Աշխարհի բարիքներու վայե՞լքը: Փրկութիւնը ապագա՞յ կեանքի մը մէջ: Ազգային հզօրութի՞ւնը: Անհատէն վեր բարոյական օրէնքի մը հպատակութի՞ւնը: Իրազեկութի՞ւնը: Հարստութի՞ւնը: Անձնապէս միջոցը չեմ տեսներ խուսափելու այն եզրակացութենէն՝ թէ մարդուն գերագոյն նպատակը այլ չի կրնար ըլլալ, եթէ ոչ իր ուղղութեան մէջ հաստատել յեղաշրջումի մը ընթացքը, որ մէկ միլիառ տարիէ ի վեր մարդկութիւնը կը տանի դէպի միշտ աւելի բեղուն կեանք: Եւ հիմա մարդն է որ իր գործով պիտի կարենայ այդ բարեշրջումը ապահովել:

Հարցին լուծումը ստիպողական է, եւ պէտք է շուտով գտնուի: Երկրագունդի վրայ ապրող երկուքուկէս միլիառ արարածներ, արդէն դէշ կ'օգտուին մեր մոլորակէն: Եթէ դարմանը չգտնենք մեր թոռները, որոնց թիւը ապահովաբար 5 միլիառի պիտի հասնի, աւելի դէշ պիտի գործեն: Եւ եթէ ոչինչ ընենք արգիլելու համար որ այդ թիւը տասը միլիառի հասնի կամ աւելի, մեր թոռներուն թոռները (մէկուկէս դարէ առաջ), զալիք սերունդները արդար պատճառներ պիտի ունենան անարգելու մեր յիշատակը:

Այր ու կին իրարու հետ ճաշի մը օրէ ի վեր քէն բրած էին: Երբ շատ պէտք ունենային՝ իրարու հետ երկտողերով կը խօսակցէին: Օր մը, ամուսինը գրեց. «Վաղը առտու ժամը 7ին արթնցուր զիս»:

Սակայն յաջորդ առտու, ժամը 8ի ատենները երբ արթնցաւ, բարձին քով հետեւեալ երկտողը գտաւ. «Արթնցիր, ժամը 7 է»:

ԴԵՐԱՍԱՆ ՎԱՐԴ ՊԱՏՐԻԿ ԵՒ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ԱՊՏԱԿԸ

Անցեալ տարի Հարաւային Ամերիկայի մէջ մեռաւ հայ թատրոնի համեստ մշակ մը՝ դերասան Վարդ Պատրիկ:

Հանգուցեալը բնիկ Վասպուրականցի էր, ծնած Վան, 1898ին: Իր ծննդավայրին մէջ նախնական ուսումը ստանալէ ետք, ինքնաշխատութեամբ հաւաքած էր համեստ պաշար մը որով աւելի ուշ պիտի կրնար քիչ թէ շատ կարծիք ունենալ թատերական ասպարէզին անհրաժեշտ եղող գիտելիքներու մասին:

Վարդ Պատրիկ կանուխէն նետուած է բեմ եւ իր Վասպուրականէն Կովկաս անցքը իրեն առիթ է տուած մօտէն ծանօթանալու եւ շփումներ ունենալու Արեւելահայ թատրոնի մեծագոյն դէմքերուն հետ:

Երկար շրջան մը, Վարդ Պատրիկ մաս կազմած է Փարիզահայ թատրոնին եւ յաճախ ձեռնարկած է նոյնպէս անհատական ներկայացումներ:

Ըսենք թէ Վարդ Պատրիկ համեստ ուժ մըն է եղած, օժտուած սակայն կազմակերպելու արտակարգ ընդունակութեամբ: Դժուարին գործերու մէջ նետուող, յանդուգն, նոյնիսկ իր արկածախնդրական խառնուածքով, Վարդ Պատրիկ յաճախ «յօնք շինելու տեղ աչք է հանած ...»:

Այդ կարգի դէպք մը պիտի պատմեմ այսօր, որ իր ողբերգական հանգամանքին քով ունի զաւեշտական երես մը, ինչպէս պիտի տեսնեն ընթերցողները:

1925ին էր, եթէ չեմ սխալիր, երեք ընկերներ, դերասան Լեւոն Ցարուբ (մեռած անցեալ տարի Երեւանի մէջ), Միշա Աղնաւորեան եւ տողերս ստորագրողը որոշեցինք առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ ներկայացնել ժողովրդական զուարթ օփերէթը՝ «Արշին Մալ Ալան»:

Մեր նպատակն էր (այդպէս յայտարարած էինք) քիչ մը զուարթութիւն բաշխել Փարիզի Հայութեան, սակայն, ինչ մեղքս պահեմ, կ'ուզէինք ամէն բանէ առաջ թատերական հասութաբեր գործ մը ընել:

Վարձեցինք Քոնսէրվաթուարի թատերասրահը եւ նորութիւն մը հրապարակ նետած ըլլալու համար, հրաժարեցանք այդ օփերէթին ընկերացող աւանդական թառէն ու դափէն եւ Լեւոն Ցարուբի միջնորդութեամբ դիմեցինք Օտէոն թատրոնի երաժշտախումբին ղեկավար Անտրէ Քատուի եւ առաջարկեցինք որ «Արշին Մալ Ալան»ի նուագախումբի վերածումը պատրաստէ:

Գրեթէ ամէն օր, ես եւ Միշան կ'երթայինք երաժշտագէտին տունը, կ'երգէինք օփերէթին եղանակները եւ Անտրէ Քատու կը ձայնագրէր զանոնք:

Փորձերը կը յառաջանային յաջողութեամբ եւ արդէն ժողովուրդին մէջ սկըսած էր հետաքրքրութիւն մը ծայր տալ:

Մեր ներկայացումէն մէկ քանի օր առաջ, չեմ յիշեր որ մէկ Միութիւնը հանդէս մը սարքած էր՝ նուիրուած մեծանուն աշուղ Սայաթ Նովային եւ այդ հանդէսը տեղի պիտի ունենար Ժէօկրաֆիի սրահին մէջ:

Այդ օրը, նոյն այդ սրահին մէջ ներկայ էր Փարիզահայ մտաւորականութեան ընտրանին: Հոն էին՝ Շիրվանզադէ, Արշակ Չօպանեան, Վահան Թէքէեան, Զապէլ Եսայեան, նկարիչ Փուշման եւ տակաւին ուրիշներ, որոնց անունները այսօր կը վրիպին յիշողութենէս:

Օգտուելով այդ պատեհութենէն, ուզեցինք անգամ մը եւս մեր ներկայացման ռէքլամը ընել եւ բեմէն յայտարարել:

Այդ գործը ստանձնեց այդ շրջանին Փարիզ գտնուող եւ մեր ներկայացման ալ մասնակցող Վարդ Պատրիկը:

— Ես կը յայտարարեմ, ըսաւ ան: Եւ կը տեսնէք թէ ի՞նչ գեղեցիկ դարձուածք կը գտնեմ, պատշաճ ռէքլամը ընելու համար:

Ու բեմ ելլելով, սկսաւ.

— Սիրելի հայրենակիցներ, հայ ժողովուրդը բազմաչարչար ժողովուրդ մըն է, ան երկար դարեր շարունակ լացած է: Քիչ մը ծիծաղ սփռելու համար մեր ժողովուրդին մենք որոշած ենք ներկայացնել ժողովրդական ծանօթ օփերէթը՝ «Արշին Մալ Ալանը»:

Ժողովուրդը խանդավառուած սկսաւ ծափահարել:

Խանդավառուեցաւ նոյնպէս Վարդ Պատրիկ եւ շարունակեց իր ճառը.

— Այո, քիչ մը ծիծաղ սփռելու համար, որոշեցինք այլեւս հրաժարիլ լալկան դրամներ ներկայացնելէ: Հերիք է որքան մեր թշուառ ժողովուրդը լացուցինք Զար Ոգիներով, Նամուսներով եւ այս տեսակի քնացուցիչ ու թմրեցուցիչ գործերով: Այո, մի մոռնաք, մենք պիտի ներկայացնենք հոյակապ ժողովրդական օփերէթը «Արշին Մալ Ալան»....

Վարդ Պատրիկ հազիւ խօսքը աւարտած, երբ «յաղթական» ու հպարտ վար կ'իջնէր բեմէն, յանկարծ տեղէն վեր ցատկեց Շիրվանզադէն եւ սրահին մէջէն անցնելով բարձրացաւ բեմ ու ռուսերէն, թուրքերէն եւ հայերէն հայհոյանքներու տարափի մը ընդմէջէն, երկու շառաչուն ապտակ իջեցուց Վարդ Պատրիկի երեսին:

Իրարանցում ...

Եւ սակայն, ժողովուրդը, բացի ներկայ մտաւորականներէն, շատ լաւ չկրցաւ հասկնալ թէ ի՞նչ էր այդ ապտակներուն պատճառը ....

Թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնուեցան, որոնց մէջ ամէնէն յատկանշականը այն էր թէ՝ պնդողներ եղան որ Շիրվանզադէն տարիներ առաջ Թիֆլիզի «Չաշկա Չայ» (թաժան մը թէյ) հիւրանոցին մէջ, արեւմտահայէ մը ստացած իր ապտակին վրէժն էր որ ուզած էր լուծել ...

Իսկ Վարդ Պատրիկ՝ «յօնք շինելու տեղ, աչք էր հանած ...»:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՑԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

— Վրանիս ելիմոն քամեց, կ'ըսէր անոնցմէ մէկը անկեղծօրէն խոստովանելով իրենց ջախջախումը:

—Ծօ ո՞ւրկէ գտեր է, ո՞ւրկէ, կը հարցնէին միաբերան այդ կենցաղասէր երիտասարդները որոնց համար առանց ճակի մը նուաճումը Վաթերլօ մը շահելու չափ կարեւորութիւն ունէր:

— Գաւզօ, կեցցես, Արշակ, կը բացագանչէին աստիէն անդիէն, երիտասարդին յաղթանակը պանծացնելով:

Արշակ, որ կը զգար շուրջը յարուցուած իրարանցումը, անտարբեր կը մնար, դիտմամբ հեռու կենալով իր մտերիմներէն, զանոնք բոլորովին կատղեցնելու համար:

Կեանքը, որուն վարագոյրը մէկէնմէկ այդպէս բացուեր էր իր առջեւ, նորօրինակ էր ու ցնորեցուցիչ՝ Կիւլիւկ Հանըմին աղջկանը համար:

Ամօթխածութեան, համեստութեան, բարութեան շնորհը, որով իր կոյս աղջիկի ճակատը լուսապսակուած էր, քիչ քիչ անհետացաւ՝ երբ ամիրային թոռան ապականարար մատուըները դպան անոր:

Իր առջեւ իր հէք մօրը նշանակալից ու աղեկէզ հառաչները, անոր յանդիմանանքով ու աղաչանքով լեցուած նայուածքները ոչ ազդեցին իր վրայ, ոչ իր գութը շարժեցին:

Ու երբ օր մը, հազուադէպ առիթէ մը օգտուելով, Կիւլիւկ հանըմ, աղջկանը հետ առանձին մնացած, սա հարցումը ուղղեց անոր՝ անբացատրելի շեշտով մը.

— Սոֆի, ի՞նչ է սա եղածը, հալիը ի՞նչ կ'ըսէ... աղջիկը, ամբարտաւան ու զայրացկոտ ծառացումով մօրը նայեցաւ քովընտի ու արհամարհական, ու հազիւ թէ բառ մը նետեց.

— Ծնգած:

Մաման ալ, իր թմրութեան եւ յափշտակութեան խորունկէն, կրցաւ պահ մը գլուխը վեր առնել՝ իր զաւկին ըսելու համար:

— Արշակ, զաւակս, ի՞նչ է սա Սոֆիին հետ ...

Երիտասարդը կամաց մը մօրը ականջին մօտեցաւ ու քմծիծաղ ժպիտով մը փսփսաց.

— Մի վախնար, մամա, կը զուարճանամ կոր ...

— Թադէոս աղան «սա տղուն եուլարը քաշէ կոր մը», ըսաւ ինծի անցած օր:

— Բայց Թադէոս աղան չի՞ մտածեր կոր որ աւելի աղէկ է Սոֆիի մը հետ ժամանակ անցունել քան թէ ... բօզերու հետ... հէ՞, մամա ...

Մաման դարձաւ զաւկին աչուըներուն մէջ նայեցաւ, ու հասկցաւ.

— Աղէկ, զաւակս, աղէկ, մինակ քիչ մը խոհեմութեամբ վարուէ:

Հ... գիւղին մէջ, Արշակի ու Սոֆիի այս սանձարձակ, անվերապահ ու մերկապարանոց կենակցութիւնը բողոքներու եւ յարձակումներու փոթորիկ մը պայթեցուց նորէն:

Երկար ատեն, անոնց խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը եղաւ ընտանեկան հաւաքումներու: Այս առթիւ, բարոյականի պերճախօս քարոզիչներ երեւան ելան: Մասնաւորապէս անոնցմէ որոնց բարոյականը արդէն շատ կասկածելի ու շատ խախուտ հիմ մը ունէր: Մեծ մասամբ, մանաւանդ աղջիկներն ու կիները, նախանձէ շարժելով է որ գետնէ գետին կը զարնէին Սոֆին: Անոր վարած փառաւոր կեանքը, անոր ակնախտիղ արդուզարդը, անոր գեղեցկութիւնը նախանձի նոպաներու կը մատնէին զանոնք:

—Քա, հետը էյլէնմիշ կ'ըլլայ կոր. վաղը մէկալնոր կը տեսնաք, էրէսի վրայ պիտի ձգէ ...

— Չէ, չէ, կ'առնէ, կ'առնէ, ան ինչ վարպետ աղջիկ է քի... տղան ճանկը անցուցեր է կը խաղցունէ կոր ...

— Ըլլալիք բան չէ, ամիրային աղջիկը չի ձգեր որ զաւակը սա չամաշըրճիին աղջիկը առնէ... դուն կ'տեսնե՞ս ինչ ճամբը է ան ...

— Հա, հա, էյլէնմիշ կ'ըլլայ կոր հետը ...

Երբեմն, Արշակ եւ Սոֆի քանի մը օր բացակայ կ'ըլլային տունէն: Բերա, օթէլի մը մէջ կ'անցընէին ժամանակնին, կառքի պտոյտներ ընելով մինչեւ Շիշլի, մեծ գարեջրատուններու մէջ կանգ առնելով, գիշերները թատրոնները պտըտելով, Քրիսթալ, Քոնթքորտիա եւայլն:

Առաջները քանի մը անգամ, տիկին Մարկոսեան այս բացակայութեանց համար բուռն կերպով յանդիմանեց տղան, որ, իր սովորութեանը համեմատ, գործվանոց մամային ճիտը պլլուելով ներում խնդրեց, յետոյ նորէն նոյն ընթացքը կրկնելու համար: Նմանօրինակ քանի մը տեսարաններու կրկնութենէն ետքը, մամային համար սովորական թուեցան այլ եւս այդ բացակայութիւններն ալ: Ու ալ չբողոքեց: Մնաց որ, տարիքին հետ, մտաւորական ու ջղային թմրութիւն մը ամէն կամք, ամէն կորով, ամէն խռյանք կը փճացնէր այդ կնոջ մէջ, որ այլեւս ինքն իր վրայ ամփոփուած կ'ապրէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները ։
ԼԻՈՆ — 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր ։
ՏԷՍԻՆ — 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր ։
ՎԻԷՆ — 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ ։
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր ։
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր ։
ՎԱԼԱՆՍ — 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր ։
ԿՐԸՆՈԲԼԸ — 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր ։
ՄԱՐՍԷՅԼ — 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ։

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը ։

ՇԱՒԻԼ — Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԿՐԸՆՈԲԼԸ — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ըլլրոցի սրահին մէջ ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Անդամատետրերը միասին բերել ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Աճարոնեան ակումբը ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Ռոստոմ» եւ «Քրիստափոր» խումբերու վարչութիւնները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի տան փոքր սրահին մէջ ։

ԳՈՄՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Ջաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Ցառաջ» խումբի միացեալ ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Մարկրիթի «Համազասպ» ենթակոմիտէի ընկերները, սովորական հաւաքատեղին ։ Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ։

Սոյն ժողովին կը հրաւիրուի Ակնունի ենթակոմիտէի վարչութիւնը ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ընկերները ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ ։

Ապրիլ 3ին

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը՝
ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ (Անկէն)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ ։

Նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ։

Կը նախագահէ Ընկ. Հ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին ։ Խմբերգներ Նոր Սերունդի կողմէ ։ Մեներգ՝ Օր. Վ. Մուրատեան, Տիկին Ոքստիկեան, Տիկին Սիրարփի Փերսիքեան (Վալանսէն), կենդանի պատկեր՝ Հայր եւ որդի դէմ դիմաց ։ Շարժանկար՝ Սինէ Ղազօ ։

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամեան, Բարսեղեան եւ ընկ. Յ. Մաթոսեան ։

Պիւֆէ ։ Մուտքը ազատ է ։
Հայկական մթնոլորտ ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ ։

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրիէ – Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ ։

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ ։

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր ։

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ ։

Տէր Մկրտիչ քհնյ. Նիկողոսեան, Տիկին Ծաղիկ Երզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Տէօվլէթեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգակաների ընկերները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, ազգականին, բարեկամին եւ ընկերոջ՝

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի

կսկծալի եւ յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 12ին ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի, ժամը 10-13ին, Քենթիւ Մետիֆօլեկայի դիմաց՝ Սէնթ Անթուան եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը ։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել ։

ՓԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէօրինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը, կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8-30ին Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածնայ եկեղեցւոյ մէջ ։

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցեալ Նախապետ Պրտըճեանի մահուան քառասունքին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դասախօսներ

Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ .

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն ։ Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ԳՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախագահութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20-30ին, Գոմոնի Ֆլորէալ շարժաարահին մէջ ։

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ ։

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ռոպէր Աստուրեան, յաջողութեամբ աւարտած է Մարսէյլի բժշկական համալսարանը եւ առաջին հանդիսած՝ Թիմոնի հիւանդանոցին էքսթերնայի մրցումին ։

Այս ուրախ առթիւ Տիկին Գեղանոյշ Բօպալեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման ։

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Պուլվար Օտօ) — Տէր եւ Տիկին Խ. Արզումանեան եւ ընտանիքը կը շնորհաւորեն Օր. Մառի Ալիքսանեանը որ յաջողութեամբ ընդունուած է ֆրանսական ձայնասփիւռի մրցումին եւ այս առթիւ իրենց խնդակցութիւնը կը յայտնեն Օրիորդին ընտանիքին, յաջողութիւն մաղթելով իր ասպարէզին մէջ ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Աւետիս կը նուիրեն յիսուն Ն. Ֆ, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլէի օգնութեան կայանին, իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Կիլիկեանի (ծնեալ Երամեան, Արաբկիրցի, (96 տարեկան) մահուան քառասունքին առթիւ ։

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլէի օգնութեան կայանին կը նուիրեն Պ. Լեւոն Համբիկեան (ժուան լէ Բէն) քսան Ն. Ֆ., Պ. Զարեհ Սազայեան (Բոնի սու Բուա) հինգ Ն. Ֆ. ։

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ապրիլեան Սերունդի (Նախկին Զ. Ռ. Մ.) Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ – անդամուհիները այս Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Ռէժանի սրճարանի վերնայարկը ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բացակաները վերջնականապէս հրաժարեալ պիտի նկատուին ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր — ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 8019-73

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու համար 3 Ն. Ֆ. ։

Վերապահուած սեղանները պէտք է գրաւել մինչեւ ժամը 19·30, անկէ ետք ազատ կը նկատուին ։

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ ։

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7e, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր գայլիկներէն ։ Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝

« ԹՌՉՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ »

կատակերգութիւն, խմբապետուհիներուն կողմէ ։

Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմ ադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիները կը ներկայացնեն, հայերէն, Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը ։

ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՉԱՏՈՒԿԸ
(La Mégère Apprivoisée)

Սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ

Շաւիլի Երիտասարդաց թատերախումբին ։

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն — Մուտք 3 Ն. Ֆ. (300) եւ 5 Ն. Ֆ. (500)

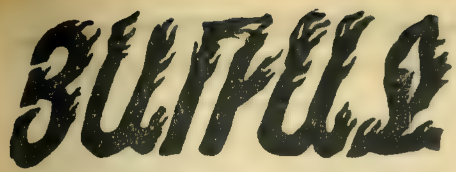

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration ; 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 21 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8729 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4530

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ՛ ԳՈՐԾ

*

« Սերունդի փրկութեան » մասին խօսելով, անցեալ կիրակի կը հարցնէինք.

— Ի՞նչ ընել մանաւանդ՝ որպէսզի ազգային ոգին չմեռնի նոր սերունդին մէջ : (Յառաջ, 14 Փետրուար):

Պատասխանը չուշացաւ :

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութիւնը քանի մը օրէ ի վեր կը ծանուցանէ Յառաջի միջոցաւ՝ թէ կազմակերպած է « Հայագիտական լսարանական դասախօսութիւններու շարք » մը: Տեսակ մը դասընթացք, որուն պիտի հետեւին Նոր Սերունդի փարիզեան շրջանի ժամանճիւղերուն անդամները :

Մեծ գոհունակութեամբ եւ գնահատանքով կ'ողջունենք Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութեան այս գովելի ձեռնարկը եւ կը մաղթենք կատարեալ յաջողութիւն :

Ըսինք թէ մենք չենք բաժներ յոռետեսութիւնը նահանջականներուն, որոնք ամէն ինչ մութ գոյներով կը պատկերացնեն եւ ձեռնածալ կը նստին ։ Հազար աղբիւրէ ջուր կը բերեն, արդարացնելու համար իրենց անհոգութիւնն ու անզօրծութիւնը :

Նոր սերունդը կարելի է փրկել եւ հոգիին կապել Հայութեան՝ եթէ հին սերունդը լուրջ աշխատանք տանի զայն դաստիարակելու համար :

Խօսելով Ֆրանսայի մասին, հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, կը տեսնենք, որ ազգային զգացումը վառ կը մնայ ոչ միայն նոր, այլեւ նորագոյն սերունդին մէջ։

Ճիշդ է որ հայերէնի ուսուցումը հետզհետէ դժուարութեանց կը բախի եւ մայրենի լեզուն սորվողներու թիւր օրէ օր կը պակսի, սակայն Հայոց պատմութեան, հայկական մշակոյթի, հայ գրականութեան եւ արուեստի մասին հետաքրքրութիւնը մեծ է ֆրանսական վարժարան յաճախող մեր աղջիկներուն եւ երիտասարդներուն մօտ:

Չկարենալով հայերէն կարդալ, անոնք ֆրանսերէն լեզուով հրատարակուած գրքեր կը փնտռեն այդ նիւթերուն մասին: Ու մեծապէս կը ցաւին՝ երբ կարելի չըլլար գոհացում տալ իրենց փափաքին:

Հրապարակի վրայ շատ քիչ գրքեր կան տրամադրելի Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան մասին: Հին հրատարակութիւնները սպառած են եւ դժուար է ճարել:

Անհրաժեշտ է նոր գրքեր լոյս ընծայել:

Ո՞ր օրուան կը սպասեն մեր համալսարանաւարտ երիտասարդները :

Անոնք ամէն ասպարէզի մէջ յաջողութիւններ կ'արձանագրեն եւ պատուաւոր գիրքեր կը գրեն :

Ամէն հնարաւորութիւն ունին ուսումնասիրելու, անշուշտ, Հայոց պատմութիւնը, որուն մասին օտար լեզուներով աղբիւրներ չեն պակսիր :

Ահա՛ գործունէութեան նոր եւ օգտաւէտ ասպարէզ մը մեր երիտասարդ մտաւորականներուն համար :

Անդրադառնալով Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութեան ձեռնարկին, հաճոյքով կ'արձանագրենք, որ նկատի առնուած են հայկական մշակոյթի բոլոր ճիւղերը : Դասախօսները ծրագրուած ձեւով պիտի խօսին Հայոց գրականութեան, մանաւորապէս ԺԹ. դարու զարթօնքին մասին: Միւս նիւթերն են.— Հայաստանեայց եկեղեցին, Հայոց պատմութիւն — մանաւորապէս ժամանակից շրջանը, հայ քաղաքական մտքի զարգացումը, հայ ազատագրական շարժումը, Հայկական Դատը, հայ արուեստը. — Երաժշտութիւն եւ բանահիւսութիւն, եւայլն:

Կանոնաւորաբար հետեւելով լսարանական դասախօսութեանց, Նոր Սերնդականները առիթ պիտի ունենան աւելի լաւ ճանչնալու ազգը որուն կը պատկանին եւ աւելի սիրելու զայն, մանաւանդ հպարտանալու իրենց հայկական ծագումով :

Ծանօթանալով մեր դարաւոր քաղաքակրթութեան անկորնչելի գանձերուն եւ թանկագին արժէքներուն, իրենց վրայէն ընդմիշտ պիտի թօթափեն ստորադասութեան զգացումը, որ կրնայ աւերներ գործել :

Ուրեմն դէպի՛ գործ, երիտասարդ ընկերներ եւ ընկերուհիներ :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐՈՎ

■

Կ. ՏԵՖԷՆ.— « Քաղաքական սխալ մը պիտի ըլլար եթէ Ֆ. Աբպասին չպատասխանենք »

Անդրադառնալով՝ Ֆ. Աբպասի վերջին յայտարարութեան, Մարսէյլի քաղաքապետ եւ ընկերվարական յայտնի պարագլուխ՝ Կաստոն Տեֆէռ «Փրովանսալ»ի մէջ, խմբագրականով մը, հետեւեալ մտքերը կը յայտնէ :

Ճշդել նախ թէ Ֆրանսացիները յուսախաբ եղան որ Էֆ Էլ Էնի պարագլուխը լուռ անցաւ բոլորին սրտին խօսող «խաղաղութեան վերահաստատման» միջոցներուն վրայէն, կը գրէ . —

« Բայց, «Ալժերական Կառավարութեան » պարագլուխին յայտարարութեան մէջ կէտեր կան որ գոհացուցիչ են, մեր պարտականութիւնն է նկատի առնել իր բոլոր դրական տեսակէտները :

« Նշանակելի նորութիւն է, թէ առաջին անգամ ըլլալով, Ալժ. Ազատ. Ճակատը կ'ընդունի որ Ալժերիան միայն մահմետականներուն չի պատկանիր եւ ուրեմն անոնք պէտք է ղեկավարեն երկիրը, այլ՝ բոլորին հայրենական ժառանգութիւնն է :

« Ոչ մէկ ժամանակ Էֆ Էլ Էնը նման յայտարարութիւն ըրած էր: Ոչ մէկ ատեն ընդունած էր ան, թէ ալժերաբնակ Ֆրանսացիները կրնան իբր հայրենիք նկատել զայն : Անիկա հիմը կը կազմէ երկու համայնքներու ներդաշնակ գոյակցութեան մը :

« Քաղաքական մեծ սխալ մը պիտի ըլլար անտեսումը կամ մերժումը այս նոր դիրքորոշումին, պարզ այն առարկութեամբ թէ իր բոլոր ռամծներուն ալ համաձայն չենք :

« Ֆերհաթ Աբպաս չներկայացուց իր յայտարարութիւնը որպէս անբաժանելի ամբողջութիւն մը: Ան չըսաւ թէ անկախ Ալժերիոյ մէջ միա՛յն ալժերաբնակ Ֆրանսացիները կրնան իրենք զիրենք տան մէջ զգալ եւ այդ պարագային միայն պիտի յարգուին այս վերջիններուն օրինական իրաւունքները:

« Արդ՝ ինչո՞ւ չօգտուինք առիթէն ու մեր կարգին հակառաջարկներ մէջտեղ չդնենք :

« Ինչո՞ւ հիմք առնելով իր տեսակէտները մենք մեր կարգին չհասկցնենք թէ՝ արտաքին առեւտուրի, քաղաքականութեան, ազգային պաշտպանութեան եւ արդարադատութեան կալուածով Ալժերիան պէտք է Ֆրանսային կապուած մնայ :

« Երէկ վիճելի, այսօր մեծամասնութեան հաւանութիւնը վայելող տեսակէտն է թէ ոչինչ կարելի է ընել, Ֆրանսայի համար, ցորչափ շարունակուի Ալժերիոյ պատերազմը: Արդ՝ կառավարութիւնը իրաւունք չունի անտեսելու Ֆ. Աբպասի յայտարարութիւնը, պարզ անոր համար որ համակարծիք չէ իր բոլոր մտքերուն : Ընդհակառակն, կառավարութիւնը պարտականութիւն պէտք է նկատէ լրջօրէն մօտենալու եւ քննելու այս վերջինին տեսակէտները, անոնց մէջէն վերցնելու այն ինչ որ նպատակայարմար եւ շինարար է : Պէտք է մշակուի խաղաղութեան ծրագիր մը: Նման ծանր հարցի մը առջեւ, թոյլատրելի չէ որեւէ անփութութիւն » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷԼԻԶԱԲԷԹ Բ. Թագուհին ուրբաթ օր ժամը 16.30ին իր երրորդ զաւակը աշխարհ բերաւ՝ մանչ մը : Օրերէ ի վեր սպասուած երախան մեծ ուրախութիւն պատճառեց Անգլիոյ ժողովուրդին, մանաւանդ ուրբաթ օր ծնելով: Բրիտանացիք ժողովրդական երգ մը ունին որ կը հաստատէ թէ ուրբաթ ծնող երախան «սիրալիր եւ ազնիւ» կ'ըլլայ, այդ պատճառով, խանդավառ կը պոռային «ից է փրայտէ պօյ» (ուրբաթ օրուան մանչ է): Զօր. տը Կոլ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց անմիջապէս: Ըստ աւանդութեան իշխանին անունը պիտի յայտնուի միայն մկրտութեան օրը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ, այս երկուշաբթի պիտի մեկնի Լատին Ամերիկա եւ այցելէ՝ չորս երկիրներ եւ հինգ մայրաքաղաքներ, (Պրազիլիա երկու մայրաքաղաք ունի): Իպատիւ իրեն սարքուած են տասը պաշտօնական ընդունելութիւններ, պիտի արտասանէ վեց ճառ եւ քաղաքական բովանդակութեամբ խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան: Մոնթեվիտոյէն եւ Պուէնոս Այրէսէն հասած կարգ մը լուրերու համաձայն, տեղւոյն համալսարանները «կարգադրութիւններ » կ'ընեն «ցոյցեր եւ խռովութիւններ ըստեղծելու համար»:

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Ճիուզեփփէ Փելլա արտաքին յանձնախումբին առջեւ հաշուեկշիռը ըրաւ Նախագահ Կրոնքիի ճամբորդութեան: Այս առթիւ խօսք առնելով՝ Նեննի յայտարարեց թէ Կրոնքիի ճամբորդութիւնը՝ «օգտակար » եղաւ, ընդունելով հանդերձ թէ Խրուշչեւի կծու յարձակումները իտալական դեսպանատան մէջ «ցաւալի» էին: Ցանուն Տեմօ — Քրիստիանեաններուն, Մանժինի համամիտ ըլլալով հանդերձ իտալական պատուիրակութեան բռնած դիրքին Մոսկուայի մէջ, յայտարարեց թէ այս սիրալիրութիւնը կրնայ սակայն «անպարգական» նկատուիլ հանդէպ Եկեղեցւոյ եւ կաթողիկէներուն ճիշդ այն պահուն երբ կրօնական հալածանքները կը շարունակուին համայնավար երկիրներու մէջ: Սառակաթ ալ կ'ընդունի թէ ճամբորդութիւնը օգտակար եղած է :

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ Փրատոյի թանգարանին մէջ, գտնուած է թաշկինակի մը մէջ ծալուած ռումբ մը :

✕ Ալժերիոյ թերթերը լայն տեղ տըւած էին Կի Մոլէի «յայտնութիւններուն» զոր հրատարակած էր Դեմոքրասի 60 :

✕ Մարոքի վարչապետը յայտարարութիւն մը ըրաւ Սիկիլիոյ ճամբորդութեան ընթացքին, որուն մէջ շեշտեց թէ ալժերական ոչ մէկ լուծում կարելի է գտնել առանց Ազատագրական Ճակատի ղեկավարներու համաձայնութեան :

Մինչ Իպրահիմ այս ճառը կ'արտասանէր. «ալժերական կառավարութեան երեք նախարարներ» Թաքաթ կը հասնէին «խորհրդակցութեան» համար :

✕ Իսթիքլալ կուսակցութիւնը ցոյց մը կազմակերպած է բողոքելու համար ֆրանսական ռումբին պայթումին դէմ. «Մարաքեշի Սահարայի » մէջ եւ պահանջելու որ օտար բանակները պարպեն մարոքեան հողամասերը :

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈ՞ՒՄ ԹԷ ԱՊԱԶԻՆՈՒՄ

★

ԺԸՆԵՒԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԱՐԴԻՒՆՔԻ ՄԸ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻ

Ժընեւէն հասած վերջին լուրերը մտածել կու տան թէ Արեւելք եւ Արեւմուտք պիտի կարենան, ի վերջոյ, համաձայնիլ զինաթափութեան այժմէական եւ կարեւոր հարցին շուրջ: Լաւատես ըլլալու պատճառները բազմաթիւ են ։ Վերջին հաշուով երկու ճակատներն ալ կը գիտակցին թէ ինչ ահաւոր աղէտի մը պիտի մատնուի ընդհանրապէս մարդկութիւնը եւ յատկապէս պատերազմող կողմերէն իւրաքանչիւրը, եթէ յիմար հաշիւով մը կողմերէն մէկը ձեռնարկէ երրորդ համաշխարհային պատերազմի մը: Զէնքերը որոնք գործածութեան պիտի դրուին այնքան ահարկու ու սարսռազդեցիկ են որ իւրաքանչիւրը գիտէ եւ կ'ըմբռնէ թէ «յաղթական» ելլելու պարագային իսկ, «կմախք» մը դարձած պիտի ըլլայ: Ներկայիս, ինչպէս դիտել կու տայ «Քոմպա» «կը բաւէ որ ջղագրգիռ մէկը կոճակ մը կոխէ ու ահա հրթիռները պիտի թափին ահարկու թափով մը, հակազդեցութիւնը նոյնքան արագ և վճռական պիտի ըլլայ»: Արդ՝ եթէ այս է չոր իրողութիւնը, ի՞նչ իմաստ ունի շարունակել «զինարշաւը» երբ մանաւանդ միլիառներու կը կարօտին իւրաքանչիւր ռումբի մը կամ հեռավար հրթիռի մը շինութիւնը :

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը բազմիցս յայտարարեց թէ իրենք կողմնակից են «կորիզային զէնքերը արգելքի տակ առնելու » ու այս առթիւ ներկայացուց շահեկան ծրագիր մը, ըստ որուն արգելքի տակ պիտի առնուին «դէպի անջրպետ, ովկիանոս եւ երկրային տարածութիւններ » արձակուած կամ պայթեցուած ռումբերը, որոնց ստուգումը հնարաւոր է: Անդրադառնալով այս ծրագրին, արտաքին նախարար՝ Հերթըր դեռ վերջերս կը յայտարարէր «պէտք է ձեւ մը գտնել արգիլելու համար կորիզային զէնքերու պատրաստութիւնը » ու այս առթիւ ներկայացուց շահեկան ծրագիր մըն ալ, այն է՝ մշակել միջազգային օրինագիծ մը որ արգելքի տակ դնէ թէ կորիզային զէնքերու պատրաստութիւնը եւ թէ անոնց գործածութիւնը : Այս օրինագիծի անխափան գործադրութեան պէտք է հսկէ միջազգային ատեան մը : Վերջապէս ամէն պետութիւն պէտք է կրճատէ իր զինական ուժը. այս իմաստով անհրաժեշտ է «կատարեալ ապահովութիւն եւ վստահութիւն ներշնչող» միջոցներ գտնել :

Ժ. Միութիւնը, թելադրուած պետական իւրայատուկ նկատումներէ — ճարտարարուեստի եւ գիւղատնտեսութեան մէջ Արեւմուտքին հասնելու համար պէտք ունի լարելու նիւթական եւ մարդկային բովանդակ իր հարստութիւնները եւ միջոցները — իր կարգին, կը թուի թէ կ'ուզէ ամէն գնով վերջ տալ անիմաստ եւ սպառիչ զինարշաւին :

Հրատապ եւ միեւնոյն ժամանակ փափուկ հարց մըն է սպառազինութիւնը, որուն ամէն կերպ պէտք է լուծում մը գտնել եւ վերջ մը դնել, մարդկութեան ապագային բարօրութեան ի խնդիր :

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ԿԸ ՆԿԱՏՈՒԻ

Ժընեւի ապազինման ժողովին՝ 174րդ նիստը կը սկսի սովորութիւն դարձած բառերով, «խօսակցութիւնները կը շարունակուին եւ քննութեան կ'առնուին ներկայացուած ծրագիրները»: Անցրոյ առարկայ ծրագիրները՝ ամերիկեան եւ խորհրդային են: Կը կարծուի, սակայն, թէ գոնէ այս անգամ երկու կողմերն ալ

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. Էջ)

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՍԵԱՆԻ

★

Դ.

Գրեցի թէ «մատենագէտ» բառը գործ չունի Եզեկիէլի գիրքին մէջ: . Սակայն այս էնքըքլն, Ե. գարուն, ունէ՞ր այն իմաստը, զոր կուտայ Անասեան՝ ակիզբն իր մատենագիտութեան :

Նման ստուգումներու համար սովորութիւն է քալել բաղդատական ուղիով ,— առնել Հայերէն վկայութիւն մը եւ որոնել, այլ լեզուներու մէջ, նշանակութիւնը՝ համապատասխան գործածութեան մը և համապատասխան ժամանակին մէջ(*):

Դժբախտաբար Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ գործածուած չէ «մատենագէտ» բառը, փնտռելու համար համապատասխանը եբրայերէն, յունարէն եւ լատիներէն լեզուով:

« Մատենագէտ » բառը երեւան կուգայ աւելի ետքը՝ Միջին Դարուն, Նարեկացիի «ողբերու մատեան»ին մէջ (Իգ. 3), իմաստի այլազանութեամբ մը՝ «դիւանագպիր » (Քասիմ), «քարտուղար» (Թորգոմ պատրիարք), « ատենադպիր» (Գարեգին (**) պատրիարք), — բոլոր այս աշխարհաբար վերածումներուն աղբիւրը՝ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան, որ իբրեւ « լուծում »՝ կուտայ «դպիր ատենի» կամ « պաշտօնեայ դատաւորական դիւանի» բառերը, (Հայկազեան բառարանը եւս, որու խմբագիրներէն մէկն ալ ինք , կուտայ «գիտակ մատենից եւ դպրութեանց, գրագէտ, ատենադպիր, դպրապետ» բառերը):

Պէտք է արձանագրել այստեղ թէ «մատենագէտ» բառին տրուած այս նշանակութեանց առաջին ուղեցոյցն է Նալեան պատրիարք, որ, «մուրհակ» բառին թելադրութեան տակ, «Նարեկլուծութեան» կը կոչէ «դպիր» բառը, իբրեւ համապատասխան «մատենագէտ» բառին: Ցետոյ, յառաջանալով քիչ մը աւելի, կը բացատրէ թէ քրիստոնեաները ունէին «մկրտութեան գիրք» մը, որու մէջ «առաջական աւանդութեամբ եւ վկայութեամբ Սրբոյն Դիոնեսիոսի՝ անուանք մկրտեալոց եւ կնքահարց ի գիր առեալք լինէին, եւ մկրտեցեալն ընդ իւր կրէր թէ ի նշան մկրտեցեալ գոլոյն, եւ թէ առ ի ստուգութիւն ամաց իւրոց թէ քանամեայ իցէ»:

Այսքան խեղճ բացատրութիւններէ ետք՝ կարելի է այլեւս պնդել թէ «մատենագէտ» բառը, յաւելածոյ կամ դրածոյ բառ՝ որ թարգմանչական կամ գրչագրական սխալով մը փոխարինած է Բիբլացինները, չի կրնար ոսկեդարեան վկայութիւն դառնալ՝ հայրանալու համար մատենագիտութեան , — այս վերջինը Վենետիկեան բառ է (Հ. Մանուէլ Ջախջախեան):

Հայ դպրութիւնը, իբրեւ հնագոյն բառ, կը գործածէ ուրիշ բառ մը՝ նոյն ընտանիքէն, «մատենագիր», ասկէ՝ «մատենագրութիւն»,— երկու բառերն ալ չափուած ու ձեւուած են յունարէնի վրայ : Փորձելու համար բաղդատական նոյն մեթոտը՝ կը դիմեմ դարձեալ Աստուածաշունչ Մատեանին, ուր, դժբախտաբար չկայ նման բառ: Ճիշդ է թէ Եզրի գիրքին հայերէն թարգմանութեան մէջ գործածուած է երկու անգամ, բայց այնքան յօշոտուած է այս գիրքը, որ անկարելի է փորձել իմաստի բաղդատութիւն մը յունարէնի կամ լատիներէնի հետ :

Ճարահատ կը դիմեմ յունարէն բառարանին :

Բիբլիակոս.— Պղուտարքոսի գործածած այս բառը կը նշանակէ մարդ մը որ ապրած է գիրքերու մտերմութեան մէջ , պարզ խօսքով՝ գիտնական :

Բիբլիոգնոս.— կը թարգմանուի մատենաճանաչ ,— այն որ գիտէ գիրքի մը արժէքը եւ պատմութիւնը :

Բիբլիոգրաֆոս.— Այս բառն է ահա, որ, բառացի թարգմանութեամբ, կը համապատասխանէ հայերէն «մատենագիր » բառին:

Բայց հայերէնի մէջ՝ տարբեր իմաստունի «մատենագիր» բառը: Հետեւողութեամբ յունարէնի՝ ֆրանսերէնը կը նշանակէ պարզապէս ընդօրինակիչ (ֆոփիսը), մինչեւ ԺԸ. դար: 1646ին, առաջին անգամ ըլլալով՝ գրավաճառ Լուի Ժաքոպ կը գործածէ մատենագիր բառը ....ի իմաստով: Տրուած այս նոր նշանակութիւնը ընդհանրացաւ ու նուիրագործուեցաւ աւելի քան հարիւր տարի ետքը: 1762ին, Ֆրանսական Ակադեմիան քաղաքացիութիւն տուաւ բառին, իր նոր նշանակութեամբ, որ կը սահմանէ մատենագրութիւնը «ծանօթութիւն գիրքերու՝ ըստ բովանդակութեան, նաեւ անոնց տպագրութեան , պատմութեան, արժէքին, սակարանին, ապառմանց»:

Բառը, այս սահմանումին մէջ, կը թողուր գրավաճառային գործիքի տպաւորութիւն: Ցետագային ստեղծուեցան նոր բառեր .

1.— Մատենասիրութիւն (պիպլիոֆիլի).— Տարօրինակ կիրք մը կամ սէր մը հազուագիւտ գիրքեր ճարելու, գեղատիպ եւ արժէքաւոր: Պոլզաք, Ժ. տը Ներվալ, Թ. Կոթիէ ներկայացուցած են այս կալուածին տիպարները, — հետաքրքրական դէմքեր, ոչ այնքան հիւանդ, որովհետեւ մտաւորական ծանրութիւն ունին, որքան յաջորդ կալուածին մարդիկը :

2.— Մատենամոլութիւն (պիպլիոմանի).— Այս կալուածին ներկայացուցիչները կը մատնեն սակարանի յատուկ կիրք մը, բայց ոչ մէկ ծանօթութիւն գիրքին բովանդակութեան մասին, այլ միայն չգտնուած գրքի մը հարստութեամբ պարծենալու հիւանդութիւն մը : Իրենց ունեցած այդ գիրքերը՝ առաջին տպագրութիւն, սպառած գործեր, հրապարակէն վերցուած հատորներ, էջ մը սխալմամբ ծուռ տպուած հրատարակութիւններ եւայլն: Այս տիպարները ընդհանրապէս կուգան Հոլանտայէն եւ Անգլիայէն: Խոստովանինք որ տարբերութիւնը մեծ չէ մատենասէրին ու մատենամոլին միջեւ, — նորավէպերու առարկայ դարձած տիպարներ չէ՞ն:

3.— Մատենահմայութիւն (պիպլիոմանսի).— Հին սովորութիւն մը, որ կուգայ դարերու խորերէն, Աթէնքէն ու Հռոմէն, կը թելադրէր ոսկեայ գնդասեղով մը ըստ բախտի բանալ նուիրական կամ սիրուած գիրք մը, ու բացուած էջին բովանդակութենէն գուշակութիւններ հանել գիրքը բացողին համար: Աթէնքի մէջ՝ Հոմերոսի Ոդիսականը, Հռոմի մէջ Վիրգիլիոսի Ենէականը կը ծառայէին նման գուշակութեանց: Շիրազի մէջ, ուր 1954ին գացի խոնարհիլ Սաատիի եւ Հաֆըզի գերեզմաններուն վրայ, նոյն փորձը կատարել տուին ինծի, — պարսիկ զինուորական թռիչք մը, նոյն ատեն բանաստեղծ, նետեց գլխարկը ուրախութենէն՝ երբ բացի Հաֆըզի գիրքը, ուր գրուած էր. «Դուն որ հեռու երկիրներէ կուգաս՝ խոնարհելու համար շիրիմիս վրայ, վստահ եղիր որ բարեխօսդ պիտի ըլլամ ....»: Այս սովորութիւնը կը կոչուի իսթիխարէ (***): Նման գուշակութիւններու համար կ'օգտագործուի նաեւ Գուրանը, — նկատելով որ մուբ են Մուհամմէտին խօսքերը, իսթիխարէի համար կը գործածուի Գուրան մը՝ որու զանազան էջերուն վրայ գրուած են պարսկերէն խուբ (բարեգուշակ), բեդ (չարագուշակ), երբեմն՝ մէյան (ոչ բարի, ոչ գէշ) բառերը : Բարեգուշակ էջը բացողին օրը կ'անցնի երջանիկ, կ'ըսեն:

Հելլենեւհռովմէական այս սովորութիւնը կը կատարուէր նաեւ ուրիշ ձեւով մը, — փոքրիկ երեզներու վրայ կը գրէին անմահ քերթողներէ ընտրուած տողեր կամ տուներ, ու կը նետէին սափորի մը մէջ, — յետոյ կը հանէին վիճակ հանելու ձեւով ու կը կարդային հանդիսական եղանակով :

4.— Մատենաթաղութիւն.— Գիրքի սիրահարներու տարբեր դասակարգ մը կը կազմեն անոնք՝ որ կը կոչուին պիպլիոթաֆ, որովհետեւ կարդացող չեն, ոչ ալ մտաւորական, այլ կը սիրեն կղպանքի տակ պահել իրենց գիրքի հարստութիւնը, հազուագիւտ եւ անփոխարինելի գիրքեր: Գիրք թաղելու ուրիշ աւանդութիւն մը ունէին Հրեաները, — նուիրական էր որեւէ գիրք՝ որու էջերուն վրայ արձանագրուած կ'ըլլար Աստուծոյ անունը, բայց երբ կը դադրէր կանոնական համարուելէ՝ այս կամ այն պատճառով, կ'երկնչէին այրելէ (Աստուծոյ անունը) ու կը թաղէին գիրքի մատեանը գերեզմաններու մէջ, որոնք կը կոչուէին կենիզա: Արդի մեծ մատենադարաններու մէջ եւս կայ բաժին մը, պիպլիոթաֆի յատուկ, հազուագիւտ գիրքերու համար , որոնք լոյսին չեն հանուիր երբեք , ոչ ալ կը տրամադրուին ընթերցողներու :

Վերջապէս մատենաթաղ կը կոչուէին , հին վանքերու մէջ, այն աբեղաները , որոնց պահպանութեան յանձնուած էին վաւերաթուղթերը :

Եւ ահաւասիկ ակադեմական նոր բառեր,— մատենագրութիւն, մատենախօսութիւն, մատենագիտութիւն եւ... շարն ընդհուպ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Չեմ կրնար պնդել թէ անվիճելի է ամէն ստուգում որ կը կատարուի բաղդատական մեթոտով: Արդարեւ , նոյն մեթոտով հաստատուած է թէ ա. երկբարբառը օ կ'արտասանուէր ի հնումն . փաստ որ Պաւղոս կը գրուէր եւ իբր թէ Պօղոս կ'արտասանուէր՝ Ե. դարուն : Այսպիսի ստուգումներ յատուկ են դպրոցական դասագիրքերու, որոնց դէմ՝ կարելի է առարկել թէ Աւրելիոսը առաջ կը գրուէր Աօրելիոս՝ լատիներէնի մէջ : Դեռ աւելին՝ պատմական քերականութիւնը կը հաստատէ թէ յունարէնի մէջ, Զ. դարէն սկսեալ. աւ երկբարբառը կը մատնէր ձգտում մը աօ դառնալու: Դեռ աւելին՝ արդի յունարէնի մէջ նոյն երկբարբառին երկրորդ տարրը կը ստանար վ ձայնը հնչական տառերու առջեւ (ավլի) ու ֆ ձայնը՝ անհնչական տառերու առջեւ (աֆթոս): Դժուար չէ հաստատել թէ մեր աւ երկբարբառը եւս չունէր O արտասանութիւնը՝ Ե. դարուն, հակառակ բաղդատական քերականութեան չափերին կամ դպրոցական ծանօթութեանց:

(**) Գարեգին պատրիարք, որ, այս օրերուս, հին հայրապետներու աւանդութեամբ՝ խրատականներ կը հրատարակէ Պոլսոյ հայ մամուլին մէջ, ի պէտս երիտասարդութեան , իբրեւ խորագիր կը գործածէ Նարեկացիի ծանօթ յանկերգը, « Ի խորոց սրտից», աշխարհաբար ձեւով՝ «սրտի խորերէն», (նոյն ձեւով են Նարեկի իր ամբողջական թարգման... թեան մէջ, ինչպէս բրած են նաեւ Քասի... ու Թորգոմ):

Առանց ուզելու անդրադառնալ այն ... մար վիճաբանութեան, որ կատարուեցա... մամուլին մէջ՝ ժամանակին, ճշդելու ... մար նոյն յանկերգին հաւատարմագոյ... ձեւը եւ իմաստը, եւ առանց ուզելու ... յաջ արձակել Գարեգին պատրիարքին ... բարբառագիտութեան դէմ, կը խորհիմ ... նման աշխարհաբարացում մը շատ ... յիշեցնէ ինչ որ մեզի կը տրուի Շնորհա... լիէն, «առաւօտ լուսոյ» = «լոյսի առա... ւօտ» ձեւով: Աշխարհաբարի վերածե... այս ձեւով՝, կարելի է մէկ օրուան ... թարգմանել ամբողջ Շարակնոցը: Դժբա... դութիւնը գրական է այն մասին որ ... վերաբերի Նարեկացիի, եւ աստուածա... բանական՝ այն մասին որ կը վերաբեր... Շնորհալիի:

(***) «Իսթիխարէ» բառը, բստ Մ... նինէֆիի, կը ծագի «խայր» բառէն. ... կը թուի թէ արաբական չէ: Տօզի կ... տայ երկու բառ, ուղղագրական ... տարբերութեամբ մը, — առաջին... իսթիխարէ (էջ 21), կը կապէ յունար... (ստիխարիոն), երկրորդը , նոյնպէս ... թիխարէ (էջ 415), կը կապէ խայր բա... ռին՝ նկարագրելով բախտախարգու... ամբողջ արարողութիւնը : Ինչ որ ալ ... լայ ծագումը, այնքան կարեւորութ... ստացած էր ժամանակին, որ Թուրքե... «իսթիխարէի » դիմած են էտիրնէէի ... յարձակելէ առաջ.—«էտիրնէէ Ֆէթհի ... իսթիխարէ պույուրուլտու», կը ... պատմիչը :

ՍԵՒ ՏԱՐԻՆ ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐԸ ԵՏ ՉԵԿԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մայրս, երբ վերահաստ եղաւ իր տան մէջ կատարուածին, անհարեկուեցաւ ու ջանաց զանոնք համոզել, որ հրաժարին ներսը, տունին մէջ բոյն շինելու մտքէն:

— Մուխէն ծուխէն աչքերնիդ կը քօռնայ ... Խենդեցե՞ր էք... Ձեզի համար ես թոնիր պի չի վառի՞մ... Հայտէ , գացէք դուրս, կտուրին տակ, պարտէզի ծառերուն մէջ շինեցէք բուներնիդ ... ատ տեղուանքը շնողները խելք չունի՞ն: 1000 ծառ ու ճեղք կայ, հազար անկիւն՝ տուն շինելու, ի՞նչ եկեր աս մուխին – ծուխին մէջ տուն շինելու եռեւէն էք ինկեր... Դուք դիմանաք՝ ձագերնիդ չի դիմանար կծու մուխին ... Հայտէ, ելէք դուրս ...

Ու թեւերը չարժեց հաւ վռնտելու ձեւով :

Մտիկ ընո՞ղը ով էր ...

Վազեց դրացիին տունը, ուր իր մնայուն եւ վստահելի խորհրդականը, Ձալըզաֆենց Լուսանոյշը, այրի ու երկու որբերու տէր խեղճ կին մը,անտունի մը երգելով , հորին մէջ կտաւ կը գործէր :

— Լուսանոյշ, աղջի, եկէ դուն ինծի խելք մը սորվեցուր, — պաղատեցաւ անոր, — երկու ծծռնուկ եկեր բուն կը դընեն մեր վարի տունը. գալերնին ու բուն դնելնին ումուրս չէ, բարի եկան , հազար բարի, ինծի վնաս մը չունին, շատ շատ՝ պագի պագի պի՝ ծրտեն... Թող ծրտեն .. խալիներուս վրայ չէ որ պի՝ ծրտեն, տունը կ'աւլեմ. բայց թուխս նստած վախթնին, ետքը , երբ ձագ հանեն, ես թոնիր պի՝ չի վառի՞մ...ծուխը ձագերը չի՞ խըխտեր... մեղք չէ՞ մախսումներուն: Աստուած իմ, ես ի՞նչ պիտ ընեմ հիմա ...

Լուսանոյշ , մաքոքը մոռցած, մօրս դանգատը մտիկ ըրաւ. հորէն ելաւ դուրս ու մօրս հետ եկան քննութիւն կատարելու... Ջուր խմող հաւերու պէս գլուխնին վերցուցած նայեցան տարիներու ծուխէն սեւցած գերաններուն, որոնցմէ մէկուն կողին, կարմիր թաց կաւէ բոյնը, կտուց առ կտուց, կը բարձրանար :

— Է՜, խենդ են, — ըսաւ վերջապէս մօրս դրացին, — լան աշխըրհիս վրայ գիտես քի տեղին խըռլըխն է եկեր ...

— Իմ ըսածս ալ ատ է, եաւրուս, ես հիմա ի՞նչ ապուր պ'իւտեմ, — անճրկած վրայ տուաւ մայրս :

— Ի՞նչ պ'ինենք, սպասենք, տղաքը տուն գան, հէլպէթ խելք մը կը սորվեցնեն :

— Չէ, քուրս, անոնցմէ խեր չկայ, ես իմ խենդերս կը ճանչնամ , — ըսաւ մայրս յուսահատ, — շատ շատ, աւելի առած պի քանդեն բունը... Աստուած տուն աւրողին տունը կ'աւրէ ... Եւ ի՞նչպէս մար ըլլամ ու ձգեմ , որ ընեն աս բանը ... Պէլքի տունիս օրհնութիւնն է... Պէլքի պէրէքէթ կը բերեն օճախիս ... Պէլքի անոնց տեղ տալուս համար Աստուած զատս պելայէ պի՝ պահէ օճախըս ... Ես օձը սպաննելու չեմ թողուր

Այո, տունին մէջ օձ մըն ալ ունէինք. կանուխ գարնան, երբ արեւը տաքուկ ըլլար, կլորցած, գաթայի խմորի պէս կը պառկէր մեր փատոսցին տանիքը ու արեւ կը ծծէր: Երկու երեք ոտնաչափ երկարութեամբ նաշխուն ու անվնաս օձ մըն էր եւ կը վայելէր մօրս պաշտպանութիւնը :

Վերջապէս, աննախապաշար իմաստուններու այս ժողովը որոշեց իր պաշտպանութեան տակ առնել այս բոյնն ալ եւ երբ զայն աւարտեն, ձու ածեն ու թուխս նստին, ալ թոնիր չվառել Վարի Տունին մէջ, մինչեւ որ ձագերը մեծնան, թռչին եւ ալ բոյնի ջերմութեան ու պաշտպանութեան պէտք չունենան: Կերակուր եփելու համար մայրս պիտի գործածէր կամ Վերի Տան թոնիրը եւ կամ դուրսը շինուած օճախ մը:

Այդպէս ալ ըրինք : Թռչունները բոյնի արտաքին կեղեւը աւարտեցին ու սկսան ներքին յարդարումները : Նախ չիւղեր ու չոր խոտի շեղբեր բերին, յետոյ՝ ձամուռ եւ աղուամազի պէս փափուկ փետուրներ: Օր մը, տեսայ որ անոնցմէ մէկը օդին մէջ թռչկոտող փետուր մը բռնելով բերաւ տուն. անմիջապէս ... փետուր առած վազեցի տանիք. ... ծառին թառած թռչունին ցոյց տուի ... պիտակ, փափուկ ու թեթեւ փետուրը ... վրան փչելով թռցուցի: Ուրախութիւ... չափ չունեցաւ , երբ թեւի մէկ շարժումով ան հասաւ փետուրին ու զայն խլելով տարաւ բոյն :

Րոպէ մը ետք ան նորէն սալորենիի... վրայ էր ու թռվռալով անհամբերութեա... նշաններ ցոյց կուտար: Ուրիշ փետուր ... թող տուի: Զայն յափշտակելն ու բոյ... տանիլը ակնթարթ մը միայն տեւեց ... խաղը շարունակուեցաւ, մինչեւ որ ... ձանձրացաւ կամ բոյնի յարդարումը վեր... ջացաւ: Այն ատեն, չես գիտեր ուրկէ

կամ ի՛նչ արկածախնդրութենէ վերա – դարձաւ արուն եւ քանի մը բերան. այր ու կին խօսուըռտելէ ետք, գացին միա – նալու ժամուն գմբեթին վրայ ծոցով գումարող իրենց ընկերներուն ։ Հաւանա – բար, փակագիծերու մէջ եւ ատենապե – տին չհայած պահերուն, ըսին իրենց մը – տերիմներուն, թէ բոյներնին չինեցին լը – րացուցին, յարդարեցին ալ եւ չուտով, եթէ Տէրը կամենայ, կը սկսին ձու ածել եւ ձագ հանելու մասին մտածել ...

×

Մեր տան մէջ բոյն շինուելուն լուրը շուտով տարածուեցաւ չորս դին, եւ դը – րացական ընկերներս նախանձիլ սկսան ։ Ու մենք, երկու եղբայր, ինչ սուտեր, չափազանցուած պատմութիւններ չկըր – ցուցինք անոնց ։

— « Անդ չինիր քո բոյնը» երգած ա – տենդ չարժում մը կայ. եթէ ընես այդ չարժումը, թռչունները ձեր տան մէջ ալ բոյն կը դնեն ...

— Ի՞նչ է այդ չարժումը ։
— Կ'ըսե՞մ, խնդրեցե՞ր եմ ....

Յաջորդ տարին, Մարտ ամսու 20ին, ես ու եղբայրս մեր տան առջեւի կաւէ ըլուըը յաւ մը թրջեցինք ու թրեցինք, որ բոյնը նորոգելու նախանիւթը պատրաստ ըլլայ մեր յարգելի հիւրերուն համար ։ Տարուան ընթացքին ալ, մեր տան մէջ մորթուած հաւերու փետուրներէն ամէ – նէն փափուկներն ու թեթեւները պահեր էինք այնպէս որ երբ անոնք ժամանեցին 21ին, մենք արդէն պատրաստ էինք իրենց համար ։ Ինչ գլխարկներ թռան օդին մէջ եւ ինչ ուրախ բացագանչութիւններ լե – ցուցին թաղը ...

— Եկան, մեր ծիծեռնակները եկան ...
Անոնց համար փետուր թօցնելու արարո – ղութեան մասնակցեցան, մեր բարի կա – մեցողութեամբ, երեք հոգի ։ Զորրորդ մը, որուն մերժած էինք այդ շնորհն ու արտօնութիւնը, թեւերը ծառի մը բունին եւ գլուխը թեւերուն յենած, կլոր – կլոր արցունք թափեց ։ Վերջապէս մայրս մեզքցաւ ու ձեռքէն բռնած մեր քովը՝ տանիք բերաւ ։

×

1915ի գարնան, Մարտ 21ը անցաւ ու անոնք չերեւացին ։ Մայրս մտահոգուե – ցաւ ։ Օրերով, ձեռքը աչքերուն հովանի բրած, հորիզոնները հետախուզեց ու աչ – քերը երկնքի ճամբաներէն չբաժնեց ։

— Մախտումները ո՞ւր մնացին, փոր – ձանքի հանդիպեցան, մեռա՞ն, թա – գի՞ն կերաւ, թէ ոչ ուրուրը զարկաւ ... Աստուած մի արասցէ, եթէ չգան, գի – տեմ, մեզի մեծ դժբախտութիւն մը պիտի պատահի, օճախս պիտի մարի ...
Թռչունները չեկան ու մօրս վախերը ի – րականացան ։ Աշխարհը իրար անցաւ ...

Տարին չլրացած՝ Տաճկահայաստանը ար – եան ծով դարձաւ ։

×

Մինչեւ հիմա չեմ մոռցած ծիծեռնակ – ները ։ Երկու տարի առաջ, երբ գիւղն էի, գոմի մը մէջ ծիծեռնակներու բոյն տե – սայ եւ նոյն օրը բարեկամի մը գրած բա – ցիկս այդ ուրախ լուրը տուող տողերով սկսայ ․

— « Այսօր հաճելի գիւտ մը ըրի, ծի – ծեռնակի բոյն գտայ» ...
Չեմ գիտեր՝ բարեկամս խնդա՞ց վրաս թէ ոչ, բայց այս տարի, երբ արձակուր – դի օրերս գան, առաջադրած եմ իր եր – կրնքին վրայ ծիծեռնակի թեւ ունեցող այդ գիւղը երթալ ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

ԽՄԲ.— Պուքրէշի «Նոր Կեանք » շա – բաթաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ պատմական ակնարկը, հայ թատրոնի պատմութեան մասին, — ստորագրողը նախաբանով մը իր տուրքը կուտայ ... «խորհրդային բարեկամութեան »։

Հայ եւ Վրաց ժողովուրդների բարե – կամութիւնը դարերի պատմութիւն ու – նի ։ Քանի քանի անգամ են նրանք կողք կողքի կռուել օտար նուաճողների դէմ՝ միմեանց հետ կիսելով բերկրանքն ու վիշտը ։ Այդ ամէնն էլ վառ արտացոլում է գտել երկու ժողովուրդների հոգեւոր մշակոյթի՝ ճարտարապետութեան, ե – րաժշտութեան, թատրոնի, գրականու – թեան, բարքերի ու սովորոյթների, տնտեսական ու քաղաքական զարգացման մէջ ։

Երկու սրտակից ժողովուրդների բարե – կամութեան ծնունդ է նաեւ Թիֆլիսի հայկական թատրոնը ։ Սկիզբ առնելով անցեալ տարի յիսունական թուականների վերջերին եւ վայելելով վրաց ժողովրդի անկեղծ սէրը, այդ թատրոնը կարեւոր դեր է խաղացել մեր ժողովուրդի գեղար – ուեստական դաստիարակութեան գոր – ծում ։ Կարելի է ասել, որ մինչեւ Երե – ւանի Գ. Սունդուկեանի թատրոնի ստեղ – ծումը՝ ոչ մի հայկական թատրոն այն – քան մեծ ծառայութիւն չմատուցեց մեր արուեստին, որքան նա ։ Դեռ եւս 1908 թուականին արեւմտահայ խոշորագոյն գրող Գրիգոր Զոհրապը գրել է Աբէլեան – Արմենեան խմբի ներկայացրած «Պատուի համար»ի առթիւ. — « Ադամեանի մահ – ուընէն ի վեր Պոլիս տասնկ գեղարուես – տական ներկայացում տեսած չէր, ֆրան – սական մեծ թատրոններու ներկայացում – ներն անգամ այս տպաւորութիւնը չկր – ցան ձգել, այն պատճառաւ, որ անոնց մէջ մէկ – երկու առաջնակարգ դերասա – նի շուրջ բոլորուած են անհաւասար եւ աններդաշնակ կարողութիւններ, իսկ հոս բոլորը ներդաշնակ կցուած, հաւանակա – նաբար, երկար արուեստակցութեամբ մը միեւնոյն զարգացումը ու ըմբռնումը ըս – տացած են ։ Այս խումբը հակառակ պայ – մանադրական կանոններու, ռեքլամներ չըրաւ թերթերուն մէջ, իր ծանուցումը այս ներկայացումը եղաւ եւ աւելի չքեղ ու հզօր չէր կրնար ըլլալ ։ Առանց վերապահութեան կրնամ յայտարարել թէ այս տրամաթիք խումբը Հայոց գեղար – ուեստական փառքն է »։

Թիֆլիսի հայ բեմը նպաստեց նաեւ ա – րեւմտահայ դերասանների տաղանդի դրսեւորմանը ։ Պետրոս Ադամեանը, Սիրանուշը, Ազնիւ Հրաչեան, Դաւիթ Թուրեանը այստեղ գերեցին թատերասէր հասարակութեանը ։ Թիֆլիսի հայկական թատրոնը առաջ քաշեց Յ. Աբէլեանին, Վարդուհուն, Գ. Տէր Դաւթեանին, Փա – ռանձեմին, Ի. Ալիխանեանին, Գ. Աւետ – եանին, Օլգա Գիւլազեանին, Յասմիկին, Մ. Մանուէլեանին, Օ. Սեւումեանին, Ամօ Խարազեանին ։

Թէեւ Թիֆլիսի հայկական թատրոնը միշտ էլ ունեցաւ տաղանդաւոր ու փոր – ձուած դերասաններ, թէեւ նա հանդի – սատեսներին վարակում էր հայրենասի – րութեան վեհ գաղափարներով, այսու – հանդերձ, նրա վիճակը շատ բանով խա – կապէս որ ծանր էր ։

1936 թուականին աւարտուեց սեփական շէնքի կառուցումը ։ Թատրոնի առաջ բացուեցին ստեղծագործական լայն հե – ռանկարներ ։ Նրա շուրջը համախմբուե – ցին ինչպէս հին, փորձուած, այնպէս էլ երիտասարդ ուժեր ։ Ռեժիսորներ՝ Լ. Քալանթարը, Ստ. Քափանակեանը, Ա. Արմենեանը, յետագայում նաեւ Ա. Բուր – ջալեանը, Ա. Արարեանը, Ֆ. Բժիկեանը, նոր թափ ու բովանդակութիւն հաղորդե – ցին թատրոնին, կազմուեց կայուն խա – ղացանկ, ներկայացումները դարձան գա – ղափարապէս յագեցուած եւ գեղար – ուեստօրէն հիւթիչ ։

Մինչեւ 1958 թուականը թատրոնի ըս – տեղծագործական խումբը բեմադրել է 299 թատերախաղ, տալով աւելի քան 6600 ներկայացում ։ Դասական եւ արդի հեղինակներից խաղացանկում տեղ են գտել՝ Գ. Սունդուկեանի, Ե. Պարոնեա – նի, Ա. Շիրվանզադէի, Նար – Դոսի, Մուրացանի, Դ. Դեմիրճեանի, Վ. Վա – ղարշեանի, Ե. Զարենցի, Գ. Բորեանի, Մ. Քոչարեանի, Մ. Մանուէլեանի, Ս. Աւչեանի, Ա. Քաջուրեանի, Պահարէի եւ ուրիշների գործերը ։

Թիֆլիսի հայկական թատրոնը մեծ աշ – խատանք է տանում ոչ միայն մայրա – քաղաքի, այլեւ Վրաստանի հայ աշխա – տաւորների շրջանում ։ Ստեղծագործա – կան դերասանախումբը հանդէս է գալիս հանրապետութեան հայաբնակ վայրե – րում ։ Թատրոնը Մառնեուլիի, Բոլնի – սիի, Ծալկայի, Ախալքալաքիի, Ախալց – խէի, Բոգդանովկայի, Գուգարութայի, Օչիմչիրիի հայաշատ շրջանների եւ Պա – թումի, Սոխումի, Ռուսթավի քաղաքնե – րի Շահումեան անւան մշտական հիւրն է ։ Վերջին տարիներս մայրաքաղաքի մօտիկ գիւղական շրջաններում ներկայացումներ են կազմակերպւում նաեւ ձմրան ամիս – ներին ։

Թատրոնը բեղնաւոր գործունէութիւն է ծաւալել դպրոցականների մէջ ։ Տասը տարուց աւել է, ինչ նրա խաղացանկում հաստատուն կերպով տեղ են գտել ման – կական թատերախաղեր ։

Թիֆլիսի Շահումեան հայկական թատ – րոնը այժմ էլ գտնւում է ստեղծագոր – ծական ուժերի ծաղկման շրջանում ։ Նա պատրաստւում է ժամանակակից եւ դա – սական մի շարք գործերի բարձրորակ բե – մադրութեամբ, բեմական ճշմարտացի կերպարների ստեղծմամբ իր աւանդը մուծել ժողովրդի գեղարուեստական դաստիարակութեան մեծ ու պատուաւոր գործում ։

Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԻՐԻԿՆԱԺԱՄ

Շուտով կը յոէ աղմուկը դաժան,
Ու սիրտըս կ'զգայ քայլերըդ փափուկ,—
Ու ճորից կ'իջնես, ճուրբ իրիկնաժամ,
Քու խաղաղ մութով զգուող-խուտափուկ ։

Տխուր թեւերըդ անձայն կը փռես,
Կը գրկես հողը կանացի ճազով,
Երկնքում անուրջ աստղեր կը վառես,
Կը լցնես հոգիս անուշ երազով ։

Յուրտ ցերեկներից յաւիտեան դժգոհ՝
Սիրտս կարօտ է քո զգուանքներին ․
Դու ինձ չես խաբում, քնքուշ երեկոյ,
Անուշ երեկոյ, մեղմ ու մտերիմ ...

Կը ճտիմ անվերջ, կը ճտիմ միճակ ․
Դու կը փարուես ինձ թեւերով ճկուն,
Քնքուշ կը գգուես յոյս ու յիշատակ,
Կը պարզես մեղմիկ ցոլքըդ իմ հոգուն ։

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

×

Գոնէ երազում ինձ մէկը սիրէր,
Շշնջար բարի ու քնքուշ խօսքեր,
Զբողնէր սիրտս անյոյս ու խաբուած,
Գոնէ երազում, ա՜խ, գէթ մի գիշեր,
Տեսնէի մազերդ իմ կրծքին թափուած,
Գոնէ երազում իմ բախտն ինձ յիշէր,—
Գոնէ այս գիշեր մնայէր քո կրծքին
Իմ անճնութիւնն, ա՜խ, կամ յաւիտեան
Զյիշէր, որ կան սէր, համբոյր ու կին,
Կեանք, աշխարհ ու մահ, յոյս ու
խաբդաւանք
Զզգար իմ սիրտը, որ դեռ կամ, ով
կեանք,
Ով քաղցր տանջանք,
Ով դառն բերկրանք,
Ով կիրք ու խռեր, չզգայինք, որ կանք ։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մ Ո Լ Ո Ր Ո Ւ Մ Ը

Գ.

Մոռնալով բոլոր իր երբեմնի ձգտում – ները, փառասիրութեան, ամբարհաւա – ճութեան տագնապները, որոնք իր ամէ – նօրեայ մղձաւանջներն էին, ու ալ անգի – տակցօրէն, անստնականօրէն, բնազդօ – րէն ապրելով կեանքը, իր գեղեցկօրէն կահաւորուած սենեակներուն խորհրդա – ւոր թերաստուերին մէջ պտտցնելով իր ուրուային ու կմախաձեւ սիլուէդը, տըր – տում, լուռ, մտախոհ ։ Իր միակ բա – րեկամը, հաւատարիմ Մերկերեանը եր – բեմն կուգար իր կեանքին միօրինակու – թիւնը խզելու, իրական կեանքին քաշե – լով զինքը, հին յիշատակներու պրպտու – մով իր հոգին ցնցելու, սիրտը փղձկեց – նելու համար ։

Սակայն, մեծ ծախքերը որոնց ենթար – կուած էր հիմա ամիրայական պիւտճէն, շուտով վտանգեցին այն սատիճան որ տօքթորը երկար վարանումներէ յետոյ վերջապէս կալուածի մը ձեռքէ հանուե – լու անհրաժեշտութիւնը յայտնեց մամա – յին ։ Մաման նախ ըմբոստ շարժում մը բրաւ, զաւկին կրկնակի պնդումներուն վրայ՝ անմիջապէս տեղի տալու եւ վա – ճառման ձեւակերպութիւններուն լուռ ու մունջ համակերպելու համար ։

Մարկոս ամիրայէն մեծ հարստութեան յետին բեկորները փճանալու վտանգին մէջն էին ։ Երեք հարիւր ոսկիի գումար մը անցաւ Արշակի ձեռքը ։ Եղանակը ա – մառ ըլլալով, տօքթորը օդափոխութիւն մը անհրաժեշտ դատեց մասնաւորապէս մամային համար ։

Մաման մերժեց հեռանալ իր հանդարտ անկիւնէն, բայց արգելք չեղաւ տօքթո – րին եւ Սոֆիին, որոնք ամիս մը գացին վերին Վոսփոր անցուցին, անխնայ դրամ մսխելով, բոլորովին վիպական պերճու – թեամբ մը շրջապատելով իրենց կե – նակցութիւնը, օդափոխութեան գացող հարուստ դասակարգին ուշադրութեան եւ խօսակցութեան առարկայ դառնալու աստիճան ։

Աշնան սկիզբը, տօքթորը եւ մանկա – մարդ աղջիկը գիւղ դարձան ։ Մաման պագաւ երկուքն ալ ։ Սոֆիին մայրը լա – լով աղջկանը ճիտը ինկաւ, երբ առանձին գիրար տեսան անոնք ։ Սոֆի, յեղակարծ խղճահարութենէ մը ցնցուած, թողուց որ խեղճ կինը գգուէ, համբուրէ զինքը ։ Հեկեկանքները անոր կուրծքը կը պատռ – տէին, եւ առեն առեն դժնդակօրէն կ'ը – սէր. «ախ, զաւակս, զաւակս, առրվե՞ր – ջը, ի՞նչ պիտի ըլլայ ... հալիը ի՞նչ կ'ը – սէ ...»։

Սոֆի, սթափելով, ինքզինքը ազատեց մօրը դեռ կէնճ բազուկներէն, որոնք իր նիհար իրանը կը սեղմէին ․ «օֆ, նորէն ինչ խենթ բաներ կ'ըսես, մայրիկ ...» Ու հեռացաւ գնաց ։

Տօքթորը մակոյկ մը գնեց, իրիկուննե – րը պտոյտներ կատարելու համար Ոսկեղ – ջիւրի վրայ ։ Երբեմն մաման հետ կ'առ – նէին ։ Շատ հեղ, անոնք մինչեւ Քէհաթ – հանէի ջուրերը կ'երթային եւ լուսերը վառուելէն շատ ետքը տուն կը դառնա – յին, թեւ թեւի ։

Աշնան վերջալոյսի հանդարտ եւ աղ – ուոր իրիկուն մը, տօքթորը եւ Սոֆի մա – կոյկէն ելան՝ Քարա աղաճի ափունքին վրայ, մենաւոր ապարանքներ, գոց վան – դակափեղկերով, կռնակնին լերան տը – ւած, կը կենային, մթնշաղի երկար ու դորչ ստուերներուն մէջ թիրոլեան գիւ – ղանկար – պատկերի մը մտերիմ երեւոյ – թովը ։

Ծովային բադերը կարմիր խոլ ոլորտ – ներով կը սաւառնէին մանր ալիքներուն վրայ, կառաչներ արձակելով ։ Հեռուն ա – ղիւսի գործարաններու հնոցները մուխի հոծ եւ մութ զարդմանակներ կը ձգտէին երկարել օդին մէջ ։

Զոյգը կը պտըտէր, ազդուած բնութեան խորհուրդէն, դիտելով բոլորի համայնա – պատկերը, այնքան այլազանակ որքան խորհրդաւոր ։ Եզերքին շատ մօտէն կը քալէին ։ Երիտասարդը երբեմն կը ծռէր, քար մը կ'առնէր եւ հորիզոնական նետ – ուածքով մը չորս հինգ ալիքի կատար մէկ անգամէն կը ծակէր ։

Սոֆի, «պոաւօ» մը կը հնչէր, ինքն ալ փորձելով ու չյաջողելով ։ Պահ մը հա – սած էին դարատափին վրայ տեղ մը ուր եզերքին հողը կամաց կամաց փլչելով գը – րեթէ խոռոչ մը ձեւացուցած էր ։ Ծռե – լով միայն կարելի էր այդ խոռոչին ներ – քին մասը տեսնել, ալիքներուն բախումը հետզհետէ խորունկցուցած ըլլալով զայն ։ Յանկարծ ստուեր մը ելաւ այդ փոսէն ու եզերքին վրայ ցցուեցաւ ։ Այդ անակնկալ երեւոյթին ի տես, երիտասարդը եւ աղ – ջիկը խրտչեցան ։ Ծնգոտիներով ծածկը – ւած երիտասարդ մըն էր, գլուխը բաց, խռուացած մազերով որոնք մինչեւ աչ – ուըները կ'իջնային ։ Ոտքը բոպիկ էր ։ Նողկալի եւ արգահատելի բան էր ։ Ճըր – ջագայողները դեռ երկու քայլ հեռու էին իրմէ, ու իր առջեւէն պիտի անցնէին. ըս – պասեց ու նայեցաւ, պիշ ու անհարկու նայուածքով ․ Սոֆի մեռելի գոյն առաւ ․ տօքթորը դողաց, առանց գիտնալու թէ ինչու ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար․)

պիտի հաշտեցնեն իրենց տեսակէտները եւ համաձայնութիւն գոյացնեն : Արդարեւ՝ Ամերիկացի պատուիրակը, Ուասսուըրթ, յայտարարած է թէ «հնարաւոր է ամուսնացնել երկու ծրագիրներն ալ» : Իր կարգին, Խորհրդային պատուիրակը, Զարաւին, անդրադառնալով Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցած վերջին ծրագրին (Յունուար, 13 Փետրուար), բսած է «մեր առջեւ կը գտնենք ընդունելի կէտեր, կը թուի թէ ոչ միայն կը մօտենանք անգլիական տեսակէտներուն — հսկողութեանց եւ քննութեանց միջոցներու շուրջ — այլեւ Ամերիկեանին » :

ՌՈՒԹԵՐՈՐԴ անգամն ըլլալով յետաձգուեցաւ Քարիլ Ջեսմանի մահապատիժին գործադրութիւնը : Քալիֆորնիոյ նահանգապետին այս որոշումը անուղղակի կերպով կապ ունի Այզընհաուըրի Քալիֆորնիա այցելութեան հետ. կը վախցուի թէ մահապատիժի գործադրութեան առթիւ ժողովուրդին մէջ ստեղծուած վատ տրամադրութիւններուն «զոհ» երթայ՝ նախագահը : Մահապարտին փաստաբանները կը յուսան թէ իրենց «յաճախորդը մահասենեակէն ներս երբեք մուտք պիտի չգործէ » :

ՄԱՄՈՒԼԻ «Թաս» գործակալութեան Փեքինի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ 70 միլիոն Չինացիներ աշխատելու վրայ են Ջրելեկտրակայանի մը շինութեան համար : 20 միլիառ խորանարդ հող «տեղահան » ըրած են :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :
ԼԻՈՆ.— 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր :
ՏԷՍԻՆ.— 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր :
ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ :
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր :
ՍԷՆ ՇԱՄՌՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր.
ՎԱԼԱՆՍ — 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր :
ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :
Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Մըրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :
Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գորտոյի Մուրատ խումբի կողմէ հանգանակուած ի նպաստ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին համար, Ցունիս ամսոյ մէջ :

Ա. Քէնտէրեան յիսուն Ն. Ֆ., Ճ. Տօնիկեան երեսուն Ն. Ֆ., Շ. Գալթաճեան քսան Ն. Ֆ., Կ. Տօնէրեան քսան Ն. Ֆ., Գօզ. Քէնտէրեան երեսուն Ն. Ֆ., Կ. Հալաճեան քսան Ն. Ֆ., Ս. Տօնէրեան երեսուն Ն. Ֆ., Գ. Հալաճեան քսան Ն. Ֆ., Գետ. Քէնտէրեան երեսուն Ն. Ֆ., Ս. Գոնեալեան տասը Ն. Ֆ., Դ. Շաղլամճեան տասը Ն. Ֆ., Կ. Դաւիթեան երեսուն Ն. Ֆ., Ա. Մարգարեան տասը Ն. Ֆ., Ց. Ճօղիկեան տասը Ն. Ֆ., Ժ. Մարգարեան քսան Ն. Ֆ., Վարդ. Վարդանեան յիսուն Ն. Ֆ., Կ. Վարդանեան երեսուն Ն. Ֆ., Մառանճեան քսան Ն. Ֆ., Հ. Թաշճեան տասը Ն. Ֆ., Ց. Խաչատուրեան եւ Մ. Խաչատուրեան քսանական Ն. Ֆ. : (Գումար 490 Ն. Ֆ.) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները ողբ. Արամ Ասատուրեանի մահուան տխուր առթիւ :

Րիւ Թէրասի հայ կօշկակարներէ երեսուն Ն. Ֆ. :

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Քալէնտէրեանի ձեռամբ հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Քերովբէ Ծոճոեանի մահուան առթիւ — Գ. Գ. Իսմաճեան, Քալէնտէրեան, Գօյաճեան, Կիշառ, Փեաքիէ, Քինի, Տավուտ հինգական Ն. Ֆ. :

Նկատի ունենալ Հայկական երգի Փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը Տիկին Նազարեանի (ծնեալ Օնպաշեան) մահուան կսկծալի առիթով, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Օնպաշեանին Գ. Նազարեանին եւ Տէր եւ Տիկին Թիւֆէնքճեանի, եւ փոխան ծաղկեպսակի քսան Ն. Ֆ. կը նուէր Մշակոյթի Տան, Յ. Օնպաշեան սրահին :

×

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը Տիկին Նազարեանի մահուան տխուր առիթով, ի նպաստ իր դպրոցին՝ շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Նազարեանէ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թիւֆէնքճեանէ քսան Ն. Ֆ., ընկերուհի Օնպաշեանէ քսան Ն. Ֆ. :

×

Մարսէյլի Ամասիոյ Հայր. Միութեան վարչութիւնը յանուն իր շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ փարիզաբնակ հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ցոլհ. Գայաէքըլեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց որդւոյն եւ եղբօր երիտասարդ Գ. Արամ Գայաէքըլեանի կսկծալի մահուան առթիւ, (զոհ ինքնաշարժի արկածի) :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորթվիլեան Սերունդի (Նախկին Զ. Ո. Մ.) Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ – անդամուհիները այս Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Օէժանի սրճարանի վերնայարկը : Կարեւոր օրակարգ : Բացականները վերջնականապէս հրաժարեալ պիտի նկատուին :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժարահին մէջ :
Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝
« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »
Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ռոպէր Ասատուրեան, յաջողութեամբ աւարտած է Մարսէյլի բժշկական համալսարանը եւ առաջին հանդիսած՝ Թիմոն հիւանդանոցին էնթերնայի մրցումին
Այս ուրախ առթիւ Տիկին Գեղանոյշ Քօպալեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ
Ի նպաստ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին
ՏԵՂԻՈՑՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին
Երգ, արտասանութիւն եւ պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ
Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ԱԼԻՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ կը ներկայացուի
Շէյքսփիրի ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՄԵԳԵՐԱՆ
Բեմադրութիւն՝ ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ
Ժամը 8էն վերջ եւրոպական պարեր
ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 3 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելու եւ ճշմարտուած ծաւալով ազդերու համար են :
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 23 FEVRIER 1960

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8730 · 36EME ANNEE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4531

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԵՒ ՀԱԼՔ ԴԷՄ ԴԷՄԻ

*

Դեմոկրատ եւ Հալք կուսակցութեանց հակամարտութիւնը կը շարունակուի Թուրքիոյ մէջ, օրէ օր աւելի սաստկանալով։

Գարգալէս աթոռամարտ է որ տեղի կ'ունենայ։

Իշխանութեան անյագ տենչը երիտասարդական աւիւն տուած է ծերունի աղուէս Իսմէթ Ինէօնիւին, որ հակառակ Անատոլուի մէջ տիրող ձիւն — ձմեռին՝ քաղաքէ քաղաք կը վազէ՝ դեմոկրատ կուսակցութեան, մասնաւորապէս վարչապետ Մէնտերէսի դէմ գրգռելու համար ժողովուրդը։

Տասը տարիէ ի վեր Ինէօնիւ չէ կրցած մարսել իր պարտութիւնը։ Շարունակ կ'երազէ անցեալի իր դափնիները։ Մտերիմ գործակից Մուսթաֆա Քեմալի՝ զինուորական փայլուն յաջողութիւններ արձանագրած էր միլլիական շարժման օրերուն։ Մասնաւորաբար 1922 Սեպտեմբերին Աֆիոն Գարահիսարի ճակատին վրայ՝ Ինէօնիւի մէջ Յոյլէն բանակին դէմ տարած էր վճռական յաղթանակ մը եւ պատմական դարձուցած այդ գիւղը, անոր անունը յիշուելով իբրեւ մականուն։

Յետոյ 1923ի ամառը Լօզանի հաշտութեան ժողովին մէջ իբրեւ Թուրքիոյ գըլխաւոր պատուիրակը՝ դաշնակիցներուն կըցեր էր պարտադրել ծանր պայմաններ, թաղել տալով Սեւրի դաշնագիրն ու հայկական դատը։

Այնուհետեւ քանիցս վարչապետ, Աթաթիւրքի մահէն վերջ դարձած էր Հանրապետութեան նախագահ, ամէն անգամ վերընտրուելով առանց մրցակցի, մինչեւ 1950, երբ խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ Հալք կուսակցութիւնը պարտուելով տեղը տուաւ Ատնան Մէնտերէսի դեմոկրատ կուսակցութեան։

Ժողովրդական — Հանրապետական կուսակցութիւնը՝ Հալք Ճիւմհուրիյէթ Փարթիսի, ամբողջ 27 տարի միահեծան իշխած էր երկրին մէջ։ Մուսթաֆա Քեմալէն վերջ Իսմէթ Ինէօնիւն եղած էր անվիճելի մենատէր մը՝ կռթնած իր կուսակցութեան վրայ, որուն մէջ կարեւոր դեր կը խաղային Նախկին Իթթիհատականները։

Այսպիսի անցեալի տէր կուսակցութեան մը եւ անոր վարիչին դէմ է, որ րուն պայքար կը մղէ Ատնան Մէնտերէս տասը տարիէ ի վեր։

Պետական երկու մարդիկը փողոց են իջած եւ հրապարակաւ ամէնէն ծանր ամբաստանութիւնները կ'ընեն իրարու դէմ։

Երկու կուսակցութիւններն ալ արմատ ձգած են ժողովուրդին մէջ։

Դեմոկրատները կարեւոր յաղթանակներ արձանագրեցին 1950ին եւ 1954ին։

Ըստ Սահմանադրութեան, Ազգային Ժողովը կը նորոգուի չորս տարին անգամ մը։ 1957ին ներքին պայքարները այնքան սուր համեմատութիւններ էին ստացած, որ կառավարութիւնը պարտաւորուեցաւ մէկուկէս տարի կանխել ընտրութիւնները եւ զանոնք կատարել 1957ին՝ փոխանակ 1958ի։

Վերջին ընտրութեանց մէջ Հալքը կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրեց։ Կառավարութիւնը շարժման մէջ էր դրած պետական ամբողջ մեքենան՝ դեմոկրատ թեկնածուներու յաղթանակը ապահովելու համար։ Հակառակ իր միջոցներու անբաւարարութեան, Հալքի ստացած քուէները աննշան չափով միայն պակաս էին դեմոկրատներու քուէներէն։ Սակայն ընտր. շրջանակներու բաժանումը այնպէս էր, որ Իսմէթ Ինէօնիւի կուսակցութիւնը համապատասխան թիւով աթոռներ չկրցաւ շահիլ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԿԱԽ ՆՈՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ՔՈՆԿՕ

«ՊԷԼԺ ԹԱԳԱՒՈՐ ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ» ԿԸՍԵՆ ԱՓՐԻԿԵՑԻՆԵՐԸ

Փակուեցաւ Պրիւքսէլի «Կլոր Սեղանի» խորհրդաժողովը։ Թէեւ պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն եղաւ, սակայն, փաստ է թէ Պելժիոյ միակ գաղթավայրը, Քոնկօն, իր անկախութիւնը պիտի ստանայ՝ Յունիս 30ին։ Բանակցութիւններու ընթացքին, մշակուած է ընտրական օրէնագիծ մը, որու համաձայն ապագայ խորհրդարանին երեսփոխանները պիտի ընտրուին գաղտնի քուէարկութեամբ և 100.000 բնակիչի՝ մէկ երեսփոխան համեմատութեամբ։ Երկրին իւրաքանչիւր վեց շրջանները 12ական ներկայացուցիչներ պիտի ունենան ծերակոյտին մէջ։ Ասոնցմէ եւ ամէն մէկ երկվեցնակին մէկ երրորդը պիտի նշանակուին ցեղերու կողմէ, եւայլն։ Ցատկանշական է նշել թէ Եւրոպացիները զրկուած են քուէարկելու իրենց իրաւունքէն։ Քոնկօի պատգամաւորները դեռ Պրիւքսէլէն չմեկնած, արդէն իսկ կը մտածեն իրենց երկրի ապագայ դրօշին, ազգային փառերգին, անունին եւ այլ մանրամասնութիւններու մասին։ Տասներկու միլիոն հաշուող այս նոր պետութեան մայրաքաղաքը, հաւանաբար Լէոփոլտվիլը ըլլայ, իսկ երկիրը — ըստ վերջին լուրերուն — կոչուի՝ «Կեդրոնական Ափրիկէի Հանրապետութիւններու Դաշնակցութիւն», ու ինչպէս անունէն յայտնի կ'ըլլայ՝ դառնայ հանրապետութիւն մը։ Անշուշտ այնքան ալ դիւրին պիտի չըլլայ, քանի որ ցեղային հակամարտութիւններ անպակաս են եւ ինչպէս յայտնի եղաւ Պրիւքսէլի խորհրդաժողովին մէջ՝ անհատական եւ ցեղային տարակարծութիւնները շեշտուած գոյն եւ ձեւ ստացած են։ Դարերու խորերէն փոխանցուած եւ շարունակուած այս «հակակրութիւնները», անշուշտ, մէկ օրէն միւսը չէ որ պիտի չքանան։ Թերեւս «ցեղերու պատերազմ» մը ծայր տայ։ Ցամենայն դէպս՝ Պելժիա վերջնականապէս հաշտուած է Քոնկոյէն հրաժարելու գաղափարին հետ։ Արդէն, Պրիւքսէլի մէջ գումարուած «Արքայական խորհուրդը» վաւերացուցած է

Քոնկոյի անկախութիւնը։ Կը թուի թէ պիտի փորձէ պահել տնտեսական, առեւտրական եւ մշակութային իր կապը։ Ներկայիս փորձ կը կատարուի համոզելու Քոնկոցիները որ անուանապէս ընդունին Պօտուէն թագաւորին «վեհապետութիւնը», այլ խօսքով հռչակուի Քոնկոյի թագաւոր»։ Դժուար լուծելի կէտ մըն ալ այս է, նախ Պելժ ընկերվարականները դէմ են այդ մաքին, ապա իրենք Քոնկոցիները վճռաբար կը մերժեն.— «Կը կարծենք — կը յայտարարեն անոնք — թէ հիմակուընէ իսկ պէտք է կտրուի ամէն կապ մեր եւ Պելժ գահին միջեւ։ Քոնկոցի ժողովուրդը չի կրնար ընդունիլ օտար երկրի մը պատկանող թագաւորի մը հեղինակութիւնը։ Անկախութեան ոգիին դէմ է այս»։

Անառարկելի է թէ Քոնկոյի անկախութիւնը իր անդրադարձը պիտի թողու շրջակայ փոքր ու մեծ գաղթավայրերու ժողովուրդներուն վրայ։ Ռուանտայի, Ուրունտիի, Թանկանիքայի, Ուկանտայի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ռոտեզիաներու ժողովուրդները իրենց կարգին պիտի խլրտին։ «Նոր հովը», ինչպէս կ'ըսէր Մաքմիլըն, անդրադառնալով Ափրիկէի ժողովուրդներուն մէջ տիրող ներկայ տրամադրութիւններուն, — իմա՝ ազատութիւն, — անշուշտ, նոր փոթորիկներ երեւան պիտի հանէ։ Իրաւամբ կ'ըսուի «20րդ դարը փոքր ազգերու ազատութեան դարաշրջանն է»։

Ընդդիմադիրներու ձայնը բարձր կը հնչէ ժամանակէ մը ի վեր։ Յաճախ հրապարակային հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն՝ հակառակ պետական արգելքին եւ զանազան յանցանքներով կ'ամբաստանեն կառավարութիւնը։

Մէնտէրէս վերջին անգամ Մարաշ այցելած էր՝ այդ քաղաքի «ազատագրութեան» քառասնամեակին առթիւ։ «Միքրոֆոնը խանգարուած ըլլալուն, հազիւ քանի մը խօսք կրցաւ արտասանել» կը գրեն թերթերը։

Կը թուի թէ ընդդիմադիրները զօրաւոր են Մարաշի մէջ։ Վարչապետը իր շուրջը նշմարելով քանի մը Հալքեան լրագրողներ՝ արագէն դուրս վռնտած է զանոնք։

Իսկ Ալեքսանտրէթի մէջ ճառ մը խօսելով, ընդդիմադիրները անուանած է «պառակտումի ճակատ», մինչ Դեմոկրատները «Հայրենիքի ճակատ» կը կազմեն եղեր։

Երեսփոխանական ընտրութիւնները այս անգամ եւս պիտի փութացուին։ Մէնտէրէս յայտնած է, որ փոխանակ 1961ի, անոնք տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ գարնան։

Ո՞վ պիտի տանի յաղթանակը։

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԼՈՒԶԱՅԻ (Ալժերիա) լեռնային շրջանը, տասներկու տարուան մէջ, իր երրորդ աղէտը ունեցաւ։ Արդարեւ՝ երկրաշարժ մը հիմնովին քանդեց եւ աւերեց Մելուզան։ 44 հոգի թաղուեցան աւերակներուն տակ. վիրաւորներուն թիւն է՝ 88։ Այս նոյն շրջանին մէջ, 1957 Մայիս 29ին էֆ էլ էնի պատկանող «պատժիչ ջոկատ» մը 300 գիւղացիներ հրացանազարկ ըրած էր։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը կը շարունակէ շրջապտոյտը Ինտոնեզիայի մէջ։ Խրուշչեւ Պանտոնկի մէջ կրկնած է նոյն յանկերգը։ «Գաղթատիրութեան դարաշրջանը վերջ գտած է։ Ատենն է զայն դագաղի մը մէջ դնելու եւ զայն թաղելու։ Խ. Միութիւնը պատրաստ է նիւթապէս օգնելու ձեզ» իր խօսքի շարունակութեան՝ աւելցուցած է «գիտութեան մարզէն ներս՝ առաջինն ենք, իսկ տնտեսութեան մէջ՝ երկրորդը։ Մեր նպատակն է գլել — անցնիլ՝ Մ. Նահանգները»։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ մեկնեցաւ Լատին Ամերիկա։ Պիտի այցելէ Արժանթին, Պրազիլ, Չիլի, Մեքսիկա, Փարակուա, Փերու եւ Ուրուկուա։ Միջազգային քաղաքական դէմքերը, մեծ նշանակութիւն կու տան Նախագահին Լատին Ամերիկա այցելութեան։

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ վերստին վստահութիւն յայտնեց Ամերիկայի զինուորական ուժին վրայ, ու այս առթիւ յայտարարեց թէ «ազատ աշխարհի պաշտպանման գլխաւոր խարիսխն է ան»։ Այս առթիւ Նախագահը շեշտած է թէ ամերիկեան բանակին միակ նպատակն է «խաղաղութեան պաշտպանումը»։

ՓԱՐԱԿՈՒԱ սնանկութեան դուռը հասած է։ Արդարեւ հինգ միլիոն տոլարի արժողութեամբ վարկեր «անվճար» մնացած են։ Մ. Նահանգներէն 44 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը ուզած են։

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն թէ իտալական կառավարութիւնը ներքին տագնապ մը կ'անցընէ։ Շատեր հաւանական կը գտնեն Սեննիի գլխաւորած կառավարութեան հրաժարումը։ Տագնապին պատճառը կը նկատուին «կուսակցական հակամարտութիւնները»։

ԱՐԱԲ ազգերու վեհաժողով մը պիտի գումարուի Ռապաթի մէջ, քննելու եւ վերամշակելու համար Արաբական Լիկայի կանոնագրութիւնը։

ՔԱՄԵՐՈՒՆԻ Պամիլէքէ նահանգին մէջ, ըմբոստ խումբեր յարձակած են Տըշանք քաղաքին վրայ եւ սպաննած 62 հոգի։ Ապահովութեան ուժերը փոխադարձած են եւ սպաննած 15 ըմբոստներ։

ՇՕՓԷՆԻ ծննդեան 150ամեակին առթիւ (1810 Փետրուար 22), երաժշտագէտին բարեկամներու ընկերութիւնը այց մը կազմակերպած էր Կիրակի օր Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, ուր Շօփէնի դամբարանը վերանորոգուած է վերջերս։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Պեթհովէնի անտիպ գործերը գտնուած են, մայրաքաղաքին հին դիւաններուն մէջ։ 178 էջերէ բաղկացած տետրակ մըն է, ուր դաշնակի կըտորներէ զատ, կան նաեւ քանի մը ծանօթ գործերու նախագիծերը։

ՍԻԿԻԼԻՈՅ մէջ երեւան եկած է գողութեան, շանթաժի և սպանութեան ծաւալուն գործ մը զոր կազմակերպած էին չորս վանականներ։ Այս խումբին գլուխը կը գտնուէր 81 տարեկան Հայր Քառմելօն։ Ձերբակալուած վանականներէն մէկը՝ ըսած է ոստիկանին.— «Կը տեսնես, որդեակ, Աստուծոյ ճամբաները անսահման են»։ 5րդ մը ինքզինքը կախած է բանտին մէջ, ինչ որ թոյլ տուած է միւս չորսերուն խնդրին ամբողջ պատասխանատուութիւնը անոր վրայ ձգելու։

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՊԻԱՃՃԻ որ ձերբակալուած էր Ալժէի դէպքերուն առթիւ, ազատ արձակուեցաւ առջի օր։ 17 օր բանտարկութենէ ետք, Պիաճճի յայտարարեց.— «Պարտականութիւնս կատարած եմ, եւ պիտի շարունակեմ»։

ՀԱԼԷՊԻ Երիտասարդութիւնը երդում ըրած է «Աստուծոյ և Նասրի»առջև ազատագրելու արաբական ամէն մէկ թիզ հողամաս աշխարհակալութենէն եւ սիոնականութենէն։ Իր կարգին գնդ. Նասր Համայի մէջ յայտարարած է. «Անցած են այն ժամանակները երբ օտար մեծ պետութիւններ բարձրէն կը նայէին մեր վրայ։ Այժմ ի վիճակի ենք մեր ձայնը լըսելի դարձնելու»։

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը ձերբակալութիւններ կատարած է, երկրի զանազան կողմերը հաստատուած «կասկածելիներու» (համայնավար, թագաւորական) շրջանակներէն ներս։ Հաւաստի լուրերու համաձայն 200 հոգի ձերբակալուած են։ Վերջերս ռումբեր պայթեցնելու փորձեր կատարուած էին։ Կը կարծուի թէ անոնք համայնավարներուն գործերն են։

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ Թոքիօ մեկնեցաւ, բացումը կատարելու համար Ֆրանսական եւ Ճափոնական «տան»։ Նախարարը՝ Փարիզ կը վերադառնայ Փետրուար 29ին։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ նախագահը, Շապան — Տելմաս եւ Ֆրանսացի տասը խորհրդարանականներ Թաշքենտ մեկնած են։ Ֆրանսացի պետական մարդիկը ութ օրուան մէջ պիտի այցելեն Կեդրոնական Ասիա, Կովկաս, Ուքրանիա եւ Լենինկրատ։

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ

— Շարժանկարի ծանօթ ֆրանսացի բեմադիրը, Ժան Պէքեր, 53 տարեկան։

— Դանիայի վարչապետ՝ Հանսեն, 53 տարեկան, ընդհ. քարտուղար ընկերվարական կուսակցութեան։ Կառավարութեան պետն էր 1955էն ի վեր։

— Կոմսուհի Մոնթպաթըն՝ Անգլիոյ իշխան Ֆիլիփին մօրաքոյրը, 62 տարեկան, Պոռնէօ կղզիին՝ Ճեսըլթըն փոքրիկ գիւղին մէջ։

— Իտալիոյ նախկին վարչապետ՝ Տոլի որ նախագահն էր Տեմօ — Քրիսթիանի կուսակցութեան, 72 տարեկանին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՀԱՅՈՑ ԶԻՆԱԿԱՆ ՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՏԱՂԱՆԴԻՆ ՆՊԱՍՏԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Այս շատ շահեկան յօդուածը, զոր կ'արտատպենք «*Սով. Հայաստան*» ամսաթերթէն (Հոկտ. 1959), ցոյց կու տայ թէ Հայերը, համասփիւռ ծաղիկ, ի՛նչ փառաւոր դեր կատարած են Եգիպտոսի պատմութեան մէջ, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը.—

ՀԱՅ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ

Հայ եգիպտական կապերի պատմութիւնն ընդգրկում է հայ եւ արաբ ժողովուրդների բարեկամութեան շատ դրուագներ: Հայ ժողովուրդի այն զաւակները, որոնք դարերէ ի վեր ապրում են բարեբեր Նեղոսի հիւրընկալ հովտում, իրենց տաղանդն ու բազկի ուժը ի սպաս են դրել Եգիպտոսի վերելքին:

Բազմադարեան անցեալ ունի եգիպտահայ գաղութը:

Կան տեղեկութիւններ արաբական գրաւումից առաջ Եգիպտոսում ապրող Հայերի մասին: 640 թուականին Եգիպտոսի համար մղուած ճակատամարտում արաբ զօրավար Ամր Իպն էլ Ասիի դէմ կռուող բիւզանդական բանակի հրամանատարները Հայեր էին, Արտաւան եւ Մանուէլ: Նաեւ Վարդան էլ Արմանի անունով մի Հայ էր Ամր զօրավարի զինակիցներից մէկը, որը յետագայում կարեւոր դեր կատարեց Ֆոսթաթ քաղաքի վերակառուցման գործում: Այդ քաղաքի չուկան անուանուեց Սուկ էլ Վարդան, եւ թաղերից մէկը՝ Ռումիների թաղ, որը յատկացուեց գլխաւորապէս Յոյների եւ Հայերի բնակութեանը:

Դէպի Եգիպտոս Հայերի հոսանքն ուժգին թափ առաւ 10րդ եւ 11րդ դարերում: Միջին Ասիայ քոչուոր ցեղերի արշաւանքներից փախչելով, Սուրիայի եւ Կիլիկիայի Հայերը շարժւում էին հարաւ՝ անվտանգ կեանքի պայմաններ գտնելու: 981 թուակիր խաչքարի յայտնաբերումը Նեղոսի հովտում փաստ է, որ էլ Ազիզ Խալիֆայի իշխանութեան տարիներին (975 – 996) Եգիպտոսում գոյութիւն է ունեցել հայկական եկեղեցի, եւ հետեւաբար՝ հայկական գաղութ:

*Մատթէոս Ուռհայեցի պատմիչը վկայում է, որ իր ժամանակ, այսինքն 11րդ դարում երեսուն հազար Հայեր էին ապրում Եգիպտոսում: Գրիգոր վկայասէր կաթողիկոսը 1074 – 1075 թուականներին այցելեց Եգիպտոս եւ այդ առթիւ Ներսէս Շնորհալու հօրեղբայր Գրիգոր իշխանին Եգիպտահայերի կաթողիկոս (իմա՝ վիճակաւոր եպիսկոպոս կամ պատրիարք) ձեռնադրեց: Մատթէոս Ուռհայեցու այն հաստատումից, թէ 1085 թը-*ւին «եղաւ ազգիս Հայոց կաթողիկոս վեց, *երկու յԵգիպտոս եւ չորս յամենայն աշխարհն Հայոց», հետեւում է, որ 1075–1085 թուականներին զգալի չափով մեծացել էր եգիպտահայ գաղութը: 12րդ դարի հայազգի պատմիչ Աբու Սալհը եւ 15րդ դարի արաբ մատենագիր Մակրիզին հաստատում են, որ Հայերը Եգիպտոսում ունէին մօտաւորապէս երեսուն եւ հինգ եկեղեցիներ ու վանքեր՝ «շատ բարեկարգ, քահանաներով եւ միաբաններով»:*

Այդ եկեղեցիների եւ վանքերի տեղաբաշխումից պարզւում է, որ հնում Եգիպտահայերը մեծ մասամբ բնակուել են Գահիրէում եւ նրա արուարձաններում: Պատմելով 11րդ դարի վերջերին կատարուած Գահիրէի վերակառուցման աշխատանքների մասին, արաբ պատմիչներն այդ քաղաքում չէնք կառուցելու արտօնութիւն ունեցողների շարքում երրորդը, Ասքարիներից եւ Մեվլեվիներից անմիջապէս յետոյ, յիշատակում են Հայերին: Ըստ Մակրիզիի՝ 12րդ դարում Գահիրէի հայաբնակ չորս թաղերից միայն մէկում՝ Հարթ Զիւէյլում ապրում էին եօթը հազար Հայեր: Գահիրէի մերձակայքից մի ժամ հեռաւորութեան վրայ գտնւում էր էլ Պեսիթին կամ Այգեստան հայաբնակ գիւղը: 12րդ դարում Գահիրէի մերձակայ Դուրա գիւղում երկու եւ Շինուրայում եօթը հայկական եկեղեցիների գոյութիւնը հաստատում է, որ բաւական ստուար թուով Հայեր ապրել են այդ վայրերում:

Եգիպտոսում Հայերը վայելում էին կրօնական մշակութային լայն ազատութիւններ: Մատթէոս Ուռհայեցին պատմում է, որ Գրիգոր Վկայասէր կաթողիկոսը «բազում փառք եւ մեծութիւն ընկալաւ... ի թագաւորէն Եգիպտոսի»: Ըստ նոյն պատմիչի՝ շատերն «առնէին ձեռնադրութիւնս եւ օծէին եպիսկոպոսունս... եւ ի նոցանէ օրհնէին քահանայս, եւ լինէր պատարագ եւ մկրտութիւն եւ պսակ կուսանաց»: Բացի այդ՝ 11րդ դարի վերջերին Հայերին է փոխանցւում Ասիութի նահանգում Ղպտիների Սպիտակ վանքը (Դէյր էլ Աբիադ), որի աւագ խորանում մինչեւ օրս էլ պահպանուել են Հայերէն երեք արձանագրութիւններ: Նկարիչ եւ գրիչ Թէոդորոսը, «ի զաւառէն Քեսնոյ», որ զարդանկարել է այդ վանքը, գոհաբանական մաղթանք է անում «... Հայոցս որք իմքս ի ծառայութեան յԵգիպտոսի ...»:

Ոչ իսլամ տարրերի նկատմամբ Ֆաթըմայեանների որդեգրած ազատախոհ ու բարեացակամ քաղաքականութիւնը մշակութային եւ զինուորա-քաղաքական գործունէութեան լայն ասպարէզ էր բացել Նեղոսի հովտում արմատ արձակած Հայերի առաջ:

Ժամանակակից արաբ պատմաբան Ֆիլիպ Հիտտին հայազգի երկու վէզիրների ժամանակ Եգիպտոսի մշակութային առաջընթացը համեմատում է փարաւոնների ղարաշըրջանում արձանագրուած նըւաճումների հետ: Իրօք, մեծ է եղել հայ արուեստագէտների դերը արաբական զարդանկարչութեան եւ ճարտարապետութեան զարգացման մէջ 10 – 12րդ դարերում: Անանուն հայ վարպետների ձեռակերտներն են Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիայի մի շարք հոյակապ մզկիթները, որոնք կանգուն են մնում մինչեւ օրս: Ըստ Մակրիզիի՝ Գահիրէի պարսպի երեք գլխաւոր դռները, Բապ էլ Նասըր, Բապ էլ Ֆութուհ եւ Բապ էլ Զուեյլա, կառուցել են Եդեսիացի երեք եղբայրներ, որոնք հաւանօրէն Հայեր էին:

Սակայն հայ շինարարների արաբական ճարտարապետութեան մատուցած խոշորագոյն ծառայութիւնը, անկասկած, քարի յաղթանակն է սովորական դարձած աղիւսի գործածութեան հանդէպ: 1125 թուականին Գահիրէում կառուցուած էլ Ակմարի նշանաւոր մզկիթը, որի քարաշէն առաջամասը հայ վարպետների գործըն է, իրաւացիօրէն համարւում է արաբական ճարտարապետութեան կոթողներից մէկը: Ժամանակով աւելի ուշ հայ նկարիչների գործեր են Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիայի հնամեայ բնակարանների պատերի վրայ անվթար պահպանուած մի շարք զարդանկարներ եւ խճանկարներ:

Կասթոն Վիէթ պատմաբանը 1070–1163 թուականներն անուանում է Եգիպտոսի պատմութեան հայկական շրջան: Տեղեկութիւններ կան այդ ժամանակաշրջանում Եգիպտոսի ծառայութեան կոչուած հայազգի զինուորականների եւ քաղաքական անձանց մասին, որոնք, ըստ արեւելագէտ Քաթրըմերի, որոշ ժամանակով յապաղեցրին Ֆաթըմայեան տոհմին անկումը:

1070 – 1094 թուականներին Եգիպտոսի վէզիրի պաշտօն է վարել Պատր էլ Կամալին, որի մասին 13րդ դարի պատմիչ Իպն Խալլիկանը գրում է. — «Հայազգի էլ Կամալին հմուտ, կորովի, հաստատակամ, հազուագիւտ մի մարդ էր, որի վէզիր նշանակումով իշխանութեան վարկը բարձրացաւ եւ պետական վարչութիւնը բարեկարգուեց»: 1094 – 1121 թուականներին նոյն պաշտօնում Եգիպտոս ծառայել է էլ Կամալիի որդին՝ էլ Աֆտալը: 1154 – 1161 թուականներին Եգիպտոսի վէզիրն էր Թալայը Պին Ռուզզիկը, որի մասին նոյնպէս դրուատանքով է խօսում Իպն Խալլիկանը.— «Բարձր արժանիքների տէր, առատաձեռն, գիւրայադորդ եւ գիտնականների համակրող մի մարդ էր: Համբաւը հասել էր մինչեւ Դամասկոս, Հոմս, Մուսուլ, Պաղտատ»: Դրանցից բացի, պատմութիւնը յիշատակում է հայազգի վէզիրներ Եանիսին (1132–1134), Պեհրամ էլ Արմանիին (Վահրամ Պահլաւունի, 1135 – 1137), Իպն Ռուզզիկ Ադիլին (1161 – 1163), ինչպէս նաեւ բարձրաստիճան զինուորականներ Նասիրին (Վասակի Պասիլին (Վասիլ), Զարդանին (Շահան) եւ էլի շատ ուրիշների, որոնք աչքի են ընկել եգիպտական բանակում:

Պակաս կարեւորութիւն չէին ներկայացնում չարքային հայ զինուորները եգիպտական բանակում: Ըստ Մակրիզիի 1070–1094 Գահիրէի բանակի զինուորների մեծ մասը Հայեր էին: Ֆաթըմայեան տոհմի անկման ժամանակաշրջանում եգիպտական բանակում հաշւում էին քսան հազար ձիաւոր եւ 30.000 հետեւակ, գլխաւորապէս «սեւամորթ գերիներ, եգիպտացի էմիրներ, Պետուիններ, Հայեր եւ ուրիշ տարրեր ...»: Մակրիզիի յիշատակութեան այդ կարգից կարող ենք մակաբերել, որ Հայերը թուական տեսակէտից չորրորդ տեղն էին գրաւում եգիպտական բանակում: Մի շարք ուրիշ պատմիչներ եգիպտական բանակում ծառայող հայ զինուորների թիւը համարում էին եօթը հազար: Աբու Շամաթ պատմիչ գրուատում է հայ զինուորների հաւատարմութիւնն ու քաջութիւնը: Մակրիզին պատմում է, թէ ինչպէս 1171 թուին Սուլթան Սալահէտտինի զօրքերը Գահիրէում հանդիպեցին Ֆաթըմայեանների պալատը պաշտպանող հայկական գնդի հերոսական դիմադրութեանը:

Հ. ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԽՈՐԱՄԱՆԿ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ո՞ՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆ ԱՊԱԶԻՆՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Ամերիկեան պարբերաթերթ «Ռիտըրս Տայճըսթ»ի զինուորական [...] բատու եւ օդային բանակի խորհրդատու Ֆրանսիս Վիվիըն Տրէյք, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ վարչապետ Խրուշչեւի ՄԱԿի առջեւ ըրած շռնդալից առաջարկին վրայ:

Ընդունիլ ընդհանուր եւ ամբողջական ապազինումը, փճացնել բոլոր պատերազմական նաւերը, զինուորական օդանաւերը, հրասայլերը, թնդանօթները, ռազմական մեքենաներն ու հնարքները կամ այժմ գոյութիւն ունեցող հիւլէական ռումբերը եւ թողուլ որ իւրաքանչիւր երկրի մէջ պահուի միայն ներքին ուժ մը՝ զինուած ոստիկանական հրացաններով: Այս էր Խրուշչեւի ըրած ապշեցուցիչ առաջարկը, Ամերիկա իր այցելութեան առթիւ ՄԱԿի առջեւ խօսած իր շռնթալից ճառին մէջ: Խ. Միութեան վարչապետը հրաւիրեց աշխարհի բոլոր երկիրները որ, միջազգային հսկողութեամբ փճացնեն իրենց զէնքերը, առանց սակայն սահմանելու այդ հսկողութիւնը: Այդ ծրագիրը, յայտարարեց Խրուշչեւ, թոյլ պիտի տայ որ տարեկան հարիւր միլիառ տոլարի խնայողութիւն մը ըլլայ եւ հարիւր միլիոն մարդ ազատ արձակուին, որոնք պիտի կարենան այսուհետեւ խաղաղ ձեռնարկներու նուիրուիլ:

Կարելի՞ է լուրջ նկատել Խրուշչեւի կա-

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Եւ չկարողանալով իր ցոլթկացող յուզումը զսպել, խնամակալ կայսրուհին արագօրէն հեռացաւ, ահռելի մտատանջութեան մատնելով իր սիրական մարեշալը:

Հետեւեալ առտու, Գերագոյն Խորհուրդի նիստին, խնամակալ կայսրուհին ժողովականներուն յայտնեցին թէ՝, Մեծ Խորհրդական մարեշալ Եոնկ Լուն հեռացուած էր իր պաշտօնէն եւ թէ այս վերջինը զատապարտուած էր աքսորի, ուր իրեն արգիլուած էր նոյնիսկ անձնասպանութեամբ վերջ տալ իր կեանքին:

Իր այս նոր կարգադրութեան շարժառիթին մասին Ցեօ Հի որեւէ բացատրութիւն չտուաւ, եւ սակայն ժողովականները տեղեկացած ըլլալով արդէն նախընթաց օրուան դայթակղութեան, ամէն բան հասկցան:

Երբ նիստը վերջացաւ, Ցեօ Հի դիմեց ուղղակի Արեւելեան Պալատը եւ ուղղուեցաւ դէպի նախկին կայսրուհիին՝ Ցեօ Նկանի առանձնասենեակը:

— Շատ ներողամիտ գտնուեցայ քեզի հանդէպ, յայտարարեց խնամակալ կայսրուհին, շատ ներողամիտ եւ շատ թոյլ, երբ դուն պատճառ դարձար իմ սիրեցեալ Հերքինապետիս՝ Նկան Թէ Հայի մահուան: Պէտք էր որ այն ատեն քեզ գըլխատել տայի, այդպէսով հիմա պիտի չկրնայիր այս վերջին թակարդը լարել Մեծ Խորհրդականիս՝ Եոնկ Լուի դէմ: Եւ սակայն, այս վերջին արարքը շատ սուղի պիտի նստի քեզի...

— Կը մոռնաք թէ որո՞ւ հետ կը խօսիք, համարձակեցաւ ըսել Ցեօ Նկան, որ կը խորհէր թէ ինչպէս որ ալ ըլլար, իրեն համար ամէն բան կորսուած էր եւ կ'ուզէր լաւագոյնս լուծել իր վրէժը Ցեօ Հիէն, որ զինքը դրեթէ արգելափակած էր Արեւելեան Պալատին մէջ ու ենթարկած ընդհանուր արհամարհանքի:

Եւ ըմբոստացման ու ընդվզումի գերագոյն թափով մը, շարունակեց.

— Կը մոռնաք որ կայսրուհի – կողակիցի իմ հանգամանքովս ես կը գտնուիմ գերագոյն աստիճանի մը վրայ քան դուք ձեր պարզ կայսերական հարճի հանգամանքով: Դուք, կայսրուհի Ցեօ Հի պարզապէս հասարակ արկածախնդիր մըն էք որ բռնագրաւած էք Երկնային Կայսրութեան գահը: Եւ ինչ որ ալ ընէք, ինչ որ ալ մտածէք, վստահ եղէք թէ ես մինակ չեմ եւ ունիմ ինծի համախոհներ որոնք ինծի պէս կը խորհին...

— Թշուառ Բղէզ, թշուառական յիմար, պիտի ջախջախեմ քեզ, հակադարձեց Ցեօ Հի: Օրերը համրուած են, կրնաս պատրաստուիլ մահուան...

Արագ շարժումով մը, հեզահամբոյր ու բարի Ցեօ Նկան բռնեց խնամակալ կայսրուհիին ձեռքը եւ զայն խածաւ անագորոյն կերպով:

Այս եղաւ իր ամբողջ պատասխանը:

Քանի մը օր ետք, անծանօթ ցաւ մը — յար եւ նման այն ցաւին որ առած ու տարած էր կայսրուհիին՝ Հա Լու Թօն, Իունկ Զէ կայսեր այրին — անկողին գամեց Ցեօ Նկանը: Խեղճ կինը կանչեց իր քարտուղարը եւ պատրաստել տուաւ իր կտակը, ուր կ'ըսէր.

«Հակառակ իմ առողջ կազմիս եւ հակառակ խոր ծերութեան մը հասնելու իմ յոյսիս, անծանօթ ցաւ մը պատած է զիս եւ կը զգամ թէ վախճանս մօտ է: Գիշերը կը յառաջանայ եւ ամէն յոյս կորած է ինծի համար: Միայն մէկ բան կը պահանջեմ: Կը փափաքիմ որ իմ մահէս ետք, աւանդական 27 ամսուան սուգը փոխուի 27 օրուան, որպէսզի ինչպէս իմ կեանքս, մահս ալ իբր օրինակ ծառայէ համեստութեան եւ ժուժկալութեան...»:

Յաջորդ օրը, նախկին կայսրուհին, հեզահամբոյր ու բարի Ցեօ Նկանը աւանդեց իր հոգին...

×

Խնամակալ կայսրուհի Ցեօ Հիի կողմէ նշանակուած կայսրը՝ Քուանկ Սին հասած էր իր չափահասութեան տարիքին:

Կայսրուհին, որ թեւակոխած էր արդէն 54 տարեկանը եւ սակայն պահած էր երիտասարդական թարմութիւն մը, [...] բոլորեց լքել իշխանութիւնը, քաշուիլ [...] մէն գործէ եւ ընդարձակածաւալ կայսրութեան ղեկը ամբողջութեամբ յանձնել երիտասարդ կայսեր:

Արդարեւ, Ցեօ Հի, առանձնացաւ [...] մառնային Պալատին մէջ, մեծամեծ գումարներ ծախսելով. Նորոգութիւններ ձեռնարկեց եւ իրեն համար ստեղծեց նոր կեանք մը:

Հակառակ իր յիսնամեայ տարիքին, մէջ սակայն մարած չէր ապրելու եւ [...] տալից կեանք մը վարելու բոցը:

Իր առանձնութեան մէջ, յետագայ [...] մտածումով մը, կը վերյիշէր իր անցեալը եւ սարսուռ մը կը պատէր իր բովանդակ էութիւնը երբ կ'երեւակայէր գերեզմանի կրնդխառնումի այն տարփալից ու [...] տագին պահերը զորս անցուցած էր [...] սիրեցեալ եւ յաւէտ անմոռանալի [...] Լուի բազուկներուն մէջ:

Օր մը, երբ տարուած էր անցեալի [...] յուշերով, կանչեց իր հաւատարիմ ներքինապետը՝ Լի Լիէն Ին եւ անոր [...] ջին հրաման մը փսփսաց:

Երբ ներքինապետը մեկնեցաւ, Ցեօ [...] երկարեցաւ իր բազմոցին վրայ, կռնակի վրայ, աչքերը առաստաղին: Ձեռքը [...] կարեց հաշիշի ծխամորճին եւ անոր [...] րէն քաշեց զայն ու ծուխը արտաշնչեց [...]

(21 Շար.)

…ը, որ չառնըւ համար ճարտասանական ձեւ մըն է համոզելու միամիտները՝ Թուրքիոյ ազնիւ նպատակներուն մասին: Ամերիկեան եւ բրիտանական կառավարութիւնները, ինչպէս ՄԱԿի պատկանող գլխաւոր երկիրները շատ մեծ կարեւորութիւն տուին այդ կոչին : Բայց ամբողջական ապազինումը կրնայ այնպիսի հետեւանքներ ունենալ մեր անհատական գոյութեան վերաբերեալ, որ մեզի կ'իյնայ դառնալ թէ ինչ պէտք է պատասխանել այս առաջարկին: Ամէն մարդ գիտէ թէ որեւէ ճշմարիտ առիթ պէտք չէ փախցնել, տեւական խաղաղութիւն մը հաստատելու համար :

Ամերիկայի զինուորական բարձրագոյն հեղինակութեանց հետ խորհրդակցեցանք, գիտնալու համար թէ կատարեալ ապազինումի մը իրական հետեւանքները ինչ կրնան ըլլալ: Ըստ իրենց, նկատի առնուելիք գլխաւոր կէտերն են .—

Ի՞նչ պէտք է ջնջել .— Խորհրդային առաջարկը ամէնէն աւելի հիւլէական զէնքերու լքումին կը ձգտի: Բայց այս միտքը ռուսական նախաձեռնութիւն մը չէ : Ամերիկացիներն իրենք իսկ առաջիններն եղան 1946ին, Պարուքի ծրագիրով առաջարկելու, որ բոլոր հիւլէական ռումբերը եւ անոնց արտադրական միջոցները յանձնուին (Ամերիկա անոնց մենաշնորհը ունէր այն ատեն) միջազգային կազմակերպութեան մը, որպէսզի գոյութիւն ունեցող պահեստները փոխակերպէ ի նպաստ խաղաղ օգտագործման, արգիլէ կորիզային զէնքերու շինութիւնը եւ պատիժներ սահմանէ անսաստողներուն :

Ամերիկեան այս ծրագիրը մերժուեցաւ Ռուսերուն կողմէ, որոնք չուզեցին հրաժարիլ իրենց արգելումի իրաւունքէն՝ պատիժներ սահմանելու պարագային :

Այս պատճառով ծրագիրը ձախողեցաւ: Մ. Նահանգները հիւլէական զէնքերու մրցումի մը հեռանկարին առջեւ որ անկարելի պիտի ըլլար կեցնել, ստիպուեցան լրիւ հետապնդել հիւլէական զինագործութեան իրենց ծրագիրները: Ասկէ առաջ եկաւ Ամերիկայի ազգ. պաշտպանութեան ձեւափոխումը, որուն հետեւանքները կը տեսնենք այսօր: Իր «տարհամողումի» ուժը գրեթէ ամբողջովին հիմնուած է հիւլէական զէնքերու վրայ եւ անոնց ծախքերուն հասնելու համար, մեծ մասամբ զոհած է իր կարելիութիւնները, «պայմանադրական» եւ ոչ-հիւլէական զէնքերու շինութեան մարզին մէջ :

Այս նոր զէնքերուն գոյութիւնը արեւմտեաններու մօտ, արգելք եղած է նոր աշխարհամարտի մը մինչեւ այժմ: Չըրչիլ չէ՞ր որ յայտարարեց թէ՝ առանց ամերիկեան ռազմական օդանաւերուն, Եւրոպան շատոնց գրաւուած կ'ըլլար համայնավար բանակներէն: Հրաժարիլ թումբ բարձրացնելէ բիրտ ուժին դէմ, կրնայ շատ ծանր որոշում մը ըլլալ, որ մինչեւ իսկ աղէտի մը պատճառ դառնայ :

Ըստ խորհրդային ծրագրին, պէտք է փճացնել ամերիկեան ամէն կարգի օդանաւերը (ռազմական, պաշտպանողական, ռմբաձիգ, զինուորական փոխադրութեան յատուկ եւայլն), ընկղմել բոլոր մարտանաւերը կամ ծախել որպէս հին երկաթ, ինչպէս եւ հսկայ օդանաւատար նաւերը իրենց հիւլէական օդանաւերով, յածանաւերը, թորփիլանաւերը իրենց հիւլէական հեռաթիռներով, դասական կամ հիւլէական ընդծովեաները : Մէկ խօսքով, ամերիկեան արդի բանակը որ հիւլէական զինական կազմ ունի, ասկէ հրաժարելով պէտք է վերածուէր ոստիկանական կազմակերպութեան մը, զինուած պարզապէս հրացաններով եւ ատրճանակներով: Անշուշտ քանակով շատ վար պիտի մնայ համայնավար ցամաքային ուժերէն եւ ի չգոյէ փոխադրութեան միջոցներու, ամերիկեան զօրքը անշարժութեան պիտի մատնուի երկրին վրայ: «Անջրպետին» ծրագիրն իսկ պէտք էր ջնջուէր, բացի գիտական հետազօտութեանց մարզէն :

Մէկ խօսքով, Մ. Նահանգները զրկուած պիտի ըլլան ամէն միջոցէ, դէմ դնելու համար հաւանական յարձակման մը :

Ամբողջական ապազինումի մը գործադրութիւնը կարելի պիտի ըլլա՞յ դրական կերպով հսկել: Հոդ է բոլոր խնդրին հանգոյցը եւ խորհրդային առաջարկը անորոշ է՝ այդ կէտին վրայ: Քննիչ մարմիններ կը նախատեսէ ամէն երկիրներու մէջ, բայց ոչ մէկ կերպով չի ճշդեր թէ ինչ ձեւով պէտք է վարուիլ խարդախներուն հետ: Ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ բռնաբարումները արգիլել :

Համեմատաբար դիւրին է հակակշռել նաւային եւ օդային ուժերու փճացումը, հսկել ցամաքային զէնքերու եւ անոնց արտադրութեան միջոցներուն վրայ : Բայց ի՞նչպէս ապահով ըլլալ որ գոյութիւն ունեցող զէնքերը, գաղտնի կերպով չեն պահուած ապահով վայրեր, փճացումը սկսելէ առաջ իսկ :

Հաւանականութիւն կա՞յ որ բոլոր զինուորական իշխանութիւնները, առանց բացառութեան, կարենան դիմադրել՝ ի հարկին պարզ օդանաւերով փոխադրելի, քանի մը երկվեցեակ մեծ ռումբ մէկ կողմ դնելու փորձութեան :

Որպէսզի քննութիւնը եւ հակակշիռը բացարձակ ըլլան, պէտք չէ որ որեւէ թաքստոց — քարայր, խորոչ, անտառածածուկ մնայ քննիչներէն, եւ ասիկա ոչ միայն Մ. Նահանգներու ընդարձակ տարածութեան վրայ, Քանատայի, Ռուսաստանի եւ Չինաստանի մէջ, այլ եւ աշխարհի ամէն կողմը:

Ասկէ զատ հիւլէական ռումբ շինելու արուեստը այժմ բաւական յայտնի է: Ի՞նչպէս արգիլել փոքր երկիրներուն, գուցէ Ծայրագոյն Արեւելքի մէկ անկիւնը կորսուած, ռումբի շինութեան չգործածեն խաղաղ նպատակներու վերապահուած նախանիւթեր :

Անհրաժեշտ հակակշիռը ամբողջ աշխարհի մէջ կատարելու համար, ոչ թէ տասնեակ այլ հարիւր հազարներով ՄԱԿի քննիչներ պէտք պիտի ըլլան: Մեծ ծախքերու պիտի կարօտէր նման ձեռնարկ մը եւ շատ վտանգաւոր է վստահիլ մարդոց, որոնցմէ ոմանք կրնան փորձուիլ աչք գոցել շահամոլութեան, անհատական փառասիրութեան կամ ազգային մոլեռանդութեան պատճառներով :

Կատարելապէս զինուած ոստիկանութեան մը ստեղծումը, որ իրաւասութիւնն ունենայ միջամտելու առանց որ համայնավարներ կամ ուրիշ ոչ ոք արգելք կարենայ ըլլալ անոր գործունէութեան, գուցէ միջոց մը ըլլայ ձախողեցնելու դաւաճան արարքները: Բայց քանի՞ երկիրներ տրամադիր պիտի ըլլային հրաժարիլ իրենց գերիշխանութենէն՝ ի նպաստ նման բանակի մը :

Խ. Միութիւնը, առանց երկդիմութեան յայտարարած է արդէն թէ՝ ինչ կը վերաբերի իրեն՝ չի կրնար ընդունիլ նման պայման մը: Ի չգոյէ հակակշռի այդ գլխաւոր պայմանին, աշխարհ զրկուած յարձակում մը կանխելու կամ պատժելու որեւէ միջոցէ, ուրիշ ապաւէն պիտի չունենայ եթէ ոչ վստահիլ համայնավար կառավարութեանց բարոյական յանձնառութեանց :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ԷՐԻՔ ԺԴ."

Անցեալները, անդրադարձած էինք Ֆրանսական թատրոնի ներկայի տագնապին մասին, եւ բոլոր յոռի իրականութեանց կարգին, գտեղած էինք լուսաւոր գիծ մը՝ Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը, որ իրաւամբ փայլուն գործունէութեամբ կը մրցի Քոմէտի Ֆրանսէզին հետ :

Ազգային Ժողովրդական Թատրոնին վարիչը՝ Ժան Վիլար հետզհետէ կը դառնայ Ֆրանսական թատրոնի առաջաւոր դէմքերէն մին :

Իր բեմին վրայ (Փալէ տը Շայօ) Վիլար հետզհետէ կը փոխադրէ օտար գրականութենէն ընտրեալ կտորներ :

Ատոնցմէ մէկն է Շուէտացի մեծանուն թատերագիր Օկիւսթ Սթրինտպէրկի պատմական մէկ թատերակը՝ «Էրիք ԺԴ.», որ կը ներկայացնէ եղերական դրուագ մը Շուէտի ազգային պատմութենէն :

Էրիք ԺԴ. զաւակն էր Շուէտի թագաւոր Կիւսթավ Վասայի, որուն յաջորդեց 1560 թուականին :

Իր գահակալութեան սկզբնական շրջանին, Էրիք ԺԴ. պաշտպանը հանդիսացաւ գեղեցիկ դպրութեանց եւ արուեստներու, ծաղկեցուց իր երկրին վաճառականութիւնը, ընդարձակեց նաւարկութիւնը եւ ամէն կերպով ուզեց սատար հանդիսանալ իր երկրին վերելքին :

Եւ սակայն, իր դրանիկներէն մին, Փերսոն, հասարակ խաւէն դուրս եկած արկածախնդիր մը, հետզհետէ սկսաւ տխուր ազդեցութիւն մը ունենալ վեհապետին վրայ, որ տակաւ ինկաւ դատարկապորտին բացարձակ տիրապետութեան տակ, դառնալով անոր քմահաճոյքին առարկան :

Այդ տխուր ու վատթար ազդեցութեան շնորհիւ, չինող ու չէնցընող վեհապետը հետզհետէ գործեց վայրագ ու ոճրային արարքներ, այնպէս որ ի վերջոյ զինքը գահընկէց ընելով, աւագանին գահ բարձրացուց անկեալ թագաւորին կաթնեղբայրը Ցովհաննէս, իսկ ինքը՝ Էրիք մահացաւ բանտի մը խորը, հաւանաբար թունաւորուած :

Շուէտի պատմութեան այս ցաւագին դրուագը Օկիւսթ Սթրինտպէրկի ներշնչած է Շիլլէրեան ոճով կառուցուած այս ողբերգութիւնը :

Սթրինտպէրկ պատմական իրողութիւնները առնելով իբրեւ պաստառ, անոնց վրայ յաջողած է վերապրեցնել հոգիներ, որոնք անցեալի խոր մթութիւններէն դուրս գալով, կը սկսին վերստին կեանք ու մարմին առնել այդ պաստառին վրայ:

Շուէտացի թատերագիրին ոճը զուսպ է, սեղմ, իսկ իր տիպարներուն խօսակցութիւնները իրենց սեղմ ու զուսպ շրջանակին մէջ, եզակի կերպով ճոխ են, գունեղ եւ գրաւիչ :

Բեմադիրը՝ Ժան Վիլար մեծ արուեստով մը յաջողած է Ֆրանսական թատերասէր ժողովուրդին սիրելի դարձնել Շուէտի ազգային պատմութիւնը, որուն այնքան ալ ծանօթ չէ եղած ան ցարդ :

Ըսած էի անցեալ անգամ թէ, Ազգային Ժողովրդական Թատրոնի անձնակազմի կարեւոր անդամներէն Ժերար Ֆիլիփի մահուամբ բացուած պակասը լրացնելու մտօք, Ժան Վիլար ապահոված էր մասնակցութիւնը ծանօթ դերասան Տանիէլ Ժըլէնի :

Էրիքի դերը ստանձնած էր Տանիէլ Ժըլէն: Իր այս նոր տիպարով, համակրելի արուեստագէտը յաջողեցաւ բեմական նոր յաղթանակ մը եւս արձանագրել: Անիկա իր դերին բազմակողմանի երեսները դարձուց յստակ ու հասկնալի: Որքան յուզիչ նոյնքան եւ զարշելի, որքան անհամարձակ ու ամչկոտ, այնքան եւ աւելի յանդուգն, ըմբոստ, զայրացկոտ եւ նոյնիսկ ոճրային էր իր մեկնաբանութիւնը:

Իր կողքին, Ժան Վիլարի ուրիշ մէկ ձեռնասունը՝ Ժան Թօփար, արժանավայել խաղ մը ունեցաւ Փերսոնի տիպարին մէջ:

Յիշատակութեան արժանի է նաեւ երիտասարդ դերասանուհի Քրիսթիան Մենազոլլին, որ թէեւ անհամարձակ ու տատամսոտ, եւ սակայն քաջարի ճակատում մը ունեցաւ Շուէտի թագուհիի իր դերին հետ :

Ա. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Սոֆի, մեքենական շարժմամբ մը, բռնեց երիտասարդին թեւը «ո՞հ, ո՞հ»մը ընելով՝ Անցան: Մարդը չշարժեցաւ տեղէն, բայց զոյգին հետեւեցաւ պիշ ու ահաբեկ նայուածքովը :

— Մակոյկ նստինք, մակոյկ, մըմնջեց աղջիկը պաղատական ու սարսափահար ձայնով մը:

— Բայց ո՞վ էր այս մարդը, հարցուց տղեկը ետին դառնալով եւ մարդուն նայելով, որուն յիմար ու կատաղի սեւեռումը նորէն դողացուց զինքը: Ի՞նչ գէշ նայուածք է. ո՞վ էր, ճանչցա՞ր, Սոֆի

— Չէ, չէ, չճանչցայ... բայց երթանք, մակոյկ երթանք, կ'աղաչեմ :

Արդէն մակոյկին հասած էին. մէջը նստեցան ու ճամբայ ելան: Սոֆի, դէմ տժգոյն եւ դողդղահար, ետին դարձաւ եզերքին ուրուականը նայելու: Ան դեռ հոն էր, խռուահեր գլուխովը, խենթ ու սարսափելի նայուածքովը, անշարժ եւ սպառնալից :

— Համբիկ, մըմնջեց աղջիկը ակռաներուն մէջէն: Ո՛հ, ինչ եղեր է, Աստուած իմ :

Եւ մակոյկը՝ մթնշաղի ալ բոլորովին գորշացած ստուերներուն մէջէն սահեցաւ գնաց, մինչ դարատափին վրայ, տեսիլքը կը մնար անշարժ, իր ահաւոր աչքերուն չանթովը կարծես մինչեւ ետքը հալածելով երկու սիրահարները ...

Դ.

Տարի մը անցած էր յորմէհետէ Սոֆի եւ մայրը ձգած հեռացած էին իրենց խոնարհ տնակը՝ Մարկոս ամիրային մեծափարթամ ապարանքը փոխադրուելու համար : Այս մէկ տարուան միջոցին ահռելի փոփոխութիւններ առաջ եկած էին ձկնորս Թումիկի տան մէջ :

Հոռոփ հանըմ գիշեր ցորեկ անդադար հսկեր էր զաւկին սնարին մօտ, անոր զառանցանքները, ջղաձիգ պրկումներն ու ոստումները ջանալով ամոքել իր մայրական տաք արցունքներուն եւ գգուանքներուն տակ, վասն զի տոքթոր Մարկոսեանին տրամաթիկ պարագաներուն տակ ձգել փախչելէն ետքը, խեղճ կինը չէր համարձակած ուրիշ բժիշկներու օգնութեանը դիմել՝ զաւակը դարմանելու համար:

Իբրեւ միակ դարման՝ թաղին մէջ համբաւաւոր աղօթող Թէպլէր տուտուն, — որուն հրաշագործութիւնները մէկէ աւելի էին — կուգար ամէն իրիկուն, մթնշաղին, հիւանդին անկողնին քով ծունկի վրայ կը տոտովուէր եւ իր թուլցած կզակովը անվերջանալի աղօթքներ կը մըրթմըրթար Համբիկի գլխուն, մինչ քիչ մը հեռուն Հոռոփ հանըմ, ոտքի վրայ, ձեռքերը իրարու կցած, աչքերը դէպի երկինք. «ախ, սուրբ Աստուածամայր դուն օղորմիս»ի նման մաղթանքներ կը մըլմըլտար շարունակ :

Գիշերները, Թումիկ տուն կը դառնար, գինով, եւ գլուխը պահ մը հիւանդին սենեակէն ներս խոթելէ եւ «թօհաֆ, աս չոճուխը ի՞նչ էղաւ» մը մռմռալէն յետոյ կ'երթար կ'իյնար իր խշտիկին վրայ : Համբիկին եղբայրը, Գարագ, արդէն չհետաքրքրուեցաւ իր եղբօր հիւանդութեամբը : Մինակ, իր յաւիտենական դիտողութիւնը ըրաւ, հօրը երեսն ի վեր.

— Գալըմճիութիւնը կէ՞շ զէնաաթ էր քի դպրոց արիր, չարչի հանեցիր աս զավալըն, նաւ, նայէ ինչ էղաւ, տուն, էս նայէ պան մը կ'ըլլա՞նք կոր ...

Քիչ քիչ, գուցէ Թէպլէր տուտուին հաւաշալից ու սրտաբուխ աղօթքներուն ուժովը, Համբիկ հանդարտեցաւ. զառանցանքները դադրեցան, աչքերը բացաւ ու նայեցաւ՝ տատամ ու հիւանդ նայուածքով մը, սկսաւ ուտել մօրը տուած կերակուրները. միայն խօսելու կարողութիւնը կը պակսէր. կցկտուր, միավանկ բառեր կ'արտասանէր տխուր եւ շնչասպառ, շեշտով մը:

Երկար ատեն տեղ մը սեւեռուած կը նայէր. յետոյ կը սթափէր աչքերը թարթափելով. շատ քիչ կը պատահէր որ գիշերները քունէն ընդոստ արթննալով «պագաւ, պագաւ» բացագանչէր: Այս բացագանչութեան՝ ոչ ոք կրցած էր որեւէ մեկնութիւն տալ, ոչ Հոռոփ հանըմ, ոչ ալ իր դրացուհիները: Մինակ, աղօթող Թէպլէր տուտուն կրցած էր միսթիկ բացատրութիւն մը տալ, հեղինակօրէն.

— Քա եավրում, սատանան փորն է մըտեր, ան է ...

— Աչկը քէօռնայ, անիծած էր անդիէն դրացուհի մը:

Վերջապէս օրին մէկը ալ ոտքի ելաւ Համբիկ, կամաց կամաց պտտեցաւ պարտէզը, սեւեռաբիբ երկար կասումներով իր երբեմնի բազմաշխատ ածուներուն առջեւ, որոնց գծագրութիւնը գրեթէ բոլորովին անյայտ եղեր էր՝ անձրեւի եւ քամիի հարուածներուն տակ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Les peuples qui chantent

Ժողովրդական երգի եւ պարի փառատօն, ի նպաստ Ֆրանսայի Ուսանողական Սանաթօրիօմներուն :

Կիրակի, 13 Մարտ, ժամը 14·30ին
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Փարիզի համալսարանի տեսուչ

Գ. ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ

Նախագահութեամբ

ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ

Կը մասնակցին՝

Հայկական բաժին՝

Սօսի *պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՑԱՍՄԻԿ ՔԻԻԹՆԵՐԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Գ. ՎԱՀԷ ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ, նոր պարերով :*

Նայիրի *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԳԷԿԵԱՆԻ նոր երգերով :*

Գր. Գէոնար ՏԷՏԷՃԵԱՆ, իր նուագախումբով :

Ինչպէս նաեւ հետեւեալ երկիրներու ուսանողական եւ փօլքլօրական խումբերը՝

Իսրայէլ, Լաօս, Լեթոնիա, Լիթուանիա. Հնդկաստան, Ճափոն, Մատակասքար, Մեքսիքա, Միացեալ Նահանգներ (*Ամերիկա*), Ցունաստան, Զէքէսիա, Պրազիլիա, Վիէթնամ, Քամերուն, Քամպօճ :

Գիները՝ 400 (4 Ն. Ֆ.), 300 (3 Ն. Ֆ.), 200 (2 Ն. Ֆ.), 150 (1·50 Ն.Ֆ.):
Դիմել Սորպոնի դռնապաններուն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐՈՒ

ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այս երեքշաբթի ժամը 20·30ին Սինեմա Գաթաֆլան, 50 Գուլվար Վոլթէր: (Մէթրօ Օպէրքամփ):
Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օժանդակ Տիկնանց Միութեան կողմէ :
Կը ներկայացուի՝
ԱՌԱՋԻՆ ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԸ
եւ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՕԾՈՒՄԸ
Տոմսերու գին՝ 5 եւ 3 Ն. Ֆ.:
Տոմսերը կարելի է ապահովել նկեղեցւոյ գիւանէն եւ երեկոյթին օրը՝ սրահը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի ճաշ-խնճոյքով, Իսիի «Թըրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :
Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին :

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սեբուեգի, *Սալ Քառէի մէջ :*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին: Յետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ: Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌՈՌՄ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

քիչատակին, մահուան քառասունքին առթիւ (Մեռած՝ Մարսէյլ):
Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :
ԼԻՈՆ — 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր :
Յոյներու սրահին մէջ ժամը 20·30ին:
ՏԷՍԻՆ — 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր :
ՎԻԷՆ — 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ:
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր :
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր:
ՎԱԼԱՆՍ — 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ — 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր :
ՄԱՐՍԷՅԼ — 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :
Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Ա Զ Դ

Այս Հինգշաբթի, Վարդանանց պատմական տօնին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Տէր Գ. քհնյ. Միրճանեան: Տօնակատարութեան կը մասնակցի դպրոցի աշակերտութիւնը :
Կը հրաւիրուին տեղւոյն հասարակութիւնը :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ԳՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Գոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ:
Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :
Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատուածներ —

ԱՆՈՒՇ, ՕԹԷԼԼՕ, ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւեալ հասցէներէն. — Պետրոս Վանոյեան, 325 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն, *Սերժ Սարգիսեան,* 340 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն, *Հայգազործեան,* 15 Ռիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն, *Տօլպաշեան,* 23 Պուլ. տը Գօմոն :

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն):

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ:

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7e, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր գայլիկներէն : Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝

« ԹՌՉՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ »

կատակերգութիւն, խմբապետուհի Ներսուն կողմէ :

Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիները կը ներկայացնեն. *Հայերէն, Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը :*

ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՋԱՏՈՒԿԸ

(La Mégère Apprivoisée)

Սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ

Շաւիլի Երիտասարդաց թատերախումբին :

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն *Մուտք* 3 Ն. Ֆ. (300) *եւ* 5 Ն. Ֆ. (500)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 24 FEVRIER

1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8731 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4532

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԼՈՒԾՈՒՄ

Ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի :

Յունուար 24ին Ալժերիոյ մէջ ծագած դէպքերը վերջին ծայր ծանրակշիռ հանգամանք մը կը ներկայացնէին : Շարժման ղեկավարները բարձրաստիճան եւ ծանօթ անձնաւորութիւններ էին. Անոնց յաջողութիւնը կրնար անդարմանելի չարիքներու ծնունդ տալ :

Հանրապետութեան նախագահն ու կառավարութիւնը, իրենց կողքին ունենալով ամբողջ Ֆրանսայի ողջամիտ տարրերն ու ժողովրդավար կազմակերպութիւնները, յաջողեցան իր սաղմին մէջ խեղդել ըմբոստութիւնը, շնորհիւ ձեռք առնուած վճռական եւ խիստ միջոցներու: Չքաշուեցան պատժելէ յանցաւորները, որքան ալ բարձր ու պատասխանատու դիրքեր գրաւած ըլլային անոնք: Չխնայեցին նոյնիսկ երեսփոխաններու, որոնք սովորական ժամանակ անձեռնմխելի են, սակայն այս անգամ յանցանքի վրայ բռնուած ըլլալով, չէին կրնար օգտուիլ օրէնքին առանձնաշնորհներէն :

Շնորհիւ կտրուկ կարգադրութեանց, խաղաղութիւնը շուտով վերահաստատուեցաւ Ալժերիոյ մէջ: Իսկ մայր-երկրին մէջ ժողովուրդը իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը շարունակէ թեւ ու թիկունք կանգնիլ կառավարութեան :

Հանրապետութեան նախագահը Յունվ. 29ին անգամ մը եւս շատ պարզ, յստակ ու վճռական կերպով պարզեց կառավարութեան տեսակէտը Ալժերիոյ հարցին մասին: Արդէն Սեպտ. 16ին բիւրեղացած ձեւով ու հանդիսաւորապէս հրապարակ դրած էր իր ծրագիրը, յայտարարելով որ ինքնորոշումն էր միակ միջոցը ալժերեան խնդիրը լուծելու :

Ըմբոստ Ալժերացիներու Ազատագրութեան Ազգային Ճակատը այն ատեն անընդունելի պայմաններ առաջարկելով, բանակցութեանց ամէն դուռ փակած էր : Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն էր, որ ազատագրական շարժման վարիչները չէին կրցած ըմբռնել վայրկեանի լրջութիւնը եւ փախցուցած էին առիթը :

Չէին անդրադարձած, որ 1958 Մայիս 13ը դարձակէտ մըն էր Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին մէջ: Իշխանութեան գլուխ գալու առաջին օրէն իսկ զօրավարին առաջին մտահոգութիւնն էր նշած վերջ տալ Ալժերիոյ պատերազմին, որ անհուն զոհողութիւններ կը պարտադրէ երկրին: Պատուաւոր հաշտութիւն կ'առաջարկէր, գնահատելով յանուն գաղափարի կռուող մարդոց զոհողութեան ոգին :

Յունուար 24ի դէպքերը բացին բոլորին աչքերը: Մանաւանդ ազատագրական շարժման վարիչներուն աչքերը :

Ֆէրհաթ Աբբասի նախապատերազմեան ճառը խիստ յատկանշական էր այս տեսակէտով: Մեծ յեղաշրջում նկատելի էր Ազգային Ճակատի մտայնութեան մէջ՝ անցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր :

Երկու հիմնական մտքեր կային իր յայտարարութեան մէջ: Առաջին՝ գաղթաբնակութիւնը մեռած ըլլալով, Ալժերիա անխուսափելիօրէն մտած է անկախութեան ճամբուն մէջ. ուստի այնտեղ ապրող Եւրոպացիները այլեւս պէտք չէ յուսան, որ առաջուան պէս առանձնաշնորհեալ դիրք պիտի ունենան: Երկրորդ՝ Ալժերիան կը պատկանի Ալժերիացիներուն, ըլլան թէ Եւրոպացի, որոնք ալժերական պետութեան կողմէ պիտի նկատուին երբեւ ազատ ու հաւասար քաղաքացիներ:

Համակեցութեան սկզբունքը դրուած ըլլալով, բանակցութեանց համար բաց դուռ մը ձգուած է:

Ճամբայ կը հարթուի դէպի լուծում :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԵՒ ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

ԶՕՐԱՑՆԵԼ ԿԱՊԸ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԵՒ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Արգիլել խարհրդ. թափանցում մը

Երեք ամսուան մէջ, երկրորդ անգամն ըլլալով — առաջինը՝ Մայր Արեւելք եւ Եւրոպա, — Միացեալ Նահանգներու նախագահը ձեռք կ'առնէ ճամբորդական իր պայուսակը, այս անգամ այցելելու համար Լատին Ամերիկա : «Չորս երկիրներու եւ հինգ մայրաքաղաքներու» (Պրազիլիա երկու մայրաքաղաք ունի՝ ցնոր տնօրինութիւն) այս այցելութիւնը կարեւոր իրադարձութիւն մը պիտի ըլլայ երկու ցամաքամասերու յարաբերութեանց համար: Շփման քաղաքականութեան ջատագով՝ նախագահը կ'ուզէ ոչ միայն ամրապնդել կապը Լատին Ամերիկայի երկիրներուն հետ, այլեւ անվերապահ օժանդակութիւն ընծայել այս վերջիններուն՝ միջազգային քաղաքական կեանքին մէջ: Հակառակ տարիներու համագործակցութեան՝ «դառն տրամադրութիւններ» գոյութիւն ունին երկու ցամաքամասերուն միջեւ : Լատին Ամերիկայի ժողովուրդները դժգոհ են, առհասարակ, որ ամերիկացի պիզնըսմէնները (գործատէրերը եւ ընկերութիւնները) օր ըստ օրէ աւելի իրենց ձեռքերուն մէջ կը կեդրոնացնեն հարաւային ցամաքամասի երկիրներուն տնտեսութիւնը : Վերջերս, վեց երկիրներու (Արժանթին, Պրազիլ, Չիլի, Փարակուա, Փերու եւ Ուրուկուա) կազմած «առեւտրական ազատ գօտին» յստակ ցոյց կուտայ թէ ի՛նչ նպատակի կը հետամտին Լատին Ամերիկայի երկիրները: «Հասարակաց շուկայի» հետեւողութեամբ նախաձեռնուած տնտեսական այս կարգադրութիւնը ոչ միայն պիտի ընդլայնէ առեւտրական կապը վերոյիշեալ երկիրներուն միջեւ, այլեւ պիտի բարձրացնէ առեւտրական իրենց վարկը:

Իրերու այս կացութեանց եւ տրամադրութեանց մէջ Ամերիկայի նախագահը պիտի փորձէ հաշտեցնել վերոյիշեալ երկիրներու եւ Հիւս. Ամերիկայի տնտեսական եւ առեւտրական շահերը :

Հաշուի առնելիք երկրորդ կէտն է՝ Խ. Միութեան տնտեսական թափանցումը Լատին Ամերիկային ներս: Խորհրդային փոխ-վարչապետին՝ Ա. Միկոյեանի վերջին երկու ճամբորդութիւնները (Քուպա եւ Մեքսիկա) ցոյց տուին Խորհրդային Միութեան նպատակները: Մասնաւորապէս Քուպայի մէջ, ուր երկրին իշխանութեան գլուխն անցած է Ֆ. Քասթրօ, որ հակամերիկեան տրամադրութիւններով սնած է եւ համայնավարամէտ, Միկոյեան առեւտրական յաղթանակ մը արձանագրեց: Մ. Նահանգները կը վախնան որ Խորհրդային — Քուպա համաձայնագիրը իր անդրադարձումը ունենայ մնացեալ երկիրներու վրայ եւս :

Կը կարծուի թէ Մ. Նահանգներու նախագահը ականատես եւ ականջալուր ըլլալէ ետք Լատին Ամերիկայի ժողովուրդներու տրամադրութիւններուն՝ պիտի աշխատի այս վերջիններուն ընծայել ազգային արժէքով տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւն մը, ուրիշ խօսքով՝ անհատական եւ առեւտրական ընկերութիւններու ներմուծած վարկերուն կից՝ բանալ պետական կարեւոր վարկեր եւս:

Քաղաքական եւ ընկերային տարակարծութիւններ գրեթէ գոյութիւն չունին : Լատին Ամերիկացին անվերապահ կանգնած է ազատ աշխարհի կողքին եւ ծանօթ է խորհրդային վտանգին :

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամէն Ֆրանսացի կամ Ֆրանսաբնակ օտարական պարտի իր տարեկան եկամուտին եւ այլ տեսակ շահերու յայտարարութիւնը գրաւոր ընել եւ յանձնել՝ իր բնակութեան թաղին տուրքերու գանձիչ գրասենեակին :

Այս տարի, յայտարարութեան վերջին օր նշանակուած է Փետրուար 29: Այդ թուականէն ետք կատարուած յայտարարութիւնները, իբր յապաղեալ, ծանր տուրքերու պիտի ենթարկուին :

Յայտարարութեան յատուկ պաշտօնական հարցարանները կարելի է գտնել ամէն թաղապետարանի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱ ակադեմիա կ'ընդունուի վաղը, Հինգշաբթի: Անմահներու կաճառէն ներս իր մուտքը պիտի ողջունէ մառեշալ Ժուէն : Նոր ակադեմականը Երկուշաբթի առաւ ակադեմականի սուրը: Առիթ կ'ունենանք անդրադառնալու ճառերուն, որոնք պիտի արտասանուին Հինգշաբթի: Մինչ այդ՝ Լեւոն Թառասեան, այլ անունով Անրի Թրուայա, կը շարունակէ ինքզինք ներկայացնել իբրեւ ... Ռուս, ինչ որ նորութիւն չէ մեզի համար : Միակ նորութիւնը պիտի ըլլայ ճառը, — որքա՜ն մեզի, նոյնքան Թրուայի հայրենակիցներուն համար, — զոր պիտի արտասանէ ի փառս... Քլօտ Ֆառէրի :

ՍԱՆԽՈՒԱՆ (Փորթօ Ռիքոյի մայրաքաղաքը) հասած է նախագահ Այզընհաուըր եւ արժանացած համաժողովրդական ջերմ ընդունելութեան: Պաշտօնական խօսակցութիւններու ընթացքին, Միացեալ Նահանգներու նախագահը ի մէջ այլոց յայտարարեց թէ «իր նպատակն է ստեղծել տնտեսական համագործակցութիւն մը, բարձրացնելու համար համեստ դասակարգին ապրելակերպի մակարդակը : Մեր դարուն ամէնէն արժանավայել գործն է այս»: Այզընհաուըրի ուղեւորութեան երկրորդ հանգրուանը պիտի ըլլայ՝ Պրազիլիան :

ՔԱՄԵՐՈՒՆԻ նոր մշակուած սահմանադրութեան վաւերացման շուրջ կատարուեցաւ հանրաքուէ մը, 1.800.000 տեղացիներ պատասխանեցին «այո» կամ «ոչ»ով: Վերջին լուրերուն համաձայն 432.998 թեր եւ 339.227 դէմ արտայայտուած են: Պաշտօնական եւ վերջնական արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ մէկ քանի օրէն :

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ նախագահը, Ֆ. Ցիրանանա հրապարակեց Զօր. տը Կոլին կողմէ իրեն գրուած անձնական նամակին պարունակութիւնը. — «Կը յուսամ եւ կը մաղթեմ — կը գրէ նախագահը, — որ Մատակասքար պիտի վերագտնէ իր անկախութիւնը եւ պիտի համաձայնինք ու յաջողինք իրականութեան դարձնել մեր երկու երկիրներուն համագործակցութիւնը»:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ Ափրիկէի Հանրապետութեան մայրաքաղաքին՝ Պանկի մէջ, Հասարակածային Ափրիկէի չորս հանրապետութեանց (Չատ, Քոնկօ, Կապոն եւ Կեդր. Ափրիկէի Հանր.) վարչապետներու խորհրդաժողովը սկսաւ իր աշխատանքները: Քննութեան պիտի առնուին վերոյիշեալ երկիրներու յարաբերութիւնները Ֆրանսայի եւ Հասարակապետութեան մաս կազմող երկիրներուն հետ:

ԳՆԴ. ՆԱՍԸՐ կը շարունակէ իր կրակոտ ճառերը: Դամասկոսի մէջ յայտարարեց թէ երեք երկիրներու (Անգլիա, Ֆրանսա, Մ. Նահանգներ) ծրագիրը թաղուած է Փորթ Սայիտի մէջ: «Թոյլ պիտի չտանք, աւելցուց, որ մեզ նկատեն իրենց ազդեցութեան ենթակայ»:

"ԿԱՊՈՅՏ ԲՈՑԸ" ԿԸ ՎԱՌԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

« Կապոյտ բոցը» այն կազն է, զոր խողովակներով բերած են Կասպից ծովէն մինչեւ Հայաստան, խնայելու համար ածուխի, մազութի եւ փայտի սպառումը իբրեւ կրակ.

Ժամանակէ մը ի վեր հսկայական աշխատանքներ կը կատարուէին՝ Կասպից ծովին կազը փոխադրելու համար դէպի Վրաստան եւ Հայաստան, միաժամանակ օգտագործելու համար Ատրպէյճանի մէջ :

Այժմ, Կովկասեան երեք հանրապետութեանց հողամասերուն վրայ զետեղուած է կազամուղ մայր խողովակ մը 710 քիլոմեթր երկարութեամբ :

Երբ, Կասպից ծովին եզերքը, 5.000 մեթր խորութեան մէջ գտնուեցաւ կազի անսպառ աղբիւր մը, կազամուղ խողովակով նախ Ատրպէյճանի հողին վրայ փոխադրուեցաւ «կապոյտ բոցը» : Յետոյ այդ մայր խողովակը երկճղեցին, — մէկ ճիւղը անցաւ Կուր գետին հովիտէն ի վեր մինչեւ Վրաստանի մայրաքաղաքը, իսկ միւսը՝ դէպի Երեւան :

Թէեւ երկրորդ գիծը շատ աւելի կարճ է ... քարտէսին վրայ, բայց խողովակներու զետեղումը պահանջեց մեծ դժուարութիւններու: Արդարեւ, Հայաստանի գիծը կը բարձրանայ երբեմն լեռներու գագաթը, երբեմն կ'իջնէ խորունկ կիրճերու մէջ, շատ անգամ կտրելով անտառները : Այսպէս, այս գիծը ունեցաւ մօտ 11.000 վերելք ու վայրէջք, 108 անգամ անցաւ գետակներու եւ ջրանցքներու վրայէն, եւ աւելի քան 70 քիլոմեթր ժեռանիստ դարատափերէ :

Բնութեան տարերքին ուժերը մէկ անգամ չէր որ դիմադրեցին մարդուն : Օրինակ, Դիլիջանի մօտ, աշնանային անձրեւներու հետեւանքով փուլ եկաւ լեռը, որու վրայ այնքան մեծ աշխատանքով փորուած էր խողովակին անկողինը: Ճամբան հարկ եղաւ փոխադրել դրացի լերան վրայ :

Այժմ բոլոր այս նեղութիւնները, դժուարութիւնները եւ յուսահատեցուցիչ ճիգերը կը պատկանին անցեալին: Խողովակը, բարձրանալէ ետք մինչեւ 2500 մեթր, անցնելով լեռներու վրայէն, ի վերջոյ իջաւ Արարատեան հովիտը, հասաւ Երեւան :

Այժմ «կապոյտ բոցը» կը վառի Երեւանի մէջ, Լենինեան հրապարակին վրայ, հսկայ ձողի մը ծայրը, աւելի բարձր քան հրապարակին բոլոր շէնքերը :

«Սով. Հայաստան», 13 Փետրուարի թիւով, կը հրատարակէ պատկեր մը, որ կը ներկայացնէ ծովածաւալ բազմութեամբ միթինկ մը, գումարուած՝ Փետրուար 12ին, «Ղարադաղի կազը» Երեւան հասնելուն առթիւ, — հրապարակին կեդրոնը, երկինքն ի վեր բարձրացող ձողի մը ծայրը կը վառի «կապոյտ բոցը»: Իսկ Պուքրէշի «Նոր Կեանքը» (5 Փետրուար) կը հրատարակէ ուրիշ պատկեր մը, — կազամուղ խողովակին երկարիլը լեռնէ լեռ, Սեւանայ լիճին վրայէն, «ամպերէն վեր»:

« Սովետսկի Սոյուզ» ամսագիրը կը գրէ թէ կազամուղ այս խողովակներուն զետեղումով կարելի պիտի ըլլայ խնայել հինգ միլիոն թոն ածուխ, փայտ եւ մազութ: Շուտով «կապոյտ բոցը» կը սկսի վառիլ քառասուն քաղաքներու մէջ՝ Հայաստան, Վրաստան եւ Ատրպէյճան :

ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ Ճաւացիներ դիմաւորելու գացած են՝ Խ. Միութեան վարչապետը Սուրապայայի մէջ. Խանդավառ՝ Խրուշչեւ յայտարարեց. — «Խ. Միութեան նպատակն է գեր-հրթիռներ ուղարկել Հրատի եւ Արուսեակի ուղղութեամբ»:

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՀԱՅՈՑ ԶԻՆԱԿԱՆ ՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՏԱՂԱՆԴԻՆ ՆՊԱՍՏԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

12րդ դարի վերջերին եգիպտահայ գաղութը սկսեց կորցնել իր երբեմնի փայլը: Սուլթան Սալահէտտինը հալածանք շղթայազերծեց Հայերի դէմ, որոնք ճանաչւում էին Ֆաթիմայեան տոհմի ջերմեռանդ կողմնակիցներ: Բանակից ու պետական պաշտօններից արտաքսուելուց յետոյ էլ Հայերին ամենասերտ կապեր պահպանեցին եգիպտական ժողովրդի հետ, որը 1192 թուին ապստամբութեան դրօշ պարզեց Սուլթան Սալահէտտինի դէմ, չտոկալով հարկերի եւ տուգանքների անընդհատ ծանրացող լծին: Արեան մէջ խեղդուած այդ շարժումը, որում գործօն մասնակցութիւն են բերել նաեւ Հայերը, յոռեգոյն հետեւանքներ ունեցաւ եգիպտահայ գաղութին համար:

Սակայն, Մամլուկների ժամանակաշրջանում նոր գաղթականութիւնների յաւելումով աճեց Եգիպտահայերի թիւը, եւ զգալապէս բարելաւուեց նրանց ընկերատնտեսական վիճակը:

Եթէ ոչ նախկին փայլով, այնուամենայնիւ, 13րդ եւ 14րդ դարերում Հայերը զինուորական եւ քաղաքական գործունէութիւն են ցուցաբերել Եգիպտոսի պետական կեանքում: Մակրիզին վկայում է, թէ 1290 թուականին սուլթանական 10.000 Մամլուկներից 3.700ը Հայեր եւ Չերքեզներ էին: Վկայութիւններ կան Մուֆաքէտտին Ապուլ Ֆարակ, Թանջետտին Այտել Թաղզակ, Ֆախրէտտին Այտել Ղանի, Էմիր էլ Զէյնի եւ շատ ուրիշ հայազգի պետական պաշտօնատարների մասին:

1375 թուին Եգիպտոս գերի տարուած Հայոց Լեւոն Ե. Թագաւորի քարտուղարը՝ Յովհ. Դարդելին յիշատակում է Գահիրէում ապրող «մեծամեծներ ու պատուաւորներ», որոնք «հնուց ի վեր կը բնակէին ի Գահիրէ, եւ Սուլթանի հպատակներն էին»: Յովհ. Դարդելին պատմում է, որ երբ Հայոց կաթողիկոսը «հրամայեաց քահանայից Հայոց բնակելոց ի Գահիրէ եւ ի Հայաստան սպառնալեօք բանդրեաց զի մի աղօթեսցի ի պատարագի վասն Լեւոն Թագաւորի...», «ոմանք ի Հայոց որք բնակէին ի Գահիրէ», առարկել են այդ հրամանի դէմ: Այն իրողութիւնից, որ Եգիպտահայերի երաշխաւորութեամբ ազատ բնակութեան իրաւունք տրուեց Լեւոն Ե.ին, պարզւում է, որ Եգիպտահայերի տեսակարար կշիռը բաւական բարձր էր սուլթանների աչքում:

14րդ դարում Սկիտէում գրուած մի շարք Հայերին եւ բազմալեզու (յունարէն, ղպտերէն, արաբերէն, հայերէն) դրչագրերի առկայութիւնը վկայում է ոչ միայն Եգիպտահայ մշակութային կեանքի ծաղկման, այլեւ եգիպտական ժողովրդի բաղկացուցիչ տարրերի հետ հայ ժողովրդի ստեղծած սիրալիր կապերի մասին:

15 – 16րդ դարերում թէեւ Հայեր ապրել են Եգիպտոսում, սակայն բաւարար տեղեկութիւններ չեն հասել մեզ՝ այդ դարերի հայ – եգիպտական կապերի պատմութեան մշուշը փարատելու համար: Մակրեզին յիշատակում է Մեսրոպ անունով մի հայ եպիսկոպոս, որը 1402 թուին «բազմութեամբ ժողովրդոց» ներկայացել է Մելիք Էշրէֆ Սուլթանին: Վկայութիւններ կան 1441 – 1442 թուականներին, Գահիրէ տանող ճանապարհի վրայ, «ընդմէջ ջրմուղին եւ հողակոյտին», իրար կողքի կառուցուած երեք եկեղեցիների մասին, որոնցից մէկը պատկանում էր Հայերին:

17 – 18րդ դարերում Եգիպտահայ գաղութը սկսեց վերածաղկել: 1615 թուին Սիմէոն Լեհացին Եգիպտոսում գտել էր միայն երկու հարիւր տուն Հայեր «ամէնն ձեւալոց փախուցեալ»: Գահիրէի Դարբ էլ Կինէ թաղի Ս. Գէորգ եկեղեցու պատի վրայ զետեղուած յիշատակարանից պարզւում է, որ այդ եկեղեցին կառուցուել է 1651ին եւ «ի հիմանէ» վերանորոգուել է 1749ին: Պօլսի Իզմիրլեան պատրիարքի 1886 թուականի տեղեկագրում նշուած է, որ 1749 – 1864 թուականներին կանոնաւոր կերպով հոգեւոր սպասաւորութիւն է տեղի ունեցել այդ եկեղեցում:

19րդ դարում Հայերի նոր հոսանք ըսկըսուեց դէպի Եգիպտոս: Հարստահարուած եւ հալածուած Հայերի փրկութեան լաւտ էր Եգիպտոսը, որ կիսանկախ զօրավիճակ էր ձեռք բերել Օսմանեան կայսրութեան ատրճանական քայքայման հետեւանքով: Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիայի Հայոց գերեզմանատների 1828 – 1910 թուականների տապանաքարերի հետազօտումից երեւում է, որ այդ գաղթականները գլխաւորապէս գալիս էին Պոլսից, Կեսարիայից, Ակնից, Վանից, Տիգրանակերտից, Արաբկիրից եւ մասամբ էլ Եւդոկիայից, Սեբաստիայից, Իզմիրից, Քարտիզակից, Բաղէշից, Չմշկածագից, Մուշից, Ատանայից եւ այլ վայրերից: Այդ տապանաքարերից մէկի վրայ կան հետեւեալ տողերը. «Եկի հասի այս քաղաք ի չնչել զօդ ...»: Մի ուրիշը՝ «Տըրաբիզոնի կոտորածէն մազապուրծ եկար Ալեքսանդրիա շունչ քաշելու ազատ...»: Կեսարիայից հալածական մի ոսկերչի դամբանագիրն է՝ «Տեսեալ զարհաւիրս հայրենի տեղեաց, եթող զիւր այրին ի խոր սուգ...»:

Մինչեւ 18րդ դարի վերջերը բացառապէս Գահիրէում են ապրել Եգիպտահայերը: 19րդ դարի սկզբից հայկական գաղութներ են հանդէս գալիս նաեւ երկրի այլ շրջաններում: Սիմէօն Լեհացին վկայում է, որ 1611 թուին Աղեքսանդրիայում «կային Հռոմք, Ֆրանկք, Ֆրանք, բայց Հայք եւ ոչ»: 1762 թուին Յովհ. Թոմաճան հայ կրօնաւորը Եթովպիա ուղեւորութեան ճանապարհին Աղեքսանդրիայում Հայեր չգտնելով «իջեւանեցաւ ի Վանս Ֆրանչիսկան Բաթերայից»: Հաւանական է, որ 1800 – 1805 թուականներին Նափոլէոնի արշաւանքից յետոյ միայն Հայերն սկսել են մնայուն բնակութիւն հաստատել Աղեքսանդրիայում: Մի հայ քահանայի կազմած մարդահամարից երեւում է, որ 1864 թուականին օսմանեան, իտալական, սպանական, աւստրիական, պարսկական եւ ռուսական հպատակ 248 հայ վաճառականներ ապրում էին այդ քաղաքում: Դարի կէսերից յետոյ հայկական փոքրաթիւ գաղութներ են կազմակերպւում Զակազիկ, Ֆայում Քինի – Սուէզ, Մինիա, Ասուրթ, Կիրկա, Ասուան, Շեբլալ, Լուքսոր եւ այլ վայրերում:

19րդ դարի կէսերին Եգիպտոսն սկըսում է կամուրջ ծառայել Հեռաւոր Արեւելքի երկրների հետ ապրանքներփոխանակութեան համար: Եգիպտական վաճառականութեան արագ զարգացման շնորհիւ շեշտակի վերելք է արձանագրում նաեւ Եգիպտահայերի տնտեսական դրութիւնը: Նշանակալից երեւոյթ է, որ 1839 – 1843 թուականներին համեմատաբար կարճ ժամանակաշրջանում Եգիպտահայերը կառուցում են երկու եկեղեցիներ «արդեամբք Եգիպտոսի բարեպաշտ ժողովրդոյ ...»: Դրանցից միայն մէկը արժեցաւ 688.632 ղրուշ, որը պատկառելի մի գումար էր իր ժամանակում:

19րդ դարը նոր էջ է բացում հայ – եգիպտական մշակութային կապերի պատմութեան մէջ: 1813 թուին եգիպտական կառավարութեան ծախքերով Եւրոպա ուղարկուած 40 ուսանողներից երեքը Հայեր էին՝ Արթին Արմանի, Ստեփան Արմանի եւ Սեբաստացի Խոսրով: 1836 թուին Ֆրանսա ուղարկուած ուսանողների շարքում նոյնպէս կային երեք Հայեր՝ Արթին, Հազիզեան եւ Վարին: Ուշագրութեան արժանի երեւոյթ է այն, որ հայ ուսանողները մեծ մասամբ հետեւել են քաղաքատնտեսական գիտութիւնների եւ յետագայում ծառայել պետական կեանքում:

Հայ – եգիպտական սիրալիր կապերի արդիւնք էր նաեւ եգիպտահայ գաղութը ազգապատկան կալուածքներով օժտելու եգիպտական կառավարութեան հոգածութիւնը: 1844 թուին եգիպտական կառավարութիւնը Խտիվ Մուհամմէտ Ալիի նախաձեռնութեամբ Հայերին է նուիրաբերել 18–20 արտավար եռղամաս: Աւելի ուշ ժամանակներում յիշատակութիւն կայ երկու այլ կարեւոր նուիրաբերումների մասին, մէկը Վերին Եգիպտոսի Մինիա քաղաքի մերձակայքում մի ագարակ 6000 ֆետտան տարածութեամբ, իսկ միւսը՝ 400 ֆետտան մշակելի հող Ղարբիէի նահանգում:

Եգիպտահայերը մշտապէս բարեկամական սերտ կապեր են ունեցել եգիպտական ժողովրդի բաղկացուցիչ տարրերի՝ համակրօն Ղպտիների, Հապէշների եւ իսլամական զանգուածի հետ:

Հայ եւ ղպտի ժողովուրդները Եգիպտոսում ունեցել են դարաւոր կրօնական կապեր: Ըստ Ապու Սալհի՝ 10րդ եւ 11րդ դարերում Գահիրէի մի շարք թաղերում Հայերն ու Ղպտիները հասարակաց եկեղեցիներ էին օգտագործում: 17րդ դարում Սիմէոն Լեհացին միեւնոյն կապերն էր գտել Հայերի եւ Ղպտիների միջեւ. «Հասանք Հայոց թաղն ... կայր եկեղեցի մի Ղպտու եւ անդ դրուած էր մասուռ մի Հայոց»: Այդ կապերը Ղպտիների միջոցով անցել են նաեւ Եթովպիա, նպաստելով հայ եւ եթովպացի ժողովրդների բարեկամութեան սերտացմանը: 1855 թուին Գահիրէի Հայոց գերեզմանատունը թաղուած Բարունի եթովպացի կրօնաւորի տապանաքարի հետեւեալ տողերը «... ի Հայոց առեալ զիմ կարգ հոգեւոր», վկայում են այդ մասին:

Սակայն հայ – ղպտի, հայ – եթովպացի կապերը չեն սահմանափակւում միայն կրօնական բնագաւառում: Գահիրէի Հայոց Առաջնորդարանի արձանագրութիւններից պարզւում է, որ 1840 – 1860 թըւականներին յաճախադէպ խառն ամուսնութիւններ են տեղի ունեցել Ղպտիների, Եթովպիացիների եւ Հայերի միջեւ:

Հայ – եգիպտական կապերի առաւել ամրապնդման էր ծառայում նաեւ դարերի ընթացքում Եգիպտահայերի ձեռք բերած հմուտ արարագիտութիւնը:

Պատմական բազմահարուստ փաստեր վկայում են Հայերի եւ Եգիպտացիների դարերի փորձութիւններում ամրապնդուած բարեկամութեան մասին:

Հ. ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԽՈՐԱՄԱՆԿ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆ ԱՊԱԶԻՆՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միացեալ Նահանգները օրինապէս եւ բարոյապէս ապազինումի իրաւունք ունի՞ն: Տարօրինակ պիտի ըլլար որ ինքնիշխան ազգ մը այս հարցումը իւրացնէր, բայց աւաղ խնդիրը գոյութիւն ունենալէ չի դադրիր: Մ. Նահանգները 41 երկիրներու հետ փոխադարձ օգնութեան պաշտօնական դաշինքներ կնքած են: Ատլանտեան եւ Հ. Արեւելեան ասիական ուխտերու եւ ամերիկեան պետութեանց կազմակերպութեան սահմաններուն մէջ: Այս դաշինքներուն իւրաքանչիւրը ստորագրուած է Միացեալ Նահանգներու Նախագահին կողմէ եւ Ծերակոյտէն վաւերացուած, անոնց ամբողջութիւնը կը կազմէ պարտականութեանց բազմակողմանի ցանց մը, որ աննախընթաց է Մ. Նահանգներու պատմութեան մէջ: Այս պայմաններու տակ Միացեալ Նահանգները կրնա՞ն իրենց տուած ապահովութեանց գործադրութեան համար անհրաժեշտ զէնքերը անպէտ երկաթեղէնի վերածել:

Ենթադրենք թէ այդ երկիրներէն մէկը ըսէ. — «Համայնավարներու խօսքին ձեր ունեցած վստահութիւնը չենք բաժներ: Անոնց հետ հասարակաց սահմանագլուխ մը ունինք, եւ կրնան մէկ օրէն միւսը գրաւել մեր երկիրը: Կը պահանջենք որ բաւականաչափ զինուած ըլլաք ձեր յանձնառութիւնները կատարելու համար»: Ի՞նչ պատասխանել: Դաշնագիր մը ուրանալ, երկրի մը համար կը նշանակէ արժէքէ զուրկ դարձնել իր բոլոր միւս յանձնառութիւնները ... մէջն ըլլալով ապազինումի համաձայնութիւնն ալ: Ասիկա անըմբռնելի է:

Խորհրդային առաջարկը իրապէս կ'ապահովէ՞ տեւական խաղաղութիւն մը գիտնալու համար, երեւակայենք հրաշքներու շարքով մը մեր թուած ամէն տեսակի գործնական եւ օրինական դժուարութիւնները, հարթուած ըլլան բոլոր ազգերուն համար. ամէն կարգի զէնքեր անհետացած ըլլան բացի հրացաններէն եւ ատրճանակներէն. եւ մնանք պարզապէս դէմ դիմաց, մարդ մարդու դէմ ժողովրդավար երկիրները իրենց դէմ

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Եւ սակայն, Թմբեցուցիչին ազդեցութիւնը բաւական չեղաւ հանդարտեցնելու համար իր գերագրգռուած երեւակայութիւնը եւ ժանւանդ հեշտանքի մէջ տարուբերուող իր զգայարանքները:

Եւ սակայն, քունը չուշացաւ: Մորփէոսը առաւ զայն իր գրկին մէջ եւ Ցէօ Հի փոխադրուեցաւ երազներու աշխարհը:

Հետեւեալ օրը, ներքինապետը եկաւ.

— Կրցա՞ր յաջողիլ, հարցուց Ցէօ Հի:

— Այո, պատասխանեց հաւատարիմ Լի Լիէն Ին: Երիտասարդը հոս է ու կը սպասէ ներքնասենեակին մէջ: Գեղանի է եւ միեւնոյն ժամանակ զգայուն բանաստեղծ, որուն հաւատացուցի թէ պալատին պատուոյ տիկիններէն մին կարդացած եւ հաւնած ըլլալով իր բանաստեղծութիւնները, կը փափաքէր անձնական ծանօթութիւն ալ հաստատել իրեն հետ: Հաւատաց խօսքերուս եւ ոչ մէկ դժուարութիւն ցոյց տուաւ հետեւելու ինծի: Ճիշդ է որ երկարօրէն խօսեցայ զինք գնահատող անձին երիտասարդութեան եւ արտակարգ գեղեցկութեան մասին եւ կը խորհիմ թէ ձեզ տեսնելով յուսախաբ պիտի չըլլայ մեր երիտասարդ բանաստեղծը, վասնզի դուք, իմ օգոստափառ տիրուհիս, հաւանաբար Երկնային Կայսրութեան ամէնէն գեղեցիկ կինն էք ...

Ցէօ Հի, սրտատրոփ, անցաւ ներքնասենեակը եւ տեսաւ գեղադէմ երիտասարդը: Լի Լիէն Ին չէր չափազանցած: Բանաստեղծը գեղեցիկ էր՝ իբր ճշմարիտ Ադոնիս մը: Բարձր ճակատ մը, սեւ յօնքեր եւ նշաձեւ աչքեր, ձեռքեր՝ նուրբ մատներով:

Ցէօ Հի գրաւիչ ժպիտով մը նշան ըրաւ բանաստեղծին իրեն հետեւելու եւ երկուքը միասին մտան կայսերական առանձնասենեակը:

Հոն, երիտասարդ հիւրը, ծունկի գալով Ցէօ Հիի առջեւ, յայտարարեց.

— Երբեք հանդիպած չեմ եղած այսքան գրաւիչ գեղեցկութեան մը ...

— Իսկ, ես, պատասխանեց Ցէօ Հի տափանքէն տարուած, ես ուրախ եմ անձամբ ճանչնալու այն բանաստեղծը, որուն քերթուածները շատոնց գրաւած էին իմ էութիւնս եւ խռոված են հոգիս ...

Երկուքը մէկ, մօտեցան բազմոցին եւ երկարեցան քով քովի:

Ցէօ Հի հաշիշի ծխամորճ մը երկարեց բանաստեղծին, հասկ մըն ալ ինք առաւ:

Սենեակին տժգոյն լոյսը ինկած էր քով քովի երկարած երկու դէմքերուն վրայ:

Թմրեցուցիչը սկսած էր իր ազդեցութիւնը գործել ...

Բանաստեղծը երկարեց իր թեւերը եւ տարփագին՝ գրկեց Ցէօ Հին:

Այնուհետեւ, ամէն ինչ կորաւ հաշիշային թմրեցուցիչ ծուխով եւ սիրային մրմունջներով պատած սենեակին մէջ...

Երբ արշալոյսը ծագեցաւ, Ցէօ Հի կը նաց գտաւ ներքինապետը ու ըսաւ անոր

— Ամէն ինչ աստուածային էր այս գիշեր ... բայց այս տղան քիչ մը սափակ է ... պիտի չկրնայ զաղտնիքը պահել ... գիտես ընելիքդ ... թէեւ ափսոս ... սակայն գնա ու գործադրէ ...

Ցէօ Հի աւելի երկար բացատրութիւններ տալու պէտք չունէր. Ներքինապետը միջնապէս հասկցաւ թէ իր օգոստափառ դիցուհին ի՛նչ տեսակ ծառայութիւն սպասէր իրմէն:

Լի Լիէն Ին անմիջապէս գնաց ու գտաւ երիտասարդ բանաստեղծը որ տակաւին նախորդ գիշերուան հեշտալից տպաւորութեան ներքեւ կը գտնուէր չէր ձերբազատուած հրաշագեղ երազի պատրանքէն:

Ներքինապետը յորդանքով բանաստեղծը եւ գնահատանքի ուղղեց անոր:

(22 Շար.)

պիտի գտնեն 900 միլիոն խորհրդայիններ եւ Չինացիներ, համայնավար դրօշով. եւ կարելի պիտի չըլլայ արգիլել որ անոնք քալելով կամ ինքնաշարժով խուժեն ու ողողեն ամբողջ Եւրոպան, Միջին Արեւելքն ու Ծայրագոյն Արեւելքի մեծ մասը :

Մարդկայնութիւն զօրութիւնը ինք անոր դիմաց անհաւասար է, նոյնիսկ եթէ անոր դիմացը իր տրամադրութեան տակ ունենայ գերադաս զէնում մը : Քորէայ գաւառական գերադաս զէնում այս եղելութիւնը. Միացեալ Ազգերու բանակները իրենց դէմ ունէին չինական զօրքեր, որ ոչ ծովային եւ ոչ ալ օդային ռազմական միջոցներ ունէին : Մ. Նահանգները ըսպառեցան մինչեւ իսկ գործածել իրենց երրորդ մէկ երրորդը, բանակնե- ծովային ուժի մէկ երրորդը, բանակներուն կէսը, օդանաւային ուժերուն մէկ երրորդէն աւելին եւ ռումբերու շատ աւելի մեծ քանակ մը քան ինչ որ նետած էին ծափոնի վրայ, Բ. Աշխարհամարտի ամբողջ տեւողութեան : Եւ այս բոլորին արդիւնքը եղաւ 250 քմ. ճակատի մը պահպանութիւնը միայն : Ի՞նչ պիտի պատահէր եթէ հազարաւոր քիլոմեթր ճակատ ունեցող երկիր մը պէտք ըլլար պաշտպանել, առանց օդանաւերու եւ հրթիռային ուժի :

Այս վերջին տասը տարիներու ընթացքին համայնավար Չինացիները գրաւեցին կամ թափանցեցին Քորէայի մէկ մասը, Վիէթնամը, Թիբեթը, Հնդկաստանը, Լաոսը եւ Թիպէթը : Միշտ Ֆորմոզայի դէմ դիրք բռնած են եւ զիրենք զգուշաւոր պահողը Ամերիկացիներու հիւլէական ռմբակոծութեան մը վախն է միայն : Խորհ. Միութիւնը ինք իր ժականին տակ առած է Լեհաստանը, Պալթեան երկիրները, Ռումանիան, Պուլկարիան, Ալպանիան, Չեխոսլովաքիան, Հունգարիան եւ Արեւելեան Գերմանիան.— 100 միլիոն մարդ, որոնք արեւմուտքի հետ միանալու ժամանակ իսկ չունեցան եւ ստրկութեան ենթարկուեցան :

Զինաթափ աշխարհի մը մէջ ականատես պիտի չըլլա՞նք թափանցումին դէպի արեւմտեան Գերմանիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Սպանիա դացող կամաւոր «զբօսաշրջիկներու» Խորհրդ. «Ներքին ոստիկանութեան» առաջնորդութեամբ :

Եթէ Եւրոպան եւ Ասիան ամբողջութեամբ իյնան համայնավար տիրապետութեան տակ, Մ. Նահանգները եւ արեւմտեան կիսագունդին իր միւս դրացիները վերջին ապրողները պիտի ըլլան իրենց ովկիանոսներէն պատսպարուած, բայց այդ վերապրումը կրնայ տեւել այնքան ատեն միայն որ հակառակորդները ժամանակ ունենան պատրաստելու եւ արձակելու՝ ծովերը կտրող նոր տեսակի ռազմական հնարքներ : Անգամ մը որ սկսին ոչ մէկ բան կրնայ կեցնել զիրենք :

Այս բոլորը նկատի առնելով պէտք է եզրակացնել թէ խաղաղութեան իրական կարելիութիւնները չեն կայանար ամբողջական ապահովման մը պատրանքին կամ Խրուշչեւի թատերական ճառերուն մէջ, այլ աւելի խոր մարդկային մտքին եւ սրտին մէջ : Ամբողջական եւ ընդհանուր ապահովումի յաջողութիւնը կը պահանջէ մարդկային բացարձակ եղբայրութիւն մը : Բայց այդ ճշմարիտ եղբայրութիւնը միայն վստահութեան վրայ կրնայ հիմնուիլ : Արդ, վստահութեան կամ պարզապէս մարդկային զգացումի ի՞նչ ապացոյց կայ համայնավարութեան անցեալին մէջ : Տասնեակ տարիներէ ի վեր համայնավար քաղաքականութիւնը ներշնչած է ազատ մարդուն կատաղի ատելութիւնը. իր գործելակերպը հիմնած է ՄԱԿը ամլութեան տանող, արգելումի իր քուէներուն վրայ եւ անխղճօրէն կը ձգտի խափանել ամէն ձեռնարկ որ կը կատարուի աշխարհի մէջ, ի նպաստ ընչազուրկ մարդոց :(Ամերիկեան կաթի ձրի բաշխումն իսկ Սէյլանի թերասուն տղոց, աշխարհի աչքին ցոյց տալ կ'ուզեն իբր դրամատիրական դաւադրութիւն մը, կղզին գերութեան ենթարկելու համար). Նիքիթա Խրուշչեւի ճարտասանութիւնը եւ ժպիտները, պիտի չբաւեն համոզելու աշխարհը որ ամբողջական ապահովման իր խորամանկ ծրագիրը նոր դիմակ մը չէ համայնավարութեան հին դէմքին վրայ : Գործ կը սպասենք՝ ոչ թէ խօսք :

Եթէ Հունգարիա ազատագրուի, եթէ համայնավար Չինաստանի պարբերական յարձակումները դադրին, եթէ ժողովուրդներու կեանքի բարւոքման դէմ համաշխարհային չկամութիւնը վերնայ, թերեւս կարելի ըլլայ հաւատալ թէ բուն մարդկային եղբայրութիւնը, իրականանալու վրայ է : Եւ ապահովումի առաջարկները արժանի պիտի ըլլային աւելի մեծ ուշադրութեան :

Արդեօ՞ք բանաւոր լուծումը աստիճանաբար գործելու մէջ է : Մ. Նահանգները կրնան օրինակի համար առաջարկել որ իրենց թորփիլահալածները, յածանաւերը, ոչ - հիւլէական ընդծովեաները, ծանր թնդանօթները եւ հրասայլերը գործածութենէ դուրս հանուին եւ ի հարկին փճացուին, պայմանաւ որ նոյնը ընեն աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը :

Այս կարգի ապահովման ծրագիր մը ողջմտութեան եւ այժմու աշխարհին վիճակին համապատասխան պիտի ըլլար : Դրամի ահագին խնայողութիւն մը պիտի ըլլար եւ եթէ ՄԱԿը կարենար միջազգային հակակշիռ կատարեալ մեքենայ մը ստեղծել եւ գործածել, այն ատեն կարելի է հաւատալ ծրագրին յաջողութեան : Այդպէս է որ քաղաքականութիւնը, դիտութիւնը, բժշկութիւնը, քաղաքակրթութիւնը ինքն իսկ յառաջդիմեցին միշտ յաջորդական հանգրուաններով :

Արդար աշխարհ այսօր կ'ապրի կործանարար ահաւոր ուժի մը՝ սպառնացող շուքին տակ :

Եթէ Մ. Նահանգները Նախաձեռնութիւնը ստանձնէին կերտելու խաղաղութիւնը, ոչ թէ մէկ օրէն միւսը, այլ քար քարի վրայ դնելով, խաղաղութիւն մը որուն կառոյցին ամրութիւնը կարենան հետզհետէ հաստատել, այն ատեն մեծ հաւանականութիւններ կան որ մարդկութեան վրայ նոր դարաշրջանի մը արշալոյսը ծագի :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ամերիկայի, Եգիպտոսի, Պէյրութի, Ցունաստանի եւ Պոլսոյ թերթերուն մէջ վերջերս լոյս տեսան միեւնոյն գրիչէն ելած երկար գրութիւններ, — իբրեւ «անփական Թղթակցութիւն» — Նիսի կրօնական Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովին մասին :

Ծանօթ «Թղթակիցը» կը դատապարտէ նախկին վարչութիւնները, կը գովէ նոր ընտրութիւնը եւ կը շնորհաւորէ քահանային ընթացքը :

Ցանուն նախկին վարչութեան, պարտք կը համարիմ տալ կարգ մը տեղեկութիւններ, լուսաբանելու համար հանրութիւնը :

Նախ ծիծաղելի է Նիսի փոքր գաղութին գործերը արծարծել հեռաւոր երկիրներու մամուլին մէջ :

Նիսը երկու խնդիր ունի : Երկուքն ալ չեն կարգադրուած : Ա) Երիցատան շինութիւնը եւ հետեւանքները : Բ) Քահանային ընթացքը :

Երիցատան հաշիւներուն հետ կապուած զանազան անձեր իբրար ամբաստանելով դատի դիմած էին, մեծ ծախքեր ընելով եկեղեցւոյ անտուկէն : Աշխատեցանք կարգադրել, բայց չյաջողեցանք՝ երկու կողմերու յամառութեան պատճառաւ :

Ցետոյ հետեւելով էջմիածնի կրօնական հրահանգներուն, մեր Վարչութեան նպատակն էր ունենալ ներքին կանոնագիր մը, պատրաստել լաւ դպիրներ, հսկել եկեղեցւոյ բարեզարդութեան, ուժ տալ կրթական գործին եւ վերջ տալ երկպառակութեան :

Դժբախտաբար զուտ կրօնական եւ կրթական խնդիրներ որոշելու եւ գործադրելու ատեն մեր դէմը գտանք Աւոմ քահանան, որ միշտ խանգարեց մեր ժողովները եւ արգելք եղաւ մեր աշխատանքին : Նամակներով եւ վկաներով հաստատուած են մեզի դէմ բրած իր անարգանքները, անվայել խօսքերն ու սպառնալիքները :

1958 Ցունիս վեցին «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած «Բաց նամակ»ով մը կաթողիկոսական պատուիրակին ուշադրութիւնը հրաւիրեր էի քահանային վրայ, երբ տեսայ որ Սերովբէ Եպիսկ. առանց պատասխանի կը ձգէ այս մասին իրեն գրուած անձնական նամակները : Քահանան այն ատեն ներողութիւն խնդրեց մեզմէ՝ պայման դնելով որ վարչական ժողով չգումարենք ... եւ Ներողութիւն խնդրելն ալ մարդ չիմանայ... վախնալով որ իրեն դէմ պաշտօնական որոշում մը կը տրուի :

Շատ յանցած վերջէ իբր պատասխանատու ընթացքը, անպատիժ կերպով :

Հակառակ այս բոլորին, մեր Վարչութիւնը հաւասարութիւն յանձնեց Ընդհ. ժողովին ունեցաւ եւ նորընտիրին յանձնեց 1.350.000 ֆրանքի մօտ գումար մը :

Վարչութիւնս կ'ուզէր եկեղեցիին անունով ուշիմ եւ չքաւոր աշակերտներ դրկել Դպրոցասէրին կամ Սամուէլ Մուրատ վարժարանին : Քահանան առաջարկեց հանգանակութիւն կատարել, վախնալով որ եկեղեցիին դրամը կը պակսի : Ի վերջոյ զգուած քահանային ընթացքէն եւ ժողովի հրաւէր չստանալէն, վարչութեանս անդամները հրաժարած էինք, բացատրելով ընդհ. ժողովի գումարման :

Օգտուելով առիթէն, քահանան վերջին ընդհ. ժողովի նախօրեակին տունէ տուն պտըտելով ընտրական պայքարի մէջ մտած է, էջմիածինը, Անթիլիասն ու Դաշնակը իրար խառնելով, սուտ զրպարտութիւններով միտքերը պղտորած : Ու նաեւ քուէներ հաւաքած է : Իր կրօնականի պաշտօնէն բոլորովին դուրս ելլելով, հակականոնադրական աշխատանքի լծուած է :

Ընդհ. ժողովին մէջ բացատրութիւն պահանջեցի կատարուած անկանոն եւ ըլլալիք հաշիւներու մասին : Խնդիր չյարուցանելու համար օրուան նախագահին առաջարկով որոշուեցաւ ընտրել քննիչ եւ դատական մարմին մը, որ հաշիւներն ու ամբաստանութիւնները քննելէ վերջ, երեք ամսուան ընթացքին տեղեկագիր ներկայացնէ ընդհ. ժողովին : Դժգոհները վերապահեցին իրենց խօսելու իրաւունքը, թոյլ տալով որ հանդարտ անցնի ժողովը :

Նիսի եւ Քանի եկեղեցասէր Հայերէն չատեր, — ինչպէս Պ. Մ. Ճիլէրճեան — չմասնակցեցան ընդհ. ժողովին՝ քահանային դժգոհութեան պատճառաւ :

Նոր վարչութեան համար թեկնածու ներկայացող հինգ հոգիները ընտրուեցան մեծ մասամբ կիներու, կաթոլիկներու եւ օտար փեսայի մը քուէներով : Այս միակողմանի ընտրութեան մասին առարկութիւն մը չունինք, միայն կը խնդրենք, որ ազգին դրամով ապրող փառասէր եւ շըփացած կեղծ ազգասէր «Թղթակից»ներ լուռ կենան եւ միտքերը չպղտորեն :

Մեր փափաքն է որ երիցատան հաշիւները քննուին, վերջ տրուի դատին եւ կարգի բերուի քահանան : Այս վերջինը, որ ընդհ. ժողովին օրը ութսուն կիներ յաղթական եկեղեցի բերաւ, ինչո՞ւ նոյն աշխատանքը չի կատարեր կրօնական արարողութիւններու ատեն : Նիսի 1200 հայութենէն շատեր օտար եկեղեցի կ'երթան եւ կիրակի օրերը հազիւ 5 – 10 հոգի ներկայ կ'ըլլան մեր եկեղեցին : Կաթողիկոսական պատուիրակին լուրջ ուշադրութեան կը յանձնենք այս պարագան :

Ի դիմաց նախկին վարչութեան

Ս. ԵՐԱՄԵԱՆ

Նիս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Հոն էին դեռ հողաստոր, ցնցուղը, բրիչը, ժանգոտած ու ծռմռկած, տխուր իրատակներ անուցուած վարդագոյն յոյսերու, ապրուած խարուսիկ հրճուանքներու : Ցետոյ, սենեակին մէջ, բազմոցին անկիւնը կը նստէր, լուռ ու մունջ, մտածկոտ, ապուշի պէս : Անկարեկիր կը մնար մօրը զգուանքներուն, զորս խեղճ կինը կը շռայլէր զաւկին՝ զանիկա մխիթարելու, անոր անւամաղձոտ մտածումները ցրուելու համար :

— Գործի երթամ, ըսաւ օր մը Համբիկ :

Ու ելաւ գնաց :

Վաճառատան մէջ իր ընթացքը, շարժուածքը, խօսուածքը բնաւ վստահութիւն չներշնչեցին :

— Աս տղան աւրուեր է, ըսին միւս պաշտօնեաները իրարու :

Քանի մը օր այսպէս շարունակուեցաւ : Ուր էր առաջուան աշխոյժ, դիւրաշարժ, գործունեայ տղան : Վաճառատան հեռաւոր անկիւնները կը քաշուէր լուռ եւ մտախոհ, եւ գրեթէ բան մը չէր ըներ : Զորպաճին, որ անողոք ու աններող մարդ մըն էր, քանի մը հեղ կծու եւ տըմարդի յանդիմանութիւններ ուղղեց երիտասարդին, որ անոնց խայթումէն պահ մը սթափեցաւ՝ խելոյն նորէն իր աղջի անչարժութեան մատնուելու համար : Վաճառատան մէջ հասկցուեցաւ որ Համբիկ անծանօթ եւ բարոյական հիւանդութեամբ մը կը տառապէր :

— Ծամբայ տուր, մեր գործին չի գար, ըսաւ չորպաճին իր առաջին դրամապահին, որ շարաթ գիշեր մը կանչեց Համբիկը, եւ իր այլեւս հոդ աւելորդ ըլլալը յայտնելով, ամսական մը դրաւ ափը ու ճամբեց :

Համբիկի դէմքը ոեւէ վրդովում մը չարտայայտեց երբ վերջնականապէս դուրս ելաւ այդ վաճառատունէն, ուր մտած էր ապագայի ոսկեղէն յոյսերով, ուր շինած էր մեծ մեծ ծրագիրներ : Մըտածկոտ եւ ինքնաշարժ, ելաւ գնաց, առանց ետին դառնալու, առանց շուրջը եղող ամբոխը տեսնելու : Կեանքի գործունէութեան դաշտէն դուրս վանուած էր՝ ալ անկէց ներս ոտք չկոխելու համար, աղջկան մը արհամարհանքին տակ ջախջախուած հէք տղան : Իր սեւ ու աղուոր աչքերուն մէջ աշխատութեան հուրը չէր որ կը վառէր. անդրաշխարհի անորոշ փայլեր ունէին անոնք :

Համբիկ մօրը տուաւ իր աշխատութեան վերջին վարձքը, զոր խեղճ կինը առաւ աչքերը արցունքներով լեցուն : Տղան անտարբեր եւ անշահախնդիր ձեւով մը իմացուցած էր իր ճամբուիլը :

— Ախ, օրդի, ինչ պիտի ընենք հիմա, կը հեծեծէր Հռոփ հանըմ, ծնկուըները ծեծելէն :

Այս աղէկտուր տեսարանէն չզգածուեցաւ բնաւ Համբիկ. պարտէզ ելաւ՝ կորսուած սիրոյն յիշատակովը կենդանի վայրերը թափառելու, իր յաճախանքներուն տառապելու համար :

Զկնորս Թումիկ, որուն շահածը բան մը չէր եւ չէր բաւեր ընտանիքին ապրուստին, մինչեւ աստուած հասաւ հասաւ՝ իրենց գլխուն եկած նիւթական այս նոր աղէտին մտածումէն : Մարդը ծերացած էր ալ ու կորաքամակ : Ալքոլին ու ծըխախոտին չափազանց գործածութենէն դժուարաշնչութիւն գոյացած էր– կուրծքը կը խժար տաժանելի հեւքով մը : Գիշերները անկողնին մէջ կը պոռար, կը զառանցէր :

Եւ քանի իր տկարութիւնը աւելնար ու թշուառութիւնը սաստկանար, նախկին ամիրաներու պատմութիւններն ալ այնքան նոր զարկ, նոր թռիչ կը ստանային : Իր ապարէզին փայլուն թուականները այդ ամիրաներուն շրջանին հետ սերտօրէն զօդուած էին : Անոնցմէ ամէնէն զօրաւորներուն հետ խօսած էր :

— Հռոփ, կ'ըսէր բազմոցին անկիւնը փլչած, աչքերը կէս գոց կէս բաց, քան էս ողորմած հոգի Ճէզայիրլը ամիրային հետ ճակատ ճակատի կեցած մարդ էմ, Մարկոս ամիրան դեղ կար նէ «Թումիկ» կը հարցնէր... Կէլկէլներուն խոնախը տունիս պէս կը մտնայի կ'ելլայի ... հէյ կիտի կիւնլէր հէյ ... առանկ մարդը ատանկ կ'ըլլայ էղեր, վախ, վախ, քեզի, Թումիկ ...

Հարկ եղաւ որ Հռոփ հանըմ, որ հակառակ կրած տառապանքին, դեռ ուժը կուժը տեղը կին մըն էր, տախտակ սրբելու, լաթ լուալու երթար անոր առոր տունը, ընտանիքը անօթութենէն փրկելու համար :

Համբիկ սկսած էր Հ... գիւղին ամայի փողոցները պտտիլ, պատերու տակէ կամաց կամաց քալելով, տատրկ մտախոհ, աչքը վայրահակ : Ճենթի պէս խոյս կուտար երբ որ դիպուածով իր ընկերներէն մէկը դէմը ելլար : Մօտակայ լեռներն ու հովիտները իր սիրական ճեմավայրերն եղան :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՆԵԱՆ... ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մէջ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին կողմէ, Փետրուար 28ի Կիրակին, կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Օհանջանեան ակումբին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջանի Հայութիւնը։

Յ. Գ.— Բանախօսութենէն վերջ ընկերական ընդհ. ժողով։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ղեւոնդ Հայրանեան իր մօր Օղիսայի եւ հօր Սուքիասի եւ Հայրանեան ընտանիքի բոլոր ննջեցեալներու հոգւոյն համար Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրէ 50 Ն. Ֆ. եւ «Յառաջ»ի 10 Ն. Ֆ.։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Յովհ. Յակոբեանէ (Մարսէյլ) 10 Ն. Ֆ., Յովսէփ Օհանեանէ (Մարսէյլ) 10 Ն. Ֆ., Տիկին Տամլամայեանի յիշատակին։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Եւ ներբող յաւուր պատշաճի, Լը Փէքի *Հայ Ընծայարանին մէջ։ Կիրակի 28 Փետրուար՝ ժամը 16·30ին, կը նախագահէ Գերպ. Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։*

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

Հայ Կամաւորներու Միութիւնը կը ծանուցանէ մահը իր անդամներէն

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՄԱՐՄԱՐԵԱՆի

Իր ընկերները եւ բարեկամները կը հաւաքուին 27 Փետրուար Շաբաթ օր, ժամը 9·45ին Նէօյիի նոր գերեզմանատունը որ կը գտնուի Փիւթոյի մէջ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Les peuples qui chantent

Ժողովրդական երգի եւ պարի փառատօն, ի նպաստ Ֆրանսայի Ուսանողական Սանաթօրիոմներուն։

Կիրակի, 13 Մարտ, ժամը 14·30ին
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
Բարձր հովանաւորութեամբ
Փարիզի համալսարանի տեսուչ
Պ. ԺԱՆ ՍԱՐԱՅԻ
Նախագահութեամբ
ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅԻ

Կը մասնակցին՝

Հայկական բաժին՝

Սօսի *պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՑԱՄԻԿ ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ Պ. ՎԱՀԷ ՃԷՐԱՀԵԱՆի, նոր պարերով։*

Նայիրի *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳէՈՐԳ ԵԱՆՊէԿԵԱՆի նոր երգերով։*

Պր. Պէոնար ՏէՏէՃԵԱՆ, իր նուագախումբով։

Ինչպէս նաեւ հետեւեալ երկիրներու ուսանողական եւ ֆօլքլօրական խումբերը՝

Իսրայէլ, Լաօս, Լեթոնիա, Լիթուանիա, Հնդկաստան, Ճափոն, Մատակասքար, Մեքսիքօ, Միացեալ Նահանգներ (*Ամերիկա*), Յունաստան, Չէրքէսիա, Պրազիլիա, Վիեթնամ, Քամերուն, Քամպօճ։

Գիները՝ 400 (4 Ն. Ֆ.), 300 (3 Ն. Ֆ.), 200 (2 Ն. Ֆ.), 150 (1·50 Ն. Ֆ.)։

Դիմել Սորպոնի դրամարկղներուն։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կ'ուզուի ներքին հսկիչ մը։ Դիմել անձամբ վարժարանի տեսչութեան։

26, RUE TROYON SEVRES S. & O.
TEL. : OBS 18-28

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնճոյքով, Իսիի «Ալբրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։

Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.-ով։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին։ Յետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ։ Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌՈՌՄ ՏէՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆի

յիշատակին, մահուան քառասունքին առթիւ (Մեռած՝ Մարսէյլ)։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Լիոնէն Պ. Մարտիրոս Բարսեղեան, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Տապաղեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին, Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ, իրենց մօր, մեծ մօր եւ հարազատին Հայկանոյշ Բարսեղեանի *մահուան քառասունքին առթիւ։*

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

Ի ՆՊԱՍՏ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ

Ս. Խաչ եկեղեցւոյն գնուելիք երգեհոնին հաւաքուած գումարներ. —

Պ. Ժիրայր Քիւրքճեանի բնակարանը ընտանեկան սեղանին շուրջ հաւաքուած ներկաներէ եկեղեցւոյն օժանդակ միութեան ատենապետուհիին առաջարկով հաւաքուեցաւ վեց հազար Ն. Ֆ.։

Պ. Պ. Վռամ Քիւրքճեան 5 Ն. Ֆ., Օննիկ Ալթունեան 5 Ն. Ֆ., Ժիրայր Քիւրքճեան 20 Ն. Ֆ., Տիկին Ա. Լօզմակէօզեան տասը Ն. Ֆ., Աղդէ քհնյ. Փայլակեան տասը Ն. Ֆ., փոքրիկն Սօնա Քիւրքճեան տասը Ն. Ֆ., գումար 60 Ն. Ֆ.։

Այս առթիւ կը խնդրուի եկեղեցասէր անհատներէ որ այս նուիրական ձեռնարկին օժանդակեն իրենց նուէրներով։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները։

ԼԻՈՆ.— 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր։ Յոյներու սրահին մէջ ժամը 20·30ին։

ՏէՍԻՆ.— 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր։

ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ։

ՍէՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր։

ՍէՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր։

ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր։

ՄԱՐՍէՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ։

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Imprimerie Spéciale du Journal « Heratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

Ա Զ Դ

Այս Հինգշաբթի, Վարդանանց պատմական տօնին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Տ. Պ. քհնյ. Միրճանեան։ Տօնակատարութեան կը մասնակցի դպրոցի աշակերտութիւնը։

Կը հրաւիրուին տեղւոյն հասարակութիւնը։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ։

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ։

Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատուածներ.—

ԱՆՈՒՇ, ՕԹԷԼԼՕ, ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.— Պետրոս Վանոյեան, 325 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն, *Սերոբ Սարգիսեան*, 340 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն, *Հացագործեան*, 15 Րիւ Լռնկ ... Քափիւսէն, *Տօլպաշեան*, 23 Պուլ. ... Պօմոն։

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 1…ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն)։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ

Ինպաստ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին

ՏԵՂԻՈՅՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին

Երգ, արտասանութիւն եւ պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ԱԼԻՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆի

Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ կը ներկայացուի

Շէյքսփիրի ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՄԵԳԵՐԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆի

ժամը 8էն վերջ եւրոպական պարեր

ԳԻՒՖԷ — *ՄՈՒՏՔ 3 Ն. ՖՐԱՆՔ*

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — JEUDI 25 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8732 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4533

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Արեւելք – Արեւմուտք հակամարտութիւնը մեր օրերուն յատուկ հիւանդութիւն մը չէ։ Անիկա կուգայ դարերու խորքէն, նախաքրիստոնէական շրջանէն։ Ու կարմիր գիծի մը պէս կ'անցնի ընդհանուր ազգաց պատմութեան մէջէն՝ հասնելու համար մինչեւ մեր օրերը։

Հայ բազմաչարչար ազգը շատ է զոհ գացած այդ հակամարտութեան։

Մեր նախահայրերը երկրագունդին վրայ ուրիշ տեղ չեն գտեր, գացեր տեղաւորուեր են արեւելքի եւ արեւմուտքի սահմանագլխուն, ամէնադիւր աշխարհակալներու արշաւանքի ճամբուն վրայ։ Ու մեր երկիրը ամէն անգամ քանից կոխան է եղած հզօր պետութեանց։

Թէոդոս Մեծ եւ Շապուհ Գ. Սասանեան մայրաքաղաք Տիզբոնի մէջ 387ին կը կնքէին դաշնագիր մը եւ մեր երկիրը կը բաժնէին Բիւզանդիոնի եւ Պարսկաստանի միջեւ։

Առաջինը կը ստանար մեր պատմական հողերուն մէկ քառորդը։ Արշակ Գ. 389-ին կը հրաժարէր թագաւորական իրաւունքներէն։ Արեւմտեան Հայաստան կը դառնար բիւզանդական նահանգ մը եւ կը կառավարուէր կոմէս կոչուած իշխաններու կողմէ։

Իսկ պարսկական Հայաստանի մէջ Արշակունի թագաւորները իշխանութեան գլուխ մնացին մինչեւ 428, երբ Արտաշէս Դ.ի գահազրկումով վերջ գտաւ Արշակունեաց հարստութիւնը։

Այնուհետեւ պարսիկ մարզպաններ սկսան կառավարել Հայաստանը, որ խաղաղ շրջան մը բոլորեց Վեհմիհրշապուհի մարզպանութեան օրով։ Վռամ Ե.ին յաջորդեց իր որդին Յազկերտ Բ., որուն նշանակած մարզպանը՝ Միհրներսեհ՝ կատարեալ փորձանք մը դարձաւ։

Անոր խորհուրդով էր, որ Յազկերտ Բ. ուզելով մազդէական կրօնքը պարտադրել քրիստոնեայ Հայերուն, առիթ տուաւ մեր ժողովուրդին՝ արձանագրելու իր պատմութեան ամէնէն մեծ դիւցազնամարտը — Վարդանանց պատերազմը։

Վարդան Մամիկոնեան եւ իր անձնազոհ ընկերները, — նախարարներ՝ իրենց զօրագունդերով — ծառացան Պարսիկներուն դէմ յանուն խղճի ազատութեան։ Պաշտպանելով քրիստոնէական կրօնքը՝ անոնք արիւն կը թափէին մանաւանդ յանուն քաղաքական անկախութեան։ Օտարի բռնակալ լուծը թօթափելով՝ կ'ուզէին հայութեան համար ապահովել ինքնուրոյն, ինքնավար կեանք մը։

451 Մայիս 26ին Աւարայրի դաշտին վրայ, Արտազ գաւառի Տղմուտ գետի ափին մղուած ճակատամարտը Պարսից հզօր բանակին դէմ՝ իսկապէս ապահովեց հայ ազգի հոգեկան, մշակութային անկախութիւնը։

Հինգերորդ դարը գրական Ոսկեդար ըլլալէ վերջ, նաեւ Հայոց Պատմութեան էջերը զարդարեց հերոսամարտով մը, որ տակաւին այսօր, աւելի քան տասնեւհինգ դար վերջ հպարտութեամբ կը լեցնէ բոլոր Հայերու հոգիները, անխտիր։

Շնորհիւ գրերու գիւտին եւ Աստուածաշունչի թարգմանութեան, Սահակ Պարթեւ, Մեսրոպ Մաշտոց եւ Թարգմանիչները փրկած էին Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին ասորերէն եւ յունարէն աւետարան ու աղօթքներ կարդալէ եւ ապահոված՝ հայ ժողովուրդի կրօնական անկախութիւնը։

Քաղաքական ազատութեան, անկախ պետականութեան գաղափարը կը զօրանար հայկական մշակոյթին հետ միաժամանակ։

Վարդանանց պատերազմը յաւիտենական խորհրդանշանն է հայ ժողովուրդի ազատ եւ անկախ ապրելու կամքին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԻԱ ԿԸ ԴԻՄԷ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

«ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ»Ի ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

★

«ԳՐԻԿՍ.— «Մահուան վճիռը արձակուեցաւ

Մաու – Մաուներու ըմբոստութենէն ութ տարի ետքը, Լոնտոն կը ջանայ ամէն ձեւով կարգադրել եւ հանդարտեցնել՝ Քենիայի տեղացիները, որոնք Ափրիկէի միւս ժողովուրդներուն օրինակով կ'ուզեն վերստանալ իրենց անկախութիւնը։ Արտաքին նախարար Մաքլէօտի ծրագիրը յստակ ցոյց կուտայ թէ Անգլիա ընտրած է ազատախոհ եւ իրատես քաղաքականութիւն մը։ Արդարեւ 34 օրուան տաք վիճաբանութիւններէ ետք կարելի եղած է համաձայնութեան գետին մը մշակել։ Ըստ նոր կարգադրութեան՝ Ափրիկեցիները դեռ մէկ քանի տարի պիտի սպասեն մինչեւ իրենց անկախութիւն ստանալը։ Այսուհանդերձ, Անգլիոյ գաղթապետութեան մաս կազմող հեկայ այդ երկիրը գրեթէ պիտի կառավարուի տեղացի բնիկներուն կողմէ։ Արդարեւ՝ համաձայնագրին հիման վրայ՝ Օրէնսդիր Խորհուրդը մեծամասնութեամբ պիտի բաղկանայ Ափրիկեցիներէ։ Ընտրական մարմինը պիտի ընդլայնուի, որով շուրջ մէկ միլիոն Ափրիկէցիներ հնարաւորութիւն պիտի ունենան մասնակցելու ապագայ ընտրութիւններուն։

Անշուշտ, Քենիաբնակ Անգլիացիները դժգոհ են եղած կարգադրութիւններէն։ Դեռ վերջերս, անդրադառնալով Լոնտոնի մէջ կայացած վերջին համաձայնութեան՝ Գնդ. Գրիկս կը յայտարարէ. — «Մահուան վճիռ մըն էր, որ արձակուեցաւ Քենիաբնակ Եւրոպացիներուն դէմ»։ Իր կարգին՝ Գլրնթըլ, Նոր Քենիայի խմբակցութեան պետը, հետեւեալ ձեւով կը պատկերացնէ նոր կացութիւնը. «Նոյն կառքով ճամբորդել միասին, մենք թերթը կարդալով զբաղած, իրենք վարելով ինքնաշարժը», ուրիշ խօսքով ճերմակներուն ոչինչ կը մնայ ընել, քանի որ ղեկը կը յանձնուի տեղացիներուն։

Այս յայտարարութիւնները չեն նշանակեր, անշուշտ, թէ Քենիաբնակ Եւրոպացիները այնքան ալ դիւրութեամբ պիտի հրաժարին 74 տարիներէ ի վեր իրենց վերապահուած առանձնաշնորհումներէն։ Ինչպէս Ալժերիոյ, անգլիական այդ կարեւոր ափրիկեան գաղթավայրին մէջ եւս կան բաւական լաւ կազմակերպուած եւ ազդեցիկ ծայրայեղներ, որոնք ամէն գնով պիտի փորձեն արգիլել Լոնտոնի մէջ գոյացած համաձայնագրին գործադրութիւնը։

Քենիայի մէջ կ'ապրին 200.000 Հնդիկներ եւ 40.000 Արաբներ։ Ցարդ անոնք տնտեսական եւ առեւտրական շահերով կապուած կը մնան ճերմակներուն։ Այսուհանդերձ անհաւանական չէ որ առաջնորդուած իրենց իւրայատուկ շահերէն՝ դիրք փոխեն եւ միանան տեղացիներուն։

Այսօր սկզբունքով եւ վաղը գործնական գետնի վրայ անկախութիւն շնորհելով, անշուշտ, վերջ չեն գտներ Անգլիոյ մտահոգութիւնները, քանի որ առեւտրական եւ տնտեսական իր շահերէն զատ Քենիայի մէջ ունի զինուորական կարեւոր կայաններ։ Արդարեւ Մոմպասայի նաւահանգիստին մէջ հաստատած են Հնդկական Ովկիանոսի իրենց տորմիղը, իսկ Նայրոպի իրաւամբ կը նկատուի կարեւոր զինուորական կեդրոն մը։

Հարց է գիտնալ թէ անկախութիւն ստացած Քենիացիները ի՞նչ դիրք պիտի ընտրեն իրենց երկրին մէջ հաստատուած օտար ուժերու ներկայութեան հանդէպ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ՝ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Նախագահ Այզընհաուըր հասաւ Պրազիլիոյ ապագայ նոր մայրաքաղաքը՝ Պրազիլիա։ Օդանաւային զինքը դիմաւորելու գացած էին՝ նախագահ Քուպիչէք եւ Պրազիլիացի քաղաքական եւ զինուորական դէմքեր։ Պատմական այս այցելութեան առթիւ, նախագահ Քուպիչէք մամուլի թղթակիցներուն յայտարարեց թէ Այզընհաուըրին պիտի ներկայացնէ տնտեսական եւ առեւտրական ծրագիր մը։ «Այդ ծրագրով, կ'ըսէ նախագահը, կ'ուզենք ապահովել Մ. Նահանգներու տնտեսական օժանդակութիւնը, ցոյց տալու համար թէ անհատական նախաձեռնութեան վրայ հիմնուած ընկերային դրութիւնը աւելի գործնական եւ արդիւնաւէտ է քան կեդրոնաձիգ —Մարքսիզմ — դրութիւնը»։ Պատասխանելով թղթակիցներուն՝ Պրազիլիոյ նախագահը աւելցուց

«Կ'արգիլենք որ Լատին Ամերիկայի մէջ կազմուի չէզոք տրամադրութիւններով պլոք մը, ինչպէս կը ձգտի ընել՝ Ֆ. Քասթրօ»։

Երկու երկիրներու նախագահները միացեալ զեկոյց մը հրատարակեցին պատմական այս հանդիպումին առթիւ.

— «Որոշած ենք պաշտպանել — կ'ըսէ միացեալ զեկոյցը — ժողովրդավարական սկզբունքները եւ մարդ անհատին տարրական իրաւունքները։ Դէմ ենք ցեղային խտրութեանց, ինչպէս նաեւ կրօնական հալածանքներու։ Այս սկզբունքները նուիրագործուած են դարերու ընթացքին, անոնք կը կազմեն մեր քաղաքակրթութեան հիմնաքարերը, ուստի մեր պարտքն է պաշտպանել զանոնք։ Կը հաւատանք նաեւ թէ Ամերիկեան ժողովուրդներուն ձգտումը, հասնելու համար մարդկային ապրելակերպի բարձր եւ նախանձելի վիճակի մը, կը կազմէ մեր ցամաքամասերու հիմնական նպատակը։ Այս համոզումով որոշած ենք ներդաշնակ գործակցութիւն մը ստեղծել մեր երկու երկիրներուն միջեւ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԱՆՐ ՀՐԴԵՀԻ մը պատճառաւ, 106 Գերմանացի հանքագործներ պաշարուած մնացին Զուքիի (Արեւելեան Գերմանիա) հանքերուն մէջ։ Ազատարարները ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն ազատելու համար զոհերը։ 17 մեռեալներ կան։ Կը վախցուի որ ատոնց թիւը աւելի ըլլայ։

ԾԱՆՐ եւ վտանգաւոր կացութիւն կը տիրէ Միջին Արեւելքի մէջ։ Արդարեւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը ընդհանուր զօրակոչ հռչակած է եւ զինուորական կարեւոր ուժեր կը փոխադրուին Իսրայէլի սահմանագլուխը։ Միջազգային շրջանակները կը կարծեն թէ Խ. Միութեան դրդումով Արաբները նախայարձակ պիտի ըլլան։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Գալի հասած է եւ արժանացած՝ խանդավառ ընդունելութեան։ Խ. Միութեան վարչապետը հաղորդեց թէ «մօտ ատենէն, Մոսկուայի մէջ պիտի հիմնուի Միջազգային Բարեկամութեան Համալսարան մը, ուր պիտի կրնան յաճախել բոլոր ազգերու երիտասարդները»։

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ 42րդ տարեդարձին առթիւ, ազգ. պաշտ. նախարար՝ Մալինովսքի ճառ մը խօսեցաւ եւ յայտարարեց թէ «որքան ատեն որ ուրիշներ կը շարունակեն զինուիլ, մենք եւս ստիպուած ենք համապատասխան միջոցներ ձեռք առնել»։ Վարշաւայի Ուխտին ընդհանուր հրամանատար՝ Զօր. Քոնիէւ իր կարգին կը գրէ «Խորհրդային Ռուսաստանի վերջին թիւին մէջ.— «Խ. Միութեան ուժերը զինուած են գեր–արդիական զէնքերով եւ աշխարհի ամէնէն ուժեղ բանակը կը կազմեն»։ Արեւելեան Գերմանիոյ Խորհրդային ուժերու հրամանատար՝ Զախարով, միշտ Կարմիր բանակի 42րդ տարեդարձին առթիւ յայտարարեց թէ «Գերմանիոյ մէջ հաստատուած խորհրդային ուժերը պիտի պաշտպանեն Արեւելեան Գերմանիոյ ամբողջականութիւնը»։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ պաշտօնական հիւրը պիտի ըլլայ Անգլիոյ Արքայական տունին, Ապրիլ 5 – 8. կը գրեն տեղական թերթերը։ Անգլիոյ Թագուհին անձամբ պիտի դիմաւորէ Ֆրանսայի նախագահը.

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ, մշակոյթի նախարարը որ Ճափոն մեկնած էր բացումը կատարելու համար Ֆրանսական եւ ճափոնական «տան», ընդունուած է Հիրօ Հիթօ կայսեր կողմէ։

ՓՕԼ ՌԷՅՆՕ, նախկին վարչապետ, հրաժարեցաւ Անկախներու իր անդամակցութենէն։ Գրաւոր բացատրականին մէջ հետեւեալ պատճառները կը թուէ։ Ա) Սեպտեմբեր 21ին դէմ արտայայտուեցաւ տը Կոլի ինքնորոշման սկզբունքին։ Բ) Միացաք Ֆրանսական Ալժերիոյ համախմբումին։ Գ) Ֆրանս – Էնտէփանտանի մէջ խիստ բառերով քննադատեցի տը Կոլի անձը եւ անոր գործերը եւայլն։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆԸ

Հանրի Թրուայա ըսել ուզեցի անշուշտ։ Բայց ո՞րքան ճիշդ պիտի ըլլար այդ հայ որակումը։

Այն օրէն ի վեր՝ երբ այդ պատուաբեր ընտրութեան արժանացաւ ծանօթ վիպասանը, Փարիզի հայ գաղութին որոշ մէկ մասը տարօրինակ հետաքրքրութիւն մը ցոյց տուաւ արդար հպարտութեամբ մը։ «Սուր մը նուիրենք», «ի պատիւ իրեն ընդունելութիւն մը սարքենք»։ Այո՛, բայց …։ Ի վերջոյ բոլորին մէջ տատամսում մը առաջ եկաւ եւ այդ խանդավառութենէն բան մը մարեցաւ։ Ինչո՞ւ։ Թրուայա անշուշտ արժանի է իր հայրենակիցներուն ջերմ վերաբերումին, իբրեւ փոքր ժողովուրդի մը տաղանդաւոր մէկ զաւակը։

Խնդիրը ճիշդ հոս է, որ կը շեղի իր բնական ճամբէն։ *Փոքր ժողովուրդի մը պատկանելու* պարագան գլուխը ցցած է դարձեալ, մեր ակադեմական հայրենակցին համար ալ։ Պիտի ըսէք՝ նոր չէ խնդիրը։ Թրուայա երբեք չէ ուզած պատկանիլ մեր փոքր ժողովուրդին, որպէս զի յանկարծ մատ մը բան չպակսի իր մեծութենէն։

Ծանօթ ժողովրդական առածը կ'ըսէ սակայն. «Իր ծագումը ուրացողը հարամ – զադէ է»։ Մեր ո՞ր մէկ տաղանդաւոր զաւակը կը յիշէ այդ շատ յատկանշական ճշմարտութիւնը, երբ ոտք կը նետէ միջազգային յաջողութեանց ճամբուն մէջ։ Քիչեր։

Երիտասարդներու խումբ մը արդար վրդովումով մը Թրուայայի գրած մէկ գիրքը ձեռքէ ձեռք կը փոխանցեն։ Իր ցեղը անպատուող տողեր կային հոն։ Անշուշտ ամէնէն առաջ ինքզինքը անպատուելով։

Այս դէպքը սակայն իր աղի – լեղի կողմերը ունեցաւ։ Լեղի է ուրացումը, լեղի է նոյնպէս ծանօթ հայատեաց Քլօտ–Ֆառէրի մասին իր խօսելիք գովաբանականը։ Այս «լեղիները» քիչ մը անուշ եղան մեզի համար, երբ տեսանք այդ խումբ մը հայ տղոց արդար ցասումը եւ ազգային գիտակից ըմբոստացումը նոյնիսկ վաւերական տաղանդի մը անոպայ մէկ ընթացքին առջեւ։

ՆԱՁԻ

ՀԻՆԵՐԷՆ՝ ՆՈՐԵՐՈՒՆ

1860ի սերունդը մենք կրնանք կոչել «Սահմանադրութեան Սերունդ»։ Այս սերունդն էր, որ հիմը դրաւ մեր ազգային զարթօնքին եւ մեզի տուաւ Կանոնագիր մը, զոր մենք հիմա կը կոչենք Ազգային Սահմանադրութիւն :

Այսօր, հարիւր տարի ետք, կրնանք ըսել, թէ մեր Սահմանադրութիւնը թերիներ ունի։ Անոր տրամադրութիւնները, ըստ էութեան եւ ըստ ձեւի, լիովին չեն պատշաճիր ներկայ պայմաններուն։ Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ։ Հիմակուան աշխարհը 1860ի աշխարհը չէ։ Հիմակուան ազգը 1860ի ազգը չէ։ Մեր Դատը, այսօր, 1860ի Դատը չէ, իսկ մեր քաղաքական պահանջները շատ տարբեր են հարիւր տարի առաջուան պահանջներէն :

Սակայն, մեր հարիւրամեայ Սահմանադրութեան «հիմնական սկզբունք»ը այսօր ալ, հարիւր տարի ետք, կը մնայ— եւ պիտի մնայ — միշտ նոր։ Չէ հինցած եւ պիտի չհիննայ երբեք :

Հիմնական սկզբունքը ըսելով կը հասկընանք պարտքի եւ իրաւունքի փոխադարձութիւնը։ Ազգը պարտաւորութիւններ ունի ազգայիններուն հանդէպ : Ազգայինները նոյնպէս պարտաւորութիւններ ունին ազգին հանդէպ։ Մէկուն պարտաւորութիւնը միւսին իրաւունքն է :

Այս սկզբունքը հիմնական է իրաւամբ։ Առանցքը բոլոր Սահմանադրութիւններուն՝ պետական թէ ազգային գծով :

Դարձեալ, այս սկզբունքը, հիմնական ըլլալով եւ հիմնական ըլլալուն համար, կապ չունի ժամանակի եւ տարածութեան հետ։ Կապ չունի նաեւ մարդոց եւ կառավարական ձեւերուն հետ : Ցաւիտենական է ինք իր մէջ եւ ինք իրմով :

Հիմա տեսնենք, թէ ինչպէս կ՚ըմբռնէին այս կէտը անոնք, որ ոչ միայն կը պատկանին «Սահմանադրութեան Սերունդ»ին, այլեւ այդ Սահմանադրութեան հիմնադիրներն են :

Այս սերունդին գլխաւոր — եւ կեդրոնական — դէմքերէն է ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ։ Խորհող միտք մը եւ գործող ձեռք մը :

1870ին, Պոլսոյ Ազգ. Ժողովին մէջ, երեսփոխան Սվաճեան էֆէնտի կ՚ըսէ. «Երեսփոխանութենէ հրաժարողները ոչ թէ անձնական պատճառներու համար կը հրաժարին, այլ վասնզի ունայն վիճաբանութիւններով ժամանակ կը վատնեն, եւ թէ երեսփոխանաց շատը աւելի խօսիլ կը սիրէ, քան թէ գործել»։

Պահ մը կը թուի, թէ դատելու այս ձեւը ուղիղ է եւ թէ, իրաւամբ, մեզի պէտք եղածը ոչ թէ խօսքն է, այլ գործն է :

Սվաճեան էֆէնտիի դիտողութեան պատասխանելով՝ Գրիգոր Օտեան, այս խոհուն գլուխը, կը պատասխանէ.

— «Չէ, Աստուած չընէ, որ մեր ազգի գլխին դառնայ գայ այնպիսի կառավարութիւն մը, որ միայն գործէ, այսինքն՝ չխորհի, չխօսի, չվիճաբանի, այլ գործէ։ Խորհիլը գործել է, եւ ինքնին գոհ կ՚ըլլամ, քանի տեսնեմ որ ազգը կը խորհի։ Հետեւաբար, չեմ ընդունիր այն կարծիքը, որ ունայն կը համարի Ընդհ. Ժողովի վիճաբանութիւնքը : Այդ վիճաբանութիւնքը թերեւս հարեւանցի նայուածքով մը ապարդիւն կ՚երեւար մեզի. եթէ ուրիշ արդիւնք մըն ալ յառաջ չբերեն, շատ անգամ ազգը սխալ քայլ մը առնելէ կ՚արգիլեն։ Ասկէ զատ՝ վիճաբանութիւնը սերմունք մըն է ապագային համար, եւ քանի խնդիր որ այսօր չի լուծուիր կամ լաւ կերպով չի լուծուիր, օր մը չէ նէ օր մը պիտի լուսաբանի այս վիճաբանութեանց շնորհիւ : Հետեւաբար, ես իմ մասս կ՚օրհնեմ այն ժամերը, որ վիճաբանութեամբ կ՚անցնին, հերիք է որ վիճաբանութիւնը ազգային խնդրոց վրայ դառնայ, բացուած խնդրոյ մը վրայ դառնայ, եւ խնդիրէն դուրս անձնական կամ փցուն վիճաբանութեան չզառածի »։

Գր. Օտեան, յետագային, աւելի խըտացուցած ձեւով ներկայացուց իր այս մտածումները։ Ի՞նչ է Երեսփ. Ժողովին դերը։ Մենք շատ ճիշդ ու շատ տեղին կը գտնենք այն սահմանումը, զոր Օտեանի խոհուն միտքը կրցած է տալ օրէնսդիր մարմնին։ Ահա նաեւ այդ ճիշդ սահմանումը. «Սահմանադրական ազգաց մէջ մէկ ընդհանուր դրութիւն մը կայ, այն է՝ կարելի եղածին չափ շատ մարդով խորհիլ եւ քիչ մարդով գործել : Անոնց մէջ ալ երեսփ. ժողով մը կայ, զոր ազգը կ՚ընտրէ եւ որ զազգը կը ներկայացնէ : Երեսփոխանական ժողովոյն պաշտօնն է օրէնք շինել եւ համար առնուլ վարչութենէն։ Իսկ Վարչութեան պաշտօնն է ամէն ինչ կարգադրել եւ գործադրել »։

Այս է ուրեմն պատճառը, որ Երեսփ. Ժողովներու անդամներուն թիւը, ներկայացուցչական հիման վրայ, շատ աւելի է, քան գործադիր իշխանութեան կամ կառավարութեան անդամներուն թիւը — Շատ մարդով խորհիլ, քիչ մարդով գործել :

Այս հարցին մէջ կէտ մը կայ, զոր կարելի չէ անուշադիր թողուլ. «Շատ մարդը» թիւ չէ միայն, այլ նաեւ որակ է, այլ մանաւանդ ներկայացուցչութիւն է։ Որպէսզի ազգին ընտրածը նաեւ զազգը ներկայացնէ, — գործածելու համար Օտեանի բացատրութիւնը, — անհրաժեշտ է, որ ազգը ներկայացնող բոլոր տարրերը ձայն ունենան «խորհող»ներուն (Երեսփ. Ժողով), ինչպէս նաեւ «գործող»ներուն մէջ (Վարչութիւն կամ Գործադիր Ժողով)։

Ահա այն դասը, զոր հինները ուղեցին տալ նորերուն :

Ահա այն պատգամը, զոր «Սահմանադրութեան Սերունդ»ը աւանդեց մեր սերունդին :

Հիմա կրնանք ըսել, թէ Սահմանադրութեան սերունդը ստեղծեց ժողով մը, զոր ազգը ընտրեց եւ որ զազգը ներկայացուց։ Այդ ժողովին մէջ ազգին բոլոր տարրերը, բոլոր թեւերը, բոլոր դասերը ներկայացուցիչներ ունէին. ուստի՝ ան իրաւամբ կոչուեցաւ Ազգային Ժողով :

Օտեան սա ձեւով կը ճշդէ «ազգային պաշտօնը ».

«Որեւէ պաշտօն երկու կողման հաճութիւնը կ՚ենթադրէ, — տուողին եւ ընդունողին։ Իսկ ազգային պաշտօնները բոլորովին այսպէս չեն. ան որ ազգային պաշտօնի կոչուած է, կրնայ տհաճիլ զայն վարելու. սակայն որովհետեւ զոհողութիւն պարտաւոր է, պէտք է յանձն առնու։ Ազգային պաշտօններուն էութեան պայմանը ըստ իս սա է, որ պաշտօնը տուողը պէտք է վստահ ըլլայ պաշտօնը առնողին վրայ եւ առնողը գիտակցութիւն ունենայ, թէ պիտի կրնայ վարել այն պաշտօնը յօգուտ անոր, որ յանձնեց իրեն »։

Գր. Օտեանի խօսքը փակենք, դարձեալ Գր. Օտեանի մէկ վկայութիւնը յիշատակելով :

Պոլսոյ Ազգային Ժողովին մէջ առիթով մը դիտողութիւն կ՚ըլլայ Սահմանադրութեան սերունդի աւագ ներկայացուցիչներէն Սերվիչէն էֆէնտիի մասին եւ անոր դէմ։ Օտեան կը միջամտէ ու կ՚ըսէ — «Գիտէ՞ք, էֆէնտիներ, որ եթէ Սերվիչէն էֆ. չըլլար, մենք հիմա իբրեւ երեսփոխան չէինք կրնար բազմիլ հոս եւ Սահմանադրութեան վրայ վիճաբանիլ. Եթէ գործուած սխալները չէք ուզեր մոռնալ, գոնէ մի մոռնաք նաեւ մատուցուած ծառայութիւնները»։

Հիներէն նորերուն տրուած դաս մըն ալ այս է ահաւասիկ :

Մարդիկ կան, որոնք գործուած սխալներու մասին միայն կը խօսին, բայց ո՛չ նաեւ մատուցուած ծառայութիւններու.

Ի՞նչ է, օրինակ, Հայաստանի գոյութիւնը այսօր, — գործուած սխա՞լ մը թէ մատուցուած ծառայութիւն մը։

Գրիգոր Օտեան պիտի պատասխանէր նաեւ այս հարցումին, եթէ ողջ ըլլար

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԵՂՎԱՐԴԻ ՍԱՐԱՀԱՐԹԸ

Արայի լերան ստորոտում տարածուել է Եղվարդ գիւղը։ Հին է Եղվարդը, շատ հին, հազարամեակների պատմութիւն ունի նա։ Ըստ աւանդութեան՝ այդ գիւղի ու լերան մօտ տեղի է ունեցել Հայոց Արա Գեղեցիկ թագաւորի եւ Ասորեստանի Նինոս ու խարդախ թագուհի Շամիրամի զօրքերի ճակատամարտը, եւ լեռն ստացել է Արայի անունը։

Շատ հին դարերից սկսած Եղվարդցիք զբաղուել են այգեգործութեամբ : Արայի լերան դիմաց տարածուած ընդարձակ սարահարթը ամբողջովին ծածկուած է եղել խաղողի ու պտուղների այգիներով։ Դրա ապացոյցը ոչ միայն աւանդաբար եկող պատմութիւններն ու զրոյցներն են, այլեւ ամէն տարի վարուցանքի ժամանակ հողի տակից դուրս եկած ծառերի ու վազերի փտած արմատները, գինու կարասները։ Այո, հնում Եղվարդում եղել է զարգացած այգեգործութիւն ու գինեգործութիւն։ Բայց անցեալում ո՞ր դարում Հայոց աշխարհի վրայով անապատ սեւ փոթորիկներ չեն անցել, ե՞րբ է հայ ժողովրդի կեանքը փոքր ի շատէ խաղաղ անցել։ 17րդ դարի սկզբում կրկին Հայաստանում տիրեց մղձաւանջը։ 1604 թուականին Պարսից արիւնարբու Շահ-Աբբասը իր զօրքով մտնելով Հայոց Նուիրական աշխարհը, որոշեց ջնջել մարդկային կեանքի բոլոր հետքերը չէն ու բարեբեր Արարատեան երկրից եւ նրա մերձակայ գաւառներից։ Թշնամին կոտորեց բնակչութեան մի մասին, իսկ մնացածին էլ բռնի կերպով գաղթեցրեց Պարսկաստան :

Այդ նոյն ճակատագրին ենթարկուեց նաեւ Եղվարդի բնակչութիւնը : Եղվարդի ծաղկուն այգիների մի մասը ոչնչացուել էր այդ ժամանակ, իսկ միւս մասն էլ, մնալով անխնամ ու առանց մշակութեան — երկար տարիների ընթացքում լրիւ չորացաւ ու ամայացաւ ։

Երբ շատ տարիներ յետոյ Եղվարդի բնակչութեան մի փոքր մասին յաջողուեց փախչել Պարսկաստանից եւ վերադառնալ հայրենի գիւղը, այլեւս ոչ մի ծառ ու վազ չտեսաւ։ Փորձեցին նորից այգի հիմնել բայց տեսան, որ իրենց համար այլեւս անհնարին է այդ։ Հիմնովին աւերուել ու լցուել էր խոշոր ջրանցքը, որ Քասախ գետի ջուրը Արայի լերան ստորոտով բերում էր Եղվարդի դաշտերը :

Եւ այդպէս Եղվարդում դադարեց այգեգործութիւնը ։ Եղվարդցիների միակ զբաղմունքը դարձաւ դաշտավարութիւնը։ Նրանք հազարաւոր հեկտարների վրայ սկսեցին հացահատիկ մշակել ։ Այդ ժամանակ էլ Եղվարդի ցորենի հռչակը տարածուեց ամբողջ Հայաստանում : Բայց քանի որ ջուր չկար, բերքի բախտը երկնքից էր կախուած։ Անձրեւոտ տարիներին ցորենի հաշիւ չէր լինում, իսկ երաշտի դէպքում, որը յաճախ էր պատահում, գիւղացիները զրկւում էին հացից։ Եղվարդցիները միշտ հաւատով սպասում էին, որ վաղ թէ ուշ իրենց դաշտերը նորից կը դառնան այգեստաններ :

Եւ ահա կատարւում է նրանց դարաւոր իղձը : Բնութիւնը վերափոխելու մասին պետական ծրագիրը իրականանում է Եղվարդում։ Տեխնիկայի հզօր ուժով ճեղքւում են ապառաժ ժայռերը եւ կառուցւում Արզնի – Շամիրամ խոշոր ջրանցքը։ Այժմ արդէն Հրազդանի յորդառատ ջուրը Արզնիի հիդրոէլեկտրակայանի գլխի հանգոյցից շառաչիւնով լցւում է Արզնի Շամիրամ ջրանցքը եւ հոսում Եղվարդի դաշտերը։ Կազմակերպուեց տնտեսու-

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Երիտասարդը խոստովանեցաւ թէ հիացած էր ու սքանչացած եւ սաստիկ սիրահարուած էր այն զմայլելի էակին որուն տարփալից գիրկընդխառնումը վայելած էր ամբողջ գիշերը : Հիմա թախանձագին կը խնդրէր դարձեալ արժանանալ այդ բախտին եւ կը յայտնէ թէ իր կարելի եւ նոյնիսկ անկարելի բոլոր միջոցները ի գործ դնելու պատրաստ էր, բաւական էր որ վերըստին գտնուէր իր տենչանքներուն առարկայ բացառիկ էակին հետ եւ թէ որեւէ արգելք եւ նոյնիսկ վտանգ՝ այլեւս գոյութիւն չունէին իրեն համար :

— Իմ կարելիութեանս սահմաններուն մէջ պիտի ջանամ օգտակար ըլլալ ձեզ ի, յարեց խորամանկ ներքինապետը։ Առայժմ, թոյլ տուէք ինծի որ ձեզի թէյ մատուցանեմ :

Եւ առանց պատասխանի սպասելու, ներքինապետը պատրաստեց անուշահոտ թէյը, առանց սակայն մոռնալու բաժակին մէջ կաթեցնել քանի մը կաթիլ այն հեղուկէն զոր փոքրիկ սրուակով մը պահած էր իր թեզանիքին մէջ :

Երիտասարդ բանաստեղծը հաճոյքով խմեց իրեն մատուցուած թէյը, ապա խըմեց երկրորդ բաժակ մը, եւ յանկարծ զգաց ահռելի ցաւ մը ստամոքսին մէջ, սկսաւ տապլտըկիլ եւ քանի մը բոպէ ետք զգայազիրկ փռուեցաւ գետին : Մեռած էր ···

Հազիւ թէ երիտասարդ բանաստեղծին հոգին անդարձ կերպով մեկնած էր դէպ ի Դեղին Աղբիւրները, ներքինապետը գըրկեց տարաբախտ զոհին դիակը, տարաւ զայն պալատին պարտէզին մէջ գտնուող հորին գլուխը ու հոն, ծանր քար մը կապելով դիակին ոտքերուն, գլորեց զայն հորին խորը ···

Այս անցքին յաջորդող օրերուն, ներքինապետը բազմաթիւ անգամներ քաղաք իջաւ կայսրուհիին ճարելու համար հաճոյքի ու հեշտանքի նոր զոհեր, որոնք առաջուց մահուան էին դատապարտուած, օգոստափառ կայսրուհիին առագաստը բաժնած ըլլալու յանցանքով միայն, առանց սակայն տեղեակ ըլլալու որ մէկ գիշերուան համար իրենց գրկած կինը Երկնային Կայսրութեան մեծազօր կայսրուհին եւ Նոր օրերու Դեղին Շամիրամն էր ···

Այսպէսով, քանի մը դարերու հեռաւորութեամբ, պատմութիւնն էր որ կը կրկնուէր :

Արդարեւ, քանի մը դարեր առաջ, Ֆըրանսայի հաճոյասէր ու հեշտամոլ թագուհին, Մարկրիթ տը Պուրկոնեը, գիշերային խրախճանքներ կը սարքէր Սէն գետի եզերքին բարձրացող Նէլի աշտարակին մէջ, հոն կը հրաւիրէր գեղադէմ երիտասարդներ, անոնց հետ կ՚անցընէր հեշտանքի գիշեր մը ու ապա, իր ծառաները, պարկի մը մէջ զետեղելով այդ զոհերուն դիակները, աշտարակին գագաթէն կը նետէին Սէնի պաղ ու պղտոր ջուրերուն մէջ :

Եւ սակայն, հասաւ ժամանակ մը, ուր բազմաթիւ երիտասարդներու յանկարծակի անյայտացումը կասկածներ սկըսաւ արթնցնել Փեքինի բնակիչներուն մէջ, որոնք ամէն գիշեր, սարսուռով համակուած, վախով ցոյց կու տային այն սեւ կառքը, որուն մէջ, բազմած ներքինապետը կը շրջէր ամբողջ քաղաքը, իր հեշտասէր ու տարփոտ տիրուհիին նոր զոհեր ճարելու համար :

Այսպէս, երկար շրջան մը, Ցէօ Հի կայսրուհին ապրեցաւ շուայտ ու խենէշ կեանք մը, անձնատուր ըլլալով իր կիրքերուն :

Եկաւ ժամանակ մը, սակայն, երբ կայսրուհին սկսաւ ձանձրանալ այդ կեանքէն, մանաւանդ որ ամէն օր նոր երիտասարդներ զոհ կը դառնային ներքինապետին դաշոյնին կամ թոյնին, գիշեր մը ամբողջ գիրկընդխառնումը վայելելէ ետք հեշտասէր կայսրուհիին :

Մանաւանդ որ Ցէօ Հիի սիրտը, հակառակ անցնող տարիներուն, միշտ ալ լեցուն էր իր առաջին սիրոյն յիշատակներով : Երբեք չէր կրցած մոռնալ Եոնկ Լուն, որ իր հրամանով եւ կարգադրութեամբ աքսորուած էր հեռաւոր նահանգ մը :

Ու յանկարծ, կայսրուհին զգաց բացակայութիւնը իր կողքին այն մարդուն, որ ոչ միայն իր սիրականը, այլեւ բազմաթիւ անգամներ Երկնային Կայսրութեան գահին եւ իր իսկ կեանքին ազատարարն էր եղած :

Հակառակ որ Ցէօ Հի ամէն բանէ քաշուած կ՚ապրէր իր պալատին մէջ, եւ սակայն կրցաւ ձեռք բերել հրամանագիր մը, որով իր պաշտօնին մէջ կը վերահաստատուէր նախկին մարեշալը, վերստին անոր յանձնուելով Մանչուրիոյ պահակազօրքին հրամանատարութիւնը

Եւ օր մը, Եոնկ Լու, միշտ հպարտ ու քաջարի, ներկայացաւ կայսրուհիին :

Եօթը տարի էր որ երկու սիրահարները զիրար չէին տեսած։ Առաջին հանդիպումին, աւագանիին ներկայութեան, երկու նախկին սիրահարները պահեցին պաշտօնական գրեթէ սառն դիրք մը, բայց երբ անգամ մը ամէն ոք հեռացաւ ու մնացին գլուխ գլխի, նետուեցան իրարու գիրկ եւ սիրատարփ գիրկընդխառնումի մը մէջ վերահաստատեցին իրենց անցեալի կապերը :

(23 Շար.)

…թիւնը. Ջուրը անսահման խինդ ու բերկրանք է պատճառել Եղվարդցիներին: Չէ՞ որ նրանք դրանով հնարաւորութիւն են ստացել զբաղուելու իրենց նախնեաց սիրած գործով՝ արգեգործութեամբ: Դեռ երբեք նրանք այնպէս ոգեւորութեամբ չեն աշխատել, ինչպէս այժմ: Դրա վկայութիւնը թէկուզ հէնց այն փաստն է, որ նրանք գարնանը հիմնեցին 140 հեկտար խաղողի այգի: Եղվարդցիք տնկել են Արարատեան դաշտավայրի խաղողի ամենաընտիր տեսակները՝ արեւագոյն «Ոսկեհատը», սեղանը զարդարող գոյն «Նազելին», սպիտակ ու վարդագոյն «Երեւանին», «Արաքսենին», «Արարատին», գինեգործութեան համար ընտիր «Կախեթը» եւ ուրիշներ, որոնք անսովոր արագութեամբ եւ աճում ու փարթամանում են: Նորատունկ վազերը արդէն 30–40. տեղտեղ մինչեւ իսկ 60 սանթիմեթր երկարութեամբ շիւեր են արձակել:

Եղվարդցիք լաւ են մտածել, որ մինչեւ այգուց բերք ստանալը հարկաւոր է հողը պարապ չթողնել, նրանից բարիք ստանալ: Եւ նրանք վազերի միջշարքերում մշակել են ձմերուկ, սեխ, վարունգ, կաղամբ, պոմիդոր (տոմաթէս) եւ ուրիշ բանջարեղէններ, որոնց տարածութիւնն անցնում է 60 հեկտարից:

Բերքի առատութիւնը զարմանք է պատճառում դիտողին, պոմիդորի ամէն մի թփից մէկ դոյլից աւելի պտուղ կը քաղուի, իսկ սեխաստանում իւրաքանչիւր բոյսի վրայ կայ մինչեւ տասը խոշոր ձմերուկ: Եղվարդցիները մեծ քանակութեամբ ձմերուկ, սեխ ու բանջարեղէն են տալիս մայրաքաղաքի բնակչութեանը:

Արզնի – Շամիրամ ջրանցքը այստեղ ջուր է տալու մօտ երկու հազար հեկտար հողերի: Բայց ձեռնարկներ կատարւում են, որպէսզի աւելի շատ հող ոռոգուի: Այժմ փորում են ութ քիլոմեթր երկարութեամբ ներտնտեսային ջրանցք, որը ջուր կը վերցնի Արզնի–Շամիրամից եւ կ՚ոռոգի 400 հեկտար հող:

Այստեղ ջրաշինարարական ուրիշ աշխատանքներ էլ են ծրագրուած: Եկող տարուանից մայրջրանցքի վրայ կը սկըսուի մի հզօր ջրհան կայանի կառուցումը, որը կ՚ոռոգի շուրջ հազար հեկտար տարածութիւն:

Եւ այդ բոլոր հողերը խաղողի ու պըտղատու այգիների համար են: Յառաջիկայում ամէն տարի այստեղ կը հիմնուեն 400 – 500 հեկտար այգիներ: Եղվարդում աշխատանքի բերկրանքը համակել է բոլորին: Չէ՞ որ նրանք իրենց առջեւ տեսնում են վառ ապագան: Յառաջիկայ մի քանի տարում Եղվարդի ամբողջ լայնարձակ սարահարթը կը դառնայ այգեստան, 1500 հեկտար խաղողի եւ հազար հեկտար պտղատու այգիներով:

Ռ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՏԻՐՆՏԱՍ ...

ԽՄԲ.— Մոռցուած աւանդութիւն մը որ կը տօնուի տակաւին Կեսարիոյ մէջ: Պոլսոյ հայերէն թերթերուն կը գրեն երբեմնի շէն ու բարգաւաճ Կեսարիայէն .—

Երէկ, Փետրուար 13, Շաբաթ իրիկուն, Տեառնընդառաջի նախատօնակին առթիւ, քաղաքիս Ս. Լուսաւորիչ լայնածաւալ եկեղեցին լեցուած էր այր եւ կին հաւատացեալներու ստուար բազմութեամբ: «Քրիստոս փառաց թագաւոր այսօր եկեալ յընծայումն ի Տաճար» սրտախօսիկ շարականին երգեցողութեան ժամանակ, հեթանոսական – քրիստոնէական հնաւանդ սովորութեան համաձայն, դուրսը եկեղեցիին բակին մէջ, արդէն իսկ սկսած է նախապէս բերուած չոր եղէգներու եւ որթատունկի բարունակներու հրավառութիւնը:

Այս խարոյկին շուրջը ման կուգային և պար բռնած էին տասնէ աւելի նոր նշանուած աղջիկներ ու նոր հարսեր, որոնց տուներէն բերուած խաշած ցորենի եւ չամիչիխառնուրդները կը բաժնուէին ժողովուրդին՝ որ ի ձեռին ունէր վառ մոմեր:

Ս. Սարգիսի նախընթաց պահքի եւ ծոմի օրերուն, աւելի քան յիսունի չափ հաւատացեալ հարս ու աղջիկներ, երեք օրուան ծոմապահութիւն ընելով, Սուրբ Հաղորդութիւն առին:

Նորընտիր Թաղ. Խորհուրդը այժմէն սկսած է կիսատ մնացած Կիւմիւշեան սըրահին նորոգութեան: Յառաջիկային, երբ ի ձեռին ունենայ կամ դրամ ապահովուի, մտադիր է Կիւմիւշեան վարժարանի շէնքն ալ նորոգել: Ասոնք տակաւին ազգ. գործերու մէջ շատ փորձառութիւն չունենալով, Տէր Հայրը ի հարկին պէտք եղած կանոնական ցուցմունքները կ՚ընէ եւ կը խրախուսէ զիրենք:

Այսօր ալ Տեառնընդառաջի տօնին առթիւ եկեղեցական հանդիսութիւններ եղան: Օդը թէեւ պայծառ է, բայց գետինը ձիւնով ծածկուած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ կոմունիստ կուսակցութեան 21րդ համագումարը փակուեցաւ՝ ընտրելով նոր Կեդր. Կոմիտէ մը, հետեւեալ կազմով.— Առաջին քարտուղար՝ Ա. Թովմասեան, երկրորդ քարտուղար՝ Զարոբեան, — քարտուղարական կազմին կը մասնակցին՝ Մ. Աղոնց, Ս. Թումանեան, Բ. Սարկիսով (այսպէս գրուած): Բիւրոյի անդամ՝ Առուշանեան, Ասցատրեան, Բաղդասարեան, Մարիախին, Մովսիսեան, Քոչինեան, ինչպէս եւ հինգ քարտուղարները:

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԸԳՃԵԱՆ

ԽՄԲ.—Մեր հանգուցեալ ընկերը, Յակոբ Պալըգճեան, որ մեռաւ վերջերս (Եգիպտոս), իր ձեռքով գրած էր իր կենսագրութիւնը, որմէ քաղուածք մը .—

Ծնած եմ Կեսարիա (պատմական Մաժակ), Կապադովկիոյ Արգէոս լերան ըստորոտը: Ծննդեան թուականս է 1882 Հոկտեմբեր 15: Արհեստաւոր ընտանիքի զաւակ եմ: Մեր ընտանիքին անդամները բոլորն ալ ատաղձագործ եղած են, պապըս՝ Կարապետ եւ հօրեղբայրներս: Հայրս՝ Սահակ միաժամանակ ճարտարապետ եւ փորագրիչ էր:

Վեց տարեկանիս սկսած եմ յաճախել Կիւմիւշեան վարժարան: Շրջանաւարտ եղած եմ 18 տարեկանիս: Տարի մը ուսուցչութիւն ըրած եմ: Ապա վաճառականի մօտ ծառայած եմ եօթը տարի:

... Երբ 1908 Յուլիս 11ին սոյն «հուրիէթ» մը հռչակուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, մեր սերունդը անտեղեակ էր աշխարհի անցուդարձերուն: 1907ին գործով Պոլիս գացած էի: Իմ բնակած խանիս մօտ, օր մը, ձերբակալեցին Դաշնակցական Արմենակ Գարակէօզեանը, որ երեք օր ետք ինքզինք այրեց բանտին մէջ:

Ազատութեան հռչակումէն ետք, Պոլսոյ եւ արտասահմանի հայերէն թերթերը սկսան գալ երկիր. մենք գինովցած էինք: Սկսանք մտածել բան մը ընելու մասին: Հիմնեցինք Կիւմիւշեան Սանուց Միութիւն մը՝ մեր դպրոցին օգտակար ըլլալու համար: Թատերական ներկայացումներ կը կազմակերպէինք, գիրքեր ու քարտէսներ բերել կուտայինք. ճոխացուցինք դպրոցին գրադարանը:

Կազմեցինք նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջին ենթակոմիտէն: Երկու տարի, 1908 – 1910, ենթակոմիտէի անդամ էի, իբրեւ ընկեր ունենալով Տոքթ. Խաչիկ Տամլամեան (հիմա՝ Փարիզ), Կարապետ Թաշճեան, ուսուցիչ, 1915ին կախաղան բարձրացած, Գարր. Թագւորեան, եւ ուրիշներ: 1909ին սկսաւ հրատարակուիլ Դաշնակցութեան կեդրոնական օրգանը Պոլսոյ մէջ՝ «Ազատամարտ», որուն գործակալութիւնը ստանձնեցինք ես եւ Կարապետ Թաշճեանը: Քանի մը ամսուան մէջ մեծ թիւով բաժանորդներ արձանագրեցինք, մանաւանդ նոր սերունդէն, որ կէս հայախօս էր եւ որ բոլորովին հայացաւ թերթին շնորհիւ:

Գէորգ Վիչապեան, որ 1915ին կախուեցաւ, իմ լաւագոյն ընկերներէս, գործիչը մեր շրջանին, առաջեալի պէս տղայ մըն էր: Զիս ալ մահուան դատապարտած էին եւ խեղճ մայրս 23 օր բանտը պահած էին:

Ես ծնողքիս մէկ հատիկ մանչ զաւակն էի. ունէի չորս քոյր: Հակառակ հօրս եւ մօրս թախանձանքին, մեկնեցայ Իզմիր, ուր մտայ կազմին մէջ եւ մասնակցեցայ Ենթակոմիտէի աշխատանքներուն (1910 – 1912): Ետքէն Եգիպտոս եկայ եւ քեռայրիս՝ Կարապետ Մալխասեանի հետ իւղի առեւտուրով զբաղեցայ: Ամուսնացայ 1916ին եւ հինգ զաւակներու հայր եղայ: Կուսակցական կեանքի մէջ աշխատեցայ կարողութեանս չափով: Իմ մասնակցութիւնս բերի նաեւ Արարատի, Ազգ. Միութեան եւ «Համազգային»ի հիմնադրութեան:

ԽՄԲ.— Դամբանականը խօսած է ընկ. Մինաս Տէր – Սարգիսեան, որ ի մէջ այլոց ըսած է. «Յովհ. Շիրազ գրած է թէ «ով մեռել է հայրենիքի համար, նա չի մեռել, ծաղիկ է դառել»: Դուն չմեռար, սիրելի ընկեր, այլ դարձար յաւերժօրէն անթառամ ծաղիկ մը »:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔՈՒԷՅԹԻ հայ առաքելական եկեղեցւոյ մարմինը պաշտօնապէս դիմած է Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին, խնդրելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետութեան հովանին: Զարեհ Ա. Կաթողիկոս, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան նկատառութեան ենթարկելէ ետք կատարուած դիմումը, որոշած է ընթացք տալ խնդրանքին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ գաւառական ժողովի ատենապետ՝ Գ. Միսաք Ազիրեան երեք հարիւր տոլարի նուիրատուութիւն մը ըրած է Տուրզութիի մէջ (Յունաստան) կառուցուելիք Ազգ. Տան ֆոնտին:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ հայ գաղութին պատմութիւնը կը սկսի 1890ին: Առաջին Հայը, որ հաստատուած է Մեքսիկօ, կը կոչուի Գապայեան, ալքոլի վաճառական: Յետոյ կը յիշատակուի Յովհ. Նշանեան, որ շինած է Փուէպլա քաղաքին կոյուղիները: 1920էն ետքը գաղութը ստուարացած է եւ այսօր կը համրէ հինգ հարիւր հոգի: Հայեր կան Փոթոզի, Գուատալաժարա, Մոնթեցէ քաղաքներուն մէջ, բոլորն ալ բարեկեցիկ:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՏՈՒՆ ՄԸ կը շինուի ներկայիս Պուրճ Համուտի Թաղամասին մէջ (Պէյրութ), գրեթէ ամբողջովին հայաբնակ: Շինութեան ձեռնարկուած ժամանակ՝ ժողովուրդին լումաներով գոյացած էր հարիւր հազար լիբ. ոսկի: Բազմայարկ եւ հոյակապ շէնքը իր լրումին կը հասնի շուտով: Վերջացնելու համար ձեռնարկուած է նոր հանգանակութեան:

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեան, Փետրուար 17ին դասախօսութիւն մը տուաւ Պէյրութի «Համազգային»ի նոր սրահին մէջ, խուռներամ բազմութեան մը առջեւ, նիւթը՝ ծաղրանկարչութեան արուեստը, — ուրկէ՞ ծագած է, ինչի՞ կը ձգտի, որո՞նք են իր արտայայտութեան ձեւերը, ի՞նչ դեր կը խաղայ քաղաքական եւ հանրային կեանքի մէջ: Դասախօսութեան իբրեւ վերջաբան՝ Աճէմեան անդրադարձաւ հայ ծաղրանկարչութեան, եւ ներկայացուց հին թէ նոր հայ ծաղրանկարիչներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ԱՄՈՒՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Շատ անգամ, առտուն կանուխ դուրս ելլելով՝ գիշերը ուշ ատեն տուն կը դառնար: Մայրը ամէն ճիգ թափեց համոզելու իր որդին որ ուրիշ գործի մը հետամուտ ըլլայ: Անոր թախանձագին յորդորներուն կամ յամառ լռութեամբ մը կը պատասխանէր կամ ուսերու ցնցումով մը. Տղուն մէջ կեանքի պայքարին սրբազան հուրը մարած էր, գիտակցութեան ոգին մեռած:

Այլեւս անիկա անդամալուծուած էութիւն մըն էր, սեւեռուն մտածման մը հետամուտ, աշխարհի իրերու բացարձակ ժխտացումովը: Իրականապէս ոչ ոք կըրցաւ հասկնալ երիտասարդին այս ցաւալի վիճակին շարժառիթը: Իր ընկերներէն ոմանք միայն պահ մը կասկածեցան թէ որդեօք Սոֆիին հեռացո՞ւմը առաջ բերած էր այդ բարոյական ու մտաւորական քայքայումը: Մնաց որ, մօտերը շատ քիչ զբաղեցան Համբիկի վիճակով եւ թողուցին որ ան իր կեանքը անցունէ իր հասկցած եղանակովը:

Մինակ, մայրը չէր մոռնար տղիկա, ցորեկները օտարներու տուն աշխատած ատեն անձայն անշշուկ արցունք կը թափէր «վախ, որդիս» մրմռալով: Թումիկ, երբեմն, իր կնոջը անմխիթար կերպարանքին առջեւ միայն իր անտարբերութենէն սթափած, «թոհաֆ, աս չօճուխը ի՞նչ եղաւ» մը կը մըլտար:

Շատ չանցած սակայն ձկնորսին տան մէջ ուրիշ փոփոխութիւններ առաջ եկան: Գիշեր մը, երբ Հոռոփ հանըմ, օրուան չարաչար տառապանքէն յետոյ, նստած իր զաւկին ցաւովը կ՚որոճար, յանկարծ իր երկանը բարեկամներէն քանի մը հոգի ներս մտնալով՝ առանց ոեւէ յառաջաբանի մէկէնիմէկ ըսին.

— Քա Հոռոփ, հայտէ էլ ժամ էկուր, Թումիկը պիրտէն պիրէ պան մը էղաւ հօն տարինք:

Խեղճ կինը վեր ցատքեց լեզուն կապկըպուած, չկրնալով իր երկիւղները բանաձեւել. «պէ ճանըմ քալէ» ըսին ձկնորսները եւ Հոռոփ հանըմը առջեւնին ձգելով տարին ժամ վազն ի վազ: Արդէն մութցած էր գրեթէ: Ժամկոչը բացաւ ժամուն դուռը. ձկնորսները շիտակ եկեղեցիին նկուղը մտան, ժամկոչէն մոմ մը առնելով:

Անդնդախոր տեղ մըն էր, խոնաւ եւ ցուրտ: Վար իջան քանի մը լպրծուն սանդուխներէ: Քանի մը քայլ անդին կեցան, ճաղի մը առջեւ, ծածկուած վարնոց եւ հին թաւիշէ ծածկոցով մը: Հոռոփ հանըմ, պապանձած, մեքենաբար կը նայէր: Ձկնորսներէն մէկը անկեղծ յայտարարութիւն մը ըրաւ հօդ, տխուր եղանակով մը.

— Հոռոփ, բաւէ, Թումիկին հետ նըստած էինք Քէօռ Նիքոլիին մեյխանան, մէյ մըն ալ ճիկարա խմած ատենը կըռտ կըռտ պան մը էղաւ պօղազը, ի՞նչ կ՚ըլլար մինչ կ՚ըլլար կոր ըսելու չմընաց, Թումիկ պաշ աշաղի ինկաւ: Հէմէն վրան հասանք. վերցուցինք. նէֆէս չիկար, կռնակնիս առինք էգախանէն վազցուցինք. հօն հէքիմ մը նայեցաւ. բաւուքի ձեռեր է. մենք ալ առինք ժամ պերինք... ի՞նչ ընենք, քուրուկ, ամէնուս ալ կլխուն պիտի կայ աս փորձանքը, հոգդ մ'ընեռ: Հէյ զաւալլը, Թումիկ, ձէզայիրլի ամիրային խօսքը պերանը մնաց:

Մոմին լոյսը՝ այդ թանձր ու անդորր խաւարին մէջ օձի լեզուի պէս կ՚երկընէր, սուր ծուխ մը արձակելով. անոր տկար ու թաղմանական լոյսին մէջ ձըկնորսի բիրտ, արեւահար, պղնձագոյն դէմքերը քստմնելի ծամածռումներ կ՚առնէին: Ծածկոցին տակէն, մեռելին ոտքերը եւ գլուխը վեր կը ցցուէին: Հոռոփ հանըմ խուլ հեծիւններ կը հանէր կոկորդէն՝ քունքին մազերը քաշելէն. «վախ, մարդս, վախ»: Ձկնորսին մէկը մարդասիրաբար վեր առաւ ծածկոցին մէկ ծայրը՝ ձկնորսին դէմքը ցուցնելով կնոջը: Նոյնութեամբ մեռեր էր Թումիկ, առանց մկաններու եւ դիմագծերու այլայլութեան: Կիսաբաց աչուըներէն բիբերուն լոյսը կ՚երեւար դեռ:

Տխուր չէր: Երջանիկ ու սփոփարար մտածման մը պահուն՝ չանթահարուեր էր: Ամիրաներուն յիշատակին տեսակէտովը՝ եղածը անդարմանելի կորուստ էր: Հ... գիւղին մէջ Թումիկը վերջին մարդն էր որ փողոցէ փողոց, գինետունէ գինետուն կը պտտցունէր լուսահոգի ամիրաներուն մեծագործութեանց պատմութիւնները, պանծացնելով, փառաւորելով զանոնք իր ականատեսի անձնական վկայութիւններովը, զորս ոչ ոք կը համարձակէր ժխտել: Իրեն հետ՝ վերջնական հանգստութեան եւ մոռացումի կ՚ուխտուէին Մարկոս, Ճէզայիրլի, Պէլկէլօղլուն եւ միւս ամիրաները:

— Վախ, մարդս, վախ, կ՚ողբար Հոռոփ հանըմ, երկանը դէմքին վրայ ծըռած:

—Էյ կ՚օգտէ, պոռաց դուրսէն ժամկոչը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՔԷՃԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ գաղթապետութեան մաս կազմող Ափրիկեան երկիրներու երկու խորհրդատողովներ, որոնք կը գումար-ուէին մէկը Փարիզի եւ միւսը Պանկի մէջ, վերջ գտան: Զորս վարչապետները (Տահոմէյ, Նիկերիա, Բարձր. Վոլթա եւ Քոթ տ'Իվուար) հաւաքուած են Փարիզի մէջ: Պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ կը գրեն. — «Որոշած ենք մեր շահերը հաշտեցնել Ֆրանսային հետ եւ ընտեղծել գործակցութեան ամուր կապ մը»: Պանկիի խորհրդաժողովին (Զատ., Քոնկօ, Կապոն եւ Կեդր. Ափրիկէի Հանրապետութիւն) քննութեան առնուած են վերոյիշեալ երկիրներու յարաբերութիւնները Ֆրանսայի եւ հասարակապետութեան մաս կազմող երկիրներուն հետ: Հաղորդագրութեան մէջ ի մէջ այլոց կ'ըսեն. — «Վստահութիւն ունինք որ Կոլի ուժին վրայ ու կը հաւատանք թէ բանակցութիւններու ճամբով Հասարակածային Ափրիկէի ժողովուրդները պիտի ստանան իրենց անկախութիւնը»:

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սարաճեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց հօր եւ աներհօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ

(84 տարեկան, բնիկ Ռոտոստոցի)

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Փետրուար 20ին, Նէօվիլ Սիւր Սոնի նոր գերեզմանատունը: Լիոնէն հրաւիրուած քահանայ հօր կողմէ, ի ներկայութեան ընտանիքին անդամներուն:

Կը խնդրուի ներկայս իբր մահազդ ընդունիլ:

Այրի Տիկին Սիրվարդ Ժամագործեանի եւ զաւակներուն փափաքին համաձայն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

Գ. ՄԱՆՈՒԷԼ ԺԱՄԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կիրակի 28 Փետրուար, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Հ. Կ. ԵԻ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Միութեան յետաձգուած ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 28ի Կիրակին ժամը 3ին, իր կեդրոնատեղիին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ: Միեւնոյն օրակարգով.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Նազար Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Թիւֆէնքճեան, Այրի Տիկին Վարդանոյշ Օնպաշեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, նուիրատուութեամբ եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ տիկնոջը, քրոջ, քենիին եւ տալոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Օնպաշեանի) մահուան առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ. 20 ՄԱՐՏ. ԺԱՄԸ 16

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մէջ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին կողմէ, Փետրուար 28ի Կիրակին, կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջանի Հայութիւնը.

Յ. Գ.— Բանախօսութենէն վերջ ընկերական ընդհ. ժողով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌՈՄ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

յիշատակին, մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած՝ Մարսէյլ), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Եւ ներբող յատուկ պատշաճի, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին մէջ: Կիրակի 28 Փետրուար՝ ժամը 16.30ին: Կը նախագահէ Գերպ. Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Լիւսի Սարգիսեան ծնեալ Իշմէլեան կը փնտռէ իր զարմուհին Տիկին Աննա Երէնեան, ծնեալ Իշմէլեան, որուն հետ կը թղթակցէր նախապէս, 16 Րիւ Թուրնըֆոր, Փարիզ (5), հասցէով:

× Յունաստանէն Գ. Թիլքիճեան կը փնտռէ իր ընկերները Սենեքերիմ, Սեդրակ եւ Գալուստ Մամիկեանները:

× Հայաստանէն Տիկին Տօնիկեան Խաթուն կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդին Ռուբէնեան Ալեքսան:

Հայաստանէն Գ. Թերջանեան Սեպուհ Երանոսի, կը փնտռեն իր քոյրը եւ փեսան Սինանեան Յարութիւն որոնք Ալֆորվիլ կը բնակին:

× Հայաստանէն Գ. Սեմերճեան կը փնտռէ Տօնիկ, Մանուկ, Գրիգոր եւ Ալիքսան Մանուկեան եղբայրները որոնք 1945ի պատերազմէն վերջ Ֆրանսա մնացած են:

× Հայաստանէն Գ. Այգինեան Մաթէոս Պօղոսեան կը փնտռէ Գ. Այգինեան Պօղոս Մաթէոսեան:

× Հայաստանէն Խաչերեան Առաքել կը փնտռէ իր քեռիները, Գէորգ Կիւլէսէրեան եւ Յակոբ, Եսայի, Եազուպ, Կիւլէսէրեանները:

× Հայաստանէն Նորիկ եւ Ցուրիկ Սահակեաններ կը փնտռեն իրենց հայրը Սահակ Սահակեան:

Փնտռուող վերոյիշեալ անձերու հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դասախօսներ

Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն: Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է:

Ա. Դասախօսութիւն

Նիւթ՝ Հայաստանի հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, դասախօս Ընկ. Ա. Իսահակեան:

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Թըրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին: Յետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ: Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ պիտի կատարուի Սրբոց Վարդանանց Զօրավարաց տօնը, ինչպէս նաեւ Հայրապետական Մաղթանք Ն. Վ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անուանակոչութեան տօնին առիթով: Պիտի քարոզէ Տ. Խորէն քհնյ. Աստուրեան: Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք երգչախումբը պիտի երգէ տօնը փառափանող բազմաձայն խմբերգներ, ղեկվարութեամբ Գ. Վ. Սարգսեանի: Եկեղեցիի դպրոցին աշակերտները պիտի արտասանեն քերթողական տաղեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւններ յաջորդով:

Ա Ջ Դ

Այս Հինգշաբթի, Վարդանանց պատմական տօնին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Տէր Գ. քհնյ. Միրճանեան: Տօնակատարութեան կը մասնակցի դպրոցի աշակերտութիւնը:

Կը հրաւիրուին տեղւոյն հասարակութիւնը:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները:

ԼԻՈՆ.— 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր Յոյներու սրահին մէջ ժամը 20.30ին.

Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողով այսօր Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժերոմ.— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ժողովը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կը լայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՎԱԼԳԱՌԵԼԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՏԷՍԻՆ.— 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր:

ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր:

ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր:

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 26 FEVRIER 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8733 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4534

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՈՒԱՆԱՓՈԽ ՈՒԽՏԸ

1955 Փետրուար 24ին, կը կնքուէր Պաղտատի Ուխտը, որուն շուրջ ա՛յնքան վէճ պիտի ստեղծուէր առաջին օրէն իսկ: Ինչո՞ւ կնքուեցաւ այս Ուխտը: Մանաւանդ ինչո՞ւ Իրաքի մայրաքաղաքին անունը տրուեցաւ անոր:

Գաղտնիք մը յայտնած չենք ըլլար, երբ ըսենք անմիջապէս, որ այդ Ուխտը ուղղուած էր պարզապէս Խորհրդային Միութեան դէմ: Պաշտպանելու համար Միջին Արեւելքի քարիւղ արտադրող հողամասերը՝ բոլշեւիկեան հաւանական յարձակման մը դէմ:

Ժամանակին Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութիւնը օսմանեան կայսրութեան հողամասերուն վրայ եւ Պարսկաստանի մէջ միջոցներ ձեռք կ'առնէր ապահովելու համար Հնդկաստանի ճամբան, մանաւանդ սանձելու համար ռուսական կայսրութեան ախորժակները:

Երբ 1878 Յուլիս 4ին Պոլսոյ մէջ Թուրք կառավարութեան հետ գաղտնի դաշնագիր մը կնքելով կ'իւրացնէր Կիպրոս կղզին, Անգլիա յանձն կ'առնէր ապահովել Օսմ. կայսրութեան հողային ամբողջութիւնը եւ պաշտպանել զայն ռուսական նոր յարձակումներու դէմ — Պաթումէն, Կարսէն ու Արտահանէն դէպի հարաւ:

Հիմա Հնդկաստանի ճամբան ապահովելու հարց չկայ այլեւս: Հնդկաստան անկախ պետութիւն է՝ ինչպէս անոր իսլամական մասը՝ Փաքիստան:

Ուրիշ պատճառ կայ այժմ այդ հողամասերով հետաքրքրուելու համար: Քարիւղը:

Յատկանշական է, որ Պաղտատի Ուխտին նախաձեռնարկ եղաւ Անգլիա, որ ընդարձակ շահեր ունի Իրանի եւ Իրաքի քարիւղի արդիւնաբերութեան մէջ:

Պաղտատի Ուխտին կ'անդամակցէին՝ բացի Անգլիայէն՝ Թուրքիա, Իրան, Փաքիստան եւ Իրաք, — մէկ քրիստոնեայ եւ չորս իսլամ պետութիւններ:

1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն վերջ Իրաք հրաժարեցաւ Պաղտատի Ուխտէն: Այդ պատճառաւ ալ այս վերջինը անուն փոխելով այժմ կը կոչուի ՍԷՆԹՐԸԼ Թրիթի Օրկէնիզէյշըն (Կեդրոնական դաշնագրի կազմակերպութիւն), կրճատ ձեւով ՍԷՆԹօ: Ծանրութեան կեդրոնն ալ Պաղտատէն փոխադրուեցաւ Անգարա:

Ամերիկեան կառավարութիւնը առանց պաշտօնապէս մաս կազմելու այս Ուխտին նիւթապէս կ'օժանդակէ անոր ձեռնարկներուն: Իր պատուիրակները իբրեւ խորհրդական ներկայ կ'ըլլան անոր ժողովներուն: Տարակոյս չկայ որ Միացեալ Նահանգներն ալ մեծապէս շահագրգռուած են, Միջաւոր Արեւելքի քարիւղով, Իրանէն մինչեւ Սէուտի Արաբիա:

Սակայն ամէնէն աւելի Թուրքիա եւ Իրան կը հետաքրքրուին «ՍԷՆԹօ»յով, իբրեւ անմիջական սահմանակից Խորհրդային Միութեան:

Այս Ուխտը կերպով մը կը փոխարինէ Սաատապատի դաշինքը, որ կնքուած էր երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ Թուրքիոյ, Իրաքի, Իրանի եւ Աֆղանիստանի միջեւ, միշտ նկատի ունենալով խորհրդային վտանգը:

Սաատապատի Ուխտը շատոնց լուծուած է, առանց որեւէ օգուտ ապահովելու ուխտակիցներուն:

Թուրքիոյ սահմանները ապահովելու հարցը կենսական էր դարձած մանաւանդ այն օրերուն, երբ Կիպրոսի խնդրին պատճառաւ մեռեալ տառի էր վերածուած Պալքանեան Ուխտը (Թուրքիա — Յունաստան — Եուկոսլաւիա):

Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ Թուրքիա ի՞նչ օգուտ պիտի տեսնէ «ՍԷՆԹօ»յէն, որուն հակառակ են արաբական բոլոր պետութիւնները՝ սկիզբէն մինչեւ այսօր:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԷՆ ՆԵՐՍ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ՝ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ Կ'ՈՒԶԷ ՀԱՍՏԱՏԵԼ՝ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գաղտնի խօսակցութիւններ որ ժամանակէ մը ի վեր տեղի կ'ունենային մէկ կողմէ Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ միւս կողմէ Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Տանըմարքայի եւ վերջերս ալ Սպանիոյ հետ, նպատակ ունէին գերմանական զինուորական կայաններու հաստատումը, վերոյիշեալ երկիրներուն մէջ:

Արդարեւ՝ ինչպէս գիտել կուտան Ատլանտեան Ուխտի զինուորական հարցերու մասնագէտները, Գերմանները պէտք ունին «տարածութեան» եւ «պատերազմական գօտիէն» հեռու պահեստի կայաններու: Ներկայիս՝ երբ հեռավար հրթիռներ եւ ձայնէ արագութիւնը անցնող օդանաւեր քանի մը վայրկեանի մէջ կրնան մի քանի հազար քմ. Տարածութիւններ կտրել, զինուորական գործնական անհրաժեշտութիւն մըն է, որ պահեստի կեդրոնները (հիւլէական հրթիռներ, ռումբեր, ռազմական հաստատութիւններ, հիւանդանոցներ եւայլն) գտնուին կարելի եղածին չափ հեռու եւ ապահով վայրերու մէջ: «Շարժելու եւ ժամանակ ունենալու» ռազմավարութիւն, ինչպէս կ'ըսեն զինուորական մասնագէտները:

Անպաշտօն թերթեր կը հաստատեն թէ արդէն իսկ համաձայնութիւններ կնքուած են Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հետ: Արեւմտեան Գերմանիոյ պաշտպանութեան նախարարը, քաջալերուած ձեռք ձգած յաջողութիւններէն, Սպանիա իր վերջին այցելութենէն օգտուելով փափաքած է որ նման կայաններ հիմնուին նաեւ Իպերիայի Թերակղզիին վրայ եւս: Սպանիա սակայն, մաս չի կազմեր Ատլանտեան Ուխտին, մնաց որ յանձին Ֆրանքոյի Եւրոպայի Ֆաշական վերջին պետութիւնը կը նկատուի: Ատլանտեան Ուխտի մաս կազմող երկիրներէն շատեր —Անգլիա եւ Սկանտինաւեան երկիրներ— գէշ աչքով կը դիտեն՝ Ֆրանքօն, որով իրենց տեսակէտով Արեւմտեան Գերմանիան «անհեռատես» եւ «վրդովեցուցիչ» քայլ մըն է որ կ'առնէ առաջարկելով Ֆրանքոյին որ իր երկրին մէջ հաստատուին Գերմանական զինուորական պահեստանոցներ եւ օդանաւային կայաններ: Գերման պաշտպանութեան նախարարը թէեւ կէս — բերան ընդունած է թէ նման խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են, սակայն կը հերքէ համաձայնութեան մը կամ «դաշնակցութեան» մը գոյութիւնը: Պաշտպանութեան նախարար՝ Շթրաուսի կարծիքով՝ վերջին հաշուով Ատլ. Ուխտի անդամ երկիրները պէտք է նկատի առնեն Սպանիոյ աշխարհագրական նպաստաւոր դիրքը եւ ընդունին այս վերջինը Ուխտէն ներս:

Մասնաւորապէս Անգլիա խստիւ կը հակառակի: Լոնտոնի թերթերը մեծ խորագիրներով կը ձաղկեն Գերման եւ ըՍպանական համաձայնագրի մը ստորագրութեան միտքը: «Ատրնաուըր — Ֆրանքօ համաձայնութիւնը կը վշտացնէ Արեւմուտքը» (Տէյլի Էքսփրէս): «Տքթ. Ատրնաուըր կը զայրացնէ Ատլանտեան Ուխտի երկիրները» (Տէյլի Մէյլ): Ահա քանի մը խորագիրներ, որոնք յստակ գաղափար մը կուտան բովանդակութեանց մասին: Ուօշինկթընկրխուսափիմիջամուխ ըլլալէ հարցի մը, որ ինչպէս կը յայտարարէ պաշտօնական բանբեր մը «Պոնի իրաւասութեան սահմաններուն մէջ կ'իյնայ»: Միացեալ Նահանգները կը կարծեն թէ ժամանակը հասունցած է Սպանիան եւս ընդունելու Ատլանտեան Ուխտէն ներս, սակայն, կը խուսափին այս մասին բացէ ի բաց արտայայտուելէ: Ամերիկեան զինուորական հինգ կայաններ արդէն իսկ գոյութիւն ունին երկրին մէջ:

Յամենայն դէպս, սկզբունքի խնդիր նկատուող եւ սակայն Գերմանիոյ համար խիստ կարեւորութիւն ներկայացնող այս հարցը անշուշտ թէ պիտի կարգադրուի: Արեւմուտքը պէտք է միակամ ներկայանայ Ապրիլին գումարուելիք վերին ժողովին:

"ՇՈՓԷՆԻ ՏԱՐՈՒԱՆ" ԲԱՑՈՒՄԸ

Վարշաւայի համանուագի պաշտօնական եւլոյթովը, զոր կը ղեկավարէ Ու. Ռովիքի եւ Ա. Ռիւպինշթայն կատարուեցաւ «Շոփէնի տարուան» բացումը Լեհաստանի մէջ:

Լեհ ժողովուրդը մեծ երաժշտին 150-ամեակը կը տօնէ կրօնական կատարեալ երկիւղածութեամբ մը: Արդարեւ Լեհերը մեծ գուրգուրանքով եւ հպարտութեամբ կը յիշեն տաղանդաւոր իրենց ցեղակիցը: Սէրը, — կ'ըսեն — մարդիկ չափազանցութիւններու կը մղէ: Այսպէս ալ Լեհ ձայնասփիւռը շաբաթներէ ի վեր, եւ օրն ի բուն կը ձայնասփռէ Շոփէնի նուագները, այնքան որ օտար ունկնդիրի մը վրայ միապաղաղ տպաւորութիւն մը կը ձգէ:

Միջազգային քաղաքական դէմքերը, երբ կ'ուզեն հաճելի երեւալ Լեհ պետական մարդոց աչքին, ու միեւնոյն ատեն երբ չեն ուզեր իյնալ քաղաքական վտանգաւոր խօսակցութիւններու մէջ, կը դիմեն Շոփէնին եւ իր երաժշտութեանը: Մ. Նահանգներու փոխ — նախագահը, Նիքսըն, Լեհաստան իր վերջին այցելութեան, նոյն քաջիչը օգտագործեց, թէեւ նախարարաց խորհուրդի նախագահ, Սթրանքիեվիչ չվարանեցաւ յայտարարել. «Հիթլերական Գերմանիան արգիլեց Շոփէնի երաժշտութեան ունկնդրութիւնը, այն առարկութեամբ թէ վարդերու մէջ հրետանի մը թաքնուած է»: Իր կարգին, գրագէտ Լ. Քրիւչքովսկի կը գրէ, «Իրողութիւն է թէ տասնեակ տարիներէ ի վեր, Շոփէնի երաժշտութիւնը խթանեց լեհ ժողովուրդին ազգային ոգին, միեւնոյն ատեն ներշնչեց անոր ազատութեան սէրը»:

Սակայն, Լեհացին պէտք չունի յետին միտքերու, որպէսզի սիրէ կամ գնահատէ իր մեծ երաժիշտը, որուն մարմինը թէեւ ամփոփուած կը մնայ Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը, սակայն իր թրթռուն սիրտը կը գտնուի Վարշաւայի Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյն մէջ:

Շոփէնի նուիրուած սոյն հանդիսութիւններուն իր կարեւոր մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ Ֆրանսա: Արդարեւ՝ կոմսուհի Թիպօ տը Շամպիւր, աբբահայր՝ Ք. տը Նիս եւ Փրոֆ. Ժաքօ կարեւոր նպաստ մը բերին երաժիշտին նուիրուած երեկոներուն: Ժ. Շայէի վերապահուեցաւ պատիւը գնահատելու Շոփէնի երաժշտական ներդաշնակութեան զարգացումը»: Ուշադրութեան արժանի կէտ մը. — Յիշեալ երեկոները տեղի ունեցան Արեւմտեան ըմբռնումներուն համապատասխան, այսինքն զերծ խորհրդային երկիրներուն մօտ սովորութիւն դարձած ծանօթ ընկերային եւ քաղաքական վարդապետական տեսութիւններէն:

Ֆրանսան իր արժանի տեղը ունի նաեւ Շոփէնի երաժշտութեան նուիրուած վեցերորդ մրցումներուն մէջ: Արդարեւ քննիչ յանձնախումբին մաս կը կազմեն Տիկին Ն. Պուլանժէր, Ժ. Ֆէվրիէ եւ Մարքիզ տը Կոնտօ—Պիրոն: Սոյն մրցումին պիտի մասնակցին 32 երկիրներէ եկած 87 դաշնակահարներ: Վերջապէս Ֆրանսական կարեւոր թանգարաններ (Լուվր, Վերսայլ, Քարնավալէյի) Վարշաւայի մէջ ցուցադրուելու նպատակով փոխանցած են Շոփէնի Ֆրանսա բնակութեան վերաբերող պաստառներ:

ԻՐԱՊԱՇՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՆԱԽՕՐԷԻՆ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ.— «Կը գիտակցինք մեր պարտաւորութեանց»

★

Բարեկենդանի խանդավառ տրամադրութիւններով Ռիօ հասած եւ հայ̈ժողովրդական ջերմ եւ անվերապահ զգացումներով ընդունուած է նախագահ Այզընհաուըր: Արդարեւ՝ բազմահազար Պրազիլիացիներ օդակայանէն մինչեւ խորհրդարանին շէնքը ծափերով եւ խանդավառ բացագանչութիւններով դիմաւորած են Միացեալ Նահանգներու նախագահը: Պրազիլիական խորհրդարանին մէջ, նախագահը խիստ ազդարարութիւն մը ուղղած է բոլոր անոնց, որոնք «ներքին յեղաշրջում մը կազմակերպելով կամ անմիջական միջամտութիւն մը փորձելով՝ կ'աշխատին տապալել Լատին Ամերիկայի երկիրներէն որեւէ մէկուն օրինաւոր կառավարութիւնը: «Նման պարագաներու մէջ, կ'աւելցնէ Այզընհաուըր, պիտի զգացնենք մեր ներկայութիւնը: Կը գիտակցինք մեր պարտաւորութիւններուն վրայ և կը յայտարարենք թէ լքումի քաղաքականութիւն մը չէ որ ընտրած ենք»:

Անդրադառնալով Պրազիլիա եւ Մ. Նահանգներու միացեալ զեկոյցին տուն տըւող միտքերուն՝ նախագահը ըսաւ. — Ներկայիս երկուքուկէս միլիառ տոլարի արժողութեամբ վարկեր բացուած են Պրազիլոյ: Մեր պատմութեան ընթացքին, եղան վայրկեաններ՝ երբ մենք եւս ստիպուեցանք փոխ — դրամ ուզել, յետագային վճարելու պայմանաւ»: Այս առթիւ նախագահը հաղորդեց թէ մօտ ատենէն պիտի գումարուի «իններու կոմիտէին խորհրդաժողովը» (Լատին Ամերիկայի Պիւրօ), «քննելու համար թէ գործնական ի՞նչ միջոցներով պիտի իրագործուին երկու երկրամասերու տնտեսական եւ առեւտրական կապերը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ Ֆրանսա այցելելու նպատակով, Զօր. տը Կոլ Կայաք մեկնեցաւ: Յաջորդաբար պիտի այցելէ Թառն, Օտ, Կարտ եւ Էրօ նահանգները: Կանգ պիտի առնէ շուրջ յիսուն գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ: Նախագահը չորս օրուան մէջ պիտի կտրէ հազար քմ.: Վեց նախարարներ կ'ընկերանան նախագահին:

ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ, պտուղներու եւ արմտիքներու նոր սակագիններ որոշած է նշանակել Նախարարաց Խորհուրդը:

ՍԷՆԵԻ, Իտալիոյ վարչապետը եւ իր գլխաւորած կառավարութիւնը հրաժարեցաւ: Ինչպէս գրած էինք՝ ատենէ մը ի վեր կուսակցական ներքին տարակարծութիւններու պատճառով կը նախատեսնուէր այս հրաժարումը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ զաղտնի սպասարկութեան ուժերը երեւան հանած եւ ձերբակալած են էֆ էլ էնի ղեկավարներ եւ Ֆրանսացիներ, որոնք կը գործակցէին այս վերջիններուն հետ: Լիոնի եւ Փարիզի մէջ հինգ ահաբեկիչ ոճրագործներու հանդէպ արձակուած մահուան վճիռը գործադրուեցաւ:

ԹԻՖԼԻՍ հասած է Շապան — Տելմասի գլխաւորած երեսփոխաններու խումբը որ շաբաթ մը ի վեր կ'այցելէ Խ. Միութիւն: Ֆրանսացիները այցելած են Սիոնի մայր տաճար եւ Գ. Բագրատունիի նշանաւոր գերեզմանը:

«ԿԱՐՄԻՐՔՆԵՐՈՒ ամբողջական ներդաշնակութիւն մը կը տիրէ միջազգային հարցերու շուրջ, Խրուշչեւի եւ Ինտոնեզիոյ նախագահին միջեւ» կը գրեն Պալի մեկնած արեւմտեան թղթակիցները:

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Հայ թարգմանական գրականութիւնը վերջին քառասնամեակին տեւական նահանջի մէջ է, դժբախտաբար։

Ո՞վ պիտի ուրանար, թէ թարգմանական գրականութիւնը անբաժանելի մասը կը կազմէ ազգային մշակոյթի մը, եթէ այս վերջինը կ'ուզէ չփման մէջ մնալ իր սահմաններէն դուրս յայտնուող արժէքներուն հետ։ Այսպէս է, որ տակաւին 50—100 տարի առաջ, երբ հայ գրականութիւնը նորանոր բարձունքներու կը հասնէր աշխարհաբարի մշակումին առընթեր, Հայութեան զոյգ հաստատուններու կեդրոններուն մէջ, Պոլիս եւ Թիֆլիս, եւ մանաւանդ Մխիթարեան վանքերուն մէջ, կատարուած են կոթողական այնպիսի թարգմանութիւններ, որոնք մեծ փայլ մը կ'աւելցնեն մեր արդի գրականութեան վրայ։ Արդարեւ, առանց Հոմերոսի, Վիրգիլիոսի, Շէյքսփիրի, Կէօթէի, Թոլսթոյի, Տոսթոյեւսքիի, Հիւկոյի, Տիմայի եւ շարք մը այլ տիտաններու գործերուն թարգմանութեան, հայ գրականութիւնը կարեւոր պարապով մը պիտի ներկայանար այսօր։ Ցետ — եղեռնեան շրջանին՝ կացութիւնը հիմնովին շրջուած պատկեր մը կը պարզէ՝ ի վնաս մեր գրականութեան, ինչպէս ազգային, նոյնպէս եւ մանաւանդ միջազգային գրականութեան առընչութեամբ։

Եթէ չհաշուենք մատի վրայ համրուող քանի մը արժէքաւոր գործերը, պիտի ըսենք անվարան թէ մենք, հիմա, առնուազն յիսուն տարի ետ մնացած ենք միջազգային գրական արժէքները ճանչնալու եւ գնահատելու մեր ճաշակին մէջ։ Հակառակ այն իրողութեան՝ որ համեմատաբար շատ աւելի հնարաւորութիւն ունէինք օտար ժողովուրդներու հետ շփում պահելու, եւ բաւական լայն միջոցներ՝ ճանչնալու եւ ճանչցուելու համար, դարձեալ լուրջ բան մը չենք ըրած այս ուղղութեամբ։ Բարեբախտաբար, Հայաստանի մէջ այժմ շատ աւելի քաջալերական եւ փայլուն է թարգմանական գրականութեան պարզած պատկերը։ Փոյթ չէ թէ որոշ չափով քարոզչական, բայց այնտեղ՝ մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքը գովելի է միշտ, որովհետեւ արտասահմանի մէջ մեր կատարածը ... գրեթէ ոչինչ է։

Տեղը եւ ժամանակը չէ, հիմա, այս տխուր խնդիրը քննելու։ Այլապէս քանի մը պատկերազարդ օրինակներով դիւրաւ կարելի է հաստատել թէ ինչ ողբալի մակարդակի հասած է արտասահմանի մէջ մեր թարգմանական գործը։

Թարգմանական գրականություն ըսելով՝ պէտք չէ հասկնալ միայն օտար լեզուով գրուած գործերը հայերէնի թարգմանել։ Այսպէս էր՝ տարիներ առաջ։ Հիմա, ժողովուրդները շատ աւելի մօտեցած են իրարու, արդի պայմաններու բերմամբ։ Ուրեմն պէտք է նաեւ սեփական մեր արժէքները օտարին ճանչցնելու գործին լծուինք։ Այս մարզին մէջ, եթէ չեմ սխալիր, արդի Հայաստանի մէջ հսկայական աշխատանք կը կատարուի՝ հայ գրականութիւնը թարգմանելով չինարէնէն մինչեւ չեխերէնի։

Իսկ ի՞նչ կատարած ենք մենք, արտասահմանի մէջ։ Դարձեալ գրեթէ ոչինչ։ Մեր գրական արժէքներու մասին օտարները շատ քիչ բան լսած են(*), իսկ բացասական կողմերու մասին... ամէն բան գիտեն, որովհետեւ մեր մէջ մարդիկ կան, որոնք մեր աղտոտ լաթերը մինչեւ օտար պաշտօնատուները տանելու չափ ստորնացած են։

Ահա՝ ճշմարիտ ողբերգութիւնը։

Միջին Արեւելքի մէջ, մէկ երկու մարդիկ գտնուեցան մինչեւ հիմա, որոնք իրենց սեփական միջոցներով, արաբերէն լեզուի թարգմանեցին հայ գրագէտներու գործերը։ Չեմ գիտեր, թէ ինչ յաջողութիւն ունեցան անոնք։ Բայց կարելի է ըսել թէ հոն ալ կեցան, քանի որ շատոնց չենք լսեր նոր հրատարակութիւններու մասին։

Այս պայմաններուն մէջ, Սարգիս Աչեանի «Հայկական 33 Մեծ Պատմուածքներու անգլերէն թարգմանութիւնը յանդգնութեան համազօր է։

Աչեան վաստակաւոր ուսուցիչ մըն է, եւ եթէ իր հմտութեամբ կարող է, քսակով ... անկարող ըլլալու է, այսպիսի մեծարժէք հատոր մը հրապարակ հանելու։

Ինծի եւ թերեւս նաեւ շատերու համար հաճելի անակնկալ մը եղաւ Աչեանի գործը, որ կը պարփակէ երեսունեւերեք հայ տաղանդաւոր գրագէտներու պատմուածքները (վերջը՝ նահատակ)։ Պէտք է ըսել թէ նիւթերու ընտրութիւնը կատարուած է մեծ խնամքով, եւ, բացի մէկ թէ երկու հատէն, կարելի է անվարան ըսել թէ անոնք միջազգային չափանիշով արժէքաւոր պատմուածքներ են։ Արդարեւ, Համաստեղի «Կապոյտ Ուլունքը», Անանեանի «Անձնասպանութիւնը», Նարդունիի «Բաբելոնի Աշտարակը», Տարօնեանի «Թողութիւնը», Ահարոնեանի «Դատաստանը», Արամ Հայկազի «Ընկերվարութիւնը», Զօհրապի «Բոյլ Էմիլինը», Զարդարեանի «Եօթը Երգիչները», Կ. Զարեանի «Հայրենադարձը» մէյմէկ գոհարներ են գեղարուեստական գրականութեան մէջ։ Անշուշտ կարելի չէ սպասել՝ որ 33 կտորներն ալ հաւասար արժէք ներկայացնեն։ Մանաւանդ որքան ընտրութեան, նոյնքան եւ ճաշակի խնդիր է կարճ պատմուածք մը գնահատելու ձիրքը։ Ամէն պարագայի տակ, կրնանք անվերապահ գնահատանք յայտնել թարգմանիչին՝ որ կրցեր է այնքան գեղեցիկ կտորներ քով քովի բերել՝ անգլերէնի թարգմանելով զանոնք։ Մանաւանդ երբ կարենանք ըմբռնել, թէ ինչ ըսել է գեղարուեստական կտոր մը հարազատօրէն թարգմանելը, բան մը՝ որ երբեմն աւելի դժուար է, քան ուղղակի բնագիրը պատրաստելը՝ նկատի ունենալով անգլերէն լեզուի խաղերը։

Այսուհանդերձ կարելի չէ ըսել թէ Աչեանին գործը բացարձակապէս զերծ կը մնայ թերութիւններէ։ Դժբախտաբար, սպրդած են քանի մը ցայտուն լեզուական սխալներ, որոնք ակամայ ստուեր կրնան ձգել այնքան արժէքաւոր այս հատորին վրայ։ Այս դիտողութիւնը կ'ընենք հարկադրաբար, որպէսզի թարգմանիչը զգուշանայ նոյն սխալները կրկնելէ՝ իր առաջադրած գործերուն մէջ։

Սարգիս Աչեան կատարած է իր պարտականութիւնը, անշուշտ որոշ զոհողութիւններ ստանձնելով։ Ի՞նչ պիտի ընէ, հիմա, հայ ընթերցող հասարակութիւնը՝ այս գործը տարածելու համար։ Գրքի մը ճակատագիրը մեծ մասամբ կախուած է ընթերցողին վերաբերումէն։ Նկատելով որ մեր մէջ համեմատաբար քիչ կը գտնուին անգլերէն գիտցողները, ընթերցասէր ոեւէ մէկը — անգլերէն գիտնայ կամ ոչ — կրնայ գնել զայն, դէթ նուէր ընելու համար անգլիախօս իր բարեկամներուն։

Մեր արժէքները օտարներուն ներկայացնելու լաւագոյն միջոցներէն մէկը այս պէտք է ըլլայ։

Բ. Ա.

(*) Մեծապէս գնահատելի է «Հայրենիք» ամսագրի նոյն հրատարակութիւնը՝ «Թհը Արմինիըն Րըվիու», որ Միացեալ Նահանգներու մտաւորական շրջանակներուն մէջ տարիներէ ի վեր լայն ընդունելութիւն գտած է։

ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐԸ Ժ-ԺԸ ԴԱՐԵՐՈՒՄ

Ռուս – հայկական մշակութային կապերի սկզբնական ժամանակաշրջանը, որը մասամբ արտացոլուել է ռուսական գրաւոր յուշարձանների մէջ, գալիս է շատ վաղ ժամանակներից։

Ռուս տարեգիրների համար Հայաստանը անյայտ մի երկիր չէր։ Այսպէս, ռուսական տարեգրութեան մէջ յիշատակւում է Մեծ եւ Փոքր Հայքը՝ յաբեթական ցեղերով բնակուած այլ երկրների թւում։

Տարեգրութեանց մէջ խօսւում է նաեւ Արարատեան լեռների եւ Հայաստանի մասին, որպէս միանգամայն որոշակի աշխարհագրական մեծ երկրի մասին, որը հանդիսացել է քրիստոնէական աշխարհի ծայրագոյն սահմանը։

Ցանկանալով Հայաստանի մասին գաղափար տալ, ռուս տարեգիրները դիմում էին «Արարատեան լեռներ»ի պատկերին, որի հետ էր կապւում աստուածաշնչական ջրհեղեղի եւ Նոյի Տապանի Արարատ լերան գագաթին հանգչելու պատմութիւնը։

Ռուսաստանում քրիստոնէութեան որպէս պետական կրօն հաստատումից յետոյ (Ժ. դար) ռուս հայկական մշակութային կապերը սկսեցին ամրապնդուել եւ նկատելի կերպով զարգանալ եւ արտայայտուել ամէնից առաջ եկեղեցական կեանքի ոլորտներում, յատկապէս ռուս սրբերի Հայաստանում եւ հայ սրբերի Ռուսաստանում պաշտամունքի կազմակերպման մէջ, ինչպէս նաեւ եկեղեցական շինարարութեան մէջ։

Ռուսական տարեգրութեան մէջ (արեւմտառուսական խմբագրութեամբ) պատմւում է Հայաստանի քրիստոնէացման մասին, որն իր հիմնական գծերով համընկնում է հայկական պատմական գրականութեան ազգային աղբիւրների հետ, որը յայտնի է Ագաթանգեղոսի «Պատմութիւն»ից։ Ըստ ռուսական տարեգրութեան՝ Գրիգոր Լուսաւորիչը հանգիստ եւ արիաբար տանում է այն սարսափելի տանջանքներն ու չարչարանքները, որոնց ենթարկում է նրան հեթանոս Տրդատ թագաւորը։ Եւ վերջապէս, թագաւորի հրամանով Գրիգորը գցւում է Խոր Վիրապի մէջ, որը լի էր օձերով եւ կարիճներով։ Տասնհինգ տարի Գրիգորը մնում է այդ վիրապում։ Նա կերակրւում էր այն սննդով, որ իրեն հասցնում էր այրի մի կին։ Աստուծոյ զայրոյթը պատժեց Տրդատին, նա դարձաւ վայրի խոզ՝ վարազ։ Սարսափը տիրեց ամբողջ Հայաստանում։ Այն ժամանակ Տրդատի քոյր Խոսրովիդուխտը գաղտնի տեսիլք է տեսնում այն մասին, որ միայն Գրիգորը կարող է փրկել Տրդատին։ Գրիգորը դուրս է բերւում վիրապից եւ նրա աղօթքներից Տրդատը նորից մարդկային կերպարանք է ստանում։ Տրդատն ընդունում է քրիստոնէութիւնը եւ նրա հետ միասին սրբազան լոյսով լուսաւորւում է ողջ Հայաստանը։

Գրիգոր Լուսաւորչի անունը, որպէս Մեծ Հայքի եպիսկոպոսի, խոր յարգանք էր վայելում հին Ռուսաստանում։ Ուղղափառ օրացոյցով Սեպտեմբերի 30ին Ռուսական եկեղեցին տօնում է Մեծ Հայքի եպիսկոպոս, սուրբ նահատակ Գրիգորի յիշատակը։ Նովկորոտ քաղաքի Սպասներեդիցէ եկեղեցում մինչեւ վերջին ժամանակներս պահպանւում էին Ս. Գրիգորի եւ Ս. Հռիփսիմէի որմնանկարները. Այդ վկայում է այն մասին, որ ռուսական եկեղեցին բազում դարերի ընթացքում ոչ միայն պահպանել է Հայաստանի Լուսաւորիչ Գրիգորի յիշատակը, այլեւ լայն կերպով տարածում էր նրա անունը։

Ռուս տարեգիրները Հայաստանի եւ Հայերի մասին խօսում են պատմական փաստերով եւ տեղեկութիւններով։ Տարեգրութիւնից իմանում ենք, որ 1346 թուականին Հայաստանում սոսկալի սով է եղել, այնքան մարդ է մեռել, որ տարեգրի ասելով «թաղող չկար»։ Հայաստանը յիշատակւում է 1385 թուականին Լէնկ Թիմուրի կամ Թիմուրլենկի կողմից նուաճուած երկրների թւում։ Հայերի մասին խօսւում է նաեւ 1380 թուականի Մամայի արշաւանքի կապակցութեամբ։

ԺԴ. դարի երկրորդ կէսին առեւտրով զբաղուող Հայերի հետ Վոլկա գետի ափին հանդիպման մասին պատմում են այն ժամանակուայ տարեգրական պատմութիւնները։ Ռուսական տարեգրութեանց մէջ պատմւում է նաեւ մեր թուագրութիւնից առաջ Հայաստանում տեղի ունեցած իրադարձութիւնների մասին, հայ հռոմէական պատերազմի մասին, Տիգրան Մեծի (Բ.) յաղթանակների եւ պարտութեան մասին։

Այս իրադարձութիւնները շարադրելիս, ռուսական ժամանակագրութեան հեղինակը, յամենայն հաւանականութեամբ, օգտուել է բիւզանդական սկզբնաղբիւրներից։

Ոչ մի նորութիւն նա չի հաղորդում եւ յայտնի տեղեկութիւնները չի լրացնում նոր մանրամասնութիւններով։ Այնուամենայնիւ հետաքրքրական է անշուշտ այն փաստը, որ հեղինակը լռութեամբ չի անցել այդ իրադարձութիւնների կողքով, այլ անհրաժեշտ է համարել մտցնել դրանք իր տարեգրութեան մէջ։

Վլատիմիր Սվեատոսլավիչի օրօք Ռուսաստանում քրիստոնէութիւնն ընդունելուց յետոյ, Հայերի կապերը Կիեւի պետութեան հետ աւելի են ամրապնդւում։ Կասկած չի կարող յարուցել, դեռ եւս Թաթարական արշաւանքից առաջ, հայկական գաղութների գոյութիւնը հին Ռուսաստանում։

Կարամզինը իր «Ռուս պետութեան պատմութեան» մէջ, խօսելով Կիեւում ապրող այլազգիների մասին, նրանց թւում յիշում է նաեւ Հայերին։

ԺԱ. դարում Պեչերեան վանքի նոթերում պատմւում է մի այլ բժշկի մասին, «որի նման հմուտ դեռ եւս չի եղել բժշկութեան մէջ, հիւանդին տեսնելիս՝ նա կ'ասէր բուժուելու է թէ ոչ։ Եւ եթէ մեռնելու է, ապա նրան նա չէր խնամի։ Ստոյգ կ'որոշէր նրա մահուան օրն ու ժամը, եւ երբեք չէր պատահել, որ նա սխալուէր»։ Հայ հմուտ բժշկի օգնութեանն էր դիմում նաեւ Վլատիմիր Մոնոմախ կայսրը։

Բժիշկ Լեւոն Յովհաննիսեանը իր «Բժշկութեան պատմութիւնը Հայաստանում» աշխատութեան մէջ ենթադրում է, որ վերոյիշեալ հայ բժիշկը միակը չէր Կիեւում, այլ կային ուրիշ հայ բժիշկներ եւս։ Հետաքրքրական է նաեւ, որ վերոյիշեալ նոթերում հայ բժիշկը անուանւում է ոչ քրիստոնեայ, որ ճիշդ չէ անշուշտ. Դրա պատճառը հետեւեալն է — Վաղ միջնադարում ռուս եկեղեցականները աշխոյժ պայքար էին մղում քրիստոնէական հաւատի այլ մեկնաբանութիւնների, հերետիկոսների եւ հերետիկոսութիւնների դէմ, այդ թւում նաեւ հայկական «հերետիկոսութեան» դէմ։ Այդ նկատւում է նաեւ ԺԲ. – ԺԳ. դարերում, եւ աւելի ուշ ԺԷ. դարի տարեգրութիւնների մէջ Հայերը «այլադաւան» են համարւում։

Սակայն չի կարելի նոյնացնել ռուսական պաշտօնական եկեղեցու գործիչների իրական վերաբերմունքի հետ դէպի Հայերը։

Կրօնական սուր պայքարի շրջանում չափազանց հետաքրքիր է այն փաստը որ ռուս նշանաւոր Ավակում քահանայի ամէնէն եռանդուն պաշտպանը եղել է մի հայ քարոզիչ, «մի քահանայ Հայերից» Իոսիֆ Իստոմին անունով։

Դեռ եւս անցեալ դարի վերջերին գիտնականները ուշադրութիւն են դարձրել ռուս –հայկական բանահիւսական կապերի վրայ։ Ցատկապէս Գ. Ա. Խալաթեանցի կողմից նշուել են ընդհանուր գծերը ռուսական դիւցազնական էպոսի եւ հայկական «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպի միջեւ։

«Ասք Բովա Կորոլեւիչի մասին» ռուսական ժողովրդական ստեղծագործութեան մէջ խօսւում է Օրմենական կամ Արմենական (հայկական) թագաւորութեան մասին, որը կոչուած է Զենիլեւօ։ Դժուար է խօսել այս ասքի հէքեաթային նիւթի պատմական հիմքի մասին, այնուամենայնիւ Փրոֆ. Լ. Մ. Մելիքսէթ-Բէկի ենթադրութեամբ, խօսքն այստեղ հայկական Կիլիկեան թագաւորութեան մասին է։

Ռուսաց լեզուի եւ գրականութեան մասին առաջին անգամ հայ գրականութեան մէջ յիշատակւում է ԺԲ. – ԺԳ. դարերում, «Ոսկեփորիկ» գրական յուշարձանում։ Նշանաւոր բանասէր հայագէտ Մ. Էմինի ուսումնասիրութիւնների շնորհիւ դեռ ԺԹ. դարի վերջում, հաստատուեց Հայերի եւ Ռուսաստանի միջեւ գիտական շփման ամէնէն վաղ փաստը։ Դա ռուսական «Պորիսի եւ Գլիբի մասին» ասքի հայկական փոխադրութիւնն է, որը հայերէն կոչուած է «Ասք սուրբ Ռոմանոսի եւ Դաւիթի մասին»։ Այդ գրական յուշարձանը թուագրուած է ԺԳ. եւ մտնում է «Վարք Սրբոց»ի («Յայսմաւուրք»ի) մէջ։

(1 Շար.) Կ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՔԵԹԵՒԱՆ ԱՐԱՄԵԱՆՑ

Համաշխարհային թատրոնի բոլոր մեծ հեղինակները իրենց ստեղծած տիպարներուն համար ունեցած են մասնագէտ մեկնարկողներ։

Շէյքսփիրեան կը կոչուին բոլոր այն դերասանները, որոնք իրենց մասնագիտութիւնը դարձուցած են Մեծ Անգլիացիին կոթողական տիպարները մեկնաբանել, Մոլիէրի, Ռասինի, Քորնէյի եւ կամ այլ միջազգային հանճարեղ հեղինակներու համար պարագան նոյնն է եղած։

Օրինակ՝ Անգլիացիներէն՝ Իրվինկ, Մեքրեդի, Քին, Իտալացիներէն՝ Ռոսի, Սալվինի, Ռուճիէրի, Ռուսերէն՝ Քաչալով եւ Հայերէն՝ Ադամեան եւ աւելի ուշ եւ մեր օրերուն՝ Վահրամ Փափազեան եղած են մասնագէտներ Շէյքսփիրեան տիպարներու։

Հայ թատերագիրներէն Գաբրիէլ Սունդուկեանին է վիճակած իր ստեղծած տիպարներուն մասնագէտ մեկնարկողներ ունենալու պատիւը։

Այս հանճարեղ հեղինակին հրապարակ

գալու առաջին օրերուն, իր նկարած դէմքերուն լաւագոյն ներկայացնողները հանդիսացած են՝ Գէորգ Ճմշկեան, Սաթենիկ Ճմշկեան, Միհրդատ Ամերիկեանց, Փառանձեմ, Զապէլ, աւելի ուշ Գրիգոր Աւետեան, Օլգա Գուլազեան, Ցամիկ եւ ներկայիս Երեւանի «Սունդուկեանց» պետական թատրոնի լաւագոյն ուժերէն՝ Աւետ Աւետեան:

Քէթեւան Արամեանցը, որուն կեանքին ու գործին պիտի անդրադառնանք այսօր, եղած է Սունդուկեանցի տիպարներու լաւագոյն մեկնաբանողներէն մին:

×

Այս տաղանդաւոր դերասանուհիին կեանքին պատմութիւնը արտակարգօրէն յուզիչ է ու եղերական:

Եօթը կամ ութ տարեկանին որբացած, Քէթեւան իբրեւ միակ նեցուկ ունեցած է իր եղբայրը՝ Առաքել, որ օր մը կ'որոշէ իր քոյրը փոխադրել Թիֆլիս ու հոն զայն յանձնել հարուստ ու երեւելի ընտանիքի մը խնամքին:

Աւելի լաւ է, սակայն, որ մենք այստեղ խօսքը տանք Գէորգ Ճմշկեանին.—

«... Ղազախի հարաւումն է գտնւում «Մելիքի գիւղ» անունով բնակավայրը, որի առաջից փոքրիկ գետակ է վազում, շրջապատուած գեղեցիկ անտառով: Այրանից տասնեակ տարիներ առաջ, մի հիանալի գարնանային առաւօտ, գետակի եզերքին ութ կամ ինը տարեկան մի փոքրիկ երախայ էր նստած, որ նայելով ջրի սրընթաց հոսանքին, դողդոջուն ձայնով եւ երբեմն հեկեկալով՝ մի տխուր Բայաթի (պարսկական եղանակ) էր երգում: Երախան շատ աղքատ էր հագնուած, կամ ճիշդն ասած, նրա վրայ միայն ցնցոտիներ կային, որոնք նրա մարմնի մերկութիւնն անգամ չէին ծածկում: Երգելով այդ տխուր երգը, երախան մտաբերում էր իւր գորովագութ ծնողներին, որոնք նոր էին մեռել, թողնելով նրան որբիկ աշխարհիս երեսին. այդ երգով ու լացով նա մխիթարում էր իրան եւ նայելով ջրի հոսանքին հետեւում էր նրա հետ մի ուրիշ աշխարհ, ուրիշ երկիր, ուր մարդիկ առաւել բարի էին քան նրա եղբայր Առաքելի կինը, որը միշտ ծեծում եւ անարգում էր որբիկ աղջկանը, որ ամէն մէկ յարմար ու անյարմար դէպքում ի սրտէ ցանկանում էր որ նրան «գրողը տանէ», «մահը խեղդէ» եւայլն այսպիսի սիրտ ճմլող մաղթանքներ, նա նրան օրերով հաց չէր տալիս, եւ ծեծում էր նրան, երբ երախան քաղցած լալիս էր ...» («Թատրոն», գրական եւ թատերական հանդէս, Թիֆլիս, 1885):

Գէորգ Ճմշկեանի սրտակեղեք տողերով նկարագրուած այս որբիկը, 1860ական թուականներու արեւելահայ թատրոնի երեւելի դերասանուհին, եւ աւելի ուշ վրացական բեմի պարծանք՝ Քէթեւան Արամեանցն է:

Ահա, այսպիսի դժնդակ վիճակի մը մէջ կը գտնուէր պարմանուհին Քէթեւան, երբ, ինչպէս ըսինք, եղբայրը որոշեց Թիֆլիս տանիլ զինք:

Թիֆլիս հասնելով, Քէթեւան կ'որդեգրուի հարուստ իշխանուհիի մը կողմէ, եւ չորս հինգ տարի այդ տան մէջ համեմատաբար հանգիստ ու խաղաղ կեանք մը անցընելէ ետք, որբուհին կը ստիպուի թողուլ այդ հանգիստ ապաստանը, իշխանուհիին յանկարծական մահուան պատճառով:

Թշուառ որբուհին ահագին քաղաքին մէջ վերստին անտէր ու անտիրական կը մնայ: Իվերջոյ, կը ստիպուի ռուս պաշտօնատարի մը տան մէջ ծառայել իբրեւ աղախին, ուրկէ կ'անցնի առաքինի ու բարի հայ ընտանիքի մը՝ Կարինեաններու տունը, ուր հոգատար ընդունելութեան մը կ'արժանանայ Տիկին Կարինեանի կողմէ, որ կը դթայ նոյնպէս որբուհիին դաստիարակութեամբ:

Կարինեանը թատրոնի մարդ էր: Այն միջոցին, ուր Քէթեւան Արամեանց մուտք գործեց Կարինեաններու յարկէն ներս, Գատկանեանց եւ Կարինեան սկսած էին նոր թատերախումբի մը կազմութեան, ծանօթ թատերասէրներ՝ Նիկողայոս Միրիմեանի եւ Շադինովի աջակցութեամբ: Մտադիր էին ներկայացնել «Վարդան Մամիկոնեան» ողբերգութիւնը, որուն համար պէտք ունէին դերասանուհիներու.

Այդ օրէն սկսեալ, վճռուեցաւ ապագայ դերասանուհիին՝ Քէթեւան Արամեանցի ճակատագիրը.

Առաջին քայլէն իսկ, Քէթեւան Արամեանցի խօսքին մէջ անթեղուած բեմական կայծը բոցավառեցաւ: Սկսան իր վրայ նայիլ աւելի հետաքրքրութեամբ: Իրեն յանձնուած բոլոր դերերուն մասին ցոյց տուաւ աշխատելու արտակարգ ջանք եւ հասկնալու, ըմբռնելու եւ իրեն վիճակուած տիպարներու ընդերքին մէջ թափանցելու տարօրինակ կարողութիւն մը:

Դարձեալ Գ. Ճմշկեան, այս արտակարգ յայտնութեան մասին հետեւեալ կերպով կ'արտայայտուի.—

«... Քէթեւան Արամեանցը գնել էր իւր տխուր երախայական անցեալում իրեն պատահած կանանց բնաւորութիւնները եւ ամէն մէկ իւր խաղացած դերի մէջ՝ ցոյց էր տալիս հասարակութեան, որ ծանօթ է, ուսումնասիրել է այն կնոջ կամ աղջկայ դերը, որ յանձն առել է ներկայացնելու»: (Թատրոն, Թիֆլիս 1895):

Ըսինք թէ Քէթեւան Արամեանց Սունդուկեանցի տիպարներու լաւագոյն մեկնաբող մըն է եղած: Սակայն, այս պարագան չի նշանակեր թէ տաղանդաւոր դերասանուհին իր բեմական կեանքի ընթացքին, ուրիշ հեղինակներու գործերուն մէջ չէ երեւցած: Այդ շրջանի Թիֆլիսի թատերական կեանքին մէջ չէ պատահած ներկայացում մը, տեղական թէ օտար խաղացանկէ, որուն մասնակցած չըլլայ Քէթեւան Արամեանցը, միշտ ալ փայլուն յաջողութեամբ: Եւ սակայն, իր բեմական փառքը կազմած են Սունդուկեանցի տիպարները:

Առաջին անգամ, դերասանուհին ստեղծագործած է Գ. Սունդուկեանցի «Խաթաբալայ»ին երկու իրարու հակոտնեայ նկարագիրներ ունեցող Մարգրիտի եւ Ծերունի մօր դերերը: Առաջինը՝ երիտասարդ, իսկ երկրորդը՝ 60 տարեկան կին մը:

Այս ներկայացման առթիւ, ժամանակակից քրոնիկագիրները յայտնած են այն կարծիքը թէ՝ Քէթեւան Արամեանցէն զատ ոչ մէկ դերասանուհի պիտի կրնար այդ երկու տարբեր նկարագիրներու դերերուն տալ այն բնականութիւնը, այն կեանքը, այն ճշգրիտ ու յստակ մօտեցումը, որ տուած է տաղանդաւոր դերասանուհին:

«Պէպօ»ի մէջ, Շուշանի դերը կատարեալ յաղթանակ մը կ'ապահովէ Քէթեւանին:

Գէորգ Ճմշկեան, Արեւելահայ Թատրոնի լաւագոյն Պէպօն, հետեւեալ տողերով կ'ոգեկոչէ Քէթեւան Արամեանցի Շուշանը.—

«... Խաղացել են Քէթեւան Արամեանցից յետոյ եւ ուրիշներ Շուշանի դերը, թէ հայերէն եւ թէ վրացերէն, այսինքն շատ լաւ են կատարել իրենց դերերը. բայց նրանց խաղը եղել է նմանութիւն եւ ոչ թէ իսկութիւն: Հանդիսականը բաւականացել է նրանց խաղով, բայց չէ յափշտակուել: Այո, Շուշան Արամեանցը յափշտակում էր, որովհետեւ նա բեմ դուրս գալուն պէս, արդէն սկսում էր ապրել այն կեանքով, ինչ կեանք որ պիտի ներկայացնէր: ... Այդպիսի ստեղծագործութեան ընդունակ են միայն հազուագիւտ տաղանդները»: («Թատրոն», Թիֆլիս, 1895):

Քէթեւան Արամեանցի գլխաւոր դերերն են եղած.— Մարգրիտ եւ Քէթեւան (Խաթաբալա), Շուշան (Պէպօ), Բարբարէ (Էլի մի զոհ), Տէր Գրիգորեանցի «Խոտորնակին խոտորնակ» թատերակին մէջ՝ խորամանկ պառաւ կնոջ դերը, դարձեալ նոյն հեղինակին «Հարս եւ կեսուր»ին մէջ կուռասէր կեսուրին դերը, եւն., եւն.:

Օտար հեղինակներու գործերէն իր լաւագոյն դերերն են եղած Մարքիզուհի (Սպանիացի ազնուական), Պանդոկապետուհին (Թուղթ խաղացողի կեանքը), Բանաստեղծուհին (Սէր եւ նախապաշարմունք), Էմիլիա (Օթելլօ):

Քէթեւան Արամեանցն ալ, շատ ուրիշ հայ դերասանուհիներու նման, ունեցած է դժբախտ վախճան մը:

Թատերական գործը երբ կը սկսի կաղալ Թիֆլիսի մէջ, Քէթեւան վերստին կը մատնուի դժուար կացութեան: Թատրոնը այլեւս չի կրնար ապահովել անոր առօրեան, այնպէս որ խեղճ ու տարաբախտ արուեստագիտուհին կ'անցընէ քաղցի անագորոյն օրեր: Կը հեռանայ Թիֆլիսէն ու կը մեկնի դէպի Քութայիս, ուր ամուսնանալով կ'ունենայ աղջնակ մը:

Քութայիսի մէջ, քաջարի արուեստագիտուհին, միշտ դիմագրաւելով խոչընդոտներուն, կը լծուի դարձեալ իր սիրած ասպարէզին, կը մասնակցի վրացական բեմին, եւ կը դառնայ ոչ միայն այդ բեմին հազուագիւտ մէկ աստղը, այլ եւ այդ բեմը կ'օժտէ նոր դպրոցով մը:

Անողոք հիւանդութիւնը՝ թոքախտը իր թաթը կը նետէ խեղճ Քէթեւանին վրայ:

Երկար հիւանդութենէ մը ետք, 1878ին կը մեռնի Քութայիսի մէջ, անմոռանալի յիշատակ մը ձգելով իր ընկերներուն սրտերուն մէջ, եւ դառնալով պարծանք հայ թատրոնի պատմութեան համար:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

ԽՄԲ.— Անցեալ շաբաթ, Փարիզի պատկերասփիւռէն ներկայացուեցաւ Ուիլեըմ Սարոյեանը, որ նոր կը վերադառնար Աւստրալիայէն: Խօսնակին հարցումներուն պատասխանելով բաւական զուարճալի բաներ ըսաւ:

Այս առթիւ կուտանք հետեւեալ տեղեկութիւնները Աւստրալիոյ իր ճամբորդութենէն.—

Մելպուրն (Աւստրալիա) լոյս տեսնող «Ձայն» ամսաթերթիկը կը գրէ թէ՝ Նոյեմբեր 27ին Սարոյեան հասած է Մելպուրն, ուր դիմաւորուած է նաեւ հայ գաղութին, Մելպուրնի Հայ. Եկեղեցական Խորհուրդին եւ Հայուհեաց Միութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Պ. Սարոյեան շնորհակալութիւն յայտնած է եւ հայերէն խօսած զինք ընդունողներուն հետ: Տեղական մամուլին ներկայացուցիչները տեսակցութիւններ ունեցած են հռչակաւոր գրագէտին հետ, որ ապա պտըտած է քաղաքին գլխաւոր վայրերը:

Հայուհեաց Միութեան կողմէ Տիկ. Ռ. Թուէյթա սարքած է ընդունելութիւն մը՝ ի պատիւ Ուիլեըմ Սարոյեանի, գաղութին ծանօթ ազգայիններուն ներկայութեան:

«Ձայն»ի խմբագիր Պ. Ռ. Բարսեղեան ունեցած է տեսակցութիւն մը Սարոյեանի հետ, որ ի միջի այլոց ըսած է, թէ իր զաւակները՝ Արամ (15 տարեկան) եւ Լուսին (13 տարեկան) կ'ուսանին Փարիզի մէջ:

Սարոյեան գրած է երկու նոր գիրքեր, երկուքն ալ Աւստրալիոյ մասին:

Պատասխանելով հարցումի մը հայերէնի մասին, Սարոյեան ըսած է.

— «Կը սիրեմ հայերէն խօսիլ, թէեւ չեմ կրնար կարդալ: Մայրենի լեզուին կարօտը չունեցողներուն՝ վրայ կը ցաւիմ»:

Ըսած է նաեւ, թէ ախորժակով կ'ուտէ հայկական կամ արեւելեան կերակուրներ, շամփուրով խորոված (շիշ քէպապ), կոլոլակ (քէօֆթէ), զանազան լցոններ (տոլմա), մասնաւորաբար լոլիկով, կանաչ պղպեղով, նաեւ աղածք (թուրշու), սոխ, մածուն եւ լաւաշ հաց:

Դեկտեմբեր մէկին, Սարոյեան հասած է Սիտնի քաղաքը, ուր զինք դիմաւորած են Արամայիս քհնյ. Միրզայեան, եւ Պ. Պ. Ց. Ակինեան եւ Վ. Հանէսեան:

Դեկտեմբեր վեցին Սարոյեան կանուխէն գացած է Սիտնիի Ս. Յարութիւն հայ եկեղեցին: Պատարագիչ քհնյ. հայրը, քարոզ մը խօսելով, ներկայացուցած է Ուիլեըմ Սարոյեանի կատարած դերը, յիշելով Կլատսթընի հռչակաւոր խօսքը, (Ի պէտս անոնց որ կը մոռնան իրենց հայութիւնը). «Ծառայել Հայուն՝ կը նշանակէ ծառայել քաղաքակրթութեան»:

Պատարագէն ետք, Պ. Ց. Ակինեանի բնակարանին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, ի պատիւ Սարոյեանի: «Ձայն» կը գրէ այս առթիւ. «Ներկաներէն շատեր անվերջանալի հարցումներ ուղղեցին, որոնց մեծ համբերութեամբ եւ յաճախ սրամտօրէն պատասխանեց Սարոյեան: «Ձայն»ի թղթակիցն ալ Սարոյեանի հարցուց.

Հ.— Կը կարծէ՞ք, թէ արտասահմանի Հայութիւնը ձուլուելու դատապարտուած է:

Պ.— Իմ կարծիքով՝ այդ հարցը կախում ունի անհատին կամքէն, եւ կարելի չէ ընդհանրացնել. ձուլուիլ ուզողը կը ձուլուի:

Հ.— Ձուլման առաջքն առնելու համար ի՞նչ միջոցներ կը յանձնարարէք:

Պ.— Հարկ է միշտ վառ պահել ազգային կեանքն ու լեզուն, եւ մանաւանդ կանգուն պահել հայ եկեղեցին:

Այս ընդունելութեան ընթացքին Սարոյեանին նուէր տրուած են հեռադիտակ մը եւ գիրք մը: Ի վերջոյ գրագէտը ըրած է հայ լեզուով գոհունակութեան եւ շնորհակալութեան քանի մը խօսքեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ
Դ.

— Հայտէ, հայտէ, կ'օգտէ, Հոռոփ, ըսին հանգուցեալին արհեստակիցները քաշելով այրին թեւէն, որ չէր ուզեր այդ դիակէն բաժնուիլ: Բռնի դուրս հանեցին: Ու խեղճ կինը ձկնորսի մը ընկերակցութեամբը հեկեկալով հեծեծալով տուն գնաց: Մինչեւ կէս գիշեր լացաւ: Համբիկ, հօրը մահը իմանալով, յանկարծակիի չեկաւ. մինակ, աւելի խորունկ մտածեց, ու պարտէզը պտտեցաւ մինչեւ լոյս: Գարադ այն գիշերը տուն չեկաւ. գինետուն մը մէջ զինքը մխիթարող ընկերակիցներէ շրջապատուած, օղիի գաւաթներով հօրը սուգը առնեց:

Հետեւեալ օրը Թումիկ անշուք թաղումով մը թաղեցին: Մեռելին ծախքը Աղքատախնամը ըրաւ, վասն զի հանգուցեալին գրպանէն հինգ ղրուշ միայն ելած էր:

Համբիկ եւ Գարադ հօրերնուն դագաղին հետեւեցան, քանի մը ձկնորսներու եւ նաւավարներու հետ: Թաղումէն ետքը բոլոր յուղարկաւորները, բացի Համբիկէն, գինետուն մը մտան՝ առջի գիշերուան մեռելական խրախճանքը շարունակելու:

Ձկնորսին ընտանիքին գլխուն եկած այս երկրորդ դժբախտութիւնը վերջինը չեղաւ: Այդ ձմեռ սաստիկ ցուրտ ըրաւ եւ առատ ձիւն տեղաց:

Տանիքին վրայ օրերով մնալով, ձիւնի դէզեր՝ արդէն խարխուլ այդ շէնքին ուղնածուծը թափանցեցին, հիմերը վտանգեցին: Գիշեր մը տանիքին մէկ մասը փլաւ մեծ շառաչմամբ: Բնակիչները զարհուրանքով արթնցան:

Ձիւնի սառած կոյտեր սենեակին մէկ կողմը խափանած էին: Առտուն տեսնուեցաւ որ այլեւս անկարելի էր բնակիլ այդ տան մէջ: Հոռոփ հանըմ, ալ ճարահատած, Աղքատախնամին դիմեց, խնդրելու համար որ պատսպարուելու տեղ մը տան իրեն: Գեղին մէջ մէկ քանի ուրիշ մեծ շէնքեր, որոնք շատոնց լքուած էին, հիմա կը ծառայէին իբրեւ աղքատներու պատսպարան:

Շատ դիւրին էր անմիջապէս անոնցմէ մէկը փոխադրել այս խեղճերը: Հոռոփ հանըմ բաւական արցունք թափեց մինչեւ որ Աղքատախնամի մէկ քանի անդամներուն աղիքները շարժեցան: Նորէն, փոխադրութիւնը անմիջապէս չեղաւ սակայն: Կարգ մը ձեւակերպութիւններ, քանի մը ստորագրութիւններ, յետոյ վարանումներ ստիպեցին Հոռոփ հանըմը որ երեք չորս օր ձիւներուն վրայ պառկի, բացօթեայ սենեակին մէջ, մրրկալի սառնաշունչ եղանակին: Յետոյ վերջապէս փոխադրուեցան գիւղին Ս... թաղը. ամայի փողոց մը, հին շէնքի մը մէկ սենեակին մէջ: Առանկով բոլորովին պարպուեցաւ, ամայացաւ Մաթոս ամիրային գետինը, խրճիթը փլաւ բոլորովին, շրջակայ ցանկապատը խարխլած ինկաւ: Եւ այն տեղը ուր քառորդ դար առաջ ճոխ ու աղմկալի ապարանք մը կը կանգնէր, շքեղօրէն յարդարուած պարտէզով մը շրջապատուած, մահացու ամայութիւնը տիրեց այնուհետեւ:

Սակայն, նոր տուն փոխադրուելով ձկնորսին կնոջը թշուառութիւնը ոչինչ մեղմացում չունեցաւ. ընդհակառակն նորանոր ցաւեր աւելցան: Գարադ, որ հօրը մահուամբը ինքզինքը բոլորովին ազատ զգաց, արհեստակցի մը աղջկանը սիրահարուելով, ուրիշ հակառակորդներու վրայ իր գերազանցութիւնը եւ յաղթանակը ապահովելու համար, առեւանգեց զայն եւ գնաց Պէյքօզ բնակելու, ալ մէյ մըն ալ մօրը տունը չհանդիպելով: Հոռոփ հանըմ իր այս նոր կսկիծը լացաւ լռիկ մնջիկ, թակոյկներու վրայ ծռած, արցունքները լուացքի ջուրին խառնելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մէջ կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէին կողմէ, Փետրուար 28ի Կիրակին, կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Օտանչեանեան ակումբին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջանի Հա – յութիւնը:

Ց. Գ.— Բանախօսութենէն վերջ ընկե – րական ընդհ. ժողով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կարտանէն Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դի – նոսեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Ստեփան Քո – բոյեանի (Տէսին) եւ պարագաներուն, ի – րենց հօր Ցովհաննէս Քոբոյեանի մահ – ուան առթիւ:

Նկատի ունենալ Հայկական երգի Փա – ռատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17–ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկա – վարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Հրանտ Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալթունեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հայկուհի Քէհեաեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Գալֆայեան, Քէհեաեան, Զօպանեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռա – գրով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցու – թիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, քրոջ եւ ազգականին տարաբախտ Տիկին Թերէզ Գալֆայեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Տիմէքճեանէ 10 Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի Երուանդ Հաճեանի մահուան առթիւ (Ցրենոպլէն):

×

Ի նպաստ Լիոնի շինութեան հանգանա – կութիւն կը շարունակուի, Գ. Մարտիրոս Աղիլեանի եւ Գ. Գառնիկ Դուլիթեանի ձեռամբ հետեւեալ ազգայինները նուիրա – տուութիւններ ըրած են –

Գ. Գ. Ցարութիւն Դուլիթեանէ, Մկր – տիչ Ամէքեանէ, Ցարութիւն Մասլաքեա – նէ 250ական Ն. Ֆ., Ցարութիւն Մանուկ – եանէ 200 Ն. Ֆ., Գրիգոր Ասատուրեանէ, Սեպուհ Տօնիկեանէ, Նշան Թոնաեանէ տասնական Ն. Ֆ., Ցովհաննէս Գօսքեա – նէ, Զէքիեանէ, Ժիրայր Ծատուրեանէ 50ական Ն. Ֆ.: Վարոս Դայթանեանէ քսան Ն. Ֆ., Ցակոբ Նիկողոսեանէ, Օհ – նիկ Գէնճեանէ 50ական Ն. Ֆ., Ցա – կոբ Եաղուպեանէ 300 Ն. Ֆ., Երե – միա Գարպարեանէ 250 Ն. Ֆ., Մարտիրոս Բարսեղեանէ 100 Ն. Ֆ., Գալուստ Գալ – տասարեանէ յիսուն Ն. Ֆ.:

Եկեղեցական Տիկնանց Միութիւնը շր – նորհակալութեամբ ստացաւ Գ. Կարպիս Ճնկըրեանէ 50 Ն. Ֆ., իր անուան տօնախմբութեան առթիւ: Երուանդ Վարդանեանէ հարիւր Ն. Ֆ.:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժա – պատկերին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝ « ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ:

Փիլմ ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատուածներ – մասեր.–

ԱՆՈՒՇ, ՕԹԵԼԼՕ, ԴԱՒԻԹ ԲԵԿ

Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւ – եալ հասցէներէն.— Թօրոս Վանայ – եան, 325 Շրմէն տը Սէն Ժիվրէնի, Սէրժ Սարգիսեան, 340 Շըմէն տը Սէն Ժիւ – լիէն, Հայաստանեան, 15 Րիւ Լանկ տէ Քաֆիսւէն, Տոլպաչեան, 23 Փօլ. տը Փոմօն:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար – ուի

ՀՌՈՄ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

յիշատակին, մահուան քառասունքին առ – թիւ (Մեծած՝ Մարսէյլ), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Վարդանոյշ Գրիգորեան եւ զաւակները՝ Դուրգէն, Հրայր եւ Վահէ, կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը'մատուցուի այս Կիրակի Մարսէյլ, Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ իրենց կողակցին եւ հօր՝ ողբացեալ Կարապետ Գրիգորեանի մահ – ուան տարելիցին առթիւ, ու կը նուիրեն 50ական Ն. Ֆ. եկեղեցիին հայրենէին գա – րանոցին եւ Մարսէյլի Կապոյտ Խա – չին: Ստանալ եկեղեցւէն:

×

Մարսէյլէն Գ. Սահակ Գաբրիէլեան եւ զաւակները Զաւէն եւ Եփրեմ եւ Գառնիկ Տէրոյեան կը ծանուցանեն թէ այս Կի – րակի 28 Փետրուար, Փրատոյի Մայր ե – կեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր եւ զո – քանչին Տիկին Աննա Գաբրիէլեանի (ծն – եալ Նալպանտեան) յիշատակին: Կը հրա – ւիրուին ազգականներն ու բարեկամները:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Եւ ներբող յաւուր պատշաճի, Լը Փէէի Հայ Ընծայարանին մէջ, Կիրակի 28 Փե – տրուար՝ ժամը 16.30ին: Կը նախագահէ Գերպ. Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԱՇԻՆԱՑ ՑԱՆԿԱՀԱՒԱՔ – ԲԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՑԱՆԿԵՐԸ

Սեբոքէ Եալէսկ. Մանուկեան 200 Ն. Ֆ., Փոնթաչայեան, Ամիրխանեան 500 Ն. Ֆ., Գալստասարեան Ց., Գրիգորեան Ց., Չր – պաքճեան Մելքոն, Վարդանեան Ա., Թո – րոսեան Ս., Տէր եւ Տիկին Փափազեան հարիւրական Ն. Ֆ., Եարտէճեան Գ. 150 Ն. Ֆ., Սուլթանեան Ց. Ղուկասեան Ռ., Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ցա – կոբեան, Շարապխանեան, Տէր Թոմաս – եան Ց. Մինասեան 50ական Ն. Ֆ., Հայր – եան Ցակոբ, Տիկին Տէր Թովմասեան, Այրի Տիկ. Վ. Թուչեան 20ական Ն. Ֆ., Եազըճեան 10 Ն. Ֆ.: Գումար 2370Ն. Ֆ.:

Բ. ՑԱՆԿ.— Տամլամեան Բարսեղ 250 Ն. Ֆ., Պալայեան Մ. 200 Ն. Ֆ., Զա – տիկեան Զ., Տէր եւ Տիկին Զաքրեան, Ամիրխանեան Գ., Բարոնեանեան Գ., Քարակէօզեան Մ., Տր. Երիտասարդ Միութեան Իսիի մասնաճիւղ հարիւրա – կան Ն. Ֆ.: Եսաեան Փիլիպպոս 160 Ն. Ֆ., Շարաբխանեան, Մուշմուշեան Ցովհ., Տէր եւ Տիկին Ալիքսանեան, Քիրլեան, Մասաքասկար 50ական Ն. Ֆ., Թորոսեան Ա. Քրիկեան, Պալեան 30ա – կան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սրապեան 30 Ն. Ֆ., Զալըքճեան, Տիկին Սէզոմեան, Կոչեան տասնական Ն. Ֆ.: Գումար 1580 Ն. Ֆ., Ա. ցանկը 2370 Ն. Ֆ. ընդհ. գու – մար 3950 Ն. Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Օգնական խոհարարուհիի մը պէտք կայ: Հեռախօսել 927 – 01 – 72

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դասախօսներ

Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Ց. Դ. Նոր Սերնդականնե – րուն: Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է:

Ա. Դասախօսութիւն

Նիւթ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, դասախօս՝ Ընկ. Ա. Իսահակեան:

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17. Րիւ Պիէօ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի Համաժողովրդական ա – պստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Նը – րիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Մուտք կերուխումով 6 Ն. Ֆ.ով:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հ. Կ. ԵՒ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Միութեան յետաձգուած ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 28ի Կի – րակին ժամը 3ին, իր կեդրոնատեղիին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ: Միեւնոյն օրա – կարգով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Անուշիկի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ

Ապրիլ 3ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նախկին Սամաթիացիները տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապ – րիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շէնք սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւն – ները յաջորդով:

ԿՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մանիքիւրիսթ – լիվ – րէօզ մը: Հեռախօսել ժամը 12.30–2.30:

BOT. 64 84

Հ. Ց. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Ց. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները.

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժերոմ.— Հ. Ց. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ժողովը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կը լայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՎԱԼԻԳՈՒԵԼԻ Հ. Ց. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւո – րիչ ներկայութիւն:

ՏԷՍԻՆ.— 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր:

ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկու – շաբթի գիշեր:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր:

ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գի – շեր:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գի – շեր:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ՑԱՆՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 27 FEVRIER 1960

35րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 8731 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4535

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան երկրորդ տարեդարձին առթիւ արտակարգ հանդիսութիւններ տեղի ունեցան մասնաւորապէս Սուրիոյ մէջ, որ կը կոչուի «Հիւսիսային Նահանգ»:

Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասըր Դամասկոս եւ Հալէպ այցելելով շփման մէջ մտաւ ժողովուրդի լայն զանգուածներուն հետ եւ խանդավառող ճառեր խօսեցաւ: Հալէպի մէջ երիտասարդական կազմակերպութիւններ դրօշակներով տողանցք կատարեցին իր առջեւ՝ երդուընելով յաւէտ հաւատարիմ մնալ համարաբական գաղափարին:

Գնդապետը երկուշաբթի օր Դամասկոսի մէջ խուռն բազմութեան մը առջեւ ճառ մը խօսելով շեշտեց, որ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացումը արաբական ազգային մեծ յեղափոխութեան մէկ հանգրուանն է միայն: Անիկա այժմ պիտի ըլլայ մեկնակէտ մը այն բոլոր արաբ ժողովուրդներուն համար, որոնք կը բաղձան վերահաստատել իրենց միութիւնն ու մեծութիւնը:

Երկու տարի անցաւ առաջին «հանդրուանէն» ի վեր: Եւ սակայն նոր երկիրներ չաւելցան Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան վրայ, ինչպէս կը յուսացուէր 1958 Փետրուար 1ին, երբ Եգիպտոս եւ Սուրիա մէկ հոգի եւ մէկ մարմին կազմեցին:

Պատճառ Իրաքն էր: 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութիւնը մեծ համակրութեամբ էր ողջունուած նախագահ Նասըրի կողմէ: Որ կը կարծէր թէ Պաղտատի յեղափոխականները պիտի փութային իր մականին տակ դնել երկիրը: Չէ՞ որ Իրաքի բոլոր քաղաքներուն եւ ամենայետին գիւղերուն մէջ անգամ մարդիկ պաշտամունք ունէին գնդապետին հանդէպ, զոր կը նկատէին իբրեւ ազատարարը արաբ ժողովուրդին եւ ձեռքէ ձեռք կ'անցընէին անոր նկարները:

Յեղափոխութեան վաղորդայնին Ամերիկացիներն ու Անգլիացիները իրար անցան: Վախցան որ ո՛չ միայն Իրաքը, այլեւ Լիբանանն ու Յորդանանն ալ պիտի մտնէն Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէջ: Ու փութացին զինուորական ուժեր ղրկել՝ վերջին երկու երկիրները «պաշտպանելու» համար նման հաւանականութեան մը դէմ:

Հակառակ սխալ դուրս ելաւ: Իրաքի մէջ դէպքերը զարգացան տարբեր ուղղութեամբ:

Համալսարանի Նասրական թունդ հայրենասէր ուսանողները իրենց դէմ գտան յանկարծ ուրիշ երիտասարդներ, որոնք մինչ այդ մութի մէջ պահուած էին եւ յարմար առիթի կը սպասէին:

Համայնավարներն էին անոնք, որ անմիջապէս դուրս ելան իրենց թաքստոցներէն եւ ջանացին ստիպճան մը աւելի պղտորել Տիգրիսի եւ Եփրատի ջուրերը՝ ձուկ որսալու համար, ըստ իրենց սովորութեան:

Իրաքի յեղափոխութեան վարիչը՝ զօրավար Ապտէլ Քէրիմ Քասըմ օգտագործեց նաեւ այս տարրերը՝ ամրապնդելու համար իր դիրքը:

Քաջալերուած իր գտած յաջողութենէն՝ անիկա ո՛չ միայն չուզեց ենթարկուիլ նախագահ Նասըրին՝ մերժելով Իրաքի յարումը Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, այլեւ բացէ ի բաց դիրք բռնեց անոր դէմ, կարեւոր ճեղք մը բանալով արաբական միացեալ ճակատին վրայ:

Ու քայլ մը աւելի առաջ երթալով, Իրաքի մենատէրը այժմ ասպարէզ կը կարդայ Ա. Մ. Հանրապետութեան նախագահին եւ կը յաւակնի մէկ կողմէ իր երկիրին միացնել Սուրիան, միւս կողմէ անկախ պետութեան վերածել արաբական Պաղեստինը՝ զայն իր ազդեցութեան ենթարկելով:

Այս վերջին ծրագրով զօր. Քասըմ կ'ուզէ հարուածել միանգամայն Յորդանանն ու Եգիպտոսը, որոնք իրարու միջեւ բաժնած են Պաղեստինի արաբական հողամասերը, 1948էն ի վեր:

Պաղտատ – Գահիրէ հակամարտութիւնը կը շարունակուի դեռ: Արաբական Լիկան չկրցաւ հաշտեցնել կողմերը:

Մէկ ճակատ կայ սակայն ուր արաբական բոլոր երկիրները մոռնալով իրենց ընտանեկան վէճերը, միատեսակ կը մըտածեն: Իսրայէլի պետութիւնն է այդ, որուն հետ ցարդ հաշտութիւն չեն կնքած եւ զոր իրաւապէս չեն ճանչցած:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱԼԺԵՐԻԱ. — «Պէտք է ըլլայ ինչ որ կը բաղձայ Ալժերիացին»:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ.— «Դաշնակիցներ կ'ուզենք ունենալ եւ ոչ թէ հովանաւորողներ

Լանկրտոք, ազատախոհ ըմբռնումներու նահանգը, ինչպէս իրաւամբ դիտել կուտան տեղական թերթերը, խանդավառ տրամադրութիւններով ընդունած է՝ Հանրապետութեան Նախագահը: Կայաք, Քարմօ, Ալպի եւ Քասթր, չորս հանգրուաններ ուր Զօր. տը Կոլ արտասանած է օրուան հրատապ խնդիրները շօշափող ճառեր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ.— Ակամայ կը գտնուինք փոփոխութիւններու ժամանակաշրջանի մը մէջ: Անհրաժեշտ է որ ընթանանք դարուն ոգիին հետ համաքայլ, պէտք է որ կարողանանք զուտ մեր միջոցներովը դիմագրաւել եւ հարթել մեր դէմ ցցուող խոչընդոտները: Նկատի պէտք է առնենք Ափրիկէի ժողովուրդներուն նոր տրամադրութիւնները: Երէկ կայսրութիւն մը ունէինք, այսօր պէտք է հասարակապետութիւն մը հիմնենք, ուր իւրաքանչիւր ժողովուրդի իրաւունքները ճշդուած եւ յարգուած ըլլան:

ԱԼԺԵՐԻԱ.— Շեշտելէ ետք թէ խաղաղութեան հաստատումէն վերջ միայն կարելի պիտի ըլլայ լուծել Ալժերիոյ ցաւոտ խնդիրը, Զօրավարը յայտարարած է.— «Ալժերիոյ հարցին կապակցութեամբ մեր տեսակէտները յստակ են: Ալժերիացին ինք պէտք է որոշէ ու ճշդէ իր երկրի ապագան:

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ.— Պէտք է արդիականացնել զայն: Պէտք է ստեղծել համագործակցութիւն մը իրենց եւ պետութեան միջեւ: Մեր երկրին համար կենսական խնդիր մը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի գիւղատնտեսութիւնը: Անհրաժեշտ է որ մեզմէ իւրաքանչիւրը տրամադիր ըլլայ զոհողութիւններ ընելու, այնպիսի ձեւով մը, որ ձեռք ձգուած յաջողութիւնները ընդհանրանան եւ ամէն մէկ Ֆրանսացի օգտուի երկրի բարօրութենէն:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ.— Մեծ յոյս ունիմ մեր երիտասարդութեան վրայ: Եթէ Ֆրանսան պիտի կորսուէր, ատիկա շատոնց եղած կ'ըլլար: Ապագան մերն է:

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ֆրանսա կ'աշխատի իր իսկ միջոցներով ստեղծել պաշտպանութեան իր զէնքերը: Այս չի նշանակեր թէ դաշնակիցներու պէտք չենք զգար, սակայն չենք ուզեր հովանաւորեալ դառնալ:

ՓՈԼ ՌԷՅՆՕ.— "ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ ԵՄ, ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ 20 ՏԱՐԻԷՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՌ ՉԻՆԱՑԻՆԵՐ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՆ"

Նախկին վարչապետ՝ Փոլ Ռէյնօ, որ վերջերս հրաժարեցաւ «Անկախներու» կեդրոնական մարմինէն, տեսակցութիւն մը տուած է Փարիզի «Քոմպա» թերթին՝ ներքին եւ միջազգային հարցերու շուրջ: Մասնաւոր շահեկանութիւն կը ներկայացնեն նախկին վարչապետին տեսակէտները միջազգային հրատապ խնդիրներու մասին:

Հարցում.— Կը կարծէ՞ք թէ յառաջիկայ վերջին ժողովը պիտի յաջողի լուծել զինաթափութեան եւ Պերլինի հարցերը:

Փոլ Ռէյնօ.— Պերլինի խնդիրը ամէնէն հրատապն է: Ստիպուած ենք նշել թէ մէկ տարիէ ի վեր ոչ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրուած է ու մեր կարծիքով Պերլին՝ Խորհրդային Միութեան կողմէ ստեղծուած Արեւմուտքին վրայ ճնշում բանեցնելու սահմանուած միջոց մըն է:

Ինչ կը վերաբերի զինաթափութեան, չեմ կրնար նախատեսել զինաթափութիւն մը առանց հսկողութեան: Արդարեւ՝ ինչպէ՞ս հասկնալ թէ Ուրալի կամ Ժայռոտ լեռնաշղթաներուն մէջ չեն պահուած ջրածին ռումբեր, որոնք, գործածուելու պարագային, կրնան հիմնապէս քանդել կարեւոր կեդրոններ եւ ոչնչացնել մեր մոլորակի բնակչութենէն կարեւոր թիւ մը:

Նաեւ, նկատի պէտք է ունենալ թէ հակառակ վերջին զինուորական կրճատումներուն, Խ. Միութիւնը իր տրամադրութեան ներքեւ ունի գերակշիռ ուժ մը: Այսուհանդերձ յոռետես չեմ, վասնզի հաւատացած եմ որ Խրուշչեւ, գլուխ հանելու համար «Ամերիկային ասպարէզ կարդալու» յարմար տնտեսական գետնի մը վրայ առաջին դիրքը գրաւելու մասին տուած իր որոշումը, կը կարօտի նիւթական հսկայ զոհողութիւններու, ուստի ստիպուած է կրճատել զինուորական իր հսկայ ծախքերը:

Հարցում.— Կը հաւատա՞ք Գերմանիաներու վերամիացման:

Փոլ Ռէյնօ.— Ոչ, Խրուշչեւ բառերը չծամծմեց: Ինծի ըսած է թէ չուզեր լսել իսկ այս մասին եղած որեւէ խօսք: Իր որոշումը յստակ եւ վերջնական է:

Հարցում.— Այսքա՞ն, ուրիշ բան չըսա՞ւ:

Փոլ Ռէյնօ.— Ոչ, որովհետեւ Խրուշչեւ աւելցուց. «Գոհացում ստացա՞ք պատասխանէս». «անշուշտ ոչ», պատասխանեցի: «Ինչո՞ւ» ըսաւ: «Որովհետեւ Եւրոպայի կողմն եմ», ըսի, եւ աւելցուցի. — «Քսան տարիէն մէկ միլիառ Չինացիներ գոյութիւն պիտի ունենան»:

Հարցում.— Ի՞նչ կը մտածէք, Չինացիներուն Ափրիկէ թափանցումին մասին:

Փոլ Ռէյնօ.— Կը յիշեմ տեսած ըլլալ չինական քարտէս մը: Կարմիրի մէջ կային խորհրդային երկիրները, մէկ միլիառ բնակչութեամբ: Կանաչի մէջ՝ Արեւմտեան երկիրները, (Արեւմտեան Եւրոպա, Քանատա եւ Մ. Նահանգներ), 600 միլիոն բնակչութեամբ: Մնացեալ երկրամասերը, այսինքն Ծայրագոյն եւ Միջին Արեւելքները, Ափրիկէ եւ Լատին Ամերիկան ներկուած էին դեղին գոյնով եւ անոնց տակը նոթագրուած էր՝ «կէսգաղթային երկիրներ»: Չինացիներուն նպատակն է. մօտենալ այս երկիրներուն եւ ըսել. «Մենք ճերմակ ազնուականներ չենք, այլ ձեզի նման գունաւոր ենք»: Իրենց նպատակն է կամաց – կամաց ներ–

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ, Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի նախագահ, Շապան – Տելմաս յայտարարութիւն մը ըրաւ Հինգշաբթի եւ ըսաւ. – «Հիւլէական ակումբէն ներս Ֆրանսայի մուտքը պատճառ պէտք է դառնայ որ զինաթափութեան շուրջ համաձայնութիւն մը կնքուի, ի սէր խաղաղութեան»: Իր խօսքը շարունակելով ըսաւ նաեւ թէ «Ֆրանսայի նպատակը չէ եղած մրցիլ այն պետութիւններուն հետ, որոնք հիւլէական ռումբերու մեծ պահեստներ ունին, այլ ձեռք ձգել հիւլէական ուժին գաղտնիքը, գիտական ձեռնարկներու մէջ օգտագործելու համար»:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ մէջ կացութիւնը կը շարունակուի լարուած մնալ: Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը ընդհանուր զօրակոչ յայտարարած է: Եգիպտական երկու զօրաբաժիններ, զինուած խորհրդային ծանր հրասայլերով եւ թնդանօթներով հասած եւ դիրք գրաւած են Կազայի սահմանագլուխին վրայ: Գնդ. Նասըր կը շարունակէ իր կրակոտ ճառերը, Իսրայէլի եւ Արեւմտեան երկիրներուն դէմ, չուզեր հաշտուիլ իրերու ներկայ կացութեան հետ, կը շարունակէ «Պաղեստինը պիտի ազատագրենք» եւ «արաբ միութիւնը պիտի ստեղծենք» ըսել: Իր կարգին, Գնդ. Սարաճ յայտարարութիւն մը ըրած եւ ըսած է թէ «Եարմուք գետին ընթացքը փոխելու աշխատանքներուն սկսած ենք»:

ՆԱԽԱԳԱՀ Այզընհաուըր Սաօ Փաօլօ հասած է: Խանդավառ ընդունելութեամբ զինքը դիմաւորած են: Ի պատիւ իրեն տրուած ճաշի ընթացքին՝ Այք յայտարարած է «վերջին հաշուով մեզ համար կենսականը ազատութիւնն է. հաւատացած ենք թէ ազատութեան մէջ մարդիկ աւելի լայն չափերով կը յառաջդիմեն»:

ՀԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱ, հինգշաբթի, պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Ակադեմիա: Ընդունելութեան իր խօսքին մէջ՝ մարեշալ Ժիւէն ի մէջ այլոց յիշած է թէ «ռուս» ակադեմականը «ծնած է Արմաւիր», «կէս հայ, կէս չէրքէզ» աւանի մը մէջ: Պիտի անդրադառնանք իր գործին եւ ճառին մասին, յառաջիկային:

ԼԷՕՆ ՊԷՐԱՐ, ծանօթ ակադեմականը մեռաւ 84 տարեկան: Ունեցած է քաղաքական կարեւոր գործունէութիւն մը, Փուանքարէի, Քլեմանսոյի եւ Վիշիի կառավարութիւններուն օրով: Ակադեմիա ընդունուած է 1934ին: Իր կարեւոր աշխատութիւններն են՝ «Ի ծառայութիւն Ֆրանսական մտքին», «երկրորդական ուսուցման դասական բարենորոգում» եւայլն:

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ իր ճամբորդութեան ընթացքին, Խրուշչեւ՝ առաջին անգամն ըլլալով բացէ ի բաց դիրք ճշդած եւ յայտարարած է թէ Նոր Կինէայի Հոլանտական մասը պէտք է վերադարձուի Ինտոնեզիոյ: Այս առթիւ՝ Խ. Միութեան վարչապետը նորոգած է իր յարձակումները «գաղթատէրերուն» եւ «աշխարհակալներուն» դէմ:

ԻՐԱՔԻ վարչապետ, Զօր. Քասըմ խիստ բառերով դատապարտեց Գնդ. Նասըրը եւ այս վերջինին վարած քաղաքականութիւնը: «Պիտի տապալենք Նասըրի հաստատած մենատիրութիւնը Սուրիոյ մէջ», ըսաւ զօրավարը: Ճառին ընթացքին «պոռոտախօս ստախօսը» անուանեց Նասըրը:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ծանր արկած մը Ռիոյի օդակայանին վրայ պատճառ դարձաւ 78 ճամբորդներու մահուան: Ամերիկեան զինուորական եւ պրազիլեան ճամբորդատար երկու օդանաւեր իրար զարնուած են:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Թիթան» հրթիռը ութ հազար քիլ. ծիր մը գծած է արդէն:

ՈՂՋՈ՜ՅՆ ԻՐԱՆԻՆ

•

ԽՄԲ.— Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, Թեհրանի «Հայ Կին» Միութեան հրաւէրով՝ երբ կը հասնի Շահն – Շահներու մայրաքաղաքը, մեր պատմութեան հին ու նոր դրուագներուն ներշնչումով սարսռահար՝ հետեւեալ ջերմ տողերով կ'ողջունէ Իրանի հողը:

Սաւառնաթեւ, որպէս հէքեաթային Պեգասի արկածային հեծեալ, իջայ երկիր :

Ոտքերիս տակ հողը ամրակուռ, որ զգացի, հո՛ղն էր Իրանի :

Իրան՝ Արեւի երկիր, Իրան՝ Կրակի երկիր, գիշերուայ խաւարը փարատող մոգական լապտեր :

Իրան՝ ծնած մարդկութեան պատմութեան հետ, որ եղել ես, որ կաս, որ պիտի լինես :

Իրան՝ աշխարհակալ տիրանների Ցուցարձան,

Իրան՝ Իմաստութեան, քերթողութեան ատրուշան :

Իրան՝ Վարդ հոգեզարդ, սազ սրտաձայն, սիրոյ խորան:

— Ողջոյն քեզ, Իրա՛ն :

Դու անծանօթ չես ինձ, դու չես օտար տուն: Ես եղել եմ քո գրկում :

Ողջո՛յն ...

Տարինե՛ր, տարիներ առաջ, դեռ երիտասարդ, դուստր Նայիրի, մի օր պարտասած մարմնով, վիրաւոր սրտով, իմ եղբայրների հետ, կեցած եմ եղել, Իրան քո դրան առջեւ: Մեզ բաժանում էր Արաքսը վիշապ, ցաւով վարարած :

Մենք բանակ էինք կռուով նահանջող, մեզ հալածում էր ոյժը օտարի, սուրը գերեվար :

Մենք կռուել էինք բռնութեան դիմաց՝ յանուն Ազատութեան, յանուն մարդկային արժանապատուութեան :

Թուով գերազանց թշնամու զարկին չէինք դիմացել: Մեզ մնացել էր երկու ճանապարհ, — անձնատուութիւն՝ անարգ բռնութեան, կամ ազատ նահանջ :

Նահանջը չէ անձնատուութիւն, նահանջը՝ ուշ կամ կանուխ կերտում է նոր ուղիներ Ազատութեան գուպարի համար:

Մենք նահանջում էինք մեր հոգին ազատ, մեր ձեռին պահած դրօշն ազգային:

Ու մեր դրօշին ազատ հանգրուան գտնելու համար, թակում էինք դուռն Իրանի: Դուռ եղբայրական :

Իրան – Հայաստան, պատմութեան ուղիէն անցած քով-քովի, մերթ թշնամի, մերթ բարեկամ թագաւորներով, սակայն անբաժան ու բարեկամ՝ ազգութիւնով :

Ֆարսը, Հայը :

Իրան – Հայաստան :

Ո՞վ կարող է ասել, թէ ո՞ւր է սահմանը երկու հայրենիքների :

Ո՞վ կարող է ասել, թէ ո՞ւր չէ թափուած արիւնը երկու ժողովուրդների :

Մէկ արմատից ծլած երկու ծառ հարազատ, քով – քովի բաբախող երկու սիրտ արիւնակից :

Ու բացուեց դուռը Իրանի, Ֆարսը ներս առաւ դրօշը հայ, դրօշը հայ – կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն՝ որ զաւակների արիւնով էր թաց :

— Բարեւ ...

Ողջագուրուեցին երկու եղբայրները յաւերժ արեւով :

Ու այսօր, այդ տխուր օրէն տարիներ յետոյ, կրկին ոտք դրած Իրանի հողին, մէկ թեւս պարզում եմ Արարատին, միւսը՝ Դեմաւենդին: Ապա եղբայրօրէն ափերս միացրած, բարձրացնում եմ դէպի երկինք, դէպի Արեւ, ու սրտագին կանչում եմ: Աշխարհով մին Ֆերդովսիի, Ռուդաքիի, Սադիի, Օմար Խայեամի ծնող Իրան, ողջոյն քեզ :

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐԸ Ժ-ԺԸ ԴԱՐԵՐՈՒՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հետաքրքրական է պարզել, թէ ինչպէս ռուսական ասքը մտել է հայկական Վարք Սրբոցի մէջ: Բանն այն է, որ հեռաւոր անցեալում բազմաթիւ Հայեր այցելում էին Ռուսաստան: Մ. Էմինի ենթադրութեամբ, թարգմանութեան հեղինակը ոչ միայն եղել է Ռուսաստանում, յատկապէս Կիեւում, այլեւ երկար ժամանակ ապրել է այնտեղ եւ այնքան լաւ է սովորել Ռուսաց լեզուն, որ ձեռնարկել է ռուսական ասքի թարգմանութեանը որոշակի նպատակով, այն է իր հայրենակիցներին ծանօթացնել ռուսական հոգեւոր գրականութեան լաւագոյն նմոյշներից մէկին: Մ. Էմինի կարծիքով հայերէն «Ռոմանոսի եւ Դաւթի մասին» ասքի սկզբնաղբիւրը հանդիսացել է ռուսական «Ասք Սուրբ Բորիսի եւ Գլիբի մասին»ը:

ԺԳ. – ԺԴ. դարերում հայ ժողովուրդի կեանքում տեղի ունեցան նշանաւոր իրադարձութիւններ, որոնք չէին կարող իրենց դրոշմը չդնել ռուս – հայկական մշակութային կապերի զարգացման վրայ: Այսպէս, ԺԴ. դարի վերջում Հայաստանը կորցրել է իր պետական անկախութիւնը եւ աւար է դարձել Պարսկաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ : Ցափշտակիչների բռնակալութիւնը Հայաստանը հասցրեց կատարեալ աւերման եւ քայքայման: Բազում դարերի ընթացքում Թուրքիայի եւ Պարսկաստանի կառավարիչները Հայաստանի նկատմամբ վարում էին ժողովրդի ճնշման եւ ոչնչացման դաժանագոյն քաղաքականութիւն: Հայերի առանձին խմբեր ստիպուած էին թողնելու իրենց հայրենիքը :

Ինչպէս նշում է Փրոֆ. Ա. Ջիվելեգովը՝ «ազատասէր ոգին եւ ազգային բարձր գիտակցութիւնը նպաստեցին հայ ժողովուրդին պաշտպանելու իր ազգայնութիւնը, իր լեզուն եւ սովորութիւնները եւ իր բազմադարեան հոգեւոր եւ նիւթական մշակոյթը անցկացնել դաժան պատմութեան բոլոր փորձութիւնների միջով»:

Ռուսաստանը դարձաւ նուիրական երկիր, ուր ձգտում էին շատ Հայեր :

Գաղթականութիւնը առանձնապէս ուժեղացաւ ԺԳ. – ԺԴ. դարերում, երբ Հայաստանում անտանելի պայմաններ ստեղծուեցին Թաթարների դաժանութիւնների եւ բռնակալութեան հետեւանքով: Այդ մասին խօսում է նաեւ պատմաբան Կարամզին:

ԺԲ. դարում, լիտվական տիրապետութիւնից առաջ, Հայերը բնակուեցին հարաւ – արեւմտեան Ռուսաստանի տարբեր քաղաքներում : ԺԳ. դարի կէսերին Հայերը բնակութիւն են հաստատում Ռուսաստանի հարեւան Լեհաստանում, Գալիցիայում, Մոլդավիայում, Ղրիմում, նաեւ Պուլկարների եւ Ղազարների մայրաքաղաքներում՝ Ոսկէ Հորդայի պատմութեան մէջ :

Պահպանուել են ԺԴ. դարի նիւթական մշակոյթի յուշարձանները, որոնք վկայում են այդ ժամանակ հայկական գաղութի մասին մերձվոլգեան մարզում :

Դեռ եւս Ռուսաց ցար Պետրոս Ա.ը 1722 թուին ուշադրութիւն դարձրեց արեւել. արձանագրութիւններին մերձվոլգեան Պուլկարների հին մայրաքաղաք Ղազանում եւ քաղաքից 90 քլմ. հեռու եւ Վոլկայից տասը քլմ. հեռու գտնուած հայկական տապանագրութիւնների վրայ : Պետրոս Ա.ը հրամայեց այդ բոլոր արձանագրութիւնների ստոյգ պատճէնները հանել: Ռուսաստանում հին հայկական արձանագրութիւնների թիւը այժմ հասնում է հինգի :

Սկզբնական շրջանում այդ տապանագրութիւններով զբաղւում էր Սէն–Մարթէն: Աւելի ուշ նրանք գրաւեցին Բրոսէի ուշադրութիւնը, որը լրիւ կարդաց եւ թարգմանեց երկու արձանագրութիւն, որոնցից մէկը իրենից առաջ յայտնի չէր գիտական աշխարհին:

Բրոսէի նպատակը չէր բացատրել, թէ ի՞նչ կերպ կամ ի՞նչպէս հինգ Հայեր գտնուեցին հիւսիսում «եւ իրենց ոսկորները թաղեցին թաթարական քաղաքում ԺԴ. դարի սկզբներին» : Նա ենթադրում է, որ այդ գերեզմանները վկայում են միայն հայ առեւտրականների ներկայութեան մասին, առեւտրական այդ քաղաքներում :

Իրարից ոչ հեռու գտնուող այդ հինգ հայերէն տապանաքարերը կարելի՞ է արդեօք համարել օտար քաղաքում ճանապարհին մահացած պատահական մարդկանց գերեզմաններ : Աւելի շատ հիմք կայ կարծելու, որ այդ հինգ տապանաքարերը գերեզմանոցի մը մասն են կազմել: Տապանաքարերի փորագրութիւնները պարզ ասում են այն մասին, որ գտնուած գերեզմանները նշանաւոր, անուանի Հայերի գերեզմաններն են: Փորագրութիւնները պահեցին նրանց յիշատակը :

Արգուտինսկի – Դոլգորուկու նիւթերը որոշակի պարզութեամբ խօսում են այն մասին, թէ ի՞նչպէս ԺԶ. դարի երկրորդ կէսին շատ Հայեր կային Ղազանի հողի վրայ :

Ռուսական պատմական վիպակում, որը կոչւում է Ցարիգրատի (Պոլիս), նրա ստեղծման եւ 1453 թուականին Թուրքերի կողմից գրաւման մասին», պահպանուած են տեղեկութիւններ քաղաքի պաշտպան զօրքերի մասին: Հայերը յիշատակւում պանութեանը մասնակցած հայկական են որպէս երկու խոշոր ճակատամարտերի մասնակից :

Ռուսական աղբիւրը խօսում է այն մասին, որ առաջին ճակատամարտում, քաղաքի հերոսական պաշտպանութեանը յունական զօրքերի հետ միասին, մասնակցում էին իտալական եւ հայկական զօրամասերը: Առաւօտեան կայսրը հրամայեց հաւաքել դիակները եւ թաղել: Այդ ճակատամարտում սպանուած Յոյների թիւը 1740 էր, իսկ Իտալացիների եւ Հայերի թիւը՝ 700:

Երկրորդ ճակատամարտը, որին նոյնպէս մասնակցեցին Իտալացիները եւ Հայերը, էլ աւելի կատաղի եղաւ : Դա պաշարման 30րդ օրն էր: Թուրքերը եւս մէկ կատաղի փորձ էին անում քաղաքը գրոհով գրաւելու: Քաղաքը պաշտպանողները, լսելով Աստուծոյ եկեղեցիների զանգերի ղօղանջը, էլ աւելի մեծ խիզախութեամբ եւ քաջութեամբ անխնայ կռւում էին Թուրքերի դէմ : Երկու կողմից էլ ընկնում են դիակները խուրձերի պէս. հեղեղի նման հոսում էր արիւնը քաղաքի պարիսպների վրայով: Այս սարսափելի ճակատամարտում սպանուածները շատ էին, յոյն, Ֆրանք եւ հայ, 5700 հոգի: Բայց թուրքական բանակը անհամեմատ աւելի շատ կորուստ ունեցաւ :

Ղազան քաղաքը Իվան Ահեղի կողմից գրաւուեց 1552 թուականին, իսկ Աստրախանը՝ 1554 թուականին: Այդ քաղաքներում որոնելով յուսալի յենարան Ռուսները ստիպուած էին առաջին հերթին էլ աւելի մօտիկութիւն եւ մտերմութիւն ստեղծել իրենց հարեւան քրիստոնէական ժողովուրդների հետ : Ղազան քաղաքի պաշարման ժամանակ, ինչպէս հաղորդում է Ղազանի տարեգիրներից մէկը, քաղաքում մեծ թիւով կային օտարերկրեայ առեւտրականներ, որոնց թւում նաեւ Հայեր : Ցոյց տալով իրենց քաղաքի պարիսպների ամրութեան եւ պարենային մեծ պաշարների վրայ, Ղազանցիները որոշեցին յամառ կերպով դիմադրել : 5000 օտարերկրացիներից, որոնց թւում եւ Հայերին, Ղազանցիները չթողեցին պաշարուած քաղաքից դուրս գալ եւ որոշեցին կռւում օգտագործել դրանց Ռուսների դէմ : Հայերը մերժեցին, այն ժամանակ Թաթարները Հայերին կապում են թնդանօթներին երկաթի շղթայով, եւ նրանց ետեւից կանգնեցնում մերկ սուսերով զինուած զինուորներ եւ մահուան սպառնալիքով ստիպ

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Երջանիկ էր կայսրուհին իր սիրականը վերագտած ըլլալուն համար եւ գոհ էր մանաւանդ որ իր կողքին ունէր քաջարի զինուորական պետ մը որ ամէն վայրկեան պատրաստ էր իր կեանքը զոհելու կայսրուհիին ապահովութեան համար :

Մնաց որ երկրին անդորրութիւնը անգամ մը եւս վտանգի տակ էր եւ կայսրուհին կը խորհէր ձեռք առնել դարձեալ պետական գործերուն ղեկը :

Արդարեւ, առենէ մը ի վեր Չինաստան եւ Ճափոն պայքարի մըն էին լծուած Քորէայի վրայ իրենց ազդեցութիւնը ապահովելու համար :

1894*ին, ապստամբութիւն մը ծագած ըլլալով Քորէայի մէջ, Սէուլի արքունիքը դիմած էր Ճափոնի եւ Չինաստանի, երկուքին ալ օժանդակութիւնը խնդրելով :*

Ճափոնացիները այդ կոչին անմիջապէս պատասխանելով, Չինաստանէն առաջ հասնելով Սէուլ, գահընկէց էին ըրած Քորէայի վեհապետը եւ ստիպած էին տեղւոյն իշխանութիւնը որ Ճափոնի հետ միասին պատերազմ յայտարարէ Չինաստանի դէմ :

1894 *Սեպտեմբեր* 15*ին, Ճափոնացիները կը յաջողին ջախջախել չինական ուժերը եւ* 21 *Նոյեմբերին կը գրաւեն Փորթ Արթիւրը եւ* 12 *Փետր.ին՝ Վէյ Հայ Վէյը եւ մարտ ամսուն ցամաքահանում մը կը կատարեն Ֆորմոզայի մէջ:*

Ճարահատ, Ցէօ Հի, բանակցութեանց կը ձեռնարկէ Ճափոնի հետ, վերջ տալու համար ահաւոր պատերազմին, Ֆորմոզան լքելով այս վերջիններուն :

Երիտասարդ կայսրը՝ Քուանկ Սին, խեռ աչքով մը կը դիտէր իր մօրաքրոջ կարգադրութիւնները եւ կ'ուզէր միանգամ ընդ միշտ ձերբազատուիլ անոր տիրապետութենէն :

Իր այս ծրագիրը յաջողեցնելու համար, կայսրը կը դիմէ Հարաւային Չինաստանի մէջ գործող ամբոխավար զինուորական զօրավար Քանկ Եո Վէի աջակցութեան, իր յանդուգն որոշումը գործադրելու համար :

Իր սիրականը իր ծրագիրներուն համար աւելի օգտակար դարձնելու մտօք, Ցէօ Հի Փեչիլիի նահանգին կառավարիչը եւ փոխարքայն Լի Հունկ Չանկը հրաժարեցնելով անոր տեղ կը նշանակէ Եոնկ Լուն: Փեչիլիի նահանգը եւ անոր մայրաքաղաք Թիէն Ցինը Փեքինի դուռը ըլլալով, կայսրուհին կը խորհէր այդ շրջանին կառավարութիւնը տեսնել իրեն հաւատարիմ ձեռքերու մէջ :

Անգամ մը եւս երկու սիրահարները ստիպուած կ'ըլլան բաժնուիլ իրարմէ, վասնզի Եոնկ Լու անմիջապէս կը մեկնի իր պաշտօնատեղին՝ Թիէն Ցին :

Իր կողմէն, երիտասարդ կայսրը տեսնելով որ իր մօրաքրոջ դէմ պայքարելու համար պէտք ունի աւելի ազդեցիկ օժանդակութեանց, առաւօտ մը իր մօտ կը հրաւիրէ ամբողջ Չինաստանի մէջ մեծ համբաւ ու ժողովրդականութիւն վայելող զօրավար Եուան Շի Քայը, որ միեւնոյն ժամանակ բարեկամական սերտ կապեր ունէր կայսրուհիին սիրականին՝ Եոնկ Լուի հետ :

Կայսրը զօրավար Եուան Շի Քայի հետ գաղտնի իր տեսակցութեան ընթացքին հրահանգներ կուտայ անոր եւ զօրավարը անմիջապէս կը մեկնի Թիէն Ցին, խորհրդակցելու եւ իրենց կազմակերպելիք պետական հարուածին մէջ Եոնկ Լուի մասնակցութիւնը ապահովելու համար :

Հասնելով Թիէն Ցին զօրավարը կը ներկայանայ Եոնկ Լուի եւ սիրալիր ողջագուրումէ մը ետք, կը հարցնէ այս վերջինին .

— Միշտ եղբայրներ ենք, չէ՞ ...

— Այո, եւ ցմահ ... կը պատասխանէ Եոնկ Լու :

— Այդ պարագային, կ'եղբայրացնէ զօրավարը, պիտի վարուիմ քեզի հետ անկեղծութեամբ, եղբօր մը պէս ...

Եւ զօրավարը կը յայտնէ Եոնկ Լուի, Քուանկ Սին կայսրէն ստացած իր հրամանները. — Խնդրել աջակցութիւնը Փեչիլիի փոխարքային, մերժումի պարագային զայն ձերբակալել ու գլխատել, անցնիլ Մանչուրիական պահակազօրքի գլուխը, յառաջանալ Փեքինի վրայ, ձերբակալել կայսրուհի Ցէօ Հին եւ զայն արգելափակել Հուան բերդին մէջ, սուրէ անցընել անոր բոլոր համախոհները ...

Եոնկ Լու շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իր «եղբօր», անմիջապէս կը մեկնի Փեքին :

Մութը կոխած էր, երբ Եոնկ Լու կը հասնի Ցէօ Հիի պալատը: Առանց պալատական ձեւակերպութեանց, Եոնկ Լու կը դիմէ ուղղակի կայսրուհիին ննջասենեակը, ուր այս վերջինը կը պատրաստուէր անկողին մտնել :

Առաջին պահուն այս յանկարծակի գալուստէն գայթակղած, Ցէօ Հի կը պատրաստուի յանդիմանել իր սիրականը, սակայն երբ այս վերջինը կը բացատրէ ամէն ինչ, Ցէօ Հի վերագտնելով իր զարինութիւնը, կը պատասխանէ .

— Շնորհակալ եմ որ եկար ամէն բան յայտնելու ինծի իր առենին :

Եւ պատելով իր գեղեցիկ յօնքերը, նուրբ շրթները պրկած, կը գոչէ .

— Եւ հիմա, մենք կը տեսնուինք հետ, «պարոն» քրոջ որդիս :

(24 Շար.)

Հայերին՝ կրակել ռուս զօրքերի վրայ: Սակայն այստեղ էլ Թուրքերը յաղթութիւն չունեցան, որովհետեւ, Հայերը ձեւացրին իրենց շատ անվարժ, զէնքին անծանօթ, եւ նրանց արձակած ականները կամ թռչում էին շատ հեռու, կամ պայթում էին շատ մօտիկ՝ առանց Թուրքերին վնաս պատճառելու :

Այս բոլոր իրադարձութիւններից շատ առաջ, գոյութիւն ունէր հայկական գաղութ Մոսկուայում : Հայերը յիշատակուած են այն տարեգրութեան մէջ, որտեղ խօսւում է Մոսկուայի 1390 թ. հրդեհի մասին:

Ղազանը գրաւելուց յետոյ, Իվան Ահեղի յաղթական մուտքի ժամանակ (Մոսկուա), այլ օտար երկրացիների հետ, դիմաւորելու դուրս եկան նաեւ հայ առեւտրականներ: Իվան Ահեղի կարգադրութեամբ շատ Հայեր Մոսկուայում մշտական բնակութիւն հաստատեցին մայրաքաղաքի այն մասում, որը այն ժամանակ կոչւում էր Սպիտակ քաղաք, որտեղ ապրում էին առանձին արտօնութիւն վայելող օտարերկրացի մարդիկ :

Մոսկուայի Պոքրովսկի կոչուած տաճարի (Վասիլի Երանելու եկեղեցին) 10 թեւերից մէկի վերեւի յարկը, որը շինուել էր Իվան Ահեղի կողմից ի պատիւ Ղազանի գրաւման, ԺԶ. դարում նուիրուել է Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին:

ԺԶ. դարի երկրորդ կէսի փաստաթղթերից մէկում խօսւում է Մոսկուայում «հայկական հիւրանոց»ի մասին: Յետագայում հայկ. գաղութը դարձաւ մշտական :

Ռուսաստանի հողի վրայ, հայ հին գաղութների թւին է պատկանում նաեւ Աստրախանի գաղութը: Աստրախանում Հայերը ապրում էին վաղ ժամանակներից: Առանձնապէս Հայերի հոսանքը ուժեղացաւ դէպի Աստրախան 1554 թուականից յետոյ, երբ քաղաքը գրաւուեց եւ միացուեց Մոսկովեան պետութեան : Աստրախան քաղաքը դարձաւ կարեւորագոյն կէտ՝ Ռուսաստանի համար Արեւելքի հետ իր յարաբերութիւնների մէջ : Աստրախանի հայկական գաղութի հետ կապուած է Սիմբիրսկի նահանգում հայկական Կրուտեց լեռը, որի մասին ռուսական տարեգրութիւններից մէկում ասւում է.— « Հայկական Կրուտեց լեռը Սիմբիրսկի նահանգում այսպէս կոչուած է Հայերից, որովհետեւ նրանք երբեմն ապաստանում են Աստրախանում եւ հաստատուել լերան վրայ »:

Դժուար է այժմ բացատրել, թէ ինչպէս «Աստրախանում երբեմն ապաստանած» Հայերը գտնուեցին Սիմբիրսկի նահանգում : Յայտնի չէ, թէ դա ի՞նչ ապաստանութիւն էր:

Հայերի ձգտումը դէպի Ռուսաստան սկսուել է դեռ եւս վաղ միջնադարում : Ռուս - հայկական մշակութային յարաբերութիւնները իրենց զարգացման նոր փուլի մէջ են մտնում Պետրոս Ա.ի ժամանակաշրջանում :

Կ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՇՈՒՐՋ

Փարիզի եւ շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան ներկայացուցիչներու ժողովին անդամներուն ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ 20 Դեկտեմբեր 1959ին: Իրենց տարեվճարները կանոնաւոր կերպով կատարող եւ քուէարկելու իրաւունք ունեցող 1480 անդամներ ունէինք: Ընտրութեան մասնակցեցան 1085 հոգի : Քուէներու բացումը կատարուեցաւ Դեկտեմբեր 29ին, դատական քարտուղարի մը հսկողութեան ներքեւ եւ արդիւնքը հետեւեալն է: Գ. Գ. Արտաշէս Փամպուքճեան 1048 քուէ, Վահէ Ֆրէնկեան 1048, Սեդրակ Քարեան 1032, Գէորգ Պագըրճեան 1027, Արմենակ Աճէմեան 1025, Արամ Տարօնեան 1024, Պարէտ Փամպուքճեան 1018, Անդրանիկ Մալաճեան 1016, Պատրիկ Կէնճեան 1015, Օննիկ Պօյաճեան 1012, Կարօ Ջրբաշեան 999, Արմէն Բարսեղեան 998, Վարդ Կիւլպէնկեան995, Բարսեղ Տամլամեան 994, Սերժ Պետրոսեան 981, Ներհան Ֆրէնկեան 981, Վահան Խմէրեան 976, Կարապետ Յակոբեան 972, Յակոբ Տէր Յակոբեան 969, Յովհաննէս Պօղոսեան 956, Հրանտ Պալեան 954, Յարութիւն Սարաֆեան 950, Բարգէն Տէր Սարգիսեան 820, Ստեփան Գըլըճեան 801:

Ներկայացուցչական ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց Սրբազան հօր նախագահութեան տակ, 17 Փետրուար1960-ին: Իր դիւանը կազմեց հետեւեալ կերպով — Գ. Գ. Բարսեղ Տամլամեան, Ա. ատենապետ, Ներհան Ֆրէնկեան Բ. ատենապետ, Արամ Տարօնեան Ա. ատենադպիր, Ստեփան Գըլըճեան Բ. ատենադպիր :

Ներկայացուցչական ժողովը ընտրեց նաեւ իր կրօնական անդամները — Արժանաշնորհ Տէր Թովմաս Ա. քհնյ. Մինասեան, Տէր Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Տէր Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան, ընտրեց նաեւ վարչութիւնը հետեւեալ կերպով. — Արժանաշնորհ Տէր Թովմաս Ա. քհնյ. Մինասեան, Գ. Գ. Սեդրակ Քարեան, Արտաշէս Փամպուքճեան, Պատրիկ Կէնճեան, Յակոբ Տէր - Յակոբեան, Պարէտ Փամպուքճեան, Արմէն Բարսեղեան, Գէորգ Պագըրճեան, Բարգէն Տէր - Սարգիսեան :

ԴԻՒԱՆ

ՅԱՌԱՋ.— Փարիզի Հայոց «Կրօնական Ընկերակցութեան» կողմէ մեզի ղրկուած է այս զեկոյցը՝ «հրատարակութեան խնդրանօք»: Տեղեկատուութեան մեր պարտքը կը կատարենք, կցելով նաեւ «թղթակցութիւն» մը՝ որ Փարիզէն ղրկուած է «Պայքար»ի (Ամերիկա), «Արեւ»ի (Եգիպտոս), «Զարթօնք»ի (Լիբանան) եւ ո՛վ գիտէ թէ դեռ ուրի՞շ :

ՕՐԻՆԱՊԱՀ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

*

Վերջերս Նիսի մէջ իր տարած յաղթանակով զօրացած՝ Ֆրանսայի օրինապահ Հայութիւնը յաղթանակեց նաեւ Փարիզի մէջ:

Փարիզի Թեմին Վարչութիւնը, որ ընտրուած էր 1955ին, իր եռամեայ շրջանը աւարտեց 1959ի Դեկտեմբերին եւ նոր ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ 20 Դեկտեմբեր 1959ին, Կիրակի օրը :

Նախորդ ընտրութեանց Դաշնակ թեկնածուները, ջախջախիչ պարտութիւն մը կրելով՝ դիմած էին կառավարութեան՝ չեղեալ համարելու համար ընտրութիւնները: Սակայն կառավարութիւնը, առանց կարեւորութիւն ընծայելու դիմումին, վաւերացուցած էր ընտրուած կազմը :

1955ի ջախջախիչ պարտութենէն զգաստացած, Դաշնակները չհամարձակեցան մասնակցիլ Դեկտեմբերի ընտրութեանց, գուշակելով իրենց սպասող անփառունակ ճակատագիրը :

Փարիզի օրինապահ Հայութիւնը այս ընտրութիւնը կատարեց խաղաղ եւ օրինաւոր պայմաններու տակ եւ պարտադրեց իր կամքը՝ կեանքի կոչելով եկեղեցւոյ միասնականութեան ու մեր սուրբ աւանդութեանց հաւատարիմ վարչութիւն մը :

Հոն ուր կը տիրէ օրինապահութիւնը՝ պարտութիւն չկայ Հայութեան հարազատ ներկայացուցիչներուն համար :

ՅԱՌԱՋ.— Ընթերցողին եւ շահագրգռուողներուն ուշադրութեան յանձնելէ ետք Փարիզի ոջլոտ «թղթակիցին» այս զզուելի ու զարշելի տողերը, հարկ չենք տեսներ մեր կարծիքը յայտնելու ոչ հին ու նոր ընտրութեանց մասին, ո՛չ «Դաշնակներու ջախջախիչ պարտութեան» մասին, ո՛չ երբեւիցէ «Դաշնակներուն սպասող անփառունակ ճակատագրին մասին », ոչ ալ «կառավարութեան դիմելու » ոմանց ընդունակութեան մասին:

Կ'աւելցնենք, սակայն, թէ մենք պիտի ամչնայինք՝ եթէ հարկ ըլլար ապաւինիլ նման թղթակիցներու պաշտպանութեան, երեւալու համար իբրեւ «յաղթական », — ջախջախի՛չ յաղթանակով :

Այսուհանդերձ, կրնայ պատահիլ, որ այս կամ այլ առիթով մը յանկարծ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութենէն պահանջենք հրատարակել, — այն պարկեշտութեամբ՝ զոր մենք կը հրատարակենք, — քանի մը տող՝ յայտարարելու համար թէ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը դատապարտէ նման խառնակիչներու թղթակցութիւնները :

Իսկ եթէ մէկը թելադրէ այս թղթակիցին, որ երթայ ժամ եւ Աւետարան մը կարդալ տայ իր ճաթած գլուխին վրայ, բարի խորհուրդ մը տուած կ'ըլլայ :

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

●

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈ — Եկեղեցաշէն յանձնախումբի կազմակերպած հրապարակային հանդէսը տեղի ունեցաւ 14 Փետրուարին, Կիրակի կէս օրէ ետք, մեր թաղապետարանին շքեղ սրահին մէջ, նախագահութեամբ Սերոբէ Եպիսկ. Մանուկեանի :

Ճիշդ ժամանակին հանդէսը բացուած յայտարարեց յանձնախումբին քարտուղարը, Յ. Պաղտասարեան, եւ ըսաւ թէ եկեղեցիին եւ դպրոցին հողը արդէն ապահովուած է շնորհիւ Մուլինոյի Հայութեան: Հիմա կը մնայ շինութիւնը: Ձեռք ձեռքի տալով պիտի շինենք մեր եկեղեցին, եւ անոր կողքին՝ հայ վարժարանը:

Ֆրանսահայ Երիտ. Միութեան Մուլինոյի անդամները կազմակերպած էին գեղարուեստական բաժինը: Մէջընդմէջ արտասանեցին եւ երգեցին Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Ժիրայր Ռնճեան, Տիկին Աղաւնի Գառնիկեան, Բիւզանդ Ֆնտըգեան (թառով), Մարտիրոս Գարակէօզեան, Օր. Ալիս Սըմսարեան, Շաքէ Պէնկլեան :

Փարիզահայ դերասան Պ. Ն. Պչտիկեան արտասանեց Ա. Իսահակեանի «Պանդուխտ Որդին» :

Գեղարուեստական բաժինէն ետքը յանձնախումբին անխոնջ նախագահը Սեդրաք Ամիրխանեան, գրաւոր կարդաց կատարուած աշխատանքներուն լրիւ տեղեկագիրը :

Խօսք առաւ Սերոբէ Եպիսկ. Մանուկեան եւ իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ խանդավառեց ներկաները, բնաբան ունենալով դուք ձեզի օգնեցէք որ Աստուած ալ ձեզի օգնէ :

Դուք որ տարիներէ ի վեր կ'ապրիք մեր երկրորդ հայրենիքին, ազատ Ֆրանսայի մէջ, գրեթէ բոլորդ ալ ունիք ձեր անհատական տուները: Այժմ պէտք է շինէք Աստուծոյ տունը :

Հանգանակութիւնը բացուած կը յայտարարեմ, խօսքը ձերն է այժմ :

Կէս ժամուան մէջ 650 հազար Ֆրանք հանգանակուեցաւ :

Սրբազանը յետոյ յայտարարեց թէ բարերար մը խոստացած է այսօրուան հանգանակուած գումարին մասնակցիլ կրկինով:

Ներկաները աւելի խանդավառուեցան եւ աւելի եռանդուն մասնակցեցան հանգանակութեան :

Գովելի է Իսի լէ Մուլինոյի, Քլամառի, Մէօտոնի եւ Պիյանքուրի Հայութեան ըրած զոհողութիւնը, եկեղեցիի եւ դպրոցի շինութեան համար :

Հանգանակութենէն ետքը ցուցադրուեցաւ Շիրվանզադէի Պատուի համար ժապաւէնը : Հանդիսականները մեկնեցան ուշ գիշերին :

Թէեւ օրեր առաջ յայտարարուած էր Ուրուականները լեռներից հեռանում են ֆիլմը, բայց նկատի ունենալով տեղական մեքենայական անյարմարութեան, կարելի չեղաւ յարգել խոստումը եւ ցուցադրուեցաւ Պատուի համար :

ԽՄԲ.— Հանգանակութեան մասնակցողներուն ցանկը հրատարակուեցաւ երէկ Դ. էջ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ», վէպ, գրեց Գէորգ Աճէմեան : Պէյրութ, 1959, տպարան Սեւան:

« ՆՐԱՆՔ ԵՐԲԵՔ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՌՆՈՒՄ », գրեց Արմենիա Սագինեան - Կարապետեան, Թեհրան, 1959:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Դ.

— Ախ, երկնաւոր տէր, կը հառաչէր, հէչ չէ նէ Համբիկս կլխուն աս ծուռը չի գար ...

Արդարեւ, տղուն վիճակը երթալով վատթարացաւ: Օրն ի բուն լեռներն ու ծովեզերքները պտտելով, արեւներուն ու հովերուն, Համբիկ բոլորովին փոխուեցաւ : Դէմքին մանկական ու երկչոտ արտայայտութիւնը բիրտ, անգութ, յարձակողական եղաւ : Մարմինը, որ դիւրաբեկ ու տկար երեւոյթ մը ունէր, հուժկու, ըմբշային, մարտահրաւէր ժեստեր առաւ:

Մինակ, նայուածքը, հակառակ վրէժխնդիր եւ արիւնարբու կայծերուն որոնցմով մերթ կը լեցուէր ներքին փոթորիկներու պայթումէն, պահեց իր սրբտաշարժ քաղցրութիւնը. հեզ ու աղապատալից, բարի եւ համակերպող : Ան չխենթեցաւ բոլորովին: Գիտակից ու կամաւոր ինքնամոռացում մըն էր մանաւանդ իրը, մարդկային եսին չարաչար ու վայրագ լքումովը, որուն մէջ կը փնտռուէր, ի չգոյէ բարոյական եւ հոգեկան ոեւէ սփոփանքի, տեսակ մը մխիթարութիւն ու ինքնապաշտպանութիւն՝ ճակատագրի հարուածներուն դէմ :

Այդ առերեւոյթ ընկճումին մէջ, որ ինքնին դժբախտութեան յաղթանակը կը կարծուէր, խորունկ արհամարհանք մը կայ սակայն, անզուսպ, աղուոր ու հըպարտ ժեստը, որուն առջեւ չարութիւնները կը ջախջախուէին այլեւս ու ոխերը ուժաթափ վար կ'իյնան: Ասանկները, հակառակ իրենց ահռելի ու վերջնական անկումին, միակ յաղթական ու անվախ ճեմողներն են ընկերութեան շարքերուն մէջ, զրահուած ամէն վատութիւններու, ամէն անարգութիւններու դէմ, քմահաճ, ծաղրական, ոխերիմ նայուածքներով դէպի ճղակտոր տապլտուքները, արիւնոտ ու քստմնելի ողորումները մրցումի, կիրքի, սէրի ու դրամի անվախճան ըղուըտուքին:

Համբիկ, իր բարի, միամիտ, կոյս հոգիին բոլոր թափովը, յանկարծ ամէնէն գեղեցիկ յափշտակութեան, ամէնէն ազնիւ խոյանքին անձնամատոյց եղեր էր : Սիրոյ ջահազարդ ու լուսաւոր խորանին կը մօտենար՝ երկրպագու ջերմեռանդութեամբ, հոգիին դողդոջ խնոսացումովը: Այդ հզօր ու գերագոյն մերձեցումին պահուն, լոյսերը կը մարին ու խորանը կը փլէր: Տղան կ'իյնայ, վասնզի իր լոյսերն ալ շիջած են, ու երբոր նորէն վեր կ'ելլայ ու չուրջը կը դիտէ, փոխուած է ամէն բան :

Ալ հիմա ընկերային մեծ ու լճացած ճահիճը կը տեսնէ, ուր դժնդակօրէն կը քաշկռտուին բոլոր վիթխարի ու քստմնաշուաչ կմախքները մարդկային անտառին: Ինքն ալ կմախք մըն է այլեւս, որ միւսներուն քովէն կը շարժի, կը քալէ մենաւոր քալուածքով :

Համբիկ մենազար մըն է, խոյս կուտայ մարդերէն, կ'ատէ զանոնք, կ'արհամարհէ, բայց ալ չի վախնար անոնցմէ, վասնզի անոնք վերջին ընելիքնին ըրին իրեն. իր իտէալը անարգեցին, իր սէրը ոտքերնուն տակը առին :

— Պագաւ, պագաւ, ափսոս իր յաւիտենական յանկերգն եղաւ, իր բոլոր մըտածումներուն, զգացումներուն, ատելութիւններուն հատու եւ տխուր արտայայտութիւնը: Անոր մէջ իր կեանքին ամբողջ տրամը կը տեսնէր, կը լսէր, կ'ապրէր: Իրմէ զատ ոչ ոք կրնար գիտնալ թէ այդ մէկ բառին տակ ջախջախուած կեանք մը, դիակ մը կար, որ իրն էր :

Ինչ որ ալ ըլլար, գիւղին մէջ խենթ նըկատուեցաւ Համբիկ. — Նա, խենթ Համբիկը կ'անցնի կոր տովորական խօսք մը եղաւ, երբ տղան պատերուն տակէն, գըլուխը կախած կամացուկ մը անցնէր : Ընկերները ալ քովը չմօտեցան երբ զինքը տեսան փողոցը կամ լեռը, վասնզի անոր թշուառութիւնը ալ չհետաքրքրեց զիրենք : Շատ չատ, մէջերնուն էն չարաճճիները, հեռուէ հեռու, սա անգութ բառը նետեցին իրեն ատեն ատեն :

— Ծօ Համբիկ, Սոֆիէն ի՞նչ լուր:

Այս անունին հնչումը կը ցնցէր զինքը. երազէ արթննալու պէս վեր կ'առնէր գըլուխը եւ չուրջը կը նայէր, իսկոյն նորէն իր ինքնամփոփումին մէջ թաղուելու համար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Թափանցել այս երկիրներէն ներս եւ կտրել անջատել վերոյիշեալ երկիրները Արեւմուտքէն : Այս ձեւով կը յուսան ոչ միայն պաշարել Արեւմուտքը, այլեւ խեղդել զայն: Այս ծրագիրը այսօրուան – վաղուան բան չէ, սակայն հիմակուընէ իսկ սկսած են աշխատիլ :

Հարցում.— Կը կարծէ՞ք թէ ծայր տայ անհամաձայնութիւն մը՝ Փեքինի եւ Մոսկուայի միջեւ :

Փօլ Ռէյնօ.— Առ այժմ ոչ, որովհետեւ, Փեքինի անմիջական նպատակն է՝ գրաւել Հարաւ. Ասիան: Զգոյշ են նաեւ որ համայնավար երկու երկիրներ իրարու չբախին, ինչ որ պիտի նշանակէր դաւաճանել իրենց վարդապետութեան սկզբունքներուն :

Սակայն, կրնայ գալ օրը, երբ Չինացիները ցոյց տալով Սիպերիոյ լայնատարած եւ անմարդաբնակ տարածութիւնը, Ռուսերուն ըսեն.— «Կենսական տարածութիւնս այստեղ է »:

ԿԻՊՐՈՍԻ հերոսը, Գնդ. Կրիվաս խըստիւ կը հակառակի եւ չուզեր որ նոր զիջում ըլլայ՝ Անգլիոյ: Մակարիոս Արք.ին դիրքը փափուկ է : Մէկ կողմէ վերջ տալ կ'ուզէ անիմաստ ձգձգումներուն, միւս կողմէ չի համարձակիր դէմ երթալ ծայրայեղ ազգայնականներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Քրիստափոր» Շրջ. կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շաւարշ Միսաքեան» խումբը, խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն, Տէր եւ Տիկին Կ. Փօլատեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն Պ. Յակոբ Փօլատեանի տխուր մահուան առթիւ :

×

Վիէնի Անի կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ Ֆ. Կ. Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկ. Մուշեղ եւ Քնարիկ Մուրատեաններուն եւ իրենց զաւակներուն, Հայաստանի մէջ մնացած իրենց եղբօր աղջկան կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌՈՒՈՄ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

յիշատակին, մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած՝ Մարսէյլ), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի եւ կոչ թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 22 Մարտ ժամը 20.30ին, 32 բիւ տը Թրէվիզ :

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածութիւնները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը Մարտ ութին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրեց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարէ ի վեր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գրիգոր Տալվաչեան, հօրը անունը Յովհաննէս, որ անուշեղէնի պատրաստութեամբ զբաղած է, կը փնտռուի իր եղբօր կողմէ: Տեղեկացնել Գ. Գաբրիէլեանի, 385 Րիւ տը Լիոն, Մարսէյլ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԳԱՌԵԼԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :

ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ:
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր :
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր:
ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր :
ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր :
ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կառտանի «Նիկոլ – Դուման »խումբի ընկերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

Սոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օգնական խոհարարուհիի մը պէտք կայ: Հեռախօսել 927 – 01 – 72 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Նորայր Սահաթճեանէ հարիւր Ն. Ֆ., իր ողբացեալ քրոջ Օր. Արուսեակի մահուան տարելիցին առիթով : Պ. Նուպար Տէր Մինասեանէ յիսուն Ն. Ֆ., իր որդւոյն Պ.ժան Ժոզէֆի ամուսնութեան առիթով :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնճոյքով, Իսիի «Աբրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի արժանավայել կերպով «Ահարոնեան» ակումբը, Մարտ 12, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8-30ին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Եւ ներբող յաւուր պատշաճի, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին մէջ: Կիրակի 28 Փետրուար՝ ժամը 16.30ին: Կը նախագահէ Գերպ. Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մէջ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին կողմէ, Փետրուար 28ի Կիրակին, կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջանի հայութիւնը:

Յ. Գ.— Բանախօսութենէն վերջ ընկերական ընդհ. ժողով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Ապրիլ 3ին

×

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Հ. Կ. ԵՒ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Միութեան յետաձգուած ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 28ի Կիրակին ժամը 3ին՝, իր կեդրոնատեղին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ: Միեւնոյն օրակարգով :

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ:

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7e, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր գայլիկներէն : Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝

« ԹՌՉՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ »

կատակերգութիւն, խմբապետուհիներուն կողմէ :

Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիները կը ներկայացնեն, հայերէն, Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը :

ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՉԱՏՈՒԿԸ
(La Mégère Apprivoisée)

Սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ
Շաւիլի Երիտասարդաց թատերախումբին :

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն — Մուտք 3 Ն. Ֆ. (300) եւ 5 Ն. Ֆ. (500)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 28 FEVRIER 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8735 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4536

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Խօսքէն գործի անցնելով, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութիւնը Ուրբաթ իրիկուն սկսաւ իր լսարանական դասախօսութեանց շարքը: Նիւթ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը:

«Հայագիտական» մակդիրը շատ չի պատշաճիր այս դասախօսութեանց: Աւելի լաւ պիտի ըլլար «Ժողովրդական համալսարան», կամ «Հայրենագիտական դասընթացք» անուանել զանոնք:

Համաձայն պատրաստուած ծրագրին, հետզհետէ դասախօսութիւններ պիտի տրուին հետեւեալ նիւթերուն շուրջ. —

Ա) Հայոց պատմութեան շրջանները մինչեւ ԺԹ. դարու կէսերը:

Բ) Հայաստանեայց եկեղեցին եւ հայ մշակոյթը մինչեւ ԺԹ. դարու զարթօնքը:

Գ) Հայ ազատագրական մտքի զարգացումը՝ Իսրայէլ Օրիէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը (1923):

Դ) Հայ գրականութիւնը՝ 1850էն մինչեւ մեր օրերը:

Ե) Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը՝ 1890էն սկսեալ: Անոր դերը երէկ, այսօր եւ ապագային:

Զ) Խորհրդային Հայաստանը եւ Սփիւռքը՝ 1921էն ի վեր:

Է) Հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնն ու երաժշտութիւնը:

Այս նիւթերուն շուրջ ստորեւնաբար պիտի խօսին դասախօսները, ՆորՍերունդի տղոց ու աղջիկներուն՝ հասկնալի, հայերէն պարզ լեզուով: Առանց խճողելու եւ ծանրացնելու մշակուած հարցերը: Ընդհանուր հաճելի եղանակով պիտի ներկայացնեն զանոնք՝ հետաքրքրութիւն առթելով:

Հայութեան անցեալին, անոր մշակութային ու քաղաքակրթական արժէքներուն աւելի մօտէն ծանօթանալով՝ մեր զաւակները աւելի սերտօրէն պիտի կապուին ազգային կեանքին եւ պիտի ծառայեն հայ ժողովուրդին:

Հայրենագիտական որոշ պաշար ամբարելէ վերջ, այս դասընթացքներուն հետեւող երիտասարդները պիտի դառնան հանրային գործիչներ, բառին համեստ իմաստով, իրենց կարգին լուսաւորելու համար նորագոյն սերունդը, որ աւելի լաւ պիտի հասկնայ իրենց լեզուն:

Չի բաւեր սակայն լուռ ունկնդիր դառնալ դասախօսութեանց: Աւելի լուրջ ճիգ պէտք է՝ լաւագոյն արդիւնքի հասնելու համար:

Աշակերտներն ու աշակերտուհիները կանոնաւորաբար հետեւելէ վերջ դասընթացքին, պարտականութիւն պէտք է ստանձնեն զիրենք հետաքրքրող նիւթերու շուրջ դասախօսութիւններ պատրաստելու: Դասախօսները անհրաժեշտ ուղղութիւնը պիտի տան ու թելադրանքներն ընեն իրենց, մատնանշելով աղբիւրները որոնցմէ կրնան օգտուիլ:

Ինքնաշխատութեամբ եւ ինքնազարգացմամբ կարելի է շատ կարեւոր նուաճումներ կատարել. կը բաւէ միայն ունենալ աշխատելու եւ յարատեւելու կամք, ու նաեւ հայրենասիրական խանդ:

Մենք մեծ հաւատք ունինք նոր սերունդին վրայ: Անձնազոհ առաջնորդներու պէտք ունի անիկա՝ ինքնագիտակցութեան գալու եւ Հայոց պատմութեան ներկայ դժնդակ օրերուն իրեն բաժին ինկած պարտականութեան տէր դառնալու համար:

Հայրենագիտական դասընթացքը մեծ յոյսեր կը ներշնչէ մեզի այս ուղղութեամբ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԷՆԱՈՒԷՐ.- "ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՊԷՏՔ Է Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՉԱՓ ԶՕՐԵՂ ԸԼԼԱՅ"

«Խրուշչեւի կողմէ խաղաղութեան ի նպաստ առնուած քայլ մը աւելի արժէք պիտի ներկայացնէր, քան իր կողմէ արտասանուած հազար միօրինակ բառեր», կը գրէ Ատէնաուէր՝ յօդուածի մը մէջ, որ խորագրուած է «Գործերը աւելի ծանր կը կշռեն քան խօսքերը»: «Ներկայիս սովորութիւն դարձած է ճառել միջազգային համերաշխութենէ, կը շարունակէ վարչապետը, — անշուշտ մենք ալ կը բաղձանք, սակայն լուրջ պատճառներ ունինք տարակուսելու Խրուշչեւի անկեղծութեան վրայ»,

«Ոչ մէկը պէտք է այնքան դիւրահաւան ըլլայ կարծելու թէ Ռուսերը խաղաղութեան հաստատման ի նպաստ հիմնական եւ ամբողջական առաջարկներ պիտի ներկայացնեն, յաջորդ վերին ժողովին:

«Ոչ մէկ վերին ժողով պիտի կրնայ լուծել, մէկ անգամէն, միջազգային հրատապ խնդիրները: Անոնք շատ կարեւոր եւ այժմէական են, ուստի պէտք է աւելի համբերութիւն ցոյց տանք: Սակայն, գգոյշ ըլլալու է որ մեր համբերութիւնը տկարութեան նշան չհամարուի: Մինչեւ վերջնական զինաթափութիւն, պէտք է որ Արեւմուտքը առնուազն Խ. Միութեան չափ ուժեղ ըլլայ, այլապէս պիտի չկարողանանք թօթափել վախը մեր սիրտերէն եւ հասնիլ վերջնական խաղաղութեան»:

ՇԹՐԱՈՒՍ.— «ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻՆՔ»

Շթրաուս, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Գոնսթրւաակի երէկուան նիստին զեկուցում մը ըրաւ Սպանիոյ մէջ գերմանական զինուորական կայաններու հաստատման ծրագրին շուրջ: Եւ այսաւթիւ յայտարարեց Թղթակիցներուն. —«Ոչ մէկ կասկած որ իրաւունք ունինք, մեր խօսքը միայն Սպանիոյ չի վերաբերիր, այլ եւ պարէնաւորման եւ ապահովութեան մեր ընդհանուր ծրագրին»:

ԼՈՆՏՈՆ.— «ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԵՆՔ»

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Սելվին Լօյտ, յիսուն բառերով ճշդած է Անգլիոյ կառավարութեան դիրքը Սպանիոյ մէջ զինուորական կայաններ հաստատելու գերման ծրագրին մասին:

— «Ճիշդ ամիս մը առաջ տեղեկացայ գերման եւ սպանական խօսակցութիւններուն մասին: Ցատակ հասկցուցի Թէ Գերմանիոյ համար նախընտրելի պիտի ըլլար որ իր ուզած կայանները հաստատէր՝ Ատլանտեան Ուխտին մասնակից երկիրներուն մէջ: Նորին Վեհափառութեան կառավարութեան կարծիքը կը մնայ միշտ նոյնը»:

Անգլիական մամուլը կը շարունակէ չնդալից խորագիրներով եւ յօդուածներով քննադատել Պոնի կառավարութեան ծրագիրը:

«Տէյլի Միրոր» (անկախ աշխատաւորական) կը գրէ. — Ֆրանքօ Հիթլերին դիմեց ճզմելու համար սպանական կառավարութիւնը: Կէօրինկ առիթէն օգտուեցաւ եւ Սպանիա ղրկեց իր օդատորմիղը, որ իր փորձերը կատարեց հոն: Իտէալ հող մը փորձեր կատարելու համար: Նոյն պատմութիւնը կը կրկնուի այսօր եւս: 1962ին, շուրջ հազար արդիական կազմածներով օժտուած օդանաւեր պիտի ունենան Գերմանները, որոնք հիւլէական ռումբեր ալ պիտի կարողանան փոխադրել: Ո՞վ կրնայ ըսել թէ հինգ տարիէն աշխարհը վտանգող ուժը փոխանակ Խրուշչեւը ըլլալու պիտի չըլլայ Եւրոպայի կեդրոնին մէջ հաստատուած Տէօյչէնոր, (Գերմանիա):

ԻՏԱԼԻԱ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

•

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մէկ տարուան եւ տասը օրուան գոյութենէ մը վերջ, վարչապետ Սէննի եւ իր գլխաւորած կառավարութիւնը հրաժարեցան, հինգշաբթի օր: Հրաժարումին գլխաւոր պատճառ կը նկատուի «ազատականներու» որոշումը, — զօրավիգ չկանգնիլ կառավարութեան: Առանց ազատականներուն՝ Սէննի պիտի չկարողանար ապահովել խորհրդարանէն ներս անհրաժեշտ նկատուած մեծամասնութիւնը: Ազատական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը կը բացատրէ իրենց դիրքը: Դժգոհ են որ Սէննի եւ իր գլխաւորած «Քրիստոնեայ Տեմոքրատ»ներու կառավարութիւնը դէպի ձախ հակում ցոյց կուտան: Արդարեւ վարչապետ Սէննի կը նկատուէր ձախակողմեան Քրիստոնեայ Տեմոքրատ մը: Մասնաւոր դժգոհութեամբ կը նշեն Կրոնքիի այցը Մոսկուա եւ իր կրած ձախողութիւնը: Իրենց ըսելով՝ Տեմոքրատ Քրիստոնեաները պէտք է ընտրեն չափաւոր քաղաքականութիւն մը, այնպէս ինչպէս որոշած էին Հոկտեմբերի համագումարին: Պէտք է վերջ դրուի նաեւ ազգայնացումի քաղաքականութեան, աւելի ճիշդ չափ մը դնել վառելանիւթի էնի պետական հիմնարկութեան: Դէմ են նաեւ գաւառական անկախութեան, յայտնի է թէ Սէննի կը պաշտպանէր Սարտենիայի, Սիկիլիոյ եւ Արիզիի «ներքին անկախութիւնները»: Ու վերջապէս պէտք է ընդդիմանալ ընկերվարականներու պահանջներուն:

Արդ՝ Քրիստոնեայ Տեմոքրատներուն մէջ ուժեղ է «ձախ» հատուածը, որուն գլխաւոր պարագլուխներէն կը նկատուէր հրաժարեալ վարչապետը: Իբրեւ այս կացութեան մէջ վարչապետին կը մնար իր հրաժարականը ներկայացնել Հանրապետութեան նախագահ՝ Կրոնքիին:

Իտալական ներքին խնդիրներուն ծանօթ անձերու կարծիքով՝ տագնապը, որ յառաջ կուգայ կառավարութեան հրաժարումով, երկար պիտի տեւէ: Անոնց կարծիքով հնարաւոր չէ գուշակութիւններ ընել, գոնէ առ այժմ:

Նոր կառավարութիւնը կրնայ կազմուիլ, չորս ձեւերով:

Ա.—Կառավարութիւն մը, բաղկացած՝ «կեդրոնի» քրիստոնեայ տեմոքրատներէն եւ ազատականներէն:

Բ.— Կազմուած ձախակողմեան հատուածէն եւ Նէննիի ընկերվարականներէն:

Գ.— Կեդրոնէն, թագաւորականներէն եւ ազատականներէն:

Դ.— Միայն տեմոքրատ քրիստոնեաներէ: Չորս պարագաներն ալ իրենց անպատեհութիւնները ունին, բացարձակ մեծամասնութիւն գոյացնել կարելի պիտի չըլլայ:

Ցամենայն դէպս Խորհրդարանը յետաձգած է, մինչեւ Մարտ եօթը, իր աշխատանքները եւ յառաջիկայ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենանՑունիսին:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան եկամուտի եւ այլ տեսակ շահերու յայտարարութիւններու յանձնումի վերջնական թուական նշանակուած է, Մարտ 9: Այս յետաձգումէն կրնան օգտուիլ միայն անհատները: Ընկերութիւնները պարտին յանձնել, Մարտ 1ին: Թղթատարական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ դրկուած բոլոր յայտարարութիւններուն վրայ (պահարաններ) պէտք է փակցնել 20 կրամին 0·25 ֆր. դրոշմաթուղթ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ, արտաքին նախարարութեան ծերակոյտի յանձնաժողովին զեկոյց մը տուաւ՝ զինաթափութեան եւ Մարոքի եւ Թունուզի հետ Ֆրանսայի յարաբերութիւններուն շուրջ: Ֆրանսայի համար նախապայման է հիւլէական զէնքերու պահեստներու փճացումը: Ինչ կը վերաբերի Մարոքի եւ Թունուզի հետ Ֆրանսայի յարաբերութիւններուն՝ դժբախտաբար Մարոք ընտրած է Ֆրանսայի համար անընդունելի քաղաքականութիւն մը, իսկ Պիզերթի շուրջ խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան Թունուզի հետ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ զինուորական ատեանը մահուան վճիռ արձակեց մահմետական երեք ահաբեկիչներու դէմ, որոնք փորձած են օդը հանել քաղաքին կազի գործարանը:

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ դէմ դաւած ըլլալու յանցանքով ձերբակալուած են 16 անձեր — էֆ էլ էնի հինգ ղեկավարներ եւ 11 Ֆրանսացիներ:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութիւնը զեկոյցի մը մէջ կ'ըսէ. — «Սարսափի տպաւորութիւն մը զգացինք, երբ լսեցինք որ Հունգարիոյ մէջ 18 տարեկան երիտասարդներ գնդակահարուած են, որովհետեւ մասնակցած են 1956ի յեղափոխութեան»:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Արք. կը յայտարարէ թէ «այնքան ատեն որ Անգլիա կը պնդէ 120 քառակուսի մղոն տարածութիւն ունենալու իր պահանջին վրայ, (կղզիին մէջ կայաններուն համար), կարելի պիտի չըլլայ համաձայնութեան մը գալ»:

ՆՈՐ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ծայր առած է Արաբական լիկայէն ներս, երբ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը պահանջած է «քննադատել» 1950ի երրեակ երկիրներու (Մ. Նահանգներ, Անգլիա եւ Ֆրանսա) յայտարարութիւնը՝ Միջին Արեւելքի գոյավիճակի անփոփոխ պահպանման մասին: Յորդանան դէմ արտայայտուած է:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ հասած լուրեր արձագանգ կ'ըլլան ընդհանուր դժգոհութեան մը որ ծայր առած է երկրին աշխատաւորներուն մէջ: Գործաւորները յաւելեալ աշխատանքի համար յաւելեալ օրավարձեր կը պահանջեն: Կառավարութիւնը կը մերժէ:

ԵՐԵՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ հոգի, խանդավառութեամբ ողջունած են Հանրապետութեան Նախագահը, տը Կոլ, Նիմի մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ Արքայական պալատը հաղորդագրութիւնով մը կը ծանուցանէ «իշխանուհի Մարկարէթի նշանախօսութիւնը, փաստաբան՝ Անթընի Ճ. Ռ. Արմսթրոնկ – Ճոնսի հետ»:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ծանր արկած մը Իրլանտայի վրայ պատճառ դարձաւ 27 ճամբորդներու մահուան: Պոււտակին յանկարծական խանգարումով ճամբորդատար օդանաւը երեք հարիւր մեթր բարձրութենէն զօրաւոր վայրէջք ունեցած է: Ցունուարէն ի վեր օդանաւի 17րդ արկածն է որ կը պատահի եւ 398ճամբորդներ մեռած են:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ հասած է՝ Այզընհաուըր: Արժանթինեան խորհրդարանին մէջ անդրադառնալով «աշխարհի խաղաղութեան սպառնացող ուժին» — իմա Խ.Միութիւն — նախագահը յայտարարած է. — «Ազատ աշխարհը իր տրամադրութեան ներքեւ ունի անպարտելի ուժ մը, ոչ մէկ երկիր կրնայ դէմ դնել այդ ուժին: Նախայարձակ եղողը պիտի պարտուի, չարաչար»:

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ 30 անձեր մահուան դատապարտուած են, ժողովրդական դատարաններուն կողմէ: Կ'ամբաստանուին Զօր. Քասըմի վրայ կատարուած մահափորձին կապակցութեամբ:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՋՐՈՅՑ
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթը, «Հայաստան», կը հրատարակէ հետեւեալ տեսակցութիւնը Շ. Նարդունիի հետ, սկսելով նման տեսակցութեանց շարք մը՝ քաղելու համար մեր մտաւորականներուն տեսակէտները եւ տպաւորութիւնները հայ արդի երիտասարդութեան մասին։ Կ'արտատպենք որովհետեւ Յառաջի ընթերցողներուն համար եւս շահեկան է հարցը ։

●

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, (ամսաթերթ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի, Յունուար 1960), կը գրէ ·—

Շ. Նարդունի, անուն մը՝ որ Սփիւռքի թոհուբոհին, հողմահար ու հողմավար ազգային մեր կեանքին մէջ՝ բոլո՛ր պատուարները քանդելով բացած է իր ճամբան ու հաստատուած գրական բարձրադիր պատուանդանի մը վրայ ։

Առանց երկընտրանքի կրնանք ըսել թէ այն քիչերէն է, որ կը հետեւին դարուս իմացական շարժումներուն եւ, ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, կը հասկնա՛ն զանոնք։ Ընկերային կամ բժշկական չոր ու ցամաք նիւթն անգամ կուտայ ոճի հազուագիւտ գեղեցկութեամբ մը, Մայրենիքին չքնղութեան անսպառ ակունքներէն առնելով իր աւիշը։

Այնքա՛ն կը գրէ, եւ սպառիլ չի գիտեր···։ Ի՞նչպէս կարելի է սպառել ծո՛վ հարստութիւնը անհման մեր լեզուին։ Շ. Նարդունի կրկնութիւններ չունի. յատկանշական է այս պարագան՝ որ կ'ուզենք չեշտել։ Եթէ «ոճը մարդն իսկ է», ուրեմն Նարդունի նորութեա՛ն մարդն է, յաւիտենական երիտասարդը՝ իբրեւ գրիչ։

Ահա թէ ինչո՛ւ առաջին անգամ մտածեցինք ի՛ր մասին, երբ որոշեցինք երիտասարդութեան հարցը արծարծել այս էջերուն մէջ ։

Մեր երիտասարդները դարուն տղաքն *են. հակառակ պարագային՝ պիտի դատապարտէինք զանոնք։ Մեր կարծիքը պիտի յայտնենք առանձին յօդուածով մը՝ երբ «տեսակցութիւններու» չարքը վերջացնենք։*

Առ այժմ լսենք Շ. Նարդունիի պատասխանները ։

×

— Ի՞նչ կը մտածէք փրանսահայ երիտասարդութեան մասին։

= *Ֆրանսահայ երիտասարդութեան յատուկ մտածումներ չունիմ, բայց ամէն անգամ որ կը մտածեմ հա՛յ երիտասարդութեան մասին ընդհանրապէս՝ հետաքրքրութիւն մը կը չարչարէ միտքս, — այս երիտասարդները գիտե՞ն անունը այն երիտասարդին, որ այրեց Անիի մայր եկեղեցին։ Եթէ օր մը երիտասարդագիտութեան* (էնպէլոժի) *դասընթացք մը բանամ, տոքթորայի իբրեւ թէզ պիտի տամ սա նիւթը. «Անիի մայր եկեղեցին այրող հայ երիտասարդին հոգեբանութիւնը եւ պատմութենէն ներս մտնելու եղանակները»։ Ուշադրութի՛ւն, եկեղեցի մը այրելը չէ որ հետաքրքրութեան առարկայ է եւ ուսումնասիրութեան նիւթ, — երիտասարդը կրնար բաղնիք մը այրել կամ Ախուրեանի բոլոր կամուրջները քանդել, վերջապէս կատարել այնպիսի բան մը՝ որ համապատասխանէր այն պաթոսին, որ պայման է մտնելու համար պատմութենէն ներս,ի հարկին խորտակելով դռներն ալ։*

— Քանի մը տարի առաջ այցելեցիք Միջին Արեւելքի երկիրները։ Կրնայի՞ք խօսիլ Արեւելքի տղոց մասին,։

= *Տեսայ Արեւելքի տղաքը, բողկի պէս՝ առողջ եւ արթուն։ Ընդհանրապէս քաջալանջ, կաչմբուռն, — վա՜յ թէ փորձուէիր գօտեմարտիլ մէկուն կամ միւսին հետ, եօթն անգամ գետին կը կպցնէին կռնակս։ Մեր ուսանողութեան օրերու՝ մէկ ժում* փոմ – Փրիթով *օրը երիկուն ընող տղոց չհանդիպեցայ, — Տորք Անգեղ կամ Սասունցի Դաւիթ ամէն մէկը։ Ծո՛վ երիտասարդութիւն մը այսպէս, Գահիրէէն մինչեւ Ապատան, Պէյրութէն մինչեւ Թեհրան, անցնելով անապատներէն։ Մասնաւորաբար Թեհրանի «Արարատ» ակումբին տղաքը, իրենց գրական, թատերական, երաժշտական, նկարչական յանձնախումբերով, արժանի են ամէն գնահատութեան։ Բայց ամբողջ Արեւելքի մէջ փնտռեցի Անիի մայր եկեղեցին այրող տղան ու չգտայ ։*

— Ի՞նչ տարբերութիւն կը գտնէք Արեւմուտքի եւ Արեւելքի երիտասարդներուն միջեւ,— հասարակաց գիծ մը ունի՞ն ։

= *Տարբերութիւն մը տեսնելու՝ չափ խորագէտ չեմ, բայց իբրեւ հասարակաց գիծ՝ տեսայ այն որ «կէս – գիշերէն ետք ճրագը վառ պահելու» ծէսը մոռցուած է մեր բոլոր երիտասարդներուն մէջ, — խօսքը չի վերաբերիր այն ճրագին՝ զոր կը վառէ Կուպիդոն, գիշերածինն, ըստ Կիկերոնի ։*

— « Թափուր աթոռներ » բացատրութիւնը յանկերգի մը վերածուած է մեր մամուլին մէջ։ Ձեր կարծիքով՝ «աթոռակալնե՞րը» կը պակսին թէ «աթոռները»։

= *Ոչ «աթոռ» կը պակսի, ոչ ալ «աթոռակալ»։ Բայց եթէ չարունակուի՛ այսպէս, աղէ՜տ է, ընկե՛ր, աղէ՜տ։ Մէկ աթոռաշէն չտեսայ։ Իսկ մեզի աթոռ շինող կը պակսի։ Այս աննման ժողովուրդին մէջ, ամէն Հայ որ կուգայ աշխարհ՝ «աթոռակալ» է ի ծնէ ։ Բայց ո՛րքան ալ շատ ըլլան «Թափուր աթոռները», վաղը աթոռ կը պակսի, վասնզի աթոռաշէն չկայ։ Մի մոռնաք որ բազմածին է մեր ժողովուրդը, — շա՜տ կ'ածէ, նոյն համեմատութեամբ եւս՝ «աթոռակալները»։*

— Ի՞նչ է պատճառը որ ···

= *Ներողութի՛ւն, շեղեցաք հարցէն ու դեռ կը շարունակէք շեղիլ։ Երիտասարդութեան հարց դրիք եւ այժմ հարցում կ'ընէք ··· աթոռի մասին։ Աթոռին երիտասարդութիւնը կամ ծերութիւնը հարց մըն է, որ կրնայ նիւթ դառնալ տարբեր խօսակցութեան մը, բայց այդ մասին ··· ոչ այսօր ։*

Այսօր այսքանը միայն կրնամ ըսել թէ երիտասարդութեան հարցը աթոռ փնտռելու հարց չէ, այլ միայն··· Անիի մայր եկեղեցին այրելու հարց է։ Իսկ եթէ արդի երիտասարդը այրելիք բան մը չգըտաւ, իբրեւ երիտասարդութեան թէսթ՝ կը յանձնարարեմ ուտել գլուխ մը ··· սոխ, ամէնէն կծու տեսակէն, յետոյ երթալ դասախօսութիւն մը կատարել ։

Եթէ ունկնդիրները չհեռանան սրահէն՝ սոխին հոտին պատճառով կամ խօսքին հմայքին համար, գտնուա՞ծ է երիտասարդը, — այն ատեն, հաւատացէք, Նորին Վեհափառութիւն Պատմութիւնը աթոռ կուտայ երիտասարդին, որքան ալ պակսին աթոռները ։

ՋԱՐԹԻ՛Ք

●

« Զարթի՛ք, փառք իմ, զարթի՛ք ···»։
« Զարթի՛ք եւ մի՛ ննջէք՝ նման յիմար կուսից նիրհէք ···»։

Անշուշտ նորերը կ'անդիտանան այս հրաւէրը, քանի որ մեր եկեղեցիներուն դռները իրենց առջեւ «կը բացուին» ժամը 11ին՝ նոյն յաւիտենական պատարագով ։ Որով, զուցէ չհասկնան անոր իմաստը։ Իսկ անոնք որ երկրէն են եկած, բաներ մը յիշեն թերեւս այն հին օրերէն ու զարմանան թէ ի՞նչ է պատահեր որ, այսպէս, տարաժամօրէն կ'արթնցնեն իրենց հեշտալի թմբրերէն։

Բոլորին ալ զարմանքը շուտով կը փարատի, կը բաւէ որ արթննա՛ն ։

Գիւղին ժամկոչը չէ զանգը հնչեցնողը, ձեր անոյշ քունէն արթնցնողը՝ որպէս զի երթաք ձեր ծեր աէրտէրին քաղցրալուր կամ խժալուր ձայնը մտիկ ընէք ։

Ձեզ կ'արթնցնենք, բոլորդ անխտիր, յանուն հայ մշակոյթի, հայ բանաստեղծութեան սրբազան պատարագին ։ Նարեկացիէն մինչեւ Զարենց՝ դասը շարուած են։ Անվեղարն Լիւք – Անտրէ Մարօւլ կը պատարագէ ի մէջ տաճարին գաղղիական Ակադեմիոյ ։

Ցնծա, Հայոց ազգ, եւ ուրախ լեր, զի տեսած չես այսպիսի պատարագ, ոչ ալ անրաւ զանձը զոր ունիս ։

Ահա տասը տարի է, ժրաջան մեղու մը եկեր ինկեր է մեր ծաղկանց մէջ ։ Այս մեղուն դժգոհ չէ ծաղկանոցէն ։

Ուրիշ ազգեր մոմի լոյսով կը փնտռեն այսպիսի առիթ՝ ի գին մեծ զոհողութեանց, եւ ձեռնունայն կը վերադառնան։ Հայը քուն, բախտը արթուն։ Եւ դեռ լեզու ունինք տրտնջալու, դժգոհելու եւ··

··· սոտրակայութեան բարդոյթով տառապելու ։

Մակարոյծներու ընբրի դաշտ դարձած այս ժողովուրդը, չի՞ կրնար մէկ հատիկ այս մեղուն ալ պահել, որպէսզի ··· « Ձքոյդ ի քոյոց քեզ մատուցանեմ »

Անմիաբան Միութիւններու Բաբելոն մեր Սփիւռքը, չկրցաւ մէկ հատիկ օգտակար տարրին ցոյց տալ իր շնորհքը

Ծառ ու ծափ, ճառ ու ծափ, ճառ ու ծափ։ Մեռանք ճառերէն ու ծափերէն։ Օճառ տուէք, օճառ, ու մենք ձեզի տանք ձեր ուղածին չափ պղպջակ, որ խաղաք երջանկանաք, խաղով ու պարով դինովնաք, ով պարահանդէսի տաղանդաւոր կազմակերպողներ, ով բարեգործութեան մեծապատիւ անդործներ։ Ո՞ր բարձունք դրած էք ձեր ծրագիրները ։ Կարդացա՞ծ էք, կը կարդա՞ք ձեր«չնորհալի»թիւ մէկ յօդուածները։ Անտէր Սփիւռքի կնքամօրով փայլ տրուած պարագլուխներ կը կարծէք ,· եւ ուրիշ ոչինչ ։ Օտարի տասնամեայ լռելեայն աշխատանքը ձեր չ'ազդակե՞ր։ Իրենց իւղով ճեմարանի հայ գրագէտին զոհողութեան եւ զուրգուրանքին սաստը չ'արթնցնե՞ր ձեզ ձեր մահահանդոյն քունէն։ Ձեզ սթափեցնելու համար ի՞նչ պէտք է արդեօք ։

Զարթի՛ք, զարթի՛ք, բայց···

Մահ խեղանդամ եւ այլասերած Միութիւններուն։ Իմացեալ անձնասպանութիւնն ալ գովելի արարք մըն է, յաջողած կամ ոչ գիտակցութիւն մը կ'ենթադրէ ։ Թող բիմը պարպուի զալմազմէն*։ Առ այժմ երեւակի պէտք չկայ, մանաւանդ երեւակի ։ Բացուեցէք, բացուեցէք, մի խեղդէք հազուագիւտ ազնիւ դերակատարներուն անձն ու ձայնը։ Ճամբայ տուէք երիտասարդութեան։*

Կը հարցնեմ, ի՞նչ կարծեցիք երիտասարդութիւնը, զարակէօզի *հանդիսատե՞ս,* սալոնի *բազմութի՞ւն,* մանիպիւլացիի *սիրահարնե՞ր։ Սասունցի Դաւիթի « Ծուռե՞րն» են որ պիտի գան եւ բանան թէ Ջէնով Օհաններ չինիչ գործ կատարեցին, ոչ ալ կրնան կատարել ։*

Երիտասարդութիւնը կը ներկայացնէ այն որ կուգայ եւ կ'աղաղակէ. — Թագաւորը մեռաւ, կեցցէ՛ թագաւորը ։

Ժողովուրդը այդ աղաղակին է որ կը սպասէ, եւ ոչ թէ, յանուն բարեգործութեան եւ մշակոյթի, պարահանդէս սարքող մեծաւորներու ճառերուն, իրենց երկունքի գիշերները բղխող խաղովակաձեւ մարդոց ճագերուն ։

Յ. ՄԱՐՏՈՒՆԻ

Վենետիկ

Խելացի մկնիկ մը օր մը կ'ըսէ իր ձագերուն ·

— Զաւակներս երբ մեծնաք պիտի սորվիք վախնալ մարդ արարածէն· բայց չ'մոռնաք որ մարդը իր կարգին կը վախնայ կնոջմէն, իսկ կիները կը վախնան մեկնէն

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

★

Բոլորիս ծանօթ է, որ մեր հայրենիքը մինչեւ վերջին տարիները, մշակութային գետնի վրայ վերապահ՝ չըսելու համար ժխտական դիրք մը բռնած էր արեւմտահայ գրականութեան հանդէպ ընդհանրապէս եւ ծանօթ գրագէտներու հանդէպ մասնաւորապէս ։

Առաջին անգամ «Արեւմտահայ բանաստեղծներ» խորագրով ընտիր բանաստեղծութիւններու ժողովածու մը լոյս կը տեսնէր (Մ. Պէշիկթաշլեան, Պ. Դուրեան, Մ. Աճէմեան, Ա. Փանոսեան, Սիպիլ, Անայիս, Գ. Պէշկէօթիւրեան, Ե. Եսաեան, Կ. Ոսկեան, Ա. Զօպանեան, Ա. Ցարութիւնեան, Հ. Արշակեան, Ռ. Որբերեան, Վ. Մալէզեան, Վ. Թէքէեան, Սիամանթօ, Մ. Մեծարենց, Դ. Վարուժան, Ռ. Սեւակ, Տ. Չէօկիւրեան, Մ. Պարսամեան, Լ. Խաճանեան, Ե. Գօլանճեան, Լ. Լարենց, Կ. Սիտալ, Յ. Պօզօսեան): Հատորը կը կազմէին Ալազան եւ Վ. Նորենց, Գ. Վանանդացիի ընդարձակ յառաջաբանով (Պետհրատ, Երեւան 1930)։

Դպրոցական դասագիրքերու մէջ ոչ մէկ արեւմտահայ գրագէտ կ'երեւէր ։ Հետզհետէ այդ վերապահ դիրքը տեղի կուտար գիտակից վերաբերումի մը, որուն համաձայն արեւմտահայ քանի մը դասական գրողներ, ինչպէս Յակոբ Պարոնեան, Արփիար Արփիարեան, Երուանդ Օտեան, Ալիշան, Ծերենց իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին դասագիրքերու ։ Առաջին անգամ ծանօթ գրական քննադատ, Արսէն Տէրտէրեան իր «Հայ Կլասիկներ» ընդարձակ հատորին մէջ (*) մանրամասնօրէն կը ներկայացնէր Ալիշանը եւ հայրենասիրութիւնը, Հայրենասէր կինը Ծերենցի վէպերում, Պարոնեանի գեղագիտական հայեացքներ եւ Երուանդ Օտեանի ստեղծագործութիւնը ։ *Դասագիրքերու մէջ հետզհետէ յայտնուիլ կը սկսէին Պ. Դուրեան, Դ. Վարուժան, Սիամանթօ, Ռ. Սեւակ, Մ. Մեծարենց, իրենց քերթուածներով, որոնց կը յաջորդէին նաեւ մեր արձակագիրները, ինչպէս Գ.* Զօհրապ, Ա. Արփիարեան, Ռ. Զարդարեան, Երուխան ։ *Յ. Պարոնեան եւ Երուանդ Օտեան մեծադիր հատորներով իրենց ամբողջական գործերն ունեցան, ինչպէս նաեւ Դ. Վարուժան, Սիամանթօ, Մ. Մեծարենց, Վ. Թէքէեան, Ռ. Սեւակ, Գ. Զօհրապ, Ա. Համաստեղ, Տիկին Զապէլ Եսայեան ։ Շատերուն նուիրուեցան նաեւ առանձին մենագրութիւններ ։ Ձեմ խօսիր այլեւս նոր հեղինակներու գործերուն վերհրատարակութեան մասին ։ Ինչպէս կը հաւատան, շուտով պիտի կազմուի նաեւ արեւմտահայ նոր գրողներուն նուիրուած հաւաքածոներ ։ Գրականութեան պատմութեան ձեռնարկներու մէջ եւս արեւմտահայ գրականութիւնը իր պատուաւոր տեղն ունեցաւ ։*

Այս բոլորը կազդուրիչ երեւոյթներ են, եւ վստահ ենք որ հետզհետէ աւելի ընդարձակ համեմատութիւններ պիտի առնէ հրատարակչական այս գործունէութիւնը ։

Անհաւասիկ վերջին հատորը նուիրուած Ռուբէն Զարդարեանի գրեթէ ամբողջական գործին, «Ցայգալոյս»(**) խորագրով, որուն մէջ կը գտնենք հետեւեալ բաժինները. 1. Վիպակներ եւ նորավէպեր *(14 հատուած),* 2. Հէքեաթներ եւ աւանդավէպեր *(11 հատուած), 3. Ար*ձակ քերթուածներ եւ պատկերներ *(23 հատուած), 4.* Բանաստեղծութիւններ *(6 կտոր), 5.* Թարգմանութիւններ *(25 կտոր միջազգային հեղինակներէ), 6.* Գրական յօդուածներ *(8 հատուած), 7.* Ցուցագրութիւն *(բանտարկեալի մը յիշատակարանը, «Աւիծին ժանիքէն» խորագրով) ։ Հատորին վերջը ունի ծանօթագրութիւններ եւ բառարան մը ։ Մենք երախտապարտ ենք, որ այս հատորով արեւմտահայ դասական գրականութեան տաղանդաւոր մէկ ներկայացուցիչին ստեղծագործութիւնը կը ներկայացուի մեր հայրենիքի ժողովուրդին «սիրառատ ուշադրութեան եւ արդար գնահատութեան», անշուշտ միշտ կէտ ճառումներով ու յապաւումներով ։*

×

Այս հատորին մէջ կը գտնենք Անյայտ գեղգեղանքներ *խորագրով արձակ բանաստեղծութիւն մը, որուն առիթով պիտի փորձենք բաղդատութիւն մը ընել Միսաք Մեծարենցի «Ըլլայի՛, ըլլայի՛» ներու շարքին հետ («Ծիածան», եւ « Նոր Տաղեր» քերթուածներ, Կ. Պոլիս, 1924)։*

Որքան նմանութիւն յղացման, զգացումներու, գաղափարներու եւ պատկերներու։ Նոյն կարօտաբաղձ հոգին, ··· թեան հետ մեկրիմ դառնալու անկարելիութեան առջեւ զգացուած անհաւասար վիշտին նոյն դառնութիւնը, նոյն համակերպութիւնը, յղացուած տարբեր ··· րեքներու եւ տարբեր ժամանակներու մէջ, բայց ներշնչուած նոյն երեւոյթներէն ։

(*) Երեւանի Պետական համալսարանի հրատարակչութիւն, 907 էջերով ,1944ին։

(**) Հայպետհրատ, Երեւան 1959, վեց հարիւր էջերէ բաղկացած ։

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԿԷՍՕՐ ԵՒ ԳԻՇԵՐ

Հիմա ամառը եկաւ ։

Ամբողջ ձմեռը, գիւղացիները ապաստանած՝ երբ իրենց արտերը, պարտէզները կը լեցուին ցորենով, բանջարեղէններով, երբ ծառերը, մինչեւ գետինը երկարած ճիւղերով, կը մատուցանեն աշխարհի ամէնէն աղուոր պտուղները եւ մանաւանդ՝ երբ կը լեցուին տուները օդափոխութեան եկող բազմութիւններով ։

Բայց իմ տունս եւ իմ պատշգամս հեռու են բոլոր միւս տուներէն եւ պատշգամներէն ։ Բանաստեղծներու աստուածը կարծես ինծի համար դրեր է անիկա ծը կանաչ – կապոյտ ամայութեան մէջ, եւ բոլոր աչքերէն պահեր է ծաղիկներու խիտ բուսականութեան մը մէջ ։

Սակայն, ինծմէ հեռու, չէնցաւ գիւղը ։ Ամէն կողմէ դուռներ ու պատուհաններ բացուեցան ։ Սրճարաններ, շարժանկարի պաստառներ հաստատուեցան ։

Բացուեցաւ մանաւանդ, ճամբուն վրայ բարձրադիր շոճիաստանին մէջի սրճարանը ։ Անիկա կ'երեւայ, հեռուէն, լեռնային ճամբէն վեր մագլցող ինքնաշարժներու մէջէն ։ Ցերեկը, անոր աթոռներուն վրայ թառած մարդիկ կարծես պիտի թռչին, ճիւղերուն երգերէն խենթեցած, տաք մթնոլորտին մէջ ։ Իսկ գիշերները, լոյսերու խառացում մըն է, շոճիներէն անջատուած, եւ աստղերով բեռնաւորուած երկինքին տակ ։ Կը սիրեմ այդ շոճեստանը, եւ անոր մէջ կորսուած այդ փոքր հանգստարանը ։

Կէսօրուան մօտ, տունէս ճամբայ կ'ելլեմ՝ իջնելու համար դէպի վարի գիւղը, ուր մէկ քանի փոքր խանութներ, իրենց ծախած ցանցառ բաներով՝ անօթութենէ կ'ազատեն գիւղին բնակիչները, ան ալ եթէ ժամանակին հասնին ։

Բայց, հակառակ ուշ մնացած ըլլալուս, ինչպէս միշտ, քայլերս կը դանդաղեցնեմ, երբ կը հասնիմ շոճեստանին տարածքը ։ Անոր ոտքերուն տակ, Մարմարայի կղզիները եւ անոնց բոլորը յիշեցնող բոյսեր կ'աճին ։

Կէսօրուան այդ ժամին, մարդ չկայ շոճեստանին մէջի սրճարանին եւ անոր լապտերներն ու աթոռները ազատ կ'օրօրուին ջինջ օդին մէջ ։

Երկար կը նայիմ սրճարանին ու կը փորձուիմ, մագլցելով հոն տանող քարէ չինական սանդուխը, երթալ եւ մխըրճուիլ, մինակս, անոր մէկ խարխուլ աթոռին մէջ, եւ թերեւս այնպէս զգալ, որ նոր էութեան մը մէջ կը մտնեմ, կը դառնամ՝ բոյս, օդ, արեւ, շոճի ...

Բայց, յանկարծ կը տեսնեմ, վարի ճամբէն վեր բարձրացող եւ խանութներուն վերջին մնացորդները կրող գիւղացիկներ ։ Կը ցնցուիմ ։ Աւաղ, մարդ ըլլալս կը յիշեմ ։ Կը նետուիմ ճամբէն վար, դէպի մարդոց համար ստեղծուած խանութները, բայց արդէն մարդոցմէ պարպուած ...

Կը վերադառնամ տունս, պարապ զամբիւղովս, բայց անգամ մը եւս, շոճեստանին երազային ճամբայէն ...

×

Ամառուան կէս օր ։ Տարօրինակ լռութիւն մը ։ Ոչ իսկ մէկ չչուկ ։ Մթնոլորտը անշարժացած է արեւի լոյսին մէջ ։ Մինակ եմ ։ Կը լսեմ լռութեան խոշոր շընչառութիւնը ։ Եւ կարծես ձեռքերուս մէջ պիտի բռնեմ անոր գոյութիւնը ։

Պատշգամիս վրայ գամուած կը մնամ ։ Իմ շարժիլս կրնայ ձայն մը հանել, եւ խանգարել այս վաղնջական աշխարհին սկզբնական օրերէն եկած խաղաղութիւնը ։

Այս բացարձակ լռութիւնը ինծի կորսնցնել կու տայ էութեանս ներքինխոթորիկը ։ Կը սկսիմ կասկածիլ կեանքին խոշոր հարուածներով թաւալումին վրայ ։

Ցոյս մը յանկարծ ։ Թերեւս հոս կանգ պիտի առնէ ամէն բան ։ Թերեւս այլեւս ոչ մէկ բան պիտի զգամ ։ Եւ կեանքիս օրերը պիտի շաղախուին տաք օշարակի համը ունեցող այս մթնոլորտին հետ ։

Բայց ուրկէ՞ էր որ եկայ այս լռութեան մէջ ։ Օգնութիւն ...։ Ձայն մը տեղէ մը ։ Ան դիմացի խնձորի ծառէն արդեօք պիտի իյնա՞յ այլեւս կարմրած սա խնձորը, եւ իր իյնալը պարտէզին կարծըր հողին վրայ պիտի հանէ՞ ձայն մը, կլանուելու համար, անմիջապէս, լռութեան անգոյութեան մէջ ։

Կ'ուզեմ արթնցնել խոր քնացած կենդանիներս ։ Բայց կը մեղքնամ թէ անոնց, թէ ինքզինքիս ։ Պիտի կրնա՞նք դարձեալ գտնել նման պահ մը աշխարհի վրայ ։

Լսենք լռութիւնը ... ինչքան իմաստուն է ան ։

Յանկարծ, սակայն, հեռուներէն, վարի շոճեստանին ճամբայէն, ճպուռ մը օգնութեան կը հասնի ։

Ինչ տարօրինակ է անոր ձայնը, կարծես առաջին անգամն է որ կը լսեմ ճպուռի մը ձայնը ։ Ունայնութեան ձայնը ։

×

Երէկ գիշեր, յանկարծ, կայծոռիկ մը տեսայ ։ Այս կայծոռիկը, առաջինը, որ կը տեսնէի Պոլիսը ձգելէս ի վեր, կը պըլպըլար Լիբանանեան տաք գիշերուանմէջ ։

Յանկարծ հոգիիս առջեւ բացուեցան մանկութեանս գիշերները, Սկիւտարի կատարներուն վրայ, երբ ծանր ամառ գիշերներու մէջ, հարիւրներով կը պլպըլային բարձր խոտերուն վրայ ։

Հիմա, այս մէկ հատիկ կայծոռիկը, յանկարծ բացաւ աչքերուս առջեւ, կորսուած լուսաւոր մանկութիւնս ։

Ճամբուն վրայ կը մնամ անշարժացած, այս մէկ հատիկ կայծոռիկին առջեւ ։

Եթէ համարձակիմ բռնել մատներուս մէջ, անոր բոցավառ մարմինը, անիկա պիտի մարի ու սեւնայ ։

Ճիշդ կեանքին պէս ...

Եթէ բռնել ջանաս կեանքին անհպելիէութիւնը, ան ալ կը մարի, ու կը սեւնայ ...։

×

Ամառնային գիշեր, պատշգամիս վրայ ։ Ճպուռները մեծ աղմուկ մըհանած էին իրենց համաչափ եւ ապարդիւն երգով ։

Տանս ետեւի բանջարանոցին աւազանին

Ռուբէն Զարդարեանի Անյօդ գեղգեղանքներէն, որ չորս էջերէ կը բաղկանայ, կուտանք քանի մը պարբերութիւն միայն ․

— Կ'ուզէի այգեկութի օրերուն ճերմակ վրան ըլլալ եւ նստիլ այգիին մէջ ...

— Կ'ուզէի փեսան ըլլալ դաշտային յետին գեղեցիկներուն եւ խորհրդանշանը, իմ կարգին, տեւական ու հաստատամիտ Սիրողին ...

— Կ'ուզէի նախախնամիք սէրն ըլլալ բոլոր սիրողներուն ...

— Կ'ուզէի որ իմ երգս յաւիտենական անմահ գեղօնը ըլլար, հիւսուած շուշանի ծղօտներով, թրջած վարդի իւղով ...

— Կ'ուզէի երկինքէն անցնող թափառական կռունկին բարձրաթռիչ երգն ըլլալ ...

— Կ'ուզէի գեղին մշտահոս աղբիւրն ըլլալ՝ ուրկէ գային բոլոր սափորները լեցնելու, մանուկներուն սափորները, կոյսերուն սափորները, երիտասարդներուն սափորները ...

— Գեղին աղջիկներուն եայեկին ըլլայի, սիրականին շրթունքները դպած քարին քովէն իր նշանածին ջուր տայի ...

— Մայրական անսպառ ստինքն ըլլայի՝ զառին ու զառնուկին, ո՛չ սպառէի, ո՛չ հատնէի, մնալով մշտնջենապէս երիտասարդ, խանդավառ, անվիշտ ու զըւարթ ...

— Գեղին ճանապետական դարաւոր

Բնութիւնը ըլլայի ...

Հիմա հետեւինք Միսաք Մեծարենցի ըլլայի"ներու շարքին, միշտ կրճատումներով ․ —

— Սա իրիկուան ըլլայի, եւ եպէի ճակտին ամէն անցորդի ...

— Սա իրիկուան ըլլայի ես, լի երգեբովը թռչուններուն, մարդերուն ու տարբերուն ազաղակովը տրոփուն ...

— Սա իրիկուան ըլլայի ես, լի զանգակին զօղանջներովն երկնանեմ, խընկապատար, օծուն, վառուած ժամի մը պէս ...

— Սա իրիկուան ըլլայի ես, իմ անդորրիս մէջ ոգեւոր աղջկան մարող երազին բոցեր տալու իմ ցոլքէս ...

— Սա իրիկուան ըլլայի ես, լի զոր ծափովն ովկիանի ջուրերուն, սիւքին ծաղիկ մեղեդիքովն ակաղձուն ...

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐԸ

★

Ցարդ խուսափած եմ հայկական ժապաւէններուն, այսինքն Երեւանի արտադրութեանց մասին խօսելէ ։ Մէկէ աւելի պատճառներով ։ Փափաքելի էր որ քննադատութիւններ գրուէին այստեղ եւ արուէին լուրեր սինեմայի հայկական ժապաւէններու մասին ։ Ձեզան այդ բոլորը եւ վախնալով որ կրնայ դեռ շատ երկար տեւել այս խուսափումը, — մեզմէ անկախ պատճառներով, — կ'ուզեմ դէթ բացատրութիւն մը տալ այս վերապահութեան ։

Արուեստը, այն մարզն է՝ ուր ներելի չէ, ոչ ալ թոյլատրելի, աժան հայրենասիրական զգացումներէ տարուելով, գովեստ շռայլել եւ մեր փափաքը իրականութեան տեղ առնելով, բացագանչել — « Հայկական է, պատուական է » ։ Ցաւալի իրողութիւն մը դարձած է, մեր հանդիսատեսներուն կամ ունկնդիրներուն մօտ, քննական ոգիի պակասը, երբ իրենց կը ցուցադրուին հայրենիքէն հասած արտադրութիւններ ։ Եթէ զրկուածը ճնճղուկ մը ըլլայ, զայն սոխակ կը դարձնենք ։ Օրինակներ չեն պակսիր ամէն մարզի մէջ, բայց մեզ հետաքրքրողը, առ այժմ, շարժանկարն է ։

Երկու տարիէ ի վեր Ֆրանսայի մէջ ալ կը ցուցադրուին նման հայկական արտադրութիւններ ։ Առնենք «Ուրուական – Ցերը եեռանում են» ժապաւէնը, որու իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ վաստակաւոր արուեստագէտ Վահրամ Փափազեանը ։ Առիթով մը գացի եւ բոլորին պէս, ես ալ, քիչ մը աչքերս գոցելով եւ սիրտս լայն բանալով, պատրաստուեցայ վայելքին ։ Աւաղ, դեռ քանի մը վայրկեան չանցած, աչքերս սկսան բացուիլ, լայն բացուիլ եւ տեսնել ։ Աւելորդ է խօսիլ տեսածներուս մասին եւ մանաւանդ քըննադատել ։ Այսքանը միայն ըսեմ թէ տասը վայրկեան ետքը ստիպուեցայ սրահը ձգել եւ մեկնիլ, այն տպաւորութեամբ թէ ականատես եղած էի շարժանկարի սկզբնական շրջանին մէջ պատրաստուած ժապաւէնի մը, որ երկար տարիներու յապաղումով մը կը ներկայացուէր մեզի ։ Սկզբնական շրջան ըսելով պէտք է հասկնալ ... հազար ինը հարիւրական թուականները ։ Բայց այդ ժապաւէնը պատրաստուած է ասկէ քանի մը տարի առաջ միայն, այսինքն՝ երբ շարժանկարի արուեստը, ամէն երկրի մէջ, հասած էր լուրջ եւ կատարեալ հասունութեան մը ։

Միամիտ պէտք է ըլլալ կարծելու համար թէ բոլոր հանդիսատեսներն ալ իմ օրինակիս հետեւեցան ։ Եթէ չեմ սխալիր՝ մինակս էի ։ Շուրջիններուս կը նայէի, փնտռելով իրենց դէմքերուն վըրայ յուսախաբութեան արտայայտութիւն մը, ինչ որ շատ պարզ կը թուէր ինծի ։ Նախ պաստառին վրայ շարժող դերակատարներուն խօսքերը բացարձակապէս անըմբռնելի էին, իսկ խաղարկութիւնը՝ պարզապէս ծիծաղելի, (նիւթը շատ լուրջ եւ խորունկ էր) ։

Այսուհանդերձ քովս նստած տիկին մը, որ ականջները լայն բացած մտիկ կ'ընէր, ամուսնոյն դառնալով, գիւտ մը ընողի գոհունակութեամբ, պոռաց ․ «Իմ սիրտը, բաւ » ։ Կ'ակնարկէր դերասանի մը, որու խօսքերէն միակ այդ բառն էր հասկցած, բայց եւ այնպէս խորապէս յուզուած էր տիկինը ։

Հոս փակագիծ մը բանալով՝ ըսեմ թէ այդպիսի տիկիններու կեցուածքն է (մեծամասնութիւն կը կազմեն անոնք), որ պարտադրած էր ինծի լուռ մնալ հայկական ժապաւէններուն հանդէպ ։ Անցնինք ։ Կ'ուզեմ հաւաստել թէ Հայաստանէն եկած ժապաւէններուն ամէնէն անյաջողն էր այդ գործը, հակառակ այն սովորութեան՝ որ, նման արտածումներու ժամանակ, ամենալաւերն են որ կ'ընտրուին ։

Բաղդատմամբ այդ ժապաւէնին, Պատուի համարը գլուխ գործոց մըն է ։ Ճիշդ է որ այդ ալ ոչինչ ունի յատկանշական՝ շարժանկարի արուեստին նուաճումներուն վերաբերեալ ։ Այսուհանդերձ ունի դէթ թատերական արժէք, եւ այդ իսկ պատճառաւ հետաքրքրական է ։ Բայց այդ արժէքները մասամբ կը չքանան, երբ մտածենք որ նոյն այդ թատերախաղը, ասկէ մօտ յիսուն տարի առաջ, լաւագոյնս բեմադրուած եւ ներկայացուած է Արէլեաններու եւ Սեւումեաններու պէս անուանի դերասաններու կողմէ, Պոլսոյ կամ Թիֆլիսի հայ թատրոններուն մէջ ։ Այնպէս որ Պատուի համարի այս յաջող խաղարկութիւնը ոչ մէկ փայլ կը բերէ հայ շարժանկարի արուեստին ։ Շարժանկարը դասական դարձած արժէքաւոր գործերու շտեմարան մը չէ ։ Ֆրանսայի մէջ, տարբեր արուեստի մարզեր են «Քոմէտի Ֆրանսէզ»ը եւ ֆրանսական շարժանկարը ։ Տարրական իրողութիւն մը որ կարծես չէ ըմբռնուած Հայաստանի մէջ ։ Հայ արուեստագէտները, այսպէս, ամուլ յամառութեամբ մը, կը շարունակեն բեմադրել « Պէպօ»ներ, « Անոյշ »ներ, եւայլն ։ Բնականաբար դժգոհ պիտի չըլլայինք այդ գործերուն ժապաւէնի վերածուելէն, եթէ այդ ժապաւէնները պարզ եւ տառացի ընդօրինակումը եղած չըլլային թատրոնի կամ Օփերայի բեմադրութեանց ։ Ժապաւէնը պէտք է որ իր յատուկ դրոշմը դնէր այդ գործերուն վրայ ։ Ցոյց տար որ եթէ կայ թատրոն, եթէ կայ օփերա, կայ նաեւ շարժանկարի արուեստ մը ։ Թէ ինչպէս կ'ըլլայ այդ գործողութիւնը, տեղը չէ բացատրելու այստեղ, բայց յետին բեմադիրն ալ գիտէ եւ կ'ըմբռնէ թէ շարժանկարը ոչ միայն թատրոն չէ, այլ եւ «Կինեոլ» բնաւ չէ ։ Ինչո՞ւ, ուրեմն, Հայաստանի արուեստագէտները կը մոռնան այս իրողութիւնը ։ Եւ ինչո՞ւ Հայաստանի մէջ, շարժանկարը չէ հասած այն հասունութեան, որու հասած են պարը, երգը եւ թատրոնը որոշ չափով ։ Կը զարմանանք որ, խորհրդային երկիրներուն մէջ, յառաջադէմ նկատուած հայ Հանրապետութիւնը, շարժանկարի մարզին մէջ, ոչինչով կը հաստատէ նուաճում մը ։ Այս երեւոյթը կը բացատրուի երկու ենթադրութիւններով. — Կամ այն է որ մեր սթիւտիոները չունին մասնագիտական անհրաժեշտ տարրերը, կամ այն է որ մեր արուեստագէտները տկար են պահանջուած մասնագիտութեան մէջ ։ Կը կարծեմ թէ այս վերջին ենթադրութիւնը աւելի մօտ է իրականութեան ։ Եթէ հայ բեմադիրները ունենային մասնագիտական ճոխ պաշար ու պատրաստութիւն, եթէ ունենային կոչումը իրենց յանձնուած պաշտօնին, անկասկած պիտի նշմարէին այս թերութիւնները եւ պիտի ընտրէին այնպիսի նիւթեր, որոնք համապատասխանէին շարժանկարին պահանջներուն ։

Երեւանի սթիւտիոները պէտք է պատրաստեն կարող ուժեր, որպէսզի մօտ ատենէն հայկական ժապաւէնները հասնին այնպիսի հասունութեան մը, որ կարելի ըլլայ ցուցադրել միջազգային բեմերու վրայ ։

Հայկական հանճարը պատռեց երկրին սահմանները եւ իր փառքով ճառագայթեց աշխարհի չորս ծագերը, բազում այլ մարզերու մէջ ։ Ցանկալի է որ մեր ժապաւէններն ալ արժանանան նոյն փառքին ։ Մինչ այդ, Երեւանը լաւ կ'ընէր՝ եթէ իրեն վերապահէր այն ժապաւէնները, որոնք կը ցուցադրուին արտասահմանի մէջ՝ առանց ցոյց տալու հայ տաղանդին վկայութիւնը ։

ԱՒԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

մէջ ալ գորտեր կան, որ իրենց կրկառոցով կը տանին զիս դէպի ետ, դէպի ըՍկիւտարի ամառուան գիշերները, երբ մեր քովի Պէյլէրի պարտէզին մարմարէ աւազանին մէջ, այս գորտերը նեղացուցիչ ձեւով մը կը լեցնէին Արեւելքի գիշերը ։

Հիմա, Լիբանանի լերան վրայէն, ճըպուռներու եւ գորտերու համերգին մէջէն, կը տեսնեմ հեռուէն հին Պէյրութ քաղաքը, որ իր թերակղզիին վրայ երկարած դէպի Միջերկրականի գիրկը, կը պսպղայ անհամար լոյսերով ։

Ծովին մէջ տարածուած ամբողջ քաղաքին այս պսպղուն տեսքը, հազուագիւտ տեսարան մըն է ամբողջ աշխարհի մէջ ։ Գիշերուան մութին մէջէն տեսնուած երկինք մըն է կարծես, անհամար աստղերով, որ ինկած է վար, այսպէս, երկրի վրայ, եւ որ մթնոլորտային խըռտացեալ թրթռացումի մը մէջէն՝ կը պսպղայ հազար ու մէկ աստղերով ։

Պատշգամիս վրայ կը մնամ, մինչեւ ուշ գիշեր, կախարդուած՝ այս տեսարանով ։ Ճպուռները՝ յետ միջօրէին, եւ գորտերը ուշ գիշերին կ'երգեն այս տեսարանէն կախարդուած ։

ՄԱՆՆԻԿ ՓԻՐՓԻՐԵԱՆ

«ԵՐԿՐԷՆ պէտք է ջնջել, կրակին հետ խաղալ ուզող բոլոր ժողովուրդներն ալ» յայտարարեց Ճաքարթայի մէջ՝ Խրուշչեւ: Խորհրդային վարչապետին ակնարկը ուղղուած էր Ճափոնի :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ Ֆրանսա այցելութեան առթիւ եւ «ապահովութեան» նպատակներով, 700էն 1000 ճերմակ Ռուսեր եւ այլ ազգի գաղթականներ Քորսիկա պիտի փոխադրուին :

ՊԱՇՏՕՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ մը, Մոսկուայի մէջ, ճշդուեցան Խ. Միութեան եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ այս տարեշրջանի փոխանակութիւնները : 680 միլիոն մարք արժողութեամբ ապրանք պիտի ներածուի Խ. Միութեան կողմէ :

ՓՐԱՒՏԱ կը գրէ.— «Խորհրդային մամուլին բովանդակութիւնը չոր, անճաշակ եւ կրկնութիւններով լեցուն է, ատենն է որ քիչ մը համ–հոտ մտցնենք մեր թղթակցութիւններուն եւ յօդուածներուն մէջ» :

ՆՈՒԷՐ

Նիսէն Տիկին Ա. Նաւարեան իր ողբացեալ ամուսնոյն Ա. Նաւարեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին եւ տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման: Մշակոյթի Տան բաժինը սաանալ «Յառաջ»էն :

Գ. ՑԱՆԿ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւն նոր տարւոյ առթիւ 1660 Ն. Ֆ. :

Սապունճեան ընտանիք, ողբ. Տիկին Սապունճեանի մահուան առթիւ յիսուն Ն. Ֆ., Այտրնեան ընտանիք, ողբ. Տիկին Մաննիկ Այտրնեանի մահուան առթիւ 35 Ն. Ֆ., Տիկին Նազենիկ Սարաֆեան, ողբ. Սարգիս Տէօքմէճեանի մահուան առթիւ տասը Ն. Ֆ., Պ. Պ. Օննիկ Եէկէնեան 30 Ն. Ֆ., Նորայր Կիւսար յիսուն Ն. Ֆ., Վ. Մինասեան, Անտիյլի ծերանոցին հինգ Ն. Ֆ., Թիւհտարեան, Անտիյլի ծերանոցին տասը Ն. Ֆ., Ասպօ Խանճեան, Անտիյլի ծերանոցին քսան Ն. Ֆ., Արտաշէս Բամպուքճեան հինգ Ն. Ֆ., Տիկին Փառանձեմ Օհանեան հինգ Ն. Ֆ., Պ. Կամսար Մուրատեան տասը Ն. Ֆ., Տիկին Տէօքմէճեան (Մոնթրէօյ) տասը Ն. Ֆ., Պ. Պ. Դարբինեան հինգ Ն. Ֆ., Գեղամ Դերձակեան տասը Ն. Ֆ., Նազարէթ Սահակեան հինգ Ն. Ֆ., Քամէրեան հինգ Ն. Ֆ., Եղուարդ Սարաֆեան 15 Ն. Ֆ., Ա. Հարէնց, Պետրոս Շահվէրտեան, Արա Հօտաղեան տասնական Ն. Ֆ., Յարութիւն Սարաճեան 25 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զ. Մութաֆեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Նշան Հայթաեան քառասուն Ն. Ֆ., Պ. Օննիկ Հորթունճեան տասը Ն. Ֆ., Տօքթ. Խայիկեան (Մարսէյլ) հինգ Ն. Ֆ., Պ. Զարիկեան Մկրտիչ քառասուն Ն. Ֆ., Ոմն, Պ. Ա. Մալաճեանի ձեռամբ հարիւր Ն. Ֆ., Պ. Նուրհան Մուրատեան քառասուն Ն. Ֆ., Տօքթ. Վահէ Գրիգորեան եւ Տէր եւ Տիկին Ա. Գրիգորեան, իրենց մօր մահուան քառասունքին առթիւ հինգ Ն. Ֆ., Տիկին Մարիամ Ակոնայեան հինգ Ն. Ֆ. :

Պ. Մուշեղ Ճիէրճեան, Մոնթէ Գառլոյէն, Արա Պարթեւեանի հայկական եղանակներու երկու սալերը, ծերանոցներուն: Տօքթ. Անդրէասեան, Պալաքեան Սրբազանի «Հայ Գողգոթան» երկու ծերանոցներուն: Վեր. Միսիրեան եւ Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ երիտասարդները, զանազան ուտեստեղէններ Մոնմորանսիի ծերանոցին: Պ. Յովակիմ Սուլթանեան, երկու սնտուկ նարինջ Մոնմորանսիի ծերանոցին: Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան, Տիկիններ Մաքրուհի Ղարիպեան, Հայրապետեան, Պարաթեան, Քէպապճեան, Շահինեան, Տէօվլէթեան, զանազան ուտեսթեղէններ եւ պտուղներ, ծերանոցներուն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գրիգոր Տալվաշեան, հօրը անունը Յովհաննէս, որ անուշեղէնի պատրաստութեամբ զբաղած է, կը փնտռուի իր եղբօր կողմէ: Տեղեկացնել Պ. Գաբրիէլեանի, 385 Րիւ տը Լիոն, Մարսէյլ :

Պաղտասարեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ողբացեալ զաւկին զինուոր՝

ՄԻՇԷԼ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (մեռած ալժերիական ճակատին վրայ), իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ի մասնաւորի պաշտօնական բոլոր մարմիններուն, Պ. քաղաքապետին եւ քաղաքապետական ժողովի անդամներուն, Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ թաղականութեան, Ֆ. Կ. Խաչին, Կարմիր Խաչին, Հայ Երիտ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, տեղւոյն Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Հ. Մ. Մ.ին :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի եւ կոչ Թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 22 Մարտ ժամը 20.30ին, 32 րիւ տը Թրէվիզ :

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածութիւնները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը Մարտ ութին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրեց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

Հ. Կ. ԵՒ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Միութեան յետաձգուած ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 28ի Կիրակին ժամը 3ին, իր կեդրոնատեղիին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ: Միեւնոյն օրակարգով :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Թըրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի արժանավայել կերպով «Ահարոնեան» ակումբը, Մարտ 12, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մէջ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին կողմէ, Փետրուար 28ի Կիրակին, կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջանի Հայութիւնը:

Յ. Գ.— Բանախօսութենէն վերջ ընկերական ընդհ. ժողով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌՈՌՄ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

յիշատակին, մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած՝ Մարսէյլ), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Եւ Ներբող յաւուր պատշաճի, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին մէջ: Կիրակի 28 Փետրուար՝ ժամը 16.30ին: Կը նախագահէ Գերպ. Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼՊԱՌԵԼԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :

ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր:

ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կառատնի «Նիկոլ – Դուման» խումբի ընկերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

Սոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օգնական խոհարարուհիի մը պէտք կայ: Հեռախօսել 927 – 01 – 72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Ապրիլ 3ին

×

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :